HOMER

ILIADA

Epopeea are nevoie de răsturnări de situații,
de recunoașteri și de suferințe,
după cum are nevoie de gînduri alese
și de exprimare frumoasă.
Toate — însușiri puse în valoare
pentru întîia oară în chip desăvîrșit
de Homer.

ARISTOTEL

HOMER

ILIADA

EDITURA UNIVERS

EDIȚIE CRITICĂ

HOMER

ILIADA

EDITURA UNIVERS

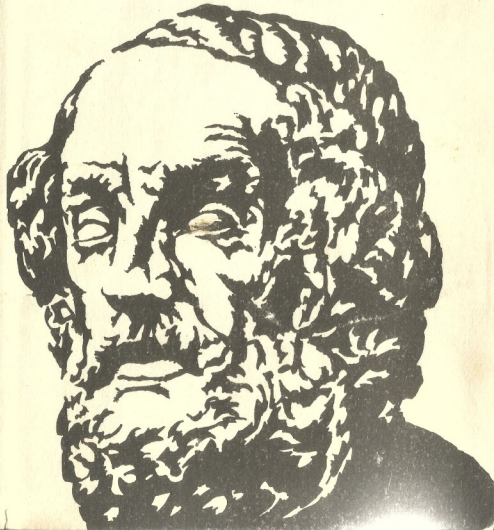

Lei 52

HOMER

ILIADA

UNIVERS

HOMER

ILIADA

Poemele homerice, a căror expresie sensibilă, lexicală și în primul rînd sintactică pare aproape perfectă, sînt totuși comparativ simple în ceea ce privește imaginea omului (...), în ceea ce privește raportul lor cu realitatea vieții. Bucuria existenței reprezintă pentru ele totul (...). Printre lupte și pasiuni, aventuri și primejdii, ni se arată vînători și ospețe, palate și locuințe de păstori, întreceri (...). Și astfel ne farmecă și ne subjugă, încît participăm la realitatea vieții lor (...), indiferent dacă știm sau nu că totul este doar o legendă, că totul este „inventat".

ERICH AUERBACH

HOMER

Coperta, supracoperta
și prezentarea grafică
VAL MUNTEANU

Toate drepturile asupra acestei
ediții sînt rezervate Editurii
UNIVERS

HOMER

ILIADA

Traducere de
GEORGE MURNU
Studiu introductiv,
note și glosar de
LIVIU FRANGA

București — 1985
EDITURA UNIVERS

NOVA AD HOMERUM PROLEGOMENA

αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων
Veșnic întîiul să fii, deasupra cu mult tuturora
Z, 208

ANALIZA, astăzi, poemele homerice, simultan sau separat, echivalează cu munca pe care un arheolog o desfășoară dezvelind, dedesubtul unor ruine mai mult sau mai puțin mărețe, deosebite straturi ale unor culturi suprapuse, tangente nu numai în falia strîmtă care le conține în succesivitate și le ascunde vederii, dar mai ales cuprinse și desfășurate într-un orizont spiritual din care finalmente descind. Reconstrucția fazelor care alcătuiesc și definesc procesul de geneză în cazul unei anumite culturi materiale, subînțelegînd prin aceasta surprinderea tuturor relațiilor cauzale și consecutive implicite într-un astfel de proces, este scopul primordial al cercetării arheologice.

Spre deosebire de arheolog, filologul de azi nu poate rămîne prizonierul săpăturilor exclusive în cîmpul de litere al cărții.

Dificultățile sporesc în cazul operelor literare ale antichității. Cei vechi s-au ferit, în general, dintr-o reticență evasiinexplicabilă pentru noi (în fond motivată printr-un corolar de factori obiectivi și subiectivi, de ordin religios și laic), să lase posterității mărturisiri asupra propriului proces de creație. O conștiință a operei imperfecte în raport cu dimensiunile idealului l-a determinat pe Vergilius să ceară celor mai apropiați prieteni ai săi distrugerea *post mortem* a operei pe care nu o putuse revizui înaintea publicării.

În cazul poemelor homerice, o analiză globală impune definirea cîtorva dintre direcțiile de cercetare fundamental necesare pentru a depăși criza așa-numitei *probleme homerice*, care a constituit, de secole, un nod

gordian și o placă turnantă a homerologiei. În circumscrierea acestei probleme homerice trebuie să se țină seama de următoarele *premise:*

1° poemele atribuite lui Homer nu furnizează nici un detaliu decisiv în legătură cu persoana creatorului lor, biografia acestuia rămînînd, practic, necunoscută, în pofida numeroaselor încercări *(bioi, uitae)* datorate gramaticilor-filologi antici și a reconstrucțiilor moderne.

2° din analiza detaliată a realiilor conținute în epopeile homerice nu rezultă în mod evident și expres apartenența acestora la un *anumit* palier cronologic (și numai la acesta), astfel încît, pe baza unei extrapolări legitime în sine metodologic, să poată fi aproximată *data* creării celor două opere epice.

3° *Iliada* și *Odiseea* constituie, în absența unor certitudini de natură cronologică în felul celor menționate mai sus, singura atestare directă, prin scriere, a unei (sau unor?) civilizații reconstituibile altfel pe calea comparației arheologice; de aici, necesitatea analizei în detaliu a universului epic, ca expresie complexă a unui sau a unor stadii de civilizație (aspecte fragmentare ale acesteia, reperabile cronologic, pot fi sesizate și în tăblițele lineariului B).

4° epopeea homerică în ansamblu constituie faza ultimă a demitizării complexului mitic (așa-numitul *mythos* grec, de sorginte și factură indo-europeană), altfel spus ea reprezintă stadiul final al unui proces pe traiectoria căruia se înscriu, succesiv, mitologizarea realităților cuprinse în mythos și epicizarea mitologiei.

5° geneza diverselor aspecte specifice epopeii grecești în faza sa inițială stă în legătură directă cu: a) transmisiunea orală a unor fragmente (nuclee) epice preconstituite și b) asamblarea lor, la un moment dat, într-un corpus unitar, resimțit ca atare de auditor. Reconstituirea procesului în urma căruia o serie de fragmente-nucleu epice se articulează într-un tot coerent structurat etic și estetic poate fi realizată — în cazul în care un astfel de demers nu este refuzat *a priori* — exclusiv pe baza textului actual al poemelor.

Avînd în vedere ponderea majoră a acestor aspecte în ansamblul tradițional numitei *probleme homerice*, vom încerca — lăsînd la o parte

diverse chestiuni de ordin formal-stilistic și chiar compozițional, pe care cititorul le va putea întîlni dezbătute pe larg într-o serie de exegeze anterioare, menționate parțial în cursul expunerii — să prezentăm în cele ce urmează o analiză a structurii, funcției și poziției epos-ului la debutul civilizației helenice. Analiza noastră nu își propune a fi descriptivă, ci explicativă. Ea urmărește, chiar și acolo unde expunerea faptelor ia locul interpretării lor stricte, reconstituirea articulațiilor genetice care au contribuit la desprinderea epos-ului din complexul generic specific tiparului de mythos indo-european, pentru a putea surprinde și defini în termenii ipotezei sprijinite de fapte geneza poemului homeric.[1]

1. DE LA MINOS LA IAVAN

1. RĂDĂCINI. Hector poartă, într-una din scenele asupra cărora comentatorii antici au revenit în nenumărate rînduri[2], un coif masiv prevăzut cu o creastă din coamă de cal fluturînd în toiul bătăliei[3]. Un alt erou troian, Pandaros, este posesorul unui arc de dimensiuni impunătoare, a cărui proveniență și descriere rapidă sînt menționate la începutul *Iliadei*[4]. De altfel, întreg armamentul luptătorilor (și nu e vorba, bineînțeles, numai de troieni) trădează înclinația spre un anumit rafinament militar, al echipamentului în special, dificil de presupus pentru o epocă a cărei existență este plasată, din punctul de vedere strict al istoriei sociale, undeva între limita inferioară a comunei primitive și perioada de tranziție spre societatea ierarhizată pe clase[5]. Astfel, eroii *Iliadei* nu se lansează în luptă (este vorba de cei mai proeminenți, asupra cărora se oprește mențiunea poetului[6]) fără a-și asigura o a doua lance, de rezervă în cazul pierderii celei dintîi sau al imposibilității de a fi recuperată.

[1] Absența unor referințe speciale consacrate *Odiseei* în studiul de față se datorează faptului că, în primul rînd, urmărim analiza semnificațiilor celeilalte epopei. În măsura în care o serie de referințe la *Odiseea* luminează aspecte ale genezei epopeii care a precedat-o, ele vor fi incluse în mod necesar.

[2] Cf. Alexis Pierron, *L'Iliade d'Homère*. Deuxième édition corrigée. Chants I—XII. Paris, 1883, p. 237 (scolii, Aristarkhos, Didymos, Nikanor).

[3] 15, 600—602.

[4] 4, 102—111.

[5] Cf. Fr. Engels, *Originea familiei, a proprietății private și a statului*. București, 1961, pp. 101, 105, 109; E. Grințescu, A. Piatkowski, *Agricultura cu ramurile ei în epoca lui Homer*, în *Studii clasice* 5 (1963), pp. 13—20; D.M. Pippidi, *Introducere* la *Iliada*. București, 1967, p. X.

[6] Spre exemplu: 10, 70; *Od.* 12, 228 (în original); *Od.* 22, 110 (în original). Exemplele pot continua.

Unii luptători posedă un scut enorm, din piele în mai multe straturi, care le acoperă întreg corpul, de la umeri pînă la gleznе[7]. Alţii — şi aici singurul detaliu confirmat de epopee se referă tot la armamentul unui erou aheean — se servesc însă de un scut mai uşor de manevrat, graţie dimensiunilor reduse: este vorba de un mic scut (probabil) bilobat, apărînd parţial zona superioară şi inferioară a corpului, după cum putem deduce din descrierea tipului de rănire laterală, prin săgeată, amintită de asemenea la începutul epopeii[8].

Detalii care permit o deschidere istorică în ceea ce priveşte *izvoarele* civilizaţiei homerice, înţelegînd prin aceasta stadiul cultural-material şi spiritual premergător aspectelor civilizaţiei cotidiene surprinse în fiecare din cele două epopei, oferă nu numai arta militară în *Iliada*. Asupra acestor detalii vom zăbovi în continuare.

În vreme de pace, arta spectacolului pare a fi cunoscut, cu variate forme, o amploare deosebită în lumea eroilor *Iliadei* şi, mai ales, ai *Odiseei*. Cu toate acestea, explorările arheologice practicate la Mykene, Tiryns şi Orkhomenos nu au atestat pînă acum vreo urmă semnificativă în acest sens. Orizontului cultural descoperit prin săpături vechi de peste un secol la Mykene, spre exemplu, nu îi este caracteristică o sumă de elemente notabile din epopeea despre Troia. Poetul *Iliadei* menţionează existenţa acrobaţilor[9], a saltimbancilor pe cai[10], a dansatorilor[11], a muzicienilor

[7] 2, 384 (epitetul „cel păzitor" redă, la Murnu, atributul homeric *amphibrótēs*, v. 389, cu sensul de *care acoperă în întregime)*; 7, 212—218 (scutul comparat cu un turn); 15, 635—636 (scutul lung pînă în pămînt aparţine — amănunt semnificativ — unui erou aheean originar chiar din Mykene).

[8] 4, 129—137 şi 179—182. Ipoteza existenţei unui astfel de scut dublu în formă de opt — nedescris ca atare în *Iliada* — este dedusă de A. Severyns, *Homère I. Le cadre historique*. Deuxième édition revue. Bruxelles, 1944, p. 11 din precizarea, des întîlnită în cuprinsul epopeii, cu privire la solida protejare cu platoşă, pieptar de bronz şi cingătoare de piele a părţii lateral-mediane a corpului, inutilă altfel în cazul unui scut de tipul celor menţionate în nota precedentă. Ipoteza poate fi sprijinită, după opinia noastră, şi printr-un argument indirect, dat de frecvenţa caracterizare a aheilor prin epitetele specifice: *khalkokhitōnes*, 'ferecaţi în aramă' (1, 367; 5, 177 etc.), care insistă tocmai asupra protecţiei speciale acordate de ahei corpului în partea sa mediană, şi *cyknēmides*, 'cu frumoase pulpare' (11, 148; 13, 50; 24, 780 etc.), prezenţa jambierelor de metal reprezentînd o altă modalitate de protejare a corpului în cazul adoptării unui scut de mici dimensiuni.

[9] 18, 593.

[10] 15, 668—672.

[11] 18, 559—560; 581—582 şi urm.

instrumentiști (la sirinx [12], kitharis[13], phorminx[14], flaut[15], liră[16]), a războinicilor-choreuți intonînd paianul[17]; date asemănătoare furnizează și epopeea despre Odysseus[18]. Demonstrațiile muzical dramatice, întrecerile sportive (o pasionantă luptă de box[19], spre exemplu, sau palpitanta cursă de care[20], alături de numeroase concursuri la alte discipline[21] oferă cîntul penultim al *Iliadei*), precum și ceremoniile religioase impuneau construirea unor teatre, anexe ale palatelor, sau cel puțin a unor platforme-arene speciale pentru evoluția corurilor, a procesiunilor rituale, pentru întrecerile și demonstrațiile sportive etc., ori tocmai aceste mărturii durabile ale unui stadiu remarcabil de civilizație atestat clar în *Iliada* sînt absente, surprinzător, din structura topografică a cetăților miceniene. Asistăm, în fapt, la un paradox: lumea lui Agamemnon din *Iliada* nu se suprapune întru totul celei descoperite arheologic în însuși regatul marelui rege, la Mykene[22].

Revenind la textul celor două epopei, unele aspecte ale fondului mitologic pe care îl conțin, precum și corespondente ale vieții umane reale au ridicat, de milenii, semne de întrebare cercetătorilor. De ce epos-ul grec, reflectînd un stadiu mitic evident anterior în ceea ce privește procesul genezei, perpetuează mitemul înrudirii de gradul întîi între Zeus și Hera,

[12] 18, 514.
[13] 3, 54.
[14] 9, 184.
[15] 18, 483 – 485; *Od.* 10, 10 (în original).
[16] 18, 483 – 485.
[17] 1, 468 – 470.
[18] Cf. *Od.* 1, 153, 159; 6, 57 – 65; 8, 248 (în original).
[19] 23, 650 – 685.
[20] 23, 355 – 521.
[21] 23, 686 – 878.
[22] Istoria descoperirilor de la Mykene este cuprinsă în relatarea autobiografică a lui H. Schliemann, *Pe urmele lui Homer*. Vol. I. Traducere și note de I. Roman. Introducere și comentarii de Radu Florescu. București, 1979, în special capitolele *Micene*. 1. *Topografia Micenei* (pp. 201 – 219); 3. *Istoria Micenei și a familiei lui Pelops* (pp. 224 – 230); 4. *Săpături în acropola de la Micene* (pp. 231 – 242). O descriere arheologică a așezărilor de tip micenian, în structura cărora se pot depista numeroase influențe mediteraneene în general și cretane în special oferă Fr. Matz în *Creta, Micene, Troia*. Traducere de Radu Alexandrescu. Introducere, note de Petre Alexandrescu. București, 1969, pp. 148 – 176. Dintre sintezele mai recente semnalăm: G. Kehnscherper, *Kreta-Mykene-Santorin*. 2. Auflage. Leipzig, 1975 și J.T. Hooker, *Mycenaean Greece. States and Cities of ancient Greece*. London, 1976, alături de mai vechea monografie a lui Sp. Marinatos, *Kreta und das mykenische Hellas* (1959).

frate și soră[23], în aceeași măsură ca și Alkinoos și Arete, părinții Nausicăi[24]? Astfel de „înrudiri" se pot constata în numeroase alte cazuri furnizate de mitologia greacă. Aceasta din urmă ilustrează, pînă în epoca clasică și ulterior chiar, moștenirea unei cutume străvechi, prehelenice, în conformitate cu care raporturile dintre frate și soră, mamă și fiu nu sînt excluse, dimpotrivă, ele se justifică prin motivul hierogamiei destinate a întări unitatea celulei biologic-sociale[25].

2. SENSUL CONCEPTULUI DE „CIVILIZAȚIE HOMERICĂ". Aceste cîteva mențiuni succinte ale unor trăsături mai mult sau mai puțin specifice civilizației ilustrate de *Iliada* și *Odiseea* demonstrează caracterul iluzoriu, neconfirmat de realitatea operei epice, al unui stadiu unic și uniform de civilizație în poemele homerice. Atît armamentul unora dintre eroi, cît și arta spectacolului, a vestimentației și a construcțiilor[26], dimpreună cu terminologia specifică[27], în sfîrșit cîteva aspecte ale mi-

[23] 16, 418 *(Kasignḗtēn álokhón te*, v. 432 în original, 'soră și soție', primul termen fiind omis în tălmăcirea lui Murnu); 17, 345 (sintagmă identică).

[24] *Od.* 7, 54 – 55 (în original).

[25] După observația aceluiași A. Severyns, *op. cit.*, p. 23, în dreptul atic clasic era îngăduită căsătoria între frate și sora care proveneau din același tată, cu condiția ca mamele să fie diferite, fapt care echivalează cu aprecierea că singurii frați autentici erau, în concepția helenică clasică, doar cei uterini.

[26] În legătură cu aceste aspecte, cf. W. Lübke, *Geschichte der Architektur von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart*. Leipzig, 1855, pp. 53 – 62 (originile arhitecturii helenice); A. Milchhoefer, *Die Anfänge der Kunst in Griechenland* Leipzig, 1883, pp. 138 – 156 (reprezentările homerice și arta miceniană); D. Fimmen, *Die kretisch-mykenische Kultur*. Zweite Auflage. Leipzig und Berlin, 1924-pp. 24 – 68 (arhitectură publică și privată, topografie, material arheologic); A. de Ridder, W. Deonna, *L'art en Grèce*. Paris, 1924, pp. 385 – 387; R. Cohen, *La, Grèce et l'hellénisation du monde antique*. Paris, 1934, pp. 21, 50; A. Severyns, *op. cit.* pp. 14 – 20; *L'art et l'homme*. Ouvrage en 3 volumes publié sous la direction de René Huyghe. Paris, 1957, vol. I, cap. *Le monde égéen* (pp. 187 – 202), *Les origines de l'art grec* (pp. 245 – 250, în special pp. 245 – 247, dedicate arhitecturii); Johannes Irmscher, Vl. Georgiev, *Minoica und Homer. Eine Aufsatzsammlung*. Berlin, 1961, pp. 31 – 39 și 51 – 70; Bogdan Rutkowski, *Arta egeeană*. Traducere de Anca Irina Ionescu. București, 1980, cap. *Arhitectura minoică* (pp. 13 – 40) și *Arhitectura miceniană* (pp. 41 – 69). Probleme speciale privind vestimentația eroilor homerici în raport cu aceea miceniană și minoicăsînt tratate detaliat în volumul *Archaeologia Homerica. I. A-B:* Sp. Marinatos, *Kleidung-Haar-und Barttracht*. Göttingen, 1967, pp. 6 – 35.

[27] Printre cele mai importante lucrări dedicate substratului prehelenic în ansamblu menționăm: A. Fick, *Vorgriechische Ortsnamen als Quelle für die Vorgeschichte Griechenlands verwertet*. Göttingen, 1905; Vl. Bănățeanu, *Termes de culture grecs d'origine égéo-asianique*, în *Revue des Etudes Indo-Européennes*, I. (1938), pp. 1 – 34; A.J. van Windekens, *Le Pelasgique. Essai sur une langue indo-*

tologiei epice și extra-epice grecești atestă incorporarea unor elemente alogene — unele fundamentale — de civilizație și cultură, preluate și transmise pe calea unei îndelungate tradiții, astfel încît, asimilate faciesului unanim recunoscut al civilizației așa-numite *homerice*, care este una a bronzului, aceste elemente au sfîrșit prin a alcătui fundalul ei istoric cel mai îndepărtat, cu alte cuvinte, originea dintîi a civilizației helenice.

Arme precum casca lui Hector, arcul lui Pandaros și scutul lui Aias, sau dubla echipare a croilor cu lănci au fost confirmate stilistic și motivațional de picturile pe vase descoperite în Creta, la Isopata, Hagia Triada, Knosos. Palatele minoice[28], în special cel din Knosos, au

européenne préhellénique. Louvain, 1952; Vl. Georgiev, *Problemy minojskogo jazyka. Problèmes de la langue minoenne*. Sofija, 1953; *id., Nineșnee sostoianie tolkovaniia krito-mikenskih nadpisei (État actuel de l'interprétation des inscriptions créto-mycéniennes)*. Sofija, 1954; *id., Slovar krito-mikenskih nadpisei. Lexique des inscriptions créto-mycéniennes*. Sofija, 1955; P. Chantraine, *Études sur le vocabulaire grec*. Paris, 1956; Aram M. Frenkian, *Remarques sur le déchiffrement du linéaire B des inscriptions proto-grecques*, în *Dacia*, 2 (1958), pp. 425—436; *id., Inscripțiile proto-grecești în scrierea lineară B și descifrarea lor*, în *Studii clasice*, 1 (1959), pp. 207—215; *id., Ideogramele și determinativele în linearul B*, în *Studii clasice*, 2 (1960), pp. 303—307; *id., Le déchiffrement du linéaire B. Sa validité et ses limites*, în *Dacia*, 4 (1960), pp. 455—470. Spyros N. Kontas, Οἱ Ἀλβανοὶ καὶ τὸ πελασγικὸν πρόβλημα. Tirana, 1962; Vl. Georgiev, *Les deux langues des inscriptions crétoises en linéaire A*. Sofia, 1963; D.W. Packard, *Minoan Linear A*. Berkeley — Los Angeles, 1974; H. Birnbaum, *Pre-Greek Indo-Europeans in the southern Balkans and the Aegean*, în *Journal of Indo-European Studies*, 2 (1974), pp. 361—383; D. Silvestri, *La nozione di indomediterraneo in linguistica storica*. Napoli, 1974; J. Harmatta, *The prehistory of the Greek language*, în *Annales Universitatis Budapestensis de Rolando Eötvös nominatae. Sectio classica*, 3 (1975), pp. 3—10; R. Katičić, *Ancient languages of the Balkans*. I—II. Hague, 1976; M.S. Ruipérez, *Sobre el substrato lingüístico en Grecia*, în vol. *Assimilation et résistance à la culture gréco-romaine dans le monde ancien. Travaux du VIe Congrès international de la Fédération Internationale des Associations d'Études Classiques, Madrid, septembre 1974*, réunis et présentés par D.M. Pippidi. Bucarest, 1976, pp. 529—536; P. Dorsi, *Per una storia della toponomastica cretese antica*, în *Incontri linguistici. Università di Trieste*. Udine, 3, 1 (1976—1977), pp. 41—62; V. Vs. Ivanov, *Les relations culturelles et linguistiques antiques dans les regions sub-balkaniques, égéenne et d'Asie Mineure (anatolique)*, în *Recueil linguistique balkanique. Moskva*, 1977; L.E. Stephens, J.S. Justeson, *Reconstructing «Minoan» philology. The approach from universals of language and universals of writing systems*, în *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*. Cleveland, 108 (1978), pp. 271—284; A. Bartoněk, *On the chronology in the prehistory of Greek language*, în *Eirene*, 16 (1978), pp. 41—50.

[28] Bibliografia arheologiei și artei cretane este, asemenea celei consacrate problemelor homerice, extrem de bogată. Reținem, pentru o minimă orientare, următoarele lucrări cu un caracter general: A.J. Evans, *The Palace of Minos. A comparative account of the successive stages of the early cretan civilization as illustrated by the discoveries at Knossos*. Volume I, II_{1-2}, *III*, $IV_{1\ 2}$. London, 1921—

descoperit, cu multe decenii în urmă, fresce similare pînă la identitate scenelor muzical-coregrafice și sportive cuprinse în cînturile *Iliadei*. Înșeși palatele miceniene includ, în ciuda aspectului lor auster, unele elemente de confort și urbanitate (săli de baie, de pildă, la Tiryns) atestate în epopeea Troiei și specifice în cel mai înalt grad urbanismului minoic.

În fond, care este explicația vehiculării acestei bogății a elementelor de civilizație pe un traseu interferent spațial și temporal? Este vorba de un simplu transfer de civilizație între Creta și Argos? În ce condiții a fost efectuat, dacă îl admitem?

3. LUMEA LUI MINOS: O FEREASTRĂ CĂTRE ISTORIE. În stadiul actual al cercetărilor preistorice, se admite îndeobște că triburile purtătoare ale civilizației convențional denumite minoice, respectiv cretane, înrudite îndeaproape cu triburile care au populat Cicladele, au poposit în insulele egeene înainte de anul 4000 î.e.n. Cronologia evansiană a insulei lui Minos pornește totuși, cu prudență, de la mileniul imediat următor, dată de la care se pot recunoaște cu certitudine invariantele civilizației minoice, deși nu peste tot în mod manifest. O uniformitate tipologică relativă a trăsăturilor caracteristice întregului bazin egeean, explicabilă nu numai prin hegemonia ulterioară a Cretei asupra bazinului oriental al Mediteranei, ne determină să considerăm ca aparținînd lumii egeene generice toate elementele culturale și de civilizație atribuite, fie pe calea

1935; G. Glotz, *La civilisation égéenne*. Paris, 1923; D. Fimmen, *op. cit.*, pp. 16—24; Chr. Zervos, *L'art en Grèce des temps préhistoriques au début du XVIIIe siècle*. Athènes, 1934; H. Th. Bossert, *Altkreta. Kunst und Handwerk in Griechenland, Kreta und in der Ägäis von der Anfängen bis zur Eisenzeit*. Berlin, 1937; J.D.S. Pendlebury, *Arheologija Krita*. Moskva, 1950 (traducerea rusă a volumului *The Archaeology of Crete*, 1939); J. Forsdyke, *Greece before Homer. Ancient Chronology and Mythology*. London, 1956; G. Thomson, *Frühgeschichte Griechenlands und der Ägäis*. Deutsche Ausgabe besorgt von Erich Sommerfeld. Berlin, 1960; Fr. Chamoux, *La civilisation grecque à l'époque archaïque et classique*. Paris, 1965; L.R. Palmer, *Mycenaeans and Minoans. Aegean prehistory in the light of the Linear B Tablets*. Second, revised edition. London, 1965. Fr. Matz, *Crete and Early Greece. The prelude to Greek art*. London, 1965; H.G. Wunderlich, *The secret of Crete*. Translated by R. Winston. London, 1975; A. Johnston, *The Emergence of Greece*. Oxford, 1976; *Ellas. Greece and the eastern Mediteranean in ancient history and prehistory. Studies presented to F. Schachermeyr on the occasion of his eightieth birthday*. Berlin—New York, 1977; Fr. Schachermeyr, *Die ägäisch Frühzeit. Die Ausgrabungen und ihre Ergebnisse für unser Geschichtsbild. 3 Bd Kreta zur Zeit der Wanderungen von Ausgang der Minoischen Ära bis zur Dorisierung der Insel*. Wien, 1979; Sabatino Moscati, *La civiltà mediterranea. Dalle origini della storia all'avvento dell'ellenismo*. Milano, 1980.

atestărilor materiale, fie prin intermediul limbii, așa-numitului substrat prehelenic, „pelasgic".

Expansiunea minoică în interiorul lumii egeene a constituit elementul catalizator definitoriu pentru preistoria acestei părți a bazinului Mediteranei. Cu mult înaintea sosirii primilor indo-europeni, minoanii, stăpîni deja ai Cicladelor, inaugurează în decursul unui milenar (3000—2000) relații de anvergură pe de o parte cu Orientul Apropiat (Siria, Palestina, Mesopotamia și Valea Nilului), pe de altă parte, prin intermediul Asiei Mici — care a deținut rolul unei platforme de tranzit — cu peninsula heladică.

Indo-europenizarea peninsulei care va deveni mai tîrziu Grecia a reprezentat momentul de cotitură în preistoria Europei în general. Cine poate bănui ce tip de civilizație ar fi rezultat în urma unei profunde simbioze minoico-prehelenice care nu ar fi fost întreruptă de sosirea în cavalcadă a proto-helenilor, cunoscuți de obicei sub numele generic de ahei? În orice caz, viitorul facies al Europei antice și, fără îndoială, al celei moderne ar fi cunoscut o cu totul altă distribuție a constituentelor sale.

Între ± 2000 și 1750/1700 prind contur și, ulterior, se definitivează cadrele civilizației indo-europene din Grecia continentală: civilizația aheeană (termenul, consacrat prin convenție, nu acoperă totuși realitatea arheologică a civilizației proto-helenice, desemnînd doar un subansamblu al acesteia). Această primă civilizație helenică, echivalată terminologic cu cea micenian ă, respectiv aheo-micenian ă, cu care coincide în special în a doua sa fază de dezvoltare (cca 1400—1200), este de presupus că a instituit relații de o natură profundă și complexă cu substratul prehelenic și mai recent imigrații minoani. Elaborarea civilizației proto-helenice de tip aheano-micenian a avut loc prin asimilarea, pe etape, a fondului de cultură materială și spirituală prehelenică, într-un proces cuprinzînd, cu aproximația necesară în cazul unor astfel de reconstrucții, următoarele faze: a) asimilarea predominant etnică și etno-lingvistică a fondului autohton prehelenic de către indo-europenii strămoși ai grecilor (1900—1700); b) asimilarea treptată și lentă a elementelor civilizației prehelenice, în cursul unui proces a cărui limită superioară este situată aproximativ după irupția indo-europenilor în Grecia (1800), în vreme ce limita inferioară este deplasabilă cu mult peste 1700 (data convențional admisă pentru reluarea raporturilor minoano-aheene, respectiv pentru încheierea definitivă a indo-europenizării Greciei continentale), și anume între 1500 și 1400 î.e.n.

Civilizația insulei lui Minos, mai corect spus, aceea a unei părți importante din bazinul egeean, a inaugurat o eră fecundă pentru devenirea

ulterioară a Europei. Pe parcursul a nenumărate secole, și mai ales către celălalt capăt al evoluției istorice, spre anul 1100, asistăm la conturarea și creșterea fără precedent a unui tip nou de civilizație europeană, definibil prin corelarea binară a acelor coordonate în aparență ireconciliabil opuse în dezvoltarea umană: stabilitatea și deplasarea, travaliul (obstinat) și divertismentul (facil), austerul și seninul, profundul și suprafața. Fără a le opune funciar, aceste trăsături, care se completează tocmai în discordanța lor, sînt rezultatele unui status mixt al civilizației proto-helenice, situată exact la confluența dintre cele mai îndepărtate nostalgii în milenarul periplu egeean și primele avanposturi războinice ale stepelor nordului. Între aceleași confinii, *Iliada* se întîlnește cu *Odiseea*.

4. LA PORȚILE TROIEI. Prin urmare, ahcii devin noul „popor al mării". Ei se substituie talasocrației cretane și inaugurează forme intense de legătură, inclusiv dominație în interiorul bazinului egeean[29]. Ca și în cazul minoanilor, expansiunea aheeană pe spații largi — chiar mai largi față de predecesorii lor, care nu au ajuns în Sicilia, de exemplu — a lăsat descoperit frontul continental. Astfel, „imperiul" aheean (căci termenul hitit *Ahhijawā* se pare că desemnează o atare realitate politică[30]) se descoperă vulnerabil în aria sa peninsulară. Sub presiunea unor ultimi năvălitori indo-europeni proto-helenici, proveniți din regiunile nord-trace și cunoscuți sub numele generic de „luptătorii cu lancea" (dorienii, denumire provenind de la termenul grecesc *dóry* „lance"), dominația aheeană este clătinată. Au loc noi dislocări și deplasări de populație în spațiul cuprins între peninsula heladică și litoralul microasiatic, de data aceasta cauzate însă de aspecte politice și sociale mult mai complexe.

[29] Între formele de dominație exercitată de proto-helenii peninsulari în sec. XIV—XIII î.e.n. trebuie postulată și aceea a existenței unor micro-regate aheene în Asia Mică septentrională și meridională, depinzînd (în raporturi de subordonare) de marea putere aheeană continentală concentrată la Mykene. Astfel se preludează, grație acestor avanposturi infiltrate în limita statului hitit, expansiunea proto-helenică ulterioară (cf. *infra*). Asupra raporturilor dintre imperiul hitit și aheenii din Asia Mică vezi, succint, considerațiile lui A. Severyns, *op. cit.* pp. 63—66 și 70—72, cu bibliografia indicată. Analize speciale au consacrat problemei G. Furina, *I popoli del mare*, în *Aegyptus*, 1 (1920), pp. 8—20 și H.R. Hall, *The people of the Sea*, în *Recueil d'études égyptologiques dédiées à la mémoire de J.F. Champollion*. Paris, 1922, pp. 297—329; Denys L. Page, *History and the Homeric Iliad*. Berkeley and Los Angeles, 1959, pp. 1—40; Alessandra Nibbi, *The Sea Peoples. A Re-Examination of the Egyptian sources*. Oxford, 1972.

[30] Cf. F. Sartiaux, *Les civilisations anciennes de l'Asie Mineure*. Paris, 1928, *passim*; P. Dhorme, *Les Achéens dans les textes de Boghaz-Keui*, în *Revue biblique*, 33 (1924), pp. 557—565; L. Forrer, *La découverte de la Grèce mycénienne dans les textes cunéiformes de l'empire hittite*, în *Revue des Études Grecques*, 43 (1930), pp.

Este tocmai epoca în care se plasează celebrul război pentru Troia, legat de către majoritatea istoricilor secolului nostru[31] de această ultimă și tardivă deplasare de semințiii indo-europene dinspre centrul continentului către sudul său prosper. Ca realitate istorică, această „invazie", mai corect spus migrație a celor din urmă indo-europeni nu poate fi interpretată altfel decît ceea ce a fost, și anume, prin prisma consecințelor sale ilustrate arheologic, o deplasare rapidă însoțită de atacuri și distrugeri mai mult sau mai puțin profunde. Asocierea acestei deplasări torențiale la un moment dat, deși timide în faza sa inițială (respectiv, în jurul anului 1200) cu declanșarea conflictului heleno-asiatic, în decursul căruia epopeea homerică pune față în față două coaliții militare de forțe sensibil egale, cuprinzînd tot ceea ce era remarcabil și reprezentativ ca element etnic și de civilizație în momentul dat, ni se pare însă un fapt discutabil. Sîntem înclinați să vedem în războiul pentru Troia manifestarea supremă, așadar ultimă, a țelurilor expansioniste caracteristice unui anumit nivel social din structura societății ahecan-micenience (și micidecum societății în ansamblul ei), expansionism care, în cazul Troiei, a îmbrăcat o formă militară dintre cele mai acute a conflictului. În fond, prin extinderea dominației ahecne asupra litoralului microasiatic se continuau vechi tendințe, la origine pașnice, de lărgire a orizontului social, și, în ultimă instanță, uman, tendințe ce izvorau din orizontul minoic. Nu trebuie, de altfel, omis în acest sens faptul că indo-europenizarea minoanilor, respectiv a acelui procent de insulari stabiliți definitiv pe con-

279 și urm.; Fr. Schachermeyr, *Zur Frage der Lokalisierung von Achiawa*, în *Minoica. Festschrift zum 80. Geburtstag von Johannes Sundwall*. Berlin, 1958, pp. 365–380; M.P. Nilsson, *The Minoan-Mycenaean Religion and its Survival in Greek Religion*. Lund, 1927, pp. 35–38; pentru dezvoltarea generală a relațiilor dintre etniile proto-helenice și orientul mediteranean, cf. Fr. Schachermeyr, *Ägäis und Orient. Die Überseeischen Kulturbeziehungen von Kreta und Mykenai mit Ägypten, der Levante und Kleinasien unter besonderer Berücksichtigung des 2. Jahrtausends v. Chr.* Wien, 1967, în special pp. 12–22, 30–64.

[31] Cf. W. Ridgeway, *Who were the Dorians?*, în *Anthropological Essays for E.B. Taylor*. Oxford, 1907, pp. 295 și urm.; M. Neubert, *Die dorische Wanderung in ihren europeischen Zusammenhängen*. Stuttgart, 1920; G. Fougères, *Les premières civilisations*. Paris, 1926, pp. 217–8, 292–4; D.L. Page, *op. cit.*, pp. 97–117; A. Severyns, *Grèce et Proche Orient avant Homère*. Bruxelles, 1960, pp. 179–184; Fr. Schachermeyr, *Kreta und Mykenä. Geschichte der Hellenen bis 356*, în *Historia mundi. Ein Handbuch der Weltgeschichte in zehn Bänden*. München, f.a. *3. Band. Der Aufstieg Europas*, pp. 118–121; A.M. Snodgrass, *The Dark Age of Greece. An Archaeological Survey of the Eleventh to the Eighth Centuries B.C.* Edinburgh, 1971, pp. 305–311, 311–313; V.R. d'A. Desborough, *The Greek Dark Ages*. London, 1972, pp. 15–25, 29–129, 133–239; pentru perioada de tranziție imediat următoare, cf. J.N. Coldstream, *Geometric Greece*. London, 1977, pp. 295–357.

tinent în urma intenselor legături devenite certe și pașnice după 1700, a avut drept dezvoltare complementară procesul profund și complex al minoizării indo-europenilor proto-heleni, simbioză de excepțională importanță în cadrul general al etnogenezei grecești.

5. IONIA: TIMPUL NOU AL ISTORIEI. Migrația doriană a împins, cum se recunoaște în mod unanim în istoriografia modernă, noi valuri de proto-heleni din peninsulă peste Bosfor. Alături de ahei, alte triburi proto-helenice de colieni și, mai ales, ionieni, infiltrate în peninsulă în intervalul cuprins între apariția și apogeul civilizației aheene, sînt dislocate masiv din Grecia septentrională și centrală. Ele se stabilesc, într-un refugiu fragil, fie pe platourile muntoase nefertile și izolate, precum cele din Arcadia, fie în Beoția și Tesalia, fie în Eubeea, în toate cazurile la marginea căii principale de acces și dominație a triburilor doriene. Cea mai mare parte a efectivului uman părăsește însă definitiv continentul, luînd calea mării.

Se deschidea în fapt o eră nouă: aceea a marilor migrații maritime helenice. Celebra *diasporá* helenică își are, în fond, aici originile. Aheenii și eolienii nordici se stabilesc definitiv în partea nordică a litoralului micro-asiatic, în vreme ce aheenii Peloponesului ocupă, corespunzător poziției lor în peninsula heladică, porțiunile sudice, dimpreună cu insulele limitrofe. Între cele două extremități, precum și în majoritatea insulelor, aheeni-eolieni, ionieni și chiar dorieni inaugurează o convietuire mixtă, asigurată de caracterul comun originar al civilizației și realizată prin juxtapunerea pașnică a elementelor sale specifice.

În Cilicia, Pamfilia, Lidia și Licia, civilizația proto-helenică dobîndește trăsături individualizatoare, marca originalității sale incontestabile în configurația proto-istorică și istorică a Europei meridional-orientale. Civilizația helenică substituită, după un autentic periplu istoric, celei generic și vag denumite proto-helenică, dar în interiorul aceluiași proces de continuitate, dobîndește acum, mai devreme chiar decît pe continentul peninsular, profilul spiritual care o va caracteriza pînă la sfîrșitul antichității.

Simbol al civilizației rațiunii și logos-ului, nouă și veche în aceeași măsură în care se descoperea și civilizația aheilor în raport cu aceea a predecesorilor minoani, Ionia face cunoscut la începutul mileniului întîi înaintea erei noastre, în întreg bazinul egeean și chiar dincolo de el, mesajul unei concepții fundamental noi asupra omului, asupra vieții. Noua dominație proclamă victoria spiritului liber. Pînă în Egipt, Israel și îndepărtata Persie se pot întîlni ecouri ale prestigiului ionian, material și spiri-

tual deopotrivă. *Iavan*-ul biblic[32], practicînd, după Iezechiel, negustoria cu „suflete" omenești, este, dacă reușim să întrevedem corect adevărata semnificație a plîngerii proorocului israelit, patria exportului de inteligență, de civilizație pe care o putem deja numi, *in nuce*, europeană.

Și astfel, la celălalt capăt al unei istorii milenare care descinde din meleaguri minoice deopotrivă de însorite, Ionia devine simbolul helenic, al unei etnii complexe, eliberate de constrîngerile războiului. El rămîne, treptat, o amintire. În aceste împrejurări se zămislește, perpetuînd o tradiție epică orală seculară, iar mitică milenară, alcătuită din frînturi războinice și reminiscențe aparținînd unor martori cîndva direcți, *gesta* care, reasamblată pe continentul european, în ținuturile de unde înșeși evenimentele porniseră spre istorie, va deveni *Iliada*.

II. GENEZA EPOS-ULUI GREC

1. ILIADA SUB FOCARUL ANALIZEI. Primul epos al literaturii grecești și europene este poemul ce istorisește două faze ale mîniei lui Ahile, despărțite printr-o lungă absență. Fazele mîniei Peleianului apar, la prima vedere, fără legătură reciprocă: între izbucnirea de orgoliu provocată de Agamemnon și ura față de Hector, ucigașul celui mai bun prieten, altfel spus, între „revoltă" și „răzbunare", legătura nu pare a se stabili direct decît în măsura în care ambele stări de spirit coexistă în persoana aceluiași erou.

Tocmai în arta cu care creatorul poemului a reușit să armonizeze cele două teme, transformîndu-le din posibile teme izolate[33] în etape ale evo-

[32] *Iezechiel*, 27, 2—3: *Și tu, fiul omului, ridică plîngerea împotriva Tirului și zi către el: O, tu, cel ce ești așezat la marginea mării și faci negoț cu popoarele a nenumărate insule* [...]! *(13). Iavan, Tubal și Meșec făceau negoț cu tine, dînd în schimb pe mărfurile tale suflete omenești și vase de aramă, în piețele tale.* Analize deosebit de complexe privind detașarea civilizației ioniene în ansamblul celei miceniene și ca parte componentă a etnogenezei helenice, într-un proces cu vaste ramificații spațiale dezvoltate în decursul secolelor oferă următoarele monografii: Filippo Cassola, *La Ionia nel mondo miceneo*, Napoli, 1957; Michel B. Sakellariou, *La migration grecque en Ionie*. Athènes, 1958; G.L. Huxley, *The Early Ionians*. London, 1966. Asupra raporturilor cronologice în problema migrațiilor helenice în Ionia, noi precizări aduce M.B. Sakellariou în articolul *Du nouveau des répétitions (nécessaires) et des questions (inévitables) à propos de l'hellénisation de l'Ionie*, în *Proceedings of the X th International Congress of Classical Archaeology*. Ankara Izmir (1973), 1978, vol. I, pp. 142—164.

[33] Cf. P. Mazon, în volumul *Introduction à l'Iliade*. Paris, 1959, pp. 206, n. 1 și 243.

luției moral-spirituale ale unui singur personaj constă specificul originalității poemului.

Evenimentele cuprinse în *Iliada* se polarizează, în consecință, către cele două centre de gravitate. Mînia lui Ahile față de Agamemnon are drept consecință inevitabilă reculul aheilor în fața ofensivei conduse de Hector. De aici, un grup de evenimente solidare între ele (cînturile 2—10). Ofensiva troiană nu poate fi oprită decît prin intervenția lui Patroklos, și aceasta coincide cu moartea eroului, ucis de Hector. De aici, un alt grup de evenimente legate de răzbunarea uciderii prin ucidere (cînturile 11—23). Întreg orizontul *Iliadei* stă sub semnul voinței neștirbite a lui Zeus (cîntul 1), al cărei corolar se află în consensul celorlalți zei cu privire la trupul neînsuflețit al lui Hector (cîntul 24).

Problema de importanță fundamentală care se ridică în fața analizei este dacă aceste nuclee tematice posedînd o unitate relativă a raporturilor dintre ele reprezintă tot atîtea straturi cronologice dînd seama asupra genezei poemului. Cu alte cuvinte, dacă anumite părți ale *Iliadei*, conținînd anumite evenimente, pot fi socotite mai vechi decît altele și, în consecință, dacă *Iliada* este opera unui singur „Homer" sau a mai multor creatori, cu toate implicațiile decurgînd de aici.

Ne aflăm în miezul celebrei *probleme homerice*, a cărei soluționare se impune numai din perspectiva datelor oferite de poemul pe care îl posedăm în forma de astăzi.

În structura de adîncime a acestuia, dincolo de multitudinea evenimentelor realmente sau artificial corelate, se poate observa, în cadrul unei analize extrem de detaliate[34], raportul dintre noutate și redundanță în interiorul fiecărui cînt, prin relaționare reciprocă și prin raportare la cîntul-pivot al întregului edificiu epic, cîntul 1. Pot fi socotite originare acele cînturi care conțin elemente fundamental noi, dar legate direct de tema centrală a primului cînt. În funcție de acest criteriu, pe care l-am putea denumi al *promoției epice*, o serie minimală de cînturi atestă împingerea înainte, succesiv-lineară, a acțiunii, preluarea unor elemente ale narațiunii servind pentru construirea unor relații epice noi. Astfel, ideea centrală a cîntului 11 este aceea a intervenției necesare a lui Patroklos

[34] Această analiză a fost efectuată încă de acum un sfert de veac, în magistrala introducere la *Iliada* mai sus citată, datorată lui P. Mazon în primul rînd, precum și colaboratorilor săi Pierre Chantraine, Paul Collart și René Langumier. Conținutul analizei (cf. în special pp. 137—230) nu poate fi contestat, în virtutea legăturii permanente a analizei efectuate cu textul și, de asemenea, datorită interpretării adecvate, la obiect, corespunzătoare semnificațiilor fiecărui detaliu util din *Iliada*.

pe lîngă Ahile (vv. 638—785). Cîntul 16 relatează intervenţia fatală a lui Patroklos, şi are ca element central motivul interdicţiei (vv. 81—94). Cîntul 18 se înfăţişează, pe ansamblu, în calitate de dublu deznodămînt: direct, al încălcării interdicţiei din 16, 81—94; indirect, al temei centrale din cîntul 1 (voinţa lui Zeus). Cîntul 22 este complementarul cîntului 18: moartea lui Patroklos din cîntul precedent îi corespunde, în condiţii similare, moartea lui Hector.

Prin urmare, cînturile de mai sus au valoarea unor nuclee epice de bază, în sensul promovării (implicit, al augmentării) elementului narativ în punctele nodale. Aceste cînturi esenţiale pentru intriga însăşi a epos-ului pot fi considerate elementele fundamentale, originar existente în corpul poemului[35].

O a doua categorie este reprezentată de acele cînturi care, pornind de la nucleele epice deja existente, prelungesc parţial firul evenimentelor, într-o dependenţă strictă, am spune chiar condiţionată de episoadele conţinute în cînturile nodale. Este vorba de o serie de amplificări, respectiv adiţionări epice indisolubil legate de punctele-cheie ale intrigii, fără de care aceste dezvoltări nici nu ar fi putut funcţiona de sine stătător. Astfel, spre exemplu, meandrele acţiunii din cînturile 13 şi 14 converg, prin evenimentele lor particulare disparate, către momentul culminant din cîntul 15, şi anume incendierea primului vas aheean de către Hector, fapt care implică intervenţia necesară a lui Patroklos în cîntul 16. Acelaşi este cazul cînturilor adiţionale 12, 17, 20, 21 şi 23.

Reunind cele două categorii rapsodice analizate se obţine tiparul unui poem avînd în centru gesta lui Ahile: cauzele, etapele şi deznodămîntul conflictului ar constitui structura acestei „Ahileide primitive"[36] care se poate descifra înapoia labirinticului edificiu al *Iliadei*.

Şi totuşi, *Iliada* nu este şi nu se confundă cu *Ahileida*.

Analiza relevă existenţa unei duble serii de cînturi (2—7 şi 8—10), la care se adaugă unul izolat (19), unde progresia evenimenţială este nu numai secundară, dar, mai ales, neracordată la curentul principal al fluxului epic, cu alte cuvinte nenecesară. În aceste cînturi apar numeroşi eroi greci şi troieni pe care evenimentele nu-i mai menţionează în altă parte, pentru că pur şi simplu au fost introduşi pentru a umple un moment din ansamblul relatării, şi nimic mai mult. Caracterul efemer al eroilor epici din aceste cînturi corespunde, de altfel, superfluităţii unor

[35] Cf. P. Mazon, *op. cit.*, p. 244.

[36] Sintagma aparţine, în aceeaşi măsură ca şi termenii reconstrucţiei mai sus propuse, lui P. Mazon, *op. cit.*, p. 245.

episoade a căror prezență în epos — cum e cazul *Doloniei* din cîntul 10 — este independentă în raport cu evoluția esențială a evenimentelor.

La o simplă observare a acestor cînturi secundare care se succed, cu excepția cîntului 19, în directă legătură, se vădește coincidența lor cu grupul de evenimente considerat de noi mai sus a fi consecința motivului emblematic al cîntului 1 („voința lui Zeus"). Aceste cînturi au un conținut prin excelență războinic, constituie fundalul ciocnirilor militare pe care se grefează conflictul personal al „Ahileidei". Fără existența acestor cînturi, *Iliada* nu ar fi *Iliada*. Ar lipsi unul din elementele ei definitorii, care o disting eminamente de *Odiseea:* războiul.

Spre deosebire de Paul Mazon[37], vedem în ansamblul acestor cînturi elementul funcțional necesar demonstrației poemului. Fără reculul aheean înregistrat la capătul acestei serii (cîntul 10) nu ar fi fost posibilă și nu ar fi avut sens intervenția lui Patroklos, respectiv, ulterior, a lui Ahile ș.a.m.d. Din unghi de vedere funcțional, aceste cînturi sînt absolut necesare, ele condiționează ambele motive ale mîniei ahileene, ele transformă *Ahileida* în *Iliada*[38]. Din unghi de vedere genetic, aceste cînturi atestă, grație unor elemente de racord stîngaci efectuat la rețeaua poemului, intervenția certă a unei serii de autori, sensibil diferiți prin modalitățile specifice (pentru fiecare cînt, chiar) de compoziție și expresie[39]. Acești autori nu aparțin numai unei faze recente a genezei poemului. În interiorul celui de-al doilea cînt, spre exemplu, „catalogul vaselor" (vv. 479—869) s-a constituit pe baza unui tipar geografic extrem de vechi, predoric, chiar „contemporan cu expediția de la Troia"[40], așadar de sorginte direct aheeană.

Criteriul funcțional al *promoției epice* (raportul dintre noutate și redundanță), din unghiul căruia au fost analizate conținuturile cînturilor *Iliadei*, se impune a fi completat, în vederea reconstrucției condițiilor și fazelor genezei, cu datele furnizate prin corelarea cîtorva dintre principiile liminare ale analizei.

2. PRINCIPIILE ANALIZEI. Un prim aspect al analizei, relevat parțial în subcapitolul precedent, îl reprezintă *compoziția* epopeii, caracterul centrifug sau centripet al episoadelor și unitatea de ansamblu.

[37] Cf. P. Mazon, *ibidem*, pp. 245—247.

[38] O idee similară la P. Mazon, *op. cit.*, p. 245, însă într-un alt context al demonstrației.

[39] Vezi demonstrația apud P. Mazon, *op. cit.*, pp. 155—183.

[40] Cf. P. Mazon, *ibid.*, p. 154.

Al doilea palier este cel al așa-numitului *stil epic*. Modalitățile specifice de expresie se impun a fi analizate în toate planurile relatării, întrucît oferă indicii certe cu privire la originea și transmisia poemului.

Al treilea nivel al analizei îl constituie relația ce se stabilește între epos și creatorii lui pe de o parte, între epos și public pe de altă parte, într-un cuvînt modalitățile și semnificațiile transmisiunii epice.

a) *Iliada* atestă extrem de numeroase scene ale căror conținut și ordine de desfășurare sînt similare, uneori identice: scene de luptă, cu masacre sau deznodăminte miraculoase; scene de întrunire a sfatului războinic; scene de solie; scene de înarmare a luptătorilor și de gătire a femeilor; scene de ofrandă și sacrificii ș.a.m.d. La aceste scene se adaugă numeroase cataloage de eroi (în special ale celor căzuți în luptă) și de femei.

De asemenea, epopeea despre Troia conține anumite scheme de acțiune, așa cum sînt „aristiile", desfășurate după un anumit tipic, sau scenele de sacrificiu. Aceste scene nu numai că se regăsesc în cursul poemului, dar se regăsesc într-o ordine identică, fapt ce lăsă a presupune tipizarea narațiunii și a modalităților de expresie.

Pe de altă parte, *Iliada* se prezintă asemenea unui edificiu grandios, căruia îi este caracteristică o anumită arhitectonică. *Iliada* rămîne, indiscutabil, o *unitate*, însă nu absolută, asemenea unei tragedii[41], ci, mai curînd, o unitate liberă, organică[42], datorată unei concepții generale despre lume recognoscibilă, în datele ei esențiale, atît în scenele de detaliu, cît și în momentele nodale de evoluție epică. Unitatea de ansamblu a epos-ului este însă, după Mazon — a cărui concluzie se impune a fi admisă cu prudență — mult inferioară unității cînturilor luate separat[43].

b) Textul fiecărui cînt, al fiecărei scene din *Iliada* conține un număr imens de versuri repetate, fie hexametri în întregime, fie hemistihuri. În interiorul acestor versuri, ca și al celorlalte care nu se repetă, există un număr de asemenea imens de formule de toate tipurile, dintre care asocierile de nume-epitet dețin întîietatea absolută. În cadrul unei formularități macrocontextuale, asemănările și comparațiile abundă în anumite scene, și anume în acelea care relatează o acțiune, un eveniment uman.

Ansamblul acestor formule alternează însă cu părți izolate din epopee, unde stilul formular este complet absent, ceea ce nu denotă un caracter

[41] Comparația aparține lui Wolfgang Schadewaldt, *Die epische Tradition*, în volumul *Homer. Tradition und Neuerung*. Herausgegeben von Joachim Latacz. Darmstadt, 1979, p. 534. Ideea unității relative este admisă și de P. Mazon, *op. cit.*, p. 251.

[42] Cf. W. Schadewaldt, *op. cit.*, p. 534.

[43] Cf. P. Mazon, *op. cit.*, p. 232.

neelaborat al acestor din urmă fragmente, dimpotrivă. Între cele două modalități stilistice se poate constata nu o delimitare tranșantă, ci relații de osmoză, de întrepătrundere tocmai datorită flexibilității relatării epice[44].

Structura versului homeric, a relatării epice în ansamblu este una eminamente orală. Multitudinea repetițiilor, frecvența lor, și, mai ales, mecanismul utilizării acestora în cadrul unei scene sau al unui cînt denotă un înalt grad de tehnicitate a transmisiunii orale, rod al elaborărilor succesive și colective ale aezilor, respectiv ale rapsozilor homerici. Cercetările direcției denumite, printr-o tradiție deja de cîteva decenii, *oral poetry*[45] au scos la iveală un tezaur de modalități expresiv-compoziționale epice aparținînd în exclusivitate căii orale de transmisie a textului, respectiv a nucleelor epice. În privința modalităților stilistice, legea fundamentală care guvernează creația epică de tip homeric este următoarea[46]: pentru una și aceeași persoană sau obiect, fenomen etc. inclus în epos sînt utilizate mai multe formule asociative de tip nume-epitet, dar *numai* atîtea cîte pot fi introduse într-o anumită poziție a versului; așadar, structura metrică exercită asupra artei expresiei stilistice o constrîngere inductabilă, deoarece dintr-o pluralitate de formule semantic echivalente sînt admise numai acelea (respectiv, numai una într-un vers oarecare) metric posibile. Această lege a economiei sistemului formular a constituit piatra unghiulară în teoria oralității și tradiționalității stilului epic, fundamentată creator de Milman Parry[47].

c) Problemele compoziției și stilului capătă o determinare reală — în perspectiva problemei genezei — prin relaționarea datelor oferite de modalitățile transmisiunii epice. O parte din aspectele receptării și transmiterii

[44] Cf. J.B. Hainsworth, *The Flexibility of the Homeric Formula*. Oxford, 1968, pp. 17 și urm.

[45] O istorie a acestei direcții de cercetare ilustrată prin textele autorilor care o preced în sec. al XIX-lea și o reprezintă în cel următor este, în întregime, volumul lui Latacz citat în n. 41. Refuzînd teoriei *oral-poetry* atît caracterul unei revoluții, cît și aspectul unei simple mode, J. Latacz o proclamă drept „necesitate obiectivă" (p. 39) a stadiului actual al cercetărilor homerice. Ceea ce și este, cu mențiunea că modalitățile globale utilizate în cadrul acestei teorii nu pot avea pretenția de a epuiza domeniul cercetării, de a fi *unica* direcție de rezolvare a problemei homerice.

[46] Cf. J. Latacz, *Tradition und Neuerung in der Homerforschung. Zur Geschichte der Oral poetry-Theorie*. Originalbeitrag 1977, în volumul mai sus citat (n. 41), p. 38.

[47] O bibliografie completă a lucrărilor celebrului homerolog american, precedată de absolut toate textele (unele inedite) consacrate de Parry problemelor epice se află în volumul editat de fiul său, Adam Parry, la Oxford, în 1971 și intitulat semnificativ *The Making of Homeric Verse. The Collected Papers of Milman Parry, edited by A. Parry.*

epos-ului au fost mai sus menționate. Nu am relevat faptul că *Iliada* apare străbătută de o autentică rețea de trimiteri la evenimente anterioare și posterioare, ceea ce obligă la presupunerea unui text-cadru deja fixat, numai pe baza căruia ar fi fost posibilă efectuarea unui ansamblu de trimiteri la fluxul epic. Acest text, deja fixat în scris în sec. al X-lea sau cel tîrziu în secolul următor[49], în condițiile receptării alfabetului fenician, a circulat pe căi probabil exclusiv orale într-o perioadă anterioară. În această fază a oralității, rolul aezilor în constituirea unei forme unitare a poemului a fost covîrșitor. Creatorii epos-ului au fost, în același timp, și transmițătorii lui. În cursul recitărilor publice și private de genul celor menționate în *Odiseea*[49], este de presupus că dimensiunile narațiunii epice din gesta troiană relatată nu puteau depăși șapte sau opt cînturi a cîte aproximativ 400 de versuri (dimensiunea relativă a unui cînt odiseic), totul avînd loc în cadrul unei singure zile de recitări[50]. Rapsozii au continuat munca creatoare a aezilor și a corporațiilor aedice. Datorită rapsozilor atestați în epocă istorică (sec. al VI-lea î.e.n.) și, mai ales, regulilor de recitare impuse (vezi, *infra*, subcap. 3), textul *Iliadei* a ajuns, după o evoluție meandrică, subiectivă, din cadrul recitărilor spontane, la forma actuală, cu succesiunea cunoscută a cînturilor și a scenelor din interiorul fiecărui cînt[51].

3. TEXTUL ILIADEI ȘI ISTORIA LUI. Dacă rămîne încă deschisă discuției fixarea limitei inițiale de la care putem admite în mod cert că elementele constitutive ale viitorului angrenaj epic al *Iliadei* funcționau în direcția formării succesive a unui epos complex desprins din magma mitică, în privința limitei finale, respectiv a perioadei în care se acceptă îndeobște că *Iliada* a luat deja ființă ca epos de sine stătător, există dovezi certe, irefutabile.

Este vorba de a doua jumătate a sec. al VIII-lea î.e.n., perioadă pentru care avem mărturia existenței unui poem aparținînd ciclului epic în ansamblu, și anume *Etiopida* atribuită, în consensul tradiției, lui Arktinos

[49] Cf. W. Schadewaldt, *op. cit.*, pp. 534–536; Alfred Heubeck, *Blick auf die neuere Forschung*, în vol. *Homer. Tradition und Neuerung*, pp. 570–571.

[50] Cf. *Od.* 1, 326 (text original); 8, 75 și urm. (text original).

[51] Cf. P. Mazon, *op. cit.*, pp 233–235.

[51] Nu putem fi de acord cu concluzia extremă și contradictorie (vezi opinii diferite ale aceluiași autor formulate la pp. 250–251) la care ajunge P. Mazon, *op. cit.*, p. 236, asupra lipsei de unitate a *Iliadei* datorită absenței unui „public determinat" (!). Concluzie forțată, surprinzătoare în contextul unei analize subtile a condițiilor și modalităților de transmisie a textului (pp. 230–237), întrucît nu caracterul „determinat" al auditorului, capabil sau nu să asculte o derulare epică de aproape 16 000 de versuri (cum este *Iliada*), poate da seama asupra unității poemului.

din Milet[52]. Poemul continuă în mod manifest *Iliada* exact din locul unde aceasta încheiase relatarea epică, respectiv la funeraliile lui Hector, și începe cu un distih a cărui primă parte coincide cu ultimul vers al *Iliadei*. În mod logic, Arktinos nu s-ar fi putut raporta la ansamblul epic al *Iliadei* dacă textul acestuia nu ar fi fost fixat, cel puțin în linii mari, respectînd o anumită înlănțuire a evenimentelor și succesiune a cînturilor.

La sfîrșitul sec. al VIII-lea și, mai ales, la începutul celui următor, diverse scene din *Iliada* apar pentru prima oară ca motive ceramice[53], iar cei dintîi poeți elegiaci și iambografi (Alkman, Semonides, Tyrtaios, Kallinos)[54] menționează fragmente din epopee, inclusiv numele lui Homer.

Aceste date sînt suficiente pentru a respinge categoric datarea tardivă a creației și apariției poemelor homerice.

Problema care se ridică, totuși, rămîne aceea a formei inițiale a textului. Este forma pe care o posedăm astăzi sau, dimpotrivă, între forma (formele?) originare și *vulgata* actuală se interpune un lanț de „ediții", de forme ale textului diferite în mod esențial de cea actuală?

Reprezintă un fapt deja cert existența primelor recitări oficiale ale epopeii homerice (inclusiv *Odiseea)* la Atena în cursul sec. al VI-lea î.e.n., mai precis chiar de la debutul secolului. Pentru aceeași perioadă posedăm atestări clare în legătură cu organizarea marilor sărbători panatenee. Coincidența celor două evenimente în aceeași epocă este mai mult decît semnificativă. Indiferent dacă inițiativa organizării recitărilor oficiale aparține lui Solon, Pisistrate sau Hipparkhos, este de relevat importanța deosebită care revine din acest moment statului în stabilirea formei oficiale a textului homeric.

Epopeea devine acum un bun public, o valoare culturală fundamentală, care se impune a fi prezervată de intervențiile factorilor subiectiv-alea-

[52] Cf. Proklos, *Crestomația*, II (Aethiopis, 171—174): *Întîmplările pomenite în prima carte își află continuarea lor firească în „Iliada" lui Homer, după care urmează cele cinci cărți ale „Etiopidei" lui Arktinos din Milet* (...) (în *Homer. Imnuri. Războiul șoarecilor cu broaștele. Poeme apocrife.* Traducere, prefață și note de Ion Acsan. București, 1971, p. 188). Cf. și A. Severyns, *Recherches sur la Chrestomathie de Proclos. Tome IV. La Vita Homeri et les sommaires du cycle.* Paris, 1963.

[53] Cf. T.B.L. Webster, *From Mycenae to Homer. A Study in Early Greek Literature and Art.* London, 1960, pp. 169—172, 198—199, 203—205, 294; *A Companion to Homer*, p. 235; *Corpus Vasorum Antiquorum. Deutschland. Berlin, Antiquarium (Band 1).* Bearbeitet von Richard Eilmann und Kurt Gerhauer. Deutschland, Band 2. München, 1938, planșele 31—33; eventual (deoarece conțin alte scene de război și mitologice raportabile la textul epopeilor homerice) și planșele 11, 17—21, 23, 28—30, 34, 43—44 și 47[1].

[54] Cf. P. Mazon, *op. cit.*, pp. 264—267.

torii. Aceasta este întreaga semnificație a inițiativei ateniene: instituirea unui canon al formei, care să împiedice operarea de modificări intenționate în text sau fluctuațiile formale datorate, în ambele cazuri, zelului rapsozilor de a înfrumuseța pe cont propriu un fond circulant, anterior nenormat.

Cu alte cuvinte, rapsozii atenieni și greci în general, care concurau în cadrul recitărilor introduse oficial în programul Panateneelor, erau constrînși să respecte o formă fixă, dată. În absența acesteia, Hipparkhos, investit cu puterea supremă către sfîrșitul tiraniei lui Solon[55], delegă probabil o comisie de întocmire a textului definitiv, prin eforturile căreia a fost preluată forma epopeii așa cum circula în mediul homerizilor din Chios, cea mai importantă grupare rapsodică din Asia Mică a acelei epoci (mijlocul sec. al VI-lea î.e.n.). Acest exemplar microasiatic „de import", atestînd superioritatea recunoscută a barzilor ionieni în domeniu, precum și direcția de proveniență a epos-ului homeric constituit într-un mod deja unitar, a stat la baza tuturor recitărilor rapsodice admise ulterior la Panatenee. Respectarea obligatorie a formei textului, impusă prin lege, a dus la dispariția treptată a oricăror variante regionale și, cu atît mai mult, personale, nu numai în Grecia continentală, ci chiar în helenitatea microasiatică[56].

Ediția-canon ateniană, derivînd dintr-un arhetip foarte apropiat ionian, a fost aceea care, confruntată cu exigențele filologiei alexandrine, remaniată ulterior prin propunerile de amendamente aparținînd diverselor epoci, s-a transmis, prin intermediul Bizanțului, pînă astăzi.

4. GENEZA ILIADEI. CONCLUZII. Poetul cu numele Homer stă la capătul celei mai lungi tradiții literare cunoscute vreodată în cultura europeană și universală. În spatele *Iliadei* și *Odiseii* se recunosc urmele acelei milenare tradiții a logos-ului, care urcă în cele mai îndepărtate zone ale culturii și civilizației din bazinul european al Mediteranei. Cele două epopei, unite în convenția acestei tradiții prin creația unui singur autor, reprezintă punctul cel mai înalt al evoluției verbului și versului epic[57].

Între geneza și apariția epos-ului se impune o diferențiere calitativă. La un pol asistăm la nașterea mitului și asamblarea sa în mitologie. La celălalt, ni se oferă principalele elemente pe baza cărora putem deslușî procesul de coagulare a epopeii într-o acuratețe a formei apropiată de aceea pe care o posedăm pînă astăzi.

[55] Cf. P. Mazon, *op. cit.*, p. 270.

[56] Cf. *id.*, *ibid.*, pp. 276—277.

[57] Cf. Joseph A. Russo, *Homer gegen seine Tradition* (traducerea articolului *Homer against his Tradition* din *Arion*, 7 (1968), pp. 275—295), în volumul *Homer. Tradition und Neuerung*, p. 425.

Geneza epos-ului homeric stă în orizontul mitic mediteranean. Este insuficient a considera că din acest focar egeean prehelenic au iradiat în epos-ul homeric doar o serie de elemente stricte de civilizație (așa cum am încercat să relevăm în capitolul întîi), precum și cîteva vocabule „pelasgice" și un tipar metric special. Fundalul mitic aheean, care se deslușește în orizontul deja istoric al *Iliadei*, își prelungește existența într-o lume de mythos egeeano-minoic, ale cărei reprezentări despre om, divinitate și viață au constituit, fără îndoială, rădăcina reprezentărilor mitologice aheene. Între lumea Egeii și lumea Mykenei relațiile au fost, de altfel, directe și reciproce, prin contactele pe care marinarii cretani le-au inițiat după anul 1700 pe continent cu ahcii de mult descinși dintr-un nord european imprecis de localizat, precum și, în egală măsură, prin reversul direcției, într-o aventură a cunoașterii „odiseice" practicate de corăbiile ahee pe cea mai importantă insulă a Mediteranei. Așa cum arhitecții și constructorii palatelor aheene s-au „inspirat" din facies-ul nou, pentru ei, al civilizației cretane, este de presupus că fondul spiritual aheean s-a îmbogățit în urma acestor contacte directe, pe continent și în Asia Mică, cu elemente aparținînd tezaurului cultural-spiritual cretan.

Lumea lui Minos a transmis Mykenei și, de aici, tuturor generațiilor proto-helenice și helenice forme ale logos-ului, modalități de expresie și relatare pe care este de presupus că aceștia le posedau, în cel mai bun caz, într-un stadiu embrionar. Dar înainte de toate trebuie presupus că această lume a transmis viitoarei Helade mesajul unei concepții despre viață, despre om și univers, a cărui chintesență a fost asimilată și transformată creator de indo-europenii helenici într-o configurație spirituală inconfundabilă pînă în zilele noastre.

Grecia continental-miceniană (sau aheeană, cu un termen mai cuprinzător) a constituit însă terenul cel mai fertil pentru apariția epos-ului. În această Grecie asimilînd ecourile unei lumi anterioare, pentru care bariera impusă de limbă nu a reprezentat un obstacol insurmontabil, au ieșit la iveală elementele mitologiei în forma pe care o cunoaștem azi, așadar cu zeii, semi-zeii și eroii ei umani fundamentali. Lumea *Iliadei* aparține acestui palier cronologic aheean, prin legendele sale mitologice, prin fondul predominant al civilizației materiale, prin straturile vechi ale limbii. În consecință, putem considera cu legitimitate că epos-ul grec s-a născut în lumea aheeană, într-o perioadă nu cu mult posterioară secolului al XII-lea, legat de care arheologia a conchis că a avut loc distrugerea Troiei (VIIa), respectiv între 1193 și 1183 î.e.n. Epos-ul nu a apărut, evident, dintr-o dată, cu atît mai mult cu cît transmisiunea legendelor și a rudimentelor de narație poetică avea loc oral, prin intermediul aezilor. Analiza *Iliadei*

(vezi *supra*, pp. 17—20) confirmă caracterul eterogen al temelor fundamentale din poem, teme care probabil că existau separat tocmai în această epocă a genezei epos-ului. Reunirea lor succesivă, mai întîi prin racordul direct între teme și motive, ulterior prin amplificarea naraţiei ca urmare a adiţiunilor de teme noi asamblate pe cînturi sau fragmente de cînturi a constituit un proces îndelungat, care a demarat în perioada declinului supremaţiei politice a ahcilor și în ajunul marilor migraţii helenice sub impulsul descinderii dorienilor în Peloponez. Operă creatoare a efortului colectiv al barzilor acizi, viitoarea epopee s-a transmis exclusiv pe cale orală, aşa cum o dovedeşte, de altfel fără putinţă de tăgadă, aspectul oral al configuraţiei *Iliadei* actuale[58].

Nucleele epice ale gestei pentru Troia, grefate pe un fundal mitologic ahcean cu directe emergenţe în orizontul mitic egeano-minoic, s-au dezvoltat și reunit într-un cadru exterior (similar celui din epopeea pe care o posedăm azi) în cursul translaţiei de durată a unei părţi din populaţia ahceană pe coastele deja cunoscute ale Asiei Mici. Apariţia regiunilor intens helenizate ale Asiei Mici, în special conturarea profilului spiritual al Ionici, a reprezentat, cu multă probabilitate, epoca de maximă efervescenţă creatoare pentru apariţia epopeii. La capătul unei evoluţii de două sau chiar trei secole pe teren microasiatic, epos-ul helenic se descoperă Greciei continentale și helenităţii în ansamblu ca expresia fidelă, ideală de altfel, a aspiraţiilor umane către fericire și simplitatea păcii. Pornită dintr-o amintire recentă a războiului și plămădită în febra unor deplasări și căutări de limanuri, materia epos-ului își găseşte timpul și spaţiul unei fertile expresii în condiţiile acelui ev de loc obscur al formării Greciei înseși.

Epopeea despre Troia s-a născut o dată cu Grecia însăși, acea arhaică Grecie stînd, prin *Iliada* și *Odiseea* mai mult decît prin orice altă creaţie, la temelia Europei viitoare.

Homer a fost o lungă generaţie de acizi și, poate, mai multe generaţii de rapsozi, care au contribuit, în modalităţi specifice, azi abia identificabile, la întocmirea cînturilor, la asamblarea lor într-o unitate, la apariţia

[58] Este întru totul posibil ca o societate care cunoaşte scrisul, aşa cum era cea ahceană, să dezvolte la proporţii de masă arta formelor orale, în speţă exclusiv poezia orală. Folclorul — căci arta acedică presupune și include o cantitate imensă de material legendar popular — nu impune tălmăciri scrise. Problema capitală care se ridică este, aşa cum arată judicios J. Latacz în *vol. cit.*, p. 253 (pe marginea unui text din M. Parry) nu de a şti dacă în epoca homerică era sau nu cunoscut scrisul, ci dacă *Iliada* și *Odiseea* au fost redactate în scris încă de la început. Răspunsul oferit de analiza stilistică respinge însă net o atare ipoteză, ambele epopei atestînd o autentică perfecţiune a expresiei formulare de tip oral.

epopeii[59]. Homer a fost acest infinit șir de aezi care a lucrat și prelucrat un limbaj propriu, atipic în raport cu tot ce s-a scris ulterior în limba greacă veche, unic din perspectivă estetică[60]. Homer a fost, probabil, ultimul creator necunoscut din acest șir de autori necunoscuți, căruia i-a revenit meritul de a fi dat forma definitivă, inegalabilă peste milenii, a textului prelucrat anterior de o întreagă tradiție epică[61]. Aceasta s-a petrecut undeva în prima jumătate a sec. al VIII-lea î.e.n. Epopeea greacă pornea către o lungă istorie.

III. GEORGE MURNU ȘI TRADUCEREA „ILIADEI"

S-au împlinit, cu puțin timp în urmă, șapte decenii de cînd, într-o primăvăratică zi de la sfîrșitul lui mai, dobîndea cununa celei mai înalte distincții acordate unei opere din cîmpul literelor românești — premiul Academiei Române — acea creație care avea să devină, în raport cu toate tălmăcirile românești din cultura universală, monumentul nepieritor, *aere perennius: Iliada* poetului, profesorului și savantului George Murnu.

Unghiul permanent creator din care era receptat și redat textul original vechi grecesc a provocat unanima apreciere din partea criticii literare a timpului. De la punctele de vedere elogioase exprimate de discipolii direcți ai lui Titu Maiorescu, între care se reliefează luările de poziție ale lui Mihail Dragomirescu și Ioan Bogdan, pînă la exegezele erudite ale lui Eugen Lovinescu, Tudor Vianu și George Călinescu, critica și istoriografia literară românească au subliniat, pe bună dreptate, caracterul esențialmente novator al expresiei murniene, concluzînd asupra momentului epocal, revoluționar chiar, pentru evoluția limbajului literar, reprezentat de apariția traducerii integrale a *Iliadei* de G. Murnu. Poate mai bine ca în oricare altă apreciere globală se cuprinde, chintesențial, ideea acestui rol fundamental în concluziile lui George Călinescu formulate în cuprinsul grandioasei sale *Istorii a literaturii române de la origini pînă azi: Apariția „Iliadei" în românește (Budapesta, 1906), în versiunea macedoneanului G. Murnu* [...], *constituie un moment fundamental în evoluția limbei literare* [...]. *Marele poem clasic era în sfîrșit împămîntenit și putea exercita o înrîurire nemijlocită asupra conștiinței estetice* [...]. *Puține literaturi se bucură de traduceri mai norocoase. Termenul de „traducere" este cu totul impropriu. Epopeele homerice sînt*

[59] Cf. W. Schadewaldt, *op. cit.*, p. 535.

[60] Cf. A. Heubeck, *op. cit.*, în volumul *Homer. Tradition und Neuerung*, pp. 561, 566–567.

[61] Cf. A. Heubeck, *op. cit.*, p. 571.

simple basme cu materie universal cunoscută. Interpretatorul n-a tradus, ci a creat din nou poezia lor cu ajutorul cuvîntului [...]. *Invenția verbală este extraordinară. Aromânisme, ardelenisme, cuvinte din toate unghiurile țării sînt armonizate în aceeași țesătură cu o virtuozitate deplină. Dar nu e numai un mozaic verbal. Traducătorul a avut un unghi de creație*[62].

Tălmăcirea lui Murnu — după cum remarcabil intuia marele critic — iese de sub unghiul de incidență al unei traduceri obișnuite. Autorul nu reproduce, mai mult sau mai puțin fidel, sintagmele și inflexiunile originalului, aflat de altfel la o depărtare cronologică dintre cele mai considerabile. Tocmai acest decalaj cronologic a impus investigarea unor modalități insolite în arta tălmăcirii, precum și selectarea celor mai adecvate dintre soluțiile investigate. Scopul fundamental urmărit a constat, pe de o parte, în respectarea spiritului poemului eroic vechi grecesc, pe de altă parte, în aflarea expresiei românești celei mai potrivite pentru narațiunea epic-baladescă, posedînd o tradiție de sorginte folclorică în literatura română.

Prin tălmăcirea *Iliadei* — superioară, din orice punct de vedere, tuturor traducerilor românești din literatura universală[63], inclusiv *Odiseii* realizate ulterior —, George Murnu înfăptuiește, ca premieră absolută, inegalabilă încă, în cultura noastră și, îndrăznim a afirma, chiar în literatura universală a genului, saltul uriaș, de la simpla sau complexa *traducere* la actul creator, plurivalent, unic și deopotrivă original artistic, al *echivalenței*. Pentru a ajunge, așa cum preconiza, simbolic, la finele secolului trecut, Eminescu într-o formulare apofteginatică, la „cuvîntul ce exprimă adevărul", George Murnu a lucrat și prelucrat de-a lungul întregii vieți verbul poetic autohton, adaptîndu-l, creîndu-l și recreîndu-l după universul interior, de expresie și sens, al poemului vechi grecesc, într-o fericită consonanță cu vîrsta matură a limbii literare românești. Pentru cel ce și-a dorit, ca semn al grandiosului efort poetic prometeic, „să spargem granițele strîmtorii limbii actuale", prin urmare să exploateze la maximum capacitățile latente ale graiului românesc multimilenar, pe potriva celui helenic, izbînda artistică încununată cu marele premiu al Academiei din 1913 a

[62] G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. Ediție și prefață de Al. Piru. București, 1982, p. 658.

[63] Cea mai completă monografie dedicată problemelor de ansamblu ale artei traducerii, cu aplicație directă la operele literare universale echivalate în română de-a lungul timpului, este excelentul studiu al lui Ioan Kohn, *Virtuțile compensatorii ale limbii române în traducere*, apărut la Timișoara spre finele anului 1983. Asupra aspectelor po(i)etice ale traducerii, considerații generale, structurate într-o viziune unitară a interpretării, oferă exegeza lui Paul Miclău, *Signes poétiques*. București, 1983, cap. VII *(La traduction poétique)*, pp. 221 – 252.

reprezentat recunoașterea meritelor unei opere cu adevărat naționale, care s-a incorporat în însăși ființa culturii românești. Dacă se admite îndeobște că destinul *Iliadei* lui Murnu a conținut, în germene, destinul lăuntric al limbii române într-o anumită fază a evoluției acesteia, pentru vîrsta de azi a criticii și istoriei literare românești constituie o îndatorire de înalt patriotism cunoașterea și studierea în detaliu a laboratorului poetic murnian, a izvoarelor, straturilor și ecourilor contopite în substanța tălmăcirii.

Căci epopeea despre Troia, gesta pasiunii etern-umane, primul roman[64] despre dragoste și răzbunare s-a identificat, grație artei inegalabile a lui George Murnu, cu epopeea însăși, autentică și profundă, a limbii române, veche și nouă, pură și impură în același timp și în egală măsură ca și originalul, a cărui lumină o sporește neîncetat cu trecerea timpului.

LIVIU FRANGA

[64] Despre lectura ca *roman* a epos-ului homeric iliadesc, vezi Mirela Roznoveanu, *Civilizația romanului. Rădăcini*. București, 1983, cap. *În spațiul așteptării* (pp. 271—306, în special pp. 273—292), capitol care conține însă o serie de ipoteze puțin probabile referitoare la geneza epopeii grecești și la raporturile cronologic-tipologice dintre *Iliada* și *Odiseea*. Cf. Liviu Franga, *Note homerice*, în *Viața Românească*, 1 (1985), pp. 75—81.

DESPRE HOMER

altissimo poeta suverano
DANTE

Poetul suveran, patriarhul poeților, rapsodul nemuritor Homer! Zorile de neîntunecată strălucire a poeziei europene, nu numai căpătîiul și eterna mîndrie a Eladei, ci și piatra unghiulară a templului culturii literare universale.

Voim să-i cuprindem dintr-o ochire întinsoarea-i epică și ne găsim în fața unei mări neţărmurite.

Dar, firește, aici nu e vorba despre el, despre rostul lui individual. Din nenorocire (sau din fericire?), Homer n-are stare civilă. Ca și creatorul lumii e impersonal, necunoscut, invizibil. Tradiția antică ne-a împărtășit unele date biografice, dar de sînt puține, nesigure, protivnice între ele, vădit din cuprinsul fantaziei și legendei. Homer, ca și Dumnezeu, se confundă cu opera-i monumentală, cele două poeme neasemuite Iliada *și* Odiseia. *Ca și Dumnezeu, el nu are numai adoratori, ci și atei. A fost negată chiar existența lui proprie. A avut detractorii lui și-i poate avea oricînd. Puzderii de elucubrații cărturărești au căutat să-i reducă personalitatea pînă la pulverizare. Au ticluit teorii mai mule formaliste, tangențiale și periferice care mai de care mai mioape și arbitrare pentru a mărunți colosul, pentru a irosi minunat iscusita încheietură și măiestritură a acestor clădiri fruntașe, a acestor piramide de granit, care rămîn ca două minuni ale geniului constructiv poetic al omenirii.*

Unii au socotit că ele s-au alcătuit ca o împreunare de petece, o cîrpitură de bucăți disparate și nu ca o lucrare unitar plămădită,

bine chibzuită și turnată pe de-a-ntregul de un singur gigantic demiurg.

Cîntece bătrînești populare, anonime, împrăștiate în popor, ar fi fost culese și îmbinate astfel încît să înseileze o unitate de aparență viabilă.

Alții au crezut că numai nucleul sau scheletul, tema fundamentală a poemelor, se datorește unui genial creator și că restul ar fi umplutură sau înnădităra, lucrul și adaosul altora.

Prin urmare, în totul un conglomerat, un basin în care s-au scurs pîraiele de jur împrejur sau stalactit înfiripat și crescut dintr-o îndelungată filtrare de ape felurite.

Dacă e și aci un sîmbure de adevăr, ba chiar mai mult decît un sîmbure, în genere însă amîndouă creațiile — lăsînd laoparte unele excrescențe datorite, cum s-ar putea crede, unor aluviuni ulterioare — se înfățișează așa de omogen încheiate, ziduite și rostuite, arată o structură așa de vie și organică, autorul lor e așa de dumerit de ținta și de efectele urmărite, încît operația aceasta de desagregare, de desmădulare și dumicare a poemelor ne pare un atentat, dacă nu chiar un sacrilegiu săvîrșit de un spirit pospăitor sau exoteric, în orice caz lipsit de experiența și intuiția ce se cere pentru a-și da seama de vigoarea și complexitatea procesului de cristalizare artistică.

Epopeea homerică nu e o operă naivă și populară, nu este folclor. Ea înfățișează o viață destul de înaintată, o mentalitate serioasă și civilizată, care nu rareori trece peste starea mijlocie a zilelor noastre. Îndeosebi se adresa unei elite sociale, clasei domnitoare, curților princiare și regale ale unei epoci de cavalerism asemănător cu acela al evului mediu. Mai presus de toate e artă, dar nu artă anarhic individuală sau eterată, meteorică, abstractă, așa zisă artă pentru artă menită a satisface o minoritate disparentă de esteți și ultrarafinați, ci o estetică complexă sau integrală, caracteristic clasică, adică destinată pentru mulțime, pentru lumea vie și frămîntată de toate nevoile vieții, pentru desfătarea și alimentarea spirituală a acelei colectivități conștiente sau instinctive, a cărei înlănțuire de solidaritate și sănătate sufletească îi legitimează numele de națiune. Homer, ca și oricare distinsă individualitate literară exponentă a unei pături mari de popor, e și recreație estetică, dar totodată și o pedagogie indirectă, justificată printr-o sigură psihologie de ordin artistic, prin urmare educație, școală în sensul cel mai larg și cel mai frumos al cuvîn-

lui. De aici trîmbițata-i putere de înălțătoare și edificatoare inspirație, acea însemnătate națională a poeziei lui, de care toată antichitatea greco-romană nu s-a îndoit niciodată; de aici ridicarea lui pînă la ipostasă de divinitate, pînă la apoteozare, mai ales în epoca elenistică.

Fantazia elină, izvor neistovit de minuni, a văzut în Homer o personalitate reală cum vedea în toți eroii ei legendari. A înțeles perfect de bine intuitiv că o asemenea operă măreață și cosîrșitor de impunătoare nu poate izvorî decît din creierul unei mari individualități temperamentale, apariție așa de rară în viața popoarelor. De aceea corifeii literari din toate timpurile au conceput pe Homer ca o personalitate unitară, nu gregară și colectivă. Dovadă aceasta absolut valabilă, peremptorie chiar despre existența reală a nemuritorului aed, cea mai autorizată și categorică desmințire a negațiunii filologice, a pedantismului și criticismului scolastic.

Toți marii inspirați ai muzelor, Virgiliu, Dante, Milton, Goethe, Mistral, au salutat în Homer pe părintele lor și-au fost mîndri și fericiți de-a fi urmașii lui, „homerizi" după Goethe sau „umble escoulan dou grand Oumero" după Mistral.

Personalitatea și genialitatea lui n-a deszis-o nici un talent de frunte, nici o forță conștientă de poezie.

Nici unul din acei care fac onoarea și gloria culturală a națiunilor n-a trecut ușor peste Homer și nu l-a nesocotit.

De altfel, adevăratele măriri ale trecutului nu le scad și nu le depreciază decît numai profanii, spiritele înguste și pătimașe, talentele mărunte, sufletele tăvălnice, Zoilii. Generozitatea, respectul și admirația față de tot ce a ilustrat istoria culturii omenești, omul răspunzător și cuminte, omul pătruns de valoarea umană a tot ce-i mare și frumos le concepe cu atitudini sau manifestări elementare impuse de necesitatea etică primordială pentru continuarea și promovarea progresului, a ascensiunii noastre spre înălțimile năzuite ale idealului unei umanități superioare. Cu atît mai mult cînd aceste măriri sînt și rămîn potențe permanent actuale, cum e cazul cu Homer — îndeosebi pentru școală și scriitorii artiști. O teorie curentă și de-o miopie și mentalitate de miriapod consideră produsele geniului omenesc din vremile apuse ca desafectate, desactualizate sau perimate, întrucît ar reprezenta o sensibilitate străină sau înstrăinată a stărilor și împrejurărilor sociale și omenești din epoca realizării. Dar noi citim literaturile actuale și din trecut chiar cele mai exotice, cum e bunăoară cea

japoneză și chineză, și totuși le înțelegem și le apreciem nemijlocit, trăim fiorul lor.

Din fericire, de-o bucată de timp, începe a pătrunde și a se potența o reacție sănătoasă, o vedere mai incisivă, mai largă și clarvăzătoare, întemeiată nu pe speculațiuni abstracte istorice sau pe o deplasată aplicare a datelor de evoluție biologică, ci pe considerațiuni și virtualități de ordin pur estetic.

Astfel, criteriile noi actualizează toată arta universală; valorile, simțite și proclamate ca atare, rămîn valori de circulație curentă și continuă indiferent de reflexele locale și etnice ca și de distanțele temporale și spațiale.

E drept că o generație are sau poate avea criterii diferite și preferite în materie de artă, deosebindu-se astfel în concepția generațiilor anterioare. Altminteri vede și judecă ea produsele predecesorilor. În genere, însă, operele cu adevărat umane și mai ales cele de primul rang sunt refractare și rezistă fluctuațiunilor prin care trece spiritul public.

Homer face parte din acele creațiuni caleidoscopice sau proteice, în care retina noastră, cu ajutorul oricărui nou criteriu de valorificare estetică, descoperă cîte o nouă fațetă de fulgurare a geniului divinator.

Și astfel Homer trăiește, disciplinează, fecundează și înalță pînă și astăzi productivitatea puterilor noastre creatoare.

Eficacitatea lui artistică rămîne în vigoare, mereu activ potențială, de-o vitalitate multilaterală, fiind în cea mai mare parte bazată pe afectele fundamentale ale sufletului universal omenesc.

Nu rareori, în momentele lui cele mai bune, cînd descrie sentimente și pasiuni pure sufletești, Homer rămîne o culme neîntrecută, care poate sta și azi în fruntea oricărei antologii de poezie umană. Iliada, *la o primă aruncătură de ochi, pare a fi o epopee monotonă a luptelor, fiindcă adeseori încleștări sîngeroase au loc în ea între cele două tabere, troieni și elini. Dar, cercetînd lucrurile mai de-aproape și urmărind desfășurarea faptelor mai departe, ne încredințăm cît mai mult că poema aceasta, în partea ei cea mai înlănțuitoare, e mai curînd imnul celei mai nobile, mai devotate și împătimite prietenii, a dragostei eroului Ahile pentru nedespărțitul său tovarăș de arme Patroclu.*

Homer, descriind peripețiile acestei sfinte legături bărbătești, ne impresionează adeseori pînă la lacrimi și ne dă imaginea sublimului.

În jurul acestei preocupări centrale poetul, de-a lungul acțiunii descrise de el, fixează individualitățile divine ale panteonului elin precum și o mulțime de personaje eroice, care rămîn pentru totdeauna reprezentative caractere tipice, și înșiră nenumărate scene din viața lor intimă sau publică, evenimente și episoade de-o amploare și măiestrie descriptivă și emotivă, care pe de o parte aruncă o bogată lumină asupra acelor vremuri îndepărtate, iar pe de alta ridică în ochii noștri pe marele aed la înălțimi vertiginoase și explică elementul supranatural ce-l vedeau anticii în rapsodiile homerice.

Familiarizat cu el aproape din copilărie și adîncindu-l tot mai mult, în decursul vremii am ajuns să fiu convins de această excepțională viabilitate și valabilitate a verbului epic și astfel a încolțit în mine gîndul neabătut de a-l întrupa în graiul nostru și a-l integra pe cît e cu putință în cultura noastră literară. Încercarea mea era sprijinită și pe alte considerente. Mai întîi țineam prin aceasta să umplu un gol în literatura noastră, întrucît ea e lipsită de o mare epopee națională.

Pe lîngă aceasta, în starea noastră de popor tînăr și la răspîntia în care ne găsim noi astăzi, în vremurile tulburi și haotice în care trăim, vremuri de cumplită dezorientare și sărăcire etică și estetică, de intervertire și pervertire a tuturor valorilor valabile, am crezut că o întoarcere ad fontes, *o călire a sufletului nostru la fîntîna fîntînilor (de care noi, românii, n-am avut parte mai niciodată în măsura dorită) ar fi putut să aibă o înrîurire din cele mai binefăcătoare.*

Un alt cuvînt nu mai puțin hotărîtor care mă silea să îmbrățișez cu preferință ideea de-a româniza poemele homerice era prilejul binevenit ce aveam de-a contribui astfel din răsputeri la îmbogățirea și lărgirea expresivității limbii românești și deci la deplina făurire și desăvîrșire a acelui mare organ de expresie „valahă", nu un jargon de suburbie europeană, un mozaic disparat, ticluit dintr-un material de mixtură respingătoare, ci exponentul fonetic de un pronunțat caracter romanic cel puțin în sunete, prin urmare cel mai eufonic, mai plastic și sugestiv al unei rase privilegiate de natură.

Și în adevăr, aceste poeme constituie cele două mai mari și mai grandioase monumente, în care s-au manifestat pentru întîia dată, prin contopirea diferitelor idiome, mirifica putere sintetic expresivă și neîntrecuta bogăție dialectală în cea mai frumoasă,

gravă și nobilă tonalitate epică a lexicului elin. Mi-am dat prin urmare îndestul seama că transpunerea lor conștiincioasă și adevărată în limba noastră cea mai neaoșă și mai curată cu putință mi se părea o întreprindere din cele mai anevoioase și îndrăznețe, aproape analoagă cu escaladarea munților Himalaya. De aceea am studiat vreme îndelungată isvoarele limbii românești, din prezent și din trecut, ca și din toate ținuturile locuite de români, și chiar din cele mai depărtate, unde am găsit un tezaur de vocabule noi și adăogind la aceasta, propria mea putere de creație, am întocmit un vocabular, care, judecînd după părerea multora, e poate cel mai variat, la care a ajuns verbul românesc; și astfel, aprovizionat și deplin încrezător în virtuțile lui miraculoase, am continuat munca mea, am lucrat zi și noapte cu o bucurie și plăcere unică. N-am cruțat nici o sforțare, nici o jertfă de timp și nici o osteneală pentru ca, făcînd tot ce-i omenește cu putință, să înfățișez un Homer transfigurat așa încît să fie cu totul al nostru, al poporului nostru și care, dacă se poate, să fie mai bine actualizat decît în orice altă limbă străină.

Această voință și dorință a mea desfășurată în timp o poate constata oricine urmărind fazele multiple prin care a trecut treptat această întreprindere literară în diferitele reviste și volumuri și în care s-a tipărit și retipărit. [...]

Totuși nu pot încheia aceste rînduri fără a-mi rosti adînca părere de rău că pînă astăzi nu s-a găsit încă acel editor entuziast și mare de suflet (măcar pe un sfert de cît a fost răposatul Vasile Pârvan), ca să dea publicului nostru în întregime *și în forma potrivită pentru el pe acest Homer, pentru a cărui asimilare am jertfit o bună parte din sîngele și viața mea proprie.*

1938 *G. MURNU*

Notă asupra ediției

Ediția de față reproduce, cu foarte puține modificări — prin care am căutat, în primul rînd, eliminarea tacită a greșelilor de tipar, precum și a inadvertențelor de punctuație și numerotare — textul ultimei ediții a *Iliadei* în traducerea lui George Murnu, apărută în anul 1967, la „Editura pentru Literatură Universală". Comentariul prezentei ediții n-a putut include și beneficia, datorită unei regretabile întîrzieri, de foarte numeroasele modificări efectuate de către George Murnu, pe diferite ediții și pe un text aflat în manuscris, pînă în ultimul an al vieții sale. Este util și, în același timp, o îndatorire de onoare ca, în urma unei selecții exhaustive, aceste modificări să fie incluse într-o reeditare ulterioară sau publicate separat.

L. F.

CÎNTUL I

Invocaţia către muză (1—7). Molima trimisă de Apollon în tabăra ahee (8—52). Cearta dintre Ahile şi Agamemnon nu poate fi înlăturată prin intervenţia Atenei şi a lui Nestor (53—301). Jignirea adusă lui Ahile şi plîngerea către Thetis (302—428). Reintoarcerea fiicei lui Khryses; jertfa de iepăşire a aheilor (429—490). Sfatul şi banchetul zeilor în Olimp (491—609).

1 Cîntă, zeiţă, mînia ce-aprinse pe-Ahil Peleianul,
Patima crudă ce-aheilor mii de amaruri aduse;

[1] **Primul vers al *Iliadei* plasează chiar la începutul scurtei invocaţii motivul emblematic al *mîniei* lui Ahile, indicînd prin aceasta spiritul şi tonalitatea întregului poem. Termenul folosit aici este *mênis*, care exprimă, după opinia comentatorilor antici (Aristarkhos din Samothrake, Apollonios „sofistul" ş.a.) şi bizantini (în primul rînd Eustathios) permanenţa unei stări de spirit agitate, nedomolite, în opoziţie cu *orgê*, furia de scurtă durată. Extensiunea stării de încordare generate de conflictul subiectiv a două voinţe ieşite din comun are loc treptat şi constituie cauza declanşării numeroaselor ciocniri de forţe, culminînd cu uciderea lui Patroklos (cîntul al XVI-lea) şi lupta dată în jurul cadavrului său (cîntul al XVII-lea). Mînia lui Ahile nu se suspendă însă o dată cu eşecurile camarazilor săi; ea suferă o mutaţie esenţială la aflarea veştii uciderii celui mai bun prieten, devenind o mînie răzbunătoare, stare de spirit tipic războinică, dominată de norma morală a vendetei arhaice (cînturile XVIII—XXIII). Poemul se constituie, prin urmare, cu excepţia ultimului cînt, ca o rapsodiere a faptelor eroice impulsionate de mînie, starea de spirit definitorie a epos-ului iliadesc.**

[2] **Aheii (hom. *Akhaiói*) reprezentau o ramură a grecilor colieni care, la rîndul lor, erau foarte aproape înrudiţi cu ionienii. În timpul războiului împotriva Troiei au constituit cel mai puternic bastion grecesc. În privinţa răspîndirii geografice, aheii ocupau în special Peloponesul, şi anume Tesalia (2, 684— în original —), Laconia, Mesenia (11, 759 — în original —) şi Argos (5, 414 — în original —); pe lîngă acestea, probabil şi legendara insulă a lui Odysseus, Itaca *(Od.* 1, 90 — în original —), apoi Creta *(Od.* 19, 175 — în original —) şi**

Suflete multe viteze trimise pe lumea ecaldtă,
Trupul făcîndu-le hrană la cîni şi la feluri de păsări

Ciprul. Eroul eponim se numea Akhaios. La Homer, termenul desemnează adesea totalitatea neamurilor helenice reunite la Troia, aşadar pe greci în general (cf. şi *Od.* 1, 90 — în original –). Cu aceeaşi accepţiune etnică totalizantă apare folosit şi termenul *Panakhaiói* „neamul ahecan" (vezi 2, 404 — în original —; 7, 73; 23, 236 — *ibid.* –). Unii cercetători ai textelor homerice au încercat să depisteze în *Akhaiói* trei nivele de referinţă: 1) semnificaţia etnică a termenului; 2) semnificaţia socială (înţelesul de „aristocraţie", „personalităţi publice"); 3) semnificaţia politică (pe teritoriul unităţii etnice). După alte opinii, atît în *Iliada*, cît şi în *Odiseea*, termenii *Akhaiói*, *Argéioi* şi *Danaói* sînt utilizaţi în contexte perfect sinonimice, alegerea unuia sau altuia dintre ei datorîndu-se, în fapt, necesităţilor metrice şi prosodice ale rapsodierii. Cf. şi M.I. Finley, *Vechii greci*. Traducere şi studiu introductiv de acad. Emil Condurachi. Bucureşti, 1971, p. 25.

„lumea ecaldtă": în original, „la Hades" *(Aïdi)*, care pentru Homer reprezintă întotdeauna un toponim, cu excepţia cîntului al XXIII-lea din *Iliada* (v. 244 — în original –), unde sensul termenului pare a fi cel locativ: „în lumea de dedesubt". În mythos-ul grec, Hades devenise, prin împărţirea universului între olimpieni, stăpînul morţilor *(ánax enérōn*, 20, 61; *enéroisin anássōn*, 15, 188), supranumit şi *Zeús katakhthónios* („subteranul": 9, 457). Numele său se identifică cu sălaşul subpămîntean, *Aïdos dómos*, pentru care epos-ul homeric afirmă două poziţii geografice distincte: astfel, în cînturile 9, 568; 20, 61; 22, 482 (în original) şi *Od.* 20, 81, Hades-ul este plasat sub pămînt, în interiorul acestuia, în vreme ce *Od.* 10, 508 şi urm. (în original) şi, mai ales, cîntul al XI-lea al *Odiseii* îl situează la marginea Oceanului, acolo unde lumina nu ajunge niciodată. „Geografia" Hadesului în această parte a *Odiseii* apare mult mai complexă în raport cu subteranul său configuraţie, altminteri indistinctă, întîlnindu-se munţi, văi, cursuri de apă (în număr de patru: Akheron, Pyriphlegethon, Kokytos, Styx), asemenea reliefului terestru. În tradiţie direct homerică, Platon, în *Statul*, 10, 614 a — 621 b (cf. volumul *Platon, La république. VIII—X. Tome VII*. Texte établi et traduit par E. Chambry. Paris. „Les belles lettres", 1934), ulterior Vergilius, în *Eneida* 6, 268—336 (cf. *Vergilius, Eneida*. Traducere de G. Coşbuc. Note şi prefaţă de Stela Petecel. Bucureşti, 1980) şi, de manieră parodică, Lucian din Samosata, în *Dialogurile morţilor*, 10 (cf. *Lucian din Samosata, Scrieri alese*. Traducere şi note de Radu Hâncu. Bucureşti, 1959, pp. 217—223) au populat văile Hadesului cu spiritele eroilor, dar şi ale oamenilor obişnuiţi,

Şi împlinită fu voia lui Zeus, de când Agamemnon,
Craiul născut din Atreu, şi dumnezeiescul Ahile
S-au dezbinat după ceartă ce fuse-ntre dînşii iscată.
Care fu zeul ce-i puse pe ei să s-apuce de sfadă?
Fiul lui Zeus şi-al Letei, Apolon. În ciuda-i pe craiul,
Molimă grea răspîndise şi oastea-i pornise să piară,
Pentru c-Atrid cutezase pe preotul Hrises să-nfrunte,
Cînd cuviosul veni la corăbii, în tabăr-ahee,
Ca să-şi răscumpere fata cu-o mare mulţime de daruri.
Cîrja de aur ţinînd cu podoaba de sfinte cordele,
Daru-nchinat lui Apolon, de-ahei se ruga deopotrivă,
Dar mai cu seamă de-Atrizi, cele două mai mari
căpetenii:

inaugurînd astfel, la confluenţa unor variate doctrine filosofice, o lungă tradiţie literară ce va culmina prin *Infernul* lui Dante.

[5] Hemistihul cuprinzînd „voia lui Zeus" pare a fi o reluare a unui motiv existent în poemul ciclic *Cipriile* (atribuit succesiv poeţilor epici Stasinos, Hegesias [Hegesinos] din Cipru), care relata evenimentele imediat precedente războiului descrise în *Iliada*, deşi sensul motivului era diferit: la cererea Terrei (hom. *Gàia, Gẽ)*, apăsată de mulţimea oamenilor al căror număr creştea necontenit, Zeus ar fi hotărît declanşarea unei conflagraţii universale, ajungîndu-se astfel la conflictul troian. Motivul decimării umanităţii se întîlneşte, încărcat de sensuri moral-etice, în cunoscutul şi deopotrivă complexul mythos ebraic (spre exemplu, motivul potopului, distrugerea Sodomei şi a Gomorei etc.), precum şi în cel grec (refacerea structurii şi a bazelor morale ale umanităţii înşelate prin cutia Pandorei), motiv reluat literar de Ovidius în *Metamorfoze* 1, 253—415 (a se vedea volumul *Ovidius. Metamorfoze*. Traducere şi note de David Popescu. Bucureşti, 1972, pp. 51—58). În invocaţia *Iliadei*, aceste sensuri mitice nu par a fi prezente: este vorba, de fapt, de hotărîrea lui Zeus de a pedepsi, la rugămintea zeiţei Thetis, pe ahei pentru jignirea adusă lui Ahile (vezi, *infra*, vv. 491—523).

[6] „dumnezeiescul": epitetul homeric *dios*, aplicat la oameni (dar şi la lucruri, situaţii: vezi, *infra*, v. 139), se referă la calităţile ieşite din comun ale eroilor, şi mai puţin la originea divină a acestora. În legătură cu tipologia, rolul şi tehnica întrebuinţării epitetelor homerice, cf. Milman Parry, *L'épithète traditionnelle dans Homère*. Paris, 1928, pp. 45—142.

„Voi căpetenii Atrizi, ahei cu frumoase pulpare,
Fie ca zeii-ntronați în Olimp la război să v-ajute
Troia ușor să luați și cu bine s-ajungeți acasă!
Ci-napoiați-mi copila robită primind aste daruri,
Dacă vă temeți de fiul lui Zeus, de-arcașul Apolon."
Asta vorbi, și cu toții strigau învoindu-se-aheii
S-aibă rușine de preot primindu-i mîndreța de daruri.
Nu i-a plăcut lui Atrid Agamemnon îndemnul acesta,

[12] Descoperirile arheologice (în special la Mykene și Pylos) au pus în evidență existența unor jambiere metalice (din bronz și aliaje) specifice lumii aheene și necunoscute celei cretane, avînd prelucrate pe partea exterioară diverse motive alegorice (pentru detalii, cf. A. Severyns, *Homère. I Le cadre historique.* Bruxelles, 1944, p. 42). Sintagma folosită revine destul de frecvent în ambele epopei, dar mai cu seamă în *Iliada*, făcînd parte din recuzita formularistică de tip aedic-rapsodic, în care asocierea periodică a unor termeni în interiorul sintagmei deja constituite are rolul de a marca anumite pauze în recitare și de a ușura reținerea versurilor în funcție de aceste repere. Cf. M. Parry, *op. cit.*, pp. 218—238.

[13] Acest vers sintetizează subiectul celor două epopei homerice, fiecare hemistih conținînd chintesența epică a cîte unui poem, în conformitate cu înlănțuirea logică a evenimentelor. *Iliada*, deși nu va relata cucerirea propriu-zisă a Troiei, se instituie ca o gestă a acestei cuceriri (fără să o cuprindă în totalitate), în vreme ce *Odiseea*, avînd în centrul ei motivul întoarcerii *(nóstos)*, existent și în alte poeme epice, celebrează întortocheata ajungere acasă a unei părți din vechii luptători de la Troia.

În legătură cu orașul lui Priam, este interesant de menționat faptul că, în *Iliada*, cetatea Troia apare cu acest nume *(Troiē)* doar în trei locuri (1, 129; 2, 141; 21, 544 — în original —), cetatea fiind denumită, în rest, *Ilios* sau *Ilion*, în vreme ce primul termen este utilizat de obicei pentru denumirea ținutului care avea drept capitală Ilion, și anume Troada. Pentru localizarea Troiei, respectiv a Ilion-ului (de la numele eroului eponim Ilos, întemeietorul cetății), cf., în special, Heinrich Schliemann, *Ilios. Stadt und Land der Troianer.* Leipzig, 1881, *id.*, *Troia. Ergebnisse meiner neuesten Ausgrabungen auf der Baustelle von Troia.* Leipzig, 1884; *id.*, *Pe urmele lui Homer.* Traducere și note de Ion Roman. Introducere și comentarii de Radu Florescu. București, 1979, vol. 1—2; Friedrich Matz, *Creta, Micene, Troia.* Traducere de Radu Alexandrescu. Introducere de Petre Alexandrescu. București, 1969 (bibliografie, pp. 207—210).

Şi l-a respins fără milă pe preot cu aspra poruncă:
„Vezi, o moşnege, să nu te mai prind pe-aici la corăbii,
Ori între noi zăbovind ori încoace venindu-ne iară;
Mi-e că ţi-or fi de prisos toiagul şi semnele sfinte.
Nu-ţi voi da fata-napoi, ba chiar cărunţi-va-n robie
Tocmai în Argos acasă la mine, de ţara-i departe,
Pînză ţesînd la război şi culcîndu-se-alături de mine.
Du-te dar, nu mă-ndîrji, dacă teafăr doreşti să poţi merge."
Astfel a zis, şi bătrînul de teamă, auzindu-i porunca,
Merse tăcut pe marginea mării bătută de valuri
Unde deoparte stătu şi rugare rosti către zeul,
Febos Apolon, născutul din Leto, pletoasa zeiţă:
„Tu cel cu arcul de-argint, tu paznicul Hrisei, Sminteus,

[8–37] Ipostaza invocată aici de preotul Khryses este în evidentă relaţie cu funcţia punitivă a divinităţii, exprimată încă din primele versuri ale *Iliadei*. În această ipostază, el posedă arc de argint şi tolbă, cu care trimite pe neaşteptate moartea asupra celor ce o merită din pricina unei vini directe sau indirecte, aşa cum se întîmplă cu fiii şi fiicele Niobei, cu molima trimisă în tabăra aheo (vezi, *infra*, v. 45 şi urm.). Epitetele homerice corespunzătoare sînt, prin urmare, „purtătorul arcului de argint", „cel vestit prin arcul său", „cel ce ţinteşte departe", „arcaşul", „ţintaşul" (1, 75 şi 385; 7, 33; 20, 71 şi 295 etc. — în original —). Prin polarizare funcţională, Apollon reprezintă şi divinitatea care alină suferinţele morţii, un everget paradoxal, convertind durerea în bucurie şi clipa în eternitate. Epitetul homeric este, în acest caz, *agaós* — „prietenosul, iubitorul". O a treia ipostază a divinităţii apolinice e constituie predicţia, inspiraţia profetizantă, în calitatea zeului de purtător de cuvînt al lui Zeus şi oracol ce luminează misterios destinele oamenilor (vezi, *infra*, vv. 71 şi 86). Ipostaza de zeu al muzicii nu apare încă la Homer, în schimb e atestată aceea de conducător al muzelor în primul cînt al *Iliadei* (v. 599), unde Apollon apare desfăţîndu-i la ospăţ pe zei din *phorminx* (instrument cu coarde asemănător lirei), întovărăşit de muze. Cele mai vechi sanctuare ale cultului lui Apollon, celebrat iniţial ca divinitate a luminii şi soarelui (de unde epitetul *Phoibos*), distinct de Helios, care reprezenta divinitatea soarelui ca astru al apariţiei cotidiene, sezonale şi anuale, erau localizate pe coasta de vest şi sud a Asiei Mici şi în insulele învecinate. În Licia, care era considerată în antichitate ţara

Care vîrtos ocroteşti Tenedos şi Chila prea sfîntă,
Dacă ziditu-ţi-am cu vreun mîndru locaş de mărire,
Ori închinatu-ţi-am grasele buturi de capre şi tauri,
Glasul auzi-mi-l, Doamne, şi-o singură vrere-mplineşte-mi:
Stropii de plîns cu săgeţile tale plăteaască-mi danaii!"
Astfel rugatu-s-a el. Auzi săgetaşul Apolon
Şi mînios de pe vîrful Olimpului merse la vale
Arcul pe umăr avînd şi tolba vîrtos căpăcită.
Lung zuruiră săgeţile-n tolba-i din spate, cînd zeul
Plin de mînie porni, nălucindu-se-asemenea nopţii,
Stete departe de tabăr-apoi şi da drumul săgeţii.
Groaznic fu zîngănul arcului cel luminos ca argintul.
Zeul întîi nemerit-a în muli şi-n ogarii cei sprinteni,
Dar mai ţinti dup-aceea şi-n oaste săgeţi otrăvite,
Morţii ardeau sumedenii pe ruguri. Şi-n vreme de nouă
Zile, prin lagăr, zburară săgeţile dumnezeirii.
Dar într-a zecea pofti Pelejanul la sfat oştăşimea,
Povăţuit el fiind de zîna cu braţele albe,
Hera, ce fuse-ngrijată că pier de năpastă danaii,
Cînd laolaltă se strînse şi fu aşezat-adunarea,
Iutele-Ahile sculîndu-se aşa începu cuvîntarea:
„Cred, o Atride, că noi o să fim nevoiţi să
ne-ntoarcem

de origine a cultului, Apollon era celebrat ca divinitate supremă, *Iliada* ne atestă şi alte oraşe ce îi adoptaseră cultul protector. mai cu seamă în condiţiile războiului troian: Ilion, Killa, Khryse, Tenedos. Primul oraş îşi legase originile mitice de cărăuşia lui Apollon şi a lui Poseidon pedepsiţi de Zeus; Killa (forma mai veche, după Eustathios şi diverse codice, este Killon), mic oraş în Troada, cu un templu al lui Apollon, era locuit în epoca clasică de colieni; Tenedos era o insulă (cu un oraş omonim) din Marea Egee în apropiere de ţărmul Troadei, care în antichitate fusese renumită pentru vinurile ei (vezi *Eneida*, 2, 21 — în original —).

„iutele": epitetul homeric *(pódas ōkýs)* semnifică, propriu-zis, „cel iute de picior" şi apare foarte frecvent în *Iliada* asociat de numele lui Ahile (vezi, *infra*, v. 146 *et pass.*). De altfel, eroii homerici sînt apreciaţi în mod deosebit pentru această îndemînare fizică, aşa cum o dovedesc întrecerile funerare date în cinstea lui Patroklos (23, 724—781), precum şi concursurile gimnice de la curtea regelui Antinoos *(Od.* 8, 141 — 352). „Se pare — notează Jean Defradas în *Literatura elină*.

Iar înapoi rătăcind, dac-o fi să scăpăm de la moarte,
Căci deopotrivă ne seceră oastea războiul și ciuma.
Să întrebăm dar un preot ori un zodier sau pe unul
Care-i de vise tîlmaci, că și viscle vin de la Zeus,
Ca să ne spună de unde-i înverșunul zeului Febos?
Ceartă-ne oare dorind juruite prinoase ori jertfe?
Au poate arsura de fripte mioare și capre alese
El dobîndind, ar voi de la noi să-și abată urgia?"
Zise și-ndată șezu. Dar iată, se scoală-ntre dînșii
Fiul lui Testor, întîiul și fala prorocilor, Calha,

Traducere de Ileana Vulpescu. Introducere, antologie și note de Adelina Piatkowski. București, 1968, p. 30 — că în părțile cele mai vechi ale poemului, poetul își reprezintă cu greu ființa omenească în unitatea ei. Altile nu este iute, ei are picioare iuți: omul nu e încercat el însuși de sentimente, ci ele îi trec prin diafragmă sau prin piept. Textele mai tîrzii din *Odiseea* atestă descoperirea unei personalități pe care am putea-o numi globală și care atribuie omului sentimente intime, interioare". Pentru o altă interpretare, sugerată de analiza mitemelor ca expresie a unor rituri și ritualuri (pre-)arhaice, cf. nota la 21, 554.

62–65 Textul ilustrează trei categorii de interpreți ai voinței divine, ocupînd poziții diferite în ierarhia social-teologică a lumii homerice: prima categorie grupează persoane înzestrate de divinitate cu o capacitate prospectivă deosebită, în calitate de instrument al voinței zeului, de profet inspirat de divinitate; acesta prezice viitorul fără semne exterioare, uneori sprijinindu-se însă și pe ele (zborul păsărilor, viscle, anumite tipuri de jertfă etc.). Termenul grecesc care denumește categoria este *mántis* (în versiunea Murnu, „zodier"). A doua categorie, desemnată sub numele de „preot" (acuz. *hierêa*), se referă la casta specifică a slujitorilor templelor, posedînd dreptul de a închina jertfe divinității (inițial numai unei anumite divinități) în numele grupului etnic respectiv (vezi, *infra*, 1, 373 și *Od.* 9, 198 — în original —). Pe lîngă aceștea, ei erau și interpreți ai voinței divine, prin intermediul mărunțaielor de animale jertfite la temple (vezi 24, 221 — în original —). Cel de-al treilea termen, „tîlmaci de vise", se referă la o altă stratificare hiero- și teologică, în legătură cu care trebuie precizat că existau două tipuri de interpreți specializați în vise: *oneirokritéis* „tălmacii viscelor altor persoane", și *oneiropóloi* „tălmacii viscelor proprii". În ambele cazuri, viscle reprezentau manifestarea voinței divine (vezi v. 63: „viscle vin de la Zeus") și aveau, de obicei, un caracter premonitiv. Aici este vorba de a doua categorie.

Care știa cîte-au fost mai demult, cîte sînt, cîte fi-vor,
Și cîrmuise ale aheilor vase pe mare spre Troia
Numai cu darul ghicirii, cu care-l cinstise Apolon.
Bine cu mintea-i chitind, luă Calha cuvîntul și zise:
„Scumpe lui Zeus Ahile, tu-mi ceri să vă spun tuturora
Care să fie necazul arcașului Febos Apolon?
Eu bucuros o voi spune; ia seama tu însă și jură-mi
C-ai să fii gata să-mi dai ajutor cu vorba și fapta.
Mi-e să nu supăr cumva între Domnii ahei pe acela,
Care-i mai tare ca toți și de care cu toții ascultă.
Biruie craiu-n mînie pe cel care-i stă sub poruncă;
Ciuda-i, măcar că pe o zi și-o ascunde și-o-nădușă-n sine,
Colcăie totuși în pieptu-i și cată prilej mai pe urmă
Ca s-o descarce. Deci juruie-mi tu dacă vrei să mă aperi."
Numaidecît a răspuns lui Calha șoimanul Ahile:
„Inimă prinde, destainã și spune ce cugetă zeii,
Iată, mă jur pe Apolon, iubitul fecior al lui Zeus,
Căruia, Calha, rugîndu-te, aheilor taine dezvălui:
Pînă ce eu mai viez și mai văd pe pămînt, lîng-aceste
Vase adîncate, nici unul din toată aheimea de față
N-o să te-atingă cu procleta-i mînă, nici chiar Agamemnon,
Care se laudă aci între Domni că e cel mai de frunte."
Neprihănitul proroc mai prinse curaj și răspunse:
„Nu pentru jertfe, și nici juruite prinoase ne ceartă,
Ci-i supărat el de preot, că tare-l jigni Agamemnon,
Nu dezrobi pe copilă, nici daruri primi de la dînsul.
De-asta Țintașul atîtea necazuri ne-a dat și-o să deie.
N-o să se-ndure s-abată din tabără nenorocirea
Pînă ce tatălui pe sprîncenata copilă n-om da-o
Fără de daruri și plată și nu-i vom aduce la Ilrisa
Jertfa spășirii. Așa împăca-vom pe zeu îmblînzindu-l."
Zise și-n scaun șezu. Dar iată se scoală-ntre dînșii
Plin de mîhnire Agamemnon; cernit e de noaptea mîniei
Și-ochii sălbatic aprinși îi ard luminoși ca văpaia.
Cată hain mai întîi la Calha și astfel îi zice:

„Calha, tu cobe, în veci nu mi-ai spus o prielnică vorbă;
Răul plăcutu-ţi-a pururi, şi pururi menit-ai a rele.
Nici ai rostit oarecînd şi nici făptuit-ai vreun bine.
Chiar şi acum prorocind, danailor spui tuturora
Cum că de-aceea pedepse ne dete Ţintaşul olimpic,
Numai că eu am respins bogatul răscumpăr al fetei,
Pentru c-aş vrea înadins ca ea să rămîie la mine.
Drept e că-mi place mai mult decît Clitemnestra soţia
Din tinereţele mele; doar nu-i mai pe jos ca femeie
De pricepută, de harnică ce-i şi de-naltă şi mîndră.
Totuşi voi da-o-napoi la părinţi, dac-aşa e mai bine.
Nu voi să-mi piară oştirea, ci teafără toată să-mi fie.
Iute-mi alegeţi o altă răsplată, ca nu cumva singur
Nedăruit să fiu eu între ahei, că doar nu se cuvine.
Bine cu toţii vedeţi ce fel de răsplată voi pierde."
Dar îl întîmpin-Ahile şoimanul zicîndu-i: „Atride,
Cel mai slăvit între oameni şi mai ahtiat după avere,
Cum şi de unde să-ţi deie bărbaţii ahei o răsplată?
Bunuri prea multe de-a obştii noi nu ştim păstrate niciunde;
Cîte-am prădat în oraşe la Troia, împărţitu-le-am toate;
Nu se mai cade oştirea pe-aceste-napoi să le ceară.
Dă pe Hriseis acuma şi-mpacă pe zeu, iar aheii
Te-or dărui întreit şi-mpătrit, dacă bun va fi Zeus
Să pustiim a lui Priam cetate temeinică-n ziduri."
Zise din nou ridicîndu-se craiul Atrid Agamemnon:

[106] E posibil ca aluzia să se refere la jertfirea fiicei lui Agamemnon, Ifigenia, prezisă de Kalkhas, drept chezăşie a declanşării expediţiei împotriva Troiei (vezi, *supra*, vv. 71—72 şi, *infra*, 112—114, deşi, după Aristarkhos, autorul *Iliadei* nu ar fi cunoscut legenda Ifigeniei). În acest caz, încă o trăsătură de caracter — ranchiuna — completează portretul moral al lui Agamemnon, creionat în versurile precedente şi întregit în continuare de cîntul întîi al *Iliadei*, o adevărată radiografie morală din perspectivă epic-narativă a regelui de la Mykene. Euripide (prin *Ifigenia la Aulis)* nu pare a porni în descifrarea mecanismelor psihologice ale eroului de la datele oferite de Homer în această parte a *Iliadei* şi elimină cu totul, din perspectiva responsabilităţii personale a individului în raport cu destinul, rolul profetului Kalkhas din evenimentele tragediei.

„Nu-mi fi așa de viclean pe cît ești de voinic, o, Ahile,
Cel arătos ca un zeu, căci n-o să mă birui cu vorba,
Nici vei putea să mă-nșeli. Ori vrei s-ai răsplată tu singur
Și despoiat să fiu eu, de mai stărui să dau pe femeie?
Doar dacă mărinimoșii ahei îmi vor face pe voie
Și mi-or alege pe alta, totuna la preț cu aceea.
Nu mi-o vor da-o, eu însumi atunci voi lua de la tine
Darul cu sila. De nu, de la Aias ori chiar și din corturi,
De la Ulise, și las' să se-nfurie apoi orișicine,
Dar despre asta putem să vorbim între noi și pe urmă;
Hai să împingem pe valuri acum o corabie neagră,
Punem într-însa vîslașii mai repede și hecatomba
Și să pornim în corabie pe-mbujorata Hriseis.
Unul să fie mai-marele și purtătorul de grijă,
Aias ori Idomeneu ori dumnezeiescul Ulise;
Ba chiar tu însuți, Ahile, tu cel mai cumplit între oameni,
Jertfe s-aduci și să-mbuni pe izbăvitorul Apolon.“
Crunt pe sub gene privind, răspunse șoimanul Ahile:
„Vai, ferecatule-n sfrunt și veșnic pornit pe cîștiguri,
Cum să se-nduplece aheii, plecați la poruncile tale,
Drumuri să bată sau tari să tot stea la război cu dușmanii?
Nu de neeaz pe troieni am venit eu cu armia-ncoace,
Spre a mă bate pe-aici, doar nu mi-s troienii de vină;
Nu mi-au răpit ei cirezi, nici stave cumva de-ale mele,
Nu mi-au stricat ei nici roadele-n țara bărbaților Ftia
Cea cu pămînt roditor, că la mijloc sînt stavile multe,
Munții cu umbre pe văi și marea cu clocot de valuri;
Ci ne-am luat după tine, sfruntate, ca tu să te bucuri,
Că răzbunăm de troieni noi, pe fratele tău și pe tine
Cel făr-obraz! Ci de asta nu-ți pasă și n-ai nici o grijă,
Ba chiar mă și amenințî că iei de la mine răsplata,
Rodul atîtor sudori și darul de cinste al oștirii.
Eu niciodată totuna cu tine n-am parte de daruri,
Cînd cucerim și prădăm vr'o cetate bogată din Troia.

162–3, 165–6 Însușirea inegală a prăzii rezultate din incursiuni este, abstracție făcînd de posibila exagerare existentă în afirmațiile eroului, calea îmbogățirii păturii gentilice conducătoare și, de aici,

Ba dimpotrivă, în viforul luptei tot gîndul îl duce
Braţu-mi cu arma; cînd vine-mpărţirea pe urmă, tu capeţi
Partea mai mare din daruri, iar eu, mulţumit cu puţinul,
Iar la corăbii mă-ntorc istovit de războinică trudă.
Plec dar în Ftia, căci mai de folos îmi e-ntorsul acasă
Pe legănatele corăbii. Nu cred că, lovindu-mă-n cinste,
Lesne tu singur aci grămădi-vei cîştiguri şi-avere."
Dar se răsti la Ahile, grăindu-i, Atrid Agamemnon:
„Du-te dar, dacă ţi-i voia să pleci. Eu nicicînd cu rugare
Nu-ţi voi cădea să rămîi; cu mine mai sînt doar şi alţii
Care cinsti-mă-vor, Zeus mai mult ca oricine-nţeleptul.
Cel mai hulit îmi eşti tu între Domnii purceşii din Zeus.
Numai de harţe, de sfezi şi bătăi îndrăgit eşti de-a pururi.
Iar dacă eşti un viteaz, vreun zeu vitejia ţi-a dat-o.
Ia-ţi pe ai tăi şi-ale tale corăbii şi-ntoarnă-te acasă
Şi mirmidonilor tăi porunceşte. Nu-mi pasă de tine
Şi de-a ta furie oarbă. Dar eu te-amenint şi zic astfel:
Pentru că Febos Apolon îmi ia pe copila lui Hrises,
Am s-o trimit însoţită de-ai mei pe un vas de-ale mele;
Singur apoi mă voi duce la tine, din cort să-ţi iau darul,
Pe-mbujorata Briseis, să ştii tu cît eu sînt mai tare
Faţă de tine ca Domn şi să tremure cel ce cu mine
Una s-ar crede şi ar vrea deopotrivă-nainte să-mi steie!"

a destrămării proprietăţii comune în procesul stratificării sociale. Cf. Fr. Engels, *Originea familiei, a proprietăţii private şi a statului*, în *Opere alese*. Vol. II. Bucureşti, 1967, p. 242.

179 Mirmidonii erau o seminţie ahecană şi locuiau în regiunea Tesaliei, avînd capitala la Phtia şi Hellas (cf. şi *Od.* 4, 9 — în original —). Ei emigraseră sub conducerea tatălui lui Ahile, Peleus, din insula Egina.

183 „cort": propriu-zis, „baracă" sau „colibă" din lemn. Aici se adăposteau luptătorii pe timpul nopţii, precum şi răniţii şi roabele. Aceste construcţii (net diferite de simplele corturi) semănau ca structură şi aranjament interior cu locuinţele propriu-zise.

182–6 Aceste versuri reprezintă chintesenţa concepţiei arhaice despre *hybris:* agresiune împotriva ordinii umane firesti în relaţiile cotidiene, *hybris*-ul atenta, ca urmare a acumulării unei încrederi nelimitate în sine, la însăşi poziţia divinităţii tutelare a destinului uman, căruia încerca să i se sustragă individul cu-

Asta i-a zis, iar Ahile simți negrăită durere,
Inima-n pieptu-i păros îi stătu îndoită pe gînduri:
Sau de la coapsă, din teacă să-și smulgă el spada tăioasă
Și să înlăture-ndată mulțimea, să-njunghe pe-Atride,
Ori supărarea să-și curme și capăt să puie pornirii.
Pînă ce el șovăind mai stătu socotindu-se-n sine,
Pînă ce sabia-și scoase din teacă, deodată și vine
Palas Atena din cer; o trimise zeița brațalbă
Hera, căci ea purta grijă și dragoste amîndurora.
Stîndu-i la spate, ea-l prinse de plete bălane pe-Ahile,
Lui vederîndu-se numai, fiind nevăzută de alții.
Cum se întoarce-napoi, el vede uimit pe zeița
Palas Atena; din ochi ea groaznic îi fulgeră-n față.
Și glăsuind, o întîmpină Ahile cu vorbe ce zboară:
„Ce-ai venit oare, tu fiică a vijeliosului Zeus?
Poate venit-ai să vezi cum știe să-nfrunte Agamemnon?
Una ți-oi spune, și cred că așa cum îți spun o să fie:
El în curînd va plăti-o cu viața-i această trufie!“

prins de *hybris*, în ciuda anumitor avertismente semnificative. Este interesant de observat că, în *Iliada*, acest concept apare exprimat ca atare doar în două locuri (1, 203 și 214) și doar în legătură cu persoana lui Agamemnon. În schimb, în *Odiseea* termenul se întîlnește exprimat în mai multe rînduri. Asupra conceptului de *hybris* la Homer, vezi Lileta Stoianovici-Donat, *Hybris în Iliada*, în *Studii clasice*, 8 (1968), pp. 17—25 și, mai ales, monografia lui Robert Payne dedicată acestei probleme, *Hubris. A Study of Pride*. London, 1951 (ed. a II-a, New York, 1960).

201 „vijeliosului“: în original, epitetul este *aigiókhoio* „purtătorul de egidă“ (la genitiv). Confecționată de Hephaistos, egida era un scut ce simboliza, alături de fulgere și tunete, atributele omnipotenței lui Zeus. Pe egidă erau reprezentate chipuri și scene înfricoșătoare, precum cele ale Gorgonei, *Eris* („Vrajba“), *Alkḗ* („Puterea războinică“), *Iṓkḗ* („Vuietul luptei“), pentru care vezi 2, 448; 5, 738 și urm. (— în original —). Prin simpla mișcare a egidei, Zeus producea pe pămînt un zgomot infernal și provoca furtuni violente, grozăvii. În afara lui Zeus, Atena (2, 442—444; 5, 725—729; 18, 195; *Od.* 22, 297 — în original —) și Apollon (15, 302—303) posedau cîte o egidă. Prin urmare, egida a devenit simbolul furtunilor iscate din nori, iar Zeus, în această ipostază, stăpîn (hom. *tamiēs*) al furtunilor și ploilor violente. Epitetul hom. *aigiókhoio* este echivalat *infra*, v. 221, mai aproape de sensul originar, prin „(palatele) împăvezatului Zeus“.

Dar lui Ahile-i răspunse zeița-nstelată-n privire:
„Eu am solie din cer, am venit să-ți alin supărarea,
Dacă m-asculți; mă trimise la tine zeița brațalbă
Hera, căci ea are grijă și ține la voi deopotrivă.
Hai contenește cu cearta și sabia lasă-ți-o-n teacă,
Numai cu vorbele mustră-l pe el așa cum îți vine,
Iată cuvîntul îmi dau și el împlinit o să fie:
Daruri frumoase primi-vei o dată, de trei ori pe-atîta,
Pentru ocara de azi, deci rabdă și-ascultă-ne sfatul."
Zise zeiței atunci Ahile cel iute ca șoimul:
„Cade-se seamă să țiu de al vostru demînd, o zeiță,
Cît mi-ar fi ciuda de mare, căci asta mai bine-i din parte-mi,
Zeii ascultă mai mult pe acela ce lor se supune."
Zise. Mînerul de argint cu mîna vîrtos apăsîndu-l,
Sabia lungă și-o-mpinse în teacă și dete ascultare
Zînei Atena; iar ea se întoarse-napoi între zeii
Cei din Olimp, la palatele împăvezatului Zeus.
Dar Peleianul din nou începu să-l înfrunte din gură
Pe Agamemnon Atrid și nu-și potolea încă focul:
„Tu bețivan, tu obraz de dulău sperios ca și cerbul!
Nici cu oștirea te bizui vr'odată să ieși la bătaie,
Nici să te-ațții pînditor de dușmani cu vitejii de frunte
Dintre ahei, că te temi să nu dai de primejdia morții.
Doar ți-e mai bine să huzuri în tabăra noastră cea largă
Și să despoi de-a lui daruri pe cine-ți grăiește-mpotrivă.
Crai care storci pe supuși, fiindcă domnești pe netrebnici;
Altfel, Atride, păcatul de-acum ți-ar fi fost cel din urmă.
Una ți-oi spune pe față și jur cu sfințenie mare,
Jur pe toiagul acesta, ce nu mai dă frunze și ramuri,
Nici înverzi-va, o dată ce trunchiu-i rămase pe munte
Și o secure-l ciopli, netezindu-l de foi și de coajă;
Care toiag la județ e purtat de fruntași în Ahaia
Spre apărarea dreptății și-a legilor date de Zeus —
Și jurămîntul amar o să-ți fie: veni-va o vreme
Cînd dup-Ahile la luptă cu toții ofta-vor Ahei;
Dar o să fie tîrziu, căci tu chiar, cu toată obida,
Nu vei putea să le-ajuți, cînd droaie pica-vor sub arma
Cruntului Hector, și-adînc te va roade necazul că astăzi
Nesocotit-ai pe cel mai de frunte viteaz din Ahaia."

Astfel răstîndu-se Ahile trînti la pămînt cu mînie
Sceptrul în aur ţintat şi îndată se puse pe scaun.
Sta mînios şi-Agamemnon în faţă-i. Atunci se ridică
Meşterul cuvîntător şi craiul pilenilor, Nestor,
Căruia graiul din gură mai dulce-i curg decît mierea.
El pînă-n vremea de-atunci văzuse trecîndu-se două
Neamuri de oameni născute, crescute-n cetatea cea sfîntă
Pilos, şi acuma domnea peste vîrsta de-a treia.
Nestor, cuminte gîndind, aşa începu cuvîntarea:
„Doamne, ce jale cumplită l-ajunse pămîntul ahaic!
Cum bucura-se-va Priam acum şi feciorii lui Priam
Şi-o să tresalte troienii, căci mare le-ar fi bucuria,
Cînd o să afle că voi începurăţi asemenea sfadă,
Voi care-ntreceţi pe ahei, cînd e vorba de sfat şi de arme.
Ci ascultaţi, că mai tineri amîndoi sînteţi decît mine.
Eu am mai fost ca tovarăş cu oameni viteji mai de frunte.
N-am pomenit în viaţă bărbaţi deopotrivă cu dînşii,
Cu Piritou bunăoară, cu Drias, păstor de noroade,
Ori cu Cheneu, cu Exadiu şi cu Polifem uriaşul,

261-262 Numele de eroi aparţinînd generaţiilor anterioare conflictului troian sînt legate, cu excepţia ultimului, de legendarul război între centauri şi lapiţi: Peirithoos, fiul lui Zeus (sau al lui Ixion?), era regele lapiţilor, popor mitic ce locuia în Tesalia, în zona munţilor Olimp şi Pelion, şi despre care nu se aminteşte nimic în *Iliada;* nunta eroului cu Hippodameia a provocat conflictul cu centaurii, despre care se face parţial aluzie în v. 266. În legătură cu aceştia din urmă, trebuie precizat că în concepţia homerică nu apare încă reprezentarea semianimală a centaurilor (cu picioare de cal), aceasta fiind databilă, probabil, pentru o epocă ulterioară (cicluri epice tardive, Pindar), pe baza însuşirilor de buni călăreţi ale centaurilor. La Homer, ei sînt doar un popor primitiv, sălbatic, de dimensiuni corporale mari *(phêres oreskôoi* „fiinţe sălbatice locuind în munţi"). Despre lapitul Dryas nu se cunosc amănunte, în ciuda epitetului (omis de Murnu) care face din el un personaj ilustru *(poiména laôn* „păstor de noroade", de altfel o sintagmă-clişeu în rapsodierea homerică). De asemenea, nici despre Kaineus şi Exadion nu se cunoaşte ceva, în afara faptului că sînt eroi lapiţi. Polyphemos, care nu trebuie confundat cu ciclopul omonim păcălit de Odysseus (vezi *Od.* 1, 70 şi 9,

Cu-a lui Egide odraslă, Teseu, arătos ca și zeii.
N-au mai fost alții pe lume mai tari de vîrtute ca dînșii,
Foarte puternici în arme au fost și cu cei mai puternici,
Chiar cu centauri din munți, pe care-i stîrpeau fără milă.
Eu ca tovarăș al lor mă dusesem din Pilos, din țara-mi
Cea de departe de tot; mă poftiseră ei de la sine.
După putere luptam singuratic și cu, dar cu dînșii
Nimeni n-ar fi îndrăznit să se măsure-n ziua de astăzi.
Totuși de mine-ascultau ținînd seamă de spusele mele.
Hai dar și voi ascultați: e mai bine s-asculți și de altul.
Tu Agamemnon, deși ești puternic, să nu-i iei femeia.
Lasă-i-o; de la-nceput cu ea-l dăruiră danaii.
Nu te purta, o Ahile, și tu, dușmănește, cu craiul;
N-a fost vreodată de-asemenea cinste părtaș un al doilea
Domn de toiag purtător, dăruit cu mărire de Zeus.
Dacă tu ești un viteaz și ai pe-o zeiță de mamă,
El e mai mare, fiindcă-i stăpîn pe mai multă oștire.
Hai potolește-te, Atride, și tu; eu te rog cu-nadinsul,
Lasă mînia și cruță pe-Ahile, căci el este scutul
Nerăzbătut al aheilor, cînd se pornește războiul."
Zise lui Nestor atunci mai-marele Atrid Agamemnon:
„Vorbele-ți toate sînt bune și drepte, cinstite bătrîne,
Dar mai presus de noi toți vrea dînsul aicea să fie,
Să-i înfrîneze pe toți și la toți să-și întindă domnia
Dînd tuturora porunci, dar n-o să-l asculte nici unul.
Dacă voinic și războinic făcutu-l-au nemuritorii,
Datu-i-au oare și voia pe alții să-i facă de ocară?"
Sare la rîndu-i Ahile și astfel îi curmă cuvîntul:
„S-ar cuveni negreșit să-mi zică mișel și netrebnic,
Dacă pleca-m-aș smerit și orbește la tot ce mi-ai spune.
Altora tu rînduiește, dar mie să nu-mi dai poruncă.
Nici mai îmi trece prin minte s-ascult de poruncile tale.
Însă cu una ți-oi spune și bine înseamnă-ți-o-n minte:
Brațele nu mai ridic să mă-ncaier cu tine sau altul
Pentru femeie, căci dată-i de voi și de voi mi-o răpită;

371 și urm. — în original —), era fratele lui Kaineus și originar din Larissa, fiind, după alte variante mitologice, întemeietorul orașului Kios.

Însă din tot ce mai am la corabie-n corturi la mine
Nu vei putea tu nimica să-mi iei cu puterea şi sila.
Haide pofteşte şi-ncearcă, de vrei ca să vadă cu toţii
Cum şurui-va pe loc sub lancea mea sîngele-ţi negru!"
Astfel cu grele cuvinte amîndoi între ei se sfădiră
Şi ridicîndu-se sparseră sfatul de lîngă corăbii.
Merse Ahile spre corturi, la vase totuna de-nalte,
Oastea-i cu sine luînd şi pe Meneţianul Patroclu.
Iar Agamemnon atunci spre mare o corabie-mpinse,
Puse vîslaşi douăzeci înăuntru şi jertfa spăşirii
Pentru Apolon, şi-aduse pe fata chipoas-a lui Hriseu,
Iar căpitan pe corabie a fost iscusitul Ulise.
După ce ei se suiră, plecară pe cale de ape.
Iar Agamemnon da zor să se cureţe oştile-n scaldă.
Toţi se spălau şi aruncau lăutorile, zoile-n mare
Şi lui Apolon dau jertfe, ardeau hecatombe depline,
Capre şi tauri pe marginea mării cea neroditoare,
Fum de arsură a fripturii la cer se suia-n rotocoale.
Asta făcură prin tabără ei. — Iar Atrid Agamemnon
Nu da uitării ce-n sfadă-l făcu s-amenințe pe-Ahile,
Şi s-a întors poruncind lui Taltibiu şi lui Evribate,
Crainicii lui, amîndoi slujitori deopotrivă de harnici:
„Mergeţi acuma la cortul pe unde-i Ahil Peleianul,
Pe-mbujorata Briseis de mînă luaţi şi-mi aduceţi.
Dacă el nu vrea s-o deie,-nsoţit de mai mulţi mă voi duce
Eu s-o ridic de la el, şi-atunci mai amar o să-i fie."
Astfel le zise pornindu-i cu cea mai grozavă poruncă.
Ei peste voie păşind pe aproape de marea pustie
Merseră la mirmidoni, nu departe de năvi şi de corturi,
Unde-l aflară la cort pe lîng-a lui navă smolită.
Cum îi văzu pe-amîndoi, el n-avu de loc bucurie.
Crainicii steteră-n faţă-i cuprinşi de ruşine şi teamă;
Nu cutezară măcar bineţe să-i dea, să-l întrebe,
Dar dumerindu-se, aşa-i agrăi ca prieten Ahile:
„Crainici, noroc vouă, soli trimişi de bărbaţi şi de Zeus!
Haideţi încoace. Nu voi, Agamemnon e numai de vină;
El doar pe voi vă trimise pe-aici după fata lui Briseu.
Du-te şi scoate-o din cort, mărite Patrocle, şi dă-o
Celor doi crainici s-o ducă. Dar martori să fie-naintea

Preafericiților zei, tuturor muritorilor oameni
Și a tiranului crai, dac-o fi oarecînd să mai fie
Iarăși nevoie de mine să apăr de cruntă pieire
Oștile lui. Dar el turbă și-i orb de cumplită mînie,
Nu-și mai dă seamă, nici cată-napoi și-nainte să vază
Cum la corăbii se pot războaie fără pierdere-aheii."
Astfel a zis, și Patroclu fîrtatului său se supuse;
Scoase pe dalba Briseis din cort și o dete s-o ducă
Crainicii. Dînșii luînd-o porniră-napoi spre corăbii;
Silnic femeia pășea împreună cu ei. Iar Ahile
Merse și stete plîngînd pe marginea mării albastre,
Singur, departe de-ai săi, privind spre noianul de ape,
Brațele-ntinse și rugă fierbinte rosti către Tetis:
„Mamă, de vreme ce-mi deteși din naștere zile puține,
Cinste măcar trebuia să-mi dea mie-mpăratul olimpic,
Carele tună-n văzduh. Dar nu mă cinsti el acuma
Cît de puțin, căci marele Domn Agamemnon Atride
M-a înjosit, că luatu-mi-a darul și-l are la dînsul."
Astfel a zis lăcrimînd; auzitu-l-a maică-sa Doamna
Tocmai din mare, din fund, de pe lîngă bătrînul ei tată.
Grabnică ea ca o ceață răsare din undele albe,
Vine și șade-naintea feciorului ei care plînge
Și-l netezește cu mîna și zice cu drag lui Ahile:
„Ce plîngi tu, fătul meu scump? Ce jale te-ajunse pe tine?
Spune-mi tu mie și nu-mi tăinui, ca s-o știm împreună."
Zise din greu suspinînd viteazul cel iute ca șoimul:
„Știi tu, și ce să-ți înșir cîte toate știute de tine?
Fost-am la Teba, cetatea de piatră-a-mpăratului Vultur,
Am pustiit-o și-adus-am în tabără prăzile toate;
Oameni și-avuturi aheii cinstit împărțiră-ntre dînșii.
Pe-mbujorata Hriseis o deteră lui Agamemnon.
Tatăl ei, Hrises, ca preot slujind lui Apolon arcașul,
Vine la vasele aheilor cei fercecați în aramă,
Vrînd să răscumpere fata-i cu o mare mulțime de daruri.
Preotu-n mînă ținînd pe o cîrjă de aur cununa
Zeului Febos Apolon, de-ahei se ruga deopotrivă,
Dar mai cu seamă de-Atrizi, cele două mai mari căpetenii.
Cum l-auziră, cu toții strigau învoindu-se aheii

S-aibă ruşine de preot, primindu-i bogatele daruri.
N-a fost îndemnul acesta pe plac lui Atrid Agamemnon
Şi fără milă respinse pe Hrises cu aspră poruncă.
Foarte-amărît se întoarse bătrînul şi ruga-i rostită
Febos voios auzind, că mult mai ţinea el la preot,
Vajnic începe să tragă-n alcei; de picau din oştire
Morţi cu duiumul şi-n tabăra mare zburau ucigaşe
De pretutindeni săgeţi. Dar cum tîlcuitu-ne-a Calhas,
Ca un deplin ştiutor, ce cugetă arcaşul olimpic,
Eu cel întîi am dat sfatul pe zeu să-mpăcăm. Dar de astă
Burzuluit Agamemnon, sculîndu-se-ndată-n picioare,
M-ameninţă cu o vorbă ce-acuma o vezi împlinită.
Iată că puser-alcii pe fată-n corabia neagră
Şi-o petrecură la Hrisa cu jertfe de dat lui Apoloa,
Iar pe copila lui Brises, răsplata ce-mi deteră alcii,
Crainici trimişi de Atrid adineauri din cort mi-o luară.
Însă, tu mamă, de poţi, ocroteşte şi apără-ţi fiul.
Repede du-te-n Olimp şi acolo te roagă de Zeus,
Dacă vreodată făcutu-i-ai bine cu fapta ori graiul.
Te-am auzit doar acasă la tata cu însumi adese
Cum te mîndreai povestind că pe Zeus cel negru de
norii
Singură tu între zei îl ferişi de prăpăd şi ocară,
Cînd s-apucaseră-n lanţuri odată să-l ferece zeii,
Hera, Poseidon şi Palas Atena. Căci tu, o, zeiţă,
Dusu-te-ai şi-ai izbutit pe marele zeu să-l dezlănţui,
Iute chemînd în Olimp pe cel cu o sută de braţe,
Cărnia zeii îi zic Briareu, Egeon muritorii,
Un uriaş care-ntrece-n putere pe tată-său Cerul.

401–402 Există în textul homeric şi alte exemple de dublă denumire a unui personaj sau obiect, un nume fiind acordat de zei, iar celălalt de oameni (vezi, spre exemplu, 2, 805). După unii comentatori, primul nume ar trimite la realităţi epico-rapsodice anterioare stadiului în care circula de obicei al doilea nume. *Briareus* trebuie neîndoios pus în legătură cu apelativul gr. *briarós*, „viguros, violent, plin de putere", iar acesta din urmă este înrudit, probabil, cu adjectivul *barýs* „greu; puternic". Celălalt nume, *Aigáiōn (hapax* în *Iliada)* are o etimologie obscură. Divinitate plurimorfă (cu o sută de mîini), Briareus-Aigaion era, după unele referinţe epice (în speţă, scoliile la *Iliada)* fiul lui Poseidon sau fiul mării. Acceptînd varianta propusă de mitograful Apollodoros din Atena (sec. II—I

Dînsul alături de Zeus se puse, făios de mărire;
Zeii, de el îngrozindu-se, nu-l mai legară pe Zeus.
Ast-aminteşte-i, în faţă-i te-aşterne şi-apucă-i genunchii,
Roagă-l de vrea pe troieni la arme curnva să-i ajute
Şi cu înfrîngeri pe-ahei să-i împingă spre mal la corăbii,
Pentru ca astfel de craiul lor toţi să se bucure-ahei
Şi ca să vadă ce orb a fost marele Domn Agamemnon,
Cînd a făcut de ruşine pe cel mai viteaz din Ahaia."
Tetis, cu plînsul în ochi, aşa i-a răspuns lui Ahile:
„Vai, o copile, de ce te-am născut şi crescut ca să suferi?
Bine ar fi fost să rămîi neatins şi neplîns la corăbii,
Căci numărate sînt zilele tale şi scurt îţi e vacul;
Însă, deşi ai să mori în curînd, nu-i altul ca tine
Nenorocit, în palat te-am născut să fii pradă răstriştii.
Eu mă voi duce-n Olimp, pe muntele-n veci troienitul,
Şi-astea le-oi spune lui Zeus străfulgerătorul, şi poate
El să m-asculte. Tu stai pînă-atuncea la repezi corăbii,
Ţine mînia pe-ahei şi lupta-neteacă cu totul.
Zeus de ieri a purces şi s-a dus la ospeţe cu zeii
Spre-Okeanos departe la bunul norod etiopic

î.e.n.), şi anume provenienţa din Cer *(Oyranós)* şi Glie *(Gáia)*, rezultă că Briareus-Aigaion era, prin urmare, frate cu titanii, la a căror revoltă împotriva Olimpienilor nu a luat însă parte, deoarece altfel nu l-ar fi ajutat pe Zeus la cererea lui Thetis. În acest fel, Briareus din *Iliada* nu poate fi identificat cu divinitatea omonimă din *Theogonia* hesiodică. În ceea ce priveşte numărul monstruos de mare al mîinilor, se poate considera că e vorba de o alegorie arhaică a ideii de forţă uriaşă, incomensurabilă şi supra-divină, rezultată din încrucişarea capacităţilor uranic-telurice.

421–422 Ca şi în *Od.* 1, 35—41, unde Poseidon se bucură de ospăţul poporului etiopian, asistăm la o descindere vremelnică, de data aceasta a întregului panteon olimpic, pe pămînt, la marginile aşa-numitului Okeanos, într-un tărîm fabulos. Întrucît la Homer şi Hesiod Okeanos este un fluviu din care provin toate celelalte ape curgătoare şi stătătoare, inclusiv Nilul (vezi, *infra*, 3, 5 şi, mai ales, 14, 196; 305 şi 18, 388), era firesc ca etiopienii, locuitori în preajma şi de-a lungul Nilului, să se învecineze cu Okeanos. Motivul descinderii tuturor zeilor la etiopieni pare să fi fost virtutea şi pioşenia lor. În legătură cu localizarea Etiopiei şi a fluviului Okeanos unit, după expresia lui Strabon (1, 1, 6), cu orizontul, vezi Strabon, *Geografia*, 1, 1, 6; 1, 2, 24; 1, 2, 32 (în ediţia Felicia Vanţ-Ştef. Vol. I. Bucureşti, 1972, pp. 139—141, 181—182).

Şi-arc să vie-n Olimp în ziua de-a douăsprezecea.
Eu mîneca-voi atunci spre casa de-aramă a lui Zeus
Şi-l voi ruga în genunchi şi poate pe el să-l înduplec."
Asta zeiţa grăind, s-a dus părăsind pe Ahile
Mult supărat de Briseis cea bine la mijloc încinsă,
Care cu sila luată i-a fost. — Ulise-ntr-aceea,
Sfintele jertfe ducînd, cu vasul ajunse la Hrisa.
Cum au intrat în limanul adînc înaintea cetăţii,
Pînzele strînseră, le-adăpostiră-n corabia neagră
Şi răzimară catargul de furcă dînd drumul la funii
Şi-naintară vîslind către mal la popas de corăbii,
Cangea lăsară-n afund şi legară frînghii de pripoane.
S-au pogorît după asta cu toţii pe marginea mării
Şi au cărat hecatomba menită lui Febos Apolon
Şi pe Hriseis au luat-o din vasul, pe mări plutitorul.
Iar chibzuitul Ulise, ducînd spre altar pe copilă,
Tatălui ei cel iubit o încrede şi astfel îi zice:
„Hrises, aici mă trimise mai-marele Domn Agamemnon
Fiica-ţi iubită s-aduc şi să-nchin spăşitoare jertfire
Pentru danai, îmblînzind pe Domnul de sus, pe Apolon,
Care ne-aduse prin tabăr-amaruri şi vaiete multe."
Asta rostindu-i Ulise i-o dete, şi vesel bătrînul
Fata-şi primi. Iar oştenii degrabă pe rînd aşezară
Lîngă altarul cel bine clădit, ale zeului jertfe
Şi se spălară pe mîni şi orzul sfinţit ridicară.
Preotul braţele-ntinse şi-ndată-ncepu să se roage:
„Tu cel cu arcul de-argint, m-ascultă, tu paznicul Hrisei,
Care vîrtos ocroteşti Tenedos şi Chila prea sfîntă,
Cum înainte mi-ai dat ascultare la ruga rostită

424 „casa de-aramă": acest metal figurează foarte frecvent între materialele din care sînt confecţionate obiectele lumii homerice. Mai mult, chiar şi cerul este din bronz *(khálkeos, polykhálkeos)* — dar uneori şi din fier —, iar palatul zeilor este întocmit, prin lucrarea lui Hephaistos, în întregime din metal (predominantă rămînînd arama). Din acest vers, după unele indicaţii ale scoliilor, pare să rezulte că pardoseala palatului este din aramă. În legătură cu frecvenţa şi semnificaţiile termenului hom. *khálkeos*, cf. C. Săndulescu, *Remarques sur la terminologie du bronze et du fer chez Homère*, în *Studii clasice*, 6 (1964), pp. 277—287.

Aspru pe-ahei pedepsind și cinstindu-mă astfel pe mine,
Iată și-acuma fierbinte te rog, împlinește-mi dorința:
Mîntuie-ndată pe-ahei și înlătură neagra urgie."

Astfel rugîndu-se zice, și Apolon i-ascultă rugarea.
După ce dînșii se roagă și orzul presară-ntre coarne,
Vitele-njunghe, grumazul sucindu-le, și le jupoaie;
Coapsele taie din trup, le înfășură apoi în grăsime,
Împăturindu-le-n două, deasupra pun crudele cărnuri.

Despicături cuviosul aprinde și toarnă vin negru;
Stau împrejuru-i feciori și-l ajută cu țepele-n mînă.
După ce arseră buturi și din măruntaie mîncară,
Carnea rămasă tăind-o felii, în frigări o trecură,
O rumeniră frumos și o traseră de pe jeratic.

Cînd isprăviră cu totului tot și ospățul fu gata,
Benchetuiau; avea parte la fel fiecare-ntre dînșii.
Cînd după asta ei toți potoliseră setea și foamea,
Cănile ochi le umplură cu vin și cu apă feciorii,
Și tuturor în pocale turnau ca să-nceapă-nchinarea.

458–464 Jertfa propriu-zisă este urmată de un prinos către zeu, în descrierea căruia se regăsesc elemente ale unui ritual ancestral codificat etiologic în *Theogonia* (v. 535 și urm., în original). Zeilor li se ofereau de obicei oasele și, uneori, părți din coapsele vitelor jertfite (gr. *mēria* „bucăți, părți"), dar, pentru a avea aparența unei jertfiri totale se proceda astfel: un strat de grăsime învelea oasele pe dedesubt și pe deasupra, iar peste acestea se puneau bucăți de carne crudă *(ōmá*, lat. *cruda)* și se turna vin. Grăsimea era arsă, fumul înălțîndu-se la zei, iar carnea rămasă tăiată în felii și consumată după ardere. Măruntaiele (hom. *splánkhna)*, respectiv inima, plămînii, intestinele, ficatul etc. erau inițial numai gustate, așa cum o atestă chiar verbul utilizat *(epésanto* „gustară"), întregul act avînd originar o semnificație religioasă, de-abia într-o fază ulterioară dezvoltîndu-se acela de banchet.

465 „cănile": în original, „cratere", vase de dimensiuni mari (aproximativ cîțiva zeci de litri), confecționate dintr-o ceramică specială, dar și din argint sau chiar aurite, în care se amestecau în anumite proporții vinul și apa spre a fi turnate în cupe. În *Od.* 21, 145; 22, 333; 341 (în original) etc., aflăm că aceste cratere erau depozitate pe cîte un trepied în sala bărbaților și erau împodobite cu borduri (chenare) de aur. Orice sacrificiu urmat de un banchet trebuia să cuprindă, în final, libația, care consta în ridicarea cupei, în chip de toast, către zeii uranici și vărsarea cîtorva picături închinate divinităților telurice.

Astfel ahei, pe zeu îmblînzind, cîtu-i ziua de mare
Cîntec mărețl îi cîntau și de-a pururi slăveau pe Apolon,
Izbăvitorul de rău; el sta veselindu-și auzul.
Soarele apoi asfințind și lăsîndu-se amurgul de seară,
Ei adormiră cu toții pe lîngă odgoane pe maluri.
Iar dimineața, cînd zorile trandafirii se revarsă,
Dînșii pe mare apucară-napoi înspre tabăr-ahee.
Izbăvitorul Apolon un vînt prilor le trimise,
Și ridicară catargul și-ntinseră pînzele albe,
Care suflate de vînt, se umflau; iar sub talpa de navă
Călătorindă pe mare vuiau răscolitele valuri;
Vasul, tăindu-și cărare, ușor luneca peste ape.
Cînd mai pe urmă sosiră pe-aproape de tabăra mare,
Dînșii corabia-mpinseră și către mai o dădură
Peste grămada de pruad și-i puseră-n juru-i proptele.
Și dup-aceea răzleți fiecare plecară la corturi.
Dar, stăpînit de mcnz, stătea lîngă repezi corăbii
Dumnezeiescul, șoimanul Ahile. De acuma
Nu mai umbla nicidecum pe la sfatul ce-nalță bărbații,
Nici la război, ci acolo stătea mistuindu-se-n sine,
Dornic în suflet fiind după valma și larma bătăii.
Cînd se făcu dimineața în oara de-a douăsprezecea,
Zeii cei pururi atunci spre cer o porniră cu toții
Zeus fiindu-le-n frunte. Dar Tetis nu uită rugarea
Fiului, ci răsărind din afunduri pe undele mării,
Mînecă-ndată spre-a cerului boltă și suie Olimpul.
Singur îl află pe cel care tună-n văzduhuri, pe Zeus,
Stînd pe-a Olimpului culme, pe cea mai înaltă din toate.
Cade-mainte-i smerit și cu stînga lăndu-i genunchii
Și sub bărbie ușor cu dreapta apucîndu-l, zeița
Roagă-se astfel și zice-mpăratului celui din slavă:
„Dacă vreodată cumva între zei te-am slujit,
o Părinte,
Fie cu graiul ori fapta, te rog împlinește-mi dorința:
Cinste dă fiului meu, care scris e să moară sărmanul
Mai timpuriu decît alții, și totuși Atrid Agamemnon
L-a înjosit mai deunăzi, cu sila luatu-i-a darul.
Tu dar încalte cinstește-mi-l, Olimpiene,-nțelepte;
Fă ca troienii pe ahei să tot biruie pînă ce ahei
Cinste arăta-vor feciorului meu și spori-i-vor mărirea."
Asta i-a zis; nouraticul Zeus nimic nu răspunse.

Stete tăcut îndelung, iar Tetis, precum s-apucase,
Tot încleştată de el se ţinu şi-i vorbi rugătoare:
„Spune-mi un singur cuvînt, învoieşte-te ori mă respinge,
N-ai doar vreo teamă de asta, că vreau să ştiu bine
Cît de puţin preţuită sînt eu între zei şi zeiţe."
Dar îi răspunse grozav îndîrjit nouraticul Zeus:
„Ai să pui vrajbă-ntre mine şi Hera, şi-i vai ce-o să fie
Cînd mă va scoate din fire, rostindu-mi cuvinte de-ocară.
Doar şi aşa între zei îmi tot caută price şi-ntr-una
Mă-nvinuieşte că eu îi ajut pe troieni la războaie.
Tu depărtează-te acuma, căci poate să prindă de veste;
Eu îngriji-voi de vorba ce-mi spui, ca să fie-mplinită.
Iată, ca tu să mă crezi, eu capul mişca-voi, plecîndu-l.
Semnul acesta-ntre mine şi zei e destulă-ntărire:
Nenşelător şi eu totul statornic şi-urmat de-mplinire-i
Orice voi spune c-un semn ce voi face din cap întărindu-l."
Zise şi semn de-nvoire făcu din sprîncenele-i negre;
Pletele-i dumnezeieşti din creştetul cel fără noarte
S-au revărsat pe obraz, şi-a vuit de cutremur Olimpul.
După ce ei s-au vorbit, au plecat despărţindu-se.
Tetis
Din luminosul Olimp a săvîrşit în adîncul de mare:
Zeus în sală-a intrat la palatu-i, iar zeii cu toţii
S-au ridicat înaintea părintelui lor de pe tronuri
Ca să-l întîmpine, neîngăduind să-i aştepte sosirea.
Astfel şezu el pe tron. Dar Hera-l pîndise cu ochii
Şi-a priceput că la sfat tăinuise-mpreună cu Tetis
Cea cu picioare-argintii, copila Bătrînului mării.
De-asta din gură-necpu să înghiontpe deodată pe Zeus:
„Spune-mi, cu care din zei ai stat iarăşi la sfat, o viclene?
Veşnic plăcere găseşti, cînd cu sînt departe de tine,
Planuri ascunse la cale să pui, dar din tainele tale
Tu niciodată nimica nu vrei să-mi dezvălui şi mie."
Zice-mpotrivă-i părintele zeilor şi-al omenirii:
„Hero, nu trage nădejde ca tot ce voi pune la cale
Tu să cunoşti; îţi va fi cu-anevoie, deşi-mi eşti soţie.

Ce se cuvine s-auzi, nici unul din zei și din oameni
N-are s-o știe-nainte ca tu s-o cunoști de la mine.
Dar ce eu cuget să fac înadins, fără-a zeilor știre,
Asta să n-o cercetezi și să nu mă întrebi de-amănuntul."
Hera ochioasa, velita zeiță, răspunse lui Zeus:
„Ce fel de vorbă mi-ai spus, amarnice fiu al lui Cronos?
Nu te întreb niciodată și nici te mai scormon pe tine;
Ba dimpotrivă, tu chibzui în tihnă și faci după voie.
Însă mi-e teamă grozav să nu mi te-nșele copila
Lui moș Nereu de sub mare, zeița cu talpa-argintie,
Care din zori a venit și-a căzut la picioarele tale.
Pare că chiar înadins te-ai legat să-l înalți pe Ahile
Și o mulțime de-ahei fără milă să pierzi la corăbii."
Dar supărat o întîmpină așa furtunaticul Zeus:
„Nenorocito, mereu cu prepusuri, mereu pînditoare;
Totuși nimica tu n-ai să poți face, ba mai oropsită
Fi-vei de mine, și asta cu mult mai amar o să-ți fie.
Dacă-i așa cum îmi spui, să știi tu c-așa-mi place mie.
Șezi și taci molcom acolea și vorba mi-ascultă mai bine;
Nu vor putea nicidecum să te-ajute toți zeii din slavă,
Cînd voi veni și-oi întinde la tine cumplitele-mi brațe."
Asta grăi, și fiori au cuprins-o pe ochioasa zeiță;
Molcom tăcu și se puse pe tronu-i cu inima frîntă.
Jalnic oftară toți zeii cerești în palatul lui Zeus.
Numai vestitu-ntre meșteri, Hefest, luă-ndată cuvîntul,
Doar ca să-și mîngîie mama, zeița cu brațele albe:
„Mare blestem o să fie, jălanie nesuferită
Dacă, de dragu-unor oameni, voi nu veți curma sfădălia,
Zarvă-ntre zei aducînd. La urmă se duce tot gustul
Mesei bogate de-aici, dacă-ncepe să biruie răul.
De-asta un sfat îi dau mamei, măcar că și ea e cuminte,
Blînd să se poarte cu tata, să facă pe voia lui Zeus,
Și să-l împace pe el ca să nu ne mai tulbure-ospățul.
Numai să vrea cumva el, străfulgerătorul olimpic,
Ne-ar și zbura de pe tronuri, căci el e cu mult mai puternic.
Ia-l cu frumosul și spune-i cuvinte blajine, că-ndată
El ne va fi-ndurător, părintele Olimpianul."
Asta-i grăi, și apoi, repezindu-se, mamei întinse

Cupa cu gemene toarte și-adause el după-aceea:
„Fii cu răbdare și-ndură, o mamă, cît ești de mîhnită;
Inima-mi plînge de dragă ce-mi ești, cînd te văd toropită.
Nu voi putea să-ți ajut, cu toată nespusa-mi durere;
E-ngrozitor cînd te pui cu-Olimpianul. Știi bine,
Am încercat mai demult și-am vrut să te apăr de dînsul,
Dar m-a luat de picior și din pragul ceresc mi-a dat drumul,
De m-am dus cît e ziua de mare, ci numai spre seară
Bietul căzut-am în Lemnos, și-abia era suflet în mine,
Cum am picat la pămînt, bărbați sintieni mă luară."
Zise, și asta-auzind zîmbi cea cu brațele albe
Și de la fiul ei cupa primi cu zîmbet pe buze.
Dînsul apoi începu de la dreapta pe rînd în pahare
Zeilor dulce nectar să le toarne din cănile pline.
Zeii în hohote lungi la rîs se porniră cu toții,
Cum îl văzură pe șchiop gîfuind și trudindu-se-n sală.
Astfel ei veseli din zorile zilei și pînă spre seară
Benchetuiau și-avea parte de masă la fel fiecare.
Cîntec frumos le cînta și Apolon din lira-i măiastră,
Muzele toate cu farmec în viers le cîntau dup-olaltă.

591–592 Insula Lemnos, situată în partea de nord a Mării Egee, reprezenta în mitologia helenică sediul atelierelor zeului-făurar, aflate pe muntele vulcanic Mosykhlos. De aici, și nu din cer (considerat o boltă de aramă în epoca homerică), se pare că a furat Prometeu focul pentru oameni (vezi, în această privință, Hesiod, *Theogonia*, 507—569). În epoca homerică exista și un oraș omonim, așa cum o atestă versul 230 din cîntul al XIV-lea al *Iliadei (Lêmnos, pólis Thóantos)*, ceea ce ne indică faptul că tradiția după care Philoktet a fost părăsit pe insula pustie Lemnos trebuie interpretată în sensul abandonării eroului pe o parte a insulei rămasă nelocuită, deoarece (după *Il.* 2, 467—471) insula cunoștea în epoca războiului troian o civilizație înfloritoare. Cei mai vechi locuitori ai insulei Lemnos erau sintienii (hom. *Sinties ándres)* care, după diverși comentatori, par a fi o seminție tracă emigrată în Marea Egee. În legătură cu prezența tracilor la Homer, cf. M. Vasilescu, *Les Thraces dans les épopées homériques*, în *Actes du IIe Congrès International de Thracologie* (ACIT), I. Bucarest, 1980, pp. 151—164.

601–602 Instrumentul cu coarde (de regulă, în număr de șapte— heptacordul —, dar și mai multe sau mai puține) din care cîntă Apollon, și anume hom. *phórminx*, este identic cu *kitharis*

Dar mai pe urmă, cînd soarele apuse cu dalba-i lumină,
Zeii s-au dus fiecare grăbit în iatac să se culce,
Unde vestitu-ntre meșteri Hefest cel cu brațe vînjoase
Curte zidi fiecărui cu șart și pricepere multă.
Merse și fulgerătorul, Olimpiecul Zeus în patu-i,
Unde, somn dulce dormea și-mainte. Suindu-se-acolo,
El adormi lîngă Hera, slăvita cu tronul de aur.

„lăuta, chitara". Cîntul era executat alternativ, prin reluarea (sub formă de răspuns) și amplificarea motivelor lirice, într-un dialog continuu pe fondul acompaniamentului instrumental.

CÎNTUL II

Zeus trimite un vis amăgitor lui Agamemnon (1—40). Acesta convoacă adunarea ahelor (41—107), dar, pentru a-i pune la încercare, dă ordin de retragere la corăbii (108—152). Intervenția lui Odysseus, la inițiativa Atenei (153—206). Opoziția lui Thersites (207—272). Ahelii se decid să continue lupta și se pregătesc de bătălie (273—478). Catalogul corăbiilor grecești (479—752). Catalogul troian (753—869).

Toți peste noapte dormeau și zeii ceilalți și oștenii
Războinicii din car, numai Zeus n-avea parte de tihna
Somnului. Sta chibzuind cum el să-l înalțe pe-Ahile
Cinstea mărindu-i cu pierderea multor ahei la corăbii.
Una din toate la urmă-i păru că e mult mai cu cale,
Lui Agamemnon Atride un vis momitor să trimită.
Visul la sine chemînd, îi zise cuvinte ce zboară:
„Du-te, tu, vis momitor, pe la repezi corăbii ahee,
Unde adormit e sub cort Atrid Agamemnon, și spune-i
Toate și-ntocmai așa după cum mi-e porunca; zorește-l
Să înarmeze pe-ahei, să bată cu toată greimea,

2–3 În original: *însă pe Zeus nu-l stăpînea somnul profund.* Topica ilustrează nu numai raportul dintre obiectul și subiectul acțiunii, ci și în contextul mai larg al alegoriei somnului (vezi v. 6), un fapt de mentalitate. Personificarea fenomenelor, obiectelor și chiar a stărilor fiziologice, respectiv atribuirea unui comportament inițial animat, ulterior uman diverselor alcătuiri ale universului face parte dintr-o concepție mult mai largă, de tip animist, regăsită într-o multitudine de viziuni mitice de origine indo-europeană, constînd în apropierea succesivă și configurarea specifică a realității exterioare în funcție de orizontul uman (pre-) arhaic. Epopeile vechi indiene atestă faza în care sinteza esențializată a ideii morale, de „bine" și „rău", capătă întruchiparea materială și atributele divinității. Cf. Walter Ruben, *Die homerischen und die altindischen Epen.* Berlin, 1975, pp. 21—22.

10–11 Autorul versiunii românești introduce și, simultan, elimină anumite pasaje în raport cu originalul: aheii poartă „părul

Poate chiar azi să ia Troia cu ulițe largi pietruite,
Nu stau cu vrerea-ndoită, ci una de-acuma sînt zeii,
Domnii cei mari din Olimp, căci Hera-i rugase și-nfrînse
Pregetul lor, de-amenință nori grei peste neamul din Troia."

Zise, iar Visul porunc-auzindu-i îndată purcese.
Neamînat el ajunse la repezi corăbii ahee,
Unde sub cort adormit îl găsi pe Atrid Agamemnon;
Somnul cu farmec ambrozic deasupra-i plutea ca un nour.

Stete la creștetul lui, în făptură ca Nestor, pe care
Mai cu temei îl cinstea între sfetnicii săi Agamemnon.
Astfel întocmai fiind, grăi vestitorul lui Zeus:
„Dormi, tu viteze născut din Atreu călărețul războinic?
Nu-i dat să doarmă cît noaptea-i de mare un sfetnic al obștii,
Căruia soarta-i încredе norodul cu grijile-i multe.
Ia tu aminte ce-ți spun: eu sînt vestitorul lui Zeus,
Care-i departe și tot are grijă și milă de tine.
El porunci să pornești cu întreagă oștirea-narmată,
Poate chiar azi să iei Troia cu ulițe largi pietruite;
Nu mai au vrerea-ndoită, ci una de-acuma sînt zeii,
Domnii cei mari din Olimp, căci Hera-i rugase și-nfrînse
Pregetul lor și nori grei pe troieni i-amenință din partea
Marelui Zeus. Deci adu-ți aminte și nu da uitării
Spusele mele de cum părăsi-te-va dulcea somnie."

bogat" și trebuie înarmați „cu cea mai mare iuțeală" — detalii omise de Murnu; în schimb, al doilea hemistih al v. 11 este creația tălmăcitorului.

[12] Existența pavajului în cetățile aheene, cît și la Troia, poate fi presupusă în mod legitim. Contactul dintre cretani, exponenții uneia din cele mai străvechi civilizații mediteraneene, și ahei, ultimul val de cuceritori, a avut neîndoios drept consecință o anumită cizelare a culturii materiale aheene reflectată, spre exemplu, în proporțiile grandioase ale edificiilor publice și private, în ornamentarea acestora cu fresce, pavaje, incrustații etc. Asimilarea și reflectarea în manieră proprie a civilizației cretane este comparată de unii exegeți cu efectele produse asupra concepției și modului de viață roman ca urmare a contactului istoric cu civilizația elenistică. Cf. A. Severyns, *op. cit.*, pp. 30—34.

Asta rostindu-i, s-a dus. În cort a rămas Agamemnon
Singur în sine gîndind la fapte ce n-aveau să fie:
Şi-nchipuia că-ntr-o singură zi cuceri-va cetatea.
Nesocotitul, el nu ştia gîndul ascuns al lui Zeus,
Încă mai fuse menit ca troienii şi-aheii să-ndure
Vaiete multe şi-amaruri în valma cumplitelor lupte.
Craiul din somn se deşteaptă şi glasul zeiesc îi răsună,
Iute se scoală-n picioare şi-mbracă o nouă şi moale
Haină, frumoasă, şi mantia mare şi-aruncă deasupra-i
Şi o mîndreţe de tălpi şi-nnoadă pe dalbe picioare,
Spada ţintată-n argint îşi prinde de umăr şi-apucă
Trainicul sceptru ce-avea din străbuni şi în grabă se duce
Unde stau vasele aheilor cei ferecaţi în aramă.
Tocmai suia pe Olimp şi-a zorilor zînă Aurora,
Zeilor veste să dea tuturor de ivirea luminii.
Dete viteazul poruncă strigacilor crainici să cheme
Oastea, ca toţi să s-adune feciorii pletoşi din Ahaia.
Crainicii-ndată crăinire şi-n pripă se strînser-aheii.
Sfat mai întîi sfătuiră oştenii de frunte, bătrînii,
Lîngă smolita corabie a craiului Nestor din Pilos.
După ce-i strînse, rosti o povaţă cuminte Agamemnon:
„Daţi ascultare, prieteni. Venitu-mi-a-n tainică noapte
Visul de sus de la zei. Era la vedere ca Nestor,
Tocmai ca el după stat, după chip, după toată făptura.
Stete la creştetul meu şi-mi zise cuvintele aceste:
„Dormi, tu viteze născut din Atreu călăreţul războinic?
Nu-i dat să doarmă cît noaptea-i de mare un sfetnic al obştii,
Căruia soarta-i încrede norodul cu grijile-i multe.
Ia dar aminte ce-ţi spun, eu sînt vestitorul lui Zeus,
Care-i departe şi tot are grijă şi milă de tine.
Poate chiar azi să iei Troia cu uliţe largi pietruite.
Nu mai stau zeii pe gînduri, căci Hera la toţi cu rugarea-i
Mintea le-ntoarse şi-i vai ce-o să pată troienii din partea
Marelui Zeus. Tu nu uita asta. La vorbele aceste
Visul se duse zburînd şi somnu-mi fugi de pe pleoape.

Hai dar pe ahei să-i pornim cu armele. Dar mai-nainte
Eu am să-i pun la-ncercare vorbindu-le cum mi se cade
Şi-o să-i îndemn la corăbii să fugă, să plece pe mare.
Voi repeziţi-vă care-ncotro şi opriţi-i cu gura."
Asta grăindu-le Atride şezu. Între dînşii se scoală
Domnul prundosului Pilos, bătrînul, cumintele Nestor
Şi sănătos chibzuind, aşa începu să cuvinte:
„Voi căpetenii şi Domni ai oştirii din Argos, prieteni,
Dacă venea să ne spuie de visul acesta un altul,
Noi puteam zice că minte şi nu i-am fi dat ascultare;
Visul e însă visat de mai-marele nostru; de aceea
Hai să vedem de se poate pe-ahei să-i pornim la bătaie."
Asta vorbi şi întîiul din sfat se grăbi să se ducă.
Sfetnicii toţi, purtătorii de sceptre, urmînd pe păstorul
Armiei, se ridicară şi gloate veneau cu grăbire.
Cum se pornesc cîteodată-mbulzindu-se roiuri de-albine,
Mişună-ntruna, ieşind din latura stîncii scobite,
Zboară şi-n chip de ciorchine s-aşază pe flori primăvara,
Unele flutur-aicea grămadă, altele acolo;
Astfel şi oştile atunci roind din corăbii, din corturi,
Se îmbulzeau şi în cete cu vuiet curgeau spre adunare,
Pe-aşezătură la mal. Ardea între dînşii zorindu-i
Vestea trimisă de Zeus. Se strînseră toţi, dar soborul
Nu se putea mulcomi şi pămîntul gemea sub povara
Gloatelor cînd s-aşezau, căci valmă era şi vreo nouă
Crainici umblau să-i potolească cu strigăte tari şi s-aline
Zgomotul lor ca s-asculte pe Domnii, purceşii din Zeus.

[90] Estetica modernă a remarcat caracterul particular realist al poemelor homerice, care pun în prim planul naraţiunii oameni, fapte, bucurii în forma şi desfăşurarea lor proprie, manifestă, fără explorarea unor zone mai adînci ale existenţei, fără sondaje interioare sau sugestii psihologice. În acest sens, comparaţia homerică poate fi explicată drept unica şi cea mai înaltă formă de apropriere şi reflectare asociativă a realităţii: „În toată arta greacă lipseşte, în chip izbitor, fundalul natural. Nu vedem (în *Iliada*) nici zidurile înalte ale Troiei, nici Scamandrul sclipind în depărtare. Nu ştim unde se ţine adunarea grecilor, dacă într-un cort, pe o costişă sau la corăbiile lor. Întocmai ca în figurile de pe vase greceşti, întreaga noastră atenţie este concentrată asupra fiinţei omeneşti. Aşa se întîmplă şi în tragedia greacă. Lumina soarelui şi furtunile lui Shakespeare lipsesc aici în întregime". (H.D.F. Kitto, *Grecii*. Stuttgart, 1957, p. 83 apud T. Vianu, *Începuturile realismului în anti-*

S-au așezat ei la urmă și-a stat ficcare la locu-i.
Liniște apoi se făcu și atunci se sculă Agamemnon,
Sceptrul în mînă ținînd, toiag făurit de Hefestos,
Care-l dădu împăratului Zeus, născutul lui Cronos;
Zeus îl dete lui Hermes, al zeilor sol, al lui Argus
Ucigător, iar acesta l-a dat lui Pelop călărețul,
Iar Pelop lui Atreu, vestitul păstor de norode,
Care murind îl lăsă lui Tieste, bogatul în turme;
Craiul Tieste la rîndu-i îl dete să-l poarte Agamemnon
Spre a domni peste Argos întreg, peste multele ostroave.
El sprijinindu-se-n sceptrul acesta, vorbi adunării:
„Voi, vitejime, danai, tovarăși de luptă, prieteni,
Mare și grea e osînda ce-mi dete părintele Zeus,
Neînduratul. Deși se-nvoise cu semne că-n țară
Nu m-oi întoarce de-aici înainte ca Troia s-o spulber,
Totuși acuma s-a pus să mă-nșele grozav; mă silește
Calea spre țară s-apuc rușinos după pierdere multă.
Astfel e voia lui Zeus, a zeului cel mai puternic,
Care-a surpat așa multe cetăți cu mîndrețe de ziduri
Și o să surpe mereu, căci nebiruit e-n putere.
Vai, e-o rușine s-audă urmașii cumva că danaii,
Oaste așa multă și-atît de viteză, luptară zadarnic
Vreme-ndelungă pe-aici, și deși se bătură cu oameni
Mult mai puțini decît ei, biruința lor tot e departe.
Dacă-nvoindu-ne noi cu troienii ne-om pune să facem
Numărătoare-ntre noi de-o parte și alt-a oștirii
Și la un loc de s-ar strînge acei care au vetrele-n Troia,
Noi de ne-am pune cu toții în cete-mpărțiți cîte zece
Și ne-am alege pe cîte-un troian să ne fie paharnic,
Multe zecimi de-ale noastre ar fi de paharnic lipsite;

chitate într-o prezentare modernă, în *Studii clasice*, 4 (1962), pp. 349—358).

124–126 Sistemul numeric decimal, avînd la bază pe cel cvincvenal (a cărui unică atestare o aflăm în *Od.* 4, 412 — în original —), este curent în epoca homerică și își are originea în modalitatea primitivă de percepere a realităților individuale, pe baza unor analogii antropomorfizante. Acest sistem a fost cu certitudine moștenit de la cretani, fapt confirmat de numerele din scrierea lineară, de numărul de 10 dactili, 100 de cetăți ale Cretei și ale Thebei, precum și de cele 100 de luni ale anului; concomitent existau și alte sisteme (bazate pe numerele 3, 4, 5 și 6) care înlesneau divizibilitatea. Pentru detalii, cf. Paul Faure,

Iată cît eu socotesc că întrecem la număr duşmanii
Care-şi au casele-n Troia. Dar dînşii mai au de-ajutoare
Oaste din multe oraşe, bărbaţi care luptă cu lancea
Şi cu putere m-abat şi nu-mi dau răgaz să pot bate
Troia, să calc şi să nărui cetatea cea trainică-n ziduri.
Nouă sînt anii trecuţi cu voia lui Zeus, şi iată,
Putrede-s grinzile, rupte odgoanele de la corăbii.
Dincolo-n ţară tînjind tot stau aşteptîndu-ne acasă
Dragii copii şi soţiile, rudele noastre, iar gîndul
Care ne-aduse pe-aici, tot neizbîndit ne rămîne.
Deci auziţi-mă toţi şi să facem cum eu vă voi spune:
Hai să fugim cu corăbii cu tot spre iubita-ne ţară,
Nu mai e chip să luăm a lui Priam întinsă cetate."
Astfel Atride grăi şi îndată stîrni în mulţime
Dorul de ducă la toţi care nu-i auziseră sfatul.
Gloatele strînse s-au pus în mişcare ca nişte talazuri,
Namile ce le răscoală pe Marea Icarică austrul
Şi bălţăreţul, lăsîndu-se repezi din norii lui Zeus;
Ori ca munteanul cînd vijîitor se înviforă aprig
Peste bogatele lanuri şi vîntură spicele dese;
Astfel a fost cînd soborul s-a spart şi cu ţipete-n pripă
Toţi spre corăbii fugeau. Ca un nour plutea peste dînşii
Pulberea de sub picioare şi se îndemnau îndesine

Viaţa de fiecare zi în Creta lui Minos. 1500 î.e.n. Prefaţă de acad. Em. Condurachi. Traducere de acad. Em. Condurachi şi Cireaşa Grecescu. Bucureşti, 1977, pp. 437—438.

141—149 A doua comparaţie homerică de mari dimensiuni creează unul din tablourile cele mai dinamice, exploatînd la maximum valenţele sonore ale limbii şi utilizînd legături sintactice complexe, capabile să sugereze tensiunea şi grandoarea mişcării. Aliteraţiile şi asonanţele din original, efectele sonore ale rimei interioare, altenanţa celor două planuri ale comparaţiei îşi găsesc o echivalenţă meşteşugită în textul tălmăcit, astfel încît, în ansamblu, tabloul recreat de Murnu oferă aceleaşi efecte vizuale şi acustice, rivalizînd cu originalul. Notăm însă, ca detaliu, una din trăsăturile specifice artei tălmăcirii *Iliadei* de Murnu: autohtonizarea, direcţie esenţială de apropiere şi comprehensiune a textului, îmbrăcînd forme variate. Aici, autohtonizarea se manifestă în domeniul strict lexical, „bălţăreţul" şi „munteanul" reprezentînd echivalenţele româneşti ale termenilor gr. *Nótos* şi *Zéphyros*.

Vase s-apuce din prund, de zor să le-mpingă spre mare,
Şanţuri au prins să desfunde, proptele trăgeau de sub vase,
Chiotul lor pîn' la ceruri vuia de plăcerea plecării.
Oastea din Argos atunci, cu totu-mpotriva ursitei,
S-ar fi întors, dacă n-ar fi zis Hera zeiţei Atena:
„Vai mie, fiică ne-nvinsă a vijeliosului Zeus,
Ce fel? Aşa au să plece în scumpa lor ţară,
Fuga danaii luînd pe spetele largi ale mării
Şi-or părăsi pe Elena din Argos spre fala lui Priam
Şi a supuşilor lui, măcar că din pricina dînsei
Mulţi mai pieiră pe-aici, departe de scumpa lor ţară?
Du-te la tabăr-aheilor cei înarmaţi în aramă,
Ţine în loc pe tot insul cu graiul domol şi pe nimeni
Nu păsui de pe mal să împingă corăbii pe mare."
Zice, şi-Atena din ochi scînteind îi ascultă cuvîntul.
Pleacă de sus din Olimp, şi zburînd de pe culme la vale,
Se pomeneşte în clipă la repezi corăbii ahee,
Unde şi dă de Ulise, potriva lui Zeus la minte.
Stă el acolo nevrînd să s-atingă de bine podita-i
Neagră corabie, pieptu-i fiind copleşit de mîhnire.
Zîna din ochi scînteind, s-apropie-ndată şi-i zice:
„Laertiene purcese din zei, iscusite Ulise,
Ce fel? Aşa veţi tuli-o-napoi spre iubita-vă ţară
Fug-apucînd în corăbii vîslite de mulţi, şi la Troia
Veţi părăsi pe Elena din Argos spre fala lui Priam
Şi a supuşilor lui, măcar că din pricina dînsei
Mulţi din ai voştri pieiră departe de scumpa lor ţară?
Nu mai sta nici un minut, dă fuga prin tabără iute,
Ţine în loc pe tot insul, vorbeşte-le blînd, şi pe nimeni
Nu păsui de pe mal să împingă corăbii pe mare."
Zise, iar el după glas cunoscu că e graiul zeiţei.
Mantia şi-o lepădă şi porni; de pe jos o culese
Crainicul itacian Evribate venindu-i din urmă.
Dînsu-i ieşi lui Atrid înainte şi-n grabă din mînă-i
Sceptrul domniei primind se duse-ntre ahei la corăbii.
Cum el în faţă-i vedea căpetenii şi oameni de frunte,
Calea pe loc aţiindu-le aşa le zicea cu blîndeţe:
„Nu stă, sărmane, frumos de frică să fugi ca mişeii.
Hai şi rămîi tu pe-aici şi pe alţii opreşte-i din fugă.
Nu ştii tu bine ce gînd avu azi cu vorbirea-mpăratul,

Şi apoi nici n-auziră cu toţii a lui cuvîntare.
El îi încearcă pe-ahei, curînd o să-i certe pe dînşii;
Neîndurată-i mînia-mpăratului, care-i din Zeus,
Cinstea-i purcede din Zeus şi-i drag înţeleptului Zeus."
Dar pe ostaşul de rînd, care-n faţă-i da fuga cu ţipăt
El îl pocnea cu toiagul şi tot poruncea fiecărui:
„Stai, ticăloase, pe loc şi ascultă mai bine porunca
Celor mai mari decît tine, netrebnice tu, şi mişele,
Care nimic nu plăteşti, dacă-i vorba de sfat ori războaie.
Nu deopotrivă pe-aicea cu toţii domni-vor aheii;
Rău e cînd Domnii sînt mulţi, numai unul să fie-ntre oameni
Cîrmuitor şi stăpîn, numai cine primi de la Zeus
Sceptru, putere şi legi, de care s-asculte supuşii."
Oştile aşa stăpînind din nou le mîna spre-adunare.
Toţi alergară-napoi de la vasele lor, de la corturi,
Şi era vuietul mult întocmai ca vuietul mării,
Cînd se bat valuri de mal şi fierbe şi urlă noianul.
Toţi s-aşezară la loc şi cu toţii tăcere făcură;
Numai Tersit, un flecar, răstindu-se tot făcea gură,
El care-a fost priceput la necuviinţi de tot felul
Şi la bîrfeli ruşinoase în veşnica-i sfadă cu Domnii,
Cum îi părea că stîrni-va cu vorbele-i hazul oştirii.
N-avea pereche de slut în oştirea venită sub Troia;
Spanchiu era el şi olog; mai avea dup-aceea şi umeri
Strîmbi şi la pieptu-i aduşi şi-i stătea ţuguiat peste umeri
Creştetul lui, şi abia nişte fire de păr pe la creştet.
Tare era urîcios lui Ulise şi chiar lui Ahile,
Numai cu ei se certa, îns-acum pe Atrid Agamemnon
El tăbăra cu batjocuri ţîvlind; iar aheii din juru-i
Straşnic erau supăraţi şi-aveau ciudă grozavă pe dînsul.
Totuşi el tare zbierînd, îl mustra pe Atrid Agamemnon:
„Ce te mai jălui şi ce vrei, născutule tu din Atreus?
Corturi ai pline de-aramă şi ai tu la tine prin corturi
Multe şi-alese femei, care noi ţi le dăm după pradă,
Ţie-naintea oricui, dacă noi cucerim vreo cetate.
Ori mai duci lipsă de aur, comoara cu care te-mbie
Vr'un bogătaş de la Troia, voind să-şi răscumpere fiul
Care în lanţuri de mine-i adus sau de altul de-ai noştri?

Ori îţi mai trebuie vreo tinerică s-o ţii pentru tine
Colea departe, s-o tot drăgosteşti? Dar nu se cuvine,
Tu, căpitanul, să-i duci pe bieţii ahei la picire.
Oameni molîi şi de-ocară! Muieri, nu bărbaţi din Ahaia!
Hai în corăbii să mergem în ţară, lăsîndu-l pe-acesta
Singur în Troia, pe-aici să se-mbuibe de daruri, să vază
Dacă-i sîntem de-ajutor noi armia, ori dimpotrivă,
El care chiar pe Ahile, viteaz mai de seamă ca dînsul,
L-a înjosit, că luatu-i-a darul şi-l are la sine.
Fierea-i lipseşte de tot lui Ahile şi prea-i de tot moale;
Altfel acest-ar fi fost păcatul tău cel mai din urmă."
Asta zicea dojenind pe craiul Atrid Agamemnon;
Dar îl ajunse pe el repezindu-se asupra-i Ulise
Şi, pe sub gene privind, aşa-l străşnici de aproape:
„Nesocotite flecar, cît eşti tu de meşter la vorbă,
Mîntuie; nu te sfădi cu mai-marii, Tersite, tu singur.
Mai ticălos, mai mîrşav eu nu cred că-i altul ca tine
Printre oştenii veniţi cu Atride sub Troia. De aceea
Taci şi să nu le mai porţi tu prin gură a mai-marilor nume,
Nici să-i bîrfeşti ca un prost şi să cauţi prilejul plecării,
Nu ştim aieve deplin cum drumu-napoi o să fie,
Oare cu bine sau rău, şi totuşi pe Atrid Agamemnon
Tu-l ponoseşti că vitejii danai îl încarcă cu daruri
Şi-l amărăşti cu ale tale batjocuri în faţ-adunării.
Una ţi-oi spune din parte-mi şi-ntocmai aşa o să fie:
Cum te-oi mai prinde din nou prostindu-te pîn-ntr-atîta,
Capul să nu şi-l mai poarte mai mult peste umeri Ulise,
Nici să mă cheme mai mult părintele lui Telemahos,
Dacă eu nu mi te-nşfac, dacă nu te despoi de veşminte,
De-astă manta şi cămaşă sub care-ţi ascunzi goliciunea
Şi ciomăgindu-te apoi şi făcîndu-te aşa de ruşine,
Nu ţi-oi da drumul de-aici cu vaiet să pleci la corăbii."
Asta rostind, l-a izbit peste umăr, pe spate cu sceptrul;
S-a-ncovoiat el atunci şi din ochi i se scurseră lacrimi.
Sîngele-i s-a năsădit şi bolfă crescutu-i-a-n spate,
Unde-l pocnise cu sceptrul. Şi-a stat ghemuit de cutremur
Şi de durere, cu ochii bleojdiţi şi ştergîndu-şi obrajii,

Răser-aheii cu poftă de dînsul, cu toată mîhnirea
Şi a lor cazną ce-aveau, şi aşa cuvîntau între dînşii:
„Doamne, că multe frumoase isprăvi mai făcu şi Ulise,
Ori sfătuindu-ne bine ori oastea gătind-o de luptă,
Însă nimica mai bun decît fapta ce-acum a făcut-o,
Gura-nchizîndu-i acestui limbut bîrfitor şi obraznic.
Mult va mai trece de-acum pînă el să cuteze vr'odată
Să mai înfrunte pe Domni, jignindu-i cu vrobe de ocară."

Asta grăi fiecare. Iar cuceritorul Ulise
Scoală-se, sceptrul ţiind; alături de dînsul Atena
Fulgerătoare din ochi, întocmai la chip ca un crainic,
Gloatelor strigă tăcere, ca toţi, de la-ntîiele rînduri
Pînă la cele din urmă, s-audă vorbirea-i, domnescul
Sfat să priceapă. Şi-a zis după asta chitrul Ulise:
„Doamne Agamemnon, aheii ar vrea între Domnii de astăzi
Cel mai de-ocară s-ajungi, să fii de batjocura lumii.
Nu se mai ţin de tocmeala ce singuri făcură cu tine
Încă de cînd au pornit ca să vie încoace din Argos,
Cum că ei nu se întorc fără numai cînd năruie Troia.
Nu vezi cum dînşii, întocmai ca nişte copii ori vădane,
Plîng şi se tînguie dornici de ducă. E drept că oricine,
Prins de alean, mai la urmă doreşte întorsul în ţară,
Chiar de lipseşte de-o lună de-acasă, de lîngă femeie,
Omul îşi iese din fire-n corabia multelor vîsle,
Dacă-l bat vifore iarna şi mări vînzolite de valuri,
Darmite noi care stăm pe aice zăbavnici de nouă
Ani rotitori. De aceea doar nu-i cu bănat că aheii
Suferă lîngă corăbii. Dar totuşi ar fi cu ruşine

„plîng şi se tînguie": dezvoltare a unui singur verb din original, *odýrontai* „a se jelui, a deplînge". Este omis din traducere pronumele *allêloisin* „între ei", „unii faţă de ceilalţi". Motivul acestor nemulţumiri îl reprezintă, după cum arată D. Marmeliuc, în *Interpretări homerice*, din *Studii clasice*, 5 (1963), p. 284, războiul, şi nu pur şi simplu dorul („aleanul") întoarcerii acasă. De aceea, propunerea de modificare a tălmăcirii, sugerată de autorul citat *(ibid.)*, ni se pare justificată: *E drept că războiul / Este un chin care face să vrei a te-ntoarce acasă.*

Vreme-ndelungă s-adaste și goi să se-ntoarne pe-acasă.
Mai păsuiți, o prieteni, și stați o bucată de vreme
Ca să vedem dacă-i drept ce Calha prorocul ne spuse.
Bine v-aduceți aminte de-o pildă, căci martori cu ochii
Furăți voi toți care teferi scăpărăți de iesmele morții.
Parcă-i deunăzi, când vasele noastre s-au strîns în Aulida,
Gata să ducă pieire dușmanilor noștri din Troia.
Noi împrejur la un șipot jertfeam pe altarele sfinte
Nemuritorilor jertfe depline de boi, sub platanul
Mîndru, de unde curgea din izvor așa limpede apă.
Groaznic atunci o minune, balaur cu spetele roșii
Ochilor noștri s-arată, sfetit după vrerea lui Zeus.
El din altar, dedesubtu-i, țuștind, s-a urcat în platanul,
Unde pe ramura cea mai de sus, zgriburite sub frunze,
Stau pitulate în cuib piscuind vrăbiuțe plăpînde;
Opt erau toate-mpreună, cu muma-le nouă. Și puii
El i-a-nghițit, pe cînd ei țiuiau sărăcuții a jale.
Mama tîrcoale pe-acolo dădea și-și bocea puișorii,
Dar se roti și o prinse de-o arip-atunci și pe dînsa.
După ce fiara-nghițit-a și puii și vrabia, zeul,
Care pe ca o sfetise, atunci făptui o minune.
O prefăcu doar în stană de piatră născutul din Cronos.
Noi uluiți am rămas la asta privind cu mirare,
Astfel de-amarnice semne curmară jertfirile noastre.
Calha atunci tîlcuind ale zeilor gînduri ne zise:
„Ce stați uimindu-v-așa, o, aheilor? Zeus, izvorul
Înțelepciunii, ne-a dat o năprasnică piază de faptă
Care va fi mai tîrziu și cu slavă ce n-are s-apuie.
Tocmai cum fiara-nghițit-a o vrabie și puișorii,
Opt păsărele golașe-mpreună cu vrabia mumă,
Astfel în vremuri atîtea și noi vom tot duce războiul,
Iar în al zecilea an cuceri-vom întinsa cetate.

[296] Deoarece sensul versului homeric este *a se întoarce acasă cu mîinile goale (fără nici un rezultat)*, se impune îmbunătățirea tălmăcirii, adoptîndu-se versiunea lui Marmeliuc, *op. cit.*, p. 285: *Dar totuși ar fi cu rușine / Dup-așa lungă răbdare fără ispravă-a ne-ntoarce acasă.*

[297] „iesmele morții". Homer se referă la divinitățile numite *Kêres*, care reprezentau personificarea puterii absolute a morții, cu diferitele înfățișări ale acesteia.

Asta fu vorba lui Calha, şi iată-mplinitu-s-au toate.
Staţi dar aicea cu toţii, aheilor voi, să ne batem
Pînă ce noi cuceri-vom oraşul măreţ al lui Priam."
Zise, iar ei chiotiră vîrtos şi grozav răsunară
Vasele jur împrejur, cînd deteră chiot aheii
Şi lăudară vorbirea rostită de craiul Ulise.
Nestor atunci, călăreţul gerenic, sculîndu-se zise:
„Doamne, că tare sînteţi de-o seamă cu pruncii la sfaturi,
Negrăitorii copii care n-au de războaie vreo grijă.
Unde sînt oare-nvoielile şi jurămintele noastre?
Arză-le focul atunci sfătuiri şi-nţelegeri făcute,
Strînsul de mîni şi-nchinatele vinuri, chezaşii credinţei!
Numai cu vorbe de clacă ne batem şi n-avem putinţă
Să iscodim vreun mijloc, cu toată-ndelunga zăbavă.
Tu neînfrînt, o, Atride, cu vrerea ce-avut-ai-nainte
Pune-te-n frunte şi du-i pe ahei în bătaia cea cruntă.
Lasă pe unul, pe doi ca să piară, pe cei ce de-o parte
Umblă răsniţi de la oaste şi năzuie acum de pomană
Calea spre ţară s-apuce-nainte de-a şti dacă Zeus
Ne înşelă cu vestirea sau nu după semnele date.
Eu însă pot să vă spun că marele Zeus ne dete
Toată-nvoirea în ziua cînd oştile noastre-n corăbii

[91] Localitatea *Gerenia* (sau *Gérena*, *Gérenon*, cu diverse atestări la Strabon, Eustathios şi lexicografi), era o cetate situată în zona Messeniei din Laconia, pe malul mării. Aici Nestor şi-a petrecut copilăria şi tinereţea, deoarece Herakles, înte-una din muncile pe care trebuia să le efectueze, distrusese oraşul de baştină al lui Nestor, Pylos. Termenul de „călăreţ" *(hippóta)* atribuit, în afară de Nestor, pe lîngă care apare constant, şi altor eroi, ca Phyleus (2, 621), Tydeus (5, 126: în original), Oineus (14, 114) are înţelesul de „luptător de pe car", „conducător de car".

[92] Imprecaţia homerică nu este numai expresia imediată a unei indignări legitime, ci, după cum observă A. Pierron, *ed. cit.*, p. 62, nota la v. 340, ea conţine un sens mai profund: jurămintele şi libaţiile aveau loc înaintea vetrei în care ardea focul unui sacrificiu; Nestor îi acuză pe greci de a-şi fi încălcat jurămîntul, rămas pecetluit în acel foc.

[93] Din tălmăcire apare omis frecventul epitet al lui Zeus, *purtătorul de egidă*.

[95] În original, *atotputernicul fiu al lui Kronos*.

[96] Sensul acestui vers, uşor modificat de Murnu, este: *Căci vă spun, aşadar, că fiul lui Kronos ne-a dat semn şi asigurare.*

Se înluntrară să ducă pierzare şi moarte la Troia;
El fulgera de la dreapta văzînd o prielnică piază.
De-asta nici unul să nu puie grabă la-ntorsul în ţară
Pînă ce n-ar avea parte de cîte-o nevastă troiană,
Numai aşa răzbuna-veţi oftatul şi dorul Elenei.
Însă de-o fi între voi oarecine ahtiat de-a se-ntoarce,
Pas dar, atingă-şi corabia neagră şi bine vîslită,
Dacă doreşte să-şi vadă pe loc nenorocul şi moartea.
Chibzuie bine, o, Doamne, şi tu şi de alţii ascultă;
Nu este de lepădat un cuvînt ce eu ţi-l voi spune:
Armia tu întocmeşte-ţi acum după neam şi-nrudire,
Neamul pe neam să s-ajute la luptă şi ruda pe rudă.
Asta de faci, Agamemnon, şi dacă te-ascultă danaii,
Şti-vei tu care din frunte şi care din gloată-i netrebnic
Sau inimos la război, căci ei osebit se vor bate;
Şti-vei şi dacă de vină sînt zeii că nu iei cetatea
Sau că nevrednică-i oastea şi nu se pricep căpitanii."
Zice lui Nestor atunci mai-marele Atrid Agamemnon:
„Birui pe ahei, cînd e vorba de sfaturi, cinstite, moş Nestor.
Zeus părinte, tu Palas Atena, tu Febos Apolon,
De-aş fi avut cu asemenea sfetnici vreo zece cu mine!
Iute cădea mai demult a craiului Priam cetate,
Lesne luată fiind şi dărmată de mîinile noastre.
Dar numai patimi ne-a dat viforaticul fiu al lui Cronos,
Zeus, căci el m-a împins la zadarnică vrajbă şi sfadă,
Pentru-o femeie doar eu şi Ahile cu grele cuvinte
Ne dezbinarăm şi chiar de la mine porni supărarea.
Dacă noi doi îns-Ahile şi eu, am fi una vreodată,
N-o să-ntîrzie o clipă-a troienilor nenorocire.
Hai să-mbucăm din merinde, ca-n urmă să-nceapem războiul.
Suliţa bine s-ascută şi păvăza dreagă-şi oricine,
Hrană să dea cu dexvolna la caii cei iuţi de picioare
Şi să-ngrijească de car gîndindu-se la bătălie,
Ca să putem cît e ziua de mare să ducem tot greul.
Nu vom avea noi răgaz nici chiar într-o cirtă de vreme,
Pînă ce n-o veni noaptea să-mpiedice avîntul oştirii.
Pieptul la mulţi asuda-va-nfocat de purtatul curelii
Scutului cel păzitor şi de lance trudit va fi braţul

Şi-năduşi-vor şi caii de trasul strujitelor care.
Dacă pe vr'unul vedea-voi răznit de pe cîmpul de luptă
Şi năzuind să rămîie cumva oploşit la corăbii,
Are să scape cu greu mai pe urmă de cîni şi de vulturi."
Zise, şi-aheii dau chiot grozav; aşa urlă talazul,
Care, cînd austrul vine şi-l saltă, se sparge la maluri
De un colţan răsărit, seninare ce veşnic o bate
Valul stîrnit de tot felul de vînturi venite de-oriunde.
Oastea sculîndu-se s-a-mprăştiat la corăbii; din corturi
Fumul ieşea de la focuri şi toţi ospătau din merinde.
Unul făcea unui zeu închinare şi altuia altul
Şi se rugau să-i ferească de moarte, în crîncena trudă.
Craiul Atrid a trimis să aducă de jertfă un mare
Taur cincar încălat prea-tarelui fiu al lui Cronos,
Şi a poftit pe Bătrîni, mai-marii oştirii ahee,
Mai înainte pe Nestor, pe Idomeneu dup-aceea
Ca şi pe Aias cei doi, după ei pe Tidid Diomede,
Şase cu cel deopotrivă cu Zeus la minte, Ulise.
Numai oşteanul războinic Menelau veni de la sine
Ca să-l ajute, ştiind că frate-său are de lucru.
Taurul împresurară şi orzul sfinţit ridicară,
Iar Agamemnon, în mijlocul lor, începu să se roage:
„Zeus prea-nalte, slăvite de sus, din senin şi din nouri,
Soarele nu-l asfinţi şi nu grăbi noaptea să vie
Pînă ce eu n-am să surp al lui Priam palat cu tavanul
Negru de fumuri şi porţile-n pară de foc să-i pot arde
Şi să pot rupe cu lancea pieptarul de-aram-al lui Hector
Şi să-l prăvăl şi pe el, şi-alături de el cu duiumul
Soţii în colb să-i răstorn, să muşte din ţărnă cu dinţii!"
Zise, dar nu-i fu-mplinită rugarea din partea lui Zeus;
El închinarea-i primi, dar cazna-i spori mai departe.
După rostirea rugării şi-a orzului sfînt presărare,
Vitele-njunghie grumazul sucindu-le şi le jupoaie,
Coapsele taie din trunchi, în prapuri apoi le-nfăşoară
Împăturindu-le-n două, deasupra pun carnea cea crudă
Focuri aprind şi le ard pe despicături retezate
Şi măruntaiele-nfipte-n frigare le frig pe jeratic.
Cînd erau coapsele scrum şi din măruntaie gustară,

Carnea rămasă tăind-o feliі în frigări o trecură
Şi rumenită frumos o traseră de pe jeratic.
Cînd isprăviră cu totului tot şi ospăţul fu gata,
Benchetuiau, şi aveau cuvenitul mertic fiecare.
După ce ei potoliră cu toţii şi setea şi foamea,
Vorba-ncepu călăreţul dibaci din Gerenia, Nestor:
„Tu, preamărite mai-mare al oştirii Atrid Agamemnon,
Vremea să nu ne mai pierdem cu vorba şi nici să mai punem
Piedică lucrului care ni-i dat cu-ajutorul lui Zeus.
Hai dar mai repede pune pe crainici să buciume veste
Armiei noastre, ca toţi să s-adune pe loc la corăbii.
Noi s-o pornim după asta prin tabăra mare, să mergem
Toţi laolaltă de-aici, s-aprindem mai iute războiul.“
Nestor aşa le vorbi, şi craiul Atrid se supuse;
Numaidecît porunci el la pristavi, bărbaţii cu glasul
Răsunător, să dea strigăt, să cheme pe-ahei la bătaie.
Ei începură să strige, şi-n pripă se strînseră-aheii.
Craii, născuţii din Zeus, porniră grăbiţi cu Atride
Oastea să-şi puie la rînd. Cu ochi lucii Atena-ntre dînşii
Scutu-şi purta, un odor care-nfruntă şi vreme şi moarte,
Şi de sub care tot fîlfîie o sută de ciucuri de aur,
Binc-mpletit fiecare şi-n preţ de o sută de tauri.
Grabnică, scutul clătind, ca fulgerul trece prin oaste
Şi o sileşte la mers, şi-n inima fieştecărui
Pune tărie de fier, ca neobosit să tot lupte.
Şi le era mai în voie lor astfel decît pe corăbii
Calea s-apuce-napoi spre scumpa lor ţară strămună.
Cum arzătorul pîrjol o pădure nămornic-aprinde
Sus pe o culme de munţi şi vîlvoarea i-o vezi de departe,

450–479 Cele patru comparaţii dezvoltate succesiv, care se referă în exclusivitate la mulţimea trupelor aheene în momente diferite, pregătitoare pentru începerea luptei, servesc, prin aceasta, drept argument pentru trecerea în revistă a etniilor greceşti din finalul cîntului şi oferă un tablou grandios al maselor în mişcare. Trăsătura caracteristică tuturor comparaţiilor homerice întîlnite în acest cînt, ca de altfel majorităţii comparaţiilor homerice, o reprezintă dimensiunile cvasi-cosmice ale comparaţiei, respectiv ale elementului cu care se compară, dar şi ale elementului comparat. Comparaţia nu reuneşte ter-

Astfel și luciul armelor dalbe ale oastei pornite
Strălumina în văzduh și departe ajungea pîn' la ceruri.
Cum, cîteodată venind din alte meleaguri o droaie
De zburătoare, de gîște ori cucoare ori lebezi gîtoase
Peste livada-asiană la rîul Caistru pe maluri,
Unde și unde tot zboară și vesele bat din aripe,
Lărmuitoare s-așază și lunca de freamăt răsună;
Astfel și multele gloate ieșind din corăbii, din corturi
Lîngă Scamandru pe cîmp se revarsă. Bătut de picioare
Și de copitele cailor duduie groaznic pămîntul.
Ei la Scamandru pe cîmp și pe lunca cea verde-nflorită
Stat-au puzderii ca frunza și floarea ce dă-n primăvară.
Tocmai ca multele roiuri de muște ce zboară-mbulzite,
Și forfăiesc bîzîind pe la stîna de oi și de capre,
Cînd primăvar-a venit și-s vasele pline de lapte;
Mulți și ahei, sodom, tot astfel s-au pus împotriva
Oastei troiene pe cîmp și stau gata să zvînte dușmanii.
Cum răvășitele turme de capre pe dealuri, căprarii
Repede și le despart, în amestec, fiind la pășune,
Astfel încoace și-ncolo oștirea și-mpart căpitanii
Și o pornesc la război. Între ei Agamemnon cu capul
Și cu privirea măreț ca și Cel care fulgeră-n nouri,
Lat ca Poseidon la piept și la mijloc întocmai ca Ares.

meni individuali, ci colectivități de mari proporții, ansambluri, văzute într-o mișcare perpetuă, contradictorie și conflictuală. Cu unități de articulare a fluxului epic (funcționalitate pe care nu o mai întîlnim în nici una din marile creații epice ale lumii), comparațiile homerice alcătuiesc micro-unități structurale, independente, în care ponderea diferită acordată elementului de comparat și celui cu care se compară conferă profilul specific fiecărei unități comparative. Drept urmare, în ansamblul ei, comparația se vădește a fi nu atît un simplu analogon al realității, cît model transfigurat al acesteia. În legătură cu raportul direct (discutabil, de altfel) dintre gradul de monotonie a textului și necesitatea revigorării lui prin introducerea (sau sporirea) numărului comparațiilor, așadar despre funcția de plasticizare a comparației, cf. P. Creția, *Epos și logos. 25 de studii și interpretări*. București, 1981, pp. 7—16.

456 Caistrul (gr. *Kaÿstrios)* era un rîu din ținutul Lidiei, care se vărsa în apropiere de Efes în Marea Ionică (azi, *Akkarsu)*. Cîmpia, plină de bălți, străbătută de acest rîu purta numele unui legendar rege al Lidiei, Asias, de unde numele pe care îl va primi întreaga regiune, Asia.

Cum pe cîmpie s-arată mai mare-n cireadă buhaiul,
Capul şi-nalţă fălos şi s-arată-ntre multele vite,
Astfel şi Zeus atunci făcu pe Atrid Agamemnon
Mare să pară-ntre mulţi şi să fie a vitejilor frunte.
Spuneţi acum mai departe, voi Muzelor olimpiene,
Voi doar zeiţe sînteţi şi ca martore totul cunoaşteţi;
Veştile noi auzim, dar faptele nu le cunoaştem —
Spuneţi-mi care erau între-ahei căpitanii şi Domnii?
N-aş putea cu să-i înşir şi nici să dau nume mulţimii,
Chiar dac-aveam înzecită din fire şi limba şi gura
Şi-mi era glasul de-oţel şi-n pieptu-mi plămînii de-aramă
Dacă zeiţele olimpiene, ale lui Zeus copile,
Muzele, n-ar pomeni cîtă oaste venise sub Troia.
De-asta şi număr pe toţi căpitanii şi vasele toate.
Peste beoţi, pe de o parte, domneau Penelaos şi Leitos.
Cloniu, apoi Protoenor şi Arcesilau. Iar beoţii,
Unii din Hiria, alţii erau din Aulida stîncoasa,

[480] Catalogul etnic debutează cu beoţienii (de aici, şi numele de *Boiotia* atribuit în antichitate întregului catalog), datorită, probabil, faptului că expediţia împotriva Troiei a pornit din cel mai important port al Beoţiei, Aulis, menţionat în v. 491. Pe de altă parte, poziţia mediană din punct de vedere geografic în care apar situaţi beoţienii în raport cu celelalte etnii din Grecia centrală determină o ordine concentrică a relatării, în direcţia vest-nord-est-sud (cf. P. Mazon, în ediţia *Homère. Iliade.* Tome I (Chants I—VI). Texte établi et traduit par P. Mazon, P. Chantraine, P. Collart, R. Langumier, Paris, 1937, p. 48, n. 1). Se remarcă faptul că în acest catalog sînt inserate diverse variante mitologice locale, legate de practicarea anumitor culte specifice şi conţinînd episoade mai puţin cunoscute, sau chiar necunoscute marilor cicluri (vezi, spre exemplu, *infra*, episodul Ares-Astyokhe, similar cuplului Zeus-Alkmene, Zeus-Lede, Zeus-Danae etc.).
Referitor la originea tardivă a catalogului în raport cu restul *Iliadei*, la funcţionalitatea acestei treceri în revistă la debutul poemului, precum şi în legătură cu realităţile micceniene conţinute, sînt de menţionat, selectiv, următoarele lucrări: G. Jachmann, *Der homerische Schiffskatalog in die Ilias.* Köln und Opladen, 1958; A. Toynbee, *The Homeric Catalogue of the Contingents in Agamemnon's Expeditionary Force*, în *Some Problems of Greek History.* Oxford, 1969, pp. 1—12; A. Giovannini, *Étude historique sur les origines du Catalogue des Vaisseaux.* Bern, 1969.

Din delurosul oraș Eteonos, din Shoinos și Scolos,
Din Micalesos cel larg, din Tespia, chiar și din Graia;
Alții din Harma erau, din Ilesiu, apoi din Eritra;
Din Eleon mai departe, din Hila și din Petcona,
Din Ocalea, din bine-ziditul oraș Medeona,
Din Eutresis, din Tisba, bogata-n porumbi, și din Copa
Și din Coronia, din Haliart, unde-i pajiștea verde;
Alții erau din Platea și-o seamă-ntre dînșii din Glisas,
Din Hipoteba cea bine-zidită, din Nisa preasfîntă
Și din sfințitul Onhest, pe unde-i dumbrava cea dalbă
A lui Poseidon, din Midia, din podgoreana cetate
Arne și din Antedona, orașul de lîngă hotare.
Ei cu cincizeci de corăbii purceseră, și în tot vasul
Tineri beoți au venit de două ori zece și o sută.
Iar pe acei din Aspledon și din Orhomen îi mînară
Doi, Ascalaf și Ialmenos, feciorii lui Ares, pe care
Mîndr-Astiohe-i născu pe la curtea lui Actor Azide;
Cînd se suise ea, fată fecioară,-n iatac să se culce,
S-a furișat într-o noapte la patu-i puternicul Ares.
Dînșii veniră vîslind cincizeci de scobite corăbii.
Pe focheni îi ducea la război Epistrofos și Shediu,
Ai lui Ifitos feciori, nepoți lui Naubol inimosul;
Din Chiparisos o parte erau și din Piton stîncosul,
Alții din Daulis, locuitori din Iampolis, și alții
Locuitori de pe malul Chefisului sfînt, și în urmă
Cei din Lilea, pe unde își are izvorul Chefisul;
Negre corăbii cu toate de patru ori zece vîsliră.
Pe focheni i-așezau în șireaguri acum căpitanii
Sîrguitori pe lîngă beoți rînduindu-i, la stînga.
Iar peste locri stăpîn era Aias cel iute, Oilidul;
Nu era el răsărit ca Aias Telamonianul,
Ci mai mărunt decît el și de în avea platoșa dînsul,
Dar între ahei și elini era-ntîiul la-ntrecerea-n suliți.
Locrii veniră din Chinos și din Caliar, din Opunta,
Parte din Besa, din Augia cea drăgălașă, din Scarfe,
Și de la rîul Boagriu, din Tarfe, din Troniu.
Aias aduse de patru ori zece corăbii cernite,
Pline de locrii din fața ostrovului sfînt Eubea.

Din Eubea suflînd a mînie abanţii, din Halchis
Şi din Eretria, din Histiea cea darnică-n struguri,
Şi din Cherint de la ţărm, din-nalta cetate Dionul,
Şi din oraşul Carist şi locuitorii din Stire —
Fură conduşi de-al lui Ares ortac Elefenor, feciorul
Lui Halcodonte, mai-marele abanţilor tari de vîrtute.
Iuţi şi cu pletele-n spate dau zor după dînsul abanţii
Plini de războinic avînt şi cu suliţi de frasin întinse,
Gata să dea în duşmani şi platoşa să le sfîşie.
Ei au venit cu de patru ori zece smolite corăbii.
Iată şi cei din Atena, cetatea cea bine zidită
Unde domnea Erehteu cel mare de suflet, pe care
Palas Atena-l crescu ca mladă a pămîntului rodnic
Şi-l aşeză la-nchinat dup-aceea-n bogatul ei templu,
Unde de dragu-i jertfesc, încheindu-se anul, feciorii
Atenieni o mulţime de miei timpurii şi de tauri.
Pe-atenieni îi ducea Menesteu din Peteos născutul;
Nimeni, afară de Nestor, căci el era cel mai în vîrstă,
N-a fost ca dînsul aşa încercat la război ca să mîne
Şi telegarii şi armia lui înarmată cu suliţi

530 Abanţii formau un grup etnic a cărui origine grecească nu este certă. După unii comentatori (cf. Mazon, în *ed. cit.*, p. 50, n. 2), ei au locuit iniţial numai în centrul insulei Eubeea (vecină cu Beoţia), fapt confirmat şi de *Od.* 3, 174 (în original), dominaţia lor asupra întregii insule extinzîndu-se ulterior. Nu este exclus ca acest neam să reprezinte o ramură sudică a tracilor, eventual a macedonenilor, emigrată timpuriu în nordul Greciei şi, de acolo, spre est, deja elenizată în epoca redactării poemului. Dovezi ale originii neautohtone a abanţilor reprezintă mărturia lui Aristotel, citat de Strabon, 10, 1, 3, după care aceştia ar fi de neam trac, emigraţi din oraşul focian Aba în insula Eubeea şi, de aici, în Chios şi Ionia (cf. Herodot, 1, 146), precum şi atestarea lui Eustathios, care îl citează, cu o opinie identică, pe Arrianus. Din punct de vedere lingvistic, radicalul etnonimului este identic cu acela întîlnit şi în alte nume proprii trace. Cf. D. Detschew, *Die trakischen Sprachreste*. 2. Auflage, mit Bibliographie 1955—1974 von Živka Velkova. Wien, 1976, p. 1; M. Vasilescu, *art. cit.* pp. 161—163; T. Spiridonov, *La géographie historique des terres entre les Carpathes et la mer Égée pendant la période du XIIIe au IIIe siècle av. n. ère*, în ACIT, I, pp. 143—145; V. Velkov, *Thraker und Friger nach den Epen Homers*, în *Studia Balcanica*, 5 (1971), pp. 279—285.

Şi Menesteu a venit cu cincizeci de corăbii smolite.
Douăsprezece corăbii cu armie aduse şi Aias
Din Salamina şi stete pe-alături de cetele Atenei.
Cei de prin Argos apoi, din Tirintul cu prejmet de ziduri,
Din Hermiona şi Asina, cetăţi cu limanuri afunde,
Din Epidaur mănosul în vii, din Trezena, Eiona,
Şi din Egina, din Mases, cu toţii feciori din Ahaia,
Stau sub porunca viteazului nenfricoşat Diomede
Şi-a lui Stenelos, odrasla vestitului Domn Capaneus,
Şi ca un zeu sta alături de ei Evrialos, feciorul
Lui Mecisteus, al cărui părinte fu craiul Talaos.
Dar peste toţi poruncea ortomanul Tidid Diomede,
Care la Troia veni cu optzeci de smolite corăbii.
Alţii pe urmă din bine-zidita cetate Micena
Şi din avutul Corint, din Ornia şi din Cleona
Bine-zidita, din Aretirea, plăcuta cetate,
Din Siciona, pe unde-nainte domnise Adrastos,
Din Hiperesia, din Gonoesa-nălţata pe stîncă
Şi din Pelene, din Egion şi din lăţita Elice
Şi de pe ţărmul întreg în o sută de vase veniră
Subt Agamemnon. Cu el erau trîmbele cele mai multe
Şi mai viteze;-narmat în lucii veşminte de-aramă

[551] Aceste versuri reprezintă o dovadă certă a interpolărilor tardive, dictate de interesele şi rivalităţile diverselor cetăţi greceşti, în cuprinsul textului homeric care, în epoca lui Solon sau Pisistrate, era deja definitiv fixat. După mărturia lui Strabon (9, 1) şi Quintilianus (5, 11, 40), precum şi pe baza manuscrisului *Venetus*, unde acest vers nu apare datorită excluderii sale de către Aristarkhos, atenienii au introdus versul pentru a-şi justifica pretenţiile de supremaţie asupra Salaminei în dauna Megarei. Interesant este că, la rîndul lor, megarienii operaseră o modificare similară introducînd, prin două versuri, în subordinea lui Aias Telamonianul cîteva cetăţi megariene, aşa cum atestă autorii menţionaţi mai sus. Lecţiunea atenienilor, ca urmare a victoriei lor militare, a primat în ediţia definitivă a *Iliadei*.

[563] Micena (gr. *Mykênai, Mykênē)*, capitala regatului lui Agamemnon, a fost centrul de iradiere a celebrei civilizaţii care îi poartă numele. În legătură cu descoperirile arheologice din acest leagăn de civilizaţie şi cultură al Europei, vezi Fr. Matz, *Creta, Micene, Troia*. Bucureşti, 1969 (cu o bibliografie esenţială).

Cel mai fălos şi mai mare a fost el între toţi căpitanii,
Însuşi fiind un viteaz şi având şi oştire mai multă.
Locuitorii din Lacedemona rîpoas,-albiata,
Unii din Faris, din Mesa cu mulţii porumbi şi din Sparta,
Alţii din Brisia, ba şi din Augia cea desfătată
Şi din Amicle, din Helos, oraş de pe marginea mării,
Şi din Oitilos, din Laas, ei toţi în şaizeci de corăbii
Fură conduşi de Menelau, de fratele lui Agamemnon.
Ei osebit se oştiră. Părea între dînşii Menelau
Plin de încredere-n sine, cu inima gata de harţă,
Şi-mbărbătat la război. Mocnea el de furie-ntr-însul
Ca să răzbune mai repede dorul şi plînsul Elenei.
Locuitorii din Pilos precum şi din dalba Arena
Şi din Trion de pe lîngă Alfeu şi din Epi-ntăritul,
Din Amfigenia şi din Pteleos, din Chipariseis,
Din Dorion şi din Elos, pe unde pe tracul Tamiris
Muzele l-au întîlnit şi luatu-i-au darul cîntării,
Cînd de la craiul Evrit din Ehalia el călătorul
Se-neumetase la drum să întreacă în cîntec pe Muze,
Fiicele împlătoşatului Zeus. De-aceea şi-n cale
Zînele atunci l-au orbit de necaz şi luatu-i-au darul

[568] Thamyris, unul dintre legendarii aezi traci, alături, în primul rînd, de Orpheus, este victima unui conflict cu divinitatea similar mitului lui Marsyas, un alt personaj de origine traco-frigiană, inventatorul fluierului. În ambele cazuri, divinitatea (muzele, respectiv Apollon) sancţionează nu atît aroganţa eroilor, cît întîietatea descoperirii şi desăvîrşirea artei lor. Esenţa mitului pare a fi dată de existenţa la neamurile trace a unei arte a poeziei orale foarte rafinate şi, de altfel, extrem de vechi, asimilată şi adoptată, cel puţin în cadrele ei exterioare, de arta recitării greceşti. Interpretarea prin *orbire* a pedepsei date de muze pentru orgoliul lui Thamyris face parte, neîndoios, dintr-un loc comun al poeticii arhaice greceşti, care atribuia bărzilor lipsa vederii, compensată de luminarea dinăuntru, de viziunea interioară. Demodokos, aedul *Odiseii*, şi însuşi Homer erau, conform tradiţiei epice, orbi. În realitate, pedeapsa muzelor viza, cum interpretează Aristarkhos, privarea lui Thamyris de orice facultate poetică, uitarea, de către acesta, a artei în care era neîntrecut. Sensul figurat al acestei pedepsiri pare a fi, după opinia noastră, preluarea şi transferul unei străvechi arte în perimetrul civilizaţiei noi, greceşti, care concurează şi elimină definitiv formele tradiţionale premergătoare.

Dumnezeiesc şi făcut-au cu totul să uite de liră —
Dînşii cu toţii erau sub porunca lui Nestor bătrînul,
Şi aduceau nouăzeci de negre adîncate corăbii.
Cei din Arcadia, locuitori de sub plaiul Chilenei,
De la mormîntul epitic, pe unde-s luptaşii de-aproape,
Cei din Feneos şi din Orhomen cel cu multele turme
Şi din Stratia, din Ripa, Enispa, bătuta de vînturi,
Şi din Tegea şi cei din oraşul plăcut Mantinea,
Cei din Parasia şi din cetatea Stimfelos, cu toţii
Fură-n şaizeci de corăbii conduşi de-al lor crai Agapenor,
Al lui Ancaios fecior; şi mulţi se suiră-n tot vasul,
Oamenii arcadieni deprinşi la purtatul de arme.
Craiul Atrid Agamemnon le dete el însuşi corăbii
Bine podite spre-a merge pe luciul mării albastre,
Neştiutori ei fiind de călătoria pe mare.
Cei din Buprasiu apoi şi toţi cei din sfînta Elida
Cît se cuprinde de unde-i oraşul hotarnic Mirsinos
Pîn'la Hirmina şi stînca Olenică şi la Alesiu —
Patru mai mari căpetenii aveau, fiecare cu zece
Repezi corăbii, şi-n ele erau cu duiumul epeii,
Unii din ei sub porunca lui Talpiu şi-a lui Amfimahos,
Ai lui Evrit şi Cteatos feciori şi nepoţi de-ai lui Actor;
Alţii erau sub Diores, feciorul lui Amarinceus,
Şi sub voinicul cu faţa de zeu Polixenos, vlăstarul
Lui Agasten, care avut-a de tată pe craiul Augias.
Cei din Dulihiu şi cei din Ehinele sfinte ostroave,
Care se află aşezate pe mare în dreptul Elidei,
Ei căpetenie aveau pe Meges, potriva lui Ares,
Os din Fileu, călăreţul iubit al lui Zeus. De ciuda
Tatălui Meges de mult se mutase-n ostrovul Dulihia.
Dînsul aduse la Troia de patru ori zece corăbii.
Iată şi-Ulise. Supuşi veniră subt el Chefalenii
Cei inimoşi din Itaca şi din pădurosul Neritos,
Din Crochilea o parte şi alţii din asprul Egilip
Şi din ostrovul Zachint şi din Samos, şi locuitorii
De pe uscat, de pe ţărmul de dincolo de la ostroave.
Ei ascultau de Ulise, potriva lui Zeus la minte;
Douăsprezece corăbii aveau şi erau rumenite.
Toas al lui Andremon sub mînă-i avea pe Etolii
Cei din Plevron, din Olenos, apoi din Pilene, din Halchis

Cel de la mare şi din Calidon de pe stîncile-nalte.
Nu mai trăiau acum fiii viteazului mare Oineus,
Nu mai trăia nici Oineus şi nici Meleagru bălanul,
De asta Etolii ca Domn îl aleseră acuma pe Toas.
El patruzeci de corăbii smolite aduse la Troia.
Idomeneus vestitul în suliţi mîna pe cretanii
Cei din Gortina cea bine încinsă cu ziduri, din Cnosos
Şi din Miletos, din Lictos, din albul Licastos,
Din Rition şi din Festos, tihnite şi largi amîndouă;
Şi-alţii din Creta, din insula mare cu o sută de oraşe.
Idomeneus, vestit la război, li-era căpitanul
Şi Merione leit ucigaşul bărbaţilor, Ares.
Ei au venit aducînd optzeci de smolite corăbii.
Iar Tlepolem Heraclidul, oşteanul puternic şi mare,
Nouă corăbii aduse cu oameni delii din ostrovul
Rodos, pe unde trăiau împărţiţi locuind în ţinuturi
Trei, Ialisos şi Lindos şi albul Camiros. La dînşii

[42] Centru al unei înfloritoare şi încă nu pe deplin elucidate civilizaţii din bazinul egeean, punte între Orientul străvechi, multimilenar, şi mai tînărul continent al Europei, insula Creta a jucat un rol esenţial în apariţia primei civilizaţii helenice din întreg bazinul Mediteranei, respectiv civilizaţia micenian㠹, ale cărei aspecte primordiale sînt reflectate şi (uneori) reactualizate în poemele homerice. Pentru analiza raporturilor dintre cele două civilizaţii, semnalăm următoarele sinteze esenţiale: H. van Effenterre, *La Crète et le monde grec de Platon à Polybe*. Paris, 1948; Spyridon Marinatos, M. Hirmer, *Crete and Mycenae*. London, 1960; Fr. Matz, *La Crète et la Grèce primitive*. Paris, 1962; L.R. Palmer, *Mycenaeans and Minoans*. Geneva-Paris-München, 1966; A.R. Burn, *Minoans, Philistines and Greeks*. London, 1969. Ca leagăn al apariţiei celei dintîi şi a celei mai strălucitoare civilizaţii din Europa vremii, cunoscută sub numele generic de civilizaţie minoică (minoană), Creta a exercitat pentru oamenii de ştiinţă, cît şi asupra pasionaţilor de antichităţi o fascinaţie permanentă. Astfel, după cum arată P. Faure, *op. cit.*, p. 41, florentinii, la îndemnul lui Petrarca, au fost primii exploratori ai universului cretan. Un alt poet italian, Giovanni Gherardi da Prato, plăsmuieşte, în manieră dantescă, o călătorie fantastică în regatul lui Saturnus şi în Creta (caracterizată prin străvechiul său epitet homeric) *centapula* „(cea împodobită) cu o sută de oraşe". Cf. şi P. Faure, *La Crète aux cent villes*, în *Kretika khronika* (1959), pp. 171—217, unde se indică o statistică foarte apropiată de datele homerice.

Comănduia Tlepolem, vestitul în lupta cu suliți;
Tată Heracle i-a fost și Astiohia mama, pe care
Tată-său o dobîndi din Efira, la rîul Seleis,
Cînd pustiau la cetăți de oameni voinici apărate.
Cum a crescut Tlepolem la curtea cea bine-zidită
Numaidecît a răpus pe-al tatălui unchi după mamă,
Om cărunțit pe atunci, pe Licimniu, răsadul lui Ares.
Iute corăbii clădind și-adunînd și mulțime de oameni,
El luă fuga pe mare, fiind în primejdie acolo;
Rudele-l amenințau, Heraclizii, nepoții și fiii;
Și rătăcind, după multe necazuri, ajunse la Rodos,
Și, cucerindu-l, îl dete la trei seminții osebite
Scumpe lui Zeus, al lumii și-al zeilor Domn. Și de-aceea
Dumnezeiești avuții s-au tot revărsat peste dînșii.
Iar de la Sime veni în trei vase totuna de-nalte
Fiul Aglaii și-al lui Haropos, Nireu domnitorul,
Care sub Troia-ntre ahei după neîntrecutul Ahile
Fu cel mai chipeș, dar nu și viteaz și-avu oaste puțină.
Cei din Nisiros, din Casos, apoi din Crapatos, din Coos,
Unde domnea Evripil, din ostroavele zise Calidne
Fură sub doi căpitani Fidip și Antifos, feciorii
Craiului heraclean, seminție slăvită, Tesalos;
Ei cu treizeci de corăbii veniră să lupte la Troia.
Locuitorii din Argos, ținutul pelasgic, oștenii
Cei din Alope, din Alos și cei din Trahina, din Ftia
Și din Helada, din țara femeilor mîndre; bărbații
Căror ahei le ziceau, mirmidoni și elini deopotrivă —
Ei în cincizeci de corăbii aveau căpitan pe Ahile;
Dar își uitaseră acum de zingănul groaznic de arme,
Nemaiavînd pe nici unul în frunte să-i ducă-n bătaie.
Tot la corăbii mocnind ședea încă iutele Ahile
Plin de mînie că-i fuse răpită Briseis, femeia-i
Scumpă robită de el după multe trudiri la Lirnesos,
Cînd cele două cetăți, Lirnesos și Teba, luase
Și ucisese pe Mines și pe Epistrofos, feciorii
Meșteri în suliți ai craiului Evenos Serepianul.
Zace de ciudă, dar el în curînd o să fie-n picioare.
Cei din Pirasos, cetatea cu pajiști în floare, cu sfîntă
Prejmuitur-a Demetrei, și cei din Filache, din Iton,
Maică de turme, și cei din Antron de la marginea mării

Şi din Pteleos, bogatu-n păşuni, ascultau de vultanul
Protesilau, dar el mort zăcea pe sub neagra ţărînă
Şi cu obraji sfîşiaţi îi rămase nevasta-n Filache,
Casa lui neisprăvită, căci fuse ucis de săgeata
Unui dardan pe cînd el sări din corabie-ntîiul
Între ahcii sosiţi pe malul troian. Şi măcar că
Oastea-i avea căpitan, ea tot după el ducea dorul.
Doar o stoli la război răsadul lui Ares Podarches,
Al lui Ificlos, fecior din Filache, bogatul în turme,
Frate mai tînăr de ani al lui Protesilaos voinicul,
Nu şi mai bun ca oştean; de-aceea şi oastea-i de-a
pururi
Jalnic ofta după el, deşi avea cine s-o mîne.
Ei au venit aducînd patruzeci de smolite corăbii.
Locuitorii din Fera, de-aproape de lacul Boibeic,
Cei din Glafira, din Boibe, din dalbul Iolcos, în unspre-
Zece corăbii veniră şi-n frunte-le aveau pe Eumelos
Care-avea tată pe-Admet şi mamă pe-Alcesta slăvita,
Cea mai frumoasă din fetele craiului nobil Pelias.
Cei din Metona şi cei din oraşul vecin Taumachia,
Din Melibea şi din Olizon de prin ţara stîncoasă
Fură conduşi de arcaşul dibaci Filoctet, care aduse
Şapte corăbii la fel, cu cincizeci de vîslaşi fiecare,
Bine cu arcul deprinşi a se bate vîrtos. Dar de patimi
Greu suferind, Filoctet rămase în Lemnos ostrovul,
Unde-l lăsară ahcii muncit de-o amarnică rană:
Fuse doar el mursicat de un şarpe hain, şi de-aceea
Stete pe-acolo gemînd; dar fost-a menit ca danaii
De la corăbii curînd să-şi aducă aminte de dînsul.
Oastea-i ofta după el, deşi avea cine s-o mîne;
O întocmise Medon, copilul din flori al femeii
Rena născut cu Oileus cel pustiitor de oraşe.
Locuitorii din Trica şi cei din Itome stîncoasa
Şi din Ehalia cea cîrmuită de craiul Evritos,
Fură porniţi la război de meşterii vraci ai oştirii,
Cei din Asclepiu născuţi amîndoi, Podalir şi Mahaon.
Dînşii aduseră-n Troia treizeci de scobite corăbii.
Cei din Ormeniu apoi, din Iperia, unde-i fîntîna,
Cei din Asteriu şi cei din Titanos cu creştete albe
Domn au avut pe sfătosul bărbat Evripilor, feciorul
Lui Evemon, care aduse cu el patruzeci de corăbii.

Cei din Argisa, pe urmă, și cei din orașul Girtona,
Cei din Elona, din Orta, din Oloosona cea albă
Merg la război sub oșteanul luptaci Polipete, feciorul
Lui Piritous, al cărui părinte fu veșnicul Zeus.
Pe Polipete-l născu Hipodamia mîndra, vestita,
Cînd Piritous bătu pe centauri, păroasele fiare,
Și-i izgoni de pe muntele lor Pelion spre ținutul
Eticienilor; nu era singur, ci cu-al lui Coronos
Fiu, Leonteu Chenianul, răsadul lui Ares.
Iar Polipete aduse cu el patruzeci de corăbii.
Vase-a mînat douăzeci și două din Chifos Guneus
Și l-au urmat enienii precum și perebii războinici
Cei din prejurul Dodonei, din țara cu iernile grele
Și din olatul pe unde e rîul plăcut Titaresiu,
Care-și-ndrumă-n Peneus frumos curgătoarele-i unde,
Nu și-le-amestecă însă de loc cu-a lui apă argintie,
Doar pe deasupra de tot se scurge smolit ca uleiul,
Pentru că-i brațul lui Stix, grozavul șivoi al jurării.
Peste magneți era Domn Protous Tendredonianul.
Ei de la rîul Peneus veniră și din pădurosul
Plai Pelion; îi ducea la bătaie Protous cel iute,
Care aduse cu el patruzeci de cernite corăbii.
Iată ce mulți la corăbii erau căpitanii și craii.
Muză, mai spune-mi tu care din toate și toți fu mai vrednic
Fie oștean ori sirep în tabăra lui Agamemnon?
Feretiades Eumelos avut-a, mînate de dînsul,
Cele mai aprige iepe, ca paseri de repezi la fugă,
Toate de-o vîrstă, totuna la păr și totuna de-nalte,
Doar le păscuse-n Pereia el însuși arcașul Apolon.
Iepe au fost ele amîndouă, dar spaimă stîrneau în războaie.
Aias Telamonianul era mai viteaz decît alții
Cît a mocnit de mînie, departe de tabără, Ahile,
Care fu cel mai viteaz și avea telegarii de frunte.
Dar la corăbii acum stătea la o parte Ahile
Tare-nciudat pe Atrid Agamemnon, păstorul oștirii.
Cetele lui de voinici petreceau pe la marginea mării,
Unii cu discul zvîrlind și alții cu lancea, cu arcul;
Iar telegarii stăteau pe la carele lor fiecare

Şi la trifoi hrăpăiau şi la ţelini crescute prin smîrcuri.
Carele bine-nvelite stau trase-n domneştile corturi.
Dornici de-al lor căpitan, în pogheazuri umblau mirmidonii
Unde şi unde prin tabără, neluînd parte la luptă.
Armia-n urmă porni ca pîrjol ce-ar aprinde pămîntul;
Duduie cîmpul şi geme la fel ca în vremea cînd Zeus
Fulgerătorul răzbubuie muntele Arima, în jurul
Lui Tifoeus, pe unde se zice că-i iasma culcată;
Astfel la mersul oştirii gemea sub picioare pămîntul

768 „trifoi": este vorba de planta denumită *trifolium melilotus* (cf. Vergilius, *Georg.* 2, 84) sau *trifolium repens* „trifoi alb", o plantă înrudită cu varza, care se întîlneşte în regiunile mlăştinoase ale Greciei şi ale Asiei Mici. Ea se deosebeşte de fructul omonim, care dă numele ţării lotofagilor *(Od.* 11, 84: în original). În legătură cu originea prehelenică, mediteraneană, a lotusului, principala plantă furajeră, precum şi cu accepţiunea mai largă, de „fîneaţă", acordată termenului hom. *tó sélinon* „ţelină sălbatică, cosiţel" cf. E. Grinţescu, A. Piatkowski, *Agricultura cu ramurile ei în epoca lui Homer*, în *Studii clasice*, 5 (1963), pp. 30 şi 33—34; date suplimentare legate de practicarea agriculturii prehelenice aflăm în cap. *Viaţa la ţară* al volumului citat al lui P. Faure, cu indicaţii bibliografice esenţiale la p. 512, n. 22.

775 Mitul lui Typhoeus reuneşte izvoare aparţinînd unor stadii cronologice diverse, denotînd caracterul eterogen al ipostazelor mitice. Un stadiu arhaic, apropiat de mythos-ul de tip indo-european, îl concepe ca o divinitate monstruoasă, posedînd o sută de capete şi un trup uriaş, apărat de şerpi (descrierea lui se întîlneşte la Hesiod, *Theogonia*, 823 şi urm.). În această ipostază, el apare ca rod al pămîntului (Gaia) sub impulsul celor mai tenebroase forţe ale adîncului (Tartaros). O fază ulterioară a mitului îl opune noii vîrste teogonice, reprezentată de Zeus şi generaţia olimpienilor. În epocă istorică, Pindar, *Pythica*, 1, 32, şi Eschil, *Prometeu*, 351 atestă o variantă tardivă a tradiţiei mitologice, în conformitate cu care locul de naştere al lui Typhoeus era Cilicia; de aici, alungat fiind de Zeus care îl învinge în luptă, se refugiază în Sicilia, sub vulcanul Aetna, aşa cum atestă Eschil, *ibid.*, 365 şi Vergilius *Aen.* 3, 578—580. Se remarcă faptul că aspectele recente ale mitului implică şi reprezintă, în ultimă instanţă, ipoteze etiologice ale unor fenomene naturale (cutremure, erupţii etc.) frecvente pe litoralul Asiei Mici (Lidia, Cilicia), precum şi în sudul italic. Localizarea muntelui (după alţi comentatori, a ţinutului sau chiar a poporului) Arima este necunoscută, oscilîndu-se între Cilicia, Mysia, Lidia şi chiar Syria.

Greu duduind, așa iute cu toții dau zor pe cîmpie.
Vinteța Iris ca sol grăbită din partea lui Zeus
Iute la Troia veni să aducă o tristă solie.
Tineri troieni și bătrîni la porțile craiului Priam
Stau adunați în sobor și sfaturi țineau între dînșii.
Zina fugace, oprindu-se aproape,-ncepu a le spune.
Ea semăna la vorbire cu fiul lui Priam, Polite,
Care-n iuțeală-nerezut, pîndea ca o strajă pe culmea
Unei înalte movile, mormîntul lui moș Esiete,
Gata să afle cînd da-vor aheii năvală spre dînșii.
Astfel la chip prefăcută, da veste lui Priam zeița:
„Taică, tu stai la taifas și înșiri la povești ca în vremea
Cînd era pace și nu știi că strașnic încins e războiul.
Fost-am adese de față la lupte de oameni războinici;
Oaste mai mare, mai vajnică n-am pomenit eu ca asta.
Tocmai ca frunza de mulți, ca nisipul pe marginea mării,
Șesul străbat și tot vin să se bată cu noi spre cetate.
De-asta te sfătuiesc mai cu seamă pe tine, o Hector,
Ai tu în marea cetate a lui Priam destule ajutoare,
Oameni cu grai felurit din neamuri și țări osebite;
Fiștecare fruntaș să dea semn la supuși și să-i ducă
Drept la război, întocmindu-și pe oamenii săi fiecare."
Zise, iar Hector îndată-nțelese că-i graiul zeiței,
Sfatul încheie pe loc și aleargă cu toții la arme,
Poarta deschid pe de-a-ntregul și ies năvălind cu duiumul
Valmeș pedeștri, călări, și larma și zarva-i nespusă.
S-află-naintea cetății un deal, pe cîmpie departe,
Drept-răsărit și umblat în tot chipul de-o parte și alta;
Oamenii-l cheamă Batia, iar zeii Mormîntul Mirinei,
Sprintenă fată amazoană. Acolo pe-aproape-n șiroguri
Se înglotiră troienii și armia lor de-ajutoare.
Peste troieni era Domn al lui Priam fecior, încoifatul
Hector, oșteanul măreț. Subt el oștiră bărbații
Cei mai viteji și mai mulți și gata la luptă din suliți.
Iar pe dardani îi ducea căpitanul războinic Eneas,
Al lui Anhise fecior și al dalbei zeițe Afrodita,

Zîna unindu-se-n văile Idei cu el, *muritorul*.
Nu era singur Eneas, ci cu Arheloh şi Acamas,
Antenorizii, voinicii destoinici în orişice luptă.
Cei din Zeleia, oraş de la poalele Capului Idei,
Oameni cuprinşi care beau din apa cernită Esepos
Fură conduşi ca troieni de Pandaros, al lui Licaon
Fiu arătos, dăruit cu arcul de însuşi Apolon.
Cei din oraşul Adrastia şi din Apesos precum şi
Din Pitiea şi din răsărita Terea, cu toţii
Fură sub cîrma lui Amfios şi-a lui Adrast, care avură
Tată pe craiul Merop din oraşul Percote, prorocul
Neîntrecut, care oprea pe feciori de-a porni la războiul
Mistuitor de vieţi; dar n-au vrut s-audă voinicii,
Ademeniţi ei fiind de zînele negre-ale morţii.
Cei din Percote pe urmă, din jurul lui Practiu,
din Sestos
Şi din Abidos precum şi din falnic-Arisba stătură
Sub ascultarea lui Asios Hirtacianul, alesul
Cap de războinici purtat de roibii cei mari şi sălbatici;
El din oraşul Arisba veni, de la rîul Seleis.
Iar Hipotoos ducea la bătaie pelasgi de tot felul,
Vrednici în lupta cu lănci, din ţara mănoas-a Larisei.
Şi ca tovarăş avea pe ortacul lui Ares, Pilaios.
Ei erau fiii lui Letos, fecior lui Teutamos pelasgul.
Pirus viteazul apoi şi Acamas conduse pe tracii,
Numai pe care îi împrejmuie iutele-n val Helespontul:
Pe suliţaşii ciconi sub poruncă-i avea Eufemos,
Al lui Trezenos fecior, nepotul măritului Ceas.
Iar pe arcaşii peoni îi duse la Troia Pirehmes
Din Amidon de departe venind, de la Axios, rîul
Lat-curgător şi cu apele cele mai mîndre din lume.
Armia de paflagoni o ducea Pilemene bărbatul,
Din a eneţilor ţară ce creşte catîrii sălbatici;

[832] Prezenţa pelasgilor în ţinutul troian reprezintă rezultatul expansiunii acestei seminţii străvechi, probabil prehelenice, din teritoriul lor iniţial, situat în Grecia continentală, în Epir (cu o localizare restrînsă în zona Dodonei, pentru care vezi, *supra*, v. 742), înspre Tesalia, Beoţia, Atica, Peloponez (respectiv Argos şi Arcadia) şi, de aici, în Asia Mică.

Locuitorĭ din Chitoros alături cu cei din Sesamos,
Care pe mal la Parteniu zidiseră case vestite;
Din Egialos, din Cromna şi din Eritinele-nalte.
Pe alizoni îi mînau la război Epistrofos şi Odiu;
Ei de departe veneau, din Aliba, de unde-i argintul.
Hromis avea sub poruncă pe mizi, şi Enom ghicitorul,
Care, cu toate ghicirile-i, nu fu să scape de moarte,
L-a toropit Eacidul Ahile-n Scamandru, prin sorbul
Rîului, unde viteazul pe-atîţia troieni mai ucise.
Forchis şi-Ascaniu, un zeu în faptură, duceau de departe,
Chiar din Ascania, pe frigienii cei gata de harţă.
Mestles era, şi Antifos, în capul meonilor, fiii
Lui Talemenes voinicul şi-ai zînei din lacul Gigaia;
Ei porunceau la meoni, la cei de sub muntele Tmolos.
Nastes mîna la încaier pe carii de limbă stăină,
Care-n Milet locuiau şi pe muntele Ftiri pădurosul
Şi pe la rîul Meandru şi sus pe-nălţimi la Micale.
Nastes pe ei i-aducea la război şi Amfimahos, fecioril
Lui Nomion, o mîndreţe amîndoi, şi ales Amfimahos,
Care cu aur gătit ca o fată la luptă purcese,
Prostul; dar nu l-a ferit avuţia de jalnică moarte.
El a căzut mai la urmă strivit de şoimanul Ahile,
Care-a prădat de pe el şi toată podoaba-i de aur.
Pe licieni îi mînară Sarpedon şi Glaucos alesul,
Din depărtare, din Licia, unde se-nvolbură Xantos.

849–850 Se atribuie unei populaţii denumite *halybi* descoperirea meşteşugului prelucrării argintului (preluat ulterior de greci), extras din minele aflate în vecinătatea oraşului microasiatic Alybe. Mysienii, înrudiţi îndeaproape cu moesii din sudul Dunării şi cu dacii, se stabiliseră în urma unor migraţii anterioare sec. al IX-lea î.e.n. pe coasta Asiei Mici, în ţinutul cuprins între fluviul Aisepos, muntele Olympos din Frigia şi lacul Askanios.

866 Din versiunea românească este omisă sintagma care indică locul săvîrşirii masacrului de către Ahile, şi anume chiar în apele fluviului Xanthos (Skamandros) de lîngă Troia, diferit de fluviul omonim menţionat în ultimul vers, fluviu lician, izvorînd din munţii Tauros şi vărsîndu-se în Mediterana.

CÎNTUL III

Alexandros — Paris îl provoacă la luptă pe cei mai viteji dintre greci, dar la apariţia lui Menelaos se retrage (1—37). Ocările lui Hector îl determină pe Paris să-şi măsoare puterile într-o luptă decisivă cu Menelaos, victoria urmînd să hotărască soarta întregului război (38—119). Armistiţiul încheiat dă prilej Elenei, aflată împreună cu bătrînii troieni pe un turn al Porţii Scheiene, să arate lui Priam principalele căpetenii ahee (120—242). Încheierea convenţiei de pace şi pregătirea luptei (243—337). În bătălia ce se dă (338—377), Paris este salvat de Afrodita, care îl readuce în camera Elenei (378—444). Agamemnon cere troienilor aplicarea convenţiei încheiate (445—457).

După ce se-ntocmiră în cete cu-a lor căpetenii,
Deteră chiot atunci şi cu larmă porniră troienii;
Ţipă sub cerul întins tot astfel un stol de cucoare,
Care de iarnă fugind şi de vlog, de pluina tomnie,
Zboară cu strigăte peste Ocean şi se lasă departe,
Unde ameninţă pe oameni pitici cu omor şi pieire

[5] În original, epitetul atribuit Oceanului („cel care curge de jur împrejur") sugerează o concepţie geo-cosmică extrem de veche, în conformitate cu care pămîntul, reprezentat în forma unui disc, era înconjurat de brîul unui fluviu imens, hotarul lumii locuite şi al lumii în general.

[6] Pigmeii erau cunoscuţi, aşadar, încă din cele mai îndepărtate timpuri, ca urmare a călătoriilor pe mare efectuate curent în epoca homerică şi, mai ales, datorită dezvoltării unei autentice civilizaţii nautice în bazinul mediteranean începînd cu epoca minoică. Pigmeii locuiau în partea centrală şi orientală a Africii de nord (în special în Etiopia). După Aristotel, *Istoria animalelor (Tōn peri tá zōa historiōn)*, 8, 597 a 4 (cf. ediţia L. Dittmeyer, Leipzig. „Teubner", 1907, pp. 319—320), legenda conflictului dintre pigmei şi cocori pare a fi avut un temei real, care consta în instinctul de apărare contra agresorilor umani a terenurilor luate în posesiune de păsări după migraţiile în ţările calde. Ecouri tîrzii ale legendei se întîlnesc la Claudius Aelianus, *Istoria animalelor (Peri zōōn)*, 15, 29 (cf. ediţia R. Herchor, Leipzig. „Teubner", 1864, pp. 386—387) şi Rutilius Namatianus, *Poemul întoarcerii sale (De reditu suo)*, vv. 291—292 (cf. ediţia J. Vessereau şi Fr. Préchac, Paris. „Les belles lettres", 1933, p. 16). Mitologema se află şi la Ovidius, detaliată în cartea a şasea a *Metamorfozelor;*

Și năpădindu-i din zori duc vajnică harță cu dînșii.
Însă danaii pășeau pe tăcute suflînd a turbare,
Gata să-și dcie ajutor, să se apere unii pe alții.
Cum pe la munte, cînd austru-ntinde o negură tristă
Peutru păstori, dar hoților mai priitoare ca noaptea,
Beznă-i și-atîta zărești cît bate o piatră zvîrlită;
Tocmai așa se lățise vîrtejul de colb de pe urma
Celor porniți, că ei repede înaintau pe cîmpie.
Cum împotrivă pășind s-apropie oștile-n față,
Iat-arătos ca un zeu la troieni luptător înainte,
Paris cu-o blană de pardos în spate, cu paloș și arcul
Încovoiat și-nvîrtind două sulițî cu bolduri de-aramă,
El pe fruntașii ahei îndeobște-i poftea, cîte unul
Singur să vie, cu el să se-mpieptuie în bătălie.
Cînd luă seama Menelau războinicul cum înaintea
Armiei Paris venea înspre el cu pași mari de mîndrie,
Se bucură ca un leu care dă peste-o pradă mai mare,
Cînd se brodește să fie un cerb ori o capră de munte
Și e flămînd; el o-nghiorțăie hulpav, măcar că pe dînsul
Sprinteni ogari și voinici vînători îl alungă; tot astfel
S-a bucurat și Menelau cînd dete cu ochii de Paris.

nesocotind-o pe Iuno, regina pigmeilor, Gerana, se lăsase adorată de supușii ei; metamorfozată în cocor (numele ei înseamnă, de altfel, în grecește, „cocor"), Gerana a încercat să se întoarcă din nou în propriul ei palat, de unde lupta declanșată între pigmei și însoțitorii-păsări ai Geranei: *Muma Pigmeilor, soarta-i de plins într-alt colț se arată: / Vrînd s-o întreacă pe Iuno, zeița o schimbă-n cocoară / Și-o osîndește să poarte război cu poporul ei însuși.* (vv. 91—93, în ediția *Legende mitologice din opera poeților greci și latini*. Antologie, prefață și note de Ion Acsan. București, 1972, p. 294).

17 Originalul conține, ca de altfel în majoritatea cazurilor, supranumele atribuit celui mai chipeș fiu al lui Priam: Alexandros. Scoliile homerice explică antroponimul prin verbul *alèxō* „a da ajutor; a apăra" și *andrós* (genitivul lui *anḗr*), „bărbat", legînd acest nume de ecourile legendei în conformitate cu care Paris, sortit de Priam a rămîne cioban pe muntele Ida pentru a evita dezastrul deja prevestit al Troici, era un luptător viteaz împotriva hoților de turme. În conexiune cu aceste ecouri legendare sugerate de Homer, apariția pe cîmpul de luptă a lui Paris, decis să tranșeze, prin monomahie, soarta războiului, nu mai poate fi considerată surprinzătoare sau, cu atît mai puțin, ridicolă, așa cum au interpretat diverși comentatori încă din antichitate.

Şi-nchipuia că el poate pe procletul să se răzbune;
De-asta deodată cu arma sări din cotigă la dînsul.
Dar păunaşul de Paris, îndată ce-l vede-naintea
Oastei în frunte ivit, de spaimă cuprins fără voie,
Repede, numai să scape de el, în mulţime-a dosit-o.
Cum pe ponoare la munţi, dacă-ntîmpini un şarpe balaur,
Pasul în lături izbeşti, că o groază te-apucă zărindu-l
Şi să te-ntorci înapoi cu obrazul pălit de cutremur,
Tocmai aşa se dă-n lături în gloata troienilor Paris,
Cel ca un zeu de chipos, speriindu-se de Menelaos.
Hector îl vede şi tabără-asupra-i cu grele cuvinte:
„Famene tu, numai chip de viteaz, al muierilor lotru
Şi-amăgitor, mai bine piereai fără nuntă, mai bine
Nu te născteai! Aş fi vrut-o şi mult ar fi fost mai cu cale
Asta decît de ocară să fii şi batjocura lumii.
Cum vor mai rîde în hohot duşmanii de noi şi de tine!
Ei şi-or fi zis după faţă că eşti luptător mai de frunte,
Tu care n-ai nici un pic de vîrtute şi inimă-n tine.
Totuşi, molatic cum eşti, cu oameni aleşi ca tovarăşi,
Cale pe ape ai bătut în corăbii drumeţe pe mare
Şi, pripăşit la străini, răpit-ai din ţări depărtate
Mîndra femeie-nrudită de-aproape cu oameni războinici,
Greu osîndindu-ţi părinţii, norodul întreg şi cetatea
Ca să îmbucuri duşmanii, iar tu să ajungi de ruşine.
N-ai vrea cumva să te pui cu Menelau? Poftеşte, că-ndată
Şti-vei atunci de la cine furat-ai nevasta în floare.
N-ar fi putut să-ţi ajute nici cîntecul tău de ghitară,
Nici dăruinţ-Afroditei, podoaba de chip şi de plete
De ai fi zăcut tu prin colb. Fricoşi mai sînt, doamne, troienii,
Altfel mi te îmbrăcau în haină de piatră plătindu-ţi
Pacostea ce le-ai adus.“ Dar Paris lui Hector răspunse:
„Hector, ai toată dreptatea, mustrarea ţi-e întemeiată,
Dar eşti la fire de-a pururea crud ca tăişul securii
Care răzbate-n copac fără milă, cînd meşterul harnic
Taie buşteni şi s-ajută-n silinţă să-şi facă corăbii;
Tocmai aşa ţi-i şi sufletul neîmblînzit. Dar ascultă,
Nu mai da vină rîvnitelor daruri ce-mi dete-Afrodita,

Zîna de aur, că nu-s de-aruncat aste daruri de cinste
Date de zei şi de nimenea volnic aşa dobîndite.
Dacă tu vrei chiar acuma ca eu să mă pun la bătaie,
Fă pe troienii ceilalţi şi pe ahei la o parte să steie
Şi între armii la mijloc apoi să mă puneţi pe mine
Pentru Elena şi-avutu-i întreg să mă bat cu Menelau.
Cine o să biruie atunci şi mai tare va fi, pe femeie
Şi avuţia-i luînd să le ducă la dînsul acasă.
Voi, încheind legătură şi prietenie, rămîneţi
Unii în rodnica Troia, ceilalţi să se-ntoarne în Argos,
Unde pasc roibi, şi-n Ahaia, pămîntul femeilor mîndre."
Astfel îi zice, iar Hector se bucură foarte auzindu-l
Şi, între armii păşind, cu sulița prinsă la mijloc
Cetele opreşte din mers. Ai lui conteniră cu toţii,
Numai aheii asupra-i dau tot mai departe cu arcul
Şi căutau să-l doboare, aţintind cu săgeţi şi cu pietre.
Dar cu un strigăt prelung aşa mijloci Agamemnon:
„Staţi, voi argiilor! Nu vă mai bateţi, feciori din Ahaia!
Hector dă semne din creastă, că-i gata ceva să ne spuie."
Zise, şi-aheii stătură din luptă şi parc-amuţiră
Numaidecît, iară Hector aşa învrăjbitelor taberi
Le cuvînta: „Voi ahei şi troieni, auziţi de la mine
Vorba lui Paris acel carc-aduse-ntre noi învrăjbire.
Roagă-se el ca troienii ceilalţi şi aheii să lase
Armele lucii pe jos; între armii apoi cu Menelau
Pentru Elena şi-avutu-i întreg în duel să se bată.
Care din doi o să biruie atunci şi-o să fie mai tare,
El pe femeie să ia cu averea-i acasă la dînsul,
Iar ceilalţi să-ncheiem legătură de prietenie."
Hector aşa le vorbi, ei molcom tăcură cu toţii.
Dar după dînşii atunci luă şi Menelau cuvîntul:
„Daţi-mi şi mie-ascultare, căci nimenea altul ca mine
Nu-i necăjit. Mi se pare c-aproape-i de-acum despărţirea,
Dintre ahei şi troieni dup-atîtea nevoi şi necazuri
Ce-aţi pătimit de la mine din sfada-ncepută de Paris.
Piară dar unul din noi, după cum vrea ursita şi moartea,
Iar ca prieteni ceilalţi mai repede să se despartă.

Hai dar aduceţi încoa un miel alb şi o neagră mioară,
Ţărnei şi Soarelui jertfă, noi altul aducem lui Zeus.
Vie şi Priam cu jertfe să-ncheie-ntre noi legămîntul;
El, căci obraznici şi fără credinţă-i sînt fiii şi poate
Vr'unul să calce cumva legătura jurată lui Zeus.
Nu pun temei pe cei tineri că mintea le flutură-ntr-una,
Dar mijlocind un bătrîn, care vede-napoi şi-nainte,
Lucrul, de-o parte şi alta, se pune mai bine la cale."
Asta le zise; şi se învoiră troienii şi-aheii
Toţi socotind că se curmă războiul cu jalea-i cumplită.
Caii şi-opriră la rînd şi din care săriră oştenii,
Armele scoaseră apoi şi-acolo pe jos le-aşezară
Lîngă olaltă; puţin era cîmpul rămas între taberi.
Hector îndată trimise doi crainici la Troia-n cetate,
Grabnic s-aducă doi miei şi îndată pe Priam să cheme.
Dar şi-Agamemnon Atrid pe crainicul său, pe Taltibiu,
Iute-l porni la corăbii, un miel poruncindu-i s-aducă.
El se supuse voios la porunca ce-i dete-mpăratul.
Iris veni într-aceea ca sol la Elena braţalba;
Zîna leită era Laodice, cumnata Elenei,
Cea mai frumoasă din fetele craiului Priam, soţia
Unui fruntaş domnitor Helicaon Antenorianul.
Ea în cămară găsi pe Elena ţesînd la o pînză
Mare veşmînt porfiriu îndoit, unde ea-mbrebenase
Alesături ce-arătau o grămadă din luptele date
Între ahei şi troieni şi-ndurate de ei pentru dînsa.
Iris cea iute la mers s-apropie-ndată şi-i zice:
„Vino, surato, să vezi ce minune făcură troienii
Buni la strunitul de cai şi aheii-narmaţi în aramă.
Ei care-ntîi pe cîmpie duceau între dînşii războiul
Cel lăcrimos şi doreau numai arme, potop şi pieire —
Stau potoliţi răzimîndu-se acuma de scuturi şi-alături
Lăncile şi le-au înfipt, căci gata-i de-acum bătălia.

[203] Celor două tabere vrăjmaşe li se opun, într-un cuplu opoziţional similar, Pămîntul şi Soarele, ca divinităţi cosmice primordiale, aparţinînd unui strat ancestral al mitologiei de tip indo-european. Între elementele antitetice ale cuplului se află situată divinitatea antropomorfă, Zeus, exponent al unei faze ulterioare din evoluţia mitului, aici în ipostază de judecător şi garant suprem al jurămintelor *(Zeus hórkios)* şi, totodată, ca mijlocitor al unităţii contrariilor.

Numai doi singuri, Menelau și Paris al tău împreună
Stau să se-nclește din suliți, de dragul tău numai, și cine
Are să-nvingă chema-te-va singur pe tine soție."
Zise, și vorbele ei ca un farmec în piept îi treziră
Dorul să-și vadă întîiul bărbat și părinții și țara.
Repede-n văl argintiu învelindu-se, ca din odaie
Fuga ieși, iar din ochi i se scurseră fragede lacrimi.
Singură nu era dînsa pe drum, ci urmată de două
Șerbe, ochioasa Climena și Etr-a lui Pites copilă.
Ele sosiră degrabă la zid, pe la Poarta Scheiană.
Stau împrejurul lui Priam acolo Timoites și Pantus,
Clitiu și Lampos, apoi al lui Ares răsad Hichetaon
Și-Ucalegon și Antenor, cei doi înțelepți deopotrivă,
Sfetnicii lui adunați pe un turn de la Porțile Schee
Oameni bătrîni și de arme scutiți, dar în rostul vorbirii
Meșteri ca roiul de greieri ce stînd pe copac în pădure
Clăsuie blînd și desfată cu larma lor dulce pădurea;
Astfel acolo-mpreună ședeau și bătrînii din Troia.
Cum pe Elena văzură spre turn că venea din cetate,
Ziser-așa între dînșii domol în cuvinte ce zboară:
„Nu e păcat că de mult două neamuri, troienii și-ahcii
Pentru-o femeie ca asta se luptă și patimi îndură,
Tare-și aduce la chip cu o zeiță. Dar cît de frumoasă-i,

144 Poarta Scheiană (vezi și, *supra*, 2, 801: o poartă dublă) reprezenta calea de acces în cetate dinspre vest și nord-vest, avînd deschiderea chiar în fața cîmpului de bătălie. Numele i se datora, după tradiție, unui vechi erou troian, *Skaiós*, nume care provine însă în greacă dintr-un apelativ ce semnifică „stîng, -ă", de unde înțelesul de „poarta din stînga", „poarta stîngă" conferit acestei intrări.
În legătură cu o altă etimologie posibilă, Strabon (13, 1, 21) oferă următoarea explicație, interesantă și prin faptul că se utilizează o comparație inedită cu onomastica tracă: *Tracii și troienii au multe nume identice, ca, de pildă, tracii scai — rîul Scaios, Zidul Scaion și porțile Skeie din Troia.* (în volumul *Strabon, Geografia. III.* Traducere, notițe introductive, note și indice de Felicia Vanț-Ștef. București, 1983, pp. 18—19).
155–157 Diverși comentatori au remarcat, încă din antichitate, acest elogiu vibrant adus frumuseții umane, a femeii cu precădere. Sinceritatea și obiectivitatea lui a subliniat-o Quintilianus: „Căci nu proclamă frumusețea Elenei Paris, care a răpit-o,

Ducă-se-n țară la ea în corăbii, ca nu cumva dînsa
Pacoste apoi să ne fie și nouă și fiilor noștri."
Asta grăiră, iar Priam cu glas a chemat pe Elena:
„Vino, copila mea-ncoace, și-n față-mi așază-te aproape,
Vezi-ți bărbatul dintîi, prietenii, rudele tale.
Nu-mi ești tu doar vinovată, ci singuri de vină sînt zeii,
Care-mi aduseră amarnic război cu aheii. Dar spune-mi,
Vezi tu prin oaste pe unul ce-acolo răsare ca bradul?
Cine-o fi oare-ntre ahei un bărbat așa falnic și mare?
Alții, bag seama, sînt mai răsăriți decît el, dar eu unul
N-am pomenit în viață bărbat așa vrednic de cinste
Și vederos; măreția-l arată că-i Domn în putere."
Zise lui Priam atunci Elena, slăvita femeie:
„Dragul meu socru, rușine și teamă mi-e față de tine.
Doamne, mai bine muream de moarte năprasnică-n ziua
Cînd m-am luat după fiu-ți, lăsîndu-mi și casa și neamul
Și pe copila mea dulce și soațele mele iubite.
N-a fost aceasta să fie și-n plîns mă tot mistui de jale.
Dar voi răspunde la tot ce mă-ntrebi și vrei s-afli. Acesta
E-al lui Atreus fecior, e marele Domn Agamemnon,
Tot așa bun la domnie, pe cît e de vrednic în arme,
Mie nemernicei fostul cumnat, dacă fost-a vreodată."
Asta grăi, iar bătrînul așa minunîndu-se zice:
„O fericite Agamemnon, tu plin de noroc și de daruri,
Cît e de multă oștimea supusă poruncilor tale!
Fost-am pe vremuri în Frigia, țara mănoasă-n podgorii,
Nenumărați frigieni am văzut pe acolo, și caii
Sprinteni ai lor: era oastea mînată de-Otreu și de Migdon
Cel ca un zeu, care tabăr-aveau la Sangariu pe maluri;
Doară și eu între dînșii eram socotit ca tovarăș

nici vreun alt tînăr sau cineva din mulțime, ci oameni bătrîni, și foarte chibzuiți, și care se află așezați în același rînd cu Priam". Cf. *Arta oratorică (De institutione oratoria)*, 8, 4, 21 (în ediția Maria Hetco, București, 1974, vol. II, p. 342).

Cînd năvăliseră acolo hordii de bărbate amazoane.
Nu erau nici frigienii atîta de mulți ca aheii."
Cum a văzut pe Ulise, din nou a-ntrebat-o bătrînul:
„Spune-mi, copila mea, cine-i și-acela de acolo? El nu e
'Nalt ca Atrid Agamemnon, mai lat însă pare de umeri
Și mai pieptos decît el. Pe jos și-a lăsat armătura
Și înarmatele șiruri cutreieră ca un berbece:
Eu după mers îl asamăn pe el cu lînosul arete,
Care tot umblă prin turma cea mare-ntre oile albe."
Fiica lui Zeus, Elena, din nou îi răspunse lui Priam:
„El este Laertianul, e mult iscusitul Ulise,
Care a crescut în Itaca, stîncosul ostrov, e viteazul
Mare la sfatu-nțelept și la măiestrii de tot felul."
Sare și-adaug-atunci cumintele sfetnic Antenor:
„Tocmai așa e cum spui, nemerită ți-i vorba, femeie.
Odinioară a venit el la noi, luminatul Ulise,
Sol după tine trimis, cu Menelau Atrid împreună.
Fură chiar oaspeții mei și stătură în gazdă la mine
Și cunoscui mai de-aproape priceperea lor și făptura.
Cînd au venit amîndoi în sobor și la sfat cu troienii,
Cum stătea oblu, Menelau vedeai că-l întrece din umeri;
Dar de pe scaun Ulise părea mai măreț la vedere.
Cînd după asta-nceпură să-și depene vorba și gîndul
Și cuvîntau adunării, Menelau rostea mai în pripă
Graiuri puține, dar foarte apriate, căci nu-i vorbă-lungă,
Nici bate cîmpii vorbind, deși e mai tînăr ca dînsul.
Cînd de pe scaun apoi se sculă cumpănitul Ulise,
Stete cu ochii plecați la pămînt, cu privirea boldită;
Nu-și mai clinti el toiagul măcar înapoi ori-nainte,
Ci îl ținu-nțepenit ca un nepriceput. După față
Astfel era, de părea că e și ori e crunt de mînie.
Cum însă prinse din pieptu-i puternicul glas să răsune,
Vorbele-i line să curgă din rostu-i ca fulgi de zăpadă,
Nimenea n-ar fi putut să se-ntreacă din grai cu Ulise.
Dar de făptura-i atunci noi nu ne mirarăm atîta."
Cînd dup-aceea pe Aias văzu, întrebă împăratul:
„Cine e oare celalt totuna de falnic și mare,
Care răsare între ahei cu-al lui creștet și umere late?"
Zise-nzeita Elena-nvelită în lungă maramă:
„El este Aias novacul, aheilor turn de tărie.

Idomeneu, al cretanilor Domn, ca un zeu îi stă-n faţă;
Cei înşiraţi pe aproape sînt toţi căpetenii cretane.
Odinioară de cîte ori nu-i avu-n gazdă Menelau
Cînd ne soseau de departe, din Creta, ca oaspeţi acasă!
Văd şi pe-aheii ceilalţi, pe voinicii cu ochii de vultur,
Lesne aş putea să-i cunosc, ba chiar şi pe nume i-aş spune.
Numai pe doi căpitani nu-i văd între dînşii, pe Castor,
Bun călăreţ, şi pe Polux, dibaciul în luptă cu pumnii,
Scumpii mei fraţi, de o mamă cu mine amîndoi.
Oare dînşii
N-au părăsit cu ceilalţi moşia lor cea desfătată,
Lacedemonul? Ori poate au venit în corăbii pe mare,
Însă ei nu îndrăznesc să ia parte de-acum la bătaie
Între oşteni şi li-i groază de multele ocări şi ponoase
Ce-ar auzi despre mine." Dar ei zăceau morţi pe pămîntul
Darnic în hrană,-n Laconia, scumpa lor ţară.
Crainicii se întorceau din cetate cu jertfe menite
Celor de sus, doi miei şi rodul cîmpiei, vin negru
Veselitor în burduful de piele de capră. Ideos
Cu-o lucitoare părnaie în mînă şi-o cupă de aur
S-apropie de bătrînu-mpărat şi-ncepu să-l îndemne:
„Scoală, tu fiu al lui Laomedonte; te cheamă fruntaşii
Cei de la tabără, ai noştri şi-aheii; te-aşteaptă cu toţii
Să te cobori pe cîmpie, să-nchei învoială-ntre dînşii.
Fiul tău Paris acum şi Menelau cel aprig în arme
Singuri, de dragul Elenei, din sulițe lungi se vor bate.
Cine-o să biruie are să ia pe femeie şi-averea.
Noi, încheind legătură şi pace, rămînem în Troia
Domni peste rodnica ţară; ceilalţi o să plece în Argos,
Unde pasc roibi, şi-n Ahaia, pămîntul femeilor mîndre."
Ast-a grăit şi bătrînul, cuprins de cutremur, demîndă
Soţilor caii să-nhame, şi-ndată-mplinită-i porunca.
Priam urcîndu-se trage din hăţuri; alături Antenor
Suie-se-n chelna cea dalb-a telegii. Apoi împreună
Cailor repezi dau zor spre cîmpie pe Poarta Scheiană.
Cînd au sosit dup-aceea-ntre ahei şi troieni, din cotigă

S-au coborît pe pământu-nverzit de păşuni, şi pedeştri
Au-naintat pîn'la mijlocul oştilor, unde-n picioare
S-au şi sculat căpetenia oastei Atrid Agamemnon
Şi iscusitul Ulise. Şi jertfe aduceau împreună
Crainicii vrednici de cinste şi vin mestecau în ulcioare,
Crailor apă turnau după asta pe mîni să se spele.
Iute Agamemnon Atrid îşi scoase din teacă jungherul
Cel aninat pe la şold alături de spada cea lungă,
Şi tăie smocuri din creştetul mieilor; ele de crainici
Fură-mpărţite mai-marilor oastei troiene şi ahee.
Mînile-nalţă Agamemnon şi roagă-se aşa cu glas tare:
„Zeus, părinte prea-nalte, slăvite stăpîn de pe Ida,
Soare tu cel care totul cuprinzi cu privirea şi-auzul,
Şi tu, Pămînte, voi rîuri şi voi cei din lumea cealaltă
Care osîndiţi pe cei morţi, dacă-n viaţă ei strîmb se jurară,
Voi ne fiţi martori acum şi păziţi jurămintele noastre.
Dacă la luptă cumva pe Menelau răpune-va Paris,
El pe Elena să fie stăpîn şi pe-averile-i toate;
Noi cei din Argos apoi să ne-ntoarcem pe mare-n corăbii.

271-272 Fiecare sacrificiu includea, ca un moment obligatoriu al ritualului, tăierea cîtorva fire de păr din creştetul victimei: acest fapt devenea simbolul gestului tanatic, suprem. Distribuirea firelor de păr principalelor căpetenii aheene şi troiene indică — spre deosebire de modalitatea curentă, prin care părul era ars — caracterul ieşit din comun al ceremoniei, faptul că aceasta, desfăşurată în prezenţa unei asistenţe numeroase şi eterogene etnic, nu reprezenta un sacrificiu obişnuit, ci un jurămînt expiatoriu, unde nu focul servea la jertfirea victimelor, ci pămîntul (prin îngropare) sau marea (a se vedea, în această privinţă, scena din *Il.* 19, 263—265, a aruncării unui mistreţ în mare). Publicul participant la sacrificiu devenea, în acelaşi timp, chezaş al jurămîntului, deoarece intra în posesia firelor de păr (în alte cazuri, a boabelor de orz: cf. *Il.* 1, 445, 454; 2, 405) care garantau îndeplinirea obligatorie a jurămîntului prestat.

275-276 Cuplul antitetic primordial Soare (hom. *Ēélios)* şi Pămînt (hom. *Gáia)* invocat anterior (vezi *supra*, 3, 103) este redimensionat, prin lărgirea cadrului de invocaţie, cu elemente din lumea terestră şi sub-terestră (rîurile şi, mai ales, cuplul Hades-Persephone, martorii vindicativi ai jurămintelor încălcate).

Dacă Menelau cumva îl omoară pe chipeşul Paris,
Da-vor troienii atunci pe Elena şi-averile-i toate,
Da-vor aşişderea plata războiului ce se cuvine,
Pildă să fie şi celor ce vin după noi, tuturora.
Despăgubiri de război dacă nu vor plăti de la sine
Priam şi fiii lui Priam, de-ndată ce mort ar fi Paris,
Eu mă voi bate şi-atunci şi cere-voi preţul pedepsei
Şi-am să tot stărui pe-aici pînă voi isprăvi cu războiul."
Zice şi micii înjunghie cu arma cea crudă de-aramă
Şi le dă drumul pe jos, iară ei se tot zbat din picioare
Pînă ce nu mai răsuflă, căci arma le stoarce puterea.
Vin din ulcioare luînd îl toarnă drept paos pe ţărnă,
Zeilor veşnici înaltă rugări, tuturora se-nchină
Şi oarecine aşa între ahei şi troieni se mai roagă:
„Zeus prea-nalte, slăvite, voi zeilor cei fără moarte,
Care din doi cuteza-va să calce tocmeala făcută,
Piară cu creierul scurs întocmai ca vinul de faţă,
El şi ai lui, iar nevasta să-i fie răpită de alţii."
Astfel urară, dar n-a fost urarea primită de Zeus.
Priam, nepot lui Dardanos, luînd după asta cuvîntul,
Zise: „Ascultaţi, o troieni şi ahei, voi cu dalbe pulpare,
Eu sînt silit a mă-ntoarce la Troia bătută de vînturi;
Greu mi-i cu ochii să văd încleştarea ce are să fie
Între Menelau, duşmanul războinic, şi fiul meu Paris.
Ştie părintele Zeus şi zeii ceilalţi deopotrivă,
Care din doi e ursit în bătaie să-şi vadă căderea!"
Zice şi micii-njunghiaţi şi-i pune-n teleagă bătrînul
Cel ca un zeu de arătos, şi urcîndu-se trage din hăţuri;
Suie-se alături Antenor în lucia dalbă teleagă
Şi amîndoi dup-aceea iau calea-napoi în cetate.
Hector, odrasla lui Priam, atunci şi măritul Ulise
Măsură-al luptei hotar şi-n chivăra cea ferecată
Sorţii aruncă şi scutură chivăra ei ca să ştie
Care dintr-înşii cu lancea va face-n bătaie-nceputul.
Zeilor oştile iarăşi se roagă cu braţele-ntinse
Şi-unii din suflet aşa între ahei şi troieni cuvîntează:
„Zeus părinte, preanalte, slăvite stăpîn de pe Ida,
Care din ei amîndoi e pricina-nvrăjbirii grozave
Fă-l tu să cadă zdrobit şi-ndată să-l mistuie iadul.
Iar legătura de pace-ntre noi neclintită să fie."

Clatină coiful atunci, privirea-ntorcîndu-şi, măreţul
Hector, şi iată că sare din chivără sorţul lui Paris.
Stete mulţimea pe rînd fiecare pe-aproape de caii
Cei săltăreţi şi de armele-i cele-nflorate-n aramă.
Prinse să-şi puie podoaba de arme pe umere Paris
Cel ca un zeu de chipos, Alexandru, bărbatul Elenei.
Pulpile-nfăşură-ntîi în dalbe pulpare de-aramă
Bine-ncheciate în sponce de-argint; ca să-şi apere pieptul,
El şi-l încinse cu platoşa fratelui tiner Licaon.
Platoşa-i vine turnată pe trup, şi anină de umăr
Spada de aramă, ţintată-n argint, şi pe urmă ridică
Marele, ţeapănul scut, şi-ndeasă pe creştetu-i zdravăn
Luciul coif cel cu tuiuri din coadă de cal, iar pe creastă
Tufa de păr, vînturată mereu, fîlfîia ngrozitoare.
Ţapăna suliţ-apucă şi bine cu pumnul o strînge;
S-a înarmat ca şi el Menelau, la arme poraitul.
După ce ei se-narmară de-o parte şi alta-a mulţimii,
Între ahei şi troieni pe la mijloc păşind, se iviră
Crunt şi sălbatic privind, de-i prinse pe toţi un cutremur.
S-apropiară-n hotaru-nsemnat şi acolo stătură
Lăncile mari răsucind, amîndoi căpiaţi de mînie.
Paris întîiul a dat lovitura cu suliţa-i lungă
Şi-a nimerit pe Menelau, în scutul rotat, pe deasupra;
Suliţa nu l-a împuns, căci ea pe la vîrf, de tăria
Scutului, s-a-ncovoiat. Menelau cu arma la rîndu-i
Tabăr-asupra lui Paris şi astfel se roagă de Zeus:
„Doamne, tu fă să-mi răzbun pe mişelul acel care-ntîiul
Rău mi-a făcut, să dobor cu mîna cu însumi pe Paris,
Viţă de domn, ca oricine pe urmă să tremure-n lume,
De-ar cuteza să s-atingă de-o gazdă ce bine-l primeşte."

[51] Invocarea de către Menelaos a lui Zeus nu este întîmplătoare. Aici, el apare într-o dublă ipostază vindicativă: în calitate de apărător al legăturilor de ospeţie (gr. *xeniai)* pe care Paris le încălcase ca oaspete al lui Menelaos: prin urmare, Zeus Xenios („găzduitorul", „protectorul ospitalităţii": cf. şi *Od.* 9, 348—350; 14, 382, în ediţia A. Pârvulescu, Bucureşti, Univers, 1979, pp. 217 şi 336) trebuia să răzbune în primul rînd jignirea adusă lui Menelaos în calitate de gazdă; în al doilea rînd, Zeus apare şi în ipostaza de apărător al căminului, al vetrei familiale, pe care Paris o necinstise prin înşelarea bunei-credinţe a soţului. Asupra acestor aspecte ale relaţiilor moral-reli-

Zice, şi-ndată rotind el sulița mare şi-aruncă,
Şi pe-al lui Priam fecior în scut îl ajunge, şi scutul
Scînteietor şi rotat i-l străpunge puternica lance,
Şi dup-aceea răzbind în platoşa lui măiestrită,
Vîrfu-i de aramă pe lîngă deşerturi îi rupe veşmîntul,
Paris s-apleacă pe loc şi scapă de neagra pieire.
Spada ţintată-n argint şi-o trase Menelau din teacă
Şi, ridicînd-o, şi-n creastă pe coiful lui Paris izbind-o,
Sfarmă-se-n două şi-n trei şi ţănduri îi cade din mînă.
Geme viteazul privind spre a cerului boltă întinsă:
„Doamne, tu Zeus, nu-i nimeni aşa de amarnic ca tine.
Vrui doar necazul să-mi scot plătind mişelia lui Paris;
Iată că ruptă mi-i sabia în mînă şi sulița lungă
Mi-o repezii în zadar, căci nu-l nemerii." Şi, cum zice,
Sare şi-nhaţă pe Paris de-a coifului coadă stufoasă
Şi, întorcîndu-l, îl trage spre-ahei, de era să-l sugrume,
Strîns la grumazu-i fiind gîtarul, cureaua-nflorată
Care sta prinsă de coif şi trecea sub bărbie; şi astfel
El l-ar fi dus şi ar fi dobîndit biruinţă nespusă.
Dar a lui Zeus copilă, Afrodita pe loc luînd seama,
Rupse cureaua din piele de taur ucis cu putere.
Gol îi rămase în mîna vînjoasă a viteazului coiful;
El învîrtindu-l apoi l-a zvîrlit spre ahei, iar acolo
Cei mai de-aproape tovarăşi ai lui de jos îl luară.
Totuşi Atride-napoi să răpede cu lancea de-aramă
Ca să-l omoare, dar lesne pe Paris îl smulge Afrodita
Ca o zeiţă pe-ascuns şi-l duce prin negură acasă,
Într-o cămară-n iatac, unde fumegă dulci mirodenii.
Singură apoi Afrodita s-a dus pe Elena s-o cheme,
Şi-a nimerit-o la turn, unde sta între multe troiene.
Şi apucînd-o de straiul ei îmbălsămat a mişcat-o
După ce ea se schimbase la chip, de părea că-i bătrîna,
Roaba ei cea mai iubită şi harnica ei torcătoare,

gioase din mythos-ul arhaic se opreşte, în cîteva rînduri, şi Eschil în *Agamemnon*, punînd în relief consecinţele subiective şi semnificaţia general-umană a actelor atribuite unor eroi de legendă (în special vv. 60 şi urm.; 367 şi urm.; 699 şi urm., în ediţia H. Weil, Leipzig. „Teubner", 1907).

Care în Lacedemon îi torcea frumuseţe de lînă.
Astfel la faţă fiind, îi zise zeiţa Afrodita:
„Repede vino, te cheamă bărbatul tău Paris acasă.
El în odaie, pe patul strujit te aşteaptă pe tine,
Ca un luceafăr de mîndru şi împodobit. Parcă nu e
Din bătălie întors, ci e gata să meargă la horă
Ori că din horă abia e desprins şi mai stă să răsufle."
Astfel îi zise, şi-n suflet adînc tulburâ pe femeie!
Dar după gîtul frumos de minune şi-al pieptului farmec
Şi după ochii cei mari lucitori cunoscînd pe zeiţa,
Ea se uimi şi răspunse aşa cu mîhnire şi ciudă:
„Nemilostivo, de ce mai vii iar să mă-nşeli cu ispita?
Au mai departe tu vrei să mă porţi în oraşe bogate
Poate prin Frigia ori în Meonia, ţara plăcută,
Dacă şi-acolo cumva între oameni ţi-i drag oarecine?
Oare fiindcă Menelau acum, biruind pe-Alexandru,
Vrea să mă ia înapoi pe săraca-mi de mine oropsita,
De asta tu-mi vii cu momeli şi umbli cu gînduri viclene?
Du-te şi stai lîngă el, din a zeilor cale te-abate,
Nu-ţi mai întoarce piciorul spre culmile olimpiene,
Poartă-i nevoia şi-alcanul, ai grijă şi apără-l bine
Pînă ce dînsul va face nevastă sau roabă din tine.
Nu mai vreau eu să mă-ntorn, ar fi doar mai mare ruşinea
Patul cu el să-l împart; femeile toate din Troia
M-ar defăima după asta din nou şi destul mi-i amarul."
Dar, de necaz clocotind, răspunse zeiţa Afrodita:
„Procleto, nu mă-ndîrji, că eu pot să te las în mînie,
Multa-mi iubire de-acum s-o schimb în urgie mai multă
Şi să-i aprind pe troieni şi pe ahei la o straşnică sfadă,
Cărei tu jertfă să cazi şi să pieri de-o grozavă pieire."
Asta-i grăi, şi-a lui Zeus copilă Elena-ngrozită
Se-nvălui în veşmîntul ei alb strălucit şi purcese
Printre femei pe furiş; înainte mergea Afrodita.
Cînd după asta sosiră la curtea cea mîndră-a lui Paris,
Roabele ei se grăbiră să-şi cate de trebi ficcare;

[395] Autorul versiunii româneşti utilizează uneori — cum este aici cazul — sintagme inexistente în original; vom propune, aşadar, o variantă mai apropiată de spiritul şi litera versului homeric: *Ea se uimi şi îi zise aşa începînd a răspunde.*

Ea se sui în cămara-i cea-naltă, zeiasca femeie,
Zîna cea dulce la zîmbet, un scaun luînd, îl aduse
Singură ea, o zeiță, și-l puse-naintea lui Paris.
Fiica lui Zeus Elena cu sila pe scaun s-așază,
Fața-și-ntoarce-napoi și astfel își mustră bărbatul:
„Mi-ai și venit din război, mai bine pieream tu acolo,
Biete, răpus de acel care-mi fuse bărbat înainte.
Tu te mîndreai altădată că-l poți dovedi pe Menelau
Oricum te-ai bate cu el, cu vîrtutea, cu brațul, cu lancea.
Hai și pofțește-l acuma din nou pe viteazul Menelau
Și te măsoară cu el. Ba eu te sfătuiesc să te-astîmperi,
Pofta de harță să curmi și să nu mi te-apuci nebunește,
Luptă pieptișă să dai cu Menelau, ca nu cumva-ndată
Sulița-i să te doboare.“ Dar Paris îi zise-mpotrivă:
„Nu mă jigni cu asemenea aspre dojeni, o, femeie,
Azi dacă el a învins, e doar cu-ajutorul Atenei;
Bate-voi mîne și eu, că zeii ne-ajută și nouă.
Haide mai bine-n crivat amîndoi să ne dăm la iubire;
Nu-mi fu de dragoste inim-așa niciodată cuprinsă,
Nici chiar în oara dintîi cînd cu părăsind desfătosul
Lacedemon te-am răpit și, plutind în corăbii pe mare,
Te-am drăgostit la popasul făcut în ostrovul Cranae.
Ard după tine mai mult și mă biruie dulcea văpaie.“
Zice și-ntîiul se duce spre pat, îl urmează soția,
Și amîndoi în crivatul cel bine strujit se culcară.
Aprig Menelau atunci prin oaste umbla ca o fiară
Și-adulmeca între rînduri pe chipeșul Paris. Dar nimeni,
Nici un troian din oștire și nici un tovarăș de arme,
Nu l-a putut arăta lui Menelau pe el în mulțime;
N-ar fi fost unul măcar cu drag să-l ascundă pe dînsul.
Dacă-l zăreau, că ei toți îl urau deopotrivă cu moartea.
Zise Agamemnon atunci cu glas învrăjbitelor taberi:
„Dați-mi acum ascultare, troieni și dardani și tovarăși;
Biruitor cum se vede-i Menelau, viteazul meu frate.
Dați-ne dar pe Elena din Argos și averile-i toate,
Dați pe deasupra și plata războiului cît se cuvine,
S-o pomenească pe veci tot omul ce-n urmă-ne vine.“
Astfel Atride vorbi și-aheii ceilalți se-nvoiră.

CÎNTUL IV

Lupta se reia ca urmare a hotărîrii lui Zeus, la îndemnul Herei (1—63). Atena îl îndeamnă pe troianul Pandaros să încalce înțelegerea de pace (64—148). Menelaos primește îngrijirile lui Makhaon (149—212). Agamemnon trece în revistă trupele aheilor, încurajîndu-le și trimițîndu-le la luptă (213—412). Bătălia începe (413—534).

Zeii ședeau împreună cu Zeus, în sala de aur
Și sfătuiau. Între ei mărita zeiță paharnic
Hebe-i cinstea cu nectarul. Iar zeii din cupe de aur
Beau și-nchinau între ei cu privire-ațintită la Troia,
Fiul lui Cronos îndată-ncepu s-o întarte pe Hera
Vorbe ghimpoase rostind și-n pildă-i zicea pe de lături:
„Zînele care-l ajută-n război pe Menelau sînt două.
Hera slăvita în Argos și Atena în Alalcomene.
Dar mulțumite sînt ele să cate la el de departe;
Numai zeiț-Afrodita cea galeșă-l tot împresoară
Și-l ocrotește pe Paris, păzindu-l de iezmele morții;
Ea l-a scăpat și-adineauri, cînd fuse pe pragul pieirii.
Biruitor este totuși Menelau cel gata de arme.
Dar să vedem noi acuma cum poate mai bine să fie:
Oare s-aprindem războiul și crîncena încăierare?
Au între ahei și troieni s-aducem odată-mpăcare?
Dacă ne place cumva și-i mai bună părerea din urmă,
Las'să mai stea locuită a-mpăratului Priam cetate
Și pe Elena din Argos s-o ducă Menelau acasă."
Asta le zise, și prinse să murmure-Atena și Hera,
Steteră aproape urzind a troienilor nenorocire.
Palas tăcu și nimica nu zise, deși ca pe Zeus
Se înciudase și-a fost de mînie sălbatic-aprinsă.
Hera ca singur-apoi izbucni de necaz biruită:

„Ce fel de vorbă mi-ai spus, o, cumplitule fiu al lui Cronos?
Vrei tu să-mi faci fără rost, zadarnică munca să-mi fie
Cum și atîtea trudiri cu sudori? Obositu-mi-am caii
Oaste adunînd să dobor eu pe Priam și-a lui seminție;
Fă cum vrei tu, dar nici unul din zei n-o să-ți dea învoire."
A suspinat din adînc și-a zis furtunaticul Zeus:
„Nefericito! Ce rău așa mare ai văzut de la Priam
Și de la fiii lui Priam, de tot năzuiești și te strădui
Troia să surpi și să spulberi temeinic zidita cetate?
Numai de-ar fi să te furișI pe porți și pe-naltele ziduri
Și să-l înfulici pe Priam de viu și pe fiii lui Priam
Și pe troienii ceilalți, ca așa să-ți astîmperi urgia!
Fă tu cum vrei și poftești, ci mi-e că din astă gîlceavă
Sfada cumva între noi să nu fie cu mult mai grozavă.
Eu însă una ți-oi spune și-n minte înseamnă-ți-o bine:
Dacă vreodată și eu mă voi pune să darm o cetate,
Unde vor fi locuind ființe iubite de tine,
Nu-ndelunga răzbunarea-mi, ci lasă-mă volnic în vrere.
Iată, deși pe nevrute, și eu îți fac ție pe voie.
Multe-s orașele care sub ceru-nstelat și sub soare
Sînt locuite de oameni, dar mult mai iubită de mine
Și prețuită mi-i Troia, la fel cum îmi fură-ntre oameni
Priam și neamul lui Priam, destoinic în lupta cu suliți.
Nu-mi fu vreodată la dînșii altarul lipsit de prinoase,
Nici de jertfiri și de paos, de care avem parte noi zeii."
Hera ochioasa cinstita zeiță pe loc îi răspunse:
„Trei sînt orașele, care mi-s peste măsură de scumpe,
Argos, Micena cu largile-i uliți și Sparta; pe-acestea
Darmă-le-ndată ce-or fi oropsite cu totul de tine,
Nu le mai stau înainte scutindu-le, nici nu te-mpiedic.
Chiar de m-oi pune-mpotrivă și nu te-oi lăsa să le nărui,
N-aș izbuti cu de fel, că tu ești mai tare ca mine.
Dar se cuvine și mie să nu-mi faci deșartă trudirea,
Neam de zeiță și eu sînt, ba chiar din același părinte;
Tată mi-e Cronos mintosul și sînt cea mai mare din toate
Fetele lui, înălțată prin naștere-ntîi și fiindcă
Eu ți-s nevastă, iar tu ești mai mare-ntre zei și-mpăratul.

Hai dar, într-ast-amîndoi ascultîndu-ne unul pe altul,
Să ne supunem cu ție, tu mie, și-ndată urma-vor
Nemuritorii ceilalți. Deci spune-i zeiței Atena
Iute să plece la cîmpul din Troia și-acolo să-mpingă
Ea pe troieni ispitindu-i, să calce-nvoiala făcută,
Lupta să-nceapă din nou cu danaii cei bețI de mărire."
Asta grăi, iar părintele zeilor și-al omenirii
Se învoi și îndată el dete poruncă zeiței:
„Repede du-te la tabără-n Troia și-acolo încearcă
S-ademenești pe troieni, să calce-nvoiala făcută,
Lupta să înceapă din nou cu danaii cei bețI de mărire."
Asta rostindu-i, zori pe Atena ce-atîta dorise.
Ea năvălind de pe piscul Olimpului, merse la vale
Ca și o stea luminoasă, de Zeus ca semn arătată
Corăbierilor sau unei tabere mari de oștire;
Steaua se lasă-n văzduh și împrăștie o ploaie de raze —
Repede-așa spre pămînt se coboară și Palas Atena
Pînă ce sare-ntre armii, de-au stat uluite amîndouă
Oștile, ahei și troieni. Se uitau și ziceau între dînșii:
„Iarăși pesemne va-ncepe războiul avan, se va-ntinde
Valma cea cruntă sau pace o să-ncheie-ntre tabere Zeus,
Cel care este cîrmaciul războaielor toate ale lumii."
Asta ziceau între dînșii troienii și-aheii, iar zîna
Se furișă la troieni în chip de bărbat, cu făptura
Lui Laodocos Antenorianul, un meșter în suliți,
Și căuta pe viteazul de-o seamă cu zeii, pe craiul
Pandaros. Ea nimeri la o parte pe fiul puternic
Al lui Licaon, prin cetele lui înarmate cu scuturi,
Care-l urmau de departe, venind de la rîul Esepos,
Stete pe-aproape de el și așa începu să-l îndemne:
„Vrei tu un sfat să-mi asculți, voinice Licaoniene?
Dacă-n Menelau te bizui să tragi cu săgeata cea iute,
De la troieni vei avea, de la toți, mulțumită și cinste
Și-ndeosebi de la Paris, fecioru-mpăratului Priam,
Care-mbia-te-va-ntîiul pe tine cu daruri bogate,
Cînd va vedea pe Menelau ucis de săgețile tale,
Pus ca să ardă pe rug. Deci hai și ochește-l pe dînsul
După ce jurui lui Febos, vestitul arcaș, Licianul,
Jertfă măreață de-o sută de miei timpurii la întorsu-ți
De la război acasă-n cetatea cea sfîntă Zeleia."

Astfel îi zice şi-nduplecă mintea-i nebună, iar dînsul
Grabnic ia netedul arc din coarnele unui sălbatic
Şi săltăreţ căprior ce însuşi cîndva de la pîndă,
Cînd a ieşit de sub peşteră,-n piept îl chiti cu săgeata;
Ţapul, de moarte lovit, pe spate căzu de pe stîncă.
Coarnele lui răsărite din creştet de paispre'ce palme
Meşterul le meşteri şi cu şart le-mbină amîndouă
Şi, lustruindu-le bine, le puse o verigă de aur.
Pandaros arcul acesta-l plecă la pămînt şi-l întinse
Bine-apăsîndu-l. Tovarăşii buni ţineau scuturi în faţă-i
Şi-l apărau să nu-i sară şoimanii ahei înainte,
Pînă ce n-o fi de dînşii rănit Menelaos Atride.
Pandaros tolba deschise şi scoase de-acolo săgeata
Cea neatins-, aripată, de negre dureri isc ătoare.
Şi-o potrivi el îndată pe strună săgeata-i amară
Şi juruind lui Apolon, arcaşul vestit, Licianul,
Jertfă bogată de-o sută de miei timpurii la întorsul
De la război acasă-n cetatea cea sfîntă Zeleia,
Trage deodat-apucînd crestătura şi vîna de taur,
Struna de sînu-i s-apropie, fierul de arc, şi cînd arcul
Mare rotat se deschise, pe loc îi dă drumul, şi cornul
Zbîrnîie, coarda răsună vîrtos, iar săgeat-ascuţită
Gata-i să zboare-n duium. Dar nu te uitară pe tine
Zeii, Menelau, şi-ntîi purtătoarea izbîndei Atena,
Ea, înainte punîndu-se, abate din cale săgeata

107–109 Înălţimea coarnelor este, în realitate, de *şaisprezece* palme (nu paisprezece, aşa cum apare eronat în text), adică — apreciind o palmă la aproximativ opt-zece centimetri — aproape un metru şi jumătate. Veriga *(gr. korónē)* montată la arcul confecţionat din aceste coarne de o mărime şi soliditate impresionante are rolul de a lega şi întinde la maximum coarda fixată de celălalt capăt.

121 Săgeata era de obicei confecţionată din trestie şi împodobită cu pene. Pentru a nu fi prea grea şi, în acelaşi timp, pentru a putea străpunge obiectul asupra căruia se trăgea, săgeata avea vîrful din fier, spre deosebire de vîrful lăncilor, care era din bronz. În legătură cu alte obiecte confecţionate din fier şi cu semnificaţia prezenţei acestui metal în contextul civilizaţiei „homerice", care este în mod esenţial una a bronzului, cf. C. Săndulescu, *art. cit.*, pp. 277–287 (în special p. 284, cu bibliografie la n. 13).

Şi de la trupu-i o-nlătură-aşa, precum maica cea bună
De la copilul ei dulce adormit depărtează o muscă.
Zîna împinse săgeata pe unde cu toarte de aur
Stă încheiat săbierul şi platoşa cea îndoită;
Prin cheutorile platoşei vîrful de fier se prelinse
Şi răzbătu săbierul frumos înflorat, după asta
Platoşa cea măiestrită, ba chiar dedesubtul ei brîul,
Care, pe piele purtat, apăra de loviri şi mai bine
Trupu-i ferea, şi pe el ascuţişul uşor îl străpunse;
Numai deasupra de tot zdrelind a viteazului piele,
Repede prinse din rană să-i picure sîngele negru.
Cum o femeie meoană ori cară vopseşte-n porfiră
Fildeşul alb, o gătcală ce poartă pe fălci telegarii;
El e păstrat în cămară, dar mulţi călăreţi îi duc jindul,
Şi de-mpăraţi doar e vrednic odorul, că stă deopotrivă
Calului mîndră podoabă şi celui ce calul înstrună;
Tocmai aşa înroşite ţi-au fost, o, Menelau, şi ţie
Binecrescutele şolduri şi gleznele, pulpele tale.
Stă îngrozit Agamemnon cînd vede că-i şuruie rana,
Nu mai puţin şi Menelau cuprins e de groază, ci-n urmă,
Cînd luă seama că-i nodul şi clenciul săgeţii afară,
Dînsul în ori îşi veni. Ţiindu-l de mîn-Agamemnon
Prinse a ofta din adînc şi zise-nsoţit de tovarăşi:

130-135 Partea inferioară a trunchiului unui războinic era apărată cu ajutorul următoarelor elemente: a) un brîu (gr. *mítrē*) aplicat direct pe piele, în jurul taliei şi al părţii de jos a trunchiului, confecţionat din lînă sau piele şi întărit cu plăci de bronz (cf. *infra*, vv. 182 şi 209); b) o centură din piele în mai multe culori (gr. *zōstḗr*) aplicată deasupra brîului şi petrecută în jurul taliei, fixînd una peste cealaltă: c) partea inferioară a platoşei (gr. *thṓrēx*) şi d) partea de sus a şorţului de metal (gr. *zṓma*) purtat de războinic pînă la genunchi. În acest fel, pe dedesubtul centurii din piele se suprapuneau două părţi din metal, de unde epitetul „îndoită" (= dublă) acordat platoşei ce-l protejează pe Menelaos.

147 Vîrful săgeţii era legat printr-un nod de trestia săgeţii propriu-zise cu ajutorul unui şnur subţire confecţionat din tendoane de animale. În continuarea vîrfului se aflau nişte croşete (aripioare) care, odată pătrunse, puteau fi extrem de greu extrase din carne (vezi *infra*, v. 207: „ascuţitele cîngi").

„Oare spre moarte ţi-a fost învoiala încheiată de mine,
Frate iubit, cînd am pus să te baţi cu troienii tu singur?
Iată cum ei te loviră şi sfînta credinţă călcară!
Nu e-n zadar jurămîntul, nici strînsul de mîni laolaltă,
Sîngele mielor şi închinatele vinuri, chezaşii credinţei.
Dacă de asta nu-i bate pe loc împăratul Olimpic,
Fi-vor bătuţi mai tîrziu şi scump vor plăti-o troienii
Toţi au să piară, şi ei şi nevestele lor şi copiii.
Ştiu doar eu bine, mi-o spune şi mintea şi inima-ntr-una
Are să vie o vreme cînd Troia cea sfîntă pieri-va,
Priam el însuşi şi neamul lui Priam, în suliţi vestitul.
Zeus din slavă de sus, unde-şi are locaşul şi tronul,
Înfuriat de amăgire porni-va-mpotrivă-le însuşi
Pavăza-i neagră clătind şi trădarea va fi răzbunată.
Dar după tine jăli-voi amar, o iubitul meu frate,
Dacă muri-vei cumva împlinindu-ţi sorocul vieţii.
Cel mai de-ocară voi fi la întorsu-mi în Argos setosul,
C-au să-şi aducă aminte curînd de-a lor ţară danaii
Şi-om părăsi pe Elena la Troia spre fala lui Priam
Şi a norodului său, şi pe cîmpul troian putrezi-vor
Oasele tale, măcar că nimica noi nu izbîndirăm.
Poate cumva la troieni, semeţi cum ei sînt, oarecine
Zice-va stînd pe mormîntul slăvitului frate Menelau:
Fie ca pururi aşa să-şi răzbune pe toţi Agamemnon
Fără folos ca şi acuma, cînd oştile-ncoace şi-aduse.
Iată cum el se întoarse la dînsul în ţară ducîndu-şi
Goale corăbii şi-n urmă lăsînd pe voinicul său frate.

[163] Autorul versiunii româneşti a omis al doilea hemistih din v. 168 al originalului. Propunem, astfel, modificarea v. 163 în conformitate cu hexametrul homeric: *Pavăza-i neagră clătind: căci nimic nemplinit rămînea-va.* În legătură cu pavăza (egida, gr. *aigis)* purtată de Zeus, Atena şi alţi zei, precum şi despre rolul acesteia în concepţia mitică, vezi 1, 201 şi 221.

[172] În original), *sărind pe mormîntul:* în credinţa arhaică, perpetuată în anumite cazuri pînă astăzi, mersul şi, mai ales, săritura sau jocul pe un mormînt reprezentau profanarea supremă a rămăşiţelor mortului, respectiv ultragierea memoriei acestuia. Mărturie, în acest sens, ne furnizează şi Euripide în *Electra (Élektra)*, v. 327 (în ediţia L. Parmentier, H. Grégoire, Paris. „Les belles lettres", 1942, p. 204).

Astfel va rîde, şi-atunci mai bine-nghiţi-m-ar pământul."
Ci-l îmbărbată pe el Menelau şi astfel îi zice:
„Inimă prinde şi nu speria încă oastea; săgeata
Nu mă pătrunse morţiş; întîi mă păzi săbierul
Cel împestrit, apoi brîul de-aramă subt el şi în urmă
Platoşa cea făurită de fauri." Răspunse Agamemnon:
„Doamne, de-ar fi numai astfel, iubitule! Vindecătorul
Va îngriji de-a ta rană şi pune-va leacuri ce-alină
Cele mai crude dureri." Cum zice şi strigă la crainic:
„Fuga, Taltibie, cheamă-l încoa pe Mahaon, feciorul
Vraciului cel mai destoinic al oastei Asclepiu, să vadă
Iute pe fratele meu, pe Menelau, fruntaş al oştirii
Care-i rănit de un meşter arcaş lician sau din oastea
Celor din Troia spre lauda lui şi a noastră mîhnire."
Asta porunca i-a fost. El, cum auzi, se supuse.
Fuga prin tabăr-aheilor cei ferecaţi în aramă
După Mahaon porni. Pe el îl zări mai încolo:
Sta între cetele lui cele tari şi cu paveze-n spate,
Care-l urmară din Trica, din ţara păscută de stave.
Crainicul apropiindu-se aşa-l îndemna pe Mahaon:
„Asclepiene, tu hai, că te cheamă mai-marele nostru
Să îngrijeşti de-al lui frate Menelau Atrid, căpitanul;
El e rănit de un meşter arcaş lician sau din oastea
Celor din Troia spre lauda lui şi a noastră mîhnire."
Astfel îi zise şi inima-n piept îi sări lui Mahaon.
Ei o porniră de-acolo prin tabăra mare, şi-ndată
Cum ei sosiră pe unde stătea săgetatul Menelau —
Şi-unde în juru-i acum s-adunaseră toţi căpitanii
Îngrijoraţi şi în mijlocul lor ca un zeu sta rănitul —
Din cheutoarea curelii Mahaon îi smulse săgeata,
Rupse ascuţitele-i cîngi cînd o scoase cu mîna-i din rană,
Şi desfăcu săbieru-mpestrit şi apoi de sub dînsul
Brîul şi platoşa cea făurită de meşterii fauri.
Locul apoi nimerind, pe unde săgeata-l brodise,
Sîngele a stors şi i-a pus cu pricepere leacuri uşoare,
Date pe vremuri părintelui său de prietenu-i Hiron.
Pînă ce ei aveau grijă să vindece acolo pe craiul,
Trîmbe troiene sodom năpădiră cu scuturi întinse;

Armele-ncinser-aheii din nou și-ncepură bătaia.
N-ai fi văzut pirotind pe marele Domn Agamemnon,
Nici tupilîndu-se acuma și nici șovăind a se bate,
Ci fără preget zorind spre lupta ce-nalță bărbații.
Caii-și lăsase deoparte cu caru-nflorat în aramă;
Ei sforăiau mai încolo pe cînd îi mîna vizitiul
Evrimedonte, al lui Ptolemeos fecior, pireianul,
Că-i poruncise-nadins după el să se ție oriunde
Va osteni după umbletul lui la strunirea mulțimii;
Merse pedestru apoi să colinde a bărbaților rînduri,
Și-unde vedea că dau zor cu sirepii cei repezi aheii,
Știndu-le-aproape,-ncepea să-i încinte vîrtos la bătaie:
„Nu vă lăsați, o danai, și nu mai slăbiți în putere,
N-o să-i ajute părintele Zeus pe cei care-nșală.
Vulturii au să îngrașe din trupul lor tiner mișeii
Care-și călcară întîi jurămîntul și păcătuiră,
Iar pe nevestele lor cu fiii lor pruncii îi vom duce
Pradă la noi în corăbii, cînd face-vom spulber din Troia."
Însă pe care-i vedea părăsind fioroasa bătaie,
Tare-i mustra împăratul răstindu-se: „Voi luptătorii
Numai cu arcul, aheilor! Fricoșilor, nu vi-i rușine?
Ce-mi stați acolo de teamă-mpietriți ca și puii de ciute
Cînd după goana cea multă pe-ntinsa cîmpie, de trudă
Nu mai pot merge, ci stau fără vlagă sleiți de putere?
Tocmai așa-ncremenirăți și nu vă urniți la bătaie.
Ori așteptați mai aproape să vie troienii, pe prundul
Mării albastre, pe unde sînt trase ale noastre corăbii,
Ca să vedeți dacă cerul vă-ntinde o mînă de pază?"
Astfel la toți poruncind între rînduri umbla Agamemnon
Și prin desime pășind, veni unde fost-au cretanii;
Ei se-narmau sub porunca lui Idomeneu încercatul,
Idomeneu sta în șirul din față nenfrînt ca mistrețul,
Iar Merione mîna înglotirile-i cele din urmă.
Cum îi văzu pe cretani al oastei păstor Agamemnon
Se bucură și deodată blajin își rosti bucuria:

[215] Versiunea lui Murnu apare întrucîtva modificată în raport cu originalul. Vom propune, așadar, următoarea formă a versului: *Armele ceilalți încinser-apoi amintindu-și de luptă.*

„Dintre danai care zboară-n telegi mai pe sus doar pe tine,
Idomeneu, te socot la război şi la trebi de tot felul
Şi la ospeţe, la care mai-marii oştirii spre cinste
Mestecă vinul pe-alese şi-l toarnă din oluri şi-nchină.
Însă, în vreme ce toţi căpitanii ceilalţi îşi beau partea
După măsură, de-a pururea plin îţi stă ţie paharul
Tot ca şi mie, şi-ai dreptul să bei după poftă şi vrere.
Hai dar la luptă şi arată-te tocmai aşa ca-nainte."
Domnul cretanilor Idomeneu lui Atrid îi răspunse:
„Faţă de tine Agamemnon, tovarăş statornic cu totul
Fi-voi aşa cum întîi m-am legat şi mi-am dat învoirea.
Mînă pe-aheii ceilalţi, ca noi mai curînd cu duşmanii
Harţă să-ncepem din nou, căci ei au stricat legătura.
De-asta pîrjol şi potop e tot ce-i aşteaptă de-acuma,
Ei îşi călcară întîi jurămîntul şi-al lor e păcatul."
Asta i-a zis, şi Atride voios a păşit mai departe.
Şi-ntre şiraguri umblînd, ajunse pe unde au fost Aias,
Care amîndoi se-narmară urmaţi de un nor de pedeştri.
Tocmai ca norul ce-l vede cîndva un păstor de pe-o culme
Cum aburind din apus tot se-ndrumă pe apele mării
Şi de departe s-arată mai negru, întocmai ca smoala
Peste noianuri plutind, căci poartă cu el vijelia;
Înfricoşat el dă fuga şi-şi huie sub peşteră turma;
Negre-ndesite tot astfel porniră, mînate de Aias,
Cetele de luptători ca zeii de tari la războiul
Cel năpăstos, o pădure zburlită de lănci şi de scuturi.
Cum îi văzu şi pe ei fu vesel Atrid Agamemnon
Şi-amîndurora le zise: „Fruntaşi ai aheilor, Aias,
Nu vă mai trebuie vouă îndemn şi poruncă; de sine
Voi îndemnaţi îndestul pe-ai voştri la luptă viteză.
Dare-ar părintele Zeus, Atena şi Febos Apolon
Inima asta să aibă prin tabără toţi luptătorii!
Iute-a lui Priam cetate ar cădea cucerită
Şi prefăcută fiind de noi în morman de cenuşă."
Zise şi-ndată pe ei părăsindu-i purcese spre alţii.
Dete de Nestor în cale, cînd el, al pilenilor meşter
Cuvîntător, întocmea pe ai săi şi-i silea la bătaie.

Hromiu alături stătea, Pelagon cel înalt și Alastor
Și căpitanul Hemon și Bias, păstorul de oaste.
Nestor-nainte stoli călărimea cu cai și cotige,
Iar după ea o mulțime de buni pedestrași ca să fie
Stavilă, zid la război; pe codaci îi împinse la mijloc,
Silnic măcar să se bată, de nu vor cu tot înadinsul.
Puse la cale întîi călărimea și-i dete povață
Caii să-nfrîne la mers și să n-o mai ia razna prin valmă:
„Oricît ar pune pe sine temei și ar ști hățuitul,
Nimeni asupra dușmanului singur să nu se răpeadă,
Nici să se deie-napoi, mai lesne bătut o să fie.
Cine din caru-i putea-va s-ajung-a vrăjmașilor care,
Lancea să-ntindă lovind, c-așa-i folosește mai bine.
Numai așa făptuind, cu gîndul și inima asta
Și-naintașii putură să surpe orașe și ziduri."
Asta zicea înțețindu-i bătrînul, călitul în arme.
Fu bucuros și de el văzîndu-l Atrid Agamemnon
Și se grăbi să-l întîmpine așa în cuvinte ce zboară:
„Hei, de-ar fi fost, o moș Nestor, cum ești tu la inimă, verde,
Țapăn să fii și la trup și genunchii ușor să te poarte!
Dar te-ngreun-al obștii necaz, bătrînețe. Mai bine
Altul povara-i ducea și tu azi erai floare-ntre tineri!"
Dar călărețul bătrîn, cumintele Nestor îi zise:
„Cum aș dori, o Atride, și eu să fiu azi ca pe vremea
Cînd am răpus pe mărețul Ereftalion. Dar nu toate
Cele dorite de om sînt date de zei împreună.

311 Relatarea amănunțită a luptei lui Nestor cu Ereuthalion, un nobil arcadian, se află în 7, 129—152. Se remarcă — fapt întîlnit și în alte cazuri — modificarea formei antroponimului, pe care Murnu o realizează constant în conformitate cu modalitatea reuchliniană de lectură a alfabetului vechi grecesc, și anume prin analogie cu pronunția limbii grecești moderne *au, eu,* ca *av, ev, (af, ef), ē, ai, oi, y* etc. ca *i*, ș.a.m.d. Această modalitate a fost, în general, azi abandonată în favoarea așa-numitei lecturi erasmice, care menține pronunțarea sunetelor limbii vechi grecești în conformitate relativ strictă cu grafia acestora.

311-312 Cuvîntările lui Nestor, cel mai bătrîn participant la războiul troian, cuprind adesea reflecții exprimate apoftegmatic, așa cum sînt cea de față și expresia proverbială din v. 315, făcînd parte din tezaurul gîndirii filosofice de sorginte populară.

Tînăr eram pe atunci, dar azi bătrînețea m-ajunse.
Merge-voi totuși cu oastea, din car voi mîna-o la luptă
Numai cu sfatul și vorba, căci asta e dat bătrîneții.
Las pe cei tineri acum să se avînte cu lancea, voinicii
Carc de arme sînt buni și pot să se bizuie-n sine."
Asta grăi, iar Atride purcese voios mai departe,
Unde găsi pe vultanii războiului, atenienii,
Pe-al lui Peteos fecior Menesteus strunind telegarii.
Sta pe aproape istețul Ulise și-alături de dînsul
Gata-așteptau înșirați chefalenii cei tari de vîrtute.
Încă ei nu auziseră strigătul, larma de goană,
Doar se porniser-abia îmbulzindu-se-n cete troienii,
Domolitorii de cai, și aheii; ei stau mai departe
Și așteptau pîn-ar trece vreun alt șir de-ahei înainte
Și-ar năvăli la dușmani, ca pe urmă să-nceapă ei a se bate.
Cum îi văzu neurniți, la dînșii sărind Agamemnon
Prinse să-i certe el astfel răstindu-se: „Tu, Menesteus,
Care te lauzi că ești odraslă din Craiul Peteos
Și tu, Ulise, viclene, tu marele meșter în renghiuri,
Ce stați așa tupilați la o parte voi doi și pe alții
Tot așteptați? Vi se cade doar vouă să mergeți în frunte
Cu-naintașii, s-o rupeți-nainte prin clocotul luptei.
Eu doar pe voi înainte vă chem totdeauna la masa
Care e dată de-ahei întru cinstea mai-marilor, nouă,
Și-unde mîncați la fripturi și beți din paharele pline
Vin ca și mierea de dulce, la fel amîndoi după vrere.
Totuși aci bucuros ați vedea că vă trec înainte
Zece șiraguri de-ahei spre-a se bate cu arma cea cruntă!"
Se încreți de necaz și răspunse istețul Ulise:
„Ce fel de vorbă din gură-ți ieși, o, Atrid
Agamemnon?

În cazul cugetării de față, nuanța exprimată de adverbul *hâma* din original impune modificarea versiunii Murnu după cum urmează: *Dar nu toate cele dorite de om sînt date de zei în același timp (dintr-odată, deodată)*, în sensul că omul nu poate beneficia, de obicei, de cumularea mai multor însușiri într-un anumit moment al vieții, ci aceste virtuți se dobîndesc treptat, o dată cu experiența.

Cum poți să spui că fugim de război? Cînd noi înțeli-vom
Lupta cea crîncen-acuma și ne-om încleșta cu troienii,
Tu ai să vezi dacă vrei și-ți pasă și-ai grijă de asta,
Cum se pricepe părintele lui Telemah să se bată
Cu-naintașii dușmani, ci acum ți-i zadarnic cuvîntul."
Dar se muie și zîmbi lui Ulise Atrid Agamemnon,
Cum îl văzu oțerit, și astfel întoarse vorbirea:
„Laerticne Ulise-nălțate și prea iscusite,
Nu-ți mai dau nici un îndemn și nu te mai mustru pe tine,
Sufletul eu ți-l cunosc și știu că tu ai pentru mine
Gînduri prielnice numai și una sîntem în părere.
Hai dar, acum dac-am spus ceva rău, mai pe urmă căta-vom
Răul să-l dregem, ci dare-ar în vînt să-l împrăștie zeii."
Asta rosti, și lăsîndu-i pe ei el purcese-nainte
Și întîlni mai încolo pe mult inimosul Tidide
Care stătea între cai în teleaga cea bine-ntocmită
Lîngă Stenelos, al lui Capaneus fecior, vizitiul.
Cum îl văzu Agamemnon, așa-l dojeni: „Diomede,
Tu cel născut din Tideu, viteazul de cai strunitorul,
Ce stai acolo pe-ascuns și cauți la cîmpul de luptă?
Nu i-a plăcut lui Tideu să se pitule așa, ci de-a pururi
Sta înaintea-alor săi și tot se lupta cu dușmanii.
Martori sînt toți care-n luptă-l văzură, eu n-am dat de dînsul
Nici l-am văzut, dar se zice că fost-a mai bun decît alții.
Pașnic o dată ca oaspe-n Micena s-a dus cu voinicul
Cel ca un zeu, Polinice, s-adune oștire pe vremea,
Cînd se oștiser-aheii sub murii cei tari de la Teba.
Ei se rugară-nadins să le deie ajutoare pe-alese,
Micenienii primiră și se învoiră cu dînșii;
Dar în deșert, că pe ei, vădind neprielnice semne,
Zeus i-a-ntors și de acolo pe cînd s-au tot dus dup-aceea
Pînă ce-au fost la Asop, unde-i mană de stuf și de iarbă,
Și de aci pe Tideu îl trimiser-aheii la Teba
Veste să ducă, și dînsul în cale-ntîlni o mulțime
De cadmeeni care se ospătau împreună la curtea

Lui Eteocle. Dar nu se temu el, de loc ortomanul,
Vrednicu-ţi tată Tideu, oricît de străin era dînsul
Şi singuratic pe-acolo-ntre mulţi nepoţi de-ai lui Cadmos,
Şi la tot felul de lupte-i pofti la întreceri, şi-n toate
Lesne-i învinse pe toţi, aşa i-a dat sprijin Atena.
Dar mîniindu-se atunci, bolditorii de cai, cadmeenii
Pus-au pe drum pînditori la întorsu-i o droaie de oameni
Tineri oşteni vreo cincizeci sub doi căpitani, unul Meon
Fiul lui Emon, bărbat ca un zeu de fălos, şi feciorul
Lui Autofon, Polifonte cel dat la război, ci le dete
Groaznică moarte şi lor Tideu, că pe toţi îi ucise;
Numai pe unul, pe Meon, acasă-napoi îl trimise
Dup-arătări de la zei. Aşa ţi-a fost tata etolul,
Dar a născut un fecior cu mult mai prejos la războaie,
Însă de gură mai bun." El zise, tăcu Diomede
Spre a cinsti cuvîntarea-mpăratului vrednic de cinste.
Numai Stenelos atunci grăi lui Atrid Agamemnon:
„Ce ne spui neadevăr, cînd ştii cum stă lucrul aieve?
Noi ne fălim că stăturăm cu mult mai viteji ca părinţii.
Noi după semne cereşti şi cu ajutorul lui Zeus
Teba cu şaptele-i porţi cucerirăm, deşi mai puţină
Oaste pe acolo-mprejur mînasem sub zid la cetate.
Dar pe părinţi îi pierdură păcatele; de-aste pe dînşii
Nu-i socoti deopotrivă cu noi după cinste şi vază."
Crunt la Stenelos privind, aşa se răsti Diomede:

[p.] Episodul expediţiei lui Polinice, fiul cel mai mic al lui Oedip, împotriva fratelui său, Eteocle, face parte din ciclul de legende referitoare la luptele date de cei şapte eroi mitici pentru cucerirea Tebei şi include participarea tatălui lui Diomedes, Tydeus, bun prieten cu Polinice. Acest episod, despre al cărui deznodămînt se aminteşte mai jos, vv. 397—399, prelungeşte cuvîntarea lui Agamemnon dincolo de limitele unei simple exhortaţii la luptă: ea reprezintă dezvoltarea (firească pentru originea rapsodică a epopeii) a unor nuclee narative care lărgesc cadrele expozitive, şi nu trebuie considerate neapărat simple interpolări în ţesătura evenimentelor; scurta intervenţie a lui Nestor (*supra*, vv. 310—317) conţine, spre exemplu, şi ea un sîmbure epic, necxploatat pe moment, dar reluat şi amplificat, aparent fără legătură şi continuitate, în realitate într-un context similar, în cîntul al şaptelea. (cf. nota la v. 311).

„Taci din gură, bădie, și-ascultă o vorbă ce-oi spune.
Mie de loc nu mi-e ciudă pe craiul Atrid Agamemnon,
Dacă zorește pe-ahei la întrecere în bătălie;
Drept e că numele-i fi-va de slavă-nsoțit, dac-ai noștri
Vor potopi pe troieni și pune-vor mîna pe Troia,
Dar negrăită și jalea-i va fi, dac-ai noștri pieri-vor,
Hai dar să începem și noi să dăm iureș și goană nebună."
Zice și sare din car Diomede-narmat, și în saltu-i
Zornăie groaznic arama ce pieptu-i și spatele-ncinge,
Și-neremeneai auzind, oricît ai fi tare la suflet.
Cum răscolite de vîntul de-apus ale mării talazuri
Repezi și dese spre mal cu vuiet pornesc dup-olaltă;
Ele-nainte se-nvreastă venind și apoi cu putere
Gem sfărîmate de stînci și se-ncovăie-nalte la maluri
Și pe uscat risipindu-se-mproașcă săratele spume;
Astfel în dese șiraguri pe rînd se mișcau și aheii
Gata fiind de război, căci tot îi zoreau căpitanii.
Ei-naintau pe tăcute, de n-ai fi crezut că mulțimea
Asta e glăsuitoare. Mergeau pe-ntrecute de teama
Celor mai mari, și pe ei strălucea ca și soarele arama.
Dar și troienii dau zor. Cum oile strînse în țarcul
Unui oier mai cuprins, cînd laptele alb li se mulge,
Behăie-ntr-un-auzind al mieilor glas de departe —
Astfel și strigătul lor răsuna din tot largul oștirii.
N-aveau nici glasul la fel, nici graiul totuna cu toții,
Feluri de limbi mestecate fiind și bărbați de tot felul.
Ares pe unii-i asmute și Palas Atena pe alții,
Teama și Groaza și Vrajba cea aprigă peste măsură,
Bună tovarăș-a cruntului Ares și soră de-un sînge.
La început ca răsare puțină, pe urmă tot crește
Pînă la cer, unde-și razimă capul, și umblă pe țărnă.
Gloata străbate, se furiș-acuma-ntre cete și-aprinde
Turba de-o parte și alta, sporindu-le jalea și plînsul.
Cum în același cuprins se întîmpină unii cu alții,
Paveze iute se-ncaieră atunci și puteri de războinici
Tari, ferecați în aramă. Se-ndeasă, se bat între ele
Scuturi boltite rotunde și-i vuiet și larmă cumplită.
Gemete auzi laolaltă și chiot de fală e glasul
Celor ce cad sau omoară, și sîngele scaldă pămîntul.
Cum repezite din munți două rîuri, zăpor de zăpadă,

Varsă din hoagele largi năvalnic puhoi în aceeași
Albie, înfundătur-adîncată de văi, și departe
Clocotul lor îl aude păstorul; tot astfel în valma
Luptei răsună încordul și strigătul lor de mînie.
Cel mai întîi Antilohos brodi pe troianul potrivnic,
Al lui Talisiu fecior, Ehepolos din fruntea oștirii.
Pe acesta, el înainte în coifu-ncrestat îl ajunge
Și miruindu-l acolo, prin os îl împunge cu arma,
Moartea-i grăbindu-i, iar lui Ehepol i se-mnegură ochii
Și răsărit ca un turn se prăbușe-n toiu-ncleștării.
Cum a căzut, de picior îl ia Elefenor, odrasla
Lui Halcodonte, mai-marele abanților cei fără preget.
El din bătaia de lănci afară-l tîra, fiind lacom
Cît mai în grabă să-l prade, dar scurtă i-a fost năzuința.
Cum îl văzu că tîra el pe mort, inimosul Agenor
Sulița-n coaste-i înfipse, cînd el se plecase lăsîndu-și
Coastele-n vază sub scut, și-i frînse tăria cu totul.
Sufletu-i astfel s-a dus, și-n juru-i se-ncinse măcelul
Între ahei și troieni. Ca o haită de lupi laolaltă
S-au năpustit, și bărbat cu bărbat se izbeau între dînșii.
Marele Aias trînti la pămînt pe un tînăr în floare,
Fiul lui Antemion, Simoisiu, a căruia mamă,
Cînd se depuse din Ida, pe mal îl născu la Simois
Unde-nsoți pe părinți, ca turmele-acolo să-și vadă;
De-asta-l chema Simoisiu. Dar grija părinților dînsul
Nu le-a plătit-o ca fiu, căci zilele-i fură puține,
Viața-i curmată fiind de lancea viteazului Aias.
El înainte la sîn îl pieni, în gurguiul din dreapta,
Umărul cu strămurarea-i de-aramă-i străpunse cu totul;
Se prăvăli el atunci, flăcăul, întocmai ca plopul
Care sădit într-o umedă pajiște mare, crescuse
Neted la trunchi și-abia-nrămurit înflorise la creștet
Dar cu tăișul de fier lucietic îl taie rotarul
Meșter, ca lemnu-i să-ndoaie, să-l facă obezi la teleagă;
Stă dup-aceea uscîndu-se plopul pe marginea apei;
Astfel a fost Simoisiu ucis de puterea lui Aias,
Dumnezeiescul viteaz. Dar fiul lui Priam, Antifos,

[42] Traducătorul a omis primul hemistih al v. 480 din original: *Aias îl lovi pe el, care pornise întîiul la atac, drept în piept*, ș.a.m.d.

Mîndru cu platoşa-ncins, îl ochi în mulţime cu lancea;
Ţinta-i greşi, nimerind în vintre pe Leucos, tovarăş
Bun cu Ulise, cînd el tîra la o parte pe mortul;
Leucos căzu peste el cu prada-i scăpată din mînă.
Plin de mînie Ulise, cînd vede căderea lui Leucos,
Tabără-n şirul întîi înarmat în strălucie aramă.
Stînd pe aproape de tot, el sulița-ndată-şi răpede,
Ochii-mprejuru-i rotind. Înapoi se dădură troienii,
Cum îl văzură ţintind, dar nu-i fu deşartă ţintirea;
Pe Democoon păli, pe copilul din flori al lui Priam,
Care veni din Abidos, din ţara sirepelor iepe.
El de mînie-l lovi pe la tîmplă, mîhnit de tovarăş
Şi pîn-la tîmpla cealaltă-i ajunse ţuguiul de-aramă.
Fiul lui Priam atunci cu ochii-nnoptaţi de durere,
Cade cu bufnet pe jos şi zornăie arama pe dînsul.
Hector se trase-napoi împreună cu oastea-i din frunte,
Şi chiotiră danaii şi morţii luară spre dînşii
Şi-naintară vîrtos. Dar furia-l prinse pe Apolon,
Cum îl văzu din Pergam, şi zori pe troieni cu glas tare:
„Iureş-nainte, troieni, daţi zor şi struniţi telegarii!
Nu vă feriţi de danai, nici fier nu li-i trupul, nici piatră,
Nu pot nici ei dar să rabde tăişul de-aramă. Pe urmă
Nici nu ia parte la luptă feciorul zeiţei, Ahile,
Încă tot stă la corăbii şi-şi mistuie-amarul mîniei."
Asta grăi din cetate năprasnicul zeu. Dar zeiţa,
Fiica lui Zeus, Atena slăvită, umbla în desime
Şi-nflăcăra pe ahei, oriunde slăbeau. Pe Diores,
Fiu al lui Amarinceu, urista-l robi pe vecie,
Cînd pe la glezne, la pulpă în dreapta-l izbi la bătaie
Cu un pietroi ascuţit pe fiul lui Imbrasos, Pirus,
Care pe traci aduse, venind de la Enos pe mare.
Osul îi sparse şi vinele de la picior amîndouă
Nemilostivul pietroi, şi-acolo prin pulbere-n spate
Cade Diores şi braţele-ntinde spre bunii tovarăşi
Dîndu-şi suflarea din urmă. Dar cel care-aşa îl lovise,

[509] Versiunea Murnu cuprinde o mică eroare de traducere, care face însă textul neinteligibil. Pirus (hom. *Peirōs)* este cel care îl loveşte cu un pietroi pe Diores, nu invers, aşa cum rezultă din prezenţa prepoziţiei „pe" în acest vers. Vom restitui, aşadar, cu o uşoară modificare, forma reală a hexametrului astfel: *Cu un pietroi ascuţit chiar fiul lui Imbrasos, Pirus.*

Pirus, alergă și-l spintecă, moare Diores, din pîntec
Curg măruntaiele lui, și pe ochi i se lasă-ntuneric.
Toas etolul, cînd Pirus cu lancea la leș s-azvîrlise,
L-a nimerit pe la piept, arama-i străpunse plămînii.
Merse apoi Toas la el pe-aproape și, după ce trase
Țapăna lance din piept, cu sabia scoasă din teacă
Însăbie pe dușman și viața-i curmă pe vecie.
Armele nu-i le desprinse, sosiră doar soții lui Pirus,
Tracii moțați, și-l încinseră-ndată cu lungile sulițe.
Cît era Toas de mare și plin de vîrtute și fală,

P1 „tracii moțați": propriu-zis, *cu părul în creștetul capului*. Acest epitet *(akrókomos*, un „hapax legomenon" homeric) lasă loc unei duble interpretări: tracii purtau părul strîns în creștetul capului și legat cu un nod în coc, asemeni altor popoare indo-europene; sau, fapt posibil în egală măsură, își lăsau părul să crească numai în creștet, restul capului fiind ras. Pentru prima interpretare pledează o serie de mărturii etnografice de ordin comparativ-istoric: abanții (cf. 2, 536 și nota), respectiv cei mai vechi locuitori ai insulei Eubeea, un neam de sorginte posibil tracă, și, în al doilea rînd, unele triburi germanice (după mărturia lui Tacitus, *Germania*, 38, în ediția H. Goelzer, Paris. „Hachette", 1899, p. 54) purtau părul strîns într-un coc; în sfîrșit, asemeni acestora, grecii înșiși, într-o perioadă arhaică, practicau această coafură, așa cum atestă unele monumente sculpturale, precum și Pindar, în *Pitice (Pythiká)*, 4, 306, cf. ediția A. Puech, Paris. „Les belles lettres", 1922, p. 78. În ceea ce-i privește pe traci, absența mărturiilor antice ulterioare referitoare la acest port rămas caracteristic îndreptățește ipoteza unui specific exclusiv arhaic trac, limitat, de ordin tribal, așadar negeneralizat. Obiceiul a fost, se pare, abandonat în epocă istorică de majoritatea semințiilor trace: în afară de Homer, doar Arkhilokhos (fr. 2, 4, în *Anthologia lyrica Graeca*, edidit E. Diehl, Leipzig. „Teubner", 1936, vol. 2, p. 4) mai menționează coafura de tip *akrókomoi* a tracilor, mărturiile posterioare (Aristotel, *De anim. gener.* 5, 5; Anaxandrides, *Protesilaos*, în *Comicorum Atticorum fragmenta*. Edidit Th. Kock, Leipzig. „Teubner", 1884, fr. 41, pp. 151—153 și Ovidius, *Tristia* 5, 7, 18; 7, 50; 10, 32, în ediția R. Ehwald, Fr.W. Levy, Leipzig — Berlin. „Teubner", 1922, pp. 128, 130 și 135) descriindu-i pe traci, respectiv geți ca avînd părul neted *(eythýtrikhes)* sau vîlvoi, dezordonat *(aykhmērókomoi)*. Cf. I.I. Russu, *Limba traco-dacilor*. Ediția a II-a. București, 1967, pp. 23—24. Dacii (daco-geții) e de presupus că nu au cunoscut niciodată coafura tracă, cu părul strîns în jurul capului, obicei abandonat de tracii înșiși în epocă istorică: „[...] Despre înfățișarea fizică a geto-dacilor avem unele mărturii

Tot îl respinseră ei, și el o dosi de cutremur.
Astfel acolo prin colb căzur-amîndoi căpitanii,
Unul al tracilor Domn, celălalt al epeilor cei cu
Platoșa de-aramă, și-alături mai fură uciși o mulțime.
N-ar fi putut să defaime nici unul atunci a lor trudă,
Dacă la mijlocul harței venea și da raită pe-acolo,
Teafăr de arcuri și lănci, și Palas luîndu-l de mînă
Sigur prin toi l-ar fi dus și ferit de furtuna cea cruntă;
Droaie de-ahei și troieni căzuseră-n ziua aceea
Și se lungiră pe brînci în pulbere lîngă olaltă.

literare, exagerate sau contradictorii uneori, controlabile totuși cu reprezentările figurate de pe Columna lui Traian și monumentul de la Adamclissi sau cu figurile de daci păstrate în diferite muzee. O descriere autentică și necontroversată a tipului daco-getic nu există încă. Ceea ce putem spune e că atît bărbații, cît și femeile au statură înaltă și mîndră. Bărbații purtau părul și barba bogate, nu fără oareceare îngrijire: părul tăiat pe frunte și pe tîmple, iar la spate potrivit într-o coamă (chică), modă, de altfel, generalizată la foarte multe popoare." (*Istoria României*, vol.1, București, 1960, p. 267 apud I.I. Russu, *op. cit.*, p. 25, n. 2). Cf. și I.I. Russu, *Daco-geții în Imperiul Roman (în afara provinciei Dacia traiană)*. București, 1980, cap. *Daco-geții în arta plastică romană*, pp. 65—97. Cf. și Cantemir Rișcuția, *Le caractère anthropologique des Thraco-Daces*, în ACIT, III, pp. 449—453 (în special, p. 452); Velisar Velkov, *op. cit.*, pp. 279—285.

CÎNTUL V

Ocrotit şi sprijinit de Atena, Diomedes învinge în luptă numeroşi troieni (1—305). Rănirea Afroditei (305—421). Apollon, Ares, Atena şi Hera intervin în luptă (422—826). Lupta lui Diomedes cu Ares (827—909).

Palas Atena din nou înteţi pe Tidid Diomede;
Inimă-i dete şi-mbold ca în tabără el să se-nalţe
Mult mai presus de ahei şi să capete-naltă mărire.
Pară nestinsă pe coif şi pe scut îi aprinse zeiţa;
Tocmai ca Rariţa, steaua de toamnă ce noaptea răsare
Mai luminoasă lucind după scalda ei în Ocheanos —
Astfel i-ardea lui Tidid din creştet, din umăr văpaia.
Palas apoi îl împinse pe unde-a fost toiu-ncleştării.
Preot slujind lui Hefestos era la troieni unul Dares,
Om cumsecade şi-avut, şi avea doi feciori, pe Ideos
Şi pe Fegeu, amîndoi încercaţi în tot felul de lupte.
Ei se curmară din şiruri şi-o-ntîlniră spre Diomede;
Dînşii pe sus în teleagă, iar el a dat iureş pedestru.
Cum împotrivă păşind războinicii s-apropiară,
Suliţa-ntîi repezi în Tidide Fegeu, însă boldul
Cel ferecat la stînga trecîndu-i uşor peste umăr,
Nu-l nimeri. Dar asupră-i sărind îl ochi Diomede.
Nu vîjîi în zadar din mîna viteazului lancea,
Ci-ntre gurguie la piept îl împunse din car zdupăindu-l.
Lasă Ideos atunci podoaba-i de car şi ia fuga,
Nu mai cutează să-şi apere fratele care căzuse.
Nu scăpa teafăr nici el de pierzanic, dacă Hefestos
Nu-l izbăvea ocrotindu-l în ceaţă noptie, de teamă
Nu cumva tata-i bătrînul să moară de prea multă jale.
Caii goni dup-aceea Tidide ca pradă şi-i dete
Soţilor săi ca să-i mîne la tabără lîngă corăbii.

Cum îi văzură-nainte troienii pe fiii lui Dares,
Pe-unul fugind, pe celalt omorît lîngă dalba-i teleagă,
Tare s-aprinseră toți. Și-a zis cea cu ochii de fulger,
Palas, de mînă luîndu-l pe zeul războiului Ares:
„Ares, tu crîncene, biciul orașelor, spulberul lumii!
Hai să lăsăm pe troieni și pe-ahei între ei să se bată
Pînă ce tatăl ceresc după voie va da biruința;
Noi să ne dăm la o parte fugind de mînia lui Zeus".
Asta grăi, și îl scoase din toi pe viforniculAres;
Ea îl pofti dup-aceea să șadă pe mal la Scamandru.
Biruie-aheii atunci pe troieni, și ucid căpitanii
Cîte-un dușman fiecare. Din caru-i întîi Agamemnon
Surpă pe trupeșul Odiu, de care ascultau halizonii.
Tocmai cînd el o întoarse la fugă, deodată-i împlîntă
Suliță-n spate-ntre umeri și pieptu-i răzbate cu totul.
Cade voinicul bufnind și zornăie arama pe dînsul.
Fulgeră Idomeneu pe fiul lui Boros meonul,
Festos, venitul la Troia din Tarna cea mult roditoare;
Meșter la suliți vestit în umărul drept îl împunge
Idomeneu, pe cînd Festos era să se urce-n cotigă,
El se prăvale de sus, și noapte cernită-l cuprinde;
Soții lui Idomeneu apoi îl despoaie de arme.
Fiul lui Strofiu, Scamandriu, fiind nimerit dup-aceea,
Cade din lance răpus de Menelau Atride, Scamandriu,
Bun vînător, învățat de ea însăși zeiț-Artemida
Bine s-atinte tot felul de sălbăticiuni în pădure.
Nu-i fu acum de-ajutor nici meștera săgetătoare,
Nici dibăcia-n ochire, din care pe toți întrecuse.
Căci lăudatul lăncier Menelau, cînd el o zbughise
Pe dinainte-i să scape cu fuga, în șira spinării
L-a-nsulițat și la piept îndată răzbitu-i-a boldul;
Cade Scamandriu pe brînci și zornăie arama pe dînsul.
Iar Merione ucise pe unul Fereclu, pe fiul
Lui Harmonides, un maistru dibaci la tot lucrul de mînă
Meșteșugit, că de Palas Atena iubit era foarte.
El și lui Paris durase corăbii totuna de-nalte,
Izvoditoare de rău, care neamul troian îl pierdură
Ca și pe sine, căci nu bănuise ce cugetă zeii.

Iute din goană sosindu-l, atunci Merione-i înfipse
Suliţa-n bucă la dreapta şi boldul trecu la băşică
Unde subt os îl ajunse; gemînd de durere, Fereclu
Cade deodată-n genunchi şi-l învăluie bezna pieirii.
Meges răpuse pe unul Pedeos născut din Antenor
Nelegiuit, dar pe care mărita-i soţie Teano
Ca pe un fiu îl crescu şi-avu grijă de el mulţumindu-şi
Soţul; dar Meges Filide, vestitul lăncier, năpădindu-l,
Iute sub cap îl împunge, cerbicea cu arma răzbindu-i,
Boldul îi trece prin dinţi şi limba din gură-i rătează;
Cade Pedeos pe ţărnă muşcînd din arama cea rece.
Şi Evripil a chitit pe înaltul Hipsenor, pe fiul
Lui Dolopion, bărbat care-a stat slujitor lui Scamandru
Preot la Troia, cinstit de norod deopotrivă cu zeii.
Cînd înainte-i da fuga Hipsenor, cu sabia fiul
Falnic al lui Evemon sărind îl ajunge din goană,
Umăru-i taie şi-i curmă puternicul braţ, care-i cade
Roşu de sînge pe cîmp, şi zarea-i învăluie moartea
Cea-ntunecată şi cea mai înaltă putere, Ursita.
Astfel aceia se tot opinteau în vultoarea cea cruntă.
Nu ştii acum la război cu cine ia parte Tidide,
Oare-i alături de ahei ori umblă cumva cu troienii?

82–84 Termenul grecesc, *Moira* (vezi şi *infra*, vv. 601, 617), format ca nume propriu de la numele comun *moira* (la rîndul lui, derivat de la un verb cu sensul de „a împărţi") desemna puterea implacabilă a sorţii, care decide cursul vieţii oamenilor încă de la naştere, împărţindu-le fiecăruia o anumită cale a vieţii. Ca şi *Aisa* (vezi 1, 414; 3, 59; 5, 206; 20, 120—121 etc.), Moira reprezintă o divinitate fără mitologie, un concept abstract al necesităţii supraordonate voinţei oamenilor (cf. 2, 153, 6, 483) şi, uneori, chiar celei a zeilor (vezi, în această privinţă, dependenţa divinităţilor de puterea de neocolit a destinului, ilustrată în 8, 68—74; 20, 287; 22, 204—209). La Homer, termenul apare, cu o singură excepţie (*Il.* 24, 49, în original), cu formă de singular, ceea ce nu exclude caracterul tardiv, posthomeric al reprezentărilor celor trei Moire (la romani, *Parcae*), fiicele lui Zeus şi Themis, pe nume Atropos, Klothe şi Lakhesis, dintre care prima torcea, a doua depăna, iar a treia curma firul vieţii muritorilor. În legătură cu *aisa* şi *moira*, analize complexe şi de detaliu întîlnim la W.C. Greene, *Moira: Fate, Good and Evil in greek thought*. Cambridge, Massachussets, 1944; Ugo Bianchi, *Dios Aisa. Destino, uomini e divinità nell' epos, nelle teogonie e nel culto dei greci*. Roma, 1953; B.G. Dietrich, *Death, Fate and the Gods*. London, 1967.

El pe cîmpie s-avîntă ca rîul sporit de puhoaie,
Care tot curge sălbatic, potoape şi rupe zăgazuri;
Nici ale podului tari stăvilare nu pot să-l aţie,
Nici să-l împiedice garduri pe luncile bine-nverzite,
Cînd se porneşte năprasnic în urma furtunii din slavă,
Vezi după asta culcate-o grămadă de mîndre ogoare;
Culcă tot astfel Tidid îndesitele trîmbe troiene,
Care, deşi vin sodom, nu-i chip să-l abată din cale.
Dar îl văzu arătosul viteaz, din Licaon născutul,
Cum se răpede pe cîmp şi-mprăştie-n faţă-i oştirea;
Pandaros arcul îndată-l struni şi ochi în Tidide
Cel repezit şi la umărul drept îl chiti-n scobitura
Platoşei lui; săgeata-i acolo-ntre plăci i se-nfipse
Pînă la carne-n adînc, de sînge-i fu platca stropită.
Pandaros biruitor dă chiot puternic şi strigă:
„Iureş-nainte, troieni. Zoriţi, o, voinici, telegarii!
Cel mai de frunte duşman e rănit. La vîrtoasa-mi lovire
Nu cred că poate s-o ducă el mult, dacă-i drept că Apolon,
Fiul lui Zeus, din Licia noastră pe-aici mă trimise."
Dînsul aşa s-a făli. Nu moare Tidid de săgeată;
Fuga purcede-napoi şi oprindu-se-n faţa telegii,
Cheamă pe soţu-i Stenelos, pe care-l născu Capaneus:
„Sai din cotigă mai iute, tu, dragul meu Capaniene,
Vino şi scoate-mi din umăr săgeata ce-amarnic mă-mpunse."
Asta grăi, şi Stenelos deodată sări din cotigă,
Merse degrabă la el şi din umăr îi scoase săgeata;
Sînge prin zale-i ţîşni şi atunci se rugă Diomede:
„Fiică ne-nvins-a lui Zeus, stăpînul furtunii, m-ascultă!
Dacă vreodată ne-ai fost prielnică-n fierberea luptei
Mie şi tatălui meu, tu iară priceşte-mi, Ateno.
Fă să-l omor pe duşman, să-mi vie cumva la-ndemînă,
El care-ntîi mă lovi şi se laud-acum şi cu faptă
Zice că nu mai văd mult lumina cea dalbă de soare."
Astfel eroul se roagă şi-Atena i-ascultă rugarea;
Ea mădularele-i face uşoare, genunchii şi braţul,

Şi-i cuvîntează venindu-i aproape de tot: „Diomede,
Luptă vîrtos cu troienii, că-n pieptu-ţi am pus vitejia
Ne-nfricoşat-a părintelui tău, cum a fost cînd pe vremuri
Pavăza-n caru-i clătind da năvală cu arma Tideus.
Ba de pe ochi ţi-am luat şi negura ce-i aburise,
Bine să fii dumerit dacă-i om, dacă zeu ţi-e duşmanul.
Deci, dacă vine pe-aici vreun zeu şi te-ncearcă pe tine,
Nu căuta să te-ncaieri cu el, cu nici unul din zeii
Nemuritoci. Dacă însă cumva ar veni a lui Zeus
Fiic-Afrodita, să n-o cruţi, loveşte-o cu arm-ascuţită."
Asta rostindu-i, se duse pierind cea cu ochii de fulger,
Iar Diomede pătrunse din nou între rînduri în frunte.
Aprig era şi-nainte şi gata să tabere-n luptă,
Înim-acum i s-aprinse de trei pe atît, parcă-i leul
Care, la ţară cînd sare-n obor unde-i turma lînoasă,
Nu e de moarte rănit, ci abia de-l juleşte păstorul,
Furia-i doar înteţind, şi ne îndrăznind să-l înfrunte
El se înfundă prin ţarc şi oile fug părăsite
Şi-nghesuindu-se, cad năvălind peste-olaltă, iar fiara
Lacomă şi-nverşunată s-aruncă din strunga cea-naltă;
Tocmai aşa în troieni se îndeasă turbat şi Tidide.
Ţintuie-ntîi pe-Astinou şi pe Hiperon căpitanul;
Pe-unul în piept la gurgui îl potriveşte, iar pe altul
El la umărea pe la umăr cu-o sabie mare tăindu-l,
De la grumaz şi din spate de-a lungul tot umăru-i rupse.
Morţi părăsindu-i apoi, o porni spre Polide şi Abas,
Fii ai lui Evridamante moşneagul, tîlmaciul de vise.
Visele nu tîlcuise bătrînul cînd fiii plecară,
De-asta şi fură ucişi amîndoi de bărbatul Tidide,
Tabăr-apoi la Toon şi la Xantos, copiii din urmă,
Dragi lui Fenop care duce-va jalnice zile bătrîne,
Bietul, că n-are pe altul să-l lase moştean pe avere;
Suliţa lui Diomede-l trînti la pămînt şi-i răpuse
Pe amîndoi, de rămase moşneagul cu plînsu şi cu jale;
Nu-i mai primi pe feciori în viaţă întorşi de la luptă,
Şi de cimotii i-a fost împărţită la urm-avuţia.
Mai doborî el pe Hromiu şi pe Ehemon, ai lui Priam
Fii care stau amîndoi laolaltă-n acceaşi teleagă.

Cum în circadă s-aruncă un leu și-neolțind în cerbice
Sfîșie-o juncă, un bou, care pasc undeva în pădure;
Astfel dînd buzna, Tidide cumplit de pe car îi răstoarnă
Pe amîndoi și pe urmă-i despoaie de arme și-ncrede
Soților săi telegarii să-i mîne la ei, la corăbii.

Cum îl văzu pustiind a troienilor pîlcuri, Eneas
Repede-n luptă se duse prin zborul de lănci repezite;
Dînsul umbla după Pandaros. Cum îl găsi pe arcașul
Falnic și plin de vîrtute, ieșind înaintea lui zise:
„Pandare, unde ți-e arcul, săgețile înaripate,
Slava ta neîntrecută pe-aici și în Licia? 'Nalță
Brațele tale spre cer și pune la țintă dușmanul,
Care tot biruie aici și pagubă multă ne-aduse
Nouă troienilor, că ne ucise pe mulți și pe-alese.
Tare mă tem să nu fie vreun zeu înciudat pe ai noștri,
Unul de jertfe lipsit, și-i amar cînd se mînie zeii."
Pandaros, al lui Licaon fecior, îi răspunse:
„Tu, căpitane mărite, al troienilor sfetnic, Eneas!
El mi se pare leit bătăiosul Tidid Diomede,
Doar îl cunosc de pe scut, de pe coiful cu creastă-ntreită,
Caii și carul îl văd; de-i un zeu însă, nu pot ști bine.
Iar dacă-i el, cum socot, dușmanul Tidid Diomede,
N-ar fi așa căpiat, dacă n-ar fi pe-aproape de dînsul,
Ca să-l ajute, vreun zeu. Cu umere ascunse sub nouri,
El mi-abătu într-aiurea săgeata, cu care-l ochisem.

[179] Coiful lui Diomedes are o formă alungită, fiind mai larg la bază și ascuțit la vîrf, așadar de formă conică. Termenii din original *(aylôpidi tryphaléiē)* permit însă și o altă interpretare, datorită obscurității sensului primului cuvînt, precum și datorită posibilității înlocuirii lui *tryphaléiē cu triphaléiē* „cu trei panașe, cu trei creste" (versiune adoptată de Murnu): această interpretare, afirmată de lexicografii antici, se referă la aspectul vizierei, prevăzută cu deschideri de o anumită formă. Expresia homerică mai sus notată a fost aproape literal tradusă de Vergilius, *Aen.* 3, 468 prin *conum insignis galeae* „casca semeață în formă de con", fapt ce pledează pentru prima interpretare a expresiei homerice. Pentru o altă variantă a traducerii, a se vedea D. Marmeliuc, *Interpretări homerice. Pe marginea Iliadei lui Homer în traducerea lui G. Murnu.* III, în *Studii clasice*, 7 (1965), p. 380.

Mai adineauri pe el l-am ţintit, şi în umăr la dreapta
L-am nimerit; fu împuns în platoşă prin scobitură,
De-am şi gîndit după asta că dus e pe lumea cealaltă.
Totuşi el n-a fost răpus, e doară vreun zeu în mînie.
Şi-uite că nu sînt pe-aici telegarii şi carele mele
Ca să mă urc, ci se află departe pe-acasă la tata,
Unspre'ce care frumoase şi nouă, abia isprăvite,
Şi-acoperite cu ţoale sînt ele şi-n jug la tot carul
Rumeg-alac şi orz alb, cum stau cîte doi telegarii.
Tot stăruia lîngă mine bătrînul meu tată Licaon,
Cînd de la mîndra lui curte era să iau drumul încoace,
Povăţuia în teleagă de-a pururi să umblu cu arma
Cînd voi mîna pe troieni prin focul bătăii. Eu însă
Nu vrui să ştiu, şi ce rău am făcut! Mi-a fost numai
Caii să-mi cruţ, ca să nu le lipsească nutreţu-n cetate,
Dacă ne-ncercuie-aheii, deprinşi fiind ei cu belşugul.
De-asta şi eu i-am lăsat şi pedestru venit-am la Troia.
M-am bizuit doar în arc, dar nu vrea nici el să m-ajute.
Am săgetat adineauri în doi neprieteni de frunte —
Unul era Diomede, Menelau celalt — şi făcut-am
Sînge să curgă din ei, cu asta mai tare-ndîrjindu-i.
Nenorocit a fost ceasul cînd soarta mă-mpinse pe mine
Arma din cui să desprind ca să vin să duc oaste la Troia,
Numai de dragul lui Hector. De-ar fi să mă-ntorc, s-am norocul
Ţara să-mi văd şi nevasta şi casa cea mare şi-naltă,
Capu-mi răteze pe loc un duşman, dacă nu mi-l fac ţănduri
Arcul acesta, nu-l lepăd în para din foc, că zadarnic
Mă însoţeşte." Eneas lui Pandaros astfel îi zise:
„Pandare, nu vorbi asta. Nici n-are să fie doar altfel
Pînă ce nu vom ieşi amîndoi în teleagă-nainte
Lui Diomede şi n-om încerca să ne batem cu dînsul.
Hai dar, tu urcă-te alături de mine să vezi mai degrabă
Ce fel sînt caii lui Tros, ce bine ştiu ei pe cîmpie
Goană să dea în duşmani, ca vîntul de iuţi, şi să fugă.
Dînşii ne scapă pe noi, o să zboare-napoi spre cetate,

[192] Carele de război erau acoperite cu huse din pînză pentru a fi protejate de diversele intemperii. Cf. 2, 769.

Chiar dacă Zeus din nou o să-i dea lui Tidid biruinţă.
Ia de la mine şi ţine lucioasele hăţuri şi biciul.
Eu în teleagă mă sui ca să-l iau pe duşman în primire,
Ori mi-l întîmpină tu, iar eu să am grija telegii."
Pandaros se-mpotrivi lui Eneas şi astfel îi zise:
„Ţine-ţi, prietene, frîul şi hăţuie caii tu singur;
Dînşii mai bine vor trage teleaga arcuită sub biciul
Unui stăpîn cunoscut, dac-am vrea să fugim de Tidide;
Mi-e să nu stea îndărătnici de spaimă cumva şi să nu vrea
Ei, dacă nu-ţi aud glasul, napoi să ne poarte din luptă;
Tabăr-asupră-ne atunci vultanul Tidid şi ne-omoară
Pe amîndoi şi ne pradă şi caii cei tari de copită.
Du-ţi înainte mai bine cum ştii telegarii şi carul,
Eu îl întîmpin cu arma pe el, dacă vine-mpotrivă."
Asta vorbir-amîndoi şi în caru-mpestrit se suiră,
Şi-nviforaţi spre Tidide goneau telegarii cei repezi.
Cum îi zări de departe venind, arătosul Stenelos
Iute vesti pe tovarăş rostindu-i cuvinte ce zboară:
„Tu Diomede Tidid, prea scumpe tu inimii mele,
Văd furtunatici venind să se bată cu tine doi oameni
Peste măsură de tari: e Pandaros unul, un meşter
Săgetător care i-al lui Licaon fecior, licianul,
Iară celalt e Eneas, vestit că el are de mamă
Pe Afrodita zeiţa şi tată pe mîndrul Anhise.
Urcă-te-n car să fugim împreună şi nu mai da astfel
Buzna-naintea oştirii, că-ţi pui în primejdie viaţa."
Dar sub gene privind la el se răsti Diomede:
„Nu-mi grăi mie de fugă, că n-am să mă iau după tine.

122–223 O eroare de amănunt în tălmăcire modifică înţelesul alternativei propuse de Aeneas: acesta îi oferă lui Pandaros carul pentru a lupta de la distanţă, în vreme ce el ar angaja o luptă corp la corp cu Diomedes; sau, dacă preferă, va rămîne el în car, iar Pandaros se va angaja în luptă directă. Vom restitui, în conformitate cu originalul, următoarea formă a v. 222: *Eu din teleagă cobor, ca să-l iau pe duşman în primire.*

223 Pandaros îl întîmpină pe Diomedes cu lancea (hom. *doyri*: vezi, explicit, şi *infra*, v. 274), nu cu arcul, întrucît arcaşii nu puteau lupta decît pedestru, pentru a putea efectua mişcările necesare montării arcului şi pregătirii loviturii, descrise în 4, 110–124.

Eu s-o dosesc de la luptă, să stau tupilat ca un famen
Nu sînt din fire deprins. Vîrtutea nu-mi şovăie încă.
Silă mi-e-n car să mă sui. La dînşii, chiar astfel, pedestru
Eu mă răped. Să tremur nu-ngăduie Palas Atena.
N-o să-i mai ducă pe ei înapoi telegarii cei repezi,
Nu-i vom slăbi doar o clipă şi-abia dacă unul ne scapă.
De-asta eu una-ţi demînd şi tu să-mi ţii minte demîndul:
Dacă-nţeleapta zeiţă Atena-mi dă cinstea să-i zdrumec
Pe amîndoi, tu aicea în loc să opreşti telegarii
Nezăbovind să anini la cotigă lucioasele hăţuri,
Sai dup-aceea degrabă la caii aduşi de Eneas,
De la duşmani să-i goneşti şi să-i duci pe la noi la corăbii;
Doar s-au prăsit ei din zmeii ce Zeus îi dete răsplată
Craiului Tros, că-i luase pe fiul iubit Ganimede,
Pentru c-au fost o minune de cai cum pe lume
Soarele nu mai văzuse. Din soiul acestor-Anhise
Craiul avut-a prăsilă furată lui Laomedonte,
Caii unindu-şi cu iepele lui, care-apoi la palatu-i
Minzi îi fătară vreo şase. Anhise păstrat-a dintr-înşii
Patru şi-n grajd i-a crescut. Pe doi, cei de-acolo, ca tată
I-a dăruit lui Eneas să-mprăştie spaimă-n războaie.
Ce izbîndire frumoasă, de-om pune noi mîna pe dînşii!"
Asta zic ei, iar duşmanii s-apropie, caii gonindu-şi
Pandaros cel arătos întîi începu s-ameninţe:
„Tu, inimoase Tidid, viteze din viţă mărită,
Nu te răpuse săgeata cea crud-aruncată de mine,
Iată-ncerca-voi acuma cu suliţa să te dau gata."
Zice şi lancea rotind o zboară din mînă spre dînsul
Şi-l nimereşte la scut, prin păturі acolo răzbate
Lancea cu boldul de-aramă şi pînă la platoşă ajunge.

[257] Carul de luptă avea înfipt, în partea anterioară, unde se afla lăcaşul vizitiului şi al războinicului (gr. *ántyx)*, un cui de dimensiuni mai mari, de care se agăţau hăţurile atunci cînd carul era gol: vizitiul sau războinicul obişnuia să întindă hăţurile prinzîndu-le cît mai repede de cui, pentru a nu permite vreo mişcare cailor în absenţa conducătorului de car. Cf., *infra*, v. 315.

Chiuie atunci bucuros şi se laudă Pandaros astfel:
„Iată-te-n vintre răzbit. Socot că de-acuma e gata,
N-o mai duci mult, şi ce laudă mare îmi vei da cu-a ta moarte
Netulburat îi răspunse lui Pandaros dîrzul Tidide:
„Ţinta greşită ţi-a fost. Dar nu veţi avea voi astîmpăr
Pînă ce unul din voi nu cade zdrobit şi pe Ares
Crîncenul n-o să-l îmbuibe cu sîngele-i scurs pe cîmpie."
Zice şi lăncii dă zbor. Atena o-ndreaptă spre nasul,
Ochiul lui Pandaros. Trece puternică arma prin şirul
Dinţilor albi, îi seceră din rădăcină pe urmă
Limba şi tocmai în capul bărbiei răsare ţuguiul
Şi se prăvale din chelnă voinicul şi zornăie asupra-i
Armele-i împodobite şi lucii; se sperie caii
Sprinteni şi fug, iar el moare şi-i seacă tăria vieţii.
Sare Eneas din caru-i cu lancea-narmat şi cu scutul,
Teamă fiindu-i ca nu cumva trupul să-i smulgă duşmanii.
Deci ca un leu ce se bizuie-n sine, pe mort ocolindu-l,
Lancea şi scutul rotund îi ţine-nainte de pază.
Gata să culce pe-oricine spre el ar păşi, ameninţă
Straşnic răcnind. Ci de jos înşfacă Tidide cu mîna
Un bolovan, ba un stei ce în vremea de astăzi doi oameni
N-ar fi în stare a-l urni; el singur uşor învîrtindu-l,
Iute-l porni pe Eneas cu dînsul în partea pe unde
Coapsa se-mbucă în şold, de aceea şi noadă se cheamă;
Osul îi frînse şi vinele-i rupse amîndouă, şi pielea
I-o scrijăli cu muchiatul pietroi. Viteazul atuncea
Cade-n genunchi şi-n pămînt îşi sprijină mîna vînjoasă,
Noaptea-i învăluie ochii. Pierea dacă nu-l vedea grabnic
Fiica lui Zeus, iubita lui mam-Afrodita, zeiţa
Care-l născu însoţită fiind cu oierul Anhise.
Ea îl cuprinse cu braţele albe şi-n faţă-i întinse
Faldul veşmîntului ei strălucit ca să-l apere astfel
De lovituri; se temu nu cumva să-l împungă cu lancea
Şi să-l omoare danaii. De-aceea şi-l scoase din luptă.
Capanianul atunci şi-aduse aminte de spusa
Lui Diomede Tidid şi caii cei tari de copită
El şi-i opri mai departe de clocotul harţei şi-acolo

Hăţul de cercul cotigii şi-l prinse şi-n urmă sări el
La telegarii comoşi cu care venise Eneas,
De la troieni le da goană spre tabăr-aheilor, unde
Lui Deipil i-a-ncrezut, căci el între soţii de-o seamă
Mai de la inimă-i fuse, fiind potriviţi laolaltă,
Iar Deipil i-a mînat la corăbii. Pe urmă Stenelos,
Repede-n caru-i suind, luă sclipitoarele hăţuri
Şi asmuţi telegarii grăbindu-se după Tidide.
El se luase cu arma cea crudă pe urmi-Afroditei
Şi-o urmărea duşmănos, ştiind-o că-i slabă de fire,
Nu e doar zîna cîrmace a oştenilor la bătălie,
Nu e nici Palas Atena, nici pustiitoarea Enio.
Cum o ajunse din goană prin marea-mbulzeală-a oştirii,
Fiul acelui viteaz preamărit Tideus, întinse
Arma şi năvălind, o împunse pe gingaşa mînă
La-ncheietură în palmă, şi-n piele-o pătrunse prin haina
Cea strălucită, măiastră, ţesută de zînele Graţii;
Prinse pe loc după asta să picure sîngele zînei,
Sucul ce curge în vinele zeilor, pentru că zeii
Nu beau vin negru, nu gustă bucate şi pîne, de-aceea
Fără de sînge sînt ei şi nemuritori. De durere
Ţip-Afrodita vîrtos şi pe fiu şi-l aruncă departe.
Dar îl apucă pe el în braţe din norul cel negru
Febos Apolon ca nu cumva-n piept să-l înţepe cu lancea
Şi să-l omoare danaii. Ci strigă vîrtos Diomedea
„Lasă războiul, tu fiic-a lui Zeus, şi du-te. Ori poate
Nu ţi-e destul că ademeni femeile slabe din fire?
Dacă mai umbli pe-aici, ia seama să n-ajungi să tremuri
Chiar de departe auzind că-i vifor de cruntă bătaie."
Zise, iar zîna se duse ameţită de-otrava durerii

[27] În conformitate cu originalul, reconstituim hexametrul după cum urmează: *Dar îl apucă în braţe-nvălindu-l în norul cel negru.* Cf. şi D. Marmeliuc, *op. cit.*, p. 383, care propune o versiune asemănătoare, cu modificarea mai pronunţată a contextului.

Vinteşa Iris o prinse şi-o scoase din deasa-nglotire,
Învineţită de chin şi cu mîna-nroşită de sînge.
Ea nimeri pe năvalnicul Ares la aripa stîngă,
Unde şedea odihnind prin ceaţă cu lancea şi caii,
Şi-ngenunchind ea se roagă de fratele-i Ares şi-i cere
Caii gătiţi cu fruntare de aur şi astfel îi zice:
„Dragul meu frate, fii bun şi-ndură-te, dă-mi telegarii,
Ca să mă sui pe Olimp la zei în cetate, căci prea mult
Sufăr de rana ce un muritor mi-a făcut, Diomede,
Cel care acum ar da piept cu însuşi părintele Zeus."
Zise, şi el îi dă caii gătiţi cu fruntare de aur.
Zîna se suie-n cotigă cu sufletul plin de mîhnire,
Suie-se alături şi Iris şi ia sclipitoarele hăţuri,
Biciuie caii apoi. Ei zboară voioşi şi se urcă
Numaidecît pe Olimp, pe culmea de zei locuită.
Iris cea iute opreşte acolo din zbor telegarii,
De la teleagă-i deshamă şi hrană cerească le-aruncă.
Cade-Afrodita-n genunchi înaintea zeiţei Diona,
Mama-i, iar dînsa uimită-şi cuprinde în braţe copila

362–363 În legătură cu naşterea Afroditei sînt cunoscute două tradiţii mitologice diferite. Prima, care consideră ca părinţi ai zeiţei pe Zeus şi Dione, este atestată aici de Homer. După a doua, Afrodita era fiica cerului (gr. *Oýranos*); acesta din urmă, mutilat de fiul său, Kronos, ar fi dat naştere Afroditei în urma unirii cu apele mării. Platon, în *Kratylos*, 406 C şi *Symposion*, 180 D sqq., reuneşte cele două tradiţii, imaginîndu-şi existenţa a două divinităţi diferite: Afrodita Urania (gr. *Oyrania* „născută din cer") şi Afrodita Pandemos (gr. *Pándēmos* „din popor, vulgară"), între care exista deosebirea dintre dragostea ideală, pură, întruchipată de Urania, şi dragostea trupească, insuflată de Pandemos. Cf. Pierre Grimal, *Dictionnaire de la mythologie grecque et romaine*. Paris, 1969, s.v. *Aphrodite*; *Pauly's Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*. Herausgegeben von Georg Wissowa. Erster Band. Stuttgart, 1894, s.v. *Aphrodite*, col. 2771. Tradiţia posthomerică a naşterii Afroditei din spuma mării se regăseşte la Hesiod, *Theogonia*, v. 190 şi urm. (în ediţia P. Mazon, *Oeuvres*. Paris, 1928), Apollodoros, *Bibliotheke historike* (în ediţia G. Frazer, London — New York, 1921), 1, 9, 17; 1, 4, 4; 3, 2, 2; 3, 12, 2; 3, 14, 4; *Epitome* 4, 1 (în aceeaşi ediţie); şi Antoninus Liberalis, *Transformationes* (în ediţia Westermann, *Mythographi Graeci*. Brunschvig, 1843, pp. 200–238). Acestei tradiţii antice îi aparţine o serie de reprezentări picturale celebre din Renaştere şi epoca

Şi netezind-o cu mîna o-ntreabă: „Copila mea, spune-mi,
Care din zeii cereşti făcutu-ţi-a asta degeaba
Şi pe nedrept, ca şi cînd tu faci cuiva răul pe faţă?“
Iar Afrodit-a răspuns: „Trufaşul Tidid Diomede,
El mă împunse, căci eu furişîndu-m-am scos din bătaie
Şi-am ocrotit pe Eneas, feciorul meu scump ca nici unul.
Nu mai e doară-ntre ahei şi troieni opintire cumplită,
Chiar şi cu zeii se-ncumet-acum să dea luptă danaii.“
Dar începu să o mîngîie astfel zeiţa Diona:
„Rabdă, copilo, şi inimă prinde, măcar că te doare,
Nu numai tu, ci mai mulţi care şed pe-a Olimpului culme
Am pătimit de la oameni şi ne-am chinuit fără milă
Noi înde-noi. A pătit-o chiar Ares odată, cînd fiii
Lui Aloeu, Efialt şi Otos, puternic în lanţuri
L-au fercecat şi la temniţă-n chiup de aramă-l ţinură
Peste un an, de era să se mistuie aci Războilă.
Dar Eribea, frumoas-a lor vitregă mamă, lui Hermes
Dete de ştire, şi el pe ascuns îl desprinse din lanţuri
Şi de necaz îl scuti şi de greul osîndei. Şi Hera
Biat-a pătit-o cînd fiul lui Amfitrion, oţelitul
Hercule, asupra-i ţintind săgeata-ntreit ascuţită,
O nemeri pe la sîn. Nespusă i-a fost pătimirea.
D-apoi năprasnicul Hades, cînd fătul lui Zeus, acelaşi
Hercule, îl nemeri şi pe el cu săgeata la poarta
Morţilor, jos pe tărîmul celalt, şi-l supuse durerii.
Hades atunci pe Olimp a venit la palatul lui Zeus,
Plin de mîhnire şi tare de schingiuri pătruns, că săgeata
Umăru-i ţapăn răzbise şi nu-i da răgaz suferinţa
Pînă ce Peon pe rană-i presară tot leacuri uşoare
Şi, nefiind muritor, la urmă se vindecă zeul.
Un ticălos şi hain şi nelegiuit e oricine

modernă, cunoscute sub denumirea generică de *Naşterea lui Venus* sau *Venus Anadyomene*, cum sînt tablourile lui Rafael, Botticelli, Ingres, Cabanel ş.a.

375–393 Episoadele relatate aparţin unor cicluri mitice evident anterioare *Iliadei*, dintre care se disting: o titanomahie restrînsă avînd drept scop anihilarea lui Ares, una din pîrghiile esenţiale ale dominaţiei olimpienilor asupra vechilor divinităţi

Trage cu arcul în zei şi sufletul le aroăraşte.
Palas pe-acela-l împinse să vie la tine-mpotrivă.
Nesocotitul de el, nu ştie că prea sînt puţine
Zilele aceluia care în vrajbă se pune cu zeii.
N-o să-i mai stea pe genunchi, nici tată i-or zice copiii,
Veseli primindu-l acasă la-ntorsu-i din lupta cea crunţă.
Deci să ia seama Tidid, oricît e de mare şi tare,
Nu cumva unul mai zdravăn ca tine să tabere asupră-i,
Şi apoi vai de nevasta cea bună, copila cuminte
A lui Adrast, Egialia! Cum ea bocind peste noapte
O să deştepte din somn pe-ai săi şi-şi va plînge bărbatul,
Cel mai de frunte viteaz din Ahaia!" Astfel Diona
Zice şi sîngele-i stoarce cu mîinile ei amîndouă.
Rana-i se vindecă atunci şi marea-i durere s-alină.
Hera şi Palas Atena, cum văd pe Afrodita rănită,
Vin cu ispită de vorbe şi-ncep să-l întarte pe Zeus;
Graiul întîi ticlui cea cu ochii albaştri Atena:
„Tată, tu n-ai să te superi pe mine de tot ce voi spune?
Zău, că-i de vin-Afrodita, căci ea pe troieni îi iubeşte
Prea de tot mult şi-o fi-mpins pe vreo fat-aheiană să fugă

de tip în general teriomorf; în al doilea rînd, un ciclu heraclid, al cărui erou, deşi direct înrudit cu stăpînul olimpienilor, reia vechea luptă împotriva acestora, din motive nu întru totul lămurite, cel puţin în cazul lui Hades. Aceste fragmente epice aparţinînd tradiţiilor străvechi aedice, în mod cert prehomerice, conţin o serie de contradicţii lesne de remarcat: în v. 379 se afirmă că Ares, zeu nemuritor, ca orice divinitate, era pe punctul de a muri, fapt imposibil de conceput pentru întreaga tradiţie mitologică greacă; în v. 383, Herakles este numit „fiul lui Amfitrion", iar peste două versuri, „fătul lui Zeus", ultima denominaţie fiind, conform tradiţiei generale, cea reală. În legătură cu Pean (gr. *Paiēōn*), trebuie precizat că la Homer acesta este o divinitate distinctă de Apollon, deşi cîntul în cinstea acestuia din urmă se numeşte chiar *paiēōn* (cf., în original, 1, 473); Apollon este invocat însă, în „pean", nu în calitate de izbăvitor de suferinţe, de „medic", ca divinitatea numită *Paiēōn*, ci în calitate de ocrotitor, apărător de orice contaminare impură. Paieon este, aşadar, în conformitate cu mărturia furnizată de Homer, singurul medic al zeilor, el fiind ulterior, în epocă alexandrină (Zenodotos), identificat cu Apollon.

Iar după ei, și pe cînd dezmierda pe frumoasa gătită,
Mîna molcuță și-o fi înțepat de vreo sponcă de aur."
Ast-auzind, a zîmbit al zeilor tată și-al lumii,
Și pe-a iubirii zeiță de aur chemînd-o la dînsul,
„Fata mea,-i zise, războiul nu te privește pe tine;
Grija ta fie mereu legăturile dragi ale nunții.
Armele și bătălia sînt date lui Ares și Palas."
Asta grăi, și în vreme ce zeii vorbeau laolaltă,
Nepregetat se aruncă Tidid la Eneas de-a dreptul,
Nu vrea să știe că scutul asupra-i Apolon întinse;
Nesocoti și pe marele zeu și-i ardea să doboare
Sulița lui pe dușman și să prade vestitele-i arme.
De-asta și tabăr-asupra-i de trei ori turbat să-l omoare,
Însă de trei ori Apolon izbindu-l în scut îl respinse,
Cînd mai încearcă viteazul sărind ca un zeu de puternic,
Astfel vîrtos l-amenință pe dînsul arcașul Apolon:
„Tu, Diomede, ia seama și-n lături fereste. Cu zeii
Nu căuta să te-asemeni, că nu sînt totuna cu neamul
Zeilor, oamenii cei muritori care umblă prin tină."
Asta grăi, iar Tidide se trase doi pași mai în urmă
Și se feri de mînia țintașului Febos Apolon.
Zeul apoi pe Eneas, din valmă luîndu-l, îl duse
La cetățuie-n Pergam, unde capiștea-i fuse zidită.
Leto și meștera-n arc Artemis acolo, în sfîntul
Mare locaș, lecuindu-l, îi deteră iarăși tărie.
Plăsmuie însă Apolon în locu-i o umbră ce-arată
Parcă-i Eneas aidoma-n arme și-n toată făptura,
Și se încaier-alături de umbră, de-o parte și alta,
Și pe la piepturi în față își sfarmă izbindu-și într-una
Paveze mari și rotunde de piele sau scuturi ușoare.
Febos Apolon atunci îl chemă pe vifornicul Ares:
„Ares, tu crîncene, biciul orașelor, spulberul lumii!
Vino și-nlătură din bătălie pe-acest Diomede
Care trufindu-se acum și cu tata-ne Zeus s-ar bate.
Dînsul împunse cu lancea la mînă întîi pe-Afrodita,
Și dup-aceea la mine sări ca un zeu în putere."
Asta rosti și stătu el apoi în Pergam la cetate.
Ares veni căpiat și crunt ca o fiară-ntre rînduri
Și-nflăcăra pe troieni. La față părea că e Domnul
Tracilor, iutele Acamas, și astfel pe fiii lui Priam

El îi zorea: „Priamizi, răsaduri din viță mărită,
Încă lăsa-veți așa pe ahei să vă secere oastea?
Ori aștepta-veți ca ei să ajungă la poarta cetății?
Dus e bărbatul, pe care-l cinsteam ca pe Hector, Eneas
Cel din Anhise născut. Deci hai, pe voinicul tovarăș
Noi măcar mort s-apărăm, să-l scoatem din clocotul luptei."
Asta grăi, și trezi-n fiecare curaj și vîrtute.
Craiul Sarpedon atunci pe Hector începe să-l mustre:
„Unde ți-e, Hector, acum vitejia ce-aveai înainte?
Zis-ai cîndva că de n-ai avea alte oștiri și-ajutoare,
Singur cu mulții cumnați și cu frații tu aperi cetatea.
Dar pe nici unul din ei eu nu văd pe-aici nicăirea:
Stau îndosiți ca ogarii de teamă cînd leul răsare.
Noi, îns-aci ne tot batem, măcar că sîntem ajutoare.
Iată eu unul, ca soț de război, am venit de departe,
Tocmai din Licia, de lîngă apa învolbat-a lui Xantos,
Și mi-am lăsat copilașul acolo, lăsat-am nevasta
Și o mulțime de-avuturi dorite de cel care n-are.
Armia-mi totuși silesc să se bată și stărui eu însumi
Tot încolțind pe dușman, cu toate că n-am eu pe-aproape
Bunuri să-mi jăfuie aheii și rude să-mi ia în robie.
Însă tu stai huzurind, nu sprijini la trudă pe oameni
Ca să se-mpizmuie-n harță, să-și apere casa și-avutul.
Mi-e doar să nu fiți cuprinși de un năvod ce mrejuie totul
Și să ajungeți vînatul și prada vrăjmașilor voștri;
Ei după asta curînd vă spulberă mîndra cetate.
Tu ești dator să ai grijă de-acestea și ziua și noaptea
Și să te rogi de noi toți căpitanii de oaste ajutoare
Bine să ținem mereu să nu fii hain la mustrare."
Zice, iar Hector, mușcat ca de șarpe de vorba ce-i spuse,
Sare din chelna telegii cu armele toate pe dînsul.
Lăncile el răsucind, cutreieră tabăra-i toată
Și-o îmboldește din grai și aprinde cumplită bătaie.
Oastea-i se-ntoarce-napoi și aheilor stă împotrivă.
Dar și danaii țin piept, se îndeasă și nu se-nspăimîntă.
Cum adierea de vînt prin arie-mprăștie pleava
La treierat, cînd a viptului zînă bălaie Demetra

Hoaspa desparte de roadă uşor la bătaia de vînturi,
Cläile-albesc de pospai pe deasupra; tot astfel aheii
Se înălbiră de pulberea ce-o ridicau între-olaltă
Pînă la cer din copite pămîntul izbind telegarii
Iarăşi întorşi la război, că dau roată-napoi vizitiii.
Toţi năzuiau înainte cu bicele. Ares da sprijin
Celor din Troia, şi-umbla de mînie turbat pretutindeni.
Noapte lăţea-nvăluind bătelişteа toată şi astfel
Voia-mplini lui Apolon, încinsul cu paloş de aur,
Care-l rugase pe el să însuflete oastea troiană,
Cînd a văzut că Aten-a danailor paznică-i dusă.
Febos el însuşi atunci din templu-i bogat lui Eneas
Drumul îi dete şi-n inimă-i puse curaj şi tărie.
El se ivi la tovarăşii săi, care, cum îl văzură,
Tare se înveseliră că el mai viează şi-i teafăr
Şi de vîrtute tot plin, dar nu-l întrebară pe dînsul;
N-aveau răgaz ei de grija trezită de-Apolon şi Ares,
Spulberătorul de vieţi, şi de vrajba cea pururi aprinsă.
Aias cei doi, Diomede Tidid şi Ulise la luptă
Tot îi sileau pe danai, dar şi ei de la sine cu toţii,
Nesperiaţi de răzbirea şi chiotul oastei troiene,
Stau fără preget ca norii cei puşi de stăpînul furtunii
Sus, pe o culme de plai, să s-aţie statornici, pe-o vreme
Cînd alinat e văzduhul şi-adoarme sălbaticul crivăţ
Şi viforoasele vînturi ce bat vîjîind şi răsfiră
Norii noptatici din munţi; tot astfel aheii-naintea
Gloatei troiene adăstau cu-ndîrjire şi neşovăielnici.
Dar Agamemnon umbla în duium şi da zor pretutindeni:
„Fiţi, o prieteni, bărbaţi, în pieptu-vă puneţi tărie,
Fie-vă unii de alţii ruşine în toiu-ncleştării.
Scapă mai mulţi decît mor, dacă-i teamă-ntre voi şi ruşine,
Cei care-o zbughe de frică îşi pierd şi vîrtutea şi slava."
Zice şi vîntuie lancea, ochind pe oşteanul din frunte,
Mare de suflet şi drag lui Eneas, pe Deicoonte
Pergasianul, la care troienii ţineau ca la fiii
Craiului Priam, căci el sta gata să lupte prin şirul
Celor întîi. Îl însuliţă-n scut Agamemnon Atride,
Ne-mpiedicată fiind prin pavăză suliţa-i trece

Şi pe la pîntece-n brîu pe bietu-l străpunge. Deodată
Cade voinicul bufnind şi zornăie arama pe dînsul.
Dar şi Eneas în schimb răpune doi oameni de frunte,
Pe Orsiloh şi Creton, vlăstarele lui Diocleus
Care trăia cu lăcaşul în Fera cea bine-zidită.
Foarte cuprins era el şi neamu-şi trăgea de la zeul
Apei Alfeu, care-n ţara pilenilor curge aşa mare.
Zeul născu pe-Orsiloh, un Domn pe-o mulţime de oameni,
Fiul acestuia a fost Diocleus, iar el era tatăl
Lui Orsiloh şi Creton, doi gemeni deprinşi la bătaie.
Tineri fiind amîndoi, s-au oştit şi-au plecat în corăbii
Ca să răzbune pe-Atrizi, cu oastea din Argos la Troia,
Unde ursita lăţi peste ei întunericul morţii.
Cum o pereche de lei de la munţi, depe plaiuri înalte,
Unde-i cresc u o leoaică-n desişul adîncilor codri,
Staule multe deşartă răpind de la turme oi grase
Şi o poiadă de boi pînă cînd, biruiţi de puterea
Unor bărbaţi vînători, cad morţi la lovirea din suliţi;
Astfel oştenii cei doi, cu lancea răzbiţi de Eneas,
Cad prăbuşiţi la pămînt ca brazii cei nalţi în pădure,
Cum îi văzu răsturnaţi, cuprins de-a lor milă, Menelau
Se azvîrli strălucind în arme de-aramă prin şirul
Celor dintîi. Mînios el arma-şi roti, că-l împinse
Ares, al armelor zeu, ca să-l vază răpus de Eneas.
Dar îl zări Antiloh, feciorul măritului Nestor,
Şi se luă dup-Atrid, căci tare-i era să nu piară
Craiul şi-o dată cu el şi-ntreag-a războiului ţintă.
De-asta, cînd ei amîndoi s-au ajuns şi ţineau împotrivă
Braţele, lăncile-ntinse, ahtiaţi amîndoi să se-ncleşte,
Vine Antiloh şi s-alătur-aproape de tot de Menelau
Ca să-l ajute. Dar cît era dornic de luptă, Eneas
Datu-s-a-n lături cînd el a văzut că-i stau doi împotrivă.
Ei, părăsiţi de Eneas, spre tabără-n pace-şi luară
Morţii vintriş şi după ce-acolo-i dădură pe mîna
Soţilor, se înturnar-amîndoi la-ncleştarea din frunte.
Dînşii uciseră pe Pilemen, a lui Ares potrivă,
Domnul oştenilor tari, paflagonii-narmaţii cu scuturi.
Tocmai cînd el în cotigă sta oblu, Menelau,

Meşter în lance,-l brodi în undreaua din umăr chitindu-l.
Fiul lui Nestor atunci păli pe Midon, vizitiul
Lui Pilemen, pe voinicul născut din Atimniu,
Cînd telegarii-şi coti. La cot cu o piatră pocnindu-l,
Frînele-i albe de fildeş în colb îi căzură din mînă
Şi Antiloh năvălind îi sparse cu sabia tîmpla.
Dînsul atunci, horcăind, pe loc se răstoarnă din chelnă,
Cade prin colb şi s-afundă cu creştetul pînă la umăr.
Astfel o vreme stă el afundat în nisipul cîmpiei
Pînă ce caii, zvîrlind, din car îl dau jos pe de-a-ntregul.
Biciuie caii apoi Antiloh şi spre-ahei îi alungă.
Cum îi văzu pe-amîndoi între rînduri, s-avîntă spre dînşii
Hector răcnind, şi ca turma-i vin cete puternice-n urmă
Călăuzite de Ares, mînate de crunta Enio;
Ea e-nsoţită de Valma războiului cea-ngrozitoare.
Ares, cu mîna-nvîrtind o lungă năprasnică lance,
Ba înaintea lui Hector se poartă, ba-n urma lui Hector.
Cînd Diomede pe Ares văzu, îl cuprinse fiorul.
Cum rătăcit oarecine, cînd merge pe-o-ntinsă cîmpie,
Stă uluit dacă vede un rîu care curge spre mare
Repede, spumegător clocotind, şi-napoi o porneşte;
Astfel se trage Tidid şi zice oştirii: „Prieteni,
Tot ne mirăm de cutezul şi războinicia lui Hector,
Veşnic alături îi stă cîte un zeu şi-l păzeşte de moarte.
Iată şi-acuma pe-aproape în chip de bărbat îi stă Ares.
Hai dar, purcedeţi încet înapoi cu privirea-ndreptată
Tot spre duşman şi feriţi-vă lupta să-ncepeţi cu zeii."
Zice Tidid, iar troienii vin tot mai aproape de dînşii.
Hector însuliţ-atunci doi tineri destoinici în arme,
Care-n aceeaşi cotigă erau, Anhial şi Menestes.
Milă-l cuprinse pe Aias, cînd el îi văzu la căderе,
Merse pe-aproape de tot şi puse la ţintă pe Amfiu
Selagianul, al căruia tată Selagos, în Pesos
Locuitor, era foarte bogat moşier, ci ursita
Vru să se ducă şi el, să ajute la Troia pe Priam
Şi pe-ai lui Priam feciori. Dar Aias, sub brîu nimerindu-l,
L-a spintecat pe oştean. Îndată, trăsnit după asta,
El a bufnit la pămînt. Şi Aias s-aruncă la dînsul
Gata să-l jăfuie, dar îl împroaşcă troienii c-o ploaie
De zburături ascuţite, de care-l mai apără scutul.

Puse el totuşi piciorul în mort şi smunci dintr-însul
Lancea-i înfiptă. Din toată podoaba-i de arme nimica
Nu mai putu să desprindă, lovirile tot se-ndesiră
Şi se temu el atunci să nu-l cotropească troienii
Care cu lăncile-n mînă-i dau ghes fiind mulţi şi pe-alese.
De-asta şi cît era el de mare şi zdravăn şi falnic,
Tot l-au respins de la ei, iar el şovăind se dă-n lături.
Astfel aceia se tot străduiau în cumplitul încaier
Cînd pe bărbatul fecior al lui Hercule, pe Tlepolemos
Soarta-l împinse să-nfrunte pe dumnezeiescul Sarpedon.
Cum împotrivă păşind, ei s-apropie unul de altul,
Fiul de-o parte al lui Zeus, nepotul lui Zeus de alta,
Vorba începe întîi Tlepolemos şi zice: „Sarpedon,
Tu, căpetenia oastei din Licia, ce te sileşte
Dosnic să tremuri pe-aici, tu nepriceputul în arme?
Mare minciună că tu eşti născut din părintele Zeus!
Tare departe mai eşti de acei care în vremea trecută
Fură din osul lui Zeus! De loc nu te-asemeni cu dînşii.
Altfel se zice c-a fost părintele meu în putere,
Hercule, nepregetat la război şi la fire ca leul.
El şi pe-aici a venit oarecînd ca să capete caii
Lui Laomedon, cu oameni puţini şi cu şase corăbii,
Totuşi, cetatea o sparse şi-n uliţi întinse pustiul.
Tu însă nu eşti bărbat, de aceea şi armia-ţi piere.
Deci anevoie să poţi ajuta pe troieni, pentru care
Ai şi venit de departe, din Licia. Chiar de-ai fi tare,
Totuşi de mine zdrobit, vei merge pe lumea cealaltă."
Dar căpitanul Sarpedon aşa-i cuvînta împotrivă:
„Hercule, o, Tlepolemos, ce-i drept a luat Ilionul
Numai în urma prostiei slăvitului crai Laomedon,
Care, deşi îl slujise, grozav îl jigni cu mustrarea.
Nu vru să-i dea ca răsplat-acei cai după care venise
El de departe. Dar eu îţi răspund: de la mine găsi-vei
Moartea cernită pe-aici. Străpuns de-a mea lance, tu da-vei
Iadului sufletul tău, şi mie-mi dai astăzi mărire."

661–662 Prezenţa epitetului acordat divinităţii supreme a spaţiului subteran este greu de explicat şi pare a fi legată de existenţa unui cielu mitic extrem de vechi, ilustrat în episodul răpirii

Zice. Dar el, Tlepolem, dădu strămurarea de frasin
Grabnic în sus şi deodată din mînă le zboară-mpotrivă
Lăncile lor. Sarpedon întîi în cerbice-l ajunse
Pe Tlepolem, şi amar pe acolo-l împunse ţuguiul;
Beznă de noapte pe loc îi acoperă zarea vederii.
Iar Tlepolem îl chiti pe Sarpedon în coapsă la stînga,
Lacom, al suliţei bold îndată prin coapsă-i pătrunse,
Osul abia scrijălind, de moarte feritu-l-a Zeus.
Dar pe Sarpedon luînd, îl scoaseră din bătălie
Mîndri tovarăşi de-ai lui; iar lancea pe jos trăgănată
Rău îl muncea pe viteaz, ci nimenea n-a luat seama,
Nici s-a gîndit să i-o smulgă din şold ca să poată el merge,
Tare grăbiţi ei fiind de grija ce-aveau ca să-l scape.
Pe Tlepolemos aşişderea-l scoaser-aheii din luptă
Şi-l depărtară din toi. Îl văzu pe Sarpedon Ulise
Neşovăielnicul şi de mînie îndată s-aprinse.
Stete-ndoios: să se ia după fiul lui Zeus Sarpedon
Ori pe mai mulţi să omoare din armia cea liciană?
Dar să doboare cu arm-ascuţită pe fiul lui Zeus
Nu-i fu de soartă menit lui Ulise, de-aceea şi Palas
Furia-i spre licieni o îndreaptă. Şi-acolo s-aruncă
El în mulţime, doboară pe-Alastor, pe Hromiu, pe-Alcandru,
Pe Noemon, pe Coiran şi chiar pe Pritan şi pe Haliu.
Şi-ar fi ucis pe mai mulţi Ulise din oastea duşmană,
Dar luă seama deodată-ncoifatul şi marele Hector,
Merse prin şirul întîi lucind în veşminte de-aramă
Şi-nfricoşă pe danai. Văzîndu-l aproape, Sarpedon
Se-nvioră şi aşa începu să se roage de dînsul:
„Nu mă lăsa să fiu pradă danailor, tu, Priamide.
Vino şi dă-mi ajutor şi las' dup-aceea-n cetate
Duhul să-mi dau, dacă nu mi-a fost dat mie bietul
Ca să mă-ntorc înapoi pe-acasă-n iubita mea ţară
Şi să aduc bucurie copilului meu şi femeii."
Asta rugarea i-a fost, iar Hector nimic nu răspunse,

Persephonei de către Hades prin intermediul unor cai deosebit de viguroşi, precum şi în mitologema carului tras de cai înaripaţi al lui Poseidon. Cf. nota la 7, 434, 444.

Ci se grăbi pe de lături voind pe ahei să-i împingă
Tot înapoi şi pe mulţi să doboare. Tovarăşii mîndri
Ai lui Sarpedon pe el îl luară şi-l duseră-n umbră
Pe sub stejarul crescut de minune la poarta cetăţii.
Iar, de la coapsă, din stînga rănitului sulița-i scoase
Unul din ei, Pelagon, voinicul, iubitu-i prieten.
Prinse să leşine-atunci şi ceaţă pe ochi i se puse,
Dar învie dup-aceea, şi încet la bătaia de vînturi
Sufletu-i greu zbuciumat începu să mai prindă tărie.
Oastea din Argos acum, încolţită de Hector şi Ares
Nici se pornea înapoi luînd fuga spre negre corăbii,
Nici prididea în opint, de aceea şi tot se da-n lături,
Cum oblici că se bate de partea troienilor Ares.
Oare pe cine dintîi şi pe cine la urmă doboară
Hector, odrasla lui Priam, şi zeul războiului Ares?
Pe vizitiul Orest, pe Teutras, un zeu în făptură,
Pe Enomaos, pe Trehos, dibaciul în arme, etolul,
Pe enopidul Helen, pe Oresbios, cel cu şerparul
Luciu pestriţ, care-n Hila trăia lîngă lacul Chefisos
Numai de-avere-ngrijind şi avea şi pe alţii aproape
Beoţieni, care aveau pe acolo mănoase pămînturi.
Hera, zeiţa de sus, cea cu braţele albe, cînd vede
Cum pologeau pe ahei în valma cea cruntă troienii,
Iute spre-Atena se-ndreaptă cu vaiet de vorbe ce zboară:
„Vai mie, vai, neînvinsă tu fiic-a lui Zeus, zadarnic
Am juruit lui Menelau că are să năruie Troia
Şi-nvingător se va-ntoarce, că vezi cum lăsăm noi acuma
Volnic pe Ares să turbe, să-mprăştie groază şi moarte.
Haide la lucru şi noi, să fim gata de iureş şi harţă!"
Asta ea zice şi Palas de loc nu se pune-mpotrivă.
Grabnică merge să-nhame doi zmei cu fruntare de aur
Hera, velita zeiţă, născuta din marele Cronos,
Pune şi Hebe la osia cea fermecat-a cotigii
Roate rotunde de-aramă cu spiţe de două ori patru;
Veşnice sînt ale roatelor cercuri durate din aur
Şi cu obezi de aramă-ntărite, minunea vederii.
Şi rotunziţi de argint străluce la roate butucii,
Chelna se-ntinde-mpletită-n curele de argint şi de aur

Şi-are deasupra pieptarului ei două margini de-aramă.
Oiştea-n faţă de-argint. La capătu-i leagă zeiţa
Hamul de aur frumos de poveste şi prinde de dînsul
Dalbe hamuturi de aur, pe care le trece la pieptul
Cailor Hera-nfocată de setea-nvrăjbirii şi luptei.
Dar şi născuta din Zeus de scut purtătorul, Atena,
Merge-n odaia părintelui ei, de pe sine desprinde
Dalbul ei strai împestrit şi cu mîna-i ţesut de ea însăşi
Şi se îmbracă în platoşa vijeliosului Zeus,
Arme încinge gătindu-se de bătălie. Pe spate
Ea îşi aruncă năprasnica pavăză înciucurată
Şi-ncercuită de Spaimă, de jur împrejur, ca de-un şarpe.
Vrajba-i pe dînsa şi Sila şi Goana cea mult fioroasă,
Capul Gorgonei, dihania-nfricoşătoare, la mijloc,
Mărmuritor de cumplită şi groaznică iasm-a lui Zeus.
Pune şi coiful de aur, crestat şi cu patru gurguie,
Care-ar putea ocroti pedestrime-a o sută de-oraşe.
Suie-se în focuria teleagă şi-mpumn-apoi lancea
Mare şi grea, oţelită, cu care-a bărbaţilor rînduri
Fulgeră ea mînioasă, născută din tată puternic.
Repede Hera dă bici telegarilor şi, de la sine,
Poarta cerească trosnind pe loc se deschide-nainte:
Străjuie Horele acolo tot cerul şi-Olimpul, ridică
Norii cei deşi şi-i coboară, fiind în Olimp portăriţe.
Caii cu şfichiul mînaţi de zeiţe pe poartă trecură.

715–717 Carul descris de poet avea două garnituri de metal (aici, aramă), al căror rol nu pare a fi fost, după indicaţiile furnizate de o serie de scolii, altul decît ornamental. Caii erau legaţi prin intermediul unui jug curbat (hom. *zygón)*, ataşat la gîtul cailor cu ajutorul unor curele (hom. *lōpadna)*, aici de aur.

736–739 Poarta (în original, *porţile)* cerului sînt norii, pe care Horele (hom. *Hōrai)* îi adună sau îi împrăştie, în funcţie de anotimpuri: în acest fel, Horele deschid sau închid porţile cerului şi, în acelaşi timp, ale Olimpului, deoarece culmile acestuia depăşesc norii şi se situează propriu-zis în cer. Din acest motiv, Horele trebuie să dea la o parte porţile cerului pentru a îngădui zeiţelor trecerea de la o culme la alta a Olimpului. Avînd în vedere că reşedinţa lui Zeus se afla pe cea mai înaltă culme a Olimpului, iar Hera şi Atena veneau de acolo (cf., *supra*, v. 721), se impune modificarea versiunii româneşti a v. 741 în conformitate, de altfel, cu indicaţiile din comentariul lui Aristarkhos: *Sînd pe-a Olimpului culme, pe una foarte înaltă.*

Ele, de zei osebit, la o parte găsiră pe Zeus
Stînd pe-a Olimpului culme, pe cea mai înaltă din toate.
Hera cu brațele albe opri lîngă el telegarii
Și începu să-l întrebe pe cel mai deasupra zeimii:
„Cum nu te mînii, Părinte, de sălbăticia lui Ares?
Ce mai vieți de viteji prin tabăr-aheilor stinse
Fără de cale și drept! Mi-e jale de ei, dar Apolon
Și Afrodita se bucură fără mustrare de cuget
Și pe nebun îl asmuță de nu mai cunoaște vreo lege.
Oare, părinte, tu, Zeus, te superi acuma pe mine,
Dacă pe Ares, amarnic bătut, îl voi scoate din luptă?"
Se învoi și răspunse zeiței stăpînul furtunii:
„Hai și trimite-mpotrivă-i pe Palas cea biruitoare,
Care-i deprinsă lui Ares să-i dea lovituri dureroase".
Astfel îi zise, și Hera voios se supune poruncii.
Biciuie caii pornind, iar ei se îndeamnă cu zborul
Repede între pămînt și-a cerului boltă cu stele.
Cît de lățită e zarea ce-o vede cu ochii neștine
Cînd de pe-o culme se uită pe-ntinderea mării albastre,
Saltă deodată pe-atîta și caii iau vînt și necheză.
Cînd după asta sosiră-n curînd pe cîmpie la Troia,
Unde Simois și-amestecă apa cu rîul Scamandru,
Hera cu brațele albe din fugă opri telegarii
Și-i slobozi de la car și în negură deasă-i ascunse;
Scoase-ambrozie Simois atunci și le dete să pască.
Zînele apoi, cu pășit de sfioși porumbei, înfocate
Merseră alături de-ahei. Și cum între cete sosiră
Unde erau luptători mai mulți și mai vrednici în jurul
Lui Diomede, toți aprigi în luptă ca leii prădalnici
Sau ca sălbaticii vieri cari nu mai slăbesc în putere;
Hera oprindu-se acolo, se schimbă la față, -mprumută
Chipul lui Stentor, viteazul cu glasul de-aramă, ca dînsul
Țipă cît oameni cincizeci și-i mustră pe dînșii: „Rușine
Vouă, nevolnici ahei, păunașilor, voi fără suflet!
Pînă ce-Ahile umbla împreună cu voi la bătaie,
Nu cutezau nici pe Poarta Dardană să iasă troienii,
Căci tremurau de cumplita lui lance, dar iată că astăzi

[775] Poarta Dardană (sau a lui Dardanos) este aceeași cu Poarta Scheiană, ultimul nume apărînd mai frecvent în *Iliada*.

Vin să se bată cu voi la corăbii, departe de ziduri."
Asta grăindu-le aprinse la toţi vitejia şi-avîntul.
Palas zbură spre Tidide. La car îl găsi răcorindu-şi
Rana făcută de arcul lui Pandaros. El de sudoare
Sta chinuindu-se acolo sub larga curea de la scutu-i
Mare frumos cercuit, şi braţu-i de chin amorţise;
Dînsul în lături cureaua ţinea şi ştergea de pe rană
Sîngele negru. Zeiţa de ham răzimîndu-se-i zise:
„Tare puţin lui Tideu la inimă-i seamănă fiul.
Mic de statur-a fost el, dar mare la suflet şi-n arme.
Cînd bunăoară de mult eu nu-i dam răgaz să se bată
Şi să se-ntreacă nebun pe vremea cînd el se dusese
Singur la Teba-ntre mulţii cadmei ca trimis de oştire,
Şi-l sfătuisem în tihnă să-şi cate de masă la curte,
Dar inimos el fiind, cum fuse-nainte de-a pururi,
Prinse a-i chema pe cadmei şi-i învinse-n tot felul de lupte
Lesne pe toţi, că aşa i-am fost eu de-ajutor la nevoie.
Iată şi ţie tot astfel ţi-ajut şi te apăr de-aproape
Şi stăruiesc înadins din nou să te baţi cu troienii.
Dacă tu însă-n putere-ai slăbit după multă năvală
Ori mi te ţine în loc mişeleasca codire din frică —
Nu-ţi este tată Tideu, nici şoimul Oineus bunicul."
Dar Diomede Tidide răspunse zeiţei Atena:
„Eu te cunosc, o, zeiţă, pe tine, tu fiic-a lui Zeus.
De-asta vorbi-voi deschis şi nu-ţi voi ascunde nimica.
Nu o mişelnică teamă mă ţine pe-aci şovăielnic,
Ţin numai seamă de sfatul ce tu mi l-ai dat înainte;
Nu m-ai lăsat să mă-ncaier cu nimenea din fericiţii
Nemuritori, ci de văd pe-a lui Zeus copil-Afrodita
Parte luînd la război, să tabăr asupra-i cu arma.
De-asta şi eu mă tot dau înapoi şi întreaga-mi oştire
Tot o silesc să s-adune şi-ncet să se-nghesuie-ncoace,
Ştiu doar că Ares el însuşi acum cîrmuieşte bătaia."

791-793 Relatarea faptelor de vitejie (gr. *aristéiai*) ale lui Tydeus, care fac parte dintr-un ciclu epic extrem de vechi, identificat de unii cercetători (P. Mazon, în *ed. cit.*, p. 145, n. 1) cu epopeea *Thebaida*, reia unele detalii cuprinse într-un pasaj similar din 4, 367—382.

„Tu, Diomede Tidide, prea scumpe tu inimii mele,
Nu te mai teme de Ares şi n-avea tu grijă de zeii
Nemuritori, căci eu stau alături aici şi te sprijin.
Mînă spre Ares întîi telegarii acolo de-a dreptul,
Bate-l de-aproape şi nu te sfii de năvalnicul Ares
Cel apucat şi cu totul hain, schimbător ca şi vîntul,
El care-ntîi s-a legat juruind către mine şi Hera
C-are s-ajute pe ahei şi-o să se lupte mereu cu troienii,
Dar de ahei a uitat şi acum e-nhăităt cu duşmanii."
Asta zeiţa vorbi. Pe urm-apucînd pe Stenelos,
Ea îl împinse din car; deodată sări el din chelnă.
Grabnică ea se sui pe alături de craiul Tidide.
Osia cea de stejar trosni apăsată de greul
Care-l ducea, de cumplita zeiţă şi cel mai de frunte
Dintre bărbaţi. Luînd apoi biciul şi frînele, Palas
Iute spre Ares întîi porni telegarii de-a dreptul.
Ares atunci omora pe un mal de bărbat, pe Perifas,
Cel mai şoiman din etoli, chiposul fecior al lui Ohes.
Zeul setos de măcel da zor pe acolo, iar Palas
Cuşma lui Hades şi-a pus să n-o vadă puternicul Ares.
Cum îl văzu pe Tidide, lăsă ucigaşul de oameni

[813] Versul este grecoi tradus, devenind, după observaţia judicioasă a lui Marmeliuc, *ibid.*, p. 393, un heptametru. Adoptăm varianta corectă propusă de autorul citat: *C-are s-ajute pe-ahei, luptîndu-se doar cu troienii.*

[830] Ciclopii îi făuriseră lui Hades o cască a cărei purtare îl făcea pe zeu invizibil, de unde şi originea teonimului (gr. *a* „fără", *idéin* „a vedea, vedere"). Această cască reprezenta atributul puterii supreme a zeului subterestru, în aceeaşi măsură în care fulgerele simbolizau supremaţia lui Zeus, iar tridentul pe acela a lui Poseidon. În aceste condiţii, nici chiar privirea unui zeu nu reuşea să distingă prezenţa unei persoane care purta casca, probabil datorită întunericului ce se lăsa în jur, aşa cum atestă un fragment din poemul hesiodic *Scutul lui Heracles*, vv. 226–227: *Casca grozavă-a lui Hades cuprinde-ale regelui tîmple, / Cască în care se strînge bezna cea deasă a nopţii* (în ediţia *Hesiod. Opere*. Traducere, studiu introductiv şi note de Dumitru T. Burtea. Bucureşti, 1973, p. 93). După unii cercetători (a se vedea comentariul la P. Mazon, *ibid.*, p. 146, n. 1), este vorba aici de o temă folclorică generală, regăsită şi în creaţiile populare din epoca modernă.

Mort pe zaplanul Perifas la locul pe unde-l ucise
Şi năvăli înspre el. Şi-ndată ce s-apropiară
Unul de altul, se-ntinse cu suliţ-atunci peste hamul
Cailor Ares întîi căpiat pe Tidid să-l omoare.
Suliţa însă din zboru-i zeiţa i-o prinse şi iute
I-o-nlătură de la car, de-i fu în deşert lovitura.
Dar se răpede-n al doilea rînd Diomede cu lancea,
Şi ajutat de zeiţă-l împunge pe zeu în deşerturi
Unde-i păzit de colan, de-i sfîşie pielea rănindu-l,
Trage apoi arma spre el. Dă ţipăt atunci ferecatul
Ares cît ar ţipa în război pîn' la nouă sau zece
Mii de bărbaţi luptători, cînd setea de harţă-i aprinde.
Cum l-auziră troienii şi-aheii stătură de groază
Toţi tremurînd, aşa groaznic fu răcnetul cruntului Ares.
Ca un văzduh înnoptat, matahală de nori ce se-nalţă
Cînd după arşiţă-ncepe să vîjie viforul, astfel
I s-a părut lui Tidid şi zeu-mbrăcat în aramă
Ares pe cerul întins suindu-se-n slavă prin nouri.
Repede ajunse-n Olimp, al zeilor scaun. Acolo
Stete mîhnit lîngă Zeus s-arate cum curge din rană
Sîngele-i nemuritor şi aşa tînguindu-se-i zise:
„Cum nu te mînii, Părinte, cînd vezi cumplitate ca asta?
Cele mai crude dureri pătimirăm noi zeii de-a pururi,
Noi din al nostru imbold, ca să facem la oameni pe voie.
Toţi avem sfadă cu tine, căci tu ai născut pe-o smintită
Şi ticăloasă de fată ce cugetă numai blăstemuri.
Zeii ceilalţi din Olimp se pleacă doar ţie cu toţii
Şi fiecare din noi cu supunere ascultă de tine.
Numai pe ea niciodată din grai ori cu fapta tu nu vrei
S-o înfrînezi, ci în voie o laşi totdeauna, fiindcă
Ea, urgisita, născută-i din tine. Chiar astăzi împinse
Pe Diomede trufaşul cu zeii orbiş să s-apuce.
El mai întîi pe Afrodita răni din aproape la mînă
Şi dup-aceea la mine sări ca un zeu în putere.
Tălpile-mi iuţi au putut să mă scape, căci altfel acolo
Rău o păţeam, că stam mult în mormanul scîrboaselor hoituri

Sau rămînecam în viață nevolnic în urma lovirii."
Dar îl privește piezîș și-i zice stăpînul furtunii:
„Nu-mi sta în față scîncind, zvînturatice, nu te mai plînge.
Mai urîcios în Olimp nu-mi este nici unul ca tine,
Tu îndrăgit ești de-a-pururi de sfezi, de bătăi și războaie,
Neîmblînzit și-ndărătnic la fire și aprig ca Hera,
Maica-ți ce-abia pot struni-o cu vorba. Desigur că asta-i
Urma poveților ei. Eu nu te las totuși să suferi,
Doar ești odraslă din mine și mie născutu-te-a Hera.
Dacă vr'un altul cumva ți-ar fi dat urgisita viață,
Ai fi ajuns tu de mult în iad mai afund ca Titanii."
Astfel îi zice și-ndată demîndă să-l vindece Peon.
El pespăi pe-a lui rană prielnice leacuri ușoare
Și-l lecui pe deplin, căci nemuritor este zeul.
Iute cum laptele alb cu suc de smochin se încheagă,
Dacă-nainte-l clătești, deși-i apătos cînd l-amesteci —
Iute tot astfel pe zeu îl tămăduie doftorul Peon.
Hebe îl spală pe Ares și-n haine frumoase-l îmbracă.
Dînsul apoi lîngă tatăl său stete fălos de mărire.
Iată, se-ntoarser-atunci pe Olimp la palatul lui Zeus,
Hera cu hramul în Argos, și Palas în Alalcomene,
După ce de la război l-alungară pe crîncenul Ares.

862–883 Unul din străvechile procedee de coagulare rapidă a laptelui, cunoscut și practicat la majoritatea popoarelor mediteraneene, consta în amestecarea laptelui cu seva de smochin (de obicei, sălbatic), obținută prin crestarea scoarței copacului. Închegarea laptelui avea loc instantaneu.

CÎNTUL VI

Armata troiană cedează treptat în luptă (1—74). Hector se înapoiază la Troia pentru a cere femeilor din cetate organizarea unei ceremonii în cinstea Atenei. (75—118). Înfruntarea dintre Diomedes şi Glaukos se transformă în legămînt de prietenie (119—236). Procesiunea troienelor (237—311). Întîlnirea lui Hector cu Paris şi Elena (312—366). Revederea dintre Hector şi Andromaca (367—497). Paris se reîntoarce în luptă (498—523).

Singuri în luptă rămaser-acuma troienii şi-aheii.
Unde şi unde mai tare se tot războiau pe cîmpie;
Lănci ferecate zburau, azvîrlite de-o parte şi alta,
Între prelinul Simois şi rîul vultorilor Xantos.
Aias Telamonianul întîi, meterezul oştirii,
Rupse şiragul troian şi soţilor zare deschise,
Cum zdupui la pămînt pe al tracilor Domn, pe Acamas
Cel din Evsoros născut, om bun de vîrtute şi mare.
El mai întîi nemerindu-l la chivără-n creastă-i înfipse
Boldul în frunte, în os îi trecu ascuţita-i aramă
Şi peste ochi într-o clipă-i se puse-ntunericul morţii.
Şi Diomede ucise pe unul cu numele Axilos,
Fiul lui Teutras, venit din oraşul temeinic Arisbe.
Tare bogat era el, ci iubit era totuşi de oameni;
Casele avîndu-şi la drum, în gazdă primea pe oricine.
Însă din oaspeţii lui nu vine să-l scape nici unul
Dîndu-i acum ajutor, şi-i curmă suflarea Tidide,
Lui şi ortacului său, mînarul telegii, Calesiu;
Astfel pe-aceşti amîndoi la urmă-i înghite ţărîna.
Iar între aceste Evrialos răpuse pe-Ofelt şi pe Dresos
Şi năvăli la Esep, la Pedasos, feciorii Naiadei
Abarbarea şi-ai unui ales muritor Bucolion,

Care-a fost fiul măritului crai Laomedonte,
Cel mai în vîrstă copil născut din ascunsă iubire.
Turma de oi păstorind pe o nimfă-ndrăgi Bucolion;
Ea însoţită cu el îi născu pe aceia, doi gemeni,
Căror acum le strivi mădularele zdravene dalbe
Mecistead Evrialos, pe urmă-i goli de-armătură.
Iar bătăiosul oştean Polipoit omorî pe-Astialos,
Craiul Ulise străpunse cu lancea-i pe unul Pidite
Percoţianul şi Teucru la fel îl strivi pe Aretaon.
Iar pe Abderos cu lucia lance-l lăţi Antilohos,
Fiul lui Nestor, Atrid Agamemnon pe unul Elatos,
Care şedea-n prăvălatul Pedasos, aproape de rîul
Lin-curgător Satniois; din fugă răzbi pe Filacos
Leitos viteazul, pe cînd Evripil omora pe Melantiu.
Iar după asta pe-Adrastos îl prinse de viu luptătorul
Aprig Menelau; de spaimă pe cîmp i-apucaseră caii
Şi-mpiedicîndu-se caru-n tufişuri de cătin-acolo,
Oiştea-n faţă la capăt se rupse, şi caii luară
Vînt spre cetate, pe unde-o zbughiră de spaimă şi alţii;
Iar căpitanul Adrast, din car lunecînd peste roată,
Cade pe brînci şi cu gura prin pulbere. Dar îl ajunge
Craiul Menelau Atrid cu sulița lungă; de teamă
Roagă-se Adrast şi se milcuie aşa apucîndu-i genunchii:
„Zilele cruţă-mi, Atrid, şi ia-ţi cuvenita răsplată.
Tata-i bogat şi la dînsul odoare găseşti o grămadă,
Aur şi-aramă şi fier făurit anevoie-n tot chipul.
Tata din toate o să-ţi dăruie ţie o groază de daruri,
Dac-auzi-va că eu sînt teafăr şi viu la corăbii.“
Astfel îl roagă pe el şi inima-i mişcă cu graiul.
Gata-i Atride să-l dea vizitiului său ca să-l ducă
El la corăbii pe-Adrast. Atunci Agamemnon în pripă
Vine-ntr-un suflet acolo şi-l mustră şi ţipă la dînsul:
„Ce cruţi aşa pe duşmani cu firea ta moale, Menelau?
Tare frumos se purtară troienii acasă la tine.
Nimeni acum de la ei să nu scape de moarte haină,
Nici să ne fugă din mînă; nici pruncul ce-n sînu-i îl poartă
Mama să nu ne mai scape, ci toţi şi cu totul, de-a valma

Fără-ngropare şi urmă să piară mişcii din Troia!“
Astfel îi zise viteazul şi fratelui mintea i-o-ntoarse,
Doar îi vorbise cu drept. De aceea-l împinse cu mîna
Dînsul îndată pe-Adrast, iar craiul Atrid Agamemnon
Cu-o lovitură-n deşerturi îl dă peste spate şi iute
Pune picioru-i în piept şi lancea de frasin îşi smulge.
Nestor într-asta pe-ahei aşa îndemna cu glas mare:
„Dragilor mei, voi tovarăşi de arme, vultani din Ahaia,
Nimeni să nu stea-napoi repezindu-se acum după pradă,
Gata să care cu el cît poate mai mult la corăbii,
Ci pe duşmani să-i ucidem întîi şi apoi, pe-ndelete,
Voi despoia-veţi pe morţi care s-află răzleţi pe cîmpie.“
Asta le zise şi-aprinse la toţi vitejia şi avîntul.
Oastea troiană, din nou de gloata de-ahei cotropită
Şi în vîrtute slăbind, sta gata să fugă spre ziduri,
Dar la Eneas atunci şi la Hector se duse Helenos,
Fiul lui Priam, fruntaş ghicitor, şi le zise: „Tu Hector,
Şi tu Eneas, pe voi doar v-apasă mai tare tot greul
Dus de ai noştri, de toţi, că în fruntea lor sînteţi de-a pururi
Cînd vă sumeţeţi la trebi, dacă-i vorba de sfat ori bătaie —
Staţi, şi luînd-o la dreapta, la stînga, opriţi înaintea
Porţilor oastea, ca ea la femei să nu cadă în braţe
Dîndu-se tot înapoi, şi în hohot să rîdă duşmanii.
Cînd după asta trezi-veţi curaju-nglotirilor toate,
Noi stărui-vom aici şi ne-om bate morţiş cu danaii,
Cît om fi noi de obosiţi; nevoia de-acum ne sileşte.
Tu însă, Hector, dă fuga-n cetate şi du-te la mama,
Spune-i s-adune pe doamnele noastre, să meargă cu ele
La cetăţuie pe deal, unde-i templul zeiţei Atena.
Poarta locaşului sfînt să deschidă cu cheia, şi acolo
Straiul ce ea socoti-va că-i mai arătos şi mai mare,
Mai preţuit şi mai scump decît orice veşminte din casă,
Ea pe genunchii pletoasei zeiţe frumos să-l aşeze
Şi-n rugăciune să-i juruie jertfă de douăsprezece
Tinere junci neatinse de bold, dacă ea se îndură

Şi-are să cruţe oraşul, femeile noastre şi fiii
Şi de la ziduri, de-aici, o să-nlăture pe Diomede,
Războitorul cumplit care-mprăştie grozile fugii.
El între ahei mi se pare că-i neîntrecut în putere.
Nu ne temurăm atîta vreodată de însuşi Ahile,
Care se zice că-i fiu de zeiţă, dar el, Diomede,
Prea-i căpiat luptător şi cumpănă nimeni nu-i ţine."
Zise şi Hector cu drag îi ascultă frăţeştile sfaturi,
Iute s-aruncă din chelnă cu toat-armătura pe sine,
Ţepe ascuţite rotind prin oaste da zor pretutindeni
Şi-ntărîta la război şi-o crîncenă harţă se-ncinse.
Armia-i, învîrtejită spre-ahei, stătu împotrivă;
Deter-aheii-napoi şi îndată slăbiră din arme:
Şi-nchipuiau că din slava-nstelată un zeu coborîse
Şi-i ajuta pe troieni, c-aşa le-a fost grabnic întorsul.
Hector acuma silea pe ai săi şi zicea cu glas tare:
„Voi, inimoşilor mei, şi voi, ajutoare slăvite!
Fiţi, o, prieteni, bărbaţi şi porniţi înainte năvală
Pînă ce eu în cetate m-oi duce să spun la bătrînii
Sfetnici ai noştri, să spun şi femeilor noastre de-acasă
Rugă să-nalţe la zei şi să juruie jertfe bogate."
Asta rostindu-le, Hector îndată porni spre cetate.
Pavăza-i cea gurguiată cu marginea negrei curele,
Lungă fiind, i-ajungea la călcîi şi la ceafă deodată.
Glaucos Hipolohianul atunci şi Tidid Diomede
Se întîlniră în mijlocul oştilor, gata de luptă.
Cum împotrivă păşind se-apropie unul de altul,
Zice întîi Diomede cel aprig în toiul luptării:
„Cine eşti tu şi din ce neam de oameni, alese voinice?
Nu te-am văzut înainte vreodată pe cîmpul măririi.
Prea te încumeţi acum, ba nici nu e altul ca tine
Cutezător, de te bizui să-ntîmpini amarnica-mi lance.
Vai de părinţii acelor ce vin să-mi înfrunte mînia!
Dacă din cer te cobori şi eşti vreun zeu fără moarte,
Spune-mi; cu cei din Olimp eu nu-s bucuros să mă-ncaier,

Nici al lui Drias fecior, şoimanul Licurgos odată
Nu mai trăi îndelung, dacă-n vrajbă se puse cu zeii;
El fugări oarecînd pe zînele-doice-a lui Bacchus
Cel ameţit la un chef de pe Nisa cea sfîntă, iar ele
Beţele şi-au lepădat, că din urmă le-ajunse cu boldul
Ucigătorul Licurg. Luînd fuga şi Bacchus în mare
S-a scufundat sub talaz, şi acolo primitu-l-a-n braţe
Tetis pe el tremurînd, că mare-i fu spaima de gura
Şi-nfricoşările lui. Dar zeii ce-n tihnă duc traiul
S-au supărat pe Licurg, şi-orbitu-l-a fiul lui Cronos.
N-a mai trăit apoi mult, de cum urgisitu-l-au zeii;
N-aş vrea dar eu a mă pune cu zeii cei pururi ferice.
Numai de eşti muritor şi hrană ţi-e rodul cîmpiei,
Vin'mai încoa să te-ajungă mai repede-arcanul pieirii."

Fiul cel falnic al lui Hipolohos la asta răspunse:
„Ce mă-ntrebi oare de neam, inimoase Tidid Diomede?
Cum e cu frunzele, aşa-i şi cu neamul sărmanilor oameni;

Unele toamna le scutură vîntul şi cad ofilite,
Altele codrul le naşte-nverzind, dacă dă-n primăvară:
Astfel pe lume şi valul de oameni se naşte şi moare.

132–133 **Homer are în vedere aici un fragment din ciclul dionisiac, despre care posedăm o serie de date. Atacul lui Lykoorgos, regele tracilor edonieni, asupra lui Dionysos şi a cortegiului format din doicile sale se petrece într-un loc împădurit de pe muntele Nysa, acesta din urmă fiind identificat ulterior cu numeroase culmi muntoase şi chiar cetăţi, din Tracia pînă în Egipt. Lykoorgos refuzase să-l găzduiască pe Dionysos în timpul peregrinărilor acestuia şi, urmărindu-i cortegiul, îi interzicea peste tot celebrarea cultului. Legenda luptei lui Lykoorgos împotriva lui Dionysos a constituit subiectul unei trilogii eschileene, din care s-au păstrat numai cîteva fragmente. Doicile lui Dionysos, „Hiadele" (gr. *Hyades*, numite astfel de la fratele lor, Hyas), erau şapte nimfe surori, fiice ale lui Atlas şi nepoate ale zeiţei Tethys, la care se refugiază urmărite de Lykoorgos. Dat fiind faptul că Homer utilizează terminologia dionisiacă proprie cultului, considerăm necesară modificarea versiunii româneşti a v. 133, unde Dionysos nu este, pur şi simplu, „ameţit la un chef de pe Nisa", ci zeul *căzut în extaz, cuprins de frenezie, de patimă, de delir*, aşadar: *Zeul cuprins de extaz, pe Nisa cea sfîntă, iar ele* ş.a.m.d.

Iar dacă vrei să cunoşti şi aceea ce-ntrebi, o, viteze,
Neamul din care sînt eu şi pe care-l ştiu mulţi: e în fundul
Ţării păscute de cai, prin Argos, oraşul Efira.
Cel mai şiret muritor a trăit pe acolo, Sisifos.
El s-a născut din Eol, Sisifos născut-a pe Glaucos,
Glaucos apoi a născut pe vrednicul Belerofonte,
Căruia zeii de zestre mîndreţe i-au dat şi virtutea
Fermecătoare. Dar Proitos îi puse gînd rău şi din ţară
El pe voinic îl goni, că fuse mai tare ca dînsul
Printre argii, că de sus el avea peste aceia domnie.
Antia, mîndra nevast-a lui Proitos, de patimă-aprinsă,
Vru să s-apropie-n taină de el; însă Belerofonte,
Bun şi cuminte fiind, învinse ispita femeii.
Dînsa lui Proitos atunci îi zise scornind o minciună:
„Una din două, sau mori sau ucide-mi pe Belerofonte,
Dragoste silnic-a vrut cu mine să facă mişelul."
Zise, şi craiul de ciudă s-aprinse auzindu-i vorbirea,
Dar se feri să-l omoare, din teamă de sus, îl trimise
Tocmai în Licia, unde pieirea să-şi ducă el însuşi
Semne de moarte scriind o mulţime pe-o placă-ndoită
Şi poruncind s-o arate crăiescului socru să-l piarză.
Bine de zei ocrotit, făcu pînă-n Licia drumul.
Cum el ajunse în Licia, ţara udată de Xantos,
Craiul acolo voios îl cinsti cu ospeţe de nouă
Zile şi jertfe de nouă juncani îi aduse pe-altare.
Doar într-a zecea, cînd zorile trandafirii răsăriră,
El începu să-l întrebe, ceru chiar dovezi ca să vadă
Ce fel de sarcină-i dete iubitul său ginere Proitos.
Cînd a primit el tăbliţa-ndoită cu semnele morţii,
Craiul l-a pus să omoare întîi pe Himera, o iasmă
Nebiruită, din viţă de zei, nevăzută de oameni)
Leu înainte, în spate un balaur şi capră la mijloc,

[167] „din teamă de sus": această interpretare îi aparţine traducătorului. Originalul conţine numai ideea de teamă şi respect faţă de Belerofon, insuflate de un comportament pînă atunci ireproşabil. Se poate restitui forma versului, în conformitate cu semnificaţiile contextului, după cum urmează: *Dar se feri să-l omoare, cu teamă în suflet, şi-l duse.*

[179–180] În original se afirmă că himera nu avea înfăţişare omenească, nu era din neamul oamenilor, ci al divinităţilor; de aceea, sintagma „nevăzută de oameni" se impune a fi înlocuită, deoa-

Grozavnic din gură pufnind văpăi de mînie-arzătoare.
Dar în cereşti arătări bizuindu-se, el o răpuse.
Şi cu slăviţii solimi mai avu de luptat dup-aceea,
Şi asta-i fu cea mai grozavă din luptele date. La urmă
El se bătu şi zdrobi pe-Amazoanele cele bărbate.
Totuşi la-ntoarcerea-i craiul o cursă vicleană-i întinse:
Dînsul alese din ţara-i cea largă şi puse la pîndă
Oameni tot unul şi unul. Din ei însă nimeni acasă
Nu se întoarse-napoi; pe toţi îi ucise viteazul.
Cum înţelese că Belerofonte se trage din neamul
Zeilor, craiul acasă-l opri şi pe fiică-sa-i dete.
Cinstea domniei pe urmă cu el împărţi pe din două,
Iar licienii-i dădură pămînt minunat de moşie,
Loc de răsad şi arătură, ca el s-aibă parte deplină.
Belerofonte avut-a trei fii din această-ncrucişare:
Pe Hipoloh, pe Isandru şi pe Laodamia, care,
Împreunată cu Zeus, avu de fecior pe Sarpedon
Cel ca un zeu de-arătos înarmat în veşminte de-aramă.
Bietul Sarpedon la urmă, de cum urgisitu-l-au zeii,
Singur a tot rătăcit pe cîmpia ce-i zice Aleus,
Pasuri de om ocolind cu inima ruptă de jale.
Iar pe Isandru-l ucise al armelor zeu cel de-a pururi
Nesăţios de război, cînd el se lupta cu solimii;

rece s-ar putea deduce că himera era invizibilă, ceea ce nu rezultă din text. Propunem următoarea versiune: *Nu arătare de om, ci viţă de zei, neînfrîntă*. Hesiod, *Theogonia*, 321 şi urm. o descrie într-un mod oarecum diferit, deşi păstrează trăsăturile esenţiale ale portretului homeric: [...] *Himaira ce suflă ne-nfrîntă văpaie, / Crîncenă şi uriaşă, sprintenă-n mers, viguroasă, / Gîtu-i trei capete-avea: unul de leu în mînie, / Altul de capră, al treilea de şarpe, puternic balaur. / (Leu deci în faţă, la mijloc capră, balaur la coadă). / Împrăştiind pretutindeni suflare de-aprinsă văpaie* [...] (trad. D. Burtea, în *ed. cit.*, p. 34).

184 Solimii (hom. *Sólymoi*) erau un popor războinic ce locuia în Licia, după această mărturie din *Iliada*. În *Od.* 5, 283 (text reluat de Strabon 14, 3, 10) ei sînt plasaţi ca vecini ai etiopienilor. Alte referinţe se întîlnesc la Herodot, 1, 173, (în ediţia *Herodot. Istorii*, vol. I. Traducere, notiţe istorice şi note de Adelina Piatkowski şi Felicia Vanţ-Ştef. Bucureşti, 1961, p. 95), după care solimii erau cei mai vechi locuitori ai Liciei, şi Strabon 13, 4, 16 (în ediţia citată, vol. III, p. 223).

200–203 Versiunea lui Murnu reprezintă o interpretare mai puţin plauzibilă a originalului. Nu despre Sarpedon se afirmă că l-au

Sora-i se stinse deodată trăsnită fiind de Artemida,
Iar Hipoloh mi-e părinte, şi iată de unde mi-i neamul.
El mă trimise la Troia şi-mi dete-nadins o povaţă.
Veşnic întîiul în arme să fiu şi să-ntrec pe oricine,
Neamul părinţilor mei să nu-l fac cumva de ruşine,
Doar a fost neam strălucit şi în Licia şi în Efira.
Vezi dar de unde sînt cu şi din ce fel de viţă mărită."
Glaucos aşa povesti şi fu vesel Tidid Diomede.
Lancea-şi înfipse îndată-n pămînt şi cu graiul
Molcom şi prietenos căpitanului astfel răspunse:
„Tu-mi eşti prieten ca oaspe legat cu părinţii din vremuri;
Ştiu că Oineu răposatul în gazdă-l ţinu ca pe-un oaspe
Trei săptămîni oarecînd pe vrednicul Belerofonte.
Daruri frumoase schimbară din prietenie-ntre dînşii.
Moşu-mi Oineu dărui un chimir de porfiră din parte-i,
Belerofonte o cupă de aur cu gemene toarte.
Cupa şi-acum o păstrez, la plecare-am lăsat-o acasă.
Ce-a fost cu tata-mi Tideu după asta, eu nu mai ţiu minte,
El m-a lăsat un copil, cînd ai noştri la Teba pieriră.
Fi-vei tu dară de-acuma prin Argos iubitul meu oaspe,
Eu ţi-oi fi oaspe în Licia, dacă veni-voi pe-acolo.
De-asta şi să ne ferim înde-noi de-a ne bate cu arma,
Sînt doar atîţia troieni şi tovarăşi de-ai lor pentru mine
Ca să dobor, numai zeii să vrea şi picioarele mele.
Sînt şi ahcii destui, doboară pe cine putea-vei.

„urgisit" zeii, ci despre Belerofon, din motive neprecizate de Homer. În acord cu sensul autentic conţinut în original, vom modifica tălmăcirea pasajului astfel: *Dar, din ziua în care şi el [Belerofon] îşi atrase mînia tuturor zeilor şi începu să meargă, singur, rătăcind pe cîmpia aleiană şi ocolind, plin de jale, cărările oamenilor, pe Isandru-l ucise* [...] După mărturia lui Herodot, 6, 85 *(ed. cit.)* şi Strabon 14, 5, 21, *(ed. cit.)*, cîmpia „aleiană" (în greceşte termenul semnificînd „ogor fără sămînţă, nesemănat, nefertil") se afla în apropiere de oraşul Mallos din Cilicia, la întretăierea rîurilor Pyramos şi Sinaros. O traducere exactă, în hexametri, a acestui fragment se întîlneşte la Cicero, *Tusculanae disputationes* 3, 26 (în ediţia *Cicéron Tusculanes*. Tome II. Texte établi par Georges Fohlen et traduit par Jules Humbert. Paris, „Les belles lettres", 1931, pp. 37—38).

Hai dar să facem noi trampă de arme-ntre noi ca să ştie
Toţi de pe aici că ne leagă o prietenie străveche."
Asta vorbiră amîndoi, săriră din care şi mîna
Prietenească şi-o strînseră şi întăriră credinţa.
Glaucos, atuncea de Zeus orbit, a făcut cu Tidide
Schimb luînd arme de aramă în preţ de vreo nouă
Boi şi dînd armele-i scumpe aurite de-o sută de taurl.
Hector într-asta sosi la stejar pe la Porţile Schee.
Iute spre el alergară neveste şi fete din Troia,
Care de care să-ntrebe de fraţi şi de fii şi de rude
Şi de bărbaţi; el pe rînd le tot îndemna să se roage
Toate de zei, c-aveau multe să fie bătute de soartă.
Hector ajunse pe urmă la mîndrul palat al lui Priam,
Case ce-aveau netezite pridvoare cu stîlpi şi năuntru
Înşiruite cincizeci de dalbe iatacuri zidite
Toate din piatră cioplită, şi-n care pe paturi strujite
Fiii lui Priam dormeau cu nevestele lor împreună.
Altele-n dreptul acestora-n fund, în aceeaşi ogradă
Douăsprezece iatacuri zidite din netedă piatră
Stau înşirate la fel, şi-n ele dormeau ai lui Priam
Gineri alături de-a lor închinate cinstite neveste.
Iese-naintea lui Hector blajina şi darnica-i mamă,
Cînd se ducea ca să vadă pe fiica ei cea mai frumoasă,
Pe Laodice, de mînă-l luă şi-ncepu să-l întrebe:
„Ce-ai venit, fiule, aici părăsind bătălia cea cruntă?
Tare ne-or fi prididind cu armele-n preajmă la ziduri
Nesuferiţii de-ahei şi inima-ncoace te mînă,
Rugă lui Zeus să-nalţi la altarele din cetăţuie.
Stăi însă tu să-ţi aduc înainte vin dulce ca mierea,
Paos întîi să închini părintelui Zeus şi altor
Nemuritori şi apoi să bei tu, că-ţi va fi cu priinţă;
Vinul, cînd omu-i trudit, grozav îi priieşte de bine,
Şi tu eşti prea obosit de cînd aperi pe-ai tăi de primejdii."
Zise crăiesei atunci încoifatul şi marele Hector:
„Nu-mi da vin dulce, iubita mea mamă, să nu-mi iei

Vlaga din piept și să moi puterea și-avîntul din mine.
Nici nu cutez să închin lui Zeus cu mîni nelăute
Paos de vin; e păcat să te-apuci a rosti rugăciune
Celui din nouri, de sus, cu măcșcala de sînge pe tine.
Du-te tu, maică, mai iute la templul zeiței Atena
Dăruitoarea izbîndei, ia jertfe și doamnele-adună.
Ia și cu tine un strai, care-i cel mai frumos și mai mare,
Și dintre toate mai scump din cîte păstrezi în cămară,
Și pe genunchi la icoana pletoasei Atena-l așază,
Jurnie apoi că în templu dai jertfe de douăsprezece
Tinere junci neatinse de bold, dacă ea se îndură
Și-are să cruțe orașul, femeile noastre și fiii
Și de la ziduri de-aici o să-nlăture pe Diomede,
Cel mai avan luptător care împrăștie grozile fugii.
Du-te tu dar, la templul zeiței ce dă biruința.
Eu mă voi duce la Paris să-l chem la război, dacă dînsul
Vrea să asculte ce-i spun, mai bine-nghiți-l-ar pămîntul!
Ceru-l crescu doar pe el, ca o pacoste mare să fie
Tatălui nostru și nouă, copiilor lui și cetății.
Dacă sub țărnă pierind vedea-l voi cu ochii vreodată,
M-oi ușura de necaz și uita-voi amarul vieții."
Asta viteazul grăi, iar mama-i se duse prin casă,
Dete poruncă la roabe s-adune pe doamne-n cetate.
Ea după asta-n cămara cu dulce miros se depuse;
Pînze o grămadă pe-acolo erau înflorate-n tot felul,
Lucrul de mîn-al femeilor sidoniene, pe care
Paris acasă la el le-adusese de unde-i Sidonul,
Cum adusese-nainte pe mare la fel pe Elena
Cea din părinte mărit. Hecuba, de dragul zeiței,
Ia din veșminte pe cel mai frumos înflorat și mai mare,
Strălucitor ca o stea, care-ntins se afla pe sub cîtul
De țesături, și ia drumul de multe femei însoțită.
Cum laolaltă pe deal sosiră la templul Atenei,
Poarta pe loc le deschise frumoasa la față Teano,
Fiica lui Chises, pe care o ținea călărețul Antenor;
Ea preoteasă era de troieni rînduită la templu.
Brațele-ntinseră toate bocindu-se-n fața zeiței.

Straiul în mînă luînd după asta cucernic Teano
Cea-mbujorată l-a pus pe genunchi la icoana zeiței
Și-a început să se roage fierbinte de fiica lui Zeus:
„Sfîntă zeiță, tu, stîlpul cetății, cunună-ntre zîne,
Sfarmă tu sulița lui Diomede Tidid și pe dînsul
Fă-mi-l să cadă pe brînci înainte la Porțile Schee
Ca să-ți aducem îndată o jertfă de douăsprezece
Tinere juncі nesupuse la jug, dac-ai milă de Troia
Și de bărbații troieni, de bieții lor fii și neveste."
Astfel în rugă rosti, dar nu vru s-audă zeița.
Pînă ce ele pe deal se rugară de fiica lui Zeus,
Hector în grabă se duse la curtea cea mîndr-a lui Paris,
Curte zidită de el cu meșterii cei mai de frunte,
Care trăiau pe atunci ca zidari în acele meleaguri.
Dînșii făcură palatul cu sală, iatac și ogradă,
Sus în cetate pe lîngă palatul lui Priam și Hector.
Intră viteazul în casă. În mînă ținea el o lance
Lungă de unspre'ce coți, și-n fața-i lucea ascuțișul
Lăncii lucrat din aramă și-ncins cu-o verigă de aur.
El în odaie-l găsi îngrijind de frumoasele-i arme;
Tot căuta pipăind ba platca, ba arcul, ba scutul.
Iar mai încolo, Elena stetea-mpresurată de șerbe
Și îndemna lucrătoarele ei la mîndrețe de lucru.
Cum dă cu ochii de Paris, începe să-l mustre viteazul:
„Nenorocite, nu-i drept să te mînii așa pe ai noștri,
Oamenii pier, ca să apere zidul înalt și orașul,
Și numai tu ești de vină că-n jurul cetății ne-ncinse
Foc și potop. Deci nu eu, ci tu s-ar cădea pe oricine

[314] În legătură cu arta construcțiilor civile în epoca miceniană, precum și cu raportul dintre izvoarele epice (în speță, Homer) și mărturiile arheologice, detalii inedite sînt furnizate în monografiile *Minoica und Homer. Eine Aufsatzsammlung.* Herausgegeben von Vladimir Georgiev und Johannes Irmscher. Berlin, 1961 (în special articolul *Zum Problem des Thronraumes in Knossos*, de Helga Reusch, pp. 31—39), și Diedrich Fimmen, *Die kretisch-mykenische Kultur.* Leipzig—Berlin, 1924, cap. *Die Wohnbauten*, pp. 39—54.

Să-l dojenești, dacă-l vezi că fuge de greul luptării.
Scoală și hai, să nu cadă cetatea topită în flăcări."
Paris așa i-a răspuns: „Ai drept să mă-nvinui, tu, Hector.
De-asta și eu îți răspund, ia seama tu dară și-ascultă:
Nu de mînie cumva într-atîta și ciudă pe-ai noștri
Șed eu în casă, ci vrut-am să stau cufundat în durere.
Dar m-a luat adineauri nevasta cu graiuri plăcute
Și m-a urnit spre război. Socot și eu însumi că asta
E mai cu cale, că nu stă la unul mereu biruința.
Deci mă așteaptă puțin să pun armătura, ori du-te;
Eu după tine am să viu, că doar te-oi ajunge din urmă."
Asta fu zisa lui Paris, iar Hector nimic nu răspunse.
Dar îl opri cu grai dulce Elena: „Sărmane cumnate
Cu o sfruntată ca mine, unealtă de rău și de groază,
Bine-ar fi fost dacă-n ziua cînd eu fui născută de mama,
M-ar fi luat să mă zboare pe munte un vifor năprasnic
Ori să m-arunce departe în clocotul mării, căci valul
M-ar fi-nghițit înainte ca toate aceste să fie.
Dar dacă zeii ursitu-mi-au astfel să duc osîndire,
Soțul măcar să-mi fi fost bărbat mai cu suflet, să simtă
Hula, mînia și multa batjocur-a lumii. Dar dînsul
N-are nici astăzi curaj și nici o să aibă vreodată,
De-asta și mie mi-e teamă că-și ia cuvenita răsplată.
Intră tu însă, cumnate, poftește pe scaunul ăsta
Și mai răsuflă, că prea ești trudit de război și de grijă
Numai din vina lui Paris și-a mea păcătoasa; de-aceea
Și ne-a fost dat de la Zeus ursită din cele mai triste,
Chiar după moarte pe lume s-ajungem a fi de poveste."
Se-mpotrivi însă marele Hector la asta și zise:
„Cît m-ai pofti de cu drag, tu n-ai să mă-mdupleci, Elено.
Mi-e doar cu mult mai în grabă s-ajut și să sprijin pe-ai noștri,
Care grozav după mine tînjesc și mi-așteaptă sosirea.
Tu mai urnește-l pe Paris și el să dea zor să m-ajuge

Pînă mai stau în cetate, că eu intru-n casă la mine
Ca să mai văd pe ai mei, pe soția-mi iubită și fiul.
Nu știu de-acum dacă eu înapoi m-oi întoarce vreodată,
Sau poate capul mi-or pune cu mîna dușmanilor zeii!"
Asta rostindu-i, se duse-ncoifatul și marele Hector.
Numaidecît el ajunse la curtea-i cea bine-zidită.
Nu întîlni el acasă pe dalba-i soție-Andromaha;
Ea își luase pe prunc și cu o șerbă bine gătită
Sta peste poartă la turn jălind și bocindu-se acolo.
Neîntîlnindu-și în casă femeia cea plină de daruri,
Hector în prag se opri și-nceput să întrebe pe șerbe:
„Fetelor, spuneți-mi drept și nu-mi tăinuiți adevărul;
Oare-ncotro s-o fi dus Andromaha lăsîndu-și odaia?
Poate se duse cumva la surori, la cumnatele mele?
Sau însoți pe femeile care-s la templul Atenei,
Parte la rugă să ia și să-mbune temuta zeiță?"
Harnica lui chelăriță așa la-ntrebare-i răspunse:
„Dacă-nadins poruncești să-ți spun adevărul, stăpîne,
Află că nu-i la surori și nici la cumnatele tale,
Nici cu femeile care sînt duse la templul Atenei
Parte la rugă să ia spre-a-mbuna pe temuta zeiță,
Ci o porni înspre turnul cel mare auzind că troienii
Sînt copleșiți de dușmani și că tare mai biruie ahei.
Repede dînsa tehuie fugi înspre zid și acuma
Poate va fi pe la turn, cu fata ce-i poartă copilul."
Asta grăi chelărița, iar Hector în pripă din casă
Pleacă pe unde venise, pe uliți frumos pietruite;
Trece prin marea cetate, și cînd apucase în dreptul
Porților Schee, pe unde avea drum înapoi spre cîmpie,
Grabnică-i iese-nainte soția-i bogat înzestrată,
Alb-Andromaha, copila bărbatului Domn Action,
Care ședea în cetate la Teba sub muntele Placos
Cel păduros și domnea peste cilicieni. A lui fiică
Fu însoțită cu Hector, viteazu-mbrăcat în aramă.
Dînsa în cale-i ieși împreună cu-o fată de casă

Care pe braţe purta pe-al lui Hector odor, copil fraged,
Nevinovat şi la faţă frumos ca luceafărul. Hector
Îl poreclise Scamandriu, ceilalţi îi ziceau Astianax,
„Domnul cetăţii", că tată-său singur ţinea Ilionul.
Cum îl văzu pe copil, zîmbi şi-l privi pe tăcute;
S-apropie Andromaha de el, podidită de lacrimi,
Mîna i-o strînse, pe nume-i grăi, apoi zise lui Hector:
„Inima ta te va pierde, sărmane, şi n-ai măcar milă
De un copil care-i prunc şi de mine, o biată femeie.
Văduvă fi-voi curînd, că toţi au să tabere-n tine
Şi-au să te-omoare vrăjmaşii îndată; iar dacă te-oi pierde,
Fi-mi-ar mai bine să intru-n pămînt, că vr'o altă nădejde
N-o să-mi rămîie, cînd tu vei muri, fără numai
Plîns şi suspinuri. Că nu mai trăieşte nici tata, nici mama.
Ştii că pe bietul meu tată-l ucise cumplitul Ahile,
Cînd pustii a cilicilor largă bine-zidită cetate,
Teba cu-naltele-i porţi. Pe tata-l ucise, dar totuşi
Faţă de zei se feri să-l despoaie; cu toat-armătura
L-arse pe rug şi-i făcu un mormînt, iar în juru-i sădiră
Ulmi ale munţilor zîne, copilele marelui Zeus.
Şapte-mi fuseseră fraţii acasă la noi şi tuşşapte
Ei într-o zi mai demult plecară pe lumea cealaltă,
Fură ucişi de Ahile la turma de boi şi oi albe.
Numai pe mam-a cruţat-o, pe biata crăiasă din Teba,
Şi c-o mulţime de pleanuri încoace-o aduse robită
Şi pe o groază de daruri el dezrobind-o, ci-n urmă
Ea de năprasnă muri: Artemid-a trăsnit-o cu arcul.
Tu-mi eşti dar, Hector, şi tată şi mamă cinstită şi frate,
Tu-mi eşti bărbatul în floare. Deci rogu-te acuma, te-ndură,

Stăi în cetate pe-aicea la turn, ca să nu-ţi laşi în urmă
Fiul lipsit de părinte şi văduvă biata-ţi femeie.
Oastea-ţi opreşte pe lîngă smochinul sălbatic, pe unde
Lesne se urcă-n cetate şi zidul se sparge mai lesne;
Doar pe acolo de trei ori veniră să-ncerce duşmanii,
Aias cei doi cu oştirea şi Idomeneus vestitul,
Fraţii Atrizi cu ai lor şi viteazul Tidid Diomede,
Ori că le spuse vr'un om ştiutor de-ale zeilor taine
Sau poate aşa cum le-a fost de la sine îndemnul şi sfatul."
Iar încoifatul şi marele Hector atunci îi răspunse:
„Grijile aceste, femeie, mă bat şi pe mine, dar tare
Mi-ar fi ruşine de-ai mei, de bărbaţi şi femei de la Troia,
Dac-aş fugi de război şi aş sta tupilat ca mişelul.
N-am vr'o pornire spre asta, căci eu m-am deprins să fiu pururi
Gata de luptă şi-n frunte mereu la război să mă-ncaier
Pentru a părintelui meu şi a mea înaltă mărire.
Bine ştiu totuşi, mi-o spune doar mintea şi inim-adese:
Are să vie o vreme cînd Troia pieri-va, şi Priam
Şi al lui Priam norod. Dar nu-mi este mie-ntr-atîta
Nici de durerea troienilor, nici de a tatei şi-a mamii,
Nici de a fraţilor mei care, cîtu-s de mulţi şi puternici,
Tot o să cadă prin colb la iureşul oastei duşmane;
Cît mi-e de tine în oara cînd fi-vei smuncită de vr'unul
Dintre ahei şi vei plînge răpită fiind în robie.
Dusă prin Argos, vei ţese ştiind de porunca stăpînei
Şi din Hiperia sau din Meseis, tu apă căra-vei
Fără să vrei, că silită vei fi de cumplita nevoie.
Zice-va, cum te-ar vedea oarecine cu lacrimi pe faţă:
Asta-i femeia lui Hector, întîiul viteaz, căpitanul
Oastei troiene din vremea războiului cel de la Troia.

[429] În apropierea Porţii Scheiene şi a zidurilor Troiei, la o distanţă mică de dubla fîntînă pe unde ţîşneşte Scamandrul, se afla un smochin sălbatic sau, după interpretarea dată de Strabon (13, 4, 15, în *ed. cit.*, vol. III, pp. 223-4), o colină acoperită cu smochini sălbatici. Descrierea detaliată a împrejurimilor se află în 22, 143—154.

Asta va zice, şi amarul din nou te va frînge de jalea
Soţului care putea să te scape din jugul robiei.
Dar să m-acopere ţărna mai bine, să n-aud nainte
Vaietul tău de durere, cînd silnic te-or duce-n robie."
După ce asta vorbise, spre fiul său braţele-ntinse
Falnicul Hector, dar el cu ţipăt se-ntoarse la sînul
Fetei cu brîul frumos, de spaimă lovit la vederea
Hainei de aramă şi a crestei făcute din coamă
Lungă de cal care-n chivără tot fîlfîia-ngrozitoare.
Rîse privind pe copil şi tatăl şi mama-i cinstită.
Coiful îndată şi-l scoase din cap după asta măreţul
Hector şi-l puse pe jos, de-a stat orbitor de sclipire.
După ce-apoi îşi sărută copilul şi-l leagănă-n braţe,
Roagă-se aşa el de Zeus şi zeii ceilalţi deopotrivă:
„Zeilor, faceţi voi toţi ca iubitul meu fiu să ajungă
Cel mai de frunte bărbat la troieni şi ca mine, tot astfel
Vrednic şi tare să fie şi-n Troia domnească puternic.
Şi oarecine la întorsu-i din luptă să zică vreodată:
„Bate pe tata-i cu mult. S-aducă şi prăzi sîngerate
De la vrăjmaşul ucis, să se bucure sufletul mamei."
Asta el zise şi-ntinse pe prunc la nevastă-sa-n braţe;
Ea bucuroasă la sînul ei plin de mireasmă-l primise,
Dulce cu lacrimi zîmbind. Iar Hector, privind-o cu milă
Şi netezind-o cu mîna, pe nume o cheamă şi-i zice:
„Sufletul nu-ţi amărî fără cumpăt, sărmană femeie.
Nimenea, dacă nu-i scris, viaţa nu-mi poate răpune;
Doar e ştiut, de ursită nu poate să scape nici unul,
Fie voinic ori mişel, o dată ce-n lume se naşte.

464 Deoarece în versiunea lui G. Murnu acest vers nu este un hexametru, propunem următoarea modificare a traducerii, în conformitate relativă cu originalul: *Tatălui său, în aramă-mbrăcat, şi a crestei din coamă.*

462–464 În legătură cu concepţia homerică a forţei implacabile cu care soarta cîrmuieşte viaţa oamenilor, a se vedea referiri *supra*, 2, 153 şi, mai ales, 5, 83—84 (cu nota corespunzătoare); cf., de asemenea, notaţiile pertinente despre semantica adver-

Du-te-napoi liniștită și-ți cată de treburi acasă,
Vezi de vătale și furcă și-ndeamnă pe roabe să fie
Harnice-alături de tine și las'că de arme purta-vor
Grijă bărbații troieni și eu mai presus decît alții."
Astfel îi zise și coiful luă de pe jos și se duse
Falnicul Hector, iar scumpa-i soție pornind spre acasă
Fața mereu înturna înapoi năpădită de lacrimi.
Repede ajunse la curtea frumos locuit-a lui Hector,
Unde găsi pe mai multe din roabele ei, care toate,
Cum o văzură pe ea, începur-a boci și a plînge.
Tot îl jăleau încă-n viață pe Hector în casă la dînsul,
N-aveau doar ele nădejde că el înapoi o să vie
De la război, neatins de focul și brațul ahaic.
Nu întîrzie după-asta nici Paris în casele-i nalte.
După ce-și puse podoaba de arme lucrate-n aramă,
Tare-n picioarele-i repezi, el fuga porni în cetate.
Cum odihnit și în iesle cu orz îndopat bidiviul
Rupe căpăstrul în grajd și în tropot s-așterne cîmpiei,
Unde fusese deprins la rîu curgător să se scalde;
Capul cu fală nespusă și-l poartă pe sus, iar pe umăr
Flutură coama-i în vînt și-i vesel de dalba-i făptură,
Astfel și Paris, pornind de la el, de pe dealul Pergamos,
Mîndru ca soarele sub armătură lucind se coboară
Vesel și iute, purtat de picioarele-i repezi. Îndată
Dă peste Hector, cînd el sta gata să plece din locul

bului gr. *hypérmoron (hypêr áisan)*, ca reflex al unei mentalități originale, extrem de vechi și specifice epocii homerice, la D.M. Pippidi, *Variații pe teme clasice*. București, 1981, p. 61.

501–505 Această celebră comparație homerică se găsește, în termeni identici, în 15,258—263, unde autorul versiunii românești realizează o tălmăcire mai apropiată de original; în acest scop, vom propune modificarea celui de-al doilea hemistih din v. 505, precum și introducerea necesară a unui hexametru, omis de Murnu în mod inexplicabil din tălmăcire; așadar: *Flutură coama în vînt și-i mîndru de-a sa strălucire, / Iute-nspre cîmp și pășuni purtîndu-l picioarele-n goană.* Tabloul homeric a fost transpus, în manieră proprie, de Ennius într-unul din pasajele celebre ale *Analelor* (cf. *Annales, Libri incerti*, 514—518 apud *Istoria literaturii latine de la origini pînă la destrămarea Republicii*. Ed. a II-a. București, 1972, p. 158), precum și de Vergilius, *En.*, 11, 493—498 (în ediția D. Murărașu și H. Mihăescu. București, 1956, p. 271).

Unde stătuse vorbind cu nevastă-sa lîngă ieșire.
Paris i-apucă-nainte cu vorba și-i zice: „Bădie,
Iartă, că tu ești grăbit și în loc te ținui cu zăbava;
Nu venii, poate, la vreme cum tu ai cerut de la mine.“
Clatină Hector din coif și fratelui său îi răspunde:
„Dragul meu, drept judecînd, nu e nimenea care să scadă
Faptele tale de oștean, te știu că în arme ești vrednic.
Dar tu te lași înadins și nu vrei să lupți, iar pe mine
Strașnic mă doare auzind cum tot te defaimă troienii,
Care de dragul tău numai se străduie amarnic și-asudă.
Dar s-o întindem la drum, că toate-ntre noi vor fi bune,
Dac-ajuta-ne-va cerul vreodată la vetrele noastre
Zeilor noi să-nchinăm paharul în voia cea bună,
După ce vom alunga pe dușmani din hotarele țării.“

CÎNTUL VII

Inspirat de dialogul zeilor, profetul Helenos îi propune lui Hector o luptă cu războinicul cel mai viteaz dintre ahei (1—89). Aias Telamonianul este desemnat reprezentantul prin tragere la sorţi (90—198). Lupta nedecisă dintre Aias şi Hector (199—263). Armistiţiul încheiat are loc pentru împlinirea datoriilor funerare faţă de cei căzuţi în luptă (264—421). Ahei îşi construiesc un zid de apărare fără a-i consulta pe zei (422—470).

Astfel grăi şi pe poartă ieşi repezindu-se Hector.
Fratele-i Paris mergea după el şi erau deopotrivă
Gata-amîndoi să dea buzna cu arma, să stea la bătaie.
Cum e prielnicul vînt adiat de un zeu după voia
Bieţilor corăbieri care-ntr-una cu netede vîsle
Apele mării tot bat şi nu mai pot de-obosire;
Astfel şi ei s-arătară troienilor după dorire.
Paris întîiul cu arcul lăţi la pămînt pe Menestiu
Beoţianul din Arne, feciorul lui crai-Areitoos
Cel purtător de măciucă şi-al Filomeduscei. Cu lancea
Hector chiti în cerbice pe Eioneu, sub chenarul
Meşteşugit de la coif şi-i frînse tăria. Iar fiul
Lui Hipoloh, căpetenia celor din Licia, Glaucos
Dete cu sulița-n toiu-ncleştării de arme şi-n umăr
Pe Ifinou nimeri, pe-al lui Dexiu vlăstar, la urcarea
Lui în cotigă, iar el de pe ea toropit se prăvale.
Cînd a văzut pe troieni cu ochii ei ageri Atena
Cum doborau pe ahei în toiu-ncleştărilor crunte,
Iute de sus din Olimp se coboară şi vine la Troia.
Însă din dealul Pergam, cum dete cu ochii de dînsa,
Febos în faţă-i ieşi, că voia să învingă troienii.
Se întîlnir-amîndoi la stejarul de lîngă cetate.
Fiul lui Zeus Apolon întîi începu s-o întrebe:
„Fiic-a lui Zeus cel mare, de ce vii aşa de-ahtiată
De pe Olimp? Şi de unde această pornire-nfocată?
Vrei să ajuţi pe danai şi lor să le dai biruinţă?

Ştiu că de bieţii troieni nu-ţi pasă, de-ar fi chiar să piară.
Dacă tu însă m-asculţi, ar fi mai cu cale să punem
Capăt războiului azi şi vărsării de sînge, iar mîne
Pot să se bată din nou între dînşii troienii şi-aheii
Pînă ce Troia dărmată va fi, dacă asta vă place
Vouă zeiţelor, să pustiiţi a lui Priam cetate."
Palas Atena îndată răspunse lui Febos Apolon:
„Bine, Ţintaşule, fie. Şi eu doar cu gîndul acesta
Am şi venit din Olimp între ahei şi troieni să iau parte.
Spune-mi dar cum socoteşti că se poate curma bătălia?"
Domnul Olimpic Apolon la asta răspunse zeiţei:
„Hai să trezim al lui Hector năprasnic avînt spre bătaie,
C-are să cheme apoi singur cu el să s-apuce vreunul
Dintre danai, să se-ncingă la crîncenă luptă pieptişă.
Şi, îndîrjindu-se atunci la chemarea lui Hector, aheii
Au să ridice pe unul de-ai lor spre a se bate cu dînsul."
Ast-a zis Febos şi-l ascultă mulţumită zeiţa.
Fiul lui Priam Helenos cu mintea ghicindu-le sfatul
Celor doi zei şi ştiind ce puseră dînşii la cale,
Iute se duse la Hector, s-apropie şi-i cuvîntează:
„Fiu al lui Priam, tu, Hector, la minte potriva lui Zeus,
Vrei tu acum să m-asculţi? Că tu eşti iubitul meu frate.
Fă pe troieni şi pe ahei să-nceteze cu a lor bătălie;
Cheamă tu singur apoi să te măsuri cu unul tot singur,
Cel mai viteaz din ahei, la vajnică luptă pieptişă.
Nu ţi-i menit încă ţie să mori împlinindu-ţi ursita,
Am auzit-o chiar eu, cînd zeii acum se vorbiră."
Zice, iar Hector se bucură foarte auzindu-i cuvîntul
Şi între armii păşind cu sulița prinsă de mijloc,
Cetele opri el din mers şi-ndată stătură cu toţii.
Şi Agamemnon atunci făcu să s-aşeze danaii.
Febos cu arcul de-argint şi Palas Atena şezură
Ca o pereche de pajuri pe-naltul stejar al lui Zeus,

[42] Datorită dificultăţii de a scanda acest vers, propunem următoarea modificare a hexametrului, într-o variantă mai apropiată de original: *Asta Febos a zis, l-ascultă ochioasa Atena.*

Şi bucuros se uitau la bărbaţi, ale căror şiraguri
Stau îndesite, o pădure de coifuri, de suliţi şi scuturi.
Ca undişoare mişcate de vîntul de-apus cîteodată,
Cînd el apucă să sufle şi-ntunecă luciul mării;
Dese tot astfel pe cîmp de-o parte şi alta s-aşază
Şiruri de-ahei şi troieni. Iar Hector aşa cuvînteazâ:
„Daţi ascultare, troieni şi ahei, să vă spun după-ndemnul
Inimii mele. Aţi văzut că Zeus în slavă-ntronatul
Nu vru-mpăcarea-ntre noi, ci semnnie şi ne vrea răul
Pînă ce ori pe cetate cu arma voi pune-veţi mîna
Ori veţi cădea copleşiţi de ai noştri pe lîngă corăbii.
Iată, fruntaşii aheilor toţi sînt aicea de faţă.
Cine se bizuie acum între ei să se puie cu mine
Vie din mijlocul lor încoace-mpotriva lui Hector.
Una mi-e însă-nvoiala şi Zeus să fie ca martor:
Dacă pe mine cumva mă doboară cu lancea-i de-aramă,
Poate să-mi prade armătura, cu sine s-o ia la corăbii;
Vreau numai trupul să-mi deie acasă napoi, ca troienii
Jalnici, bărbaţi şi femei, după moartea-mi, pe rug să mi-l ardă.
Iar dacă eu îl omor şi Apolon îmi dă biruinţa,
Armele-i am să le prad şi ducîndu-le apoi în cetate,
Am să le spînzur în templul arcaşului Febos Apolon.
Leşul în schimb înapoi îl voi da să-l luaţi la corăbii,
Să-i îngropaţi rămăşiţele şi un mormînt după asta
Să-i ridicaţi pe la marginea mării întinse, Elespontul.
Zice-va cine va trece pe-acolo cîndva dup-aceea
Călătorind în corabie pe-ntunecatele valuri:
Iată mormîntul acelui bărbat care-odată, pe vremuri,
Fost-a vestit ca viteaz şi pierit-a de arma lui Hector;
Asta va zice cîndva, şi slava mea veşnică fi-va."
Dînsul aşa le vorbi, iar ei moîcom tăcură cu toţii.
Teamă le-a fost a primi, ruşine a-i respinge chemarea.
Dar se sculă mai tîrziu şi de ciudă-nceput să ţipe
Ceartă rostind Menelau şi ocară cu grele suspine:
„Lăudăroşilor voi, muieri, nu bărbaţi din Ahaia!
Vai ce ruşine va fi, ce mare, cumplită ruşine,
Dacă nici unul acuma nu iese-naintea lui Hector!

Dar vă prefaceți mai bine voi toți în pământ și în apă
Colea pe loc unde stați fără suflet și simțul măririi!
Mă înarmez atunci eu, că la luptă norocul e-n mîna
Zeilor." Astfel grăi și încinse mîndrețe de arme.
Gata cu tine ar fi fost, o, Menelau, atunci, dacă Hector
Mîna pe tine ar fi pus, că era cu mult mai puternic.
Dar căpitanii ahei te apucară de mîni și chiar însuși
Fratele tău Agamemnon de dreapta te prinse și zise:
„Oare nebun ești tu frate? Dar nu se cuvine din parte-ți
O nebunie ca asta. Cu toată mîhnirea, mai rabdă.
Nu încerca să te măsuri cu unul mai tare ca tine,
Cu al lui Priam fecior care așa-i de temut și de alții.
Se-nfiora să-l înfrunte cu arma pe cîmpul măririi
Însuși Ahile, deși el cu mult te întrece-n putere.
Șezi liniștit la o parte acolo-ntre mulții tovarăși;
Las' că ridică pe altul aheii asupra lui Hector.
Și-oricît de aprig și nesățios o fi el la bătaie,
Cred eu că tot o să-și plece voios spre odihnă genunchii,
Dac-ar putea să mai scape din focul războiului crîncen."
Asta zicînd Agamemnon, pe fratele său îl abate,
Drept și cuminte vorbind; deci el se supune și-ndată
Oamenii lui bucuros de pe umeri îi scot armătura.
Scoală-se Nestor și astfel aheilor el cuvîntează:
„Doamne, ce mare durere-l ajunse pămîntul ahaic!
Ce-ar mai ofta călărețul destoinic, bătrînul Peleus,
Al mirmidonilor Domn, bun meșter la grai și la sfaturi,
El care acasă la dînsul, cînd eu i-am fost oaspete-odată,
Mă întreba de tot neamul și fiii vitejilor noștri,
De-ar auzi el acuma că stau tupilați și de Hector
Tremură toți! De zei s-ar ruga el cu brațele-ntinse
Viața să-i curme și umbră să fugă pe lumea cealaltă.
Darc-ar puternicul Zeus și Palas Atena și-Apolon,
Tînăr acum să fi fost ca odată cînd arcadienii
Pe la Cheladon la rîu amarnic luptau cu pilenii
Și-mpresuraseră Fea, cetatea pe apa Iardanos!
Ereftalion în fruntea dușmanilor sta ca o fiară
Și înarmat era el cu armele lui Aretoos,
Craiul acela vestit, de toți poreclit Măciucașul,

Astfel femei și bărbați îi ziceau, că viteazul
Nu se bătea ca ceilalți cu arc și cu suliță lungă,
Ci cu măciuca-i de fier spărgea înarmatele rînduri.
Dar îl ucise Licurg hoțește și nu cu puterea
La o strîmtoare, pe unde cu greu mai putea de pieire
Viața să-i scape măciuca. Licurg i-apucă înainte
Și-l zdupui la pămînt c-o spintecătură din lance.
Armele-i, darul lui Ares, ca pradă luă de pe dînsul
Și le purta după asta el însuși în luptele grele.
Ci-mbătrînind mai tîrziu Licurg și-odihnindu-se acasă,
Armele a dat să le poarte tovarășu-i Ereftalion.
El dar, cu ele-narmat, pe toți îi poftea la bătaie;
Ei tremurau îngroziți și nimenea nu-i sta-mpotrivă.
Numai eu singur atunci cu inima ne-nfricoșată,
Eu îndrăznii să-i răspund și eram între dînșii mai tînăr.
Lupta cu el începui și Atena-mi dădu biruința,
Și-ntre bărbați răpusei pe cel mai puternic și mare:
Dat ca o namilă-ntins la pămînt se zbătea uriașul.
Hei, de-aș fi tot așa tînăr acuma și-ntreg în putere,
Iute ar avea el pe cine cu arma să-ntîmpine, Hector.
Iată, de față-s aici fruntașii din toat-aheimea,
Totuși, nici unul nu sare voios împotriva lui Hector."
Astfel îi ceartă moș Nestor, și nouă s-avîntă cu toții.
Scoală-se cel mai întîi chiar craiul Atrid Agamemnon
Și după el se ridică bărbatul Tidid Diomede,
Aias, cei doi luptători înarmați cu tărie de vifor,
Idomeneus apoi și bunu-i ortac Merione,
Cel deopotrivă cu Ares, apoi Evripilos și Toas,
Al lui Andremon fecior, și în urmă slăvitul Ulise,
Toți erau gata cu Hector să lupte, dar zice moș Nestor:
„Sorțul acum aruncați să vedem noi îndată pe-alesul,
Care va face pe-ahei să se bucure ca și pe sine,
Dacă putea-va cu bine să scape din crîncena luptă."
Asta le zice, iar dînșii înseamnă un sorț fiecare
Și dup-accea l-aruncă în chivăra lui Agamemnon.
Oștile-n tabăr-atunci rugarea și brațele-nalță.
Ochii spre cer ațintind, așa se ruga fiecare:
„Doamne, fă sorțul să cadă lui Aias ori lui Tidide,
Ori viteazului crai din Micena, bogata în aur."
Astfel urează mulțimea, și clatină coiful moș Nestor

Pînă ce sorțul lui Aias pe loc după voia oștirii
Sare din el, și un crainic îl duce-n duium pretutindeni
Și de la dreapta-l arată fruntașilor cei din Ahaia;
Nimenea însă nu-l știe, de-aceea-l respinge. Dar iată,
Cînd dup-acceea, purtîndu-l așa în duium pretutindeni,
Vine la cel care-l scrise și-n chivără-l puse, la Aias,
El se și-ntinde cu mîna și, cînd de la crainic ia sorțul,
Semnul îl vede și cum îl cunoaște se bucură, sorțul
Leapădă jos la picioarele lui și voios apoi zice:
„Sorțul, prieteni, i-al meu, de aceea cu voi împreună
Tare mă bucur și eu; socot că voi bate pe Hector.
Hai dar, cît eu m-oi găti și-oi pune pe mine-armătura,
Voi să rostiți rugăciune-mpăratului celui din slavă,
Dar pe tăcute-ntre voi ca să nu ia de veste troienii;
Ori glăsuiți-o pe față, că n-am nici o teamă de nimeni.
Numai să vreau, că nici unul aici nu mă sperie-n luptă
Cu meșteșug ori cu sila; doar cred că așa nerăzboinic
Nu m-a născut și crescut la sînul ei scump Salamina."
Asta el zise, iar ei se rugau împăratului Zeus,
Și cu privirea spre-nalturi așa cuvînta fiecare:
„Zeus părinte, prea-nalte slăvite stăpîn peste Ida,
Dă biruință lui Aias și-ncinge-l cu fala măririi,
Dacă tu ții și la Hector și-ți pasă la fel și de dînsul,
Fă s-aibă parte amîndoi de aceeași putere și slavă."
Asta rugară cînd Aias punea sclipitoarele-i arme.
După ce el și le puse pe toate-narmîndu-se bine,
Iute porni și în mersu-i părea uriaș ca și zeul
Arcelor cînd la război s-alătură printre bărbații,
Care, de Zeus împinși, se-ncaieră cu-nverșunare
Moarte lățind; tot astfel și turnul aheilor, Aias,
Mare și-nfiorător răsare c-un zîmbet în față;
Pașii spre Hector mărind și-nvîrte puternica-i lance.
Cum îl văd astfel pe el, nespus se mai bucur-aheii.
Dar pe troieni îi cuprinde un tremur grozav pe tot trupul,
Prinsă de teamă se zbate chiar inima-n pieptul lui Hector;
Însă nu poate de-acum să ia fuga pieziș, să s-ascundă
Printre mulțime-napoi, căci el a stîrnit bătălia.
Aias s-apropie atunci și poartă ca turnul de mare

Pavăză, care din piele de bou e lucrată de Tihiu,
Cel mai dibaci curelar din toţi care fuseră-n Hila;
Pavăza lucie el i-o durase din pieile-a şapte
Boi încălaţi şi-o-ntărise în fierecătură de-aramă.
Pavăza asta ţiind-o-nainte şi pieptul păzindu-şi,
Aias de Hector s-apropie atunci şi aşa-l ameninţă:
„Hector, în luptă cu unul acum dumeri-te-vei bine
Ce fel de oameni viteji mai au între dînşii danaii,
Nenumărînd pe-acel leu, spărgător de şiraguri, pe-Ahile.
Dacă el încă la tabăra lui de pe lîngă corăbii
Şade mocnind de mînie pe craiul Atrid Agamemnon,
Dar mai sînt alţii pe-aici, şoimani care pot să te-nfrunte.
Şi-ncă sînt mulţi. Ci haide, tu-ncepe lovitul şi harţa."
Clatină Hector din coif şi neşovăind îi răspunde:
„Aias Telamoniene, mărite păstor de oştire,
Nu căuta să mă sperii ca pe un copil care-i firav
Sau ca pe-o biată femeie ce nu se pricepe la arme.
Eu doar ştiu bine luptatul şi cum se omoară bărbaţii,
Ştiu să dau scutul de piei argăsite la dreapta, la stînga,
Şi să mă apăr cu el şi să fiu neînvins la bătaie.
Ştiu să dau buzna cu carul în valma de cai şi de care,
Ştiu să mă prind şi pedestru la jocul războiului crîncen.
Totuşi cît eşti de voinic, eu nu voi să-ţi dau ca mişelul
Crunta-mi lovire pe-ascuns, ci pe faţă de pot să te birui."
Zice şi lancea rotind, o vîntuie Hector; ea însă
Nu-l nimeri pe duşman, ci numai în scutu-i de piele,
Tocmai deasupra de tot prin păturа-a opta de-acioae.
Şase din păturі pe toate le rupse ţepuşa de-aramă
Şi-nţepeni într-a şaptea din pici de la scut. După asta
Aias răpede al lui bold şi-n scut îl împunge pe Hector,
Lancea răzbate prin scut şi trece prin platcă, şi-acolo
Ea se înfundă zdrelind veşmîntul la vintre. Dar Hector
Iute se-ncovăie atunci şi scapă de neagra urgie.
Lăncile lungi dup-aceea smuncind amîndoi, laolaltă
Tabără-ntocmai ca leii ce mistuie carnea de crudă
Sau ca sălbaticii vieri care nu mai slăbesc în putere.
Fiul lui Priam întîiul cu suliţ-ajunse la mijloc
Scutul lui Aias, dar nu-l putu rupe, căci dete de-aramă
Sulița şi se-ndoi. Dar Aias se saltă, străpunge

Scutul cu lancea și-mpinge-napoi pe năvalnicul Hector,
Ceafa-i rătează ușor și ciuruie sînge dintr-însa.
Nu stă din lupt-al lui Priam fecior, ci, cu toată rănirea,
El se dă-n lături puțin și cu mîna-i vînjoasă ridică
Un bolovan colțuros și negru ce sta pe cîmpie
Și, repezindu-l asupra lui Aias, îi zguduie scutul
Vajnic de piele de bou și zăngăne arma-i ciocnită.
Aias la rîndu-i luă un mai mare pietroi și-nvîrtindu-l,
Tare-l izbi peste el cu o strașnic de mare putere;
Scutul îi sparse pocnindu-l cu steiul ca piatra de moară
Și-l vătămă în genunchi, că îndată căzu el pe spate,
Scutul de sine-apăsînd; îl sculă însă repede Apolon.
S-ar fi luat acum ei la harță pieptișă din săbii,
Dacă doi crainici, doi soli trimiși de bărbați și de Zeus,
N-ar fi venit cîte unul de-o parte și alt-a oștirii,
Oameni cuminți amîndoi, Ideu și Taltibiu. Toiagul
Iute-și întinseră acolo-ntre ei și oprindu-i pe dînșii,
Astfel le zise Ideu, chibzuitul, cumintele crainic:
„Dragii mei fii, încetați și nu vă mai bateți acuma,
Cel care tună prin nori vă iubește pe voi deopotrivă.
Vrednici sînteți amîndoi, o vedem și o cunoaștem cu toții;
Iată că s-a înnoptat și e bine să știm și de noapte."
Aias Telamonianul așa lui Ideu îi răspunse:
„Crainice, puneți pe Hector acestea din gură să-mi spuie,
El doar pofti pe viteji, pe toți de la noi, la bătaie.
Facă-nceputul și cu m-oi supune întocmai ca dînsul."
Zise lui Aias atunci crestatul și marele Hector:
„Aias, de vreme ce datu-ți-au zeii mărime, putere
Și chibzuință, de ești în fruntea voinicilor voștri,
Să încetăm cu bătaia pe ziua de azi, apoi mîne
Iar ne vom prinde amîndoi cu armele pînă ce zeii
Ne vor desprinde pe urmă, și-or face să biruie unul;
Iată că s-a înnoptat și-i bine să știm și de noapte.
Tu mulțumi-vei așa pe ahei care stau la corăbii,
Dar mai ales pe ai tăi și oștirea venită cu tine;
Eu deopotrivă la mine, în marea cetate-a lui Priam,

Înveseli-voi pe-ai mei, bărbaţi şi femei de la Troia,
Care-nălţa-vor apoi prin temple la zei mulţumire.
Hai să ne facem şi daruri, un schimb de slăvite odoare,
Ca între ahei şi troieni să zică de noi oarecine:
„Vrajba, ce mistuie vieţi, silitu-i-a la încleştare,
Dar se desprinseră ei împăcaţi amîndoi ca prieteni."
Astfel îi zise şi spada ţintată-n argint i-o întinse,
Teaca-mpreună cu spada şi chinga-i frumoasă de piele.
Aias îi dete şi el un şerpar sclipitor de porfiră.
El dup-aceea se-ntoarse-napoi între ahei la corăbii,
Hector se duse-n duium la troieni care se bucurară,
Cum îl văzură pe el că vine spre tabără teafăr,
Nevătămat de-a lui Aias putere şi mînă cumplită.
Veseli îl duseră-n Troia, căci n-aveau nădejde să scape.
Dar şi pe Aias aheii tot veseli îl duseră-n cortul
Lui Agamemnon Atrid, care s-a bucurat deopotrivă
De biruinţă. Iar cum ei la corturi în urmă sosiră,
Le înjunghie Agamemnon în cinstea lui Aias un taur
Mare, cincar, mulţumind celui neîntrecut în putere.
Ei îl jupiră,-l gătiră, îl îmbucăţiră şi bine
Carnea tăind-o felii şi o trecură-n frigări şi-o prăjiră
Peste jeratic şi-o traseră apoi de pe foc rumenită.
Cînd isprăviră cu toate la urmă şi masa fu gata,
Benchetuiau, şi avea cuvenitul mertic fiecare.
Spetele late ale boului datu-le-a-n cinstea lui Aias
Însuşi mai-marele Domn, viteazul Atrid Agamemnon.
După ce foamea şi setea la masă ei toţi potoliră,

[289] Sintagma homerică *theíon agôna*, reprodusă de G. Murnu *prin temple (la zei)*, desemnează o adunare solemnă consacrată prinosului de rugăciuni înălţate zeilor, aşadar o procesiune religioasă, de felul celei descrise anterior, în 6, 301—310. Acest sens al sintagmei este asigurat, de altfel, şi de comentariul lui Aristarkhos la vers, în care se defineşte sensul lui *agôn* prin „adunare, întrunire" *(synagōgḗ)*. Această reuniune solemnă avea loc într-un spaţiu destinat numai ceremoniilor religioase şi denumit ulterior, în epocă clasică, *koinobōmía:* este vorba de un altar de mari dimensiuni, construit în faţa unei incinte în care erau plasate statuile celor douăsprezece mari divinităţi olimpiene. Se remarcă faptul că între solemnităţile religioase greceşti şi cele troiene nu există, la Homer, nici o deosebire, aceştia din urmă adorînd aceleaşi divinităţi şi în acelaşi modalitate de organizare ca şi grecii; a se vedea, spre exemplu, prezenţa sanctuarului Atenei pe cetăţuia Pergam (6, 297).

Nestor, întîiul la sfaturi, un plan iscodi și cu minteа-i
Binevoind, le luă înainte cuvîntul și zise:
„Doamne-Agamemnon și voi ceilalți căpitani ai oștirii,
Sînt o mulțime de-ahei care s-află căzuți pe cîmpie;
Crîncenul Ares stropitu-le-a sîngele lîngă Scamandru
Și-a azvîrlit a lor suflete biete pe lumea cealaltă.
De-asta și trebuie mîne din zori să-nceteze bătaia,
Ca să putem, adunați împreună, s-aducem în care
Morții cu boi și cu muli, și să ardem apoi a lor trupuri
Lîngă corăbii, ca noi fiecare să ducem acasă
Oasele lor la copii, de-o fi să ne-ntoarcem în țară;
Și să durăm după asta din țărnă la rug o movilă
Mare, un singur mormînt, și să înălțăm pe aproape
Ziduri cu turnuri înalte, adăpost pentru noi și corăbii,
Și la tot turnul să facem noi tari și vîrtos încheiate
Porți ca să poată să umble telegile noastre și caii,
Și să săpăm pe la zid un șanț mai afund în afară;
Șanțul, săpat împrejur, va opri călăreți și pedeștri,
Dacă vom fi năpădiți cumva de troieni la bătaie."
Zise, și craii cu toții primiră povața lui Nestor.
În cetățuie troienii țineau pe atunci adunare
Strașnică, plină de larmă, la poarta din curtea lui Priam.
Vorba deschise întîi înțeleptul Antenor și zise:
„Dați ascultare, troieni, dardani și tovarăși de arme,
Ca să vă spun două vorbe din inimă povățuite.
Haide mai bine să dăm pe Elena din Argos și-averea-i
Ca să le ducă Atrizii cu ei. În zadar ne mai batem;
Noi am călcat jurămîntul și n-o să ne fie spre bine,
Ba dimpotrivă, socot, dacă n-om vrea noi asta s-o facem."
Zice și-ndată s-așază. Dar Paris se scoală-ntre dînșii
Și în cuvinte ce zboară, spre el își îndreaptă necazul:
„Tare mă superi, Antenor, cînd vii tu cu sfaturi de-aceste;
Știi să ne spui doar și altă povață mai bună ca asta.
Dacă tu însă cu tot înadinsul dai sfatul acesta,
Nu mai începe-ndoială că zeii luatu-ți-au mintea.

De-asta vorbi-voi deschis și nu m-oi sfii a vă spune
Una și bună din parte-mi: cu n-o dau-napoi pe femeie.
Numai averile aduse de mine din Argos acasă,
Toate le-aș da bucuros și chiar le-aș spori de la mine."
Zice și-n scaun s-așază. Se scoală-ntre ei apoi Priam
Dardanianu-mpăratul bătrîn ca un zeu de cuminte,
Și sănătos chibzuind, ia cuvîntul în față-adunării:
„Dați ascultare, troieni, dardani și tovarăși de arme,
Vreau să vă dau o povață din inimă povățuită.
Mergeți acum și cinați cum vă este obiceiu-n cetate
Și s-aveți grijă de pază, vegheați fiecare. Iar mîne
Crainicul nostru Ideu să mînece drept la corăbii,
Lui Agamemnon să-i spuie și fratelui său, lui Menelau,
Vorba lui Paris, feciorul meu începătoru-nvrăjbirii;
Și să întrebe cu grai cumpănit, dacă vor să-nceteze
Cu bătălia-ntre noi pîn-om strînge și arde-vom morții;
Dar după asta din nou război-ne-vom pînă ce soarta
Ne va desprinde din arme și unor-ar da biruința."
Asta le zice, iar ei auzindu-l, cu drag îl ascultă.
Oastea prin tabără-n cete-mpărțită s-a pus să cineze;
Iar dimineața Ideu cu solie porni spre corăbii
Și pe bărbații danai îi găsi adunați laolaltă,
Tocmai în dosul corăbiei lui Agamemnon, și-acolo,
Stînd pe la mijlocul lor, el așa cu glas tare le zise:
„Crai Agamemnon și voi căpetenii mai mari din Ahaia,
Priam, al meu domnitor, și marii fruntași de la Troia
Mi-au poruncit să vă spun, de-ar fi să vă placă și vouă,
Vorba lui Paris, acel care e-ncepătoru-nvrăjbirii,
Cum c-avuția ce dînsul aduse-n corăbii la Troia—
Bine-ar fi fost dacă el pierea înainte de asta! —
Toată v-ar da-o voios și chiar de la sine-ar spori-o.
Dar pe Elena, soția slăvitului vostru Menelau,
Nu vrea s-o dea înapoi, măcar că-l îndeamnă troienii.
Mai îmi dădură poruncă să-ntreb, dacă vreți să-nceteze
Crunta bătaie-ntre noi pîn-om strînge și arde-vom morții,
Dar după asta din nou război-ne-vom pînă ce soarta
Ne va desprinde din arme și unor-ar da biruința."
Crainicul asta vorbi, ei molcom tăcură cu toții.

Rupse tăcerea la urmă bărbatul Tidid Diomede:
„Nici a lui Paris avere să nu mai primiți de la Troia,
Nici pe Elena; de-acum e știut și un nerod o pricepe
Cum că-i ajuns la grumazul troienilor streangul pieirii.“
Zice, și-aheii cu el învoindu-se toți chiotiră
Plini de mirare, auzind ce le spuse Tidid călărețul,
Și domnitorul Atrid așa lui Ideu îi răspunse:
„Singur tu crainice-auzi cuvîntul aheilor. Iată
Cum ei acuma-ți răspund; îmi place și mie răspunsul.
Cît despre arderea morților nu mă pun eu împotrivă.
Nu e nimic de cruțat, dacă-i vorba de morți, și se cade
Să-i împăcăm mai devreme dînd focului moartele trupuri.
Iată, iau martor pe Zeus, al Herei bărbat, tunătorul.“
Zice și-ndată spre zei ridică el sceptrul. Trimisul,
Calea luînd înapoi, se-ntoarse la deal în cetate,
Unde troienii ședeau în sobor cu dardanii, cu soții,
Și așteptau pe Ideu, înțeleptul lor crainic, să vie.
Dînsul în urmă venind, stătu pe la mijloc și spuse
Vestea ce-aduse cu el. Deci repede ei se gătiră
Unii să care la leșuri, iar alții la trunchiuri de lemne.
Dar și aheii la fel se tot sîrguiau la corăbii
Leșuri s-aducă și ei, și sarcini de lemne să care.
Soarele abia apucase pe cîmp să reverse lumina
Și să se-nalțe în slavă din apele lui Ocheanos
Line și-afunde, cînd ei pe cîmpie, troienii și-aheii,
Se întîlneau. Ci cu greu cunoșteau pe ai lor fiecare.
De-asta spălau de pe ei măcșala de praf și de sînge
Și în căruțe-i urcau cu fierbinte plînsoare stropindu-i.
Nu-i lăsa Priam să plîngă; de aceea și ei pe tăcute
Morții pe rug îi ticseau cu inima frîntă de jale,
După ce-i arseră,-ndată plecară cu toții la Troia,
Dar și aheii la fel se tot străduiau între dînșii,
Morții pe rug îi ticseau cu inima frîntă de jale.
După ce-i arseră,-ndată plecară și ei la corăbii.
Încă-nainte de zori, cînd noaptea cu ziua se-ngîmă,
Cete de-ahei pe alese la rug s-adunară și grabnic
Țărna săpau împrejur și-ncepură să-nalțe-o movilă
Mare, un singur mormînt, și-n preajmă pe urmă durară
Ziduri cu turnuri înalte, adăpost pentru ei și corăbii

Şi la tot turnul pe rînd făcură vîrtos încheiate,
Porţi ca să poată să umble telegile şi telegarii,
Iar pe aproape de zid şi de-a lungul săpară ei şanţul
Mare şi lat şi afund, şi parí înăuntru bătură.
Asta lucrară danaií atunci pe acolo. Iar zeii,
Care stăteau împreună cu Fulgerătorul din nouri,
Se minunau în Olimp de falnica lor zidărie.
Zise cu ciudă-ntre ei Poseidon, al lumii cutremur:
„Zeus, părinte, mai poate pe largul pămînt oarecine
Zeilor nouă să-şi spuie de-acum chibzuirea şi gîndul?
Nu vezi tu cum pe cîmpie pletoşii oşteni din Ahaia
Pentru corăbii un zid cu şanţ şi palan ridicară
Fără ca zeilor jertfe bogate-nainte să-nchine?
Zidului vestea-i va merge departe, cît soarele ajunge
Şi-o să se uite acel zid ce eu cu Apolon în slujba
Lui Laomedon făcui împrejurul oraşului Troia."
Zeus, stăpînul furtunii, grozav necăjit îi răspunse:
„Ce-ai zis, tu Doamne, puternice care cutremuri pămîntul!

434-444 Poseidon pare a fi fost, la origine, o divinitate cu atribuţii universale în plan cosmic, un suveran pe potriva lui Zeus, probabil chiar deasupra acestuia, cel puţin — după unele tradiţii mitologice — în plan cronologic (cf. Hesiod, *Theogonia*, 456); protestul împotriva „abuzului de putere" manifestat de Zeus în raporturile cu olimpienii (*Il.* 15, 195 — în original —), precum şi mai vechi comploturi ale lui Poseidon, avînd drept scop înlănţuirea şi detronarea zeului suprem (cf. 1, 400 sqq., în original) constituie, după Mircea Eliade, „amintirea rezistenţei unui vechi zeu suveran împotriva ascensiunii unui zeu mai tînăr şi mai norocos" (*Istoria credinţelor şi ideilor religioase. I. De la epoca de piatră la misterele din Eleusis.* Traducere de Cezar Baltag. Bucureşti, 1981, p. 278). Poseidon reprezintă o divinitate indo-europeană prehelenică, atestînd un străvechi cult al pămîntului, în conformitate cu etimologia numelui său (*Posis Das* „bărbatul, soţul pămîntului", după U. Willamowitz — Moellendorf, în *Der Glaube der Hellenen*. I. Berlin, 1931, p. 212, admis şi de alţi lingvişti şi filologi, între care P. Kretschmer, Fr. Schachermeyr, A.B. Cook, ş.a.). În orice caz, triburile indo-europene care au adus în Grecia cultul lui Poseidon nu cunoşteau, venind din regiuni central-septentrionale, marea, fapt atestat de absenţa trăsăturilor specific marine ale zeului într-o serie din locurile de cult în Grecia, de exemplu în Arcadia, unde apare exclusiv

Numai un alt zeu putea să se teamă de una ca asta,
Unul cu mult mai puţin avîntos şi puternic ca tine.
Vestea-ţi va merge doar ţie departe cît soarele ajunge;
Las' dar şi fii liniştit. Ci după război, cînd aheii
Au să se-ntoarcă-napoi cu corăbii în scumpa lor ţară,
Sparge-le zidul atunci şi surpă-l în apele mării,
Malul oricît e de mare, cu prund mi-l acopere iară
Urmă să nu mai rămîie din straşnicul zid de-apărare."
Asta vorbiră-ntre ei, şi aşa se-nţeleseră zeii.
Pînă ce soarele apuse gătiră lucrarea şi-aheii,
Boi înjunghiară la corturi şi prinser-apoi să cineze.
Multe corăbii cu vin încărcate sosiră din Lemnos;

ca zeu al cailor *(Hippios)*. Ipoteza cea mai verosimilă în legătură cu originea mitului lui Poseidon este cea avansată de Fr. Schachermeyr în *Poseidon und die Entstehung des griechischen Götterglaubens*. Salzburg, 1950, pp. 65—108, 189—203; indo-europenii, sosind în Grecia, aduc cu ei calul; autohtonii preheleni, adoratori ai unei zeiţe suverane *Da* „(mama) Pămînt", căsătorită cu un zeu echipotent, îl identifică pe acesta din urmă cu divinitatea adusă de cuceritorii indo-europeni, adică „zeul-cal", suveranul apelor, al fertilităţii şi al lumii infernale. Poseidon devine astfel soţul pămîntului, inclusiv al dedesubturilor abisale, al lumii infernale. Pe această cale, aşadar în calitate de „stăpîn al pămîntului", predecesor pe plan mitic al lui Hades, se poate justifica ipostaza aparent curioasă, în realitate extrem de veche, originară, a lui Poseidon „cutremurul lumii" (hom. *enosikhthōn, ennosigaios)*. Acest zeu adus de indo-europeni poate fi comparat, la sugestia lui M. Eliade, *op. cit.*, p. 279, cu „zeii suverani şi fecundători, «stăpîni ai Pămîntului», ai religiilor mediteraneene şi orientale", avînd drept simbol calul, mitema atotputerniciei sale asupra pămîntului. Rolul extrem de important pe care l-a deţinut calul în cadrul expansiunii indo-europenilor se poate explica pe baza caracterului originar al civilizaţiei acestora, situată într-un spaţiu labil, fără delimitări fixe, de unde importanţa maximă a ecvidelor într-o mito-ideologie arhaică de acest tip. O analiză detaliată comparativă, subordonată viziunii sistemice de ansamblu, oferă Georges Dumézil în *Rituels indo-européens à Rome*. Paris, 1954, cap. *Bellator equos*, pp. 73—91; cu referiri directe la *Iliada*, cf. E. Delebecque, *Le cheval dans l'Iliade, suivi d'un lexique du cheval chez Homère et d'un essai sur le cheval préhomérique*. Paris, 1951.

450 Despre dărîmarea zidului şi distrugerea tuturor construcţiilor aferente aheene, cf. 12, 3—32, fragment ce reprezintă unica referinţă a epopeii la evenimentele ulterioare, neincluse în subiectul acesteia.

Mai trimisese de-acolo Euneos, feciorul lui Iason
Și-al Hipsipilei, Atrizilor, lui Menelau și Agamemnon,
Vedre o mie de vin, un dar osebit și aheii
Vin de băut negustau ducîndu-se pe la corăbii,
Unii pe fier sclipitor, iar alții în schimb cu aramă,
Alții cu piei și cu vite și oameni căzuți în robie,
Și-mbelșugat-a fost masa ce dînșii făcură. De-aceea
Benchetuiau peste noapte voinicii pletoși din Ahaia;
Dar și troienii la fel petreceau cu ai lor în cetate.
Cel care tună-n văzduh menindu-le-a rău peste noapte
Tot bubuia-ngrozitor și, galbeni de teamă, danaii
Vin picurau la pămînt din paharele pline. Nici unul
Nu bea-nainte de-a fi închinat nefînvinsului Zeus,
Dar mai la urmă ei darul somniei primind, adormiră.

CÎNTUL VIII

Zeus pune în balanță soarta ahcilor și a troienilor (1—77). Neavînd dreptul de a mai lua parte direct la luptă, ceilalți zei asistă la biruințele vremelnice ale celor două tabere (78—265). Iscusința lui Teukros este zădărnicită de Hector (266—327). Zeus oprește violent încercarea Herei și a Atenei de a interveni din nou în luptă (328—476). La căderea nopții, luptele încetează (477—557).

Zorile-n văl șofraniu pe pămînt se iviră, cînd Zeus,
Fulgerătorul ceresc, a făcut adunare cu zeii
Sus pe-a Olimpului culme, pe cea mai înaltă din toate.
Prinse-a vorbi el apoi și zeii stau toți să-l asculte:
„Zeilor toți și zeițelor toate, auziți de la mine
Vorba ce voi să vă spun dup-a inimii poftă și vrere.
Nimeni să nu se-ncumete acuma porunca să-mi calce,
Nici o zeiță, nici unul din zeii ceilalți, ci cu mine
Una să fiți ca mai iute să-nchei începuta lucrare.
Cum o să simt că vreunul e dus de la noi și mai umblă
Una din armii s-ajute, pe-ahei ori pe cei de la Troia,
El pe Olimp se va-ntoarce bătut și făcut de ocară;
Ori îl apuc și-i dau drumul în bezna Tartarului negru,
Colo departe sub glie-n prăpastia cea mai afundă,
Temnița oarbă cu poarta de fier și cu pragul de-aramă,
Jos pe sub lumea cealaltă pe cît pe sub cer e pămîntul.

8–16 Pasajul constituie textul cel mai reprezentativ pentru concepția homerică despre alcătuirea cosmosului. Pămîntul este centrul universului. Deasupra acestuia, aerul, pătura atmosferică vizibilă de pe pămînt (gr. *aēr*), alcătuiește cerul. Deasupra cerului, dincolo de limita vizibilului, începe eterul (gr. *aithēr*), sălașul zeilor găzduiți în Olimp, acesta din urmă fiind unicul vîrf muntos de pe pămînt care străpunge bariera cerului, pătrunzînd în invizibil. În sens invers, dedesubtul pămîntului, așadar în profunzimea straturilor subterane, se află incorporat Hadesul, pe toată întinderea pămîntului. La nivelul cel mai de jos, dincolo de limita pămîntului, începe Tartarul (gr.

Şti-va el astfel cît eu pe voi toţi vă întrec în putere.
Spre încercare, poftim, dacă vrea fiecare s-o ştie:
Dacă de cer atîrna-veţi un lanţ cu belciuge de aur
Şi vă veţi prinde de el împreună voi zei şi zeiţe,
Nu veţi putea din Olimp să trageţi la vale pe Zeus,
Sfetnicul vostru mai-nalt, oricît v-ar fi cazna de multă.
Dar dacă lanţul l-oi trage spre mine şi eu cu-nadinsul,
Repede am să vă salt spre cer cu pămîntul, cu marea
Şi am să leg dup-aceea de piscul Olimpului lanţul,
Jur împrejur şi în slăvi au să spînzure toate ale lumii;
Iată cît sînt eu mai tare decît muritorii şi zeii."
Asta le zise Cronid; ei molcom tăcură cu toţii
Şi se uimiră auzind ce straşnic vorbi. Numai Palas
Cea cu privirea-nstelată putu mai tîrziu să-i răspundă:
„Fiu al lui Cronos, al nostru părinte, tu vîrful puterii,
Bine cunoaştem şi noi, că puterea ta-i nebiruită,

Tártaros), care reprezintă extremitatea inferioară a universului, zona corespondentă şi diametrul opusă Olimpului, cu care contrastează, de altfel, şi în planul absenţei totale a luminii. O descriere plastică, sugerată de acest text, a celor trei nivele superioare şi inferioare ale universului întîlnim la Hesiod, *Theogonia*, 722—725 (în *edit. cit.*, p. 46).

* Demonstraţia de forţă propusă de Zeus celorlalţi olimpieni reprezintă, în termeni figuraţi impuşi de codul epic, transpunerea unui joc practicat în mod curent în epoca clasică (gr. *dielkysmós)* şi perpetuat pînă în zilele noastre: singura diferenţă este dată de întinderea corzii pe verticală, nu pe orizontală, aşa cum se practică în mod obişnuit. Pe marginea acestei imagini reflectînd o simplă comparaţie concretă între puterile divine, o serie de filosofi greci, începînd cu Platon (cf. *Theaitetos*, 153 c-d în ediţia *Platon. Oeuvres complètes*. Tome VIII, 2e partie. Texte établi et traduit par Auguste Diès. Paris, „Les belles lettres", 1924, p. 173) au elaborat un autentic eşafodaj de interpretări speculative, în conformitate cu care „lanţul" de aur ar reprezenta soarele, de a cărui forţă termoenergetică şi circuit global depinde întreg universul. A se vedea, în acest sens, comentariile la vers apud A. Pierron, în ediţia *L'Iliade d'Homère. Chants I—XII.* Paris, 1883, p. 271; P. Mazon, în *ed. cit.*, vol. II, pp. 26—27, n. 1; Pierre Lévêque, *Aurea catena Homeri.* Paris, 1959; Mircea Eliade, *Méphistophélès et l'Androgyne.* Paris, 1962, cap. *Cordes et marionnettes* (pp. 200—237); *id.*, *Istoria credinţelor şi a ideilor religioase*, pp. 265—266.

Însă ni-e jale de bieții danai, de oștenii războinici,
Care la Troia tot pier împlinindu-și ursita lor tristă.
Noi ne-om lăsa de război, dac-așa ți-e porunca și voia,
Numai cu sfatul îi vom sprijini, poate bine le-ar prinde;
Mi-e să nu piară cu toții, că prea înciudat ești pe dînșii."

Zeus zîmbi părinteşte şi zise zeiței Atena:
„N-avea tu grijă, copila mea scumpă. Eu nu ți-am spus asta
Ție cu totu-nadins; tot bun voi fi iară cu tine."
Zice, și-nhamă la caru-i doi cai cu copite de-aramă
Repezi ca vîntul în zbor și cu falnice coame aurite;
Haină de aur îmbracă pe trup și ia biciul de aur,
Care-i frumos răsucit, și în chelnă suindu-se Zeus
Șfichiuie zmeii de drum. Voios ei zburînd, apucară
Calea-ntre cer și pămînt, și-ndată sosi pe Gargaros,
Creștetul muntelui Ida cel plin de izvoare, adăpostul
Fiarelor, unde-i e templul și-i fumegă altarul. Acolo
Caii din zbor și-i opri al lumii și al zeilor tată
Și de la car slobozindu-i, ticsi niște nori peste dînșii,
Și bucuros de mărire șezînd după asta pe-o culme,
Ochii-ncepu să și-i plimbe spre tabără și spre corăbii.
Iată, prin corturi atunci pletoșii ahei din merinde
Se ospătară în pripă și-ncinseră arme viteze.
Se înarmară-n cetate o dată cu ei și troienii,
Care erau mai puțini, dar totuși stau gat-a se bate
Pentru copii și femei, nevoia-i silea deopotrivă.
Vraiște poarta-au deschis, și oastea roia, pedestrime
Și călăreți, și grozav era durătul lor pe cîmpie.
Cînd dup-aceea s-apropie oștile cele-nvrăjbite,
Prind să se-ncaiere paveze, lănci și puteri de războinici,
Toți ferecați în aramă. S-ajung buricatele scuturi
Și se izbesc laolaltă și-i vuiet și larmă cumplită.
Groaznic amestec de vaier și chiot s-aude din gura
Celor ce cad ori înving și leoarcă de sînge-i pămîntul.
Cît mai era dimineață și-n creștere ziua cea sfîntă,
Ploaie de-o parte și alta curgeau zburături și într-una
Oameni din cete picau. Dar cînd era soarele-n cruce,
Tatăl olimpic atunci destinse cîntaru-i de aur,
Puse în talgere două din sorțile morții amare,
Un-a troienilor, alt-a danailor; prinse de mijloc

Cumpăna și o ținu în văzduh. A danailor soartă
Se-ncovoie spre pămînt și dete de rodnica glie,
Iar a troienilor merse în sus pînă-n bolta din slavă.
Zeus atunci de pe Ida vîrtos începu să detune
Și fulgera între ahei. Iar dînșii, cînd asta văzură,
Fură uimiți și cuprinși de galbenă spaimă cu toții.
Nu cutezau să mai stea Agamemnon și Idomeneus,
Nu mai stăteau împotrivă vultanii războiului, Aias.
Veghea danailor, Nestor, el singur 'napoi rămăsese,
Dar de nevoie, că-i fuse de Paris rănit telegarul.
El cu-o săgeată-l pălise la creștet în cap, unde crește
Șuvița coamei dintîi și lovirea-i urmată de moarte.
Boldu-i pătrunse în creier și calul săltă de durere;
Rostogolindu-se apoi el făcu să se-nvalmeșe caii.
Pînă ce însă moșneagul să taie cu sabia șleaul
Calului său lăturaș, îl ajunseră caii lui Hector,
Care duceau pe stăpînul lor aprig. Era dar să piară
Bietul bătrîn dacă nu lua seama pe loc Diomede,
Care, sălbatic răcnind, așa-l înteți pe Ulise:
„Laertiene, -ncotro ca mișcii prin gloat-ai dosit-o?
Nu mai fugi, că te poate străpunge vreo suliță-n spate,
Stai s-apărăm pe moș Nestor de fiara ce vine spre dînsul."
Asta țipă Diomede, dar nu vru s-asculte Ulise,
Ci o luă la picior spre tabăra de la corăbii.
Dar Diomede, chiar singur, în fruntea oștirii pătrunse,
Stete-naintea telegii lui Nestor și astfel îi zise:
„Prea-ți dau de furcă ostașii cei tineri în luptă, moș Nestor,
Nu mai ești doar în putere, căci greu bătrînețea te-apasă
Și vizitiul ți-i slab și caii ți-s grei de picioare.
Urcă-te dar în teleagă la mine să vezi cum e felul
Cailor mei, telegarii lui Tros, care știu pe cîmpie
Repede goană să dea și să fugă-napoi și-nainte.
Eu i-am luat lui Eneas și-mprăștie spaimă prin luptă.
Las' pe tovarăși să cate de-ai tăi, iară noi împreună
Vin' să zorim pe ai mei spre dușmani ca să știe și Hector
Cît de amarnic mai bate și sulița-n mîinile mele."
Asta-i vorbi, și moșneagul voios se grăbi să-l asculte,
Grijă de caii lui Nestor avur-amîndoi vizitii,

Oameni puternici, Stenel și Eurimedonte bărbatul.
Ei se urcară pe urmă-n teleag-,amîndoi căpitanii;
Nestor luînd dup-aceea lucioasele hățuri în mînă,
Dă telegarilor bici și îndată erau lîngă Hector.
Cum el venea-nspulberat, cu lancea-l ochi Diomede.
Nu-l nimeri pe viteaz, ci pe Eniopeus Tebanul,
Care era vizitiul lui Hector, pe cînd telegarii
El și-i mîna. Și împuns cu lancea fiind la gurguiul
Pieptului, fu răbufnit de pe car, de se deteră-n lături
Caii de spaimă, iar viața și vlaga secară dintr-însul.
Moartea lui Eniopeu îl duru peste seamă pe Hector.
El pe tovarășul mort, cu toată mîhnirea-i, lăsîndu-l
Lat pe țărînă, căta un deliu mînător de teleagă.
Nu lipsi el îndelung, că Hector îndată pe-acolo
Dete de Arheptolem, al lui Ifitos fiu fără teamă.
El îl pofti să se urce și frînele-n mînă-i întinse.
Pacoste mare, urgie cumplită ar fi fost dup-aceea
Și, ca o turmă de oi țărcuită, dînd fuga troienii
S-ar fi închis în cetate, de nu vedea Zeus din slavă.
El între nori bubuind, deodată zvîrli sclipitorul
Fulger, de-ajunse-naintea sirepilor lui Diomede.
Flacără groaznic-atunci pufni din aprinsa pucioasă
Și, speriați, amîndoi telegarii sub car se pitiră.
Scapă din mîna lui Nestor lucioasele hățuri de piele,
Și, de cutremur cuprins, el astfel dă zor lui Tidide:
„Hai, Diomede, -napoi s-o rupem la fugă cu caii,
Nu vezi că nu ne mai vine de-acum ajutor de la Zeus?
Azi, biruința din parte-i e dată dușmanului nostru.
Mîne ne-o dă el și nouă la fel, dacă vrea să ne-o deie.
Gîndul lui Zeus nu poate pe lume să-l mute nici unul,
Cît ar fi el de puternic, pe toți doar îi birue Zeus."
Dar Diomede răspunse așa împotrivă lui Nestor:
„Vorbele tale, moș Nestor, sînt bine grăite și drepte,
Dar mă muncește un cuget și tot mai amarnic mă scurmă.
Zice-va Hector odată troienilor săi cu mîndrie:
„Eu l-am gonit pe Tidid și de mine fugi la corăbii.
Astfel mîndri-se-va el, mai bine-nghiți-m-ar pămîntul!"

Caii cu mîna strunind moș Nestor la asta răspunse:
„Alei, ce vorbă mi-ai spus, tu fiu de viteaz!
Dacă Hector
Zice-va chiar că tu ești bărbat neviteaz și nevrednic,
Tot n-o să-l creadă pe el troienii precum și dardanii
Și mai cu seamă nevestele atîtor oșteni de la Troia,
Tineri în floare ce-n pulbere tu i-ai trîntit la bătaie."
Asta bătrînul grăi, și teleaga întoarse la fugă
Iute prin valmă-napoi. Din urmă c-un huiet năprasnic
Hector și armia lui împroșcau lovituri dureroase,
Și chiui după el încoifatul și marele Hector:
„Prea te cinsteau la ospețe danaii pe tine, Tidide,
Ei îți dau locul de frunte, friptură și pline pahare.
Cinstea vei pierde de-acuma, căci iată, tu ești o muiere.
Cară-te, famene tu, că din cale tu n-ai să mă-nlături,
Zidul tu n-ai să ni-l sui, femei de-ale noastre robite
N-ai să mai duci la corăbii; mai iute ți-oi pune eu
capul."
Hector așa-l ocăra; la cumpănă stă Diomede,
Caii s-asmută-napoi, să ia în primire pe Hector,
Asta de trei ori gîndi și de trei ori la cumpănă stete,
Dar de pe Ida, din munți, de trei ori tună Înțeleptul,
Semn că trecu la troieni biruința mereu schimbătoare.
Hector atunci chiuind, pe-ai săi începu să-i
întarte:
„Voi licieni și troieni și dardani, luptători din
aproape,
Fiți, o prieteni, bărbați și nu mai slăbiți în vîrtute.
Știu doar că Zeus e bun și el îmi vesti izbîndire
Și înălțare în slăvi, iar aheilor prăpăstuire.
Niște nebuni, se căzniră ei ziduri de-acestea să-nalțe,
Șubrede și de nimic; zăgaz doară nu mi-or fi mie.
Șanțul de-alături de zid sări-l vor ușor telegarii.
Iar după asta, cînd eu voi sosi la corăbii, voi gata
Focul acolo s-aveți, îngrijiți să-mi aduceți tăciunii,
Foc la corăbii să pun și să tabăr cu sulița-ntr-înșii,
Cînd, uluiți la corăbii de fum, or da buzna să fugă."
Zise și caii pe urmă așa începu să-i asmută:
„Tu Pintenogule, Murgule, Șargule și tu Bălane,

Hai şi plătiţi-vă astăzi de multa-ngrijire ce-avurăţi
Odinioară, cînd fiica măritului crai Action
Vouă plăcutul nutreţ înainte v-a pus şi ea însăşi
Vin v-a turnat, dac-avurăţi voi poftă, mai repede vouă
Chiar decît mie, cu toate că eu sînt bărbatul ei tînăr.
Hai dar, cu mine-mpreună grăbiţi să luăm de la Nestor
Pavăza nepreţuită, că pomina-n cer îi ajunse,
Doar e leită în aur, şi toartele ei pe de-a-ntregul,
Şi de pe umerii lui Diomede noi astăzi să smulgem
Platoşa cea măiestrită, lucrată de zeul Hefestos.
Dacă noi astea luăm de la dînşii, cu cred că aheii
Chiar astă-noapte se suie şi pleacă-napoi în corăbii."
Asta el zise fălos. Pe loc tresări de mînie
Hera pe tronu-i ceresc şi vui de cutremur Olimpul.
Zeului mare Poseidon apoi cuvînta îndîrjită:
„Vai preaputernice zeu, Cutremurul lumii, cum oare
Inima nu ţi se frînge că pier pe cîmpie danaii,
Ei care tot îţi aduc în oraşul Helica şi-n Eghe
Daruri frumoase şi multe? Voieşte-le dar biruinţa.
Dac-am voi dinadins, noi toţi care sîntem cu dînşii,
Să-nlăturăm pe troieni şi să ţinem în strună pe Zeus,
Singur ar sta el pe Ida şi-acolo şi-ar plînge norocul."
Zeul Cutremur atunci răstit îi răspunse zeiţei:
„Ce spui tu, Hero, aşa îndrăzneaţă la limbă?
Eu n-aş vrea,
Doamne fereşte, vreodată noi zeii ceilalţi să ne punem
La încercare cu Zeus, căci el e cu mult mai puternic."
Asta Poseidon şi Hera vorbir-amîndoi între dînşii;
Cît era locul întins de la zidul cu şanţ la corăbii
Plin era numai de cai cu telegi şi de oaste cu scuturi
Care se tot îmbulzeau, căci Hector, ca zeul de sprinten,
Şi-i îngloti pe troieni, cînd Zeus îi dete mărire.
Vasele el ar fi ars, dacă nu-i punea Hera în minte
Lui Agamemnon ca oastea-i, cînd tot se silea şi el
însuşi,
Iute s-o-ndemne la luptă. Cu mîna-i vînjoasă ţiindu-şi
Mantia roşie mare, porni între vase şi corturi
Şi-ntr-o corabie de-a lui Ulise suindu-se acolo,
El se opri pe la mijloc, de unde puteau amîndouă
Părţile oastei s-audă deplin, de la cortul lui Aias

Pînă la cort la Ahile, căci ei aveau trase la capul
Taberei năvile lor, bizuindu-se în vitejie.
Țipă Agamemnon de-acolo spre armia toată: „Rușine
Vouă, netrebnici danai, numai fața-i de voi, numai gura.
Unde e lauda voastră și fala? Ziceam noi că sîntem
Oameni viteji. V-amintiți de palavrele voastre din
Lemnos;
Vă îmbuibați pe acolo cu cărnuri de boi și cînd lacomi
Beați din ulcioarele rase de vin, cu ce mare mîndrie
Vă lăudați că dușmani cîte-o sută și două veți bate
Fiește-care-n război, dar astăzi nu facem cît unul
Singur, cît Hector, că iată, el vasele ni le va arde.
Zeus părinte, e oare-ntre Domnii cei mari oarecine
Astfel de tine bătut și surpat de pe culmea măririi?
Totuși altarul tău mîndru cu nu-l ocolii niciodată
Cît m-am cărat în corabie-ncoace, ba într-una
Ți-am închinat orișiunde grăsime și buturi de tauri,
Numai ca Troia să surp și să spulber făloasele-i ziduri.
Dar împlinește-mi încalte dorința de astăzi. Fă,
Doamne,
Teferi de-aici să fugim și fuga pe noi să ne scape,
Nu-i mai lăsa pe ahei ca să-i zdrumece astfel troienii."
Zise, iar tatăl ceresc cu milă se-ntoarse la plînsu-i,
Se învoi la aman să-i mîntuie oastea și-ndată
El îi trimise un semn, cea mai sigură piază, un vultur
Care ținea încleștat între gheare un pui de fugarnic
Cerb și pe el l-azvîrli spre altarul măreț unde-ahei
Pururea jertfe aduceau lui Zeus atotmenitorul.
Cum au văzut zburătoarea venind de la Zeus, săriră
Toți mai aprins la troieni, din nou se-nfocară la luptă.
Nimenea între danai, deși erau mulți, dup-aceea
Nu se mîndri c-a trecut înainte cu caii mai iute
Ca Diomede sărind peste șanț și dînd piept cu dușmanii.
El mai înainte pălindu-l, strivi pe-Agelaos troianul,
Fiul voinic al lui Fradmon, cînd el o dosi cu teleaga;
Sulița-n spatele-ntors între umeri la fugă-i înfipse
Pieptu-i cu totul răzbind. De moarte rănit Agelaos
Cade cu bufnet din car, și-i zuruie-arama pe dînsul.
După Tidid, Agamemnon urma și Menelau, Atrizii,
Aias cei doi, ferecați în războinicie, pe urmă

Idomeneu și-al lui soț Merione, întocmai ca zeul
Armelor ucigător, și fălosul oștean Evripilos.
Arcul strunind, a venit pituliș pe sub scutul lui Aias
Teucru al nouălea. Aias da scutul în lături și Teucru,
Iute cu arcul ochind, săgeta în duium pe oricine.
Cînd la pămînt fără viață pica din săgeată vreunul,
El ca și fiul sub poalele mamei se da înspre Aias,
Care sub lucia-i pavăză tot îl lua-n apărare.
Cine fu-ntîi răbufnit de arma țintașului Teucru?
Ormenos cel mai întîi, apoi Orsiloh și-Ofeleste,
Detor pe urmă și Hromiu și cel ca un zeu Licofonte
Și Melanip și al lui Poliemon fecior Amopaon;
Repede Teucru pe toți îi trînti la pămînt cîte unul.
Cînd luă seama la el cum sparge șiraguri dușmane
Cu-nfricoșatul lui arc, fu vesel Atrid Agamemnon,
Merse la dînsul aproape și astfel îi zise: „Iubite
Teucre Telamoniene, fruntaș de oștire, -nainte!
Bate tot astfel și fii mîntuirea danailor, fala
Tatălui tău Telamon; că el avu grijă de tine
Și te crescu de copil, deși ești născut fără lege.
Nalță-i tu numele-n slavă, cu toate că stă el departe.
Iată, eu una ți-oi spune și-ntocmai așa o să fie:
Dacă m-ajută părintele Zeus și Palas Atena
Pînă la urmă să spulber orașul temeinic în ziduri,
Tu vei primi mai întîi după mine răsplata de cinste,
Ori un triped ori vreo doi telegari împreună cu carul
Sau ca părtașă la pat o femeie din cele robite.“
Neîntrecutul arcaș la îndemnul acesta răspunse:
„Tu, preamărite Agamemnon, de ce mă împinteni pe mine?
Doar mă silesc și cu însumi și nu încetez a mă bate
După putință. De cînd i-am împins pe troieni spre cetate,
Eu după dînșii m-aț in și cule la pămînt cîte unul.
Opt ascuțite săgeți cu arcul am tras înainte;
Toate pătrunseră-n carnea dușmanilor. Numai pe Hector,
Cînele acela turbat, cu nu-l pot ajunge cu arcul.“
Asta vorbi, și din strună zvîrli el o altă săgeată
Iarăși pe Hector ochind, că tare-i ardea să-l doboare.

Nu-l nimeri, ci lovi pe alesul oștean Gorgition,
Vladnicul fiu al lui Priam și al Castianirii, femeia
Cea din Esima, frumoasă ca zînele la-nfățișare.
Teucru pe el cu săgeata-l împunse în piept și-l ucise.
Cum în grădină o floare de mac se încovăie-n lături,
Cînd e ticsită de rod și ploile o bat primăvara,
Astfel, sub coif apăsat, și capul răpusului cade.
Teucru din nou dup-aceea dă drumul săgeții să zboare
Iarăși pe Hector ochind, că tare-i ardea să-l doboare.
Dar, abătută de Apolon, ca nu nimeri pe-al lui Priam
Fiu, ci pe Arheptolem, vizitiul deliu al lui Hector,
Cînd la bătaie o pornise, și-n piept cu săgeata-l împunse.
El se răstoarnă din car și de spaimă se dau la o parte
Sprintenii cai, iar tăria și viața se curmă dintr-însul.
Pierderea asta grozav îl pătrunse la suflet pe Hector,
Și, pe tovarășul mort cu toată mîhnirea-i lăsîndu-l,
Iute de-aproape chemă pe fratele său Chebrione
Caii s-apuce de frîu; el n-a pregetat să-l asculte.
Hector apoi se repede de unde stătea el în carul
Neted și scînteietor și răcnind ca o fiară, înșfacă
Un bolovan de pe jos și dă busta la Teucru de-a dreptul,
Gata să-l zvînte pe el. Din cucură scoate o săgeată
Teucru și-o pune pe strună; și-n vreme ce-ntinde
Struna spre umărul drept ca să tragă la țintă cu arcul,
Hector atunci cu o bocnă-l pocni în andrea, unde pieptul
E despărțit de grumaz și rana primită-i de moarte.
Struna i-o rupse, la mînă pe loc i-amorți-nchieitura,
Și el căzu în genunchi și arcu-i se smulse din mînă.
Aias, cum vede căzut pe frate-său, nu stă în față-i
Nepăsător, ci aleargă, îl apără, ține deasupra-i
Pavăza, pînă ce-n spate îl iau, furișîndu-se acolo,
Doi de-ai lui Teucru tovarăși Mecist Ehianul și-Alastor,
Care-l și duc la corăbii, iar Teucru gemea de durere.
Olimpianul din nou întări pe troieni la bătaie
Și-nghesuiră pe-ahei spre șanțul adînc de la ziduri.
Hector în frunte cu alții mergea încrezut în putere.
Cum un zăvod cu picioarele repezi dă proașcă și-alungă
Vreun mistreț ori un leu și nu-l mai slăbește din urmă,

Tot îl înhață din bucă, din coapse pîndindu-i întorsul;
Astfel pe-ahei urmărind și Hector izbea pe oricine
Sta mai zăbavnic napoi, de tot luau fuga danaii.
Numai cînd ei în risipă trecură palanca și șanțul
Și o mulțime pieriră străpunși de săgeți și de sulițî,
Pe la corăbii făcură popas și stătură-mpotrivă.
Se îndemnau înde-ei la război și cu brațele-ntinse
Zeilor tare strigau și rosteau rugăciuni tuturora.
Caii cei mîndri comoși de la caru-i rotea Priamidul
Crunt ca Gorgona privind, ca urgelnicul zeu Războiu.
Hera din cer îi văzu pe ahei și-avu milă de dînșii,
Și spre Atena se-ntoarse și zise cu graiuri ce zboară:
„Vai mie, fiic-a lui Zeus, ce-i oare cu noi amîndouă?
N-o să ne pese de-ahei nici astăzi în clipa din urmă?
Trista ursită-mplinind, ei pier copleșiți de avîntul
Unui bărbat. E de nesuferit cum feciorul lui Priam,
Hector, se-ndeasă nebun. Ce rău le făcu pîn-acuma?"
Dete la asta răspuns cea cu ochii albaștri, Atena:
„El isprăvea mai de mult cu înverșunul și cu năvala,
C-ar fi pierit el de brațul danaic în țară la dînsul,
Dar mînios îmi e tata și nu vrea să cugete a bine;
Crudul, de-a pururi nedrept, stă în calea dorințelor mele.
Uită ce-ades am scăpat de nevoi pe fecioru-său Hercul,
Cînd l-a supus Euristeu la pedepsele muncilor grele.
Cerului el, pătimind, se tot jăluia. Și pe cine
Zeus din cer îi trimise să-l apere? Numai pe mine.
Dacă știam eu de asta, și doar aveam cap într-atîta,
Cînd fu silit el în iad să coboare s-aducă din beznă
Cînele, paznicul rău de la poarta tiranului Hades,
Nu mai scăpa el de apele adînci ale Stixului negru.
Zeus acum mă urăște și-i face pe voie lui Tetis,
Care-i căzu la genunchi și-l atinse de barbă rugîndu-l
Cinste să dea lui Ahile cel pustiitor de orașe.
Las'că odată el tot îmi va zice copilă iubită.
Hai dar, înhamă mai repede caii cei tari de copită
Pînă ce eu o să intru în casa părintelui Zeus
Și mă-narmez de război, ca să văd după asta la Troia:

Oare mai poate cumva să se bucure fiul lui Priam,
Cînd amîndouă la harță ivi-ne-vom noi între rînduri?
Cînii și vulturii au să se-mbuibe de sînge și carnea
Multora dintre ai lui, care-n tabăr-atunci o să cadă."
Astfel Atena-i cuvîntă, și Hera se ia după dînsa.
Repede merge și-nhamă doi zmei cu fruntare de aur,
Hera, velita zeiță, născută din marele Cronos.
Fiica lui Zeus Atena într-asta se furișă-n casa
Tatălui său, unde dînsa desprinde și lasă să-i curgă
Haina-nflorată frumos, țesută cu harnica-i mînă,
Și-nlocuind-o cu straiul lui Zeus, stăpînul furtunii,
Armele-ncinge ca gata de lupta cea plină de-amaruri.
Și-n luminoasa teleagă se suie proptită de-o lance
Grea, ferecată și lungă, cu care-a vitejilor rînduri
Fulgeră, cînd furioasă-i născuta din tată puternic.
Grabnică Hera cu biciul la drum își porni telegarii.
Poarta cerească trosnind de la sine ușor se deschise.
Horele sînt portărițe și străjuie cerul și Olimpul;
Lor li s-a dat să deschidă, să-nchidă canaturi de nouri.
Zînele, caii plesnind, pe poarta de-acolo ieșiră.
Zeus văzu de pe Ida și-ndată grăbi după ele,
Plin de mînie pe Iris, zeița cu aripi de aur:
„Du-te și-ntoarce-le repede, Iris, să nu-mi vie-ncoace.
Nu va fi bine, cînd noi dușmănia-ntre noi vom începe.
Iată cum eu le-amenință și întocmai așa o să fie:
Caii trăsnindu-le-i voi ologi, și pe ele din chelnă
Le-oi răsturna pe-amîndouă și țăndări le-oi face teleaga.
Ani se vor scurge vreo zece, rotindu-se, și-ncă cu totul
N-au să se vindece rănile lor din arsura de fulger
Și-arc să știe Atena ce-nseamnă să lupte cu tata.
Nu mi-e așa de necaz și de ciudă pe Hera, ca veșnic
E nărăvită să-mi strice tot planul ce-oi pune la cale."
Zise și vinteșa Iris porni ca să ducă solia
Și luă zborul spre-naltul Olimp de pe muntele Ida.
Le întîlni înainte la poarta rîposului munte
Și le opri de la mers și le spuse porunca lui Zeus:
„Oare-ncotro apucărăți și ce nebunie vă prinse?
Nu vă dă voie prea naltul pe-ahei s-ajutați la bătaie.
Iată cum el v-amenință și-ntocmai așa o să fie:
Caii trăsnindu-vă-i va ologi, și pe voi vă răstoarnă

Pe amîndouă din chelnă şi ţăndări vă face telega.
Ani se vor scurge vreo zece rotindu-se şi-ncă cu totul
N-au să se vindece rănile pricinuite din fulger.
Şti-vei tu astfel, Ateno, ce-nseamnă a te pune cu tata.
Nu-i este aşa de necaz şi de ciudă pe Hera, ca veşnic
E nărăvită să-i strice tot planul ce pune la cale.
Dar tu avană şi nerușinată vei fi, dac-aieve
Sulița vei cuteza s-o ridici împotriva lui Zeus."
Asta zicîndu-le, Iris se duse mai iute ca vîntul.
Hera, de frică muindu-se, zice aşa către Atena:
„Vai mie, fiic-a lui Zeus. Eu nu las, nici vreau ca noi două,
Numai de dragu-unor oameni, cu el să ne punem la sfadă.
Las' să mai piară din ei care-o fi şi să viețuie alții
Cum li-i norocul, iar dînsul, aşa cum în sine socoate,
Judece între ahei şi troieni după cum se şi cade."
Zice şi caii cei tari de copită-napoi şi-i întoarce.
Zînele Hore, venind, de la carul zeiței deshamă
Caii cei netezi la păr şi-i leagă de iesle măreţe;
Carul îl sprijină de lucitorul perete din grajduri.
Iar amîndouă zeițele merg între zei, şi în sală
Ele cu inima frîntă s-aşază pe tronuri de aur.
Carul frumos înrotat şi caii gonind de pe Ida
Vine-n Olimp şi părintele Zeus şi intră-n locaşul
Zeilor. Caii-i sloboade Poseidon, cutremurul lumii,
Carul i-aşază-n podiş şi-ntinde deasupra-i o pînză
Fiul lui Cronos apoi s-aşază pe tronu-i de aur,
Iar sub picioarele lui vui de cutremur Olimpul.
Singure Atena şi Hera pe-alături de Zeus şezură;
Nu-l întrebară nimica şi nu mai vorbiră cu dînsul,
Dar înțelese prea-naltul şi astfel zeițelor zise:
„Ce staţi aşa amărîte, tu Hera şi Palas Ateno?
Nu vă trudiraţi de-ajuns în luptă pe cîmpul măririi
Ca să-i zdrobiţi pe troieni, pe care aveţi pizmă nebună?
Dar în deşert, că puterea-mi şi braţele-mi sînt neînvinse.
Nu m-ar putea dovedi toţi zeii ce-i poartă Olimpul,

Darmite voi, ale căror picioare-ncepură de groază
Să se-nfioare-nainte ca voi să vedeţi bătălia
Şi grozăviile ei. Dar eu şi acum vă voi spune
Ce-avea să fie: 'n teleagă trăsnite fiind amîndouă,
Nu vă-nturnaţi înapoi în Olimp la palatele voastre."
Zise, iar Palas şi Hera cu murmur de ciudă amîndouă
S-apropiară urzind troienilor cugete rele.
Palas tăcu şi nimic nu răspunse, deşi ea pe Zeus
S-a supărat şi ardea de mînie sălbatică-n sine.
Hera, ea singură, aşa izbucni de necaz biruită:
„Ce fel de vorbe ai rostit, cumplitule fiu al lui Cronos?
Bine cunoaştem şi noi că puterea ţi-i nebiruită,
Însă ni-e jale de bieţii danai, de oştenii războinici,
Care la Troia tot pier împlinindu-şi ursita cea tristă.
Noi ne lăsăm de război, dac-aşa ţi-e porunca şi voia.
Numai cu sfatul îi vom ajuta, poate bine le-ar prinde;
Mi-e să nu piară cu toţii, că prea înciudat eşti pe dînşii."
Vijeliosul Cronid răspunse la asta zeiţei:
„Mîne din zori, dacă-ţi place şi vrei, tu ochioaso, slăvită,
Hera, ai să vezi pe puternicul fiu al lui Cronos
Mai nemilos potopind şi mai multă oştire din Argos.
Nu va-nceta cu danaii să lupte feciorul lui Priam
Pînă ce nu s-ar ivi la corăbii şoimanul Ahile,
Şi asta în ziua cînd ei, ca să apere mort pe Patroclu,
Bate-se-vor la corăbii în cea mai grozavă strîmtoare.
Astfel ursit e să fie. Nu-mi pasă de-a ta supărare
Nici dacă tu rătăcind pe uscat şi pe mare ai ajunge
Pînă la marginea lumii, pe unde Iapetos şi Cronos
Stau osîndiţi şi n-au parte de razele mîndrului soare,
Nici de răcoarea adierii, că-n fund îi cuprinde Tartarul.
Dacă sosi-vei şi-acolo în oarbecul tău de mînie,
Nu vreau să ştiu, că de rea şi obraznică n-ai tu pereche."
Astfel îi zise Cronid, iar Hera nimic nu răspunse.

471-472 În original se afirmă că Hera ar putea, de mînie, să ajungă la limita inferioară a universului, aşadar a pămîntului şi a mării, respectiv acolo unde se sfîrşeşte Hadesul, care este încorporat

Soarele atunci luminos peste ape asfinţea; iar în urmă
Peste pământul mănos se lăsă întunericul nopţii.
N-a fost pe voia troienilor dusul luminii, dar noaptea
Pentru danai a sosit priitoare, de trei ori dorită.
Fiul lui Priam atunci cu oastea-i făcu adunare
Lîngă vultoarea lui Xantos, departe de vase ducînd-o,
Unde curat era locul, că nu era sînge şi leşuri.
Descălecară troienii şi-acolo stătură s-asculte
Sfatul lui Hector, iubitul de Zeus. Ţinîndu-şi el lancea
Lungă de unspre'ce coţi cu vîrf ascuţit de aramă,
Unde era-ncolăcită-mprejur o verigă de aur,
Şi sprijinindu-se-n lance, aşa el vorbi adunării:
„Daţi ascultare, troieni şi dardani şi tovarăşi de arme,
Azi socoteam că strivind pe ahei şi arzînd a lor vase,
Biruitori ne-om întoarce la Troia, bătută de vînturi.
Dar ne-apucă întunericul nopţii, şi el mai cu seamă
I-a mîntuit pe ahei cu vasele lor de pe maluri.
Noi ins-acuma să facem cum noaptea ne povăţuieşte.
Cina întîi să gătim. Deci hai, de la care daţi drumul
Cailor netezi la păr şi-n faţă le puneţi nutreţul;
Repede apoi să v-aduceţi oi grase şi boi din cetate,
Vin desfătos în burdufuri şi pîne destulă de-acasă,
Alţii s-alerge-n păduri ca s-adune pe-aici lemnărie,
Focuri s-aprindem şi pînă spre zori, cît e noaptea de mare
Dese focare să arză şi-n slavă s-ajungă văpaia,
Mi-e doar ca nu cumva pe întunericul nopţii ahei
Fuga să ia şi să plece pe spetele largi ale mării,

în straturile pămîntului (cf., *supra*, vv. 13—16), şi unde începe Tartarul; considerăm necesară, în consecinţă, modificarea tălmăcirii după următoarea variantă îmbunătăţită a versurilor lui Murnu: *Nici dacă tu, rătăcind, ai ajunge la marginea lumii-n, / Fundul pămîntului,-al mării pe unde Iapetos şi Cronos etc.*

417–418 Este omis din tălmăcire hemistihul secund al v. 494 din originalu *iar vîrful de bronz al lăncii îi sclipea în faţă*. Versiunea Murnu poate fi modificată, în acest sens, ţinînd cont de amănuntele furnizate de textul original: *Lungă de unspre'ce coţi cu vîrf ascuţit de aramă / Care nainte-i sclipea, la vîrf pe acolo pe unde / Jur împrejur colăcită era o verigă de aur*, ş.a.m.d.

Nu cumva ei să se-nluntre în tihnă și fără de zbucium,
Vreau și la dînșii în țară să-și mistuie încă amarul
Pricinuit de-o săgeată de-a noastră, de-o lance ascuțită
La repezirea-n corăbii, ca astfel să tremure oricine
S-ar mai lua la război cu noi, luptătorii din Troia.
Grainicii, dragii lui Zeus, să deie de veste-n cetate:
Toți care-s oameni cărunți și tineri băieți să s-adune
Jur împrejur pe la ziduri, să străjuie la metereze
Întemeiate de zei, iar femeile acasă să steie,
Cea mai sfioasă s-aprindă foc mare și neadormită
Paza să fie, să nu se strecoare-n cetate dușmanii,
Oaste pe-acolo lipsind. Să fie întocmai cum vouă
Eu v-am grăit, o viteji. Ce-i bun peste noapte să facem
V-am lămurit; despre ziua de mîne oi vorbi dimineața.
Plin de nădejde cu rog pe zeimea din cer să m-ajute
Să măturăm de pe-aici pe cînii de-ahei, care-ncoace
Pacostea și nenorocul i-aduse pe mare-n corăbii.
Dar să veghem peste noapte păzindu-ne unii pe alții.
Iar dimineața din zori înarmîndu-ne iară să-ncepem
Crîncena valmă și harță în tabăra lor la corăbii.
Și-o să vedem noi atunci dacă el, Diomede voinicul,
De la corăbii spre zid ar putea să m-alunge pe mine
Ori eu pe el îl dobor și-i prad armătura-nerușită.
Mîne o să-ncerce puterea-i de poate veni să-mi înfrunte
Sulița. Dar cu socot că el între cei mai din frunte
Are să cadă străpuns, cu un pîlc de tovarăși alături,
Mîne cînd soarele va răsări. De-aș fi eu într-atîta
Nemuritor și de-a pururea tînăr în zilele mele,
Cinste să am pe cît are Apolon și Palas Atena,
Cum va fi ziua de mîne topenia oastei danae."
Asta fu zisa lui Hector; cu chiot primiră troienii,
Și telegarii, de trudă asudați, de la ham slobozită
Și la teleagă tot insul apoi îi legă de curele.
Repede ei din cetate și-aduseră boi și oi grase,
Vin, băutură micoasă, și pîne de-acasă-ngrijiră
Toți să-și aducă și mare mulțime de lemne cărară,
Zeilor jertfe depline apoi închinară, iar vîntul
De pe cîmpie purta înspre cer mirodenia cărnii
Arse pe-altare de ei, dar nu voiau zeii s-o guste;
N-aveau plăcere, urau pe troieni și pe Priam și Troia.

Dar cu încredere-n sine pe cîmpul de luptă troienii
Stau peste noapte păzind de la multele focuri aprinse.
Cum se arată pe boltă mîndreţea de stele în jurul
Lunii frumos luminate, cînd molcom, senin e văzduhul;
Văile atunci, singuratice piscuri şi culmi răsărite
Ies la lumină, că nemărginit se dezvăluie cerul;
Stelele toate se văd, de se bucură-n sine păstorul;
Tot aşa multe la număr păreau între vase şi Xantos
Vetrele aprinse de oastea lui Hector 'naintea cetăţii,
Mii de jeratice ardeau pe cîmpie şi-aproape de ele
Cîte cin'zeci de oşteni priveghcau cît e noaptea de mare,
Caii pe-alături din orz şi alac roţăiau la tot carul
Şi aşteptau Dimineaţa să vie pe tronu-i de aur.

CÎNTUL IX

La sfatul de noapte al căpeteniilor ahee, Nestor propune trimiterea unei solii de împăciuire, cu daruri, a mîniei lui Ahile (1—171). Primită în cortul acestuia, solia formată din Odyseeus și Aias, la care se adaugă Phoinix și doi eraînici, întîmpină rezistența îndîrjită a Peleianului (172—613). Întoarcerea soliei în tabără (614—705).

Astfel troienii atunci vegheau străjuind, iar aheii
Fură cuprinși de cutremur, tovarășul fugii grozave,
Și de alean copleșiți stau toți căpitanii oștirii.
Tocmai cum apele mării bătute deodată de vîntul
Miazănoptiu și-apusean din Tracia, cînd de năprasnă
Vine pe loc vîjîind și se-ncrestuie negre talazuri,
Malduri de ierburi afară zvîrlind peste maluri, tot astfel
Inima-n pieptul aheilor se smicura de durere.
Nu mai putea Agamemnon de inimă rea și duiumul
Cutreiera poruncind la toți strigătorii s-adune
Armia, pe fiecare să-l cheme la sfat pe șoptite;
Însuși se tot sîrguia între toate ale lor căpetenii.
Toți cu mîhnire ședeau în sobor. Între ei Agamemnon
Sta în picioare și lacrimi din ochi îi curgeau ca izvorul
Care-și prelinge pe-o lature-a stîncii șiroaiele negre.
El începu cuvîntarea-i din greu suspinînd și le zise:
„Voi, căpetenii danai, cîrmaci ai oștirii, prieteni,
Neîndurat a fost Zeus cu mine și-n cleștele-osîndei
Grele mă-ncinse. Deși se-nvoise cu semne că-n țară
Nu m-oi întoarce-nainte ca Troia s-o văd năruită,
Totuși acuma s-a pus el amar să mă-nșele; mă-ndeamnă
Plin de-njosire spre Argos să plec după pierdere multă.
Astfel îi place pesemne lui Zeus atotțiitorul,
Care-ntăririle-nalte ale multor cetăți năruit-a

Şi nărui-va mereu, căci nebiruit e-n putere.
Deci ne supunem cu toţii la vorba ce eu vă voi spune:
Hai să fugim cu corăbii cu tot în iubita-ne ţară,
Nu mai putem cuceri a lui Priam întinsă cetate."
Asta vorbi împăratul şi molcom tăcură cu toţii;
Parc-amuţiră o vreme de atîta mîhnire danaii.
Vorba la urmă luînd, răspunse Tidid Diomede:
„Eu, Agamemnon, cu tine întîi mă voi pune la sfadă
Cum se cuvine la sfat. Ai greşit şi să nu mi te superi.
Faţă de-ai noştri pe mine de rău m-ai grăit mai deunăzi,
M-ai defăimat c-aş fi slab şi nevrednic în arme. De asta
Ştiu doar în oaste cu toţii, bătrînii şi tinerii noştri.
Tu dăruit eşti de sus, de la Zeus, cu una din două:
Sceptrul îţi dete să fii în domnie mai mare ca alţii,
Nu şi tăria de suflet, în care stă culmea puterii.
Oare-ţi închipui, sărmane, că tocmai aşa sînt aheii,
Slabi şi nevrednici în arme, cum tu apriat ai şi spus-o?
Dacă-ţi dă inima zor şi vrei să iai calea spre ţară,
Du-te, ţi-i drumul deschis şi gata te aşteaptă pe maluri
Multele tale corăbii, cu care-ai venit din Micena.
Au să rămînă pe-aici luptătorii ceilalţi din Ahaia
Pînă ce Troia vom da-o de mal. Dacă nu vor nici dînşii,
Las' pe corăbii să fugă în ţară; dar eu cu Stenelos
Ne-om războ pînă da-vom de capăt oraşului Troia;
Nu de pomană venirăm pe aici, că ne aduseră zeii."
Asta vorbi, şi povaţa-i primiră cu chiote aheii,
Plini de uimire auzind cuvintele lui Diomede.
Scoală-se Nestor atunci şi începe-ntre ei să cuvînte:
„Nu eşti tu numai în arme bărbat neajuns, Diomede,
Ba mai întrecî şi la sfaturi pe toţi cei de-o seamă cu tine.
Nimenea între ahei nu poate să-ţi scadă cuvîntul,
Nici să-l dezică; dar nu e deplin, îi lipseşte-ncheierea.
Tînăr eşti încă, ce-i drept; ba tu ai putea să-mi fii mie
Chiar şi copilul mezin, şi totuşi cuminte în sfatul
Celor mai mari sfătuieşti, că bine ai vorbit şi cu cale.
Eu însă-acuma, ca unul ce sînt mai în vîrstă ca tine,
Spune-voi tot şi-o să-nchei şi nimenea n-o să mă scadă,

Sfatul meu nesocotind, nici însuşi Atrid Agamemnon.
Nelegiuit şi nemernic şi-a neamului lepădătură-i
Cine doreşte război între cei de un neam şi o ţară.
Noapte-i acum, întuneric, să facem cum noaptea ne-nvaţă,
Cina întîi să gătim, iar toţi păzitorii de noapte,
Străjile afară de zid, unde-i şanţul săpat, să s-adune.
Asta demînd celor tineri; încolo, mărite-Agamemnon,
Orînduieşte tu singur, că tu eşti fruntaşul de frunte.
Cheamă la masă pe sfetnicii tăi, ţi se cade şi-i bine,
Pline-s bogatele-ţi corturi de vin care zilnic pe largul
Mării din Tracia-l cară la noi în corăbii aheii,
Şi-orice primire poţi face, că prea mulţi ascultă de tine.
Dacă sînt sfetnicii mulţi, urmează pe cine dă sfatul
Cel mai cu rost, că aheilor sfatul cel bun şi cuminte
Tare le trebuie acum, cînd alături de vase duşmanii
Focuri aprinseră atîtea, şi cine se bucură de-asta?
Noaptea de faţă-i topenia ori mîntuirea oştirii."
Asta le zise, iar ei l-auziră cu drag şi-l urmară.
Iute străjerii de noapte-narmaţi au zorit sub porunca
Lui Trasimed căpitanul, destoinicul fiu al lui Nestor.
Alţii plecară-mpreună cu Ialmenos şi Ascalafos,
Fii de-ai lui Ares; apoi Deipir, Afareu, Merione
Şi Licomed al lui Creon cu cetele lor împreună,
Şapte erau căpetenii de străji şi avea fiecare
Tineri o sută, cu suliţe lungi înarmaţi deopotrivă.
Ei între ziduri şi şanţ se depuseră şi conăciră.
Foc îşi aprinser-acolo şi cina-şi găti fiecare.
Iar Agamemnon Atride, luîndu-şi cu sine pe sfetnici,
Merse cu dînşii la cort şi o masă pe poftă le-ntinse,
Mînile ei şi-mbiau la bucatele gata din faţă.
Iar mai pe urmă, cînd setea şi foamea de-ajuns potoliră,
Cel mai întîi începu să înşire din gură bătrînul
Nestor, a cărui povaţă păru totdeauna mai bună.
Om chibzuit el fiind, aşa cuvînta între dînşii:
„Preaînălţate mai-mare-al oştirii, Atrid Agamemnon,
Eu voi începe cu tine, -ncheia-voi cu tine, căci tu eşti
Domn peste cete mai multe şi ţie-ncrezutu-ţi-a Zeus
Sceptrul şi dreptul să judeci şi să cîrmuieşti după sfaturi:

De-asta și cată părerea să-ți dai și s-asculți, și povața
Altora să-ndeplinești, de cumva ei se îndeamnă să spuie
Ce-i de folos, că ce-i drept să biruie-ți stă în putere.
Eu îți voi spune ce mie îmi pare că este mai bine.
Nu e nici unul să aibă vreo altă părere mai bună
Ca sfătuirea ce-acuma o dau și am dat-o-nainte,
Cînd, o mărite, te-ai dus și-ai luat de la cort lui Ahile,
Toată mînia-i stîrnind, cu sila pe fiica lui Brises
Fără de-a noastră-nvoire. Eu tare stătui împotrivă
Vrînd să te abat de la rău. Orbit cum erai de trufie,
Tu pe viteazul de frunte, pe care-l cinstiră și zeii,
L-ai înjosit despoindu-l de darul oștirii. Dar încă-i
Vreme și-acum de gîndit, oare nu e cumva cu putință
Sufletul să-i îmblînzim cu grai dulce, cu daruri plăcute?"
Dar Agamemnon Atrid bătrînului Nestor răspunse:
„Nu e minciună ce spui; orbirea-mi văd bine, moș Nestor,
Păcătuit-am, așa-i; plătește-o mulțime de oameni
Numai un singur bărbat, dacă prea ține Zeus la dînsul,
Cum a ținut el acum la Ahile zdrobind pe ai noștri.
Pentru că eu sînt de vină și-urmat-am ispita pierzării,
Voi să mă-mpac și să-i dau de la mine o mulțime de daruri.
Eu vi le număr aici ca odoarele să le cunoașteți.
Șapte tripeduri nepuse pe foc și o sumă de aur,
Zece talanți, douăzeci de cazane și doispre'ce zdraveni
Cai de-alergare ce-avură la jocuri răsplata izbîndei.
N-ar fi un om fără rost, lipsit de avere și aur,
Cine-ar avea norocirea să aibă răsplățile toate
Cîte-mi aduseră mie acești șoimuleni de la-ntreceri.
Da-voi și șapte femei care știu o minune de lucru;
Sînt lesbience, pe care, cînd el luă Lesbos frumosul,
Eu le-alesei, că erau ca femei fără seamăn de mîndre.
Eu și pe-acestea-i le dau; între ele va fi și Briseis,
Roaba-i luată de mine. Și jur cu sfințenie mare:
N-am fost în patu-i vreodată și n-am avut parte de dînsa
Cum este firea și datina între bărbat și femeie.
Astea cu toate urma-vor pe loc. Dacă însă pe urmă
Face-vor zeii să cadă măreață-a lui Priam cetate,

Poate corabia el să-şi încarce cu aur şi aramă,
Cînd o să-mpartă prădatele averi între dînşii ahei.
Poate s-alcagă chiar el douăzeci de femei de la Troia,
Cele mai gingaşe după Elena, frumoasa din Argos.
Cînd o să fim în Ahaia, în ţara-ne îmbelşugată,
Poate fi ginere al meu; îl voi preţui ca pe-Oreste
Cel care drag îmi e foarte şi creşte-n prisos de avuţie.
Am eu în ţară trei fete-n palatele-mi bine-zidite,
Pe Hrisotemis, pe Ifianasa şi pe Laodice.
Una, pe care-ar dori-o, s-o ia fără daruri de nuntă
Şi la Peleus acasă s-o ducă. Eu da-voi ca zestre
Bunuri cum nici-un părinte n-a dat unei fete mirese;
Şapte oraşe frumos locuite i-oi da pe deasupra,
Ira bogată-n păşuni şi sfînta Enopa şi Fera
Şi Cardamila şi Antia spornică-n pajişti, Pedasos
Cea cu belşug de podgorii şi Epia, o frumuseţe.
Toate-s aproape de ţărm la hotarul prundosului Pilos
Şi locuite de oameni cu turme de oi şi de vite.
Oamenii ca la un zeu închina-se-vor lui cu plocoane,
Ba ca supuşi i-or plăti ei şi dări felurite şi grase.
Iată cu ce-l dăruiesc, dacă el se dezmînie acuma.
Fie mai blînd; numai Hades e neîmblînzit, fără milă,
De-asta şi e-ntre zei de oameni hulit ca nici unul.
Plece-se mie-ntru cîtu-s mai mare ca el în domnie
Şi mai trecut decît el." La asta răspunse moş Nestor
„Tu Agamemnon Atrid, mărite păstor al oştirii,
Nu sînt de nesocotit aste daruri ce-i dai lui Ahile.
Hai dar s-alegem noi solii, prieteni de-ai lui şi tovarăşi,
Care mai iute să meargă la cort, unde stăruie Ahile
Ori, dacă nu,-i voi alege chiar eu, numai ei să mă-asculte.
Fenix, iubitul lui Zeus, păşească-naintea soliei,
Aias cel mare pe urmă şi dumnezeiescul Ulise;
Crainicii Odiu şi Euribat să-i urmeze pe dînşii.

vv. 197–198 Aceleaşi comentarii homerice aparţinînd lui Aristarkhos atrag atenţia asupra componenţei şi numărului soliilor întîlnite în *Iliada:* niciodată acestea nu depăşesc cifra de doi membri. Iată cum explică Aristarkhos componenţa acestei prime delegaţii: Phoinix, în calitate de educator al lui Ahile, este numai o rudă (spirituală) a acestuia, şi nu deţine, propriu-zis, un rol oficial; Aias ilustrează forţa şi demnitatea armatei ahee, iar Odysseus este trimis în calitate de reprezentant

Apă turnați-ne acuma pe mîini și să faceți tăcere,
Pînă ruga-ne-vom Celui de sus, de noi să se-ndure."
Asta le zise bătrînul și vorba-i plăcu tuturora.
Crainicii apă turnară, pe mîini să se spele mai-marii;
Vasele-ndată cu vin pînă sus le umplură feciorii
Și de la dreapta pe rînd ei la toți împărțiră potire.
După ce Domnii stropiră din vin și băură cît vrură,
Solii plecară din cort, de la craiul Atrid Agamemnon.
Taro pe dînșii i-a tot dăscălit la plecare moș Nestor,
Ochii țintind la tustrei, dar mai osebit la Ulise,
Și-a stăruit ca să facă tot chipul să-mbune pe Ahile.
Merseră solii pe marginea mării bătută de valuri
Și se rugară fierbinte la zeul Cutremur al lumii.
Ei îl găsiră pe-Ahile cu armia lui la corăbii;
Sta veselindu-se acolo cu dulcele sunet din lira-i
Cea cu căluțul de-argint, frumoasă și meșteșugită,
Pradă luată de el la spargerea Tebei, cetatea
Craiului Vultur. Cînta, veselindu-se, fapte viteze,
Singur Patroclu în față-i ședea; aștepta în tăcere
Pînă ce-Ahile să-ncheie cîntarea din viers și din strune.
Solii pășiră spre cort, tustrei cu Ulise-nainte
Pînă ce-n față-i se-opriră. Cu lira-i în mînă viteazul
Sare-n picioare uimit, și scaunu-n cortu-i și-l lasă.
Cum îl văzu, se sculă și Patroclu deodată din scaun.
Zise cu drag apucîndu-i de mînă șoimanul Ahile:
„Bine ați venit, o prieteni, voi care, cu toată mînia-mi,
Dragi îmi sînteți mai presus decît alții, nevoia v-aduce?"
Asta grăindu-le,-i duse sub cortu-i și-acolo le dete

al regelui, întruchipînd așadar misiunea politică, pur diplomatică, ce îi revine în esență lui, de unde și insistența cu care Nestor îl sfătuiește (cf., *infra*, v. 179) înainte de a pleca la Ahile; crainicii nu fac parte, propriu-zis, din solie, rolul lor fiind în exclusivitate acela de a conferi un caracter strict oficial demersului inițiat; după remarca lui Pierron, *ibid.* p. 317, dintre crainici lipsește Talthybios, vestitorul particular al lui Agamemnon, tocmai pentru a se sublinia aspectul oficial, politic al misiunii. În consecință, doar Aias și Odysseus reprezintă solii desemnați de Nestor.

182 G. Murnu a eliminat din tălmăcire v. 184 al originalului, care avea următorul înțeles, redat aproximativ în încercarea noastră: *Sufletul prea înciudat să poat-a-l învinge-n Ahile.*

Scaune cu așternut porfiriu ca să șadă pe ele.
Repede-apoi îndemnă pe Patroclu, fiindu-i aproape:
„Adu-ne-ncoace o cană de vin, o Patrocle, și lasă
Vinul mai tare să fie și dă un pocal fiecărui;
Iată, prietenii cei mai iubiți îmi sînt oaspeți în casă.“
Astfel îi zice, Patroclu-l ascultă pe el, iar Ahile
La un trunchi mare, un fund, la zarea din vatră-l așază;
Pune pe el o spinare de oaie și una de capră,
Pune și-un spate de vier care-i îndoldorat în grăsime.
Automedonte ținea și din carne tăia Peleianul
Și-nfeliind-o frumos, o trecea după asta-n frigare.
Repede-aprinde foc mare Patroclu și lemnele-aprinse
Ard, se prefac în jeratic, și cînd pălălaia se stinge,
Scormone jarul întreg și asupra-i frigările-ntinde,
Sare presară,-n crăcane le sprijină și le-nvîrtește.
După ce carnea el frige și pe tocătoare o răstoarnă,
Pîne împarte pe masă Patroclu-n panere frumoase,
Iar Peleianul friptura, și-n față cu Laertianul
La un perete s-așază și spune la soțu-i să-nchine
Zeilor jertfe; el însuși aruncă în foc mărunțaie.
Mîinile apoi și le-ntind la bucatele gata din față.
Cînd potoliră ei foamea și setea, din ochi atunci Aias
Semn îi făcu lui moș Fenix. Luă însă seama Ulise
Și cu paharul umplut îi ură lui Ahile și-i zise:
„Fii sănătos, o Ahile. Dar nu după mese bogate
Ducem noi jindul în cort pe lîngă Atrid Agamemnou
Ca și acuma pe-aici; mereu ne tot stau la-ndemînă
Multe bucate. Deci nu la dorite ospețe ni-e gîndul,
Ci tremurăm, o slăvite, de pacostea mare ce vine.
Nu știm, mai scapă cumva de pîrjol ale noastre corăbii
Au vor pieri, dacă nu vii pe loc înarmat spre apărare.
Tare pe-aproape de zid și de vase și-au masul troienii
Cu ajutoarele lor și ard focuri în tabără multe.
Nu-i mai oprește nimica, năvală vor da la corăbii.
Fulgeră Zeus în cer și le-arată prielnice semne.
Nu-și mai încape în piele de tare ce-i Hector acuma;
El bizuindu-se-n Zeus se-nverșun-amarnic și-nfruntă
Zei și bărbați deopotrivă, cuprins de-nciudare nebună,
Roagă-se numai să vie mai repede ziua de mîine

Şi ameninţă să taie-ale vaselor coade crestate
Şi să dea vaselor foc să le arză, şi-alături de ele
Oastea de-a valm-ameţită de fum să ne-o spulbere toată.
Foarte mă tem, o Ahile, că zeii-mplini-vor dorinţa
Şi-ameninţările lui şi scrisă cumva ne-o fi nouă
Moartea-n pustia de Troia, departe de scumpa-ne ţară.
Scoală şi vino de vrei, şi acuma tîrziu, să dai sprijin
Armiei noastre, ferind-o de greul furtunii duşmane.
Însuţi amar mai pe urmă vei plînge, dar nu-i chip să afli
Leac unui rău făptuit. De aceea cu mult mai-nainte
Vino să-i aperi pe-ahei de ziua cumplită ce vine.
Te sfătui doar, iubite, părintele-ţi cînd te trimise
Lui Agamemnon pe tine din Ftia şi astfel îţi zise:
Fiule, da-ţi-vor Atena şi Hera tărie să birui,
Dacă pe voie le-ar fi, dar marea mîndrie din tine
Tu în zăbale s-o ţii, fii prietenos, că-i mai bine,
Şi te fereşte de vrajba-nciumată, de vrei să fii pururi
Mai preţuit de ai noştri, de toţi, de bătrîni şi de tineri.
Asta părintele-ţi spuse, tu însă uitatu-i-ai sfatul.
Mîntuie barem acuma şi lasă otrava mîniei.
Dezmîniindu-te, daruri de preţ o să-ţi dea Agamemnon:
Ia dar aminte şi-ascultă, căci eu îţi voi spune de-a rîndul
Ce fel de daruri din parte-i îţi jurnie Atrid Agamemnon:
Şapte tripeduri nepuse la foc şi o sumă de aur,
Zece talanţi, douăzeci de cazane şi doispre'ce zdraveni
Cai de-alergare ce-avură la jocuri răsplata izbîndei.
N-ar fi un om fără rost, lipsit de avere şi aur,
Cine-ar avea norocirea să aibă răsplăţile toate
Cîte-i aduseră lui aceşti şoimuleni de la-ntreceri.
El mai dă şapte femei care ştiu o minune de lucru;
Sînt lesbiene pe care, cînd tu luaşi Lesbos frumosul,
El şi le-alese fiind ca femei fără seamăn de mîndre.
El ţi le dă şi pe-aceste; între ele va fi şi-a lui Brises

[237] „coade crestate“: după mărturia scoliaştilor, este vorba de ornamentele (hom. *kórymba*, *gr. scol. akrostólia*, lat. *aplustra*, *aplustria)* care împodobeau pupele corăbiilor; prin smulgerea lor se obţineau trofeele de război, ce urmau a fi consacrate zeilor.

Fiică luată de el. Cu sfințenie jură că n-a fost
Dînsul în patu-i vreodată și n-a avut parte de dînsa
Cum este firea și datina între bărbat și femeie.
Astea cu toate urma-vor îndată. Pe urmă cînd zeii
Face-vor să pustiim cetatea și averea lui Priam
Vom împărți noi aheii, corabia umple-ți cu aur
Și cu aramă de-ajuns și singur alege-ți din Troia
Și douăzeci de femei, pe cele mai mîndre din toate
După Elena din Argos. Iar cînd o să fim în Ahaia,
Mana pămîntului, socru-ți va fi și-o să ție la tine
Ca la mezinu-i Oreste hrănit în belșug de-avuție.
Are în țară la el trei fete-n palatele-i dalbe,
Pe Hrisotemis, pe Ifianasa și pe Laodice.
Ia fără daruri de nuntă pe care dorești ca soție
Și la Peleus acasă s-o duci. O să-ți dea el de zestre
Bunuri atîtea cum nimeni n-a dat unei fete mirese:
Șapte orașe frumos locuite-ți mai dă pe deasupra,
Ira bogată-n pășuni și sfînta Enopa și Fera
Și Cardamila și Antia spornică-n pajiști, Pedasos
Cea cu podgorii și Epia, o frumusețe. Sînt toate
Cele din urmă din partea prundosului Pilos la mare
Și locuite de oameni cu turme de oi și de vite.
Oamenii ca la un zeu cu plocoane-nchina-se-vor ție,
Ba ca supuși ți-or plăti ei și dări felurite și grase.
Iată cu ce dărui-te-va el, dacă tu te dezmînii.
Chiar dacă și după asta-l urăști și ți-e silă de dînsul
Și de-a lui daruri, aibi milă încalte de biat-aheime
Care se zbuciumă-n tabăr-acum. Închina-se-va ție
Ca la un zeu, că din parte-i avea-vei înaltă mărire.
Doar vei ucide pe Hector acuma cînd el căpiatul
Are să-ți vie pe-aproape de tot, că el crede că nimeni
Nu e ca dînsul viteaz între noi cei aduși de corăbii."
Ia după asta cuvîntul Ahile cel iute ca șoimul:
„Îndemînatice Laertiene Ulise, răsad al lui Zeus,
Trebuie de la-nceput să vă spun fără-nconjur, pe față,
Tot ce în sine-mi socot și cum între noi o să fie,
Doar ca să nu-mi ședeți pe cap asurzindu-mă cu

Ca şi de-a iadului poartă lehamite mi-e de tot omul,
Carele una vorbeşte şi tăinuie-n sufletu-i alta;
De-ast-apriat vă voi spune ce-mi pare că-i mult mai cu calc,
N-o să mă-nduplece nici Agamemnon Atride, nici altul
Dintre danai, că eu nu văd la voi mulţumire nici una
Faţă de cine se bate vîrtos şi mereu cu duşmanii.
Ori eşti om bun, ori netrebnic aceeaşi ţi-e partea de cinste.
Una ţi-e plata de stai sau din răsputeri te încaieri.
Moare cel trîndav la fel cu cel care-n viaţ-a fost harnic.
Nici un folos n-am avut, oricîte dureri pătimit-am
Zilele-mi primejduind de-a pururi în zbuciumul luptei.
Ca zburătoarea ce puilor nezburători le tot duce
Hrana ce-o prinde cu pliscul, oricît ar fi răul ce-ndură,
Astfel şi eu petrecui o mulţime de nopţi nedormite
Şi răzbătui în vîrtejul războiului zile de sînge,
Tot cu vrăjmaşii luptîndu-mă pentru femeile voastre.
Douăsprezece oraşe surpai însoţit de corăbii,
Unspre'ce altele de pe uscatul mănos de la Troia,
Şi de la toate am luat puzderii de-averi şi scumpeturi,
Dar le-am adus şi pe toate eu datu-le-am lui Agamemnon.
Care şedea huzurind pe la tabără lîngă corăbii.
El le primi, împărţi cîteva şi opri o grămadă,
Parte mai dete la Domni şi la capii oştirii ca daruri.
Ei neatinse şi-acum le păstrează la cort, numai mie
Dintre ahei mi-o răpi şi stăpîn e pe scumpa-mi femeie.
Dragostea fie-i de bine! Dar oare de ce cu troienii

307–308 Aspectul concis al ideii exprimate în aceste versuri le-a conferit, în literatura antică, valoarea unei apoftegme clasice, a cărei sorginte folclorică rămîne însă indiscutabilă. Un singur exemplu de reluare a sentenţei în opere literare posterioare (cf. A. Pierron, *ed. cit.*, p. 325): *Aliud clausum in pectore, aliud promptum in lingua habere*, „A avea una-n suflet, alta pe buze" (Sallustius, *Bellum Catilinae* 10, în ediţia Theodor Opitz, Leipzig, „Teubner", 1926). De altfel, cuvîntările lui Odysseus şi Ahile abundă în astfel de sentenţe, explicabile datorită caracterului accentuat oratoric şi epideictic al acestui cînt în ansamblu (spre exemplu, cf. vv. 245—246, 252, 313, 315, 378 etc.).

Ducem noi lupta de mult? De ce-ntrulocate și-aduse
Oștile-ncoace Atrid? Nu oare de dragul Elenei?
Au între toți muritorii iubescu-și femeile singuri
Cei din Atreus născuți? Dar cine-i om bun și cuminte
Dragoste poartă și grijă de-a lui. Tot astfel aceea
Dragă și mie mi-a fost, deși dobîndită cu arma.
Dacă luatu-mi-a darul și m-a înșelat el odată,
Geaba mă-ncearcă,-l cunosc; el n-o să mă-ndoaie pe mine.
Ba el mai bine, Ulise, cu Domnii ceilalți și cu tine
Chibzuie cum de pîrjol să-și apere stolul de vase,
Doar o mulțime de trebi isprăvi fără mine-Agamemnon:
Mur de-apărare zidi, îl încinse c-un șanț dinafară,
Mare și larg și cu șiruri de pari întări apoi șanțul.
Totuși nu poate zăgaz să puie puterii lui Hector.
Cît am stat eu la război cu armia, fiul lui Priam
Nu îndrăzni să dea luptă departe de zidul cetății,
Ci s-aținea numai pîn' la Stejar și la Poarta Scheiană.
Singur acolo cîndva m-aștepta și abia la năvală
El mi-a scăpat. Ci acuma nevrînd a mă bate cu dînsul,
Mîne lui Zeus și zeilor jertfe voi da tuturora
Și voi da drumul pe mare-ncărcatelor mele corăbii.
Însuți vedea-vei atunci, de vrei și de-ți pasă de asta,
Cum dimineața de tot ale mele corăbii-și-nvoaltă
Pînzele pe Helespont, în grabă vîslite de oameni.
Dacă prielnic la drum ne-o fi zeul puternic pe mare,
Noi în trei zile vom fi în mănoasa-ne țară, în Ftia.
Ce bogății am lăsat, cînd naiba mă-mpinse încoace!
Altele-oi duce-napoi, roșietică-aramă și aur,
Fier alburiu și femei încinse frumos, care toate
Parte de pradă mi-au fost, însă darul ce însuși îmi dete
Mi l-a luat înapoi în batjocur-Atrid Agamemnon.
De-asta și toate, cum eu vi le-nșir, să le spuneți pe față,
Bine s-o știe cu toții ceilalți ca să-și iasă din fire,
Dacă el umblă cumva și pe altul așa să-l înșele,
Nerușinat el de-a pururi fiind. Dar n-o să cuteze
Neobrăzatul măcar să se uite la mine în față.
Nu voi cu el să iau parte la sfat și la fapte. Odată
El m-amăgi și păcat își făcu; acum iară cu vorba
Nu mă mai poate smomi să mă-mpac; e destul și cu pace

Ducă-se naibii, căci mintea-i luă Cel-de-sus înțeleptul.
Silă mi-e daruri să iau de la el, îl socot de nimica,
Chiar dacă-mi dăruie el de zece ori încă pe-atîta
Și douăzeci, ba și tot ce mai are și ce-agonisi-va
Și avuțiile din Orhomenos ca și cele din Teba
Cea din Egipet, ce-ascunde prin case comorile lumii,
Teba cu-o sută de porți, pe care bărbați două sute
Ies dintr-o dată cu cai cu telegi, osebit pe oricare;
Chiar de mi-ar da bogății cît este nisipul și colbul,
Nu va putea să mă-nduplece Atrid Agamemnon pe mine,
Pînă ce nu-mi va plăti el deplin dureroasa jignire.
Fată de-a lui Agamemnon cu nu voi lua-n căsnicie,
Chiar dacă ea s-ar întrece de mîndră cu dalb-Afrodita
Și-ar fi dibace la lucru de mînă ca Palas Atena,
N-o voi lua nici atunci. S-aleagă-ntre-ahei pe vr'un altul,
Care-i se cade mai mult și este mai mare-n domnie.
Dacă păzi-mă-vor zeii și acasă voi merge cu bine,
Las' c-apoi tata Peleu îmi pețește el însuși femeie.
Cîte-aheiene nu sînt la noi în Helada și-n Ftia,
Fete de Domn și de crai domnitori peste țări și orașe!
Care o să-mi placă din ele, pe-aceea mi-o iau de nevastă.
Doamne, de cîte ori nu mi-a dat ghes mie sinea-mi bărbată,
Fată să-mi iau de soție, de tot potrivită cu mine,
Și să mă bucur de-averea ce-a strîns-o bătrînul meu tată!
Nu cumpănesc cît viața mea toate avuțiile care,
Zice-se c-ar fi avut Ilionul, bogata cetate,
Cît a fost vreme de pace și nu năvăliser-aheii,
Nici bogăția ce pragul de piatr-al lui Febos Apolon
Ține închisă în templu sub 'naltele stînci de la Pito.
Boi și oi grase cu armele poți dobîndi la războaie
Și agonisi-vei cu munca pe lume și cai și tripeduri;
Sufletul însă, o dată ce scapă din stavila gurii,
Dus e și nu-l mai apuci și nu-l cucerești pe vecie.
Maică-mea Tetis, zeița, mi-a spus-o demult și mi-o spune

Sorți îndoite mă poartă pe căi osebite spre moarte.
Dacă la Troia statornic rămîn și mă-ncaier sub ziduri,
N-o să mă-ntorc înapoi, dar slava-mi în veac o să fie;
Iar dacă eu voi ajunge acasă în scumpa mea țară,
Pierde-voi slava cea mare, dar îndelungate-o să-mi fie
Zilele, nu mor de moarte prea repede și timpuriu.
Dar și pe voi, pe ceilalți, vă povățuiesc în corăbii
Marea să bateți 'napoi, că nu-i dați de capăt cetății
Troia cu zidul înalt, căci Cel care bubuie-n nouri
Pavăz-asupra-i întinse și se îndîrjiră dușmanii.
Mergeți acuma și spuneți la toți căpitanii oștirii
Vestea ce duceți ca soli, căci asta e slujba de sfetnici,
Mîntea să-și puie la sfat și să caute-o cale mai bună,
Care să mîntuie-n tabără armia toată, să scape
Vasele lor. Măsura ce dînșii găsiră cu cale
Nu-i poate duce la țintă, că nu-mi trece mie necazul.
Fenix aici să rămîie, cu noi împreună să doarmă.
Vreau în corăbii tovarăș să-mi fie la-ntoarcerea-n țară
Mîine, de-o fi bucuros, căci nu-l iau de-a sila cu mine."
Astfel Ahile vorbi. Ei molcom cu toții tăcură
Plini de uimire auzind ce amarnică-i fu cuvîntarea.
Dar mai tîrziu i-a răspuns călărețul destoinic, bătrînul
Fenix cu calde plînsori, căci teamă i-a fost de corăbii:
„Dacă tu, falnice Ahile, în minte ți-ai pus cu
'nadinsul
Ca să te-ntorci și nu vrei să-nlături de loc de la vase
Pustiitorul pîrjol, fiind stăpînit de mînie,
Cum pot eu, fiule, singur aici să mai stau fără tine?
Ție mă dete bătrînu-ți părinte Peleus în ziua
Cînd te trimise din Ftia la craiul Atrid Agamemnon.
Încă erai un copil și n-aveai știință de arme
Și de vorbire-n sobor, prin care se-nalță bărbații.
De-asta și el mă trimise, ca eu să te-nvăț cum se cade
Meșter la vorbă să fii și vrednic la fapte. Deci n-aș vrea,
Fătul meu drag, să mă văd părăsit într-o doară de
tine,
Chiar dac-ar fi ca un zeu să-mi juruie acum că mă
schimbă
Și din moșneagul acesta m-ar face voinicul în floare
Cum eram eu în Helada, în țara femeilor mîndre,

Cînd am lăsat-o fugind de părintele meu, de Amintor
Care de dragul ibovnicei lui se-nciudase pe mine.
Tata, de ea îndrăgit, înjosea oropsindu-şi nevasta,
Biata mea mamă. Ea tot mă ruga în genunchi să
m-apropii
Eu de ibovnica lui, ca aşa pe bătrîn să-l urască.
Eu m-am luat după dînsa, ci-ndată simţitu-m-a tata
Şi blestemîndu-mă greu, s-a rugat fioroaselor Furii
Pînă la moarte să nu-i stea în braţe copil de la mine.
Parte să nu am de fii, şi blestemu-mplinitu-i-a zeul
Cel întronat sub pămînt şi neîndurata-i soţie.
Eu m-am gîndit să-l omor cu arm-ascuţită, dar ciuda
Mi-a potolit-o un zeu aducîndu-mi aminte de vîlva
Care s-ar face-n popor şi vorbele rele ale lumii;
Teamă-mi era să nu-mi zică-ntre-ahei ucigaş de părinte.
Dar după asta eu n-aveam plăcere de fel, cîtă vreme
Tata era necăjit, să stau într-o casă cu dînsul.
Rudele-mi însă şi soţii morţiş se ţineau după mine
Şi mă rugau şi umblau să mă-mpiedice oprindu-m-acolo.
Cîte oi grase şi boi cu păr lins şi cu mersul agale
Au mai junghiat şi ce vieri dolofani, încălaţi în grăsime,
Puşi la frigare, pîrliră şi fripseră peste jeratic!
Ce mai vinaţuri băură din chiupuri la tata! Vreo nouă
Nopţi petrecură păzind şi steter-alături de mine.
Paza schimbau între ei şi ardeau două focuri într-una.
Unu-n pridvorul ogrăzii cea împrejmuită cu ziduri,
Altul 'naintea iatacului meu lîngă uşă în tindă.
Dar mai apoi, cînd veni întunericul nopţii a zecea,
De la iatacul meu sparg cele două-mbucate canaturi,
Repede eu ies de acolo şi sar peste zidul ogrăzii
Şi mă strecor nevăzut de paznicii mei şi de roabe.
Fuga pe urmă o iau prin Helada cea-ntinsă, departe
Pînă ce-ajuns-am în Ftia cea rodnică, a turmelor mamă.
La domnitorul Peleu, far dînsul primitu-m-a bine
Şi m-a iubit cum un tată iubeşte pe fiul său însuşi,
Singurul fiu care-i creşte cu drag în prisos de avuţie.
Stare-mi dădu şi avere şi locuitori o mulţime,
Peste dolopi eram Domn în vecinătate de Ftia,
Şi te-am crescut aşa mare, din suflet iubindu-te, Ahile,
Tu, cel chipos ca un zeu, căci n-aveai plăcere cu altul,

Nici la ospeţe să mergi şi nici să iai hrană pe-acasă,
Pînă ce-n braţe pe tine cu nu te luam şi-nainte
Nu-ţi dam friptură tăind-o şi nu-ţi duccam vinul la gură.
Haina la pieptu-mi de cîte ori tu mi-ai stropit-o cu vinul
Care din gură-l vărsai în mult necăjita-ţi pruncie!
Cîte necazuri şi trude în viaţ-am răbdat pentru tine,
Teamă fiindu-mi că zeii stîrpiră sămînţa din mine.
De-asta şi eu, o, voinice arătos în făptură ca zeii,
Te-am înfiat să mă aperi cîndva la vreo cumpănă mare.
Deci domoleşte-ţi a ta semeţie. Nu trebuie, Ahile,
Fără-ndurare să fii. Se împacă la urmă şi zeii
Care-s mai vrednici, mai mari şi mai tari decît noi muritorii,
Doar şi pe ei cu prinoase, cu dulci jurnuinţi, cu arsura
Jertfelor şi cu stropitul de paos i-apropie oricine,
Dacă se roagă de ei, cînd cade-n greşeli şi-n păcate.
Sînt şi zeiţe ale rugii, născute din marele Zeus.
Chioambe sînt ele, la faţă zbîrcite de păsuri şi şchioape
Şi-ngrijorate se poartă şi-adulmecă Vina, dar dînsa
Tare-i de trup şi picioare, şi-ntrece din fugă pe toate
Rugile peste pămîntul întreg şi apucă-nainte
Rău căşunînd omenirii, dar Rugile vindecă răul.
Cine s-arată cucernic, cînd ele s-apropie-n cale-i
Mult foloseşte din parte-le, ruga cu drag îi ascultă,
Dacă el nu le ia-n seamă şi-n faţa lor nu se supune,
Zînele aleargă la Zeus şi-l roagă s-asmută spre dînsul
Vina, să-l vateme pînă ce el ispăşi-va greşeala.
Deci, o Ahile, cinsteşte pe-aceste copile a lui Zeus;
Şi-alţii ca tine de mari se mlădie faţă de ele.
Eu, dacă nu-mbia daruri şi nu-ţi juruia Agamemnon
Şi-altele şi rămînea el cu inima nemlădiată,
Nici nu veneam cu îndemnul ca tu dezbărat de mînie
Oştile noastre să sprijini, cu toată nevoia. Dar dînsul
Multe-ţi dă ţie pe loc şi altele-ţi juruie încă
Şi să te roage trimise la tine tot oameni de frunte,
Chiar de el însuşi aleşi, şi prieteni ai tăi, o Ahile,
Cei mai iubiţi între-ahei. Să nu le faci chiar de ruşine

Drumul și vorbele lor; pîn-aci aveai drept să te superi.
Din auzite noi știm cum fost-au vitejii pe vremuri,
Cînd pe vreunul din ei l-apuca viforoasă mînie.
Lesne puteai să-i înduplecl cu daruri, cu vorba cea bună.
Însumi aminte mi-aduc de o faptă nu nouă, ci veche
Și-o povestesc tuturora să știți cum a fost, o, prieteni.
Luptă duceau cu etolii cei aprigi odată cureții
Și la cetatea Calidon se tot omorau între dînșii.
Unii, etolii, cu arme apărau a lor dragă cetate,
Iară cureții căutau în tot chipul s-o ia și s-o prade.
Răul veni de la zîn-Artemida-ntronata în aur
Ea se-nciudase pe-Oineu, căci el, puind secera-n holdă,
Nu-i dete pîrga de rod. Toți zeii primiseră jertfe,
Numai pe fiica lui Zeus uitase ori poate la dînsa
Nu se gîndise de fel, de aceea-i fu mare păcatul.
Deci, supărată pe el, stîrni împotrivă-i zeița,
Vajnic-arcașă, un vier colțat, o năprasnică fiară,
Care,-nnăditâ la cîmp, mult rău cășuna lui Oineus,
Pomi răsăriți o grămadă sălbatic smucea din adîncuri
Cu rădăcină cu tot, irosindu-le mana de roadă,
Dar îl ucise voinicul născut din Oineu, Meleagru,
După ce-a strîns vînători și ogari din mai multe orașe.
Nu puteau oameni puțini să-i vie de hac unei fiare
Mari ca aceea; pe mulți mai urcase pe rugul durerii.
Dar după asta zeița iscă bătălie și zarvă
Între etoli și cureți, fiecare cerînd ca răsplată
Pielea cu blana cîlțoas-a mistrețului și căpățîna.
Cît se bătu între-ai săi bărbatul luptaci Meleagru,
Rău pătimiră cureții; ei nici nu putură să ție
Piept în afară de zid, cu toată mulțimea. Ci-n urmă
Fu Meleagru cuprins de mînie, de patima, care
Și-altora-nvăluie mintea, deși au temei la gîndire.
Și clocotind de necaz pe maică-sa însăși, pe-Altea,
Sta huzurind la nevasta cea chipeș-a lui, Cleopatra,
Fiica sulegetei fete a unui Evenos, Marpesa,
Și a lui Idas, un om care-n vremile acele pe lume
Cel mai puternic a fost, că chiar și asupra lui Febos
Arcul întinse de dragul frumoasei mirese, pe care
Înșiși părinții, atunci cînd ea în palatul lor fuse,

O porcelir-Alciona, căci mama-i lovită de soarta
Păsării triste, alcionul, jelea de durere ca dînsa,
Cînd a ei fiică fusese răpită de-arcaşul Apolon.
Sta Meleagru la ea mistuindu-şi amarul mîniei,
Tare-ndîrjit de blestemele mamei, căci ea de mîhnire
Mare cuprinsă, că el pe fratele ei omorîse,
Zeii chema şi izbind cu pumnul adese pămîntul
Sta istovită-n genunchi şi cu sînul stropit de plînsoare.
Dînsa cerea de la zeii din iad, Persefona şi Hades,
Fiului moarte să-i dea. O asculta din beznă hoinara
Umbrelor, Furia răzbunătoarea cea cruntă, şi iată,
Larmă şi pocnet la porţi, la Calidon răsună, cureţii
Bat în cetate la turnuri. Se roagă de dînsul bătrînii
Etolieni şi preoţi trimit după el ca să iasă
Şi să-i ajute, şi-i juruie o mare răsplată: pe unde-i
Mai roditoare cîmpia cetăţii, acolo-l îmbie
Ei să-şi măsoare mîndreţe de ţarină pentru moşie,
Loc de pogoane cin'zeci, jumătate să-l aibă de vie,
Iar jumătatea cealaltă să-i fie pămînt de arătură.
Tot stăruia şi Oineu călăreţul, bătrînul său tată;
Sta el în pragul iatacului 'nalt şi ale uşii canaturi
Le zguduia şi-n genunchi pe fiu-şi ruga să-l ajute.
Mama, surorile tot îl rugau; în zadar, că mai tare
Sta împotrivă, în zadar îi făcură fierbinte rugare
Chiar şi prietenii lui mai iubiţi şi mai vrednici de cinste,
N-a fost putinţă şi chip să înduplece pe Meleagru
Pînă ce nu izbutiră să-i bată-n odaie cureţii,
După ce zidul urcară şi aprinseră marea cetate.
Cade bocindu-se atunci şi-l roagă pe el Cleopatra,
Spune ce rău i-ameninţă, cum intră-n cetate duşmanii,

v. 562 **Gestul lovirii pămîntului are, după Aristarkhos, semnificaţia de a atrage atenţia divinităţilor infernale (aici Hades şi Persephoneia) în vederea răzbunării unei crime; din versurile următoare rezultă însă că misiunea vindicativă a revenit Furiei (hom. *Erīnýs*), divinitatea prin excelenţă a răzbunării (amintită şi *supra*, v. 449: acolo însă la plural), despre a cărei formă, număr şi nume specifice Homer nu oferă informaţii certe. După ipoteza unor indo-europeniști (A. Kuhn, M. Müller, J. Pokorny), termenul hom. *Erīnýs* provine din acelaşi etimon indo-european (IE* *er,* ere-i* „a se pune în mişcare", „a urmări") ca şi v. ind. *Saranju*, numele unei zeităţi din Rig-Veda; cf. şi P. Grimal, *op. cit.*, p. 146, s. v. *Érinyes*.**

Cum pe bărbaţi îi ucid, cum spulberă-n flăcări oraşul,
Cum pe copii îi robesc şi femeile-ncinse pe şolduri.
Inima lui tresărind la auzul atîtor amaruri,
El luă armele atunci şi îndată ieşi la bătaie
Şi izbăvi pe etoli de ziua cea neagră a pieirii,
Numai de sine ştiind. De-aceea nu-i deteră daruri
Multe şi atît de frumoase, măcar că-i feri de năpastă.
Vezi dar să nu faci la fel, să nu mi te-aducă ispita,
Dragă prietene, aici. Mai rău e de vii să ne aperi
Năvile-n clipa cînd ard, ci darul primeşte şi vino,
Scapă-ne; ca la un zeu închina-se-vor ţie ahcii.
Dacă tu nedăruit veni-vei pe cîmpul de sînge,
Nu-ţi va fi cinstea totuna, măcar de-ai abate prăpădul".
Zise lui Fenix atunci Ahile cel iute ca şoimul:
„Tată moş Fenix, purcese din Zeus, nu-mi trebuie mie
Astfel de cinste, că ea mi-este dată s-o am de la Zeus
Şi s-o păstrez pe aici la corăbii mereu cîtă vreme
Suflet în piept îmi rămîne şi pot să mă ţin pe picioare.
Ia îns-aminte tu bine de-o vorbă ce eu îţi voi spune:
Nu căuta să mă-ndoi cu jălanii şi ofturi de dragul
Lui Agamemnon Atrid, că nu se cuvine pe dînsul
Tu să-l iubeşti, ca să nu te urăsc dup-atîta iubire.
Cade-se să duşmăneşti pe oricine e-n vrajbă cu mine;
Fii dar alături-mi Domn şi ia-ţi jumătatea domniei,
Ducă-şi solia ceilalţi. Rămîi tu, şi-n patul cel moale
Culcă-te acolea frumos, şi-apoi mîine, în zorile zilei,
Ne-om socoti dac-aicea mai stăm ori ne ducem în ţară."
Zise şi semn lui Patroclu tăcut îi făcu din sprîncene
Pat cu de toate s-aştearnă lui Fenix, ca asta să vadă
Solii ceilalţi şi mai iute să plece din cort de la dînsul.
Aias Telamonianul luă mai pe urmă cuvîntul:
„Îndemînatice Laertiene tu viţă din Zeus, Ulise,
Hai, că degeaba ni-e vorba şi drumul acesta; eu nu cred
S-aibă doritul sfîrşit. Noi trebuie cît mai în grabă,
Oastei să ducem răspunsul, oricît e de rău, căci acuma
Nerăbdători ne aşteaptă cu toţii, Ahile, vezi bine,

[619] Deoarece în tălmăcire acest vers apare ca heptametru, considerăm necesară transformarea lui normală în hexametru prin eliminarea numelui la vocativ, *Ulise*.

Fără de milă, sălbatic ajunse de-atîta trufie,
Răul, și nu se îndură de dragul acestor prieteni,
Care-l iubeam la corăbii cum n-am mai iubit pe nici unul.
Crudul! Dar chiar de la un ucigaș oarecine primește
Despăgubiri, cînd el pe un fiu ori un frate-i ucide,
Și ucigașul acasă rămîne plătind șugubina;
Inima lui de bărbat și-astîmpără atunci primitorul
Răscumpărării de sînge. Dar neîmpăcată, haină
Inimă puseră zeii în tine, și numai de dragul
Unei femei; noi acum îți dăm șapte din cele mai mîndre
Și pe deasupra o groază de daruri. Deci fii mai cu milă,
Casa cinstește-ți, Ahile; ca oaspeți veniram la tine
Dintre ahei și dorim să rămînem, mai mult decît alții,
Cei mai de aproape prieteni ai tăi și mai dragi din Ahaia."
Dar i-a grăit și lui Aias Ahile cel bun de picioare:
„Aias Telamoniene, mărite fruntaș al oștirii,
Vorbele tale, mai toate, din inimă-mi par că sînt spuse.
Dar copleșește necazul în mine aducîndu-mi aminte
Cum Agamemnon Atrid mă făcu de batjocură-n fața
Oastei întregi ca pe un venetic fără cinste și drepturi.
Mergeți acuma și dați-i din parte-mi răspunsul acesta:
Eu la bătaia cea crîncenă nu am de gînd să iau parte
Pînă ce Hector, cosind pe ahei și arzîndu-le flota,
Nu va ajunge pe-aici la vasele noastre, la corturi.
Dar la corabia mea și la cortul meu aprigul Hector,
Cît de năvalnic o fi, pe loc o să stea din bătaie."
Zise, iar ei luînd cupa cu gemene toarte-nchinară
Și la corăbii se-ntoarseră călăuziți de Ulise.
Dete poruncă Patroclu la oamenii lui și la roabe
Cît mai în grabă s-așternă un pat cu de toate lui Fenix.
După poruncă femeile patu-i gătiră; așternură
Gingașă pînză de in și blană de pat și velință.
Fenix acolo se culcă cu gîndul la ziua de mîne.
Peste puțin și Ahile se culcă și-adoarme în fundul
Cortului bine-ntărit, iar alături de el Diomeda
Cea-mbujorată, copila lui Forbas, adusă din Lesbos.
Culcă-se-n partea cealaltă Patroclu și-alături-a lui Ifis,

Cea cu colanul frumos, dăruită de-Ahile pe vremea
Cînd luă Schiros, a lui Enieu răsărită cetate.
Cînd după asta trimişii sosiră la tabără-n corturi,
Fiii aheilor se ridicară de ici şi de colo, şi iute,
Care de care venind, le urau cu pahare de aur
Şi întrebau. Dar întîi începu să întrebe Agamemnon:
„Mult lăudate Ulise, a neamului mare mîndrie,
Spune-mi, vrea el să ne ajute-n primejdia de la corăbii?
Ori ne respinge şi încă-i semeţ şi nu-i trece mînia?"
La întrebare răspunse păţitul, măritul Ulise:
„Prea înălţate mai-mare al oştirii, Atrid Agamemnon,
Nu vrea Ahile să-şi lase mînia, ba chiar şi mai tare
S-a-ntărîtat şi cu daruri cu tot te respinge pe tine.
Te sfătuieşte să chibzui cu sfetnicii tăi şi să cauţi
Chip ca să mîntui pe-ahei şi toate ale noastre corăbii.
Cît despre el, ameninţă că mîne, în zorile zilei,
Vaselor sale dă drumul pe mare şi pleacă spre Ftia.
Dar şi pe noi, pe ceilalţi, ne povăţuieşte din parte-i
Marea să batem'napoi, că nu-i dăm de capăt cetăţii
Troia cu zidul înalt, căci Cel care bubuie-n nouri
Scutul asupra-i întinse şi se îndîrjiră duşmanii.
Asta ne spuse; sînt martori şi cei care-mi fură tovarăşi,
Aias şi crainicii noştri, cei doi înţelepţi. Iar bătrînul
Fenix acolo rămase să doarmă, cum însuşi Ahile
L-a îndemnat, ca să plece cu el la întoarcerea-n ţară
Mîne, de-o fi bucuros, că n-are să-l ia cu de-a sila."
Asta Ulise rosti, şi molcom tăcură cu toţii,
Plini de mirare auzind ce-amarnic îi fuse răspunsul.
Dar după asta luă între ei Diomede cuvîntul:
„Prea înălţate mai-mare al oştirii, Atrid Agamemnon,
Bine ar fi dacă nu te rugai de Ahile şi nu-i dai
Multele daruri; că el şi aşa e semeţ, dar acuma
Tu l-ai făcut mai semeţ încă şi mai zăcaş în mînie.
Lasă-l în pace mai bine să facă cum vrea, să se ducă
Sau să rămîie, că nu va veni la război fără numai
Dacă-i dă inima-mbold sau zeii-l îndeamnă pe dînsul.
Noi s-ascultăm un cuvînt, să facem aşa cum voi spune;
Mergeţi acuma la somn, ci întîi potoliţi-vă pofta

Toţi cu bucate şi vin, căci asta-i curaj şi putere.
Mînc cînd zorile apoi răsări-vor cu degete roşii,
Iute stoleşte călări şi pedeştri, şi de la corăbii
Du-i la bătaie pe toţi şi bate-te însuţi în frunte."
Asta vorbi şi cu strigăte tari se-nvoiră fruntaşii,
Toţi cu uimire auzind cuvintele lui Diomede.
Vinul pe ţărnă stropind, se duse la cort fiecare
Şi adormiră cu toţii primind ale somnului daruri.

CÎNTUL X

După ce inspectează garda de noapte, fruntașii oștirii aheene se adună din nou, hotărînd trimiterea unei iscoade la troieni, formate din Diomedes și Odysseus (1—235). De partea troienilor, Hector decide același lucru, iar Dolon se oferă să înfăptuiască misiunea (236—323). Prins de Odysseus și Diomedes, Dolon trădează secretele armatei sale, înlesnind astfel pătrunderea celor doi în tabăra troiană, uciderea unui mare număr de traci și răpirea cailor lui Rhesos, căpetenia tracă (324—510). Odysseus și Diomedes se reîntorc victorioși în tabără (511—563).

Toți căpitanii ahei prin corturi, pe lîngă corăbii,
Noaptea dormeau domoliți în brațele moi ale-odihnei,
Numai pe craiul Atrid Agamemnon nu vine să-l fure
Dulce prielnicul somn, că-l bate tot felul de gînduri.
Cum cîteodată tot fulgeră soțul pletoasei zeițe
Hera o grindină poate vestind ori puhoinică ploaie
Sau vreo ninsoare ce fulguie și înălbește cîmpia
Sau un război care mistuie totul în gușa-i cea mare,
Astfel adeseori tot mai ofta și-Agamemnon din adîncul
Inimii și un cutremur întreagă ființa-i cuprinse,
Cînd se uită la troienii rămași înaintea cetății.
El se uimea de mulțimea de focuri ce-ardeau pe cîmpie
Și de cîntarea din fluier și nai și de larma de oameni.
Cînd apoi iar se uita și vedea pe ahei la corăbii,
Smocuri de păr de la plete cu mîna-și smulgea și lui Zeus
Tot se ruga și din greu suspina el în sinea-i bărbată.
Una-i păru mai cu cale din tot ce cu mintea-i gîndise,
Însuși să meargă la Nestor, întîiu-nțelept al oștirii,
Doar va putea să înjghebe cu el vreun plan de minune,

* **Pentru a da versului forma cuvenită de hexametru, propunem modificarea tălmăcirii după cum urmează:** *Astfel adesea ofta Agamemnon atunci din străfundul.*

Care să mîntuie acum de primejdie toat-aheimea.
Nu mai puțin tremura și Menelau, și somnul de gene
Nu-i se lipea nicidecum, de grijă cumva să nu piară
Oștile, care de dragu-i veniră să lupte la Troia.
El mai întîi 'și-nveli cu o blană vîrstată de pardos
Spatele-i lat și își puse un coif cercuit în aramă
Și după asta luînd cu mîna-i vînjoasă o lance,
Merse să scoale din somn pe frate-său, cel mai puternic
Domn peste alții îndeobște cinstit deopotrivă cu zeii.
El îl găsi la-mbrăcarea mîndreții de arme în dosul
Unei corăbii în cort, și binc-i păru de venire.
Și începu să-l întrebe Menelau întîi: „Frățioare,
Ce te-ai sculat și-ți pui armele? Oare-ai trimite
Pe un tovarăș de-ai noștri cumva la troieni ca iscoadă?
Mie mi-e teamă grozav că n-are să fie nici unul
Care s-ar prinde să meargă pe noaptea cea tainică singur
Spre-a iscodi pe troieni, că prea i-ar fi mare cutezul."
„Nouă, răspunse Agamemnon, ne trebuie, frate Menelau,
Spornicul sfat ce ne poate ajuta mai curînd să ne scape
Oastea și stolul de vase, căci altul e gîndul lui Zeus,

20-21 În mod inexplicabil, G. Murnu a omis din tălmăcire un fragment al textului original situat între aceste două versuri (vv. 21—24 în original), de unde și decalajul evident în privința numărului versurilor dintre original și tălmăcire în cursul întregului cînt. Vom restitui pasajul în forma următoare: *El atunci se sculă și-ncinse pe umeri o haină, / Iar pe picioare își trase mîndrețe de lucii sandale, / Blană de leu roșcată puindu-și de jur împrejuru-i, / De la umeri căzînd la călîi, și-mpumnuie lancea.*

25 Acest vers condensează — după cum întîlnim procedeul utilizat în numeroase cazuri în cursul întregii tălmăciri — două versuri din original, prin eliminarea a ceea ce Murnu considera redundant pentru semantica de context. Noi propunem, totuși, o reflectare mai adecvată a textului homeric prin redarea anumitor nuanțe omise: *Oștile ce pe marea întinsă veniră la Troia / Luptă gîndind, din pricina lui, vitează să-nceapă.*

32 Restituim forma de hexametru a versului care, în tălmăcire, apare redus la pentametru: *Spune-mi ce te-narmezi? Trimite-vei oare acuma* etc.

Inima-l trage pe el mai tare spre jertfa lui Hector.
Nu mai văzui eu în viața mea, nici auzii că un singur
Om a putut oarecui cîndva să pricinuie atîtea
Cazne și nenorociri cum astăzi făcutu-ne-a nouă
Hector în luptă, măcar că el nu-i fiu de zeu ori zeiță.
Vreme-ndelungă și pînă tîrziu pomeni-vor danaii
Relele ce-au pătimit de la Hector, atîtea-s de multe.
Du-te dar, cheamă pe Idomeneu și pe Aias, aleargă
Pe la corăbii; eu însumi mă voi repezi pîn'la Nestor
Ca să-i dau zor să se scoale, să-l chem, dacă el vrea să vie
Ceata voinică de paznici să sprijine; ea doar de dînsul
Are s-asculte mai mult, fiind peste dînșii mai mare
Fiul lui Nestor și soțul lui Idomeneu, Merione,
Cărora îndeoscbi noi paza de noapte-ncrezurăm."
Dar mai întreabă Menelau pe fratele său Agamemnon:
„Ce fel mă povățuiești și care-ți mai este porunca?
Oare să stau împreună cu ei așteptîndu-te acolo,
Ori să dau fuga-napoi, de-ndată ce-i pun eu la cale?"
Zise și orîndui dup-aceea din nou Agamemnon:
„Stai împreună cu ei, mi-e teamă cumva pe-ntuneric
Drumul să nu rătăcim, că-n tabără căile-s multe.
Strigă pe-oriunde vei trece și-ndeamnă pe toți să vegheze,
Zi-i fiecărui pe nume și chiar după neam și părinte,
Laudă, 'nalță-i pe toți și lasă mîndria deoparte.
Cată și noi să ne tot ostenim, că așa ni-i din față

62–63 Obiceiul de a se chema diferiți eroi după numele strămoșilor acestora (în primul rînd al tatălui, patronimicul) adăugat la numele lor propriu, foarte frecvent întîlnit în cuprinsul *Iliadei*, reprezenta, după cum o dovedește acest fragment, o modalitate de elogiere a personajului respectiv, a cărui ascendență nu rămînea astfel obscură înaintea camarazilor de arme. Acest obicei s-a perpetuat în epoca clasică și chiar ulterior, așa cum o indică numeroasele mărturii epigrafice grecești și, în special, un fragment din *Istoriile* lui Tucidide (7, 69), unde Nikias își încurajează trierarhii în manieră homerică, numindu-i „după numele tatălui lor și după numele propriu" (gr. *patrόthen te eponomázōn kat aytoýs onomastí*), în ediția *Thucydidis Historiae*. Recensuit Carolus Hude. Vol. II Libri V—VIII. Leipzig. „Teubner", 1914, p. 201.

Dat de la Zeus de sus să ducem povara osîndei."
Asta vorbi şi pe frate-său bine-ndrumat îl trimise
Şi luă drumul şi el şi se duse la Nestor, pe care
Lîngă corabia neagră la cort îl găsi, pe un moale
Pat aşternut odihnind, alături podoaba-i de arme,
Pavăza, sulițe două şi chivăra cea sclipitoare
Şi cingătoarea cu feluri de feţe, pe care bătrînul
O încingea, dacă-n fruntea oştirii pornea la războiul
Sîngerător, niciodată dînd pas bătrîneţelor triste.
Capu-şi ridică deodată şi-n cot răzimîndu-se Nestor
Lui Agamemnon îi zice şi nedumirit îl întreabă:
„Cine eşti tu care singur în tabără pe la corăbii
Noaptea, cînd toţi odihnesc, îmi horhăi aşa pe-ntuneric?
Cauţi un tovarăş ori umbli cumva după paznici de noapte?
Ce vrei? Vorbeşte. Tăcut să nu te apropii de mine."
Craiul Atrid Agamemnon îndată lui Nestor răspunse:
„Nestor al meu Neliene, tu mare-a danailor faţă,
Află că eu sînt Atrid Agamemnon, sînt nenorocitul
Căruia-i dat să mă zbucium mai mult decît alţii, de-a pururi
Cît mai am suflet în piept şi pot să mă ţin pe picioare.
Umblu, că dulcea somnie de loc nu se prinde de mine,
Cuget mereu la război şi mă doare cum sufer' ai noştri;
Tare mi-e teamă de bieţii danai şi mi-e liniştea dusă,
Parcă-s din fire ieşit, se zbate să iasă din mine
Sufletul şi am un tremur pe trup şi pe dalbe picioare.
Dacă tu vrei să te mişti, dacă n-ai şi tu pace şi-odihnă,
Haidem de vale la străji, să dăm raită pe-acolo-mpreună,
Ca să vedem dacă ei, obosiţi de nesomn şi de trudă,
Nu adormiră cumva şi uitară cu totul de pază.
Prea sînt duşmanii aproape de noi şi nu ştim aieve,
Dacă nu-ncearcă cumva astă-noapte să dea bătălie."
Zise moş Nestor atunci: „Tu crai preamărite-Agamemnon

[70] Versul se poate scanda ca hexametru dacă se elimină un cuvînt de prisos, ce îngreunează lectura: *Cauţi tovarăş ori umbli cumva după paznici de noapte?*

Nu tot ce cugetă Hector şi tot ce-şi închipuie dînsul
Va împlini Cel-de-sus, ba-mi pare că chiar dimpotrivă,
Dînsul va fi cotropit de mai multe nevoi, cînd Ahile
Va lepăda de pe suflet povara mîniei cumplite.
Eu te urmez bucuros, dar hai să trezim şi pe alţii,
Pe Diomede, vultan la război, pe dibaciul Ulise
Şi pe şoimanul de Aias precum şi pe vladnicul Meges.
Ba să dea fuga pe loc cineva şi să cheme pe craiul
Idomeneu şi pe Aias Telamonianul, că nu li-i
Tabăr-aproape, ci prea e departe şi-i drum pîn-acolo.
Dar pe Menelau, oricît mi-i de drag şi de vrednic de cinste,
Chiar de ţi-ar fi cu bănat, voi spune-o deschis de la mine,
L-aş dojeni că el doarme şi singur te lasă la lucru.
Ba era dînsul dator ca să stăruie acuma, s-alerge
Pe la fruntaşi, să se roage de toţi, că e mare nevoia."
Craiul Atrid Agamemnon îndată răspunse lui Nestor:
„Eu ţi-aş da voie oricînd să-l învinui, moş Nestor, pe dînsul,
Căci lăsător e din fire şi preget-adese la muncă;
Nu doar că nu se îndeamnă de lene şi nu-l taie capul,
Ci se tot uită la mine şi adastă din parte-mi îndemnul.
El îns-acum s-a trezit şi a venit mai-nainte la mine.
Eu l-am trimis ca să cheme pe-aceia pe care tu-i cauţi.
Hai dar să mergem. Pe ei i-om găsi între paznici-naintea
Porţii, pe unde la cale pusei să s-adune cu toţii."
Zise bătrînul atunci: „Numai astfel în tabăr-aheii
Au să-l asculte pe el şi n-o să se-mpizmuie nimeni
Cînd o să-i mîne la arme şi o să le dea lor porunică."
Asta zicîndu-i moş Nestor îşi puse cămaşa pe dînsul,
Leagă pe dalbe picioare mîndreţe de tălpi şi încheie
Haina deasupra-i cu sponci: e mantia cea porfirie,
Largă, miţoasă, ţesută-ndoit; şi luînd apoi lancea
Pleacă prin tabăr-aheilor cei îmbrăcaţi în aramă.
Dînsul acolo găsind pe Ulise mintosul ca Zeus,
Strigă şi-l scoală din somn. Îndat-auzindu-i strigarea
Iese Ulise din cort şi răstit îi întreabă pe dînşii:
„Ce hoinăriţi voi aşa între corturi aici la corăbii,

Singuri în tainica noapte? Ce mare nevoie v-ajunge?"
Zise călarnicul Nestor: „Ulise, tu, Laertiene,
Nu fi pe noi supărat, că mare-i strîmtoarea oştirii.
Vino cu noi să trezim pe oricine-i dator să dea sfatul
La sfătuit, dacă-i fuga mai bună cumva ori războiul."
Asta bătrînul grăi şi în cortu-i se-ntoarse Ulise,
Scutul pe umăr luînd se duse-mpreună cu dînşii
După Tidide. Pe el în afară de cort îl găsiră
Unde dormea înarmat. Alături dormeau deopotrivă
Soţii cu scutul sub cap, şi lăncile lor pe aproape
Stau cu mînerul înfipte-n pămînt şi sclipea de pe ele
Boldul de aramă departe ca fulgerul tatălui Zeus.
Sta Diomede culcat pe o blană de taur sălbatic,
Iar pe sub cap el avea aşternut un covor de minune.
Merse moş Nestor la el şi cum îl clinti cu piciorul,
Iute din somn îl trezi şi-ncepu să-i dea zor şi să-l certe:
„Scoală şi hai, Diomede. Ce dormi cîtu-i noaptea şi sforăi?
N-auzi c-aici pe tăpşanul cîmpiei troienii şi-au masul
Lîngă corăbii şi-o palmă de loc ne desparte de dînşii?"
Asta-i grăi, iar Tidid sări în picioare şi zise:
„Moşule, strașnic mai eşti. Tu n-ai niciodată odihnă.
Nu erau oare prin tabără alţii de-ai noştri mai tineri,
Care puteau mai curînd să dea fuga la crai orişiunde
Şi să-i deştepte pe toţi? Tu nu ştii de trudă, moş Nestor."
„Dragul meu, zise bătrînul, e drept ce spui tu şi cuminte,
Am şi copii cumsecade şi oameni destui în oştire
Şi unul din ei negreşit ar putea după crai să alerge,
Dar e grozavă nevoia ce-apasă pe-ahei astă-noapte,
Doar pe tăişul de brici ne stă de acum nouă norocul:
Vorba-i ori jalnic pierim ori abia scăpa-vom cu viaţa.
Du-te dar repede acum şi scoală pe Aias mai iute,
Scoală pe Meges, că tu eşti mai tînăr, ai milă de mine."
Astfel îi zice, iar el îşi aruncă pe umere blana
Roibă de leu ce-l acoperă pîn' la picior, şi cu lancea
Pleacă, şi după ce-i scoală-i aduce cu sine viteazul.
Cînd după asta la străji se duseră ei împreună,
Nu mai găsiră dormind pe unul măcar dintre capii

Străjilor; ba ei stau treji și gata-narmați laolaltă.
Cum pe la strungă dulăii stau neadormiți după turmă,
Cînd aud ei de vreo fiară temută ce noaptea răsare
Dinspre pădure la munți, și mare e larma de oameni
Și de dulăi după fiară, de aceea și nu pot dormi peste noapte,
Astfel acuma și străjilor dus de pe pleoape li-i somnul
Alinător, că veghează în noaptea cea tristă și-ntr-una
Ochii-și înhoalbă spre cîmp și așteaptă să vie troienii.
Cum îi văzu, bucuros cu vorba moș Nestor începe
Să-i îmbărbate pe ei: „Voi fiilor, tot așa bine
Pază să țineți acum, pe nime din voi să nu-l fure
Somnul cumva și s-ajungem de rîsul dușmanilor noștri."
Zise și șanțul sări; urmau după el împreună
Domnii ceilalți care fură chemați la sobor să s-adune.
S-alăturară la ei Merione și fiul lui Nestor,
Care mai fură poftiți să ia parte la sfat împreună.
După ce șanțul trecură, ei roată pe cîmp s-așezară
Unde curat era locul și nu erau trupuri căzute,
Tocmai în partea de unde plecase năvalnicul Hector,
Cînd pe ahei risipind, veni să-l învăluie noaptea.
Ei, așezîndu-se acolo, țineau cuvîntări laolaltă.
Vorba deschise întîi călărețul gerenic moș Nestor:
„Dragii mei, nu-i oarecine cu inima cutezătoare,
Care se bizuie pîn' la troieni să se furișe-acuma
Și de la marginea taberei lor pe vreunul să prindă
Sau de la dînșii din zvon să afle cumva, să ne spuie
Ce-o fi gîndind să mai facă troienii? Vor ei să mai steie
Lîngă corăbii, departe de Troia, sau poate-ntr-acolo
Nu vor purcede 'napoi pînă nu vor putea să ne bată?
Astea să afle și teafăr la noi să se-ntoarcă pe urmă.
'Naltă mărire sub soare-l așteaptă pe el între oameni,
Doar o să-l laude toți și un dar prețuit o să-i deie
Domnii cu toții atunci, mai-marii acestor corăbii,
I-or dărui, fiecare din ei osebit, cîte o oaie
Neagră cu miel și răsplata-i va fi cea mai bună din toate:
Fi-va de-a pururi poftit pe la praznice și la ospețe."
Astea bătrînul vorbi, ei molcom cu toții tăcură.

Rupse tăcerea și zise bărbatul Tidid Diomede:
„Inima cutezătoare pe mine mă-ndeamnă, moș Nestor,
Să mă strecor la dușmani prin tabăra care-i aproape.
Dac-ar fi totuși cumva oarecine să-mi fie tovarăș,
Mai cu nădejde și mai fără teamă mi-ar fi încercarea.
Dacă-mpreună merg doi, mai vede-nainte doar unul
Cum e mai bine; dar cînd este unul, de vede prin noapte,
Ochiul pătrunde mai greu și mai puțin ager e gîndul."
Asta grăi, și o seamă voiau pe Tidid să-l urmeze,
Gata erau amîndoi vultanii războiului Aias,
Gata era Merione, mai gata feciorul lui Nestor,
Ba și Menelau Atrid, vestitul în lupta cu suliți,
Și încercatul Ulise voia să răzbată în gloata
Celor din Troia, căci veșnic era inimos la bătaie.
Dar mijloci între dînșii Atrid Agamemnon și zise:
„Scumpe tu inimii mele, viteze Tidid Diomede,
Ai să-ți alegi ca tovarăș pe care-i pofti și vei crede
Dintre aceștia mai bun, că mulți vor să vie cu tine.
Tu, de rușine, să nu lași pe cel mai voinic și pe altul
Mai puțin vrednic să iei de rușine cumva ca tovarăș,
Neamu-i în seamă luînd, de-o fi chiar mai mare-n domnie."
Zise temîndu-se el de Menelau. Tidid îi răspunse:
„Dacă voi țineți ca eu după plac să-mi aleg un tovarăș,
Cum pot eu oare din parte-mi să uit pe slăvitul Ulise,
Care la orișice treburi cu sufletul și cutezarea
Stă ne-ntrecut și pe care-l iubește și Palas Atena?
Dacă-nsoți-mă-va el, prin foc și potop de vom trece,
Teferi venim înapoi, că-i prea cumpănit și cuminte."
Lui Diomede la asta-i grăi încercatul Ulise:
„Nici să mă lauzi prea mult și nici să mă scazi, Diomede,
Doar mă cunosc îndestul aheii și nu e nevoie.
Hai să purcedem, că noaptea-i pe ducă, s-apropie ziua,
Stelele-n cer asfințesc, trecură mai bine de două
Părți ale nopții și numai o parte de-acum mai rămîne."
Asta vorbir-amîndoi și încinseră strașnice arme,

Lui Diomede Tidid i-a dat Trasimede voinicul
Spadă cu două tăișuri, căci el își lăsase la corturi
Spada, i-a dat și un scut. Și în cap el 'și-ndesă-apoi coiful

Fără de creastă și tui, o căciulă din blană de taur,
Cușmă ce apără capul voinicilor. Iar Merione
Sabia, arcul și tolba ce-avea le dădu lui Ulise.
El îi mai puse pe cap și o cușmă făcută din piele,
Bine-nnăditā-năuntru cu împletituri de curele;
Pe dinafară de jur împrejur avea cușma podoabă
Numai colți albi de mistreți și tare-ndesiți erau colții
Bine de tot rînduiți. Iar la mijloc era pîsluită
Cușma, pe care-o prădase Autolicos cîndva lui Amintor,
Fiul lui Ormenos din Eleona, cînd hoțu-i călcase
Curtea cea bine-zidită, iar el în Citera o dete
Lui Amfidamas din Scandia, iar Amfidamas ca oaspe
Cușma o dete lui Mol și fiului său Merione
Ca să o poarte, și acuma pe cap îi veni lui Ulise.
După ce astfel își puseră armele înfricoșate,
Ei și porniră-amîndoi, fruntașii rămaseră-acolo.
Cum ei pășeau, un bîtlan trimis de Atena, la dreapta
Lor le zbură pe aproape; nimic nu văzură cu ochii,
Noaptea cernită fiind, numai țipătul lui auziră.
Vesel de semnul acesta, Ulise-nceput să se roage:
„Ruga-mi ascultă, tu fiică a vijeliosului Zeus,
Care de față-mi ești pururi la toată trudirea și orice
Pas îmi cunoști; mai ales acum ocrotește-m,-Ateno,
Fă tu-napoi să ne-ntoarcem în tabără plini de mărire,
După vreo mare ispravă, ca bine s-o simtă dușmanii."
Roagă-se apoi după el Tidid Diomede bărbatul:
„Ruga mi-ascultă și mie, tu fiică ne-nvins-a lui Zeus,
Mă însoțește cum tu însoțit-ai pe tata Tideus
Odinioară la Teba, cînd sol îl trimiser-aheii.
El la Asopos pe-ahei înarmați i-a lăsat și de-acolo
Pașnică vorbă le-aduse tebanilor. Dar la întorsu-i
Fapte viteze de pomină puse la cale prin tine,
'Naltă zeiță, că stat-ai alături de el cu priință.
Fii tu tot bună și mie, păzește-m-acum și m-ajută.
Eu mulțumi-voi jertfindu-ți o tînără juncă frumoasă

Nedomolită ce încă la jug nu o puse plugarul;
Junca eu am să ți-o-nchin poleind-o pe coarne cu aur."
Astfel în rugă ziceau și fur-ascultați de Atena.
După ce ei se rugară de-a marelui Zeus copilă,
Ca o pereche de lei'naintară în beznă de noapte
Printre măceluri și leșuri și arme și cheaguri de sînge.
Nu da nici Hector odihnă troienilor somnul să guste,
Ci-și colăci pe fruntași dup-aceea, pe toți laolaltă,
Care erau căpetenii și oameni cu grija oștirii.
Cum îi chemă, iscodi el un plan potrivit și le zise:
„Cine ar putea jurui că va duce la capăt o treabă,
Dac-ar primi un dar mare? De-ajuns o să-i fie răsplata,
I-oi dărui o telegă și doi telegari de cei mîndri,
Lungi la grumaz, care ar fi mai de soi la corăbii,
Dacă un nume voind să-și capete, o să cuteze
Pe la corăbii să meargă pe-ascuns ca să prindă de veste,
Oare mai stau priveghind și-și apără tabăr-aheii
Sau de-astă dată, bătuți pe de-a-ntregul de mînile noastre
Gata sînt ei să ia fuga pe mare și nu mai vor noaptea
Pază să ție, fiind istoviți dup-atîta trudire."
Zise al lui Priam fecior, ei molcom tăcură cu toții.
Fost-a la ei un bărbat, unul Dolon, fecior lui Eumede,
Crainicul dumnezeiesc, bogat în aramă și aur.
Dînsul la chip era slut, dar neîntrecut de picioare;
Singurul frate la cinci surori era tînărul Dolon
Care lui Hector atunci în fața troienilor zise:
„Inima cutezătoare pe mine mă-ndeamnă, o, Hector,
Pe la corăbii să merg după știrea dorită de tine;
'Nalță dar sceptrul în sus și jură că-mi dărui aieve
Caii și carul frumos ferecat care poartă pe-Ahile.
Nu-ți voi fi eu de prisos ca iscoadă, ci după dorință;
Am să mă furiș prin tabără pîn-oi ajunge la vasul
Lui Agamemnon, pe unde s-or fi adunînd căpitanii
Sfat între ei sfătuind să fugă-napoi ori să lupte."
Zise, iar el luă sceptrul în mînă și prinse să jure:
„Martor să-mi fie chiar Zeus, acel care tună-n văzduhuri

N-are să umble cu caii aceia nici unul de-ai noştri.
Jurui că numai tu singur pe veci o s-ai parte de dînşii."
Astfel îi jură-n deşert; dar Dolon, stîrnit după asta,
Arcul sucit îşi aruncă pe umăr îndată şi tolba;
Pe dinafară se-mbracă cu-o blană de lup cenuşie,
Capu-ntr-o piele de jder şi-l înfundă şi-o lance ascuţită
El apucînd, o porni spre corăbii, dar n-a fost să vie
De la corăbii-napoi, răspuns să-i aducă lui Hector.
Cum părăsi el atunci duiumul de oameni şi care,
Drumul în pripă luînd, purcesul din Zeus, Ulise,
Pe întuneric îndată-l zări şi ortacului zise:
„Uite colea, Diomede, că vine din tabără unul.
Nu ştiu de vine cumva ca iscoadă la noi, la corăbii,
Sau să despoaie de arme pe morţii rămaşi pe cîmpie.
Dar să-l lăsăm o bucată să treacă pe şes înainte,
Repede apoi, năpustindu-ne asupra-i, să punem îndată
Mîna pe el. Dacă însă cumva din picior ne va-ntrece,
Sai tu cu lancea la el şi rupe-l de tabăr,-alungă-l
Tot spre corăbii să nu dea el fuga-napoi spre cetate."
Asta ziceau, şi din calc cîrmind s-aplecară-ntre leşuri.
Făr' a-şi da seama iscoada în grabă trecu pe de lături.
Cînd fu departe de ei ca de-o brazdă ce-o trage catîrul,
Doar mai destoinici ca boii sînt numai catîrii la trasul
Plugului din răsputere prin ţelină — dînşii la Dolon
Se repeziră, iar el se opri auzind tropotitul;
Şi-nchipuise că vin de la oastea troiană niscaiva
Soţi să-l întoarcă-napoi, după altă poruncă a lui Hector.
Cînd depărtarea de dînşii era de-o bătaie de lance
Ori mai puţin, el văzu pe duşmani şi o rupse de fugă.
Ei năvăliră spre el şi iute-l luară la goană.
Cum cîteodată ogarii colţoşi şi deprinşi la vînaturi

[339] Plugul homeric menţionat aici cuprindea patru elemente componente asamblate (de unde şi denumirea acestuia, *pēktón árotron* „plug legat, îmbinat") şi anume, după comentatori — a se vedea, spre exemplu, P. Mazon, *ed. cit.* p. 96 — oiştea, grindeiul, talpa (plazul) şi mînerul. Hesiod, *Munci şi zile*, vv. 432—434 (în *ed. cit.*, p. 71) menţionează existenţa şi a unui tip de plug simplu, primitiv, alcătuit dintr-o singură bucată utilizat în muncile agricole de dimensiuni reduse (gr. *aylógyon*),

Dau de vr'un iepure sau de vr'un cerb şi luîndu-l în goană
Nu-l mai slăbesc în păduri, el ţipă şi fuge-nainte;
Astfel Tidid Diomede şi cuceritorul Ulise,
Cum îl răzniră de oaste, mereu s-aţineau după Dolon.
Cînd, spre corăbii luînd-o, el sta să se bage-ntre paznici,
Palas Atena-i adause inima lui Diomede,
Teamă fiindu-i să nu-şi facă fală-ntre ahei oarecine
Că-l nimeri înainte şi numai pe urmă Tidide.
Deci se răpede la dînsul cu lancea şi-i strigă viteazul:
„Stai, ori cu sulița dau. De mîna mea n-ai să scapi lesne
Şi-ndelungat, că pe loc te ajunge năprasnică moarte."
Zise şi lancea zvîrlind, el nu-l nemeri cu 'nadinsul.
Capătul netedei lănci îi trecu peste umăr la dreapta
Şi-nţepeni în pămînt. El stete cuprins de cutremur
Şi dîrdîind, că prinse să-i clănţăne dinţii în gură,
Galben de spaimă, iar ei gîfîind îl ajunseră-ndată
Şi-l apucară de mîini. Cu lacrimi în ochi el se roagă:
„Nu mă ucideţi, cu zilele am să-mi răscumpăr.
Acasă
Am şi cu aur şi-aramă şi fier făurit în tot chipul;
Tata v-ar da ca răsplată o mare grămadă din ele,
Dacă va şti că sînt viu şi trăiesc pe aici la corăbii."
Astfel îi zise lui Dolon atunci iscusitul Ulise:
„Fii liniştit despre asta, să n-ai nici o grijă de moarte.
Numai atîta răspunde-mi şi spune-mi curat adevărul:
Unde-ai pornit-o din tabără singur aşa spre corăbii
Pe întunericul nopţii, cînd doarme-n odihnă tot insul?
Vii după pradă la morţi care zac răspîndiţi pe cîmpie?
Ori la corăbii, la noi, te trimise chiar Hector, ca toate
Să iscodeşti şi să vezi? Sau tu vii aşa de la tine?"
Dolon atunci a răspuns cuprins pe picioare de-un tremur:
„Hector mă scoase din minte amăgindu-mă bietul de mine,
Că-mi jurui telegarii cei tari de copită şi carul
Scînteietor de aramă ce poartă pe-Ahile slăvitul,
Şi-mi porunci să pornesc prin neguri de noapte fugară
Şi să mă furiş pe lîngă oştirea duşmană, să aflu

Dacă mai sînt ca-nainte apărate ale voastre corăbii
Sau poate voi, cutropiți fiind de puterile noastre,
Gata de fugă sînteți și nu mai voiți astă-noapte
Paza să țineți, fiind istoviți după marea trudire."
Dar iscusitul Ulise la asta zîmbind, îi răspunse:
„Hei, că la daruri prea mari lăcomit-ai rîvnind telegarii
Unui viteaz ca Ahile! Dar tare anevoie pe dînșii
Oamenii cei muritori să-i poată struni ori să-i mîne
Alții afară de-Ahile, născutul din mamă zeiță.
Ia mai răspunde-mi tu iară și spune-mi curat adevărul:
Unde lăsași la plecare pe Hector, a oștilor frunte?
Unde sînt armele lui așezate și unde-i sînt caii?
Cum stă cu paza și locul de mas al oștirii troiene?
Ce gînd mai au după asta? Mai vor ei pe loc să rămîie
Lîngă corăbii, departe de-ai lor, și spre zidul cetății
Nu se vor trage-napoi pînă nu-i vor înfrînge pe-ai noștri?"
Eumedianul atunci din nou lui Ulise-i răspunse:
„Și despre asta ți-oi spune eu drept și curat adevărul.
Hector își strînse pe sfetnici și ține cu ei adunare
Lîngă mormîntul lui Ilos, departe de zgomotul oastei.
Cît despre paza ce-ntrebi, să știi că nici una, viteze,
Nu-i osebită să apere armia și să vegheze.
Locuitorii troieni, siliți de nevoie, la focuri
Stau priveghind și mereu între dînșii se-ndeamnă la pază.
Numai tovarășii lor, care fură chemați de departe,
Dorm fără grijă și lasă troienilor paza oștirii,
Nefiind doar pe aproape nevestele lor și copiii."
Iar după asta-l întreabă pe Dolon istețul Ulise:
„Ce fel acuma dorm ei, de-a valma cumva cu troienii
Sau mai încolo, deoparte? Mai spune și-nvață-mă și-asta."
Eumedianul atunci din nou lămuri pe Ulise:
„Și despre aceea ți-oi spune cu drept și curat adevărul.
Pe de o parte, spre mare sînt carii, peonii arcași,

Dumnezeieștii pelasgi, cauconii precum și lelegii;
Iar despre Timbra sînt mizii tari de vîrtute, licienii
Și strunitorii de cai frigienii precum și meonii
Cei care luptă din care. Dar ce mă-ntrebați de-amănuntul
Voi despre asta? De vreți să pătrundeți în tabăra noastră,
Tracii, veniți de curînd, se află la marginea oastei;
Resos li-i Domnul, odrasla lui Eioneu, și-i acolo.
Caii văzutu-i-am eu, n-au seamăn de mari și de mîndri,
Albi ca zăpada sînt ei și la fugă sînt repezi ca vîntul.
Și ferecat îi e carul cu aur și argint, și mai are
Arme grozave de aur ce par la vedere-o minune.
Dînsul cu ele a venit. Parcă nici nu se cade pe lume
Oamenii arme de aceste să poarte, ci numai zeii.
Însă pe mine vă rog la corăbii acum să mă duceți
Ori, cetluindu-mă țeapăn în lanțuri, lăsați-m-aicea
Și apucați înainte, ca singuri, cu-a voastră-ncercare
Voi să vedeți dacă-i drept sau neadevăr v-am spus vouă."

Dar se încruntă la el și-i zice bărbatul Tidide:
„Nu te-nșela socotind că fuga scăpa-te-va, Dolon,
Chiar dacă nu ne-ai mințit, cînd tu ești în mîinile noastre.
Dacă răsplata primind te vom slobozi noi acuma,
Tu negreșit mai pe urmă veni-vei la noi, la corăbii,
Ori ca iscoadă pe-ascuns ori chiar ca potrivnic pe față.
Iar dacă eu te-oi răpune pe tine cu mîinile mele,
N-o să mai poți să ne-aduci vreo pagubă oștilor noastre."

Zise, și Dolon era să s-atingă cu mîna-i de barbă
Vrînd să se roage de el, dar sare cu sabia dînsul
Și la cerbice-l ajunge și vinele-i taie amîndouă;
Capul i-alunecă-n colb și bolborosește din gură.
Ei după asta-l despoaie de cușma-i din piele de dihor

[434] „Chiar dacă nu ne-ai mințit": în original, *fiindcă vești bune ne-ai dat;* propunem modificarea versiunii în conformitate cu acest sens: *După ce totul bine ne-ai spus: ești în mîinile noastre.*

Şi de cojocul de lup, de arcul strunit şi de lance.
Astea luîndu-le-n mînă, le-nalţă spre Palas Atena,
Dăruitoarea izbîndei, şi astfel se roagă Ulise:
„Vezi şi te bucură, zîno. Pe tine întîi între zei
Nemuritori din Olimp te chemăm să ne dai ajutorul,
Iară-nsoţeşte-ne-n drum spre a tracilor care şi corturi."

Zice Ulise, şi iute-armăturii dă vînt şi-o aruncă
Peste o cătină; asupra-i ca semn văditor din departe
Trestii şi tinere ramuri, din cătine rupte de dînsul,
Pune spre-a nu rătăci la întoarcerea lor pe-ntuneric.
Dînşii apoi-naintează-ntre arme şi cheaguri de sînge;
Merg mai departe şi-ndată-s la cetele tracilor, care,
Rupţi de obosire, erau adormiţi; pe alături de dînşii
Armele lucii frumos rînduite stăteau în trei rînduri.
Resos dormea pe la mijloc şi aproape de el, telegarii
Iuţi de picior cu căpestre-i legase de marginea chelnei.
Cum înainte-i Ulise-l zări, începu să-l arate:
„Uite colea, Diomede, pe unde-i bărbatul şi caii
Cei despre care vorbitu-ne-a Dolon, de noi omorîtul.
Hai dovedeşte şi-acum vitejia. Cu armele-n mînă
Nu ţi se cade să stai de pomană. Dezleagă dar caii
Ori tu ucide pe oameni şi-n grija mea caii să fie."
Zise. Şi însufleţit de Palas Atena, Tidide
Moartea lăţea împrejur. Fioros răsuna horcăitul
Celor de sabie atinşi; pămîntul roşise de sînge.
Cum peste capre sau oi, cînd ele sînt nepăstorite,
Lacom s-aruncă un leu ahtiat să le sfîşie toate,
Astfel acum şi Tidid dă busta la traci şi ucide
Repede doispre'ce inşi. Într-asta dibaciul Ulise
Stă după el şi îndată ce-omoară pe vr'unul Tidide,
Dînsul îl ia de picior şi grabnic îl dă la o parte;
Curăţă locul de morţi, ca lesne să treacă pe acolo
Mîndra pereche de cai, că puteau să se sperie caii,

[458] G. Murnu a omis două treimi din versul 473 al originalului, pe care îl reproducem în următoarea tălmăcire, avîndu-şi locul imediat după v. 458, care se continuă prin virgulă. Aşadar: *Armele lucii frumos rînduite stăteau în trei rînduri, / Şi, lîngă ei priponiţi, cîte doi cai de fiecare.*

Nefiind încă deprinşi să umble uşor peste leşuri.
Cum după asta la craiul ajunge Tidid Diomede,
Spada-i împlîntă şi lui şi-i curmă viaţa cea dulce;
Moare şi el horcăind, căci noaptea la creştet îi stete
Visul cel rău, Diomede, trimis după sfatul Atenei.
Caii-ntr-aceea-i desprinse Ulise şi după ce-i leagă
Bine amîndoi de curele,-i porneşte din mijlocul oastei
Cu-o plesnitură de arc, uitase doar el să ia biciul
Scînteietor care-a fost în meşteşugita teleagă;
Şuier-apoi şi dă semn, vestind pe tovarăş, Ulise.
El rămăsese gîndind: oare ce-ar fi mai straşnic din parte-i,
Carul de rudă s-apuce, cu toată podoaba-i de arme,
Şi peste morţi să-l împingă sau chiar şi pe spate să-l poarte?
Ori o mulţime din armia tracilor să mai omoare?
Pînă ce el stă pe gînduri şi cugetă asta,-i răsare
Palas Atena pe-aproape şi povăţuindu-l, îi zice:
„Nu sta, ci ia-o-napoi la corăbii, viteze Tidide;
Mi-e doar să nu mi te-ntorci cumva fugărit mai pe urmă,
Dac-ar trezi pe troieni vreun zeu care ţine cu dînşii.“
Astfel îi zise, iar dînsul aminte ia sfatul zeiţei;
Iute se aruncă pe cai şi alături de dînsul Ulise,
Care îi mînă cu arcul, de zboară sirepii spre vase.
Febos arcaşul atunci, care nu sta de veghe zadarnic,
Cum a văzut pe Atena la luptă-nsoţind pe Tidide,
Plin de mînie pe dînsa, răzbate prin oaste şi scoală
Pe Hipocoon, voinicul nepot al lui Resos, un sfetnic
Şi căpetenie a tracilor. Sare dar el şi cînd vede
Golul în partea pe unde stăteau telegarii cei sprinteni
Şi-nfricoşatul omor şi pe oameni în zbuciumul morţii,
Geme din suflet adînc şi-şi cheamă pe scumpul tovarăş.
Ţipăt se-nalţă şi larmă cumplită, cînd noaptea troienii
Valmeş dau fuga spre el şi văd cu uimire măcelul

479 Tălmăcitorul a omis întreg versul 495 din original. Propunem inserarea lui după v. 479 şi modificarea corespunzătoare a numerotării versurilor: *Cum după asta la craiul ajunge Tidid Diomede, / Astfel din omul al treispre'celea-acum alungînd respirarea* ş.a.m.d.

503 „nepot“: în original, *văr*.

Cel fioros făptuit de vitejii cei duşi spre corăbii.
Cum ei sosiră amîndoi pe unde iscoada lui Hector
Fuse răpusă, Ulise opreşte în loc telegarii,
Iar Diomede coboară, ia armele însîngerate
Şi lui Ulise le-ntinde şi iară se suie-n cotigă.
Biciuie apoi telegarii, iar dînşii cu drag îşi iau zborul
Înspre corăbii, şi-acolo se-ndeamnă mai iute s-ajungă.
Tropotul cailor Nestor aude întîiul şi zice:
„Voi căpetenii şi sfetnici ai oastei din Argos, prieteni,
Oare mă-nşel ori e drept? Îmi dă inima ghes a vă spune;
Tropot îmi sună-n auz, un tropot de repezi copite.
Doamne, de-ar fi să se-ntoarne cumva Diomede şi-Ulise
De la troieni şi să mîne cumva telegari la corăbii!
Însă eu tare mă tem să nu dea de poznă vitejii,
Dacă vor fi-mpresuraţi de valu-nglotirii troicne."
Nu-şi isprăvise vorbirea, cînd ei amîndoi şi sosiră
Şi din teleagă se deteră jos. Îi primiră cu toţii
Veseli aheii, şi mîna le strînseră şi-i lăudară.
Cel mai întîi începu între ei să întrebe moş Nestor:
„Mult lăudate Ulise, tu fala danailor, spune
Cum aţi pus mîna pe cai? Intrarăţi în oastea duşmană
Ori vă-ntîlni vreun zeu şi vouă prielnic vi-i dete?
Tare s-ascamănă ei cu soarele, atîta-s de mîndri.
Ştii că iau parte şi eu la război şi mă bat cu troienii,
Nu huzuresc pe aci, măcar că-s albit la războaie;

[520] **În original,** versul (535) se caracterizează printr-o armonie imitativă deosebit de complexă, rodul unor asonanţe meşteşugit rînduite, pe care tălmăcitorul le-a reprodus sub forma unor aliteraţii şi repetiţii lexicale. De altfel, acest vers, devenit model de eufonie ritmică pentru Ennius şi Vergilius (a se vedea Pierron, *ed. cit.*, p. 382), deţine o istorie anecdotică proprie fiind legat, după mărturia biografilor latini (în primul rînd Suetonius, *Nero*, 49, în ediţia *C. Suetonius Tranquillus, Vieţile celor doisprezece Cezari*. În româneşte de David Popescu şi C.V. Georoc. Bucureşti, 1958), de moartea lui Nero care, auzind tropotul călăreţilor aflaţi pe urma lui, îşi străpunge, ajutat de libertul Epaphroditus, gîtul cu sabia, nu înainte de a recita acest vers.

Totuși eu n-am mai văzut șoimuleni mai frumoși ca aceștia.
De-asta socot că vi-i dete vr'un zeu întîlnindu-vă-n cale,
Doar vă iubește la fel pe-amîndoi Cel-de-sus și-a lui fiică
Palas Atena." Ulise la asta răspunse lui Nestor:
„Viță mărită din Zeus, a neamului mare mîndrie,
Numai să vrea Cel-de-sus, că lesne ar putea să ne deie
Cai mai de soi decît ei, mai sînt doar și alții mai chipeși.
Caii aceștia, de care mă-ntrebi,-i aduseseră tracii
Proaspeți de tot. Diomede ucise pe craiul lor Resos
Și pe vreo doispre'ce inși, tot oameni de-ai lui mai de seamă
Dar mai întîi omorîsem pe lîngă corăbii pe unul
Care-nainte fusese trimis ca iscoadă de Hector
Și de fruntașii troieni pe aici ca să vadă ce facem."
Zise, și-apoi peste șanț da cailor drumul Ulise,
Mîndru și vesel; ceilalți bucuroși îi luară din urmă
Sărbătorindu-i. Iar cînd cu alaiul sosiră la cortul
Lui Diomede, ei, caii, cu meșteșugite curele
Prinseră acolo la iesle, pe unde stăteau telegarii
Lui Diomede hrănindu-se bine cu grîul cel dulce.
Iar armătura lui Dolon, Ulise o puse în dosul
Unei corăbii de-a lui, ca apoi să o-nchine zeiței;
Ei după asta în apele mării intrară să-și spele
Coapsele, pulpele, ceafa de multă sudoare. Și-n urmă,
După ce valul albastru spălă de pe ei nădușeala
Și-i răcori pe deplin, se duseră să-și îmbăieze
Trupul; în netede căzi se puseră și se scăldară.
Cînd au fost gata, cu trupul curat și frecat cu uleiuri
Ei s-așezară la masă, și din cana cea plină turnîndu-și
Vinul ca mierea de dulce,-nchinau din pahare zeiței.

[541] Sensul autentic al celui de-al doilea hemistih este: *căci [zeii] sînt cu mult mai puternici (epeiẽ polý phérterol eisin*, v. 557); drept care, se impune modificarea tălmăcirii astfel: *Cai mai de soi decît ei, căci zeii-s cu mult mai puternici.*

[582] Conjuncția *și*, redundantă din punct de vedere prosodic, întrucît împiedică lectura versului ca hexametru, poate fi, după opinia noastră, eliminată din tălmăcire, fără repercusiuni asupra sensului în frază.

CÎNTUL XI

La relnarea luptelor, Agamemnon se distinge prin biruințe neîncetate asupra troienilor (1—246). Rănit, este nevoit să se retragă, dînd prilej lui Hector să preia ofensiva (247—306). Diomedes și Odysseus restabilesc vremelnic echilibrul, fiind răniți la rîndul lor de troieni, a căror biruință crescîndă aduce ahcilor numeroase victime (307—579). Prima intervenție a lui Ahile se mărginește la trimiterea lui Patroklos în tabăra răniților (580—636). Cuvîntarea lui Nestor (637—785). Frămîntarea lui Patroklos (786—831).

Cînd Aurora din pat, de la soțul ei falnic Titonos,
Zboru-și luase s-aducă lumină la zei și la oameni,
Zeus trimise la vasele-aheilor pe fioroasa
Zîn-a-nvrăjbirii. Ea semn de război avea-n mînă și merse
Pînă se-opri pe corabia cea burdioasă smolită
A lui Ulise la mijlocul oastei, de unde putea s-o audă
Lagărul tot, de la cortul lui Aias Telamonianul
Pîn' la Ahile la cort, căci ei și-aveau trase la capul
Taberei, vasele lor, bizuindu-se în vitejie.
Oblu stătu pe podiș și de-acolo-ncepu cu putere
Zîna să strige grozav și-aheilor să le însufle
Multă vîrtute ca tot să se bată mereu cu dușmanii.
Strigătul ei auzind, deodată le-a fost tuturora
Lupta mai bună decît pe corăbii să plece în țară.
Glas înălța Agamemnon atunci și da strigăt la arme.
Merse de-și puse și el lucioas-armătură de-acioaie,
Pulpele-și-nfășură în frumoase pulpare de aramă
Bine-ncheiate cu sponce de-argint; după asta
Spatele, pieptul și-ncinse cu-o platoșă, care

[6] Pentru a reda forma de hexametru a versului, se impune modificarea versiunii după cum urmează: *A lui Ulise, la mijlocul oastei, putînd s-o audă.*

[19] Aici, hexametrul este redus, prin omiterea unui picior, la pentametru; propunem, în consecință, modificarea lui corespunzătoare: *Pieptul apoi și-l încinse, puindu-și o platoșă, care.*

I-o dăruise de mult din prietenie Chinires,
Craiul ostrovului Chipros; şi-acolo doar se răspîndise
Zvonul c-aveau să pornească pe mare la Troia danaii.
De-asta, voind lui Atride să placă,-i făcuse el darul.
Ea-i ferecată în zece fîşii din oţelul cel vînăt
Din cositor douăzeci şi douăsprezece de aur.
Vineţi balauri, de o parte şi alta, spre gît se ridică
Şi se-ncovoaie întocmai ca un curcubeu ce-l întinde
Zeus pe nori după ploaie ca semn muritorilor oameni.
Sabia el şi-o anină de umăru-i, ţinte de aur
Luce bătute pe dînsa, iar teaca-n argint e lucrată
Şi săbierul de piele în aur. Pe urmă ia-n mînă
Scutul frumos măiestrit care-ntreg îl acoperă-n luptă
Şi blehuit e-mprejur cu cercuri de-aramă vreo zece
Şi douăzeci de gurguie ce albe sclipesc făurite
Din cositor şi-ntre ele din vînăt oţel încă unul,
Iar pe la mijloc podoabă e capul Gorgonei cea cruntă,
Groaznic cu ochii holbaţi. La margini e Groaza şi Spaima
Iar scutierul lucrat e-n argint, şi pe el un balaur
Vînăt făcut e cum stă-ncolăcit şi în lături şi-ndoaie
Capete trei pe un gît răsărite. Şi-n cap el îşi pune
Chivăra cea gurguiată de o parte şi alta, cu patru
Creste şi-o coadă de cal care filfîie îngrozitoare.
Ia şi-o pereche de ţapene suliţi cu vîrful de-aramă
Care străluce şi-mprăştie pînă la cer strălucirea.
Prinseră nouri să tune, să bubuie Hera şi-Atena
Şi să dea cinste-mpăratului cel din bogata Micena.
Neamînat porunci vizitiului său fiecare
Caii la şanţ să-i înstrune şi-n rînduri afară să-i ţie.
Ei după asta-narmaţi o porniră-nainte pedeştri;
Tropot şi vuiet prelung din zori începu să răsune.
Dînşii la şanţ înainte se duseră şi se-nşirară;
Peste puţin şi ceilalţi cu caii sosiră. Dar Zeus
Larmă stîrni între ei, că trimise de sus, din văzduhuri,
Picuri de ploaie cu sînge, ca semn că voia din oştire
Suflete multe şi tari să trimită pe lumea cealaltă.
S-au înglotit şi troienii mai sus, pe tăpşanul cîmpiei,

Marele Hector în frunte cu ei, Polidamas alesul
Şi-al lui Anhise fecior cinstit de troieni ca şi zeii
Şi-Antenorizii cei trei, Polibos, măritul Agenor
Şi ca un zeu de puternic şi tînăr flăcăul Acamas.
Hector cu scutul rotund păşea între-ai săi înainte.
Cum nepriclnică steaua din zodia cînelui noaptea,
Ba strălucind de prin nouri răsare, ba-n nouri se pierde;
Astfel şi Hector acum, zorind pe troieni la bătaie
Strălucitor se ivea ba în fruntea, ba-n urma oştirii;
Fuse deplin înarmat şi lucea el întreg ca un fulger.
Cum pe la ţară venind din laturi potrivnice argaţii
Seceră brazde prin holda de grîu sau de orz pe pămîntul
Unui bogat gospodar şi poloagele cad îndesite;
Astfel troienii şi-aheii se tot secerau cu grămada
Unii la alţii sărind şi nimenea nu se da-n lături.
Toţi deopotrivă luptau şi dau busta ca lupii. Iar
Vrajba,
Maica durerilor mari, căuta fericită la dînşii;
Singură ea din Olimp a venit la război să ia parte.
Nemuritorii ceilalţi, departe de armie, acuma
Stau pe la casele lor în ţinutul pe unde tot zeul
Mîndru palat îşi zidise pe-nalt-a Olimpului culme.
Dînşii dau vina cu toţii lui Zeus, stăpînul furtunii,
Care-ajuta pe troieni să biruie în bătălie,
Nesocotindu-i pe ei. Acum el se trase deoparte
Şi singuratic pe-acolo şedea bucuros de mărire
Şi se uita la corăbii, la Troia, la luciul de arme
Şi la mulţimea ce moare sau bate pe cîmpul de sînge.
Cît era soarele-n cer şi în creştere ziua cea sfîntă,
Tot mai avan se luptau şi de-a pururi picau luptătorii.
Dar pe la oara cînd şade la prînz tăietorul de lemne,
După ce braţele şi-a ostenit pe o vale de munte
Arborii mari doborînd şi, fiind istovit, îl apucă
Pofta mîncării plăcute, danaii cu toată vîrtutea
Rupseră cete atunci. Întîi la duşmani Agamemnon
Se repezi şi ucise pe doi; mai întîi pe Bianor,

[*] Din tălmăcire sînt omise două treimi ale v. 91 (original), avînd înţelesul *îmbărbătîndu-şi camarazii între rînduri*. Considerăm necesară modificarea, în consecinţă, a pasajului (vv. 90—91) astfel: *Rupseră cete adînci şi îmbărbătîndu-se-n şiruri / Se aruncară-n duşmani. Agamemnon întîi deodată* ş.a.m.d.

Cap de oştire, pe urmă pe-al lui vizitiu, pe Oileus,
Care sărise din car şi în faţă-i stătu să-l înfrunte,
Ci-l mirui Agamemnon cu suliţa sa năpădindu-l.
Geaba i-a fost cozorocul de-aramă, căci nu-i opri arma,
Ea doar pătrunse prin el şi osul îi sparse; ţîşni dar
Creierul tot şi căzu toropit avîntatul Oileus.
Craiul Atride în pulbere acolo-i lăsă laolaltă,
După ce el îi prădase de platoşa cea sclipitoare,
Şi se grăbi să omoare pe alţii, pe-Antifos şi Isos,
Doi de-ai lui Priam feciori; legiuit era unul, al doilea
Nelegiuit, şi-n teleagă mergeau. Vizitiu era Isos
Şi luptător lăudatul Antifos. Pe ei, cînd odată
Turma de oi păşunau pe la poalele Idei, Ahile,
După ce-i prinse, cu vergi de răchită-i legă, dar pe urmă
Drumul le dete pe plată. Pe unul acum Agamemnon
Peste gurgui pe la piept îl însuliţă, iar pe Antifos
Pe la ureche pălindu-l cu spada din car îl răstoarnă,
El se răpede pe urmă să prade făloasele arme,
Care-i erau cunoscute, că-n tabără el le văzuse,
Cînd de pe Ida legaţi îi adusese şoimanul Ahile.
Tocmai ca leul cînd vine pe neaşteptate în cuibul
Cerbului sprinten şi puii de cerb îi înhaţă şi-i rupe
Lesne cu colţii vîrtoşi şi frageda viaţă le sfarmă;
Cerbul, de-o fi chiar aproape, nu poate nimic să le ajute,
Doar c şi dînsul cuprins de-o strașnică spaimă, de aceea
El o tulește-n pădure şi-acolo răzbate desişuri
Şi se zoreşte şi-asudă, gonit de puternica fiară;
Astfel pe fiii lui Priam de moarte să-i apere nimeni
Nu îndrăzni la troieni, fugeau doar de spaimă cu toţii.
Stau mai-napoi Hipolohos cel dîrz şi Pisandru, feciorii
Lui Antimahos războinicul, care primise mai multe
Daruri bogate de aur din partea lui Paris şi-n Troia
Se-mpotrivi ca Elena să fie bărbatului dată.
Dar îi ajunse din fugă pe el Agamemnon şi-i prinse
Unde stăteau într-un car şi în loc îşi opreau telegarii;
Frînele lucii din mîni le scăpase şi caii, de spaimă,

Razna porniră pe cîmp. La dînşii Atride deodată
Se năpusti ca un leu, iar ei se rugau din teleagă:
„Cruţă-ne Atride, şi ia de la noi cuvenita răsplată,
Are destul-avuţie Antimahos la dînsul acasă,
Aur şi-aramă şi fier făurit anevoie-n tot felul.
Tata din astea, din toate, o să-ţi dăruie mari sumedenii,
Cînd o să afle că noi vom fi teferi şi vii la corăbii."
Astfel, cu lacrimi în ochi, grăiră-mpăratului dînşii
Vorbe duioase şi dulci, dar el fără milă răspunse:
„Ştiu că sînteţi amîndoi mlădiţele lui Antimahos,
Care-ntr-o vreme, pe cînd se dusese la Troia Menelau
Sol cu Ulise, silea în sobor pe troieni să-mi ucidă
Fratele acolo, să nu-i mai dea drumul 'napoi spre Ahaia;
Voi dar plăti-veţi acum mişelia părintelui vostru."
Asta le zice şi suliţa-n piept lui Pisandru-i împlîntă.
El se îmburdă din car şi cade pe spate-n ţărînă.
Sare din car Hipoloh, ci-l culcă pe jos şi pe dînsul,
Braţele-i taie cu sabia, capu-i răteză şi-n urmă
Trunchiu-i împinge, de merge ca sulul de-a dura prin gloată.
Dînsul îi lasă pe morţi şi dă busta pe unde se-ndeasă
Cele mai multe-nglotiri; îl urmează năvalnici ahcii.
Unii, pedeştri, dau moartea-n pedeştri siliţi să ia fuga,
Alţii din care îmburdă pe cei care luptă din care;
Praf de sub ei se ridică din cîmpul bătut de copite
Tropotitoare de cai. Dar craiul Atride-i alungă
Tot pologind pe duşmani şi oştirea şi-ntartă la harţă.
Cum cîteodată cînd focul pustiu izbucneşte-n adîncul
Codrului şi e purtat de vîrtejul de vînt pretutindeni,
Arborii din rădăcină tot cad mistuiţi de văpaie;
Cad şi troienii tot astfel în fugă loviţi de puterea
Lui Agamemnon Atrid, şi goale telegi după sine
Huruie mulţi telegari cu coamele zburle-n bătaie,
Dornici de vrednicii lor vizitii, ci ei zac în ţărînă
Mult mai doriţi de vultani decît de-a lor scumpe neveste.

Hector de Zeus ferit, din ploaia lovirilor scapă
Teafăr din colb, din măcel, din sînge, din valma bătăii.
Vajnic Atride s-aţine pe-ahei înteţind, iar troienii
Fug înapoi spre movila — mormîntul bătrînului Ilos
Dardanianul pe cîmp — şi o-ntind spre smochinul sălbatic
Tot năzuind la cetate. Din urmă-i tot bate şi ţipă
Marele Domn şi se-mproaşcă de sînge cumplitele-i braţe.
Dar mai apoi, cînd ajung la stejar pe la Poarta Scheiană,
Pasul acolo-şi opresc şi unii aşteaptă pe alţii.
Tot mai fugeau ei pe cîmp întocmai cum fuge-o cireadă
Care se-mprăştie toată cînd noaptea se furişă leul;
Dar cîte o vită rămasă-napoi îşi găseşte peirea:
Fiara-i sfîşie cerbicea cu zdravenii colţi şi pe urmă,
Sîngele-i soarbe şi-nfulecă toate-ale ei măruntaie;
Tocmai aşa-i urmărea pe troieni şi Atrid Agamemnon,
Pe urmăretici strivind; ceilalţi o zbugheau mai departe.
Mulţi din cotige căzură pe brînci sau pe spate de mîna
Lui Agamemnon, căci el cu arma războea înainte.
El era tocmai s-ajungă la zidul înalt sub cetate,
Cînd de pe cer pogorîndu-se al lumii şi-al zeilor tată
Stete pe-o culme din muntele Ida cel plin de izvoare,
Fulgeru-n mînă ţiind. De acolo porni pe zeiţa
Iris cu aripi de aur, să ducă solie zicîndu-i:
„Du-te tu repede, Iris, şi dă o povaţă lui Hector.
Pînă ce el va vedea pe Atride-mpăratul în fruntea
Oştilor tot năvălind şi cetele-n cale rărindu-i,
Lupta din parte-i să-neunjure, numai oştirea să-ndemne
Piept să mai ţie duşmanilor în bătălie. Ci-ndată
Cum Agamemnon, rănit de vreo suliţă ori săgeată,
O să ia fuga-n teleagă, eu da-voi tărie lui Hector
Chiar la corăbii s-ajungă, să biruie şi să tot zvînte
Pînă ce apune-va soarele şi va veni întuneric."
Asta grăi Cel-de-sus. Voios auzindu-i porunca,
Vinteşa Iris din munţi, de pe Ida, se duse la Troia.
Ea nemeri pe feciorul lui Priam, pe falnicul Hector,
Unde stătea în cotiga-i cea bine-mnăditā. Şi-acolo

Zîna oprindu-se aproape-ncepu să dea astfel solia:
„Hector, odrasl-a lui Priam, tu cel înțelept ca și Zeus,
Tatăl ceresc mă trimise la tine să-ți dau o povață:
Pînă ce tu vei vedea pe Atride-mpăratul în fruntea
Oștilor tot năvălind și cetele-n cale rărindu-ți,
Lupta din parte-ți să-ncunjuri și oastea silește-ți încolo
Piept să mai ție dușmanilor în bătălie. Ci-ndată
Cum Agamemnon, rănit de vreo suliță ori de săgeată,
O să ia fuga-n teleagă, de sus ai să capeți tărie
Chiar la corăbii s-ajungi, să omori pe dușmani și să birui
Pînă ce soarele apune-va și va veni întuneric."
Iris, acestea rostind, zbură și se duse ca vîntul.
Hector cu armele sare deodată din chelna telegii;
Lăncile-n mînă-nvîrtind, cutreieră tabăra-i toată
Și-o îmboldește la harță și-aprinde cumplită bătaie.
Armia-i, învîrtejindu-se, aheilor stă împotrivă,
Dar și aceia se-ncheagă mereu îndesind a lor rînduri,
Lupta se-ncinge din nou, stau unii cu alții-mpotrivă;
Tabără-ntîi Agamemnon și năzuie tot înainte.
Muzelor sălășluite pe vîrful Olimpului, spuneți
Cine-l întîmpină-ntîi pe Atrid Agamemnon
De la troieni răsărind sau de la vestiții tovarăși?
Unul vlăjgan și de soi, Ifidamas Antenorianul,
Care crescuse în Tracia, rodnic-a turmelor mamă.
El de copil în palat a crescut la bunicul său Chises,
Care născu pe Teano, pe maică-sa cea-mbujorată.
Cum el ajunse flăcău, mîndrețe de tînăr în floare,
Chises la el îl opri și pe-o fiică-i dădu de soție,
Ci-nsurățel cum a fost, cu oaste plecă în corăbii
Douăsprezece, auzind că la Troia veniser-aheii.
Dar în liman la Percote lăsă cumpănitele vase
Și de acolo pedestru la luptă el merse s-ajute.
Dînsul acuma-naînte-i ieși lui Atrid Agamemnon.
Cum, împotrivă pășind, s-apropie unul de altul,
Nu-l nimerește Atrid și sulița-i vîjîie alături.
Dar Ifidamas atunci sub platoșă-n brîu îl împunge,
După ce dă el vîrtos bizuindu-se-n brațu-i puternic;

Totuşi nu-l poate străpunge, că sulița dete de-argintul
Brîului cel înflorat şi se-ntoarse strîmbată cu plumbul.
Marele Domn o şi-apucă degrabă şi-o trage spre sine
Nepregetat ca un leu, ba chiar i-o şi smulge din mînă;
Sabia-n ceafă-i înfige şi curmă tăria dintr-însul,
Cade pe loc Ifidamas, somn greu ca de plumb îl cuprinde
Bietul, pe ai săi străjuind şi departe fiind de femeia-i
Cea legiuită,-nainte ca el mulţumirea să-i vadă
Pentru bogata lui zestre ce-i dete, o sută de tauri,
Şi-i juruî înc-o mic de oi şi de capre din turme
Nenumărate ce-avea la păşuni. Îl ucise Agamemnon
Şi armele-i dalbe luînd, le duse-napoi în mulţime.
Coon, oşteanul ales, întîiul născut din Antenor,
Cum văzu pacostea-n faţă-i, căderea iubitului frate,
Noaptea durerii afunde simţi că-i întunecă ochii;
Deci pe alături păşind şi fără să-l vad-Agamemnon
El pe la mijloc de braţ, sub cot, îl împunse, şi boldul
Lăncii pe partea cealaltă-i ieşi. Împăratul Atride
Se-nfioră la lovire, dar nu se feri de bătaie,
Ci năvăli la duşman cu lancea hrănită de vînturi.
Coon pripindu-se atunci tîra de picior pe-al lui frate
Bun, Ifidamas şi tare striga la viteji să-l ajute.
Dar pe sub scutu-i boltit cum el îl tîra prin oştire,
Iute cu lancea-l ochi Agamemnon şi-i frînse puterea;
Stete pe-aproape de el şi acolo-l junghie peste leşul
Fratelui. Astfel, ucişi de Atrid, se topiră prin beznă
Antenorizii cei doi împlinindu-şi ursita cea crudă.
Pînă ce sîngele cald din rană-i curgea, Agamemnon
Nu înceta să cutreiere alte şiraguri duşmane,
Mari bolovani azvîrlind, cu lancea şi sabia-n mînă.
Dar mai pe urmă cînd sîngele stete şi rana-i secase,
Tot mai amar începură a-l împunge dureri otrăvite.
Cum în femeia ce naşte pătrunde săgeat-ascuţită
Şi dureroasă ce-o dau Ilitiele, zînele-moaşe,
Fiicele Herei la naşteri în veci iscătoare de chinuri;
Astfel de crude dureri îl pătrund şi pe-Atrid Agamemnon.
El se repede la car şi cu inima îndurerată
Dă vizitiului zor spre tabără-ndată să mîne,

Iar după asta danailor strigă vîrtos și le zice:
„Dragi căpetenii danai, povățuitori ai oștirii,
Dați mai departe și-abateți acuma voi singuri potopul
De la corăbii; vedeți doar că mie din partea lui Zeus
Nu mi-a fost dat cu troienii să lupt cît e ziua de mare.“
Asta el zice, și biciuie caii comoși vizitiul
Și spre corăbii-i asmută. Deci zboară voioși telegarii,
Pieptul le-albește de spumă și colbu-i împroașcă sub pîntec,
Cînd de la luptă departe îl duc chinuit pe-Agamemnon.
Hector, îndată ce vede că s-a-ndepărtat împăratul,
Prinde cu strigăte mari să încinte pe-ai săi la bătaie:
„Voi licieni și troieni, dardani luptători din aproape,
Dragii mei, fiți voi bărbați și-nceapeți năvala. Dușmanul
Cel mai viteaz este dus și mare-i izbînda ce-mi dete
Fulgerătorul. Deci hai și dați goană cu caii de-a dreptul
Peste voinicii danai, să vă fie mărirea mai-naltă.“
Asta grăindu-le aprinde la toți vitejia și-avîntul.
Cum vînătorul colțoșii ogari undeva în pădure
Tot și-i asmută și hăituie vierul sălbatic ori leul;
Astfel și Hector atunci, asemenea cruntului Ares,
Mînă spre-alții pe troieni, pe cei mai bărbați și cu suflet.
Merge el însuși semeț în capul oștirii și-n luptă
Tabără-ntocmai ca viforul care tot suflă prin nouri
Și se aruncă pe mare și-nvolbură apele-i negre.
Oare pe cine doboară întîi și pe cine la urmă
Hector acuma cînd Zeus îi dăruie slava puterii?
Cade Autonoos întîi, Asaios apoi și Opites
Și Agelaos și-Ofeltiu și fiul lui Clitiu, dolopul,
Și Hiponoos, oștean bătăios, și Esimnos și Oros,
Tot căpetenii danai, dar mulți și din gloată pieniră.
Cum dacă vine cu toată puterea furtunii Munteanul,
Apele val după val se rostogolesc și prin aer

Spulberă spume suflarea de vînt care vîntură marea;
Capete multe din gloată tot astfel doboară Hector.
Pacoste atunci ar fi fost şi neocolită pieirea,
C-ar fi luat-o la fugă-napoi în cerăbii aheii,
Dacă Ulise, oprindu-se, n-ar fi dat zor lui Tidide:
„Hei, Diomede, ce-i asta? Uitarăm de tot vitejia?
Hai dar încoace cu mine, prietene, că e ruşine
Hector să puie acum mîna pe vase." Tidid îi răspunse:
„Iată mai stau şi ţin piept, dar vreme puţină mai fi-vom
Armiei noi de-ajutor, căci Domnul stăpîn peste nouri
Nu ne dă nouă, ci numai duşmanilor azi biruinţă."
Zise şi-ndată din caru-i trînti la pămînt pe Timbreos
Sînul la dreapta cu lancea răzbindu-i, la fel şi Ulise
Pe vizitiul acestui fruntaş, pe novacul Molion.
Ei după asta-i lăsară, curmîndu-i aşa din bătaie,
Şi s-aruncară amîndoi furtunatici în toiu-ncleştării.
Cum doi mistreţi bizuindu-se-n sine se-ndeasă prin haită,
Ei înapoi năvălind omorau pe troieni, iar aheii
Veseli puteau să răsufle de goana cea crunt-a lui Hector.
Prinseră dînşii atunci pe doi mai viteji cu teleaga;
Fiii lui Merop erau ei, ai Percosianului, care,
Neîntrecut ghicitor, îşi oprise pe fii să ia parte
La sîngerosul război, dar nu-l ascultară voinicii,
Ademeniţi ei fiind de negrele zîne-ale morţii:
Amînduror Diomede le frînse tăria vieţii
Şi-i despoie de-armătura strălucie, iar Ulise
Pe Hipodamas alături şi pe Hiperoh mai ucise.
Zeus din Ida privind pe unde-a fost treierul morţii
Cumpănă dreaptă într-asta făcu el să fie între armii.
Pe Agastrof, al lui Peon războinic fecior, îl împunse

[306] Versul se poate citi ca hexametru dacă adăugăm o silabă: *Capete multe din gloată tot astfel doboară-atunci Hector.*

[312] Forma de hexametru a versului se poate restitui adoptînd următoarea modificare a tălmăcirii: *Hector s-ajungă acum la vase." Tidid îi răspunse:*

Cu-nsuliţarea-i în coapsă Tidid, că el n-avea pe-aproape
Caii să fugă-napoi, şi singur de cap îşi făcuse.
Roibii deoparte-i ţinea vizitiul, iar dînsul pedestru
Dete-nainte năval şi viaţa-şi pierdu. Dar îndată
Hector ochi pe viteji şi la ei s-azvîrli între rînduri
Tare răcnind; după el bulucuri veniră troienii.
Cum îl zări,-nfiorat Diomede grăi lui Ulise:
„Uite talazul spre noi se învolbură, vajnicul Hector.
Dar să ne-aţinem aici, să ne punem vîrtos împotrivă.“
Astfel îi zice şi lancea rotind o şi zboară la dînsul.
Nu dă el greş, ba chitindu-l la cap nimeri în ţuguiul
Chivărei lui, ci-arama răsaltă lovită de aramă
Neteda-i piele ferind, căci ea e păzită de coiful
Cel cu trei plăci de metal şi cu ochi, dăruit de Apolon.
Hector deodată se trage departe-napoi şi prin oaste
Fuge şi cade-n genunchi, se lasă pe glie proptindu-şi
Mîna vînjoasă şi noapte cernită-i îmbrobode ochii;
Pînă ce însă Tidide s-alerge departe prin şirul
Înaintaşilor şi de pe jos să ia lancea-i zvîrlită,
Dezmeticindu-se Hector se suie în car şi dă goană
Printre mulţime-napoi şi scapă de neagra ursită.
Dar după el se repede şi strigă bărbatul Tidide:
„Iar de la moarte, tu, cîne,-ai scăpat. Şi ţi-a fost nenorocul
Chiar la un pas, te-a păzit din nou însă Febos Apolon,
Căruia poţi să te rogi, pornind la bătaia cu suliţi.
Las'că noi iar ne vedem şi-ţi vin cu de hac mai în urmă.
Tabăr-acum peste alţii pe care îi omor pe brodite.“
Zice, şi pradă pe fiul în lance vestit al lui Peon.
Paris atunci, Alexandru, bărbatul pletoasei Elena,
Sta răzimat de un stîlp la movila-nălţată lui Ilos
Dardanianul, un sfetnic şi mare fruntaş de pe vremuri,
Şi de acolo la ţintă luă pe Tidide şi-n clipa
Cînd, pe-Agastrof răpuind, îl despoaie de întreag-armătură,

360–361 G. Murnu a omis un vers din original (366), pe care îl restituim sub forma de faţă: *O, de mi-ar sta ca sprijin şi mie vreun zeu pe aproape!*

Platoşă, pavăză, coif, cu arcul asupra lui trase.
Nu-i fu ochirea-n zadar, căci el îi păli cu săgeata-i
Talpa piciorului drept. Într-însa pătrunse-ascuţişul
Şi se înfipse-n pămînt. Cu poftă dar rîse Alexandru
Şi, de la pîndă ieşind, da strigăt fălindu-se astfel:
„Tu eşti rănit şi zadarnică nu-mi fu săgeata. Ce bine
Dacă-n deşerturi adînc lovindu-te, eu te dam gata!
Numai aşa de necaz ar putea să răsufle troienii,
Care de tine se tem şi tot fug ca o turmă de capre
Cînd li s-arată un leu.“ El nesperiat îi răspunse:
„Lăudărosule arcaş, tu cîrlionţată muiere,
De-ai încerca să te baţi cu toat-armătura pe faţă,
Nu ţi-ar sluji la nimica săgeţile multe şi arcul.
Geaba te lauzi acum; zdrelitu-mi-ai talpa. Nu-mi pasă,
Mi-e ca şi cînd m-ar picni o muiere, un pici nebunatic.
Slabă-i lovirea ce dă luptătorul mîrşav şi netrebnic.
Altfel e însă din parte-mi. Oricît pe-oarecine aş atinge,
Veşnic lovirea-mi în carne-i pătrunde şi moartea-i grăbeşte,
Văduvă-i plînge nevasta şi jalnic îşi rupe obrajii,
Pruncii sărmani îi rămîn, iar el putrezeşte pe cîmpul
Ud de-al lui sînge stropit şi e-mpresurat de mai multe
Pasări decît de femei bocitoare.“ La zisele acestea
Vine Ulise şi-n faţă-i se pune. Din spate-i Tidide
Trage din talpă săgeata, de-l trece-o tăioasă durere.
Deci se răpede la car şi cu inima îndurerată
Dă vizitiului zor spre tabără iute să mîne.
Singur în luptă rămase Ulise, în suliţi vestitul;
Nu-i stătu nimeni alături, că spaima pe toţi îi pălise.
El suspină din afund şi-şi zise în sinea-i bărbată:
„Vai mie, ce-i de făcut? Să fug speriat de mulţime?
Prea-i ruşinos, dar e şi mai grozav să m-apuce duşmanii
Singur, cînd Zeus pe-ai noştri, pe toţi, îi sili să ia fuga.
Însă de ce stau în cumpănă aşa socotindu-mă-n sine?
Ştiu doar că numai mişeii purced înapoi de la luptă.
Cine-i viteaz la război, se cade să stea vitejeşte
Şi să tot lupte, nu-i pasă de moare ori bate pe alţii.“
Pînă ce stă el pe gînduri şi-n inimă cugetă asta,

Vin în șiraguri asupra-i cu lănci și cu scuturi troienii
Și-l împresoară pe el, luîndu-și la mijloc năpasta.
Cum cîteodată voinici vînători împreună cu haita
Repede-ncing un mistreț, care iese din fundul pădurii
Colții săi albi ascuțind între fălcile încovoiate;
Dînșii asupra-i se-aruncă, sălbatic ei crișcă cu dinții,
Dar vînătorii țin piept, deși fioros e gliganul;
Tocmai așa pe Ulise-l înconjur-acuma troienii.
Sare viteazul întîi la vrednicul Deiopite
Și pe deasupra la umăr cu sulița-i tare-l împunge,
Culcă pe Toon apoi și alături de el pe Enomos.
Cînd după aceea s-aruncă din carul său jos Hersidamas,
El pe sub scutul rotund îl spintecă, și Hersidamas
Cade stîlcit la pămînt și apucă țărîna cu pumnul.
Lasă Ulise pe morți și cu sulița trage-n Haropos,
Al lui Hipasos fecior și frate de-o mamă cu Socos,
Tînăr de neam; ei aleargă la el ca să-l apere Socos
Cel ca un zeu, de Ulise s-apropie foarte și-i zice:
„Tu lăudate și neobosite mehenghiule-n luptă,
Una din două: ori astăzi te lauzi cu noi, că putut-ai
Pe-ai lui Hipasos feciori să ucizi și să-i jefui de arme,
Ori de-a mea lance străpuns, suflarea de viață vei pierde."
Zice, și pavăza-i cea rotunzită el bate cu arma;
Lancea-i puternică trece prin pavăza-i sciînteietoare,
Dar pironită-i în platoșa cea măiestrită; doar pielea
I-o jupui peste tot pe la coaste, căci Palas Atena
Nu-ngădui-n măruntaiele lui să pătrundă țuguiul.
Dar înțelese Ulise că nu-i fu de moarte lovirea;
El se și trase-napoi și lui Socos acest fel îi zise:
„Las'că îndată, sărmane, te-ajunge grozavă pieire,
Drept e că tu m-ai făcut să-ncetez de-a mă bate cu-ai voștri,
Dar de la mine pe aici prăpădul și moartea cernită
Are să-ți fie chiar azi: răpus de-a mea suliță da-vei
Morții biet sufletul tău și mie a învingerii fală."
Așta el zise, iar Socos se-ntoarse și-o rupse de fugă,
Dar la întorsu-i Ulise-i înfipse în spate la mijloc
Lancea și pieptu-i străpunse; căzu dar pe țărnă cu bufnet

Socos, şi-i zise mîndrindu-se astfel Ulise: „Tu Socos,
Fiul viteazului şi călăreţului vrednic Hipasos,
Iată că moartea te-ajunse şi nu mai scăpaşi de pieire.
Biete, tu mori şi părintele tău şi-a ta mamă cinstită
Pleoapele n-au să-ţi închidă şi pasări prădalnice ochii
Ţi-i vor ciupi-nghesuindu-te cu îndesitele aripi:
Mie nu-mi pasă de mor, căci au să mă-ngroape danaii."
Asta Ulise grăi, şi ţapăna lance-a lui Socos
Trase din trup şi din pavăza-i cea rotunzită; deodată
Sînge din rană ţîşni şi în inimă prinse să-l doară.
Cum înfocaţii troieni pe el sîngerat îl văzură,
Se îndemnau înde-ei şi asupra-i porneau cu duiumul.
Dînsul se dete-napoi şi-ncepu a striga pe tovarăşi
Tare de trei ori cît poate să strige un om, şi de trei ori
Fu auzit de Menelau şi-acesta lui Aias îi zise,
Dînsul aproape fiind: „Tu, Aias Telamoniene,
Glas îmi ajunse-n auz, desigur că strigă Ulise;
Seamăn-a glas de bărbat care singur se bate. Pesemne
Calea-i troienii tăind, îl încinseră-n strașnică luptă.
Haidem prin gloată la el, să-i dăm ajutor, e mai bine.
Mi-e să nu pată ceva-ncercuit de duşmani cum e singur,
Cît o fi el de viteaz, c-amar îl vor plînge danaii."
Zice şi pleacă-nainte,-l urmează nămornicul Aias.
Ei pe Ulise-l găsiră; zorcau după dînsul troienii
Şi-l urmăreau cum şacalii cei roibi urmăresc pe la munte
Cerbul cornaci care fuse rănit de un om cu săgeata,
Dar îi scăpase fugind cîtă vreme a putut să-l ajute
Sîngele cald şi genunchii, ci-n urmă, cînd rana-i secase,
Lacomi de carne şacalii pe plaiuri în umbra pădurii
Dau să-l înhape, cînd iată, un leu de năprasnă le-aduce
Pacostea, fug ei de groază, şacalii, şi leul ia prada;
Tocmai aşa-l urmăresc pe dibaciul, călitul Ulise
Mulţi şi puternici troieni, ci tot se repede cu lancea
Şi de primejdie-şi-apără viaţa viteazul, dar iată,
Aias s-apropie atunci cu pavăza-i-naltă ca turnul
Şi stă pe-alături de el; iau fuga de spaimă troienii

Care-ncotro, iar Menelau luînd pe Ulise de mînă,
-L scoase din toi pînă unde-i veni vizitiul cu caii.
Aias sărind la troieni, cu arma trînti pe Doriclos,
Fiul din flori al lui Priam, apoi nimeri pe Pandocos
Şi pe Lisandru, precum pe Pirasos şi pe Pilartes.
Cum de pe munte un rîu care creşte din neaua topită
Şi prididit de puhoaie coboară vuind spre cîmpie,
Duce la vale ciolpanc de pini şi stejari cu grămada
Şi tăvăleşte mormanc de lut şi nomoluri spre mare;
Astfel şi falnicul Aias pe cîmp o ia razna şi-nvalmă
Şi potopeşte şi oameni şi cai. Dar de asta nu ştie
Hector nimica, fiindcă se-nharţă în aripa stîngă
Lîngă Scamandru pe mal. Pe-acolo se face mai multă
Moarte de om şi e vuietul nepotolit împrejurul
Marelui Nestor şi Idomeneu care luptă-mpreună.
Hector încoace venind se îndeasă cu carul, cu arma,
Seceră ţeste de oameni trezind pretutindenea groază.
Nu s-ar fi dat înapoi bărbaţii ahei, dacă Paris
N-ar fi pus capăt avîntului unui fruntaş ca Mahaon,
Umăru-i drept nimerind cu săgeata întreit vîrfuită.
Prea se temură-nfocaţii ahei să nu cadă Mahaon,
Dacă se-ntoarce războiul. De aceea şi zise lui Nestor
Idomeneus atunci: „Tu, fala danailor, Nestor,
Urcă-te-n carul tău iute şi-alături să şadă Mahaon
Care-i rănit şi dă repede cailor bici spre corăbii:
Face cît oameni mai mulţi un om care vindecă oameni,
Taie din rane săgeţi şi cu leacuri alină durerea."
Asta grăi, şi moş Nestor îndemnul atunci auzindu-l,
Iute se suie-n teleagă şi-alături Mahaon, răsadul
Vraciului bun fără seamăn Asclepiu. Bătrînul ia hăţul,
Biciuie caii, iar dînşii iau zborul voios spre corăbii,
Unde popasul li-i drag. Dar cum luă seam-al lui Hector
Soţ Chebrione că fug în risipă troienii îi zise:
„Hector, în vreme ce noi în pustia de luptă, la margini
Ne războim cu danaii, ai noştri ceilalţi mai departe
Fug risipiţi de duşmani, de-a valma văd oameni şi care.
Aias Telamonianul îi vîntură, eu îl ştiu bine,

Are doar pavăză mare pe umăr. Deci hai într-acolo
Noi să purcedem cu caii, să mergem pe unde pedeștrii
Și în telegi luptătorii se bat mai avan, și mai crîncen
Moarte își dau și pe unde li-i larma lor nepotolită."
Asta el zice și-ndeamnă cu biciul pocnind telegarii
Cei cu păr neted și lins. Cînd ei aud pocnetul, zboară
Printre ahei și troieni și-n urmă-le poartă telega
Peste mulțimea de trupuri și scuturi. Stropită-i de sînge
Osia toată și chelna telegii de stropii ce-mproașcă
Parte copitele cailor, parte obezile roatei.
Hector, acolo sosind, s-aruncă și cată-n desime
Drum să pătrundă, să rupă șiragul, și-aduce-mbulzire
Strașnică printre danai cu arma mereu încolțindu-i.
El mai cutreier-apoi celelalte șiraguri dușmane
Și le tot bate cu lancea, cu sabia, cu bolovanii,
Dar se ferește de harță cu Aias, ca nu cumva Zeus
Ciudă să prindă pe el, că luptă cu unul mai mare.
Dar mai la urmă cerescul părinte înspaimă pe Aias:
Stă uluit el atunci și cu pavăza dată pe spate
Fuge spre-ai săi și ia seama cu ochii pîndind ca o fiară,
Roată se uită-mprejur și-și perindă genunchii pe-ncetul.
Tocmai ca leul cel roib, cînd oameni și haite la țară
De la un staul de vite departe-l alungă și nu-i dau
Pas să se-nfrupte din carnea cea grasă de boi, peste noapte
Tot priveghind; hămesit cum e leul se-ndeasă-nainte
Geaba, căci zboară spre el, azvîrlite de brațe viteze,
Droaie de suliți și facle. Se teme dar fiara, slăbește
Și supărată-și ia talpa-napoi dimineața; tot astfel
Aias atunci fără voie, cu inima tristă se duce
De la troieni, fiind tare-ngrijat de ai lui, de corăbii.
Cum îndărătnicul asin pe lîngă un lan, dacă scapă
Unor băieți, deși multe ciomege i-au spart pe spinare,
Intră și paște din holda cea-naltă; zadarnic băieții
Dau cu ciomegele-n el, că vlaga li-i slabă și nu-l pot
Scoate din grîu, fără numai cînd vita-i sătulă de hrană;
Astfel acum și pe Aias troienii cu mulții tovarăși
Tot îl gonesc de la ei ciuruindu-i cu lăncile scutul.
Nu se dă Aias. Aci-nvăpăiat de avîntul războinic

Iară se-ntoarnă și cetele-abate, aci se dă-n lături,
Pune zăgaz tuturor în iureșul lor spre corăbii,
Tabără între ahei și troieni și acolo s-aține
Singur, iar multele suliți, zvîrlite de brațe viteze,
Parte în pavăza-i mare se-nfig năzuind înainte,
Parte prin țărnă s-afundă și n-ajung să guste din carnea-i
Albă de bieți luptători din care doreau să se-mbuibe.
Cum îl văzu Evripil în mijlocul luptei pe Aias
De lovituri copleșit, veni mai aproape de dînsul,
Trase cu lancea, răni pe-al lui Fausias fiu Apisaon,
Chiar în ficat pe sub prapuri, și coardele-ndată-i slăbiră.
Sare la el Evripil, de pe umăr îi scoate armătura.
Cum luă seam-Alexandru ce-i zice și Paris, că pradă
Pe Apisaon atunci Evripil, fără preget întinde
Arcul și trage spre el, îl săgeată în coapsă la dreapta,
Trestia-n carne-i se frînge și greu îl apasă prin coapsă.
Deci, ca să scape de moarte, se trage spre-ai săi între pîleuri,
Strigă vîrtos după asta danailor ca să-l audă:
„Voi căpetenii și Domni ai oștirii din Argos, prieteni,
Stați și vă-ntoarceți-napoi, apărați de primejdii pe Aias;
E copleșit de loviri și anevoie ar putea să se smulgă
Din fiorosul măcel. Deci haide, dați piept cu dușmanii
Și-mpresurați-l pe Aias cel mare Telamonianul."
Asta zicea Evripil rănit, și sărindu-i ortacii
Steter-aproape de el cu scuturi proptite de umăr,
Cu strămurările sus. Din față venindu-le Aias,
Stete și el între ei și se-ntoarse, cu fața-mpotrivă.
Astfel acolo ei aprig luptau ca văpaia cînd arde,
Iar pe moș Nestor atunci din toi îl duceau nădușite
Iepele lui și cu el pe al oastei fruntaș, pe Mahaon.
L-a cunoscut pe bătrîn de departe zărindu-l Ahile,
Care stătea în picioare pe marginea latei corăbii
Și se uita la încaierul greu și la jalnica fugă.
De asta, de-acolo de sus, pe bunul prieten Patroclu

El cu glas mare-l chemă. Patroclu din cort auzindu-l
Se repezi ca un zeu, de unde-i purcese şi răul,
Şi începu el întîi să-l întrebe voinicul Patroclu:
„Ce mă pofteşti, tu, Ahile? Ce vrei de la mine?“
Iar dînsul
Zice: „Mărite Patrocle, tu dragostea inimii mele,
Cred că aheii de-acum o să-mi cadă smeriţi la picioare
Ca să mă roage, că-i greu să mai rabde nevoia ce-i bate.
Dar te repede la Nestor, tu dragul lui Zeus, şi-ntreabă-l,
Cine-i acolo rănitul, pe care-l aduce din luptă?
El după spate, ce-i dreptul, arată deplin ca Mahaon
Asclepianul, dar nu l-am văzut şi la faţă, că roibii
Care-l duceau îmi trecură prea repede pe dinainte.“
Asta grăi, şi Patroclu fîrtatului său se supuse
Şi luă fuga spre tabăr-aheilor, de la corăbii.
Nestor atunci cu Mahaon sosise la cortu-i; din caru-i
Dînşii se deteră jos, vizitiul lor Evrimedonte
Caii desprinse şi-i duse, iar ei de sudoare-şi uscară
Hainele stînd la bătaia de vînt pe la marginea mării
Şi după asta se-ntoarseră-n cort şi pe scaun şezură.
O torocală găti de băut pentru dînşii copila
Lui Arsinou, Hecameda cea cîrlionţată, o roabă
Ce-o dobîndise bătrînul ca dar din Tenedos pe vremea
Cînd fu luat de Ahile ostrovul; i-o deter-aheii,
Sfetnicul cel mai de frunte fiind. Ea le-ntinse o masă
Dalbă, strujită, cu negre picioare, şi-o tavă de aramă;
Spre a da gust udăturii, el puse într-însa o ceapă,
Miere gălbuie şi sfîntă făină de orz şi alături
Puse-o mîndreţe de cupă, de Nestor adusă de-acasă.
Cupa cu ţinte de aur bătută era şi-avea patru
Toarte lucrate de jur împrejur cu podoabe de aur,
Doi porumbei ciugulind; sta cupa pe două picioare.
Altul abia de pe masă cu-o mînă putea s-o ridice,
Plină fiind, dar Nestor putea fără trudă s-o ţie.
Prinse s-amestece-n cupă vin negru din Pramne femeia
Cea ca o zînă de mîndră, şi brînză de capră să farme

[630] Vinul din Pramne (hom. *Prámneios oínos)*, care, după informaţia lui Athenaios, *Deipnosophistai (Banchetul înţelepţilor)*, 1, 28 (în ediţia *Athenaei Deipnosophistae Libri XV*. Ed. Carolus Tauchnitius, Leipzig, 1834, p. 51) era un vin roşu, tare, deşi

Cu un răzuș de aramă, să presure albă făină;
Și băutura gătind, ca îndată-i pofti ca să beie.
Dînșii băură și după ce-și stinseră-a setei arsură,
Stau veselindu-se-n cort cu vorb-amîndoi împreună.
Tocmai atunci ca un zeu se arată la ușă Patroclu;
Sare din luciul jilț moș Nestor îndată ce-l vede
Și apucîndu-l de mînă, în cort îl îmbie să șadă.
Nu se-nvoiește Patroclu, ci zice așa împotrivă:
„Nu e de stat, luminate moș Nestor, și n-ai să mă-ndupleci.
Trebuie doar să cinstesc și chiar să am frică de-acela,
Care pe-aici mă trimise să-ntreb de rănitul pe care
Tu l-aduseși, dar și eu îl cunosc, văd că este Mahaon.
Las' să mă duc înapoi, de știre să-i dau lui Ahile;
Știi tu prea bine, mărite moș Nestor, ce-amarnic e dînsul,
Gata-i să-nvinuie chiar și pe cel care n-are vreo vină."
Dar călărețul gerenic moș Nestor atunci îi răspunse:
„Ce-i astă jale pe-Ahile, de plînge pe-oricare de-ai noștri
E-n bătălie rănit? Nu știe ce mare-i restriștea
Care cuprinse pe-ahei. Căpitanii, vitejii de frunte,
Zac la corăbii cu toții din lance răniți ori cu arcul.
E săgetat de dușmani bărbatul Tidid Diomede,
E-nsulițat și Ulise precum și Atrid Agamemnon,
Și Evripil e împuns în coapsă la fel din săgeată.
N-au fost destui, acum vezi și pe-acesta, pe care din luptă
Eu l-aduscl, de-o săgeată asemeni rănit. Lui Ahile,
Cît e de bun și viteaz, nu-i pasă, nu-l doare de-ai noștri.
Ori mai așteaptă el oare cînd focul dușman o să-nghită
Vasele noastre pe mal, cu toată-ndîrjita-ne luptă,
Pînă ce înșine noi vom pieri cîte unul? Tu vezi doar,
Nu mai sînt eu ca-nainte cu brațele tari și vînjoase.

puțin acrișor, provenea dintr-o regiune învecinată cu Smirna, așa cum ne informează și Plinius cel Bătrîn, *Naturalis Historia*, 14, 6 (în ediția *C. Plini Secundi Naturalis Historiae Libri XXXVII*. Vol. II. Edidit Carolus Mayhoff, Leipzig, „Teubner", 1909, p. 480). După scoliaști, Pramne era o zonă viticolă montană din insula Ikaria sau din ținutul Efesului.

Hei, de-aș fi tînăr și-ntreg în putere cum fost-am odată,
Cînd se iscase o sfadă-ntre noi și norodul Elidei
Pentru răpire de boi și am zdrumicat pe voinicul
Itimoneus Hiperohianul din țara Elidei,
Ca să-mi răscumpăr răpirea. Venise să-și apere boii
Și sta în șirul întîi. Pe-acolo cu lancea răzbindu-l,
Eu îl trîntii la pămînt și-o tuliră de groază cîmpenii.
Pradă nespus de bogată făcurăm atunci pe cîmpie,
Cincizeci de ciurde de vaci și turme de oi, mai atîtea
Și-altele atîtea de porci precum și de capre răzlețe
Și-o herghelie de cai, o sută cin'zeci și mai bine
Iepe bălane, ba multe din ele cu mîuzi. Și pe toate
Noi le-am mînat peste noapte la Pilos, orașul în care
Domn era tata Neleu. Voios fu și el de cîștigul
Mare ce-avui în război, la care plecasem ca tînăr.
Crainicii, cum se crăpase de ziuă, obștiră să vie
Toți păgubașii ce-aveau de primit de la cei din Elida
Despăgubiri. S-adunară fruntașii pileni și-ncepură
Prada să-mpartă, căci multor-aveau de plătit epeenii.
Noi doar, fiind mai puțini, mai mult pătimisem în Pilos,
Pentru că Hercule ne pustiise venind înainte
Și secerase în Pilos pe-ai noștri, a bărbaților floare.
Doisprezece feciori lăudați avusese Neleus
Numai eu singur trăiesc, ceilalți i-au pierit înainte.
De-asta cuprinși de trufie și bine-narmați epeenii
Se-obrăzniciră cu noi și blestemății iscodiră.
Tata din pradă o turmă de boi și de oi își alese
Vite trei sute de capete și cu păstorii-mpreună.
Mare fiind datoria ce-aveau să-i plătească-n Elida,
Cîștigători telegari trimiși să se-ncure la jocuri,
Patru la număr ce-aveau de primit un triped ca răsplată.
Caii aceștia cu caru-n Elida i-oprise Augias
Craiul, și pe vizitiul mîhnit înapoi îl trimise.
De-asta și tata-nciudat de-a lor fapte și vorbe de-ocară,
Vitele cele mai multe-și-alese din turme, iar partea rămasă

[685] Se impune transformarea heptametrului în versul epic obișnuit, prin cîteva modificări nesemnificative: *Partea cea mare-și alese din turmă, iar partea rămasă.*

Obştii o dete s-o-mpartă la oameni cu toată dreptatea.
Prăzile noi le-mpărţirăm atunci şi pe urmă-n cetate
Jertfe-nchinarăm la zei. Dar după trei zile, duşmanii
Iar năvăliră cu toate puterile lor şi cu caii
Tari de copite, glotiş. Cu dînşii erau Molionii
Tineri de tot amîndoi şi nendemînatici în arme.
Este pe-un deal răsărit o cetate ce-i zice Trionul
Lîngă Alfeu, la hotarul prundosului Pilos, departe;
Dînşii o-ncinseră şi căutau să o darme cu totul.
Însă abia străbătură cîmpia şi Palas Atena
Grabnică noaptea veni din Olimp să ne cheme la arme.
Strînse pe locuitori; voios alergară cu toţii,
Gata de luptă fiind. Dar numai pe mine Neleus
Nu mă lăsa să pornesc, ba chiar îmi ascunse şi caii;
El socotea că eu n-aveam destulă ştiinţă de arme.
Dar eu pedestru m-am dus cu sfatul zeiţei Atena.
Am întrecut pe ai noştri pe toţi luptătorii din care.
Este un rîu Minieos ce apele-şi varsă în mare
Lîngă Arena. Pe-acolo sosiră pilenii cu caii, şi ziua
Cea următoare aşteptam, venea pedestrimea din urmă.
Şi cu puteri întregite-narmaţi o pornirăm de-acolo
Şi spre amiazi poposim la Alfeu cel cu apele sfinte.
Jertfe frumoase-nchinarăm aici neînvinsului Zeus,
Cîte un taur jertfirăm apoi lui Alfeu şi Poseidon
Şi din cireadă o juncă zeiţei cu ochii albaştri.
După ce-n tabăr-apoi împărţindu-ne-n cete cinarăm
Noaptea pe-acolo dormirăm de-o parte şi alta pe malul
Rîului, toţi înarmaţi. Într-asta dau zor epeenii
Cutezători împrejurul cetăţii, dorind să o darme,
Deteră însă de-o mare şi crîncenă împotrivire.
Cînd pe pămînt se ivi strălucita lumină de soare,
Noi ne-apucarăm de luptă, pe-Atena chemînd şi pe Zeus
În ajutor. Şi cînd focu-ntre noi şi duşmani se aprinse,
Eu mai întîi am ucis un bărbat, pe războinicul Muliu,
Şi i-am luat telegarii. El ginere a fost lui Augias,

705–706 Datorită formei de heptametru a v. 705, considerăm necesară modificarea pasajului după cum urmează: *Lîngă Arena. Pe-acolo-aşteptam ca zorii să vină / Noi în telegi zăbovind; venea pedestrimea din urmă.*

Fata-i mai mare fiindu-i soție, bălan-Agamceda,
Care știa buruiene de leac cîte crește pămîntul.
Cum mi-a venit mai aproape, i-am dat lovitură cu lancea,
Dînsul în colb a căzut, iar eu am sărit la teleagă
Și între cei mai din frunte am ieșit. Îngroziți, epeenii,
Care-ncotro o zbughiră, cînd mort îl văzură pe Muliu,
Care mîna călărimea și-ntîiul era în bătaie.
Eu năvălit-am atunci după dînșii ca viforul negru,
Cin'zeci de care-am prădat și bărbați cîte doi la tot carul,
Fură de mine răpuși și cu dinții mușcară pămîntul.
I-aș fi ucis și pe fiii lui Actor atunci, Molionii,
Dacă părintele lor Poseidon, al lumii Cutremur,
Nu-i furișa din război în negură deasă-nvelindu-i.
Mare a fost izbîndirea ce-o dete pilenilor Zeus,
Și-am urmărit pe vrăjmași departe, pe-ntinsa cîmpie,
Tot hărțuindu-i pe drum și luîndu-le armele lucii
Pîn-am ajuns în telegi la Buprasiu, mănosul în grîne,
Și pe la stînca Olenică, dealul ce-i zice Alesion;
Dar de pe aici abătută fu oastea de Palas Atena.
Cel mai din urmă ucis acolo-l lăsai, iar aheii
De la Buprasiu-napoi o porniră cu caii cei repezi.
Toți lăudau pe Cronide-ntre zei și-ntre oameni pe Nestor.
Astfel am fost ca viteaz, dac-am fost oarecînd. Dar Ahile
Singur se bucură de vitejie, nu-i pasă de alții.
Cred că amar va mai plînge odată cînd oastea pieri-va.
Dragul meu, știi tu cum tatăl tău povățuitu-te-a-n ziua

[738] După cum afirmă exegeții *Iliadei* și *Odiseii* (P. Mazon, V. Bérard ș.a.), insulele grecești ale Mării Egee se aprovizionau în epoca homerică din interiorul peninsulei, și anume de pe coasta occidentală a Peloponesului, unde existau o serie de centre comerciale deosebit de active în direcția schimburilor de mărfuri. Avînd în vedere etimologia toponimului, care semnifică *Tîrgul de boi*, hom. *Boyprásion* reprezenta unul din aceste centre comerciale deosebit de căutate de insule în aprovizionarea cu vite. Amintită de Strabon (8, 3, 8; 17, în *ed. cit.*, vol. II., pp. 253—254), localitatea pare a fi dăinuit încă pînă în epoca romană.

Cînd te trimise din Ftia de mult lui Atrid Agamemnon.
Eu și măritul Ulise, în casă fiind, auzirăm
Bine poveţile-i toate ce el ţi le spuse-n odaie.
Noi pe atunci după strînsul de oaste umblam prin Ahaia,
Rodnică ţară, şi-aşa poposisem atunci la palatul
Lui moş Peleu, unde noi am găsit pe viteazul Meneţiu
Şi pe Ahile cu tine. Măritul Peleu, călăreţul,
Sta în ogradă şi-ardea pe altaru-i în cinstea lui Zeus
Grasele buturi de bou, şi jertfele-n foc mistuite
El le stropea cu vin negru turnînd cu o cupă de aur.
Tu cu Ahile vedeaţi de friptura de bou, cînd pe poartă
Noi am intrat în pridvor. Ahile uimit se repede,
Iute de mînă ne duce-năuntru, să stăm ne pofteşte
Şi bunătăţi ca la oaspeţi ne pune frumos înainte.
După ce noi cu plăcere mîncarăm atunci şi băurăm,
Eu începui a zori să veniţi la război împreună,
Voi eraţi buni-bucuroşi şi părinţii vă povăţuiră.
Ştiu că măritul Peleu sfătui pe Ahile să fie
Veşnic întîiul viteaz şi veşnic să-ntreacă pe alţii.
Fiul lui Actor Meneţiu aşa te-nvăţa şi pe tine:
Fiule,-Ahil după neam te întrece pe tine, tu însă
Eşti mai în vîrstă ca el; iar dacă-i cu mult mai puternic,
Poţi cu grăire aşezată să-l iei şi pe calea cea bună
Să-l sfătuieşti, să-l îndrumi, iar el o s-asculte spre bine.
Astfel îţi zise bătrînul, dar tu ai uitat. Mai e vreme
Încă s-o spui lui Ahile, de-ar vrea cumva el să te-asculte.
Ce ştii, tu inima poate să i-o-nduioşezi, să-l îndupleci
Cu ajutorul de sus; e bun doară sfatul şi-ndemnul
De la prieteni. Iar dacă de-un rău prorocit se fereşte
Şi i-o fi spus de la Zeus vreo vorbă închinata lui mamă,
El să te lase pe tine să vii cu o parte din oastea
De mirmidoni ca s-aduci mîntuire danailor noştri.
Armele-i mîndre să-ţi dea, să te porţi la bătaie cu ele;
Poate, vădindu-te asemenea lui, să se tragă troienii
De la război, să răsufle voinicii ostaşi din Ahaia
Care se sbuciumă şi abia de au răgaz între armii.
Oaste odihnită, voi lesne pe cei obosiţi de luptare
Da-veţi spre ziduri, -napoi departe de vase şi corturi."
Asta bătrînu-i vorbi, şi cu inima înduioşată

Pleacă Patroclu-napoi, se-ntoarce grăbit la Ahile.
Dar mai încolo, sosind pe la vasele ce le-adusese
Craiul Ulise, la locul pe unde făccau adunarea
790 Şi judecata şi-altarele zeilor stau înălţate,
Iese-nainte-i rănit Evripilos, răsadul lui Zeus,
Evemonidul. Venea din război săgetat pe la coapsă
Şi se tîra şovăind; şiroaic-i curgeau de pe umeri
Şi de pe capu-i sudori; şuruia din amarnica rană
795 Sîngele negru, dar totuşi el nu se pierduse cu firea.
Cum îl văzu, inimosul Patroclu de el avu milă
Şi jăluindu-se astfel îi zise cuvinte ce zboară:
„Bieţi căpitani şi fruntaşi ai danailor, doamne, ce soartă
Dată vi-i vouă, departe de-ai voştri, departe de ţară,
800 Cîinii pe-aici să hrăniţi cu-a trupului albă grăsime!
Rogu-te totuşi să-mi spui, voinice din viţă măritâ,
Oare mai pot ţinea piept cu zaplanul de Hector aheii?
Ori o să fie bătuţi şi aici o să piară cu toţii?"
Iar Evripil îi răspunse viteazului astfel:
805 „Nu mai e nici o nădejde din partea danailor, scumpe
'Nalte Patrocle, ci bieţii pieri-vor aici la corăbii.
Iată prin tabără toţi căpitanii, fruntaşii oştirii,

789–790 În conformitate cu observaţiile diverşilor comentatori moderni ai *Iliadei*, tabăra ahee nu cuprindea doar corăbiile trase la mal şi corturile aferente. Avînd în vedere durata prelungită a războiului, spaţiul în care fusese amplasată tabăra apărea divizat într-o serie de porţiuni teritoriale cu funcţionalitate precisă. Astfel, în mijlocul taberei se delimita un spaţiu destinat adunărilor căpeteniilor, dar şi ale oastei ahee, precum şi anumitor operaţii (de regulă, tranzacţii) comerciale; tot aici se judecau, de către fruntaşii armatei, diferite pricini şi neînţelegeri. Un alt spaţiu, prevăzut cu altare, probabil în imediata vecinătate, era rezervat sacrificiilor închinate zeilor cu ocazia încheierii unor tratate sau armistiţii, precum şi înainte de redeschiderea luptelor. Vasele lui Odysseus se aflau în centrul taberei şi în apropierea lor se puteau ţine uneori scurte adunări sau transmite mesaje, cum este cel al lui Agamemnon (8, 217–221) sau al zeiţei „învrăjbirii" *(supra*, vv. 5–10). Cf. A. Pierron, *ed. cit.*, p. 429.

804 Întrucît acest vers este, în tălmăcire, un pentametru, propunem următoarea variantă, care adaugă unele detalii omise: *Şi îi răspunse, la rîndu-i, rănit Evripil deîndată:*

Zac deopotrivă,-i răniră troienii din arc și din suliți,
Iar la năvală spre noi dușmanii tot cresc în putere.
Scapă-m,-ai milă și du-mă curînd la corabie acolo,
Scoate-mi săgeata din coapsă și spală-mi cu apă-ncropită
Sîngele negru și leacuri pe rană presară-mi, tot bune
Și-alinătoare ce zice-se c-ai învățat după-Ahile
Care-a-nvățat de la Hiron, Centaurul cel mai cuminte.
Nu-i chip acum să-mi ajute cei doi mai isteți ai oștirii
Vraci, Podalir și Mahaon, că-mi pare că unul acuma
Zace de rană la corturi și lui chiar îi trebuie un meșter
Vindecător, iar celalt dă valului piept pe cîmpie."
Asta grăi, și din nou începu să-l întrebe Patroclu:
„Vai mie, ce-i de făcut? Cum pot să te ajut, Evripile?
Eu mă grăbesc să duc la Ahile cu vorba și vestea
Încredințată de Nestor, al armiei turn de tărie.
Totuși pe tine eu n-o să te las chinuit de durere."
Zice și de subțiori apucîndu-l, la cortu-i îl duce
Pe căpitan. Un tovarăș îl vede și-o blană-i așterne.
După ce-l culcă, Patroclu săgeata i-o taie din coapsă
Cu un cuțit, apoi sîngele-i spală cu apă-ncropită,
Freacă deasupra-i cu mînile o rădăcină amară,
Mulcomitoare ce curm-a rănitului crudă durere,
Sîngele-i face să steie și coajă să-i prindă pe rană.

CÎNTUL XII

Asaltul troian continuă în prejma zidului (1—103). Rezistența lapiților (104—189). Înfruntarea dintre Hector și Polydamas (190—242). În urma unor lupte grele, Sarpedon și Hector reușesc să dărîme o porțiune din zid, provocînd derute ahelior (243—459).

Astfel la corcu-i a fost Evripil vindecat de Patroclu
Menețianul, în vreme ce tot mai luptau pe cîmpie
Trîmbe de-ahei și troieni. Dar n-aveau de-a pururi s-ație
Drumul atîtor dușmani danaii cu șanțul și zidul
Larg care fuse durat spre a fi adăpost de corăbii,
Ba întărit și cu șanț, că n-au fost aduse zeimii
Jertfe de sute de boi; deci nu se zidise cu voia
Zeilor nemuritori, de aceea-i fu șubred temeiul.
Cît era Hector în viață și-Ahile zăcaș de mînie
Și neclintită rămase a craiului Priam cetate,
Stete și marele zid al aheilor oblu-n picioare;
Dar după moartea vitejilor cei mai de frunte din Troia,
După ce parte căzuseră, parte scăpaser-aheii,
Iar în al zecelea an cuceriră orașul lui Priam
Și după asta cu stolul de vase se-ntoarseră-n țară,
Zeul Poseidon atunci și Apolon își puseră-n minte
Zidul să surpe și-aduseră toată puterea de ape

[1-9] Versurile corespunzătoare din original (un hexametru și jumătate) au fost omise de Murnu; se impune inserarea lor în tălmăcire și modificarea corespunzătoare a numerotației versurilor: (v. 7) *Jertfe de sute de boi; căci vruseră-a fi apărate* / (v. 8) *Iuțile năvi și multa-le pradă-năuntru ticsită;* / (v. 9) *Dar de la zei fără voie clădit îi fu șubred temeiul.*

Care coboară din Ida, din munte, și curge spre mare,
Râul Caresos și Rodiu, apoi Heptaporos și Resos
Și minunatul Scamandru, Escpos, Granicos, Simois,
Și le porniră pe unde picaseră-n pulbere multe
Paveze, coifuri, bărbați jumătate-de-zei. Înspre acolo
Gurile atîtor puhoaie-mpreună le-ntoarse Apolon
Și năvăliră spre ziduri, de curseră vreme de nouă
Zile și nu-nceta Zeus să plouă voind mai în grabă
Zidul să-l prăbușe-n mare. Poseidon mergea înainte
Și, cu tridentul în mînă, surpa zidăria în valuri,
Bîrne și pietre ce tare cu greu le clădiseră-aheii.
Malul năvalnicei mări Helespontul obli, cu molozuri
Marea întindere a țărmului acoperi el deodată
Zidul întreg risipind, și apele toate le-ntoarse
Iar pe cîmpie-napoi în albia lor de-nainte.
Asta fusese menit să o facă Poseidon și-Apolon
După război, iar acum era-n toi îmbulzeala și lupta
Lîngă temeinicul zid. Trosneau dup-olaltă izbite
Grinzile turnului-nalt. Bătuți de urgia lui Zeus,
Se-nghesuiau încolțiți la boltite corăbii aheii,
Teamă fiindu-le foarte de fiul viteazului Priam
Care și-acum ca-nainte lupta cu tărie de vifor.
Cum uneori un mistreț sau un leu bizuindu-se-n sine
Printre bărbați vînători și haite de cîini se rotește;
Ei se înșiră cu toții, se-ndeasă, fac zid de-apărare
Și-naintează-mpotrivă-i și-aruncă o droaie de suliți
Fiara țintind; ea nici nu se tulbură, nici nu se teme
Și ține piept, ci la urmă neteama i-aduce pieirea;
Dă rotocoale și-ncearcă să rup-a bărbaților rînduri
Și-oriîncotro-i năpădește, ușor le tot sparge șiragul;

19–20 Dintre cele opt hidronime, în antichitate erau cunoscute și apar atestate în izvoarele literare doar trei: *Skamandros*, *Simoeis* și *Grenikos* (lat. *Granicus*), pentru care cf. Plinius, *Naturalis Historia*, 5, 30 (în *ed. cit.*, vol. I, 1906, p. 413). Este posibil, după opinia lui P. Mazon, *ed. cit.*, pp. 146—147, ca informațiile din perioada antichității medii și tardive să provină, prin intermediul lui Strabon, din opera geografică pierdută a unui erudit alexandrin din sec. al II-lea î.e.n., Demetrios din Skepsis, a cărui lucrare dedicată „lumii troiene" conținea probleme de geo-topografie microasiatică regăsite în textul *Iliadei*.

Tocmai aşa în duium se învolbură Hector zorindu-şi
Armia şanţul să sară, dar caii cei repezi cu carul
Nu cutezau, ci pe marginea şanţului stau îndărătnici
Şi speriaţi nechezau îndrăcit, căci lat era şanţul
Şi era greu de trecut şi greu a-l sări dintr-o dată,
Tare teşite fiind de-o parte şi alta de-a lungul
Coastele lui şi deasupra, pe muche, mai stau împlîntate
Şiruri de pari ţuguiaţi; îi bătuser-acolo danaii
Parii, tot mari şi-ndesiţi, stăvilar la potrivnici să fie.
Un telegar anevoie putea să răzbată cu carul
Bine-nrotat, de accea dau zor ca să treacă pedeştrii.
Dar Polidamas alergă la Hector şi astfel îi zice:
„Hector şi voi căpetenii troieni şi tovarăşi de arme,
I-o nebunie pe şanţul acesta să trecem cu caii,
Prea este greu de trecut. Tu nu vezi că bătute-s pe dînsul
Rînduri de pari ţuguiaţi şi alături e zidul ahaic.
Nu-i chip aici coborîndu-ne luptă să ducem în care,
Locul e-ngust şi mi-e teamă să nu o păţim la-ncercare.
Dacă, pe-ahei duşmănind, e gata să-i sfarme cu totul
Cel care tună-n văzduh şi numai pe noi să ne ajute,
Numaidecît aş vrea asta şi eu să se-ntîmple, să piară
Josnic aheii pe-aici, departe de Argos. Dar dacă
Ei s-or întoarce-napoi şi iară porni-se-va goana
Dinspre corăbii şi-n şanţ nimeri-vom luînd-o la fugă,
Mi-e că, de-ahei îmbulziţi după asta, niciunul de-ai noştri
Nu va putea să se-ntoarne, de veste să dea în cetate.
Hai dar mai bine să facem cu toţii cum eu vă voi spune:
Caii să-i ţie pe marginea şanţului hăţuitorii,
Noi ca pedeştri ceilalţi să mergem în urma lui Hector
Gloată cu toţii-narmaţi. Duşmanii atunci împotrivă
N-or mai ţinea, dacă stă să-i înăduşe streangul pieirii."
Asta vorbi, şi lui Hector plăcu sănătoasa povaţă.

[42] Pentru a înlătura din fraza care începe cu al doilea hemistih al acestui vers intonaţia interogativă (absentă, de altfel, în original), propunem înlocuirea pronumelui şi a negaţiei („tu nu") prin *doar: Prea este greu de trecut; doar vezi că bătute-s pe dînsul* ş.a.m.d.

El înarmat se coboară deodată din chelna telegii;
Dar şi troienii ceilalţi, care stau adunaţi în cotige,
Toţi s-aruncară din car înarmaţi după pilda lui Hector.
La vizitiu fiecare dă sfatul apoi să-şi înfrîne
Caii pe-aproape de şanţ şi binc în rînduri să-i ţie.
Ei se împart după asta şi orînduindu-se-n pîlcuri
Cinci, pregătiţi de bătaie, pornesc dup-a lor căpetenii.
Parte cu Hector se duc şi cu bunul oştean Polidamas;
Cei mai dihai şi mai mulţi sînt ei şi se-ndeamnă mai tare
Zidul din faţă să spargă şi luptă să dea la corăbii.
Şi Chebrione venea după ei, că pe altul lăsase
Hector în urmă, pe unul mai slab, ca să-i ţie teleaga.
Paris ducea înglotirea cealalt-Alcatou şi Agenor,
Şi pe-a treia doi fraţi, ai lui Priam feciori, Deifobos
Cel ca un zeu şi Helenos. Mergea împreună şi Asiu
Hirtacianul, pe care de mult l-aduseseră roibii
Aprigi şi mari din Arisba, venind de la rîul Selcis.
Pîlcul al patrulea-n frunte-i avea pe Encas, viteazul
Cel din Anhise născut; îl urmau Arheloh şi Acamas,
Antenorizii ştiuţi amîndoi în tot felul de lupte
Iar pe-ajutoarele lor le mîna înainte Sarpedon,
Glaucos alături îi sta şi războinicul Asteropeos.
El şi-i alese ca soţi, că mai ortomani decît alţii
Ei după sine-i păreau, căci el era cel mai de frunte.
După ce-apoi laolaltă cu scuturi de piei se-nnădiră,
Merseră drept înainte, căci ei socoteau că danaii
N-o să mai ţie la zid, ci fugi-vor curînd la corăbii.
Toţi cei din Troia şi ai lor soţi s-au luat după sfatul
Lui Polidamas, doar un căpitan al troienilor, Asiu,
N-a vrut acolo să-şi lase pe loc vizitiul şi caii,
Ci s-a grăbit să ia drumul de-a dreptul cu ei spre corăbii.
Nesocotitul, el n-avea să-nconjure moartea cea crudă,
Mîndru de cai şi teleagă teafăr-napoi să se-ntoarne

92–93 Deoarece v. 92 nu oferă o semnificaţie clară, datorită unei tălmăciri mai îndepărtate de original, considerăm oportună modificarea fragmentului astfel: *Paris şi-Alcator şi-Agenor duceau mulţimea a doua / Iar pe a treia* ş.a.m.d.

De la corăbii la Troia, vîntoasa cetate; ursita
L-a-nvăluit înainte sub lancea lui Idomeneus.
El a pornit spre corăbii la stînga, pe unde aheii
Se înturnau de pe cîmp cu carele lor, cu jugarii;
Cailor el pe aici le-a dat goană, găsise doar poarta
Încă ne-nchisă și încă netras pe canaturi zăvorul;
Ei țineau poarta deschisă-nadins ca să scape tot insul
Care fugea de război și căta adăpost la corăbii.
Dete de-a dreptul pe-acolo semeț, și venea după dînsul
Oastea-i vîrtos chiuind, căci ei socoteau că danaii
N-au să se ație la zid și-n tabăra lor vor ajunge,
Niște nebuni! Dar la poartă găsiră doi oameni de frunte,
Pui de războinici lapiți, amîndoi fără teamă și preget,
Unul era Polipoite voinicul, al lui Piritoos
Fiu, iar celalt Leonteus, aidoma crîncenul Ares.
Dînșii la poarta cea-naltă stătur-amîndoi înainte.
Cum stau adese pe munte stejarii cu creștete-nalte,
Care-ncleștate-n adîncuri avînd rădăcinile-ntinse
Rabdă și ziua și noaptea bătaia de ploi și de vînturi;
Tocmai așa-ntemeiați în tăria de mîini și de suflet,
Stau de l-adastă pe trupeșul Asiu și n-o iau la fugă.
Dar spre temeinicul zid se avîntă troienii cu scuturi
Sus ridicate, cu strigăte tari, și urmează pe Asiu,
Care-i mai-marele lor și pe fiul lui Asiu, Adamas,
Și pe Orest, pe Iamenos, pe Toon și pe Enomaos.
Cîtăva vreme lapiții chemau pe tovarăși să vie
Unde stau ei pe sub poartă să-și apere stolul de vase.
Cum însă dînșii văzură că vin cu grăbire troienii
Tiva spre zid și danaii tot țipă fugind spre corăbii,
Iute azvîrlindu-se afară, se-ncaieră-n fața intrării.
Seamănă tocmai cu niște mistreți care-adese pe munte
Dau de-armălaia de haite și oameni ce vin înspre dînșii
Și, pe delături zbughind-o, dărapănă-n preajmă tufișul
Din rădăcină smucindu-l și crișcă sălbatic cu dinții

[125] În legătură cu originea lapiților — descendenți ai unui mitic Lapithes, fiul lui Apollon și străvechi locuitori ai Tesaliei —, precum și despre cîteva din episoadele cele mai cunoscute ale legendei lor, vezi 1, 261—266: eroii de față, Polypoites și Leonteus, sînt urmașii direcți ai participanților la lupta cu centaurii, pricinuită de căsătoria lui Peirithoos, regele lapit, cu Hippodameia.

Pînă ce un vînător, chitindu-i cu lancea, i-omoară,
Astfel, pălită de suliți, a platoșei lucie aramă
Sună pe pieptul lapiților, care dau vajnică luptă
Plini de încredere-n sine și-n oastea de sus, de la turnuri
Bine-zidite, de unde ca-mproașcă cu pietre dușmanii,
Viața să-și apere vrînd ei și tabăra și-a lor corăbii.
Cum pe cîmpie cad fulgi de ninsoare, puzderii se lasă
Duse de silnicul vînt, care vînzole norii cei negri;
Astfel, de-o parte și alta, curgeau loviturile dese.
Coifuri și paveze atunci, plesnite fiind de pietroaie,
Surd răsunau. Gemu dar și-n coapse izbindu-se Asiu
Hirtacianul huli ca un om care-și iese din fire:
„Prea te-ai făcut și tu, Zeus, acum iubitor de minciună.
Nu mai credeam că voinicii ahei o să poată să-nfrunte
Iureșul nostru, lovirile brațelor noastre cumplite.
Parcă sînt niște-albine sau viespi îndoioase la mijloc,
Care pe-o coastă rîpoasă de drum acuindu-și viesparul
Nu vor să-și lase căsuța scobită, ci stau îndîrjite
Puii să-și apere de vînătorii ce vin împotrivă.
Astfel acum și aheii, măcar că sînt doi, de la poartă
Nu se dau duși pîn' ce ei ne-or înfrînge ori noi i-om răpune."
Zice, dar vorbele-i nu mai înduplecă mintea lui Zeus,
El fiind gata de-acum să dea izbîndire lui Hector.
Alții se-ncaieră atunci zorind la o altă intrare.
Dacă eu nu sînt o Muză, anevoie-i să spun despre toate.
Se întețise doar focu-mprejur pe la zidul de piatră
Și de nevoie siliți, cu toată mîhnirea, danaii
Pentru corăbii luptau, și triști erau zeii cu toții
Care ajutau la bătaie pe-ahei. Într-aceea lapiții
Se încleștară și crîncen-a fost bătălia. Feciorul
Lui Piritou, Polipoite călitul, în fereeătura
Chiverei pe un troian, pe Damasos, cu lancea-i împunse.
Nu-l feri coiful pe el; țuguiul de-aramă-i pătrunse
Chivăra, țeasta i-o sparse, cu sînge-i stropi înăuntru
Creieru-ntreg, și căzu toropit repezitul Damasos.
Tot Polipoite trînti pe Ormenos, apoi și pe Pilon,
Iar Leonteu, o mlădiță a lui Ares, răpuse pe fiul
Lui Antimah Hipomahos cu sulița-n brîu nimerindu-l.

Smulse pe urmă din teacă el sabia-i bine-ascuțită
Și azvîrlindu-se-n toi, de-aproape i-a dat lovitură
Lui Antifates întîi și așa-l răbufni el pe spate,
Și năpădind după asta pe Menon, pe Orest, pe Iamenos,
Repede acolo pe rînd pe tustrei îi lungi pe țărînă.
Pînă să prade pe morți de armele lucii lapiții,
Vine spre el Polidamas și Hector urmați de feciorii
Cei mai aleși și mai mulți, și aprinși sînt cu toții și gata
Zidul pe loc să răzbată, să ducă pîrjol la corăbii.
Însă deodată s-opriră la șanț și stătură pe gînduri,
Se pomeniră cu-o piază, cînd ei erau gata să treacă:
Oastea din stînga tăind, se ivise-nainte un vultur
Sus zburător care-n gheare purta sîngerat un balaur;
El se zbătea încă viu și tot se smuncea între gheare
Pînă ce șarpele capul sucind înapoi înspre piept-ul
Pajurei o mușcă la grumaz. De durere pătrunsă,
Ea de la sine-l zvîrli, de căzu pe la mijlocul oastei;
Pasărea dusă de vînt după-aceea cu țipete zboară.
Se îngroziră troienii, privindu-l cum zace-ntre dînșii
Șarpele cel împestrit, semn rău ce trimisu-le-a Zeus.
Zise lui Hector atunci aproape venind Polidamas:
„Hector, într-una mă certi dacă eu la-ntrunirile noastre
Dau vreun sfat de folos, că doar niciodeună nu se cade

[195–202] Acest fragment celebru al *Iliadei* a fost deseori comentat, interpretat și parafrazat de-a lungul antichității. Într-un context referitor la absența obiectului specific în arta rapsodică, drept urmare a multiplicității cunoștințelor de natură diferită în raport cu cea strict poetică pe care este obligat să le conțină poemul epic, Platon a citat acest fragment în dialogul *Ion*, 9, 539 C (în ediția *Platonis Dialogi secundum Thrasylli Tetralogias dispositi*. Ex recognitione Caroli Friderici Hermanni. Vol. III. Leipzig — Berlin. „Teubner", 1923, p. 434). Cicero traduce și parafrazează fragmentul homeric în poemul *Marius*, incluzîndu-l în tratatul *De diuinatione*, consacrat artei profetice în antichitate (cf. *De diuinatione* 1, 47, 106, în ediția *M. Tulli Ciceronis scripta quae manserunt omnia*. Fasc. 46. *De diuinatione. De fato. Timaeus*. Edidit Remo Giomini. Leipzig, „Teubner", 1975, p. 61; W.W. Ewbank, *The Poems of Cicero*. London, 1933, p. 78). La rîndul lui, Vergiliu a preluat alegoria, cu modificarea finalului, în *Aen.* 11, 751–756.

S-aibă vreo altă părere un om din popor și la sfaturi
Și-n bătălii, ci mereu să te ajute sporindu-ți puterea.
Iată cu spune-voi totuși ce cuget că este mai bine:
Noi la corăbii să nu mai pășim în război cu danaii.
Astfel mă tem că va fi și cu noi, dacă drept e că semnul
Nouă ne-a fost arătat, cînd noi era șanțul să trecem.
Vulturu-n slăvi zburător care, oastea tăind de la stînga,
Viu încă-n ghearele sale ducea sîngerat un balaur,
Dar îl zvîrli înaintea sosirii la cuib și dorința
Nu-și izbîndi aducîndu-și-l puilor hrană. Tot astfel
Dacă și noi vom răzbate cu toată năvala oștirii
Poarta și zidul ahaic și-aheii-napoi se vor trage,
N-o să ne-ntoarcem acasă cu bine pe drumul acesta
De la corăbii, căci prea de tot mulți o să cadă de-ai noștri
Astăzi uciși de dușmani care-și apără viața-n corăbii.
Astfel ar fi tîlcuit un proroc care orișice piază
Limpede o știe ceti și de care poporul ascultă."
Clatină Hector din coif și așa se încruntă la dînsul:
„Nu-mi place mie de fel ce-mi spui tu acum, Polidamas,
Doar te pricepi și la alte povețe mai bine gîndite.
Dacă-ntr-aieve tu însă spui asta cu tot înadinsul,
Zeii atunci negreșit luatu-ți-au mintea, de-mi vii tu
Azi să mă-nveți ca să nu mai țiu seama de vrerea lui Zeus
Și să mă iau după zborul de pasări cu aripi întinse.
Nu vreau de ele să știu, nu-mi pasă de zboară la dreapta
Spre răsărit ori la stînga spre-apus; noi știm numai de voia
Marelui zeu domnitor peste toți muritorii și zeii.
Una-i porunca mai sfîntă de sus, să te bați pentru țară,
Și-apoi de ce te mai temi tu de harță și cruntă bătaie?
Dacă ne-or bate doar astăzi aheii pe noi și cădea-vom
Toți la corăbii, nu trebuie tu să duci grijă de moarte;
Nu ești din fire viteaz și bun să ții piept cu dușmanul.
Dacă tu însă cumva vei dosi-o din toi și pe altul
De la război îl vei face cu vorbele acum să s-abată,

Eu cu-a mea lance pe loc te străpung și ți-i viața pierdută."

Asta grăi și purcese-nainte,-l urmară troienii
Toți cu un chiot nespus. Deodată și fulgerătorul
Zeus din Ida, din munți, porni vijelie ce-aduse
Nouri de colb la corăbii; orbi pe ahei și cu asta
Dete lui Hector atunci și troienilor toată mărirea.
Ei bizuindu-se-n sine și-n semnele bune din slavă,
Tot se căzneau să răzbată, să năruie zidul ahaic.
Zimții rupeau de la turnuri, surpau metereze și stîlpii
Ce răsăreau de la zid, proptele de turnuri ce-aheii
Le-ntemeiară-n pămînt, cu pîrghii cătau să le salte
Și le trăgeau socotind că malul de zid îl vor sparge.
Nu se dau însă în lături danaii. Cu scuturi de piele
Ei meterezele și le-ngrădeau și de sus, de pe ele,
Tot îi poreau pe dușmani care dau de sub zid să se urce.

Aias atunci amîndoi umblau pretutindeni pe turnuri,
Povățuind pe ahei, și trezindu-le inimoșia;
Ei cu blîndețe pe unul certau, iar pe altul mai aspru,
Dacă vedeau pe-oarecine că prea se lăsa de bătaie:
„Dragilor mei, înainte voi toți laolaltă, mai vrednici
Ori mijlocii ori mai slabi, că doar oamenii nu pot să fie
Toți la un fel în război. Fiecare acum are de lucru,
Doar o cunoașteți și voi. Să nu mai ia fuga spre vase
Nimenea, de-nfricoșări să nu mai asculte nici-unul,
Ci năzuiți înainte și dați-vă-ndemn laolaltă,
Poate ajuta-ne-va Cel care tună și fulgeră-n slavă
Focul s-abatem, să-i dăm pe dușmani înapoi spre cetate."

Cum cîteodată din cer puzderii tot cad și s-alungă
Fulgii de nea într-o zi, dacă-i iarnă geroasă și-ncepe
Cerul să ningă, vădind omenirii săgețile-i albe;
Orice-adiere adormind, tot toarnă și-acopere-ntr-una

268–269 Între aceste versuri în original se afla un altul (277), pe care G. Murnu l-a omis. Se impune a fi intercalat în tălmăcire, redat după cum urmează: *Astfel tare strigînd aftiau pe ahei la bătaie.*

Crestele munților mari și înaltele plaiuri din față
Și înverzitele șesuri și negrele țarini mănoase,
Umple de-omăt și-ale mării albastre limanuri și maluri.
Valul e însă ferit și numai uscatul oriunde
E-nzăpezit, dacă Ceru-și descarcă urgia ninsorii;
Astfel ticsite plouau și pietroaiele atunci aruncate
Neîncetat de troieni și ahei într-a lor bătălie
Și bubuia peste tot zidăria de boene pocnită.
N-ar fi putut nicidecum troienii și falnicul Hector
Poarta să spargă la zid și lungul zăvor de la poartă,
Dacă viteazul Sarpedon, împins de părintele-i Zeus,
Nu tăbăra peste-ahei ca un leu peste o mare circadă.
Iute-nainte-și-ntinse el scutul rotund ca o roată,
Luciu, de-aramă frumos ciocănită de meșterul faur,
Care cususe întîi pielăria de bou înăuntru
Și-l ferecase de jur împrejur în vergele de aur.
Scutul nainte ținînd și rotind o pereche de suliți,
El o ia razna ca leul ce vine din plai, cînd de carne
Nu se înfruptă de mult și-l înghesuie apriga-i fire,
Ca în oborul cel bine-ngrădit după oi să se-ndese;
Chiar dacă-ntîmpin-acolo păstori care-și apără turma
Suliți asupra-i zvîrlind și hait-asmuțind după dînsul,
Nu vrea pe neîncercate să plece-napoi de la strungă
Pînă ce ori se repede și pradă din turmă ori cade
De la-nceput el ucis de vreo suliță iute azvîrlită;
Tocmai așa îl înghesuie inim-atunci pe Sarpedon
Cel ca un zeu să s-arunce la zid, să dea jos meterezul.
De-asta și zise grăbit lui Glaucos Hipolohianul:
„Glaucos, de ce pe noi doi într-atîta cinstescu-ne-ai noștri
Și ne dau locul întîi pe la mese, fripturi și pocale
Pline și-n țară se uită la noi ca la zei licienii?
Oare de ce ni-i dat nouă s-avem lîngă apa lui Xantos
Mare și mîndră moșie cu pomi și răsaduri și holde?
Deci se cuvine ca noi totdeauna să mergem în capul
Cetelor noastre amîndoi și în foc s-apucăm înainte.
Zice-vor dar licienii cei bine-narmați după asta:
Licia n-o cîrmuiesc ca niște nevrednici ai noștri
Domni amîndoi. În deșert ei nu se hrănesc cu oi grase
Și beau vin dulce pe-alese, sînt doar inimoși și puternici,

Luptă-mainte mereu în fruntea ostaşilor noştri.
Dacă, fiitate, noi teferi scăpaţi din războiul acesta,
Dat ne-ar fi fost să trăim tot tineri şi fără de moarte,
Nu mai păşeam totdeauna nici eu înaintea oştirii,
Nici nu mai stam să te-nflacăr pe tine la lupta măririi.
Însă fiindcă pe noi într-o mie de feluri ne paşte
Moartea, de care nu-i chip să ne scape nimica şi nimeni,
Haidem, şi fie ce-o fi: înfrîngere ori biruinţă."
Zice Sarpedon, iar Glaucos pe el îl ascultă şi-i gata;
Deci amîndoi o pornesc înainte cu marea-nglotire
A licienilor. Se-nfioară-naintea lor fiul
Lui Peteon, Menesteu. Spre dînsul doar vine, spre turnu-i,
Pacostea. Caută el între-aheі pe la zid ca să vadă
Vr'un căpitan să-i ajute-n primejdie. Şi pe aproape
Vede pe Aias cei doi, voinicii de-a pururi la arme
Neobosiţi, şi pe Teucru venit de curînd de la corturi.
Strigătu-i îns-anevoie putea să răzbată la dînşii,
Prea era clocotul mult; părea că la cer ajunsese
Vuietul, cînd se izbiră şi scuturi şi coifuri crestate,
Ziduri, canaturi de porţi care-nchise erau, şi troienii
Din răsputeri căutau să le spargă, să intre pe ele.
Iute trimise la Aias pe crainicul său, pe Tootes:
„Du-te, Tootes, aleargă şi cheamă-l încoace pe Aias,
Ba ci să vie amîndoi, căci asta ar fi mai bine,
Iată pe-aici ne-ameninţă primejdia cea mai grozavă,
C-au năpădit licienii şi-n frunte cu dînşii vin craii
Liciei, oameni năvalnici ca viforu-n luptele crunte.
Dacă şi ei au de lucru pe-acolo şi aprinsă-i bătaia,
Vie încoace la noi măcar Aias Telamonianul,
El împreună cu Teucru, arcaşul dibaci ca niciunul."
Zise şi crainicul, cum l-auzi, se supuse şi dete
Fuga pe zidul aheilor cei îmbrăcaţi în aramă
Şi-apropiindu-se el îndată şi spuse lui Aias:
„Voi, căpitanilor Aias, vă roagă să mergeţi la dînsul
Craiul Atenci să-i daţi oarecare ajutor, dar nu unul,
Ci să veniţi amîndoi, căci asta ar fi mai bine,

Doar ne-amenință pe-acolo primejdia cea mai grozavă,
C-au năpădit licienii și-n frunte cu dînșii vin craii
Liciei, oameni năvalnici ca viforu-n luptele crunte.
Dacă-i zor mare și-aici și e grea bătălia ce duceți,
Unul să vie din voi, măcar Aias Telamonianul,
El împreună cu Teucru, arcașul dibaci ca nici unul."
Zice, și Aias Telamonianul ascultă chemarea,
Se-napoiază spre Aias Oilidul și astfel demîndă:
„Aias și tu Licomede voinice, voi ținești-mi locul
Bine pe-aici și zoriți pe ahei vitejește să lupte.
Eu mă reped pîn' la ei și acolo iau parte la harță;
Cum voi fi dat ajutor, eu vin la voi repede iară."
Asta rostindu-le, Aias Telamonianul se duse;
Merse și fratele-i Teucru născut din același părinte,
Arcu-i alături de ei căra Pandion și la turnul
Lui Menesteus sosiră cînd fu mai simțită nevoia.
Vajnicii Domni licieni, ivindu-se-n fruntea oștirii,
La metereze suiau întocmai ca viforul negru,
Și se încinse pîrjol între ei și-ncepu încleștarea.
Aias ucise-nainte pe al lui Sarpedon tovarăș
Mult-inimos, pe Epicles, asupra-i zvîrlind cu putere
Un ascuțit bolovan, cogeamite stei care-acolo
La meterez se afla pe deasupra de tot. Să-l ridice
N-ar fi putut nici un om din ziua de azi cu-amîndouă
Mîinile, cît ar fi el de vînjos. Apucînd bolovanul,
Aias de sus îl trînti și coiful îi sparse și țeasta
I-o țănduri. De pe turnul înalt el asemenea unui
Cufundător se dă tumba și viața-i se curmă din oase.
Teucru apoi după el cu săgeata împunse pe Glaucos
La repezirea-i spre turn, și rană-i făcu el în brațul,
Unde-l văzu dezvelit, și astfel îl scoase din luptă.
Glaucos sări înapoi pe furiș de la zid să nu-l vază
Vreun dușman că-i rănit și să-și facă el laudă mare.
Cum luă seama Sarpedon, îndată ce Glaucos se trase,
Mare necazul i-a fost, dar nu părăsi bătălia,
Ci pe Alcmaon, fecior al lui Testor, cu suliță-mpunse.
Smulse-apoi arma din el. De suliță tras cu putere,
Cade Alcmaon pe brînci, și zornăie arama pe dînsul.
Însă cu mîni oțelite smucind meterezul Sarpedon
Și zguduindu-l, întreg îl răstoarnă, descopere zidul

Şi pe deasupra pe el deschide mulţimii cărare.
Teucru şi Aias atunci se iau cu Sarpedon. Cu arcul
Teucru-l ochi pe la piept în chinga cea lucie, brîul
Scutului ocrotitor, dar Zeus de moarte-şi fereşte
Fiul Sarpedon, căci nu vrea să cadă ucis la corăbii.
Sare şi Aias la el şi în scut îl ajunge cu lancea;
Făr-a-l străbate deplin, îl împinse-napoi la năvală.
El se dă-n lături puţin părăsind meterezul. Cu totul
Nu vru să plece, că el credea-n biruinţă. De aceea
Spre licienii cei mari se întoarse şi prinse să strige:
„Ce vă codiţi, licieni, şi nu daţi îndată năvală?
Nu pot, vedeţi că mi-e greu, oricît oi fi eu de puternic,
Singur aci să răzbesc şi cale să-mi fac spre corăbii.
Hai după mine, nu poate doar unul ce poate mulţimea."
Zise, iar dînşii, temîndu-se atunci de a Domnului gură,
Se-nghesuiau mai aprins pe lîngă măritul lor sfetnic.
Dar împotrivă şi-aheii-năuntru la mur întăriră
Cetele lor, îşi dau seama de straşnica trudă cu toţii.
Nici licienii cei tari nu puteau aşa lesne să rupă
Zidul ahaic şi drum să deschidă spre mal la corăbii,
Nici luptătorii danai înapoi de la zid să respingă
Pe licieni, de cînd ei vîrtos se-nnădiser-acolo.
Cum pe la ţară doi inşi se încaieră pentru hotare
Şi cu măsurile-n mînă pe-a lor devălmaşă moşie
Stau într-o palmă de loc şi se ceartă să-şi facă dreptate —
Tocmai aşa şi pe ei numai creasta de zid îi desparte
Cînd laolaltă îşi dau lovituri pe la piept în rotunde
Paveze ţapene mari şi în scuturi mai mici aripate.
Şi se sfîşie-ntre ei cu-arama cea neîndurată
Mulţi, dacă spatele descoperit la întors le rămîne
Sau li-e scutul străpuns de vreo suliţă. Şi pretutindeni
Şi metereze şi turnuri erau înroşite de sînge,
Care din rană-mproşca de la unii şi alţii, şi totuşi
Nu puteau încă pe-ahei de la zid să-i alunge troienii
Şi s-aţineau deopotrivă. Precum o femeie de treabă
Lîna-ntr-un taler puind, greutatea într-altul, ridică
Cumpăna drept ca din biata-i simbrie să crească-a ei ploduri;

Tocmai așa într-o cumpănă dreaptă stătu bătălia,
Pînă ce Zeus a dat precădere mai mare lui Hector
Și a putut să răzbată prin zidul ahaic întîiul.
El a strigat la oștire cu toată puterea, s-auză:
„Iureș 'nainte, troieni, suiți-vă repede, spargeți
Zidul aheilor, puneți tăciunii aprinși la corăbii."
Dînsul așa îndemna pe troieni. Auzindu-l, în dese
Rînduri ei toți-naintară spre mur, și cu lăncile-n mînă
La metereze pe zid se urcau în răpez ei de-a valma.
Hector luă de la poartă, din față, o stană de piatră
Groasă de tot dedesubt, ascuțită deasupra — doi oameni
Cît de voinici din popor anevoie ar putea s-o ridice
Astăzi asemenea piatră de jos ca să-ncarce-o căruță —
Lesne-o putea învîrti el și singur, că fiul lui Cronos,
Marele Zeus, în mînă-i făcuse ușor bolovanul.
Cum la tunsoare ia lesne ciobanul în mînă și cară
Lîna berbecelui tuns și abia el îi simte povara,
Duce pietroiul tot astfel și Hector întins spre ale porții
Nalte canaturi de lemn și trainice bine-mbucate,
Strînse cu două zăvoare și-nchise c-o singură cheie;
Merse pe-aproape și se proțăpi în picioare, se-ntinse,
Din răsputere, și-n urmă izbi pe la mijlocul porții;
Rupse zăvoarele ei, iar piatra bufni înăuntru
Greu la pămînt, de trosniră grozav cele două canaturi,
Drugii se sparseră, țăndări încoace și-ncolo zburară
Lungile scînduri izbite de stei. S-azvîrli înăuntru
Falnicul Hector noptatic la chip, dar în haina de aramă
El fulgera îngrozitor, mînuind două suliți cu pumnul.
Nimeni, afară de-un zeu, să-l împiedice-n cale pe dînsul
N-ar fi putut, cînd pe poartă a sărit cu privirea-nfocată
Și se roti înspre-ai lui, mulțimea zorind să-l urmeze,
Busta să dea peste zid. Iar ei l-ascultară și grabnic
Unii trecură pe sus, iar alții potop năvăliră
Chiar și pe poartă sub zid. Danaii la fugă porniră
Toți spre corăbii-napoi și larma huia necurmată.

Luptele continuă (1—227). Faptele de vitejie ale lui Idomeneu (228—434). Abeii restabilesc echilibrul pe cîmpul de luptă (435—816).

După ce duce pe Hector şi oastea-i aşa spre corăbii
Zeus îi lasă pe ei să-şi poarte necazul şi greul
Luptei apoi, iar el cată cu ochi luminoşi mai departe
Ţări şi noroade să vază, pe traci care-nstrună sirepii,
Pe hipemolgii slăviţi, băutorii de lapte, pe mizii
Care de aproape se bat şi pe abii cei plini de dreptate.

1–8 Îndepărtarea aparentă şi de scurtă durată faţă de încleştarea luptelor, într-un moment dramatic pentru soarta însăşi a războiului, are loc urmărind o direcţie nord-vestică precisă în raport cu Troia: Zeus îşi abate privirea de la cîmpul de luptă aţintind-o spre ţinuturile situate din ce în ce mai mult către miazănoapte, ajungînd pînă în tărîmurile fabulosului. El cuprinde, astfel, cu vederea, ţinuturile locuite de traci şi situate cel mai aproape de locurile bătăliei, dincolo de Helespont; regiunea imediat următoare către nord este cuprinsă între Munţii Haemus şi Dunăre, fiind teritoriul locuit de *Mysoi*, „misienii" (numiţi ulterior de romani *Moesi)*, unul din numeroasele triburi trace, îndeaproape înrudiţi cu dacii (cf. I.I. Russu, *Limba traco-dacilor*, pp. 21—22); peste Dunăre, undeva în nord-vestul Mării Negre, locuiesc hipemolgii, populaţie de stepă, nomadă, probabil de origine scitică; în sfîrşit, într-o zonă aflată la confinele miraculosului tărîm nordic, *abii* (gr. *Ábioi)*, de asemenea de sorginte scitică (după mărturiile glosografilor), despre care întîlnim menţiuni la Eschil, *Prometeu eliberat (Promētheýs lyómenos)*, frg. 110 (196), 3 (în ediţia *Aeschylus. Agamemnon. Libation-Bearers. Eumenides. Fragments. The Appendix*, by H. Weir Smyth, H. Lloyd-

Nu mai vrea el nicidecum să întoarcă privirea la Troia;
Nici nu prepune că poate vr'un zeu să mai vie pe acolo
Sprijin să dea vr'unei taberi. Într-asta nu doarme-mpăratul
Mărilor, zeul Cutremur, ci neadormit priveghează.
El la război și la crîncena valmă mirat se tot uită
Din Samotrace, de sus, din cea mai înaltă silhuie
Culme-n ostrov, de pe unde se vede tot muntele Ida,
Marea cetate-a lui Priam și vasele-ahee. Pe-acolo,
El din adîncuri ieșind, de milă căina pe aheii
Cei cotropiți de troieni și mocnea de mînie pe Zeus.
Și pogorîndu-se-ndată din muntele cel prăvălatic,
Iute la vale porni. Sub tălpile-i nemuritoare,
Cînd se mișca, tremurau răsăritele plaiuri și codrii.
Zeul trei pași a făcut și-n al patrulea fost-a la Eghe,
Unde sub mare, la fund, măreţele-i dalbe palate
Stau neclintite pe veci și străluce-n podoabe de aur.
Cum a sosit, a-nhămat el doi zmei cu copite de-aramă,
Repezi în zbor și pe coardă cu plete tufoase de aur,
Haina de aur și-a pus și luatu-și-a biciul de aur,
Bine-mpletit, și pe urmă suindu-se-n chelna telegii,
El peste valuri mîna. Din scorburi săltau pretutindeni

Jones. London, 1963, p. 451) și Q. Curtius Rufus, *De rebus gestis Alexandri Magni (Istoria lui Alexandru cel Mare)*, 76, în ediția G. Lesage, Paris, 1868. După ipoteza cercetătoarei Lileta Stoianovici — Donat, în *Mitul vîrstei de aur în literatura greacă*. Craiova, 1981, pp. 37—40, avînd în vedere faptul că pentru hipemolgi și abii homerici apare dificil de realizat localizarea geografică și de stabilit apartenența etnică, menționca acestor populații dobîndește în epos un rol strict convențional, limitat la „întruchiparea fantastică a idealului de dreptate" (p. 39) — în cazul abiilor — și, în general, la conturarea unei lumi utopice, a fericirii și abundenței specifice „vîrstei de aur". Prin referire la aceste comunități utopice — la care se adaugă, în egală măsură, și etiopienii din *Iliada*, syrenii și feacienii din *Odiseea* — eposul homeric dă seama, după autoarea citată (cf. pp. 43—45), despre influența exercitată de mythos-ul oriental de sorginte sumero-mesopotamiană asupra „folclorului" ionian, din materia căruia s-au zămislit viitoarele geste homerice.

Fiarele mării, căci ele simțiră că trece stăpînul;
Apele-n lături se dau bucuros, și ca vîntul de iute
Caii în trap de minune zburau; îl duceau la corăbii
Fără ca osia cea de aramă sub dînșii să-și ude.
S-află la fundul noianului mării o peșteră largă
Între Tenedos și Imbros, ostrovul cu maluri stîncoase:
Caii acolo-și oprește Poseidon, Cutremurul lumii,
Și de la car îi deshamă și-ambrozică hrană le-aruncă,
Iar la picioare le leagă-mprejur niște piedici de aur
Nedesfăcute, nerupte pe veci, ca pe loc să rămîie
Caii, cînd el va fi dus; apoi merse în tabăr-ahee.
Roinici troienii atunci, în chip de pîrjol și de vifor,
Toți se luau după Hector cu chiote tari și cu huiet
Și cu-nfocare nespusă; credeau că pe stolul de vase
Mîn-au să puie strivind a vitejilor floare. Dar zeul,
Cum se ivi din talaz, pe-ahei se porni să-i îndemne,
Chipul lui Calhas luînd, și cu glasu-i vîrtos dup-aceea
Zise voinicilor Aias, deși amîndoi erau gata:
„Aias, voi doi ne-ați putea fi acuma scăpare și pază,
Dacă v-ați bate-nadins și n-ați mai dosi-o de groază.
Nu mă tem eu de troieni, oriunde mi-ar sta gloată
Și mi-ar sări peste zid[a] tăria lor vajnică toată
Ști-vor s-o-mpiedice-ahcii. Ci teamă mi-e foarte
Nu cumva răul să vie la noi din o singură parte,
Unde ca focul turbat Priamidul în frunte s-avîntă,
Zice fălos că se trage din Zeus, putere ne-nfrîntă.
Dar să v-ajute vr'un zeu și un cuget în piept să vă pună,
Voi să siliți și pe alții și voi să dați luptă nebună.
Oricît o fi el de aprig și dacă-l aprinde chiar Zeus,
Tot îl veți da înapoi de la vase.“ Grăi și cu sceptrul

[a] Datorită dificultății de scandare a acestui vers, propunem augmentarea lui cu două cuvinte monosilabe, care îi redau astfel forma de hexametru: *Nu mă tem eu de troieni, oriunde mi-ar sta ei în gloată.*

[b] O modificare nesemnificativă pentru înțelesul contextului poate reda versului (la Murnu, un pentametru) forma corespunzătoare: *Ști-vor s-o-mpiedice-aheii. Dar teamă îmi este nespusă* etc.

Numai i-atinse pe ei și îndată-i umplu de vîrtute,
Și mai ușoare le-au fost și brațe și trup și picioare.
Zeul apoi dă o raită. Cum zboară un repede uliu,
Care de sus năvălind, de pe stînca cea-naltă și ruptă,
Glonte se lasă gonind vreo pasăre jos pe cîmpie,
Zboară tot astfel, și zeul de-acolo. Înțelese întîiul
Aias Oilidul că-i zeul și zise lui Aias Telamonianul:
„Aias, un zeu din Olimp s-ascunde sub chipul lui Calhas
Și ne dă zor să ne batem la vase, că nu-i ghicitorul
Calhas acela; văzui după mersul măreț, după felul
Pulpilor lui, cînd s-a dus, că-i lesne pe zei a cunoaște.
Iată că inima-n mine dă ghes și mă-ncinge mai tare
Luptă să dau, cu dușmanii pe loc să mă iau la bătaie,
Gata sînt brațele-mi sus și picioarele-mi jos să s-avînte".
Aias Telamonianul răspunse lui Aias Oilidul:
„Ard deopotrivă pe suliți și mînile-mi nebiruite,
Crește în sine-mi vîrtutea, picioarele mele amîndouă
Stau să dea iureș și singur îmi e să mă-mpieptui cu Hector,
Oricît ar fi el de aprig și nepotolit la năvală."
Astfel atunci amîndoi ortomanii vorbeau înde-sine
Veseli de vlaga cea multă ce zeul în piept le trezise.
Grabnic într-asta Poseidon din urmă silea pe aheii
Care stăteau în răgaz să răsufle puțin la corăbii,
Nu mai puteau, că sleiți erau ei de amarnică trudă
Și otrăviți de mîhnire; vedeau că, din față, troienii
Vin peste ei înglotiți aburcîndu-le zidul cel mare.
Ei se uitau spre dușmani cu suspinuri și plînsete-amare,
N-aveau nădejde să scape de moarte. De-aceea Poseidon,
Fuga prin oaste răzbind, îmboldea neslăbitele cete.
Zeul întîi se grăbi să încinte pe Teucru, pe Leitos,
Pe Deipiros, pe Toas, pe-alesul voinic Penelaos,
Pe Merione și pe Antiloh, cei doi meșteri ai luptei.

" Versul este un heptametru: el poate fi redus la forma normală înlocuind (din necesități metrice) pe „Telamonianul" cu un cuvînt mai redus ca dimensiuni. Astfel: *Aias Oilidul că-i zeul și-i zise lui Aias fîrtatul:*

La-nceĭerare i-aprinde cu vorbe ce zboară: „Rușine,
Tineri feciori din Ahaia! Sînt sigur că dacă v-ați bate,
Vasele ne-ați mîntui. Dacă voi părăsiți bătălia,
Astăzi e ziua cînd noi pieri-vom de arme dușmane.
Valei, ce mare minune văzut-am cu ochii mei însumi,
Groaznic! Eu nu socoteam că va fi cu putință și asta:
Pînă la vase s-ajungă troienii, cînd ei înainte
Se speriau cum se sperie cerbii de fug în pădure,
Unde-o iau razna, și slabi ei fiind și netrainici la harță,
Pînă ce-astîmpără foamea la lupi, la șacali și la pardoși.
Nu cutezau înainte o clipă troienii să-nfrunte
Pieptul și brațele noastre, o clipă să stea împotrivă;
Iată-i acuma, departe de ziduri, s-ațin la corăbii.
Slab ni-i pesemne cîrmaciul și moale, neharnică oastea,
Care-nciudată pe el se lasă și nu vrea să lupte
Pentru corăbii, ci sîngeră-acolo și moare strivită,
Chiar dacă e-n adevăr cu totul de vin-Agamemnon,
Marele Domn și viteaz, că el rușină pe Ahile,
Tot nu se cade ca noi să fugim părăsind bătălia.
Minte să prindem curînd, cei buni se tămăduie lesne.
Nu vă stă vouă frumos să v-abateți din toiu-ncleștării,
Voi, care cei mai bărbați în armie sînteți cu toții.
Nu mă pun eu c-un mișel care lasă de frică bătaia,
Ciudă mi-e numai pe voi. Iubiților, pregetul vostru
Are să fie-n curînd un izvor de năpastă mai mare.
Nu uitați voi ce rușine ne-așteaptă, ce grea defăimare!
Crîncenă-i lupta de-acum, e vorba de viață și moarte.
Hector aici la corăbii se bate ca leu-n putere,
Poarta și lungu-i zăvor ni le sparse și iată-l aproape."[115]
Astfel într-una silind pe ahei înteța la bătaie.
Cete puternice atunci se puser-alături de Aias.
Palas Atena și Ares venind să le vadă tăria,
N-ar fi avut ce cîrti. S-aleseră cei mai războinici
Gata cu pieptul să-nfrunte potopul troian și pe Hector.
Lance cu lance-ngrădind și scutul de scut răzimîndu-și,

[115] Sensul originalului este următorul: *ci-n suflet puneți-vă fiecare rușinea și simțul onoarei.* Versul se poate modifica, în conformitate cu acest sens, după cum urmează: *Fie-vă deci rușine în suflet și simț de onoare!*

Coiful în coif și bărbat de bărbat laolaltă-n oștire
Se-nghesuiau, că la orice mișcare din cap, pe deasupra
Coifului, ei s-atingeau de coama de cal lucitoare.
Astfel erau îndesiți, și a lor suliți rotind cu putere
Le-mpăturau și dau buzna cu toții setoși după goană.
Dar se iviră-nglotiți și troienii. -Naintea lor aprig
Hector venea peste ei. Cum stana de piatră rotundă,
De pe o stîncă fiind dezlipită sub șeluri de ploaie,
Zboară și saltă de sus și în cale-i pocnește copacii,
Dar nestăvită ea-ntr-una se duce de-a dura la vale
Pînă la șes, unde stă-nțepenită, cu toată iuțeala-i;
Astfel și Hector întîi amenință ușor să răzbată
Printre corăbii și corturi, pe-ahei doborînd, și s-ajungă
Pînă la mare; dar cînd se izbi de-nglotirea cea deasă
Stete pe loc stăvilit. Ieșindu-i-nainte danaii
L-au prididit cu tăișul de săbii și suliți boldite
Și l-au respins de la ei. Iar el șovăind se dă-n lături,
Chiuie din răsputeri și-ntartă pe-ai săi cu glas mare:
„Voi licieni și troieni și dardani care bateți de-aproape,
Stați fără preget; nu pot îndelung să mă-mpiedice-aheii,
Oricît de bine-ncheiate or fi cetele lor în șiraguri.
Ei vor dosi-o bătuți, dacă-i drept că pe-aici mă trimise
Zeul mai mare-n Olimp, al Herei bărbat, Tunătorul".
Asta vorbi și trezi el în toți vitejia și-avîntul.
Fiul lui Priam întîi, Deifob, naintă cu trufie.
Scutul în față-i avînd și cu stînga ținîndu-l într-una,
Merge cu pasul ușor sub pază de scut înainte.
Dar Merione chitindu-l cu sulița-n scut îl împunse,
Nu-l străbătu, că-i se frînse al lăncii cotor înainte
Cînd Deifob, speriat de sulița lui Merione,
Scutul din piele de taur departe-l ținu de la sine,
Iar Merione,-nșelat în nădejde, cînd arma-i fu ruptă,
Se furișă între-ai săi, în desime, cu ciudă grozavă
Și luă fuga de-acolo prin tabără pîn' la corăbii
Alta să-și ia de la cort, o lance lăsată de dînsul.
Tot mai dau luptă ceilalți și larma era necurmată.
Teucru Telamonianul ucise întîi pe voinicul
Fiu al lui Mentor, pe Imbriu avutul în stave de iepe.
El, înainte să vie danaii, trăia în Pedeon.
Se însoțise cu Medesicaste, a lui Priam copilă,

Fată din flori; dar cînd au venit în corăbii aheii,
El se întoarse la Troia de a fost pe-acolo cu vază.
Priam acasă-l primise, căci drag îi era ca și fiii.
Teucru-l ajunse pe el cu sulița pe sub ureche,
Trase apoi arma-napoi și Imbriu căzu ca un frasin
Care tăiat pe la munte, pe-o culme departe văzută,
Cade grămadă pe jos cu mîndreța-i de fragedă frunză.
Astfel și Imbriu, de-i zornăie asupra-i podoaba de-aramă.
Teucru s-aruncă la el voind armătura să prade;
Hector asupra-i îndreaptă o sulință scînteietoare.
Teucru, în fața-i zărind-o, se trage puțin de la țintă,
Sulița-n locu-i atinse la inimă pe-al lui Cteatos
Fiu Amfimah, al lui Actor nepot repezit la bătaie;
El se prăvale bufnind și zuruie-arama pe dînsul.
Hector aleargă spre mort și stă să-l despoaie de coiful
Bine-ncheiat pe la tîmple. Dar Aias îl vede și-ndată
Spre năpustitul războinic răpede o lance, dar arma
Nu-l înțepă nicăirea, căci trupu-i în ferec de aramă
Fuse deplin înarmat; numai scutu-n buric îl împunse
Și-l zgudui cu putere nespusă. Deci Hector se trage
De la cei doi răposați și aheii pun mîna pe dînșii;
Pe Amfimah Menesteu și Stihiu îl cară, fruntașii
Atenieni, iar pe Imbriu îl poartă năvalnicii Aias.
Cum de la cîinii colțoși doi lei, cînd răpiră o capră,
Poartă povara cu ei mai încolo prin dese tufișuri
Și încolțită o țin între fălci spre pămînt atîrnată;
Astfel și Aias cei doi pe sus țineau leșul lui Imbriu
Și-l despoiau. Mînios de pierderea lui Amfimahos,
Aias Oilidul tăie cu-a lui sabie capul lui Imbriu
Și-l azvîrli ca pe-o minge, de merse de-a dura prin gloată
Pînă ce-ajunse prin colb la picioarele marelui Hector.
Zeul Poseidon atunci se înfurie peste măsură
Cum pe nepotu-i și-l vede lungit pe cîmpia de sînge,
Tabără printre ahei la corăbii, ajută, ia parte
Și dă imbold tuturor și troienilor pagub-aduse.
Idomeneu îl brodi la venirea-i spre el de la soțul
Care, rănit în genunchi, abia se-ntorsese din luptă;

Îl aduseser-ai lui, dar vracilor el încrezîndu-l,
Iute plecă de la cort, căci Idomeneu era încă
Dornic de încăierare. Iar zeu-ncepu să-l întrebe,
Glasul și chipul luînd de la Toas Andremonianul,
Care domnea-n Calidonul înalt și în toată Plevrona
Peste etoli și era socotit ca un zeu între dînșii:
„Frunte-a cretanilor, Idomeneu, oare unde-i mîndria
Care-i făcea pe ahei s-amenințe oșimea din Troia?"
Domnul cretanilor numaidecît a răspuns lui Poseidon:
„De-nvinuit nu e nimeni acuma de-ai noștri, o, Toas,
După cît știu; ne pricepem noi toți cînd e vorba de arme,
Nimenea nu stă de frică-nghețat și nu pregetă nimeni,
Nici nu se lasă-n război, ci așa o fi voia lui Zeus,
Jalnic aicea, departe de Argos, să piară danaii.
Hai dar încoace, o, Toas, tu care te-mpieptui de-a pururi
Și îmboldești pe oricine, de-l vezi că-i codit și se lasă,
Nu înceta să te bați și să-nflacări pe toți la bătaie."
Zice lui Idomeneu Poseidon, Cutremurul lumii:
„Nu mai ajungă-napoi în țară la el de la Troia,
Ci pe aicea să cadă și cînilor hrană să fie,
Cine în ziua de azi va dosi-o din valmă pe vrute.
Haide, ia-ți arma și vino curînd să ne punem la lucru;
Poate, deși sîntem doi, vom fi de folos împreună;
Unde-i unire sînt tari și cei mai lipsiți de tărie,
Însă noi doi și cu oameni viteji am putea să ne punem."
Zeul, acestea rostind se întoarse la zorul oștirii.
Idomeneu după asta, sosind pe la cortu-i, încinse
Arme frumoase pe el, luă și-o pereche de suliți,
Repede apoi o porni ca un fulger pe care apucîndu-l
Din luminosul Olimp îl aiaptă pămîntului Zeus
Piază la oameni vădind, iar razele-i sînt vederoase;
Tocmai așa fulgera și pe Idomeneu armătura.
Vrednicu-i soț Merione dădu peste dînsul în cale
Încă pe-aproape de cort, mergea să-și aducă o lance.
Zise cretanul la el: „Tovarășe scump Merione,
Ce vii încoace și lași bătălia, vultoarea cea cruntă?

Nu cumva tu ești rănit și te chinuie-nfipta țepușă
Din zburătură? Sau vii după mine să-mi dai poate o
știre?
Nu șed nici eu doar în cort, ci-mi arde mereu
de-avîntare."
Dar Merione, cumintele fiu al lui Mol, îi răspunse:
„Idomeneu luminate, tu sfetnice-al oastei cretane,
Vin să mai iau de la cort vreo lance lăsată de tine;
Care cu mine am avut-o se frînse izbită de scutul
Lui Deifob." Iar Domnul cretanilor astfel îi zise:
„Suliți de vrei tu și una și chiar douăzeci, o să
afli
Colea prin cort unde stau la peretele luciu proptite;
Le-am ridicat de la leșuri troiene, căci eu, cum mi-e
felul,
Nu din departe, ci tot din aproape mă bat cu troienii:
De-asta și am eu la mine o grămadă de lănci și de
scuturi
Nu mai puține și coifuri și platoșe scînteietoare."
Iar Merione-i răspunse: „Și eu am la cort și la navă
Arme prădate o mulțime, ci-i greu să le aduc de departe.
Dar mi se pare că nu uit și eu să-mi arăt vitejia;
Ba dimpotrivă, stau veșnic în frunte pe cîmpul măririi.
Dintre ahei poate nimenea asta n-o știe mai bine.
Cum o știi tu negreșit ce harță duc eu cu dușmanii."
Domnul cretanilor lui Merione din nou îi răspunse:
„Cît ești de vrednic, o știu; de ce mi-o spui mic
zadarnic?
Dacă pe-alese noi cei mai bărbați la corăbii cu toții
Ne-am ațînea unde azi mai mult vitejia s-arată
Și se descoperă cine-i fricosul și cine-i bărbatul,
Unde mișelul naintea primejdiei schimbă la față,
Firea nu-l lasă să stea liniștit, ci se-ndoaie de șele
Și se tot farmă și stă pe picioare, pe unul, pe altul,
Inima-i bocăne-n pieptu-i grozav, i se pare că vede

255 Tălmăcitorul a omis aproape un vers întreg al originalului (v. 271), care urmează imediat și poate fi restituit astfel, modificînd punctuația la sfîrșitul versului 255, precum și numerotarea: *Ba dimpotrivă, stau veșnic în frunte pe cîmpul măririi,/ De cum se-nalță și larma și vuietul luptei se-ncinge.*

Moartea spre sine venind și-i clănțăne dinții de groază.
Cine-i levint, dimpotrivă, de loc nu se schimbă la față.
Nici nu se tulbură cum își ia loc în șirag și s-aține,
Și-n fiorosul pîrjol el e gata să sară mai iute.
Nimeni acolo nu poate să-i scadă curajul și fapta.
Dacă doar fi-vei rănit, de departe de-o fi ori de-aproape,
Nu vei primi lovitura-n cerbice și nici pe la spate,
Numai în piept de te-ajunge cumva ori te spintecă arma,
Pentru că stărui-nainte mereu ca vitejii din frunte.
Dar, o, prietene, haidem! Să nu stăm aici ca copiii
Sporovăind, ca să nu se-nciudeze pe noi oarecine.
Du-te mai repede-n cort și înșfacă o țapănă lance."
Zise, și atunci Merione, leit viforaticul Ares,
Repede-n cortu-i s-a dus și luîndu-și o lance de-acolo,
Fuga porni după crai și mare-i fu grija luptării.
După cum Ares, al lumii călău, la război se pornește,
Și e-nsoțit de fecioru-i, cumplit în curaj și putere,
Zeul ce sperie pînă și sufletul cel mai războinic,
Dacă ei doi se-narmează și-n Tracia merg să se bată
Cu inimoșii flegii sau efiri. În zadar amîndouă
Oștile-i roagă pe ei, căci uneia-i dau biruința
Astfel atunci, Merione și Idomeneu împreună
S-au năpustit la război în arme de lucie aramă.
Zise lui Idomeneu întîiul pe drum Merione:
„Tu, Deucalion, pe unde socoți în duium să pătrundem?
Vrei s-apucăm pe la aripa dreaptă, s-o-ntindem la mijloc
Ori pe la stînga? Mă tem că niciunde nu-i astfel nevoia
De ajutorare alor noștri." Iar Idomeneu îi răspunse:
„Șirul de vase la mijloc îl apără bine și alții,
Aias cei doi și cu Teucru, arcaș fără seamăn de meșter

[265] Sensul frazei este ușor modificat în tălmăcire: Ares și fiul său, Phobos (întruchiparea derutei în luptă) pleacă *din* Tracia spre sud, în ținutul Tesaliei, locuit de cele două populații menționate, despre care ne informează, succint, și scoliile la textul lui Strabon, 9, 5, 21 (în *ed. cit.*, vol. II, p. 393). Versul va trebui modificat, în consecință, astfel: *Ei amîndoi se-narmează, din Tracia merg să se bată* ș.a.m.d.

Între ahei care-i bun și în harță pieptișă. Pe Hector
Ei l-or opri-ndeajuns, oricît ar fi el de puternic
Și de apucat la război. Și are să-i fie anevoie,
Cît o fi el de turbat, să le biruie avîntul și brațul
Neînfricoșat, să dea foc la corăbii, de n-o fi chiar Zeus
Care tăciunele-aprins în corăbii cumva să-l arunce.
N-o să-l abată pe Aias cel mare Telamonianul
Nici un bărbat muritor, hrănit cu bucatele țărnii,
Care ar putea fi răpus cu o suliță ori cu o piatră;
Nu l-ar învinge nici însuși Ahil, războitorul de cete,
Dacă s-ar bate-ntre ei și nu s-ar întrece din fugă.
Noi s-apucăm pe la stînga, pe-aici să vedem mai degrabă,
Da-vom noi altuia slava ori altul acum ne-o dă nouă."
Asta i-a zis. Merione purcese-nainte ca Ares
Repede pînă ce-ajunseră-n partea dorită prin oaste.
Cum îl văzură pe Idomeneu în putere ca focul
Și laolaltă cu el pe soțu-i în falnice arme,
Gloată zorindu-se atunci troienii păşiră spre dînsul,
Și-mpreunată bătaia se-ncinse pe lîngă corăbii.
Cum dacă vin vîjîind vîntoasele vijelioase
Ziua, cînd vrafuri de praf se aștern îmbîcsite pe drumuri;
Nouri de pulbere atunci răscoală și-nvolbură vîntul —
Astfel ei toți laolaltă se-nghesuie-acum și stau gata
Unii pe alții să zvînte cu armele lor ascuțite.
Și bătălia cea cruntă părea o pădure de suliți
Spintecătoare, prelungi, și ochii-ți lua scăpărarea
Multelor coifuri de-aramă, de platoșe abia sclivisite,
Paveze scînteietoare, cînd gloata mergea la-ncleștar.
Suflet de piatr-ar fi fost oricine, privind acest zbucium,
Nu s-ar fi înduioșat. Pricin-au fost fiii lui Cronos:
Ei, dezuniți amîndoi, dau oștilor patimi amare.
Zeus din parte-i voia să învingă troienii și Hector
Ca să-l înalțe pe-Ahile, dar fără să piară cu totul
Armia cea din Ahaia-naintea cetății troiene,
Numai pe Tetis cinstind și pe fiul său plin de vîrtute.
Tot se ivea pe ascuns și Poseidon din apele mării
Și-mbărbăta pe ahei. Mîhnit era foarte că-i vede
Tot cotropiți de troieni și mare-i fu ciuda pe Zeus.

Dînşii erau, ce e drept, amîndoi de un neam şi de-un tată,
Numai că Zeus era mai trecut şi mai plin de ştiinţă;
De-asta şi fratele său se ferea să dea sprijin pe faţă,
Şi pe furiş ca un om el oştirea trezea la bătaie.
Zeii pe rînd amîndoi au zvîrlit peste armii arcanul
Nedesfăcut şi nerupt de încaier şi luptă fierbinte,
Crîncenă care pe mulţi slăbi în genunchi toropindu-i.
Idomeneu, deşi sur, înteţind pe danai într-aceea
Dete năvală-n troieni şi spaimă lăţi cînd ucise
Pe un fruntaş din Cabezos cu numele Otrioneus,
Care abia după slavă de arme venise la Troia
Şi fără daruri de nuntă ceru pe Casandra, copila
Cea mai chipoas-a lui Priam; în schimb jurui o minune,
C-are să bată pe-ahei şi să cureţe Troia de dînşii.
Priam îndată cuvîntu-i primi şi căzu la tocmeală
Fata să-i dea, iar el se lupta bizuindu-se-ntr-asta.
Idomeneu îns-atunci îl chiti cu o lance pe dînsul
Şi-l nimeri pe cînd el cu falâ păşea între alţii.
Platoşa nu-l mai păzi şi în pîntec arama-i se-nfipse
Şi-l răbufni la pămînt. Fălindu-se zise cretanul:
„Otrioneu, mai pe sus de oricine pe lume te-aş crede,
Dacă-mplini-vei aieve ce tu juruit-ai lui Priam
Dardanianul, cînd el învoindu-se fata-i ţi-o dete.
Doară şi noi am putea împlini o-nvoială ca asta,
Şi de nevastă ţi-am da pe o fată de-a lui Agamemnon,
Cea mai frumoasă, aducînd-o din Argos, de vrei, tu voinice,
Zidul temeinic să surpi cu noi împreună la Troia.
Vino dar, vin' să vorbim la corăbii de-a ta căsnicie;
Ne-om învoi, că doar nu sîntem socri-ahtiaţi după zestre."
Zise şi-l trase din toi, de glezne apucîndu-l viteazul
Idomeneu. Însă Asiu veni să-l ajute, pedestru,
Caii în urmă lăsîndu-şi; acolo, struniţi de tovarăş
Ei sforăiau pe la spatele lor. Şi ardea să-l doboare
Asiu pe Idomeneu, dar el'nainte-l împunse
Rău sub bărbie-n grumaz, şi acolo-l răzbi ascuţişul.
Cade voinicul atunci întocmai cum cade stejarul,
Plopul bălan ori un brad ce cu bine ascuţite topoare

Taie lemnarii pe munte gătind cherestea de corăbii;
Astfel naintea telegii și-a cailor lui se întinse
Asiu scrîșnind și mușca din țărîna cea udă de sînge.
Stă uluit vizitiu-i în față și cumpătu-și pierde.
Nici nu cutează să fugă din mîna vrăjmașilor dînsul,
Caii-napoi hățuind. Pe la mijloc atunci îl ajunge
Sulița lui Antiloh; zadarnic pe el îl ferise
Platoșa-i tare de-aramă, căci fu sfîrtecat și deodată
El gîfîind a căzut istovit de pe dalba-i teleagă.
Caii luînd al lui Nestor fecior, Antiloh, le-a dat drumul
De la troieni spre ahei. Dar trist de picirea lui Asiu
Vine spre Idomeneu Deifob ca să-și vîntuie lancea;
Idomeneu îns-o vede și scapă ferindu-se-n lături,
Iute s-ascunde sub pavăza cea covățită, rotundă,
Toată din blană de bou ferecată-n strălucie aramă,
Și-are o pereche de toarte, de unde cu brațul o ține.
El se îndoaie sub dînsa și sulița zboară deasupra,
Pavăza-i zăngăne atunci în treacăt de sulița-atinsă.
Totuși, zadarnică nu-i fu chitirea; din mîna-i vînjoasă,
Fu nimeri pe un bun căpitan de oștire, Ipsenor;
Rău îl lovi la ficat și acolo pe loc îl ucise.
Chiuie lung Deifobos și zice cu mare mîndrie:
„Asiu nuri răzbunat, și astfel socot că viteazul,
Chiar coborîndu-se acuma în noaptea din lumea cealaltă,
Vesel va merge pe drum, căci datu-i-am eu un tovarăș.“
Zice, și-i doare pe-ahei flăoasele vorbe auzindu-i,
Însă mai tare-i atins voinicul fecior al lui Nestor.
Oricît de mare-i durerea, nu uită de mortul tovarăș,
Ci se aruncă la el și-l acoperă bine cu scutul,
Pînă ce doi mai de aproape ortaci pe Ipsenor luîndu-l,
Fiul lui Ehiu Mecisteu și dumnezeiescul Alastor,
Iute spre tabără-l cară, cînd el încă geme din suflet.
Idomeneu însă furia nu-și mai alină, se saltă,

[403] „cînd el încă geme din suflet“: traducere inexactă și contravenind sensului de context, întrucît Asios era deja mort (cf. v. 399); gemetele pentru dispariția eroului se referă la cei doi ahei care îl scot din luptă, astfel încît se impune modificarea versului: *Iute spre tabără-l cară, gemînd amîndoi de durere.*

Gata-i măcar pe-un dușman să-nvăluie-n noaptea pierzării,
Ori, pe ahei ca să scape de pacoste, însuși să cadă.
Dînsul atunci a ochit pe novacul Alcatos, feciorul
Lui Esiete măritul, un ginere de-al lui Anhise;
El din copilele lui alesese pe cea mai în vîrstă,
Pe Ipodamia care era de părinți mai iubită,
Cea mai iubită în casele lor, că nici-una din fete
N-o întrecea de frumoasă, de harnică și pricepută;
De-ast-a luat-o din Troia soție bărbatul de frunte,
Care cu arma lui Idomeneu fu ucis de Poseidon:
Parcă-i orbiseră ochii și-n lanț îi legaseră trupul,
Nu mai putu să ia fuga și nici să mai scape de moarte.
Idomeneu, cînd Alcatos ca pomul înalt ori ca stîlpul
Sta neurnit, înainte-i dă proașcă la el și deodată
Lancea-i împlîntă la piept și-i rupe pieptarul de-aramă,
Care-l feri pîn-atunci de pieire; răzbită de lance
Platoșa-i zăngăne surd, iar el amețit de lovire
Cade cu bufnet, în inimă avînd strămurarea înfiptă;
Inima, încă zvîcnind, al lăncii cotor îl mai mișcă
Pînă ce duhul războinic avan îi adoarme tăria.
Chiuie Idomeneu prelung și grozav se făleşte:
„Trei pentru unul uciși! Nu-ți pare de-ajuns răzbunarea
Pentru ai mei, Deifob? Zadarnic te-ai pus să te lauzi,
Biete. Dar vino și tu să te măsuri cu mine; vedea-vei
Cine sînt eu, care aici am venit ca nepot al lui Zeus;
Fiu al lui Zeus era domnitorul cretanilor Minos,
Iar lăudatul fecior al lui Minos a fost Deucalion,
Care mi-e tată și Domn m-a lăsat peste țara cea mare,
Creta, de unde venit-am aici să aduc pe corăbii
Pacostea ta și a părintelui tău și a neamului vostru."
Astfel se laudă, iar Deifob stă în cumpene-o clipă,
Sau să se dea înapoi să-și aducă ajutor pe vreunul
Dintre voinicii tovarăși, ori singur să-și cerce norocul.
Asta în sine gîndind, îi pare c-ar fi mai cu cale
După Eneas s-alerge la capătul oastei, și-l află

Unde tot stă supărat; el nu vrea să-l ierte pe Priam
Că-l nesocoate pe el, măcar că e vrednic în arme.
Merse la dînsul aproape și-i zise cuvinte ce zboară:
„Tu al troienilor sfetnic, Eneas, dator ești să-ți aperi
Cît mai degrabă cumnatul, de-ți pasă cumva de rudenii.
Hai, s-ajutăm pe Alcatos. Tu știi cu ce drag într-o vreme,
Cînd erai prunc, ca pe-o rudă-ngrijitu-te-a-n casă pe tine;
Idomeneu îl ucise.“ Se tulbură el auzindu-l
Și-nsetoșat de răzbun spre Idomeneu se răpede.
Nu se dă însă cretanul napoi sperios ca copilul,
Ci îndîrjit îl așteaptă și stă ca mistrețul la munte,
Care se bizuie-n sine și-mpieptuie zarva ce vine
Și-l urmărește-n coclauri: zburlescu-se cîlții pe spate,
Ochii ca focul îi ard sub pleoape și colții-și ascute
Gata să sară să-și apere pielea de oameni și haită —
Astfel și Idomeneu adăsta neurnit pe Eneas,
Care venea-nspulberat. Cu ochii întorși spre tovarăși,
Tare striga să-l urmeze Afareu, Ascalaf, Merione
Și Deipir și Antiloh, toți lei-paralei la războaie.
El îi chema pe șoimani zicîndu-le: „Haideți, prieteni,

440–441 Așa cum subliniază comentatorii (A. Pierron, *ed. cit.*, vol. II, p. 29; P. Mazon, *ed. cit.*, vol. III, 1938, pp. 21—22), între Priam și Aineias (Aeneas, în forma latinească mai cunoscută) relațiile sînt de rivalitate (cf. și *infra*, 20, 173—174; 296—298), pricinuită fie de refuzul inițial al lui Aineias de a sprijini pe troieni în lupta cu ahei (după comentariul lui Aristarkhos la text), fie de ascendența divină a eroului, pe baza căreia Aineias ar fi fost cel mai în drept să urmeze la tron lui Priam, deși nu făcea parte din familia acestuia. În afară de mențiunea însăși din *Iliada* (20, 296—298), aluzii la această variantă a mitului, în conformitate cu care — spre deosebire de întreaga construcție mitologică adoptată de romani și oficializată prin epopeea vergiliană — Aineias ar fi domnit, împreună cu urmașii lui, în Troia după cucerirea ahee, întîlnim în *Imnul către Afrodita* atribuit lui Homer, vv. 196—197 (în ediția *Homer. Imnuri. Războiul șoarecilor cu broaștele. Poeme apocrife.* Traducere, prefață și note de Ion Acsan. București, 1971, p. 96).

Iute să-mi daţi ajutor, sînt singur şi prea mi-este teamă.
Iată, s-apropie-ncoace venind ca un fulger Eneas,
Care destoinic e foarte să fulgere-n luptă bărbaţii.
Dînsul e tînăr în floare, cînd omul e-n culmea puterii
Hei, de-aş fi fost eu de-o seamă cu el şi cu inima asta,
Repede unul din doi putea cîştiga biruinţa."
Asta le zise, iar ei cu un suflet aleargă spre dînsul
Şi-l împresoară de aproape cu paveze-ntinse pe umăr.
Dar şi Eneas la rîndu-i a prins a chema pe tovarăşi,
Spre Deifobos privind, spre mîndrul Agenor, spre Paris
Toţi căpitani ca şi el; iar oastea-i urma cum urmează
Turma de oi un berbece, cînd ele, lăsînd păşunatul,
Fug să s-adape, de stă veselindu-se-n sine păstorul;
Vesel în sine tot astfel a fost căpitanul Eneas
Cum a văzut pe troieni grămadă venind după dînsul.
Ei înconjoară pe-Alcatos cu sulițe lungi, şi năvalnici
Luptă de aproape, şi-auzi cum platea ce pieptul le-ncinge
Zăngăne-nfiorător, cînd unii pe alţii în valmă
Se încolţesc. Dar doi mai pe sus de ceilalţi la războaie,
Idomeneu şi Eneas, asemenea zeului Ares,
Caut-acum înde-ei să se sfîşie fără de milă.
Lancea spre Idomeneu întîi şi-o răpede Eneas,
Dînsul o vede-nainte venind şi se dă la o parte;
Arma clătindu-se atunci se lasă pe jos sclipitoare;
Astfel ea scapă-n deşert zvîrlită de mîna-i vînjoasă.
Idomeneu nimereşte în pîntece pe Enomaos,
Platoşa-i rupe şi prin măruntaic-l împunge cu lancea;
El se prăvale prin colb şi apucă ţărîna cu pumnul.
Suliţa lungă şi-o smulge viteazul cretan de pe dînsul,
Însă nu poate şi-a mortului dalb-armătură să prade,
E prididit de o ploaie de lănci, şi, aşa cum e-n vîrstă,
Nu mai e tare de ajuns ca el să mai poată s-alerge,
Nici să se ia după lance şi nici să se-ndoaie sub dînsa,
Numa-n bătaie de-aproape mai poate să-şi apere viaţa,
Însă la fuga din luptă cu greu îl ajută genunchii.
Cum el la pas o porneşte-napoi, îl aţintă cu boldul
Scînteietor Deifob, care tot avea ciudă pe dînsul,
Dar şi acum dădu greş, iar lancea-i lovi pe-Ascalafos,

Fiul lui Ares, şi-n spate-i vîrtos îl pătrunse ţuguiul.
Dînsul în colb prăvălit cu pumnul apucă pămîntul.
Nu ştia încă nimic răcnitorul, puternicul Ares,
Despre căderea feciorului său în amestecul crîncen;
Sus pe sub norii de aur, pe culmea Olimpului, zeul
Sta din porunca lui Zeus oprit, şi cu el deopotrivă
Stau depărtaţi de la arme şi zeii ceilalţi. Luptătorii
Spre Ascalaf se răped şi încep să se bată de aproape.
Chivăra lucie a lui Ascalaf, Deifob o răpeşte,
Dar Merione, ca Ares de iute, s-aruncă la dînsul,
Braţul îi seacă cu lancea, de-i scapă din mînă frumosul
Coif cel cu ochiuri şi creastă-mpătrită, şi zuruie coiful
Jos tăvălit. El s-avîntă din nou ca vultanul la dînsul,
Trage de sus de la braţ în afară năprasnica-i lance,
Şi se dă-n lături apoi între oamenii săi. Iar Polite,
Fratele lui Deifob, îl apucă pe-acesta de mijloc,
Grabnic îl scoate din zarva cea groaznică-a luptei şi-l duce
Spre telegarii cei iuţi. Ei stau după cîmpul bătăii,
Şi-un vizitiu îi struneşte la caru-nflorat în aramă;
Caii îl duc spre cetate, cînd el, schingiuit de durere,
Geme din suflet, iar sîngele-i curge din mîna rănită.
Dar se tot luptă ceilalţi şi huietul nu se mai curmă.
Tabără spre Afareu cel născut din Caletor Encas,
Arma-i înfige-n grumaz, cînd el se întoarce spre dînsul,
Cade voinicul şi capu-i se lasă deoparte şi coiful,
Scutul la fel; îl învăluie moartea şi-i taie răsuflul.
Fiul lui Nestor cum vede pe Toon, la-ntorsu-i spre fugă
Zboară la el şi, lovindu-l, întreagă i-o spintecă vîna,
Care se-nşiră de-a lungul în spate şi ajunge la ceafă.
Cum i-o retează, pe spate deodată prin colb se răstoarnă
Toon cu braţele-ntinse spre-ai săi. Dar fiul lui Nestor
Iute dă fuga la el şi stă să-l despoaie de arme,
Ochii în juru-i rotind. Într-asta din preajmă troienii
Care de care-l însuliţă-n pavăza-i mare-mpestriţă,
Nimeni sub pavăză însă nu poate să-i scrijile trupul
Tînăr, vînjos şi rotund, căci zeul Cutremur Poseidon
Apără pe Antiloh de ploaia cea deasă de suliţi;

Nu-l mai slăbesc doar o clipă din preajmă dușmanii, și-ntr-una
El se dă roată-ntre ei și nu-și mai astîmpără boldul,
Ci-l răsucește mereu, și pururi stă gata cu gîndul
Ba să dea țintă cu sulița, ba să dea piept cu dușmanii.
Tocmai cum sta el chitind, îl vede prin armie Adamas.
Fiul lui Asiu. S-apropie-n grabă și-n scut pe la mijloc
El îl pătrunde vîrtos, dar zilele-i cruță Poseidon
Cel cu albastrele plete, tocind a troianului lance.
Arma-i ca parul cel ars, o bucată rămase în scutul
Lui Antiloh, iară alta pe țărnă se lasă ciuntită;
Viața ferindu-și atunci se-nlătur-Adamas prin gloate,
Dar Merione se ia după el și-l ajunge cu boldul
Jos sub buric la rușine, prin locul pe unde-i amarnic
Bieților oameni în luptă lovitul: acolo-i apasă
Sulița-adînc, iar Adamas sub armă se zvîrcole jalnic
Tot gîfîind ca un taur, pe care văcarii pe munte
Silnic, cu funii legat, îl duc după dînșii la vale;
Gîfîie-ntocmai Adamas lovit, însă vreme puțină,
Pînă ce-aproape de dînsul venind și smuncind Merione
Lancea-i din trup, întunericul morții i-acoperă ochii.
Pe Deipir mai îucolo Helenos cu-o sabie mare
Tracică-n tîmplă de-aproape ochindu-l și țeasta-i despică
Coiful îi zboară departe și acolo-i alunecă-n glie
Pînă ce-aheii-l ridică de unde le stă la picioare
Rostogolit, pe cînd lui întuneric pe ochi i se lasă.
Asta-l atinge și-l doare pe războinicul Menelau
Și spre viteazul Helenos s-avîntă și-l tot amenință,
Sulița-n mînă-nvîrtind, dar tînărul arcul întinse.
Cînd amîndoi se apropie, unul stă gata să-ndrepte
Lancea cu vîrf ascuțit, celalt o săgeată din strună.
Fiul lui Priam atunci țintește din arc, săgetează
Platoșa-n piept, ci răsaltă departe agerita săgeată.
Cum uneori din lopata cea mare-ntr-o arie-ntinsă
Boabele negre de bob ori de mazăre sar cînd le bate
Vîntul cu veșnicu-i freamăt și vînturătorul puternic;
Astfel izbită de platoșa celui născut din Atreus
Saltă săgeat-abătută și zboară departe de dînsul.

Craiul Menelau atunci cu boldul ochind îi răneşte
Mîna, cu care ţinuse ale arcului netede coarne;
Trece săgeaua de-aramă prin mînă şi-n arc îi pătrunde;
Deci, ca să scape, o doseşte prin gloată Helenos şi piere
Mîna ţiind atîrnată, cu lancea de frasin înfiptă,
Însă din rană i-o trage pe loc inimosul Agenor,
Mîna pe urmă i-o leagă cu lîna cea toarsă de oaie,
Smulsă din praştia soţului său, mînătorul telegii.
Dar spre Menelau atunci întins o apucă Pisandru.
Nenorocirea, săracul de el, îl împinse spre tine
Vrînd, o Menelau, ca tu să-l dobori în bătaia cea cruntă.
Cum se apropie unul de altul, se-ncaieră dînşii,
Nu-l nimereşte Atrid, ci-i alunecă suliţa-n lături.
Dar îl chiteşte la rîndu-i Pisandru, în scut îl împunge,
Suliţa însă nu-i poate răzbate-nvelişul de-aramă
Şi, la izbirea-i de marele scut, i se frînge cotorul,
Totuşi se bucură bietul şi trage nădejdea izbîndei.
Spada ţintată-n argint şi-o smulge Atrid şi s-aruncă
Drept la Pisandru, dar el de sub scut îşi apucă baltagul
Luciu şi bine oţelit, cu lungă frumos netezită
Coadă din lemn de măslin, şi tabără unul la altul,
Însă Pisandru-l ajunge pe creasta din coif, pe sub tufa
Deasă din coadă de cal; celalt îl loveşte sub frunte
Între sprîncene pe nas, de-i zdrumică ţeasta, şi ochii
Cad sîngeraţi la picioare-i în colb. Se încovăie dînsul
Şi se prăvale trăsnit. Cu călcîiul în piept îl apasă
Şi despoindu-l atunci Menelau mîndrindu-se zice:
„Numai aşa părăsi-veţi pe veci ale noastre corăbii,
Şleahtă de oameni semeţi şi de-a pururea daţi la măcelluri.
Nu v-a fost vouă de-ajuns ruşinea şi ocara ce mie,
Liftelor, voi mi-aţi făcut, şi nu v-aţi temut de urgia
Groaznic-a Celui-de-sus, care fulgeră-n cel care-şi bate
Joc de-ospeţie, şi care o să surpe la urmă şi Troia;
Pentru că voi mi-aţi răpit pe soţia-mi cu multa-i avere
Fără de vină şi drept, cînd ea v-a primit ca pe oaspeţi.
Ba mai umblaţi şi acuma să-mi puneţi tăciuni în corăbii
Şi să le ardeţi, apoi pe voinicii ahei să-i ucideţi.
Iată cum v-astîmpăraţi voi odată nesaţul de lupte.

Zeus Părinte, se crede că-ntreci cu a ta-nțelepciune
Oameni și zei, dar eu văd nedreptatea venind de la tine:
Cum poți fi oare tu bun cu troienii cei plini de trufie,
Veșnic cu gîndul la nelegiuiri; care, răi și nemernici,
Nu se mai pot sătura de război, de vărsare de sînge.
Totul pe lume urmat e de saț, și iubirea și somnul,
Cîntecul desfătător și falnicul joc de la horă,
Care sînt toate mai mult ca războiul rîvnite pe lume
Numai troienii nu-și satură pofta de harță vreodată."
Asta grăi, și luînd de la mort sîngeratele arme,
Dînsul le dă la ai săi, și cu toată mîndrețea-i bărbată
Vine-napoi și ia parte din nou în șiragul din frunte.
Tabăr-asupră-i al lui Pilemenes fecior Harpalion,
Care veni să se bată la Troia urmîndu-și pe tata,
Un căpitan, dar el nu se întoarse-n iubita sa țară.
El pe Menelau de aproape în scut îl plesnește la mijloc,
Sulița-i însă nu-i poate război învelișul de aramă;
De asta se trage-ndărăt la ai săi și, fugind de pieire,
Ochii își plimbă rotiș temîndu-se de-o lovitură.
Dar Merione, cînd el se dă-n lături, l-atîntă cu arcul
Și-l săgetează în bucă la dreapta. Intrîndu-i acolo,
Trece săgeata-i de aramă sub os și bășica-i străpunge.
Stă Harpalion în loc și în brațele soților dîndu-și
Sufletul, lat se întinde și zace pe jos ca un vierme;
Șaruie sîngele-i negru din rană și udă pămîntul.
Vrednici tovarăși de-ai lui, paflagonii-ngrijiră de dînsul;
Plini de mîhnire luîndu-l în car îl porniră la Troia.
Tata-i cu fața brăzdată de lacrimi pășea între dînșii,
Însă cu plînsul el nu mai putea să-și învie feciorul.
Paris se supără foarte de-a lui Harpalion cădere,
Fuse doar în Paflagonia adesori oaspe la dînsul,
Și-nvinețit de necaz se aține și trage cu arcul.
Fost-a de neam și bogat, născut din Polid ghicitorul,

911 Interpretarea dată de Murnu celei de-a doua părți a hexametrului nu este conformă cu sensul din original, unde se afirmă că de la Zeus își află toate (faptele) de acest fel sfîrșitul și începutul, de la el provine totul. Vom restitui, prin urmare, înțelesul adecvat al fragmentului sub forma: *Zeus Părinte, se crede că-ntreci cu a ta-nțelepciune / Oameni și zei: în tine izvor și liman își au toate.*

Unul cu casa-n Corint, Euhenor. Știa el că-i fuse
Scris ca să cadă-n război, dar totuși plecase la Troia,
Pentru c-adesea bătrînul său tată-l vestise zicîndu-i,
Dacă rămîne pe-acasă, muri-va de-o boală haină;
Dacă el pleacă-n corăbii, ucis o să fie la Troia.
Dar se feri de ponosul aheilor și de lingoare,
Teamă fiindu-i de chin, și se duse. Dar iat-acum Paris.
L-a săgetat sub ureche prin falcă: în clipă, a lui vlagă,
Din mădulări i s-a stors și pe ochi i se scurse-ntunerec.
Astfel de o parte și alta se tot războiau ca pîrjolul.
Hector, nimic nu știa într-aceea și nici auzise,
Că-nghesuiți de danai în aripa stîngă, troienii
Cad cotropiți de mulțime și gata sînt chiar să le lase
Și biruința; așa-i ajutase pe-ahei cu îndemnul,
Ba și el însuși zorind cu armele, zeul Poseidon.
Hector sta încă pe unde sărind peste zid și pe poartă
El năvălise, cînd sparse ale aheilor cete-ndesite,
Unde s-aflau a lui Aias și Protesilaos corăbii
Trase pe marginea mării albastre, și scund era foarte
Zidul pe-aproape, mai sus. Pe-acolo mai tare-ncleștată,
Crîncenă e războirea-ntre ei în telegi și pedeștri,
Luptă ionii acei cu strai lung și beoții alături,
Locrii, ftienii, epeii cei falnici și tot spre corăbii
Calea furtunii lui Hector ațin. Dar cu toată trudirea
Nu-l pot abate pe el care vine năprasnic ca focul.
Atenienii-i țin piept, tot oameni aleși sub porunca
Lui Menesteu, care acolo se bate ajutat de fruntașii
Fidas și Stihiu și Bias destoinicul. Stau și epeii
Toți sub porunca lui Drakiu, Amfion și Meges Filidul,
Medon e capul ftienilor și războiosul Podarches,
Frate cu Aias cel iute, dar nu dintr-o mamă e Medon
Cel din Oileus născut. Din țară-i plecat el departe,
Casa și-avea în Filache, căci el omorîse pe unul
Frate de-al Eriopidei, al vitregei mame a lui Medon;
Filacianul Ificle i-a fost lui Podarches părinte.
Dînșii cu armele-n capul oștirii viteze din Ftia,
Vasele lor străjuind, dau piept cu beoții alături.
Aias cel bun de picior, Oilidul, stă veșnic pe lîngă
Aias Telamonianul și nu-l părăsește o clipă.

Cum în pămînt ţelinos, la fel opintindu-se, plugul
Trainic îl trag doi murgani, de le curge-ntre coarne pe frunte
Rîu de sudori, şi nimic nu-i desparte pe ei fără numai
Jugul cel bine cioplit, cînd umblă pereche pe brazdă,
Ţarina-ntr-una cu fierul tăind-o, tot astfel voinicii
Stau îndîrjiţi amîndoi şi-alăturea luptă de-a pururi.
Aias cel mare urmat e de-o mînă de vrednici tovarăşi,
Care pe rînd îi tot poartă, pe spate luînd, uriaşa-i
Pavăză, cînd e la harţă topit de sudori şi de trudă,
Aias Oilidul sta singur şi n-avea pe locri cu dînsul,
Nu-i erau doară ostaşii făcuţi pe bătaie de aproape,
N-aveau nici coifuri de acioaie cu creste de tuiuri, nici scuturi
Tari şi frumos cercuite, nici suliţi durate din frasin;
Dînşii veniseră-n Troia cu el bizuindu-se-n arcuri
Şi-n răsucitele prăştii din lînă de oaie, cu care
Locrii mereu azvîrlind, spărgeau a troienilor rînduri.
Oastea lui Aias cel mare cu armele bine lucrate,
Se-ncăiera cu troienii în faţă, ba chiar şi cu Hector,
Locrii în urmă stăteau şi chiteau pe furiş, iar troienii,
De lovituri buimăciţi, abia mai puteau să se mişte
Şi ruşinos în risipă fugind de la vase şi corturi,
Ei s-ar fi dat înapoi spre troiana, vîntoasa cetate,
Dar a venit Polidamas şi-a zis avîntosului Hector:
„Hei, că pe tine de fel nu te-nduplecă-ndemnul şi vorba.
Oare fiindcă făcutu-te-au zeii mai vrednic în arme,
Vrei tu să-ntreci pe ceilalţi cu priceperea ta şi cu sfatul?
Nu vei putea nicidecum să le ai împreună pe toate,
Zeii meniră ca unul să fie mai bun de războaie,
Altul la jocul de horă şi altul la viers şi-alăută,
Şi altuia Zeus atotvăzătorul i-a dat judecată,
Care la mulţi foloseşte şi multor-aduce scăpare,
Şi-ndeosebi preţuită-i de oricine-i cu darul acesta.
Eu îţi voi spune deschis ce socot că e foarte cu cale:
Jur împrejur ca o roată de foc te înconjoară războiul,
Iar inimoşii troieni, de cînd peste zid năvăliră,
Unii cu armele stau deoparte, iar alţii se luptă
Tot mai puţini cu mai mulţi, fiind risipiţi la corăbii.
Du-te tu însă-napoi şi cheamă pe-aici căpitanii,

Toți să ne punem la sfat, să luăm hotărîre deplină;
Da-vom noi oare pe loc năvală spre-ahei la corăbii,
Dacă prii-ne-vor zeii; ori fără de pierdere, teferi
De la corăbii ne-om da înapoi. Eu mă tem că danaii
Vor înadins să răzbune bătaia ce ieri suferiră.
Văd că pe-aproape de vase stă tot ahtiat după luptă
Unul de-ai lor, care n-o să se lase cu una cu două."
Zice, iar Hector, primindu-i voios sănătoasa povață,
Repede sare din chelnă cu toat-armătura pe dînsul
Și se grăbește spre el, rostindu-i cuvinte ce zboară:
„Tu, Polidamas, oprește-mi aicea pe toți căpitanii.
Eu mă voi duce pe acolo și parte-oi lua la bătaie;
Pune-voi totul la cale și iute mă-ntorc dup-aceea."
Zice, și-nalt ca un munte noros se răpede viteazul,
Strigă și zboară-ntre oștile lui și-ajutoarele-i multe.
Cum auziră al lui glas, zoriră să vie cu toții
Spre Polidamas bărbatul, odrasl-a lui Pantus.
Iar Hector
Merge și caută printre oștenii din frunte, să afle
Pe Deifob și pe fiul voinic al lui Priam, Helenos
Și pe-Asiades Adamas și pe-Asios Hirtacianul.
Parte-i găsi el răniți și pe alții uciși la bătaie,
Unde căzuseră-n harțele lui cu danaii, și-acuma
Fără suflare zăceau înainte la vasele-ahee;
Parte stăteau în cetate răniți de săgeți și de suliți.
Hector îndată la stînga bătăii dădu peste Paris,
Viță de zei, Alexandru, bărbatul frumoasei Elena;
Oastea el și-o-mbărbăta și o tot îndemna la bătaie.
Merse pe-aproape de el și-i zise cuvinte de ocară:
„Paris, nevrednice, tu, numai chipu-i de tine,
muiercc!
Unde ni-s frații acum, Deifob și voinicul Helenos,
Și Asiades Adamas și Asios Hirtacianul?
Unde ni-i Otrioneu? Din Troia cea-naltă de-acuma
Praf și cenușă s-alege, și tu vei pieri de năprasnă."
Cel mai frumos al lui Priam fecior Alexandru-i
răspunse:
„Hector, învinui ușor pe un om care n-are vreo
vină;

Poate cîndva oi fi fost lăsător şi codit la bătaie,
Nu m-a făcut însă maica de tot nerăzboinic pe mine.
Iată, de cînd spre corăbii la lupt-ai mînat pe ai noştri,
N-am pregetat nici o clipă, ba tot ne-am bătut cu vrăjmaşii.
Însă căzură vitejii acei după care tu umbli,
Doar Deifob şi Helenos sînt teferi; s-au dus spre cetate,
După ce fură din lance răniţi amîndoi pe la mînă;
Dînşii avură norocul să-i apere mila din slavă.
Hai, tu porneşte-nainte, pe unde ţi-i voia şi-ndemnul;
Grabnic urma-te-vom noi, şi fii tu pe pace că nimeni
Nu va slăbi din opint, ci după puteri ne vom bate;
Peste putere să lupţi zadarnic îţi este încordul."
Fratelui asta rostind, uşor îl înduplecă Paris.
Dînşii pornesc dup-aceea pe unde e-n toi bătălia,
Unde lupta Chebrione şi-alesul bărbat Polidamas,
Falke, Orteu şi alături de el ca un zeu Polifete,
Moris, Ascaniu şi Palmis, odraslele lui Hipotion:
Numai de-o zi din Ascania dînşii veniseră-n Troia
Altora locul să ia, şi-acum Zeus în valmă-i împinse.
Toţi laolaltă porneau ca un vifor de aprige vînturi
Care, de tunet silite, se lasă de sus pe cîmpie
Şi-nfricoşat vîjîind s-aruncă pe mare şi-acolo
Mii de talazuri în clocot se-nalţă din vuietul mării,
Spumegă şi se boltesc şi rînduri gonesc după rînduri;
Astfel acuma lucind în arme de-aramă troienii
Unii tot vin înglotiţi după alţii urmînd căpitanii.
Vijelios ca şi Ares, al lumii călău, înaintea
Gloatei troiene dă Hector năvală ţiindu-şi în faţă
Scutul rotat cel de piele de bou ferecată-n aramă;
Chivăra lucie groaznic îi tot tremura pe la tîmple.
El pretutindeni umbla ispitind pe duşmani ca să vadă
Nu cumva s-or speria, dacă el le răsare cu scutul,
Totuşi netulburi de teamă, steteau înainte-i aheii.
Aias întîiul mergea cu paşi mari şi-l chema la bătaie:
„Vin' mai aproape, tu, Hector. Sărace de tine, ce cauţi
Geaba pe noi să ne sperii? Nu sîntem copii la războaie;
Nu ne-a bătut fără numai amarnicul bici al lui Zeus.
Poate te-i fi mîngîind cu nădejdea că vasele noastre

Vei potopi, dar și noi avem brațe spre-a lor apărare.
Ba mai curînd mi se pare că bine-zidita cetate
Noi vom lua, de pe fața pămîntului noi o vom șterge.
Deci te vestesc că s-apropie vremea cînd tu, luînd fuga,
Rugă fierbinte rosti-vei cerești lor zei tuturora,
Mult mai ușori decît șoimii să-ți facă la drum telegarii,
Care într-un nour de praf de pe cîmp te vor duce la Troia."
Asta i-a zis, iar la dreapta deasupra-i o pasăre zboară,
Vultur în slăvi rotitor, și chiuie veseli aheii,
Piaza cea bună zărind. Iar falnicul Hector răspunde:
„Aias, flecarule, lăudărosule! Ce fel grăit-ai?
Dacă-ntr-atît aș fi cu dumerit că sînt fiul lui Zeus
Cel viforos și că mamă mi-e doamna-i, ca-n zilele toate
Cinste din partea mulțimii să am ca și Atena și Febos;
Cum ca lumina-i de limpede azi că pieri-vor aheii
Toți de istov și tu însuți alături de ei, de te bizui
Sulița-mi lungă să-nfrunți. O să-ți sfîșie neteda piele
Și, răsturnat la corăbii, cu carnea-ți curînd și cu seul
Tu sătura-vei vulturii și corbii și cînii din Troia."
Asta striga, și-nainte pornind îl urmară cu vuiet
Strașnic ai lui împrejur, și gloata urla după dînșii;
Dar chioteau și danaii și nu mai slăbeau în putere,
Ci așteptau să dea piept cu vitejii din Troia, și vuiet
Groaznic de o parte și alta ajungea în văzduh pînă-n slavă.

CÎNTUL XIV

Noua propunere a lui Agamemnon de părăsire a bătăliei (1—131). Intervenția lui Poseidon (132—148). Zeus înșelat (149—345). Ahcii prelau, cu ajutorul lui Poseidon, din nou ofensiva (346—515).

Țipătul celor învinși ia Nestor aminte din cortu-i,
Unde stătea la băut cu Mahaon, și-acestuia-i zice:
„Spune, mărite Mahaon, ce poate să fie acest vuiet?
Țipă voinicii mereu tot mai întețit la corăbii,
Șezi tu aicea pe loc și-n tihnă bea-ți vinul din cupă
Pînă ce apa-n căldare-ncropi-va pe foc Hecameda
Cea sprîncenată și are să-ți spele scursura de sînge;
Eu mă duc iute cu ochii să dau un ocol să văd ce e."
Zice și-apucă din cortu-i o pavăză meșteșugită,
Scînteietoare de aramă; e pavăza lui Trasimede,
Fiul său bun călăreț, că el pe-a lui Nestor o luase.
Prinde și țapăna lance cu vîrf ascuțit de aramă
Și se răpede din cort și-ndată-i s-arată tot răul:
Vede pe-ahei că se vîntură și pe troieni după dînșii
Falnici în iureșul lor, și-o năruitură tot zidul.
Cum se întunecă, lin înecețindu-se, întinderea mării
Dacă ea simte că vine și vîjîie vîntul furtunii;
Nu se tălăzuie-ncoace și-ncolo, ci stă neurnită,
Pînă ce nu se dezlănțuie vîntul deplin de la Zeus;
Astfel a stat socotind, cu mintea-i în două-mpărțită.
Nestor atunci se gîndi dacă-i bine s-apuce prin oaste
Ori să dea fuga de-a dreptul la craiul Atrid Agamemnon.
Astfel în sine gîndind, la urmă găsi mai cu cale
El s-o apuce spre-Atrid. Într-asta pe cîmp luptătorii
Se omorau, zăngăneau armăturile lor ferecate,
Groaznic pălite de săbii și suliți cu capete două.

Dau peste Nestor atunci venind de la tabără craii
Care fusese răniți, Agamemnon, Tidid și Ulise,
Vasele lor fiind trase pe marginea mării albastre
Mult mai departe de luptă, iar cele dintîi spre cîmpie
Date cu dosul erau și zidul venea dup-aceea.
Cît era malul de larg, el tot nu putea să le-ncapă
Vasele toate, și oastea pe-acolo era strîmtorată
De-asta și ei le trăseseră-n șiruri de trepte și-umplură
Gura cea lungă de mal între două muscele cuprinsă.
Craii, proptindu-se-n lănci, se duceau împreună să vadă
Ce-o fi cu țipătul de la război, că de-aceea și dînșii
Tare erau necăjiți, cînd iată cu Nestor în cale
Se întîlniră și, cum îl văzură, de teamă-nlemniră.
Dar mai întîi Agamemnon așa începu să-l întrebe:
„Tu Neleiene moș Nestor, a neamului mare mîndrie,
Ce-ai părăsit bătălia și vii tu încoa spre corăbii?
Doamne, mi-e teamă să nu se întîmple ce eu auzit-am.
Cică la sfatul ce Hector avu oarecînd cu troienii
S-a lăudat că el n-o să se-ntoarcă-napoi în cetate
Pînă ce nu ne doboară și vasele nu ni le arde.
Asta le-a zis lor atunci și iată-mplinescu-se toate.
Vai mie, vai! Îmi dau seama, se vede c-ai noștri
Prinseră ciudă pe mine la fel ca Ahile, și nu vor
Piept să mai ție pe-aici la corăbii.“ Răspunse moș
Nestor:
„Ceea ce spui e făcut și e gata. De acuma nici Zeus
Cel care bubuie-n nouri nimica nu poate să schimbe,
Iată surpat este zidul ce noi îl crezusem cu toții
Vaselor noastre și nouă un sigur liman de scăpare,
Și la corăbii troienii se luptă cu toată-ndîrjirea
Neîncetat, și zadarnic iei seama, că nu poți ști bine
Unde-s anume răzbiți, de se vîntură valmeș aheii,
Cad pretutindeni și țipătul lor pînă-n slavă răzbate.
Dar să vedem între noi ce trebuie acuma să facem,
Poate ajuta-ne-va mintea. Din parte-mi eu nu-s de
părere
Noi să mai mergem în toi, doar nu pot să lupte răniții.“
Dar Agamemnon Atrid răspunde bătrînului astfel:
„Dacă troienii, moș Nestor, acuma se bat la corăbii
Și-ntru nimic nu ne-a fost în tabără zidul și șanțul,

Oricît de mult ne trudirăm și-avurăm nădejde-așa mare
C-au să ne fie adăpost și nouă și vaselor noastre,
Asta-i pesemne c-așa este data de sus, de la Zeus,
Jalnic să piară pe-aici aheii, departe de țară.
Știu doar că el înainte sta gata mereu să ne ajute:
Văd îns-acuma că cinste dă numai dușmanilor noștri
Parc-ar fi zei și ne ferecă nouă și brațul și-avîntul.
Hai dar cu toții să facem în felul cum eu vă voi spune:
Vasele toate ce s-află șirag înainte la mare,
Noi să le dăm peste prund și să le împingem în apă
Și sub cătușe la larg să le ținem tot gata de fugă
Pînă la noapte, cînd poate-napoi se vor trage troienii
Și vom putea de pe mal să dăm drumul și celor rămase;
Nu-i doar rușine să fugi la primejdie nici peste noapte:
Scapă cu fuga mai bine decît să te ajungă nevoia."
Aspru se uită la el și zice istețul Ulise:
„Ce fel de grai ți-a scăpat din stavila gurii, Atride?
Nenorocite, mai bine domneai peste niște nevolnici,
Nu peste oameni ca noi, căror dat ni-i din partea lui Zeus
Din tinerețe și pîn'la adînci bătrînețe să ducem
Grele războaie mereu pîn'ce noi fiecare ne-om stinge.
Vrei tu să lași înadins necuprinsă a lui Priam cetate
După ce noi pentru asta așa îndelung pătimirăm?
Taci, nu cumva să te-auză pe-aicea vr'un altul de-ai noștri.
Nu putea vorbă ca asta să-i vie vreodată pe buze
Unui bărbat care știe grăi cumsecade și poartă
Sceptru ca Domn, și de care mulțime de oameni ascultă,
Nenumărați luptători, cum e oastea ce-ți stă sub poruncă.
De asta și eu mă ridic împotrivă și tare te mustru,
Dacă ne povățuiești în vreme ce fierbe războiul
Vasele să le pornim spre mare fugind ca să facem
Voia troienilor, tocmai cînd ei începură a ne-nfrînge,
Și fioros să ne fie sfîrșitul. Aheii, vezi bine,
N-o să mai stea să se bată, cînd vaselor noi vom da drumul,
Ci vor căta pe de lături s-o ia, să se fure din luptă;

Sfatu-ți, o Doamne, vedea-vei atunci cît poate să strice."

Dar Agamemnon Atrid, al oastei păstor, îi răspunse:
„Prea mă jigni dojenirea ta necruțătoare, Ulise.
Iată, eu nu mai silesc pe ahei să dea drumul pe mare
Vaselor bine-podite. Poftească un altul, oricine,
Tînăr, bătrîn, mi-e totuna, să dea o povață mai bună;
Eu aș primi-o voios." Luă Diomede cuvîntul:
„Iat-acel altul aici. Să nu mai umblăm după dînsul,
Dac-ați voi s-auziți, și să nu vă uitați cu mînie,
De sînt mai tînăr cumva între voi rostitorii de sfaturi.
Pot să mă laud și eu că sînt os de viteaz, din Tideus,
Care la Teba-a murit și acolo l-acoperă țărna.
Trei fii avut-a Porteu și toți erau unul și unul,
Și-n Calidonul înalt locuiau și-n cetatea Plevrona.
Doi erau Agriu și Melas, al treilea Oineu călărețul,
Tatăl părintelui meu, iar el era cel mai puternic.
Dînsul acolo rămase, dar tata fugar pribegit-a
Pînă ce-n Argos ajunse, c-așa vrură soarta și zeii.
Craiul Adrastos-i dăduse pe-o fiică și casa-i fu plină
De avuție și rost, avea el destule pămînturi.
Țarini mănoase de grîu și multe pometuri și turme
Și întrecea pe ahei de dibaci în bătaia cu suliți.
Veți și știind-o și voi că e drept, că și voi auziți.
De-asta voi nu puteți zice că nu sînt de neam și om vrednic
Pentru ca vorba să-mi nesocotiți și să-mi faceți rușine.
Hai să grăbim la război, e zor și nevoie. Să mergem
Chiar și răniți, numai noi să neațînem deoparte, să nu fim
Țînta loviri, ca nu cumva vr'unul rănit să mai fie.
Doar să silim ca să intre-n bătaie ceilalți care întruna
S-au abătut și s-abat după voie și nu stau să lupte."

Zise, iar dînșii voios după asta povața primindu-i
Merseră călăuziți de craiul Atrid Agamemnon.
Nu în zadar priveghea într-aceea slăvitul Poseidon.
Zeul, în chip de bătrîn, la dînșii veni și de mîna
Dreapt-apucînd pe Agamemnon, așa începu să-l întrebe:
„Crai Agamemnon, acuma pesemne hainul Ahile
Tare se bucură-n sine, cînd vede omorul și fuga

Oştilor noastre, căci n-are el minte nici cît un grăunte
Ducă-se dar pe pustii, ori zeii orbi-l-ar mai bine!
Nu eşti tu încă cu totul de zei oropsit, că mai este
Dat încă celor din Troia, fruntaşilor şi ostăşimii,
Praf să mai bată pe şes. Tu însuţi vedea-vei cum dînşii
Au să-şi ia talpa-napoi de la vase de-aici spre cetate."
Asta vorbi şi cu strigăte mari năvăli pe cîmpie.
Cît de vîrtos la război dau chiot vreo nouă sau zece
Mii de bărbaţi, dacă-ncepe-ncleştarea turbată de arme;
Tare tot astfel a fost şi al zeului chiot, cu care
Dînsul în pieptul aheilor puse putere-nzecită
Şi-i întîrta la război ca să nu înceteze din arme.
Hera din tronu-i de aur căta într-aceste la vale
De pe un pisc din Olimp, şi mare i-a fost bucuria
Cînd a văzut pe cunnatul, pe fratele ei între rînduri
Pentru aheі ostenindu-se-n lupta ce-nalţă bărbaţii.
Hera vedea şi pe Zeus în creştetul muntelui Ida
Cel nesecat în izvoare, şi silă simţea la vedere-i.
Sta chibzuindu-se atunci ochioasa velita zeiţă
Cum ar putea adormi privegherea lui Zeus momindu-l.
Astfel în cele din urmă zeiţa găsi mai cu cale,
Bine gătită să plece ca însăşi la muntele Ida,
Dragostea-n el să deştepte ca ei să adoarmă-mpreună,
Cînd o prielnică lină-aţipire ar putea să reverse
Peste-ale zeului pleoape şi peste-nţeleapta lui minte.
Deci o luă spre iatacul, pe care Hefest îl zidise
Meşteru-i fiu, potrivit cu usciorii vîrtoase canaturi,
Şi cu o tainică încuietoare ce n-o ştie altul.
Ziua se furişă acolo şi uşa cea lucie-nchide.
Trupul de farmece plin şi-l curăţă-ntîi cu un balsam,
Necurăţia-i spălînd, şi-l unge turnîndu-şi oleiul
Dumnezeiesc de plăcut şi plin de mireasmă ce-mbată,
Care, fiind răspîndit în pridvorul de-aram-al lui Zeus,

[169] Tălmăcitorul a omis un hemistih al originalului (v. 172), avînd sensul: *(balsam) al cărui parfum era dinadins pentru ea răspîndit.* În consecinţă, considerăm că se impune modificarea, în forma următoare, a versului în contextul: (167) *Necurăţia-i spălînd, şi-l unge turnîndu-şi oleiul* / (168) *Plin de aromă aleasă, mireasmă doar ei rostuită,* ş.a.m.d.

Umple cu dulce miros departe pământul și cerul.
După ce trupu-i frumos și-l unge și-și piaptănă părul,
Ea-și împletește cu mîna cosițele-i strălucitoare,
Mîndre și dumnezeiești din capu-i cel fără de moarte,
Pune pe urmă și-o haină măiastră, țesută de însăși
Palas Atena cu mult meșteșug și cu multe podoabe;
Haina și-o-ncheie la sînu-i cu sponci lucitoare de aur.
Mijlocu-ncinge sub brîu dichisit cu o sută de ciucuri.
Iar la urechea străpunsă și-anină cercei cu trei pietre
Meșter lucrați și din care sclipea frumusețe nespusă.
Capul și-acopere apoi a zeițelor frunte cu vălu-i
Mîndru țesut de curînd și alb ca lumina de soare,
Iar pe picioarele dalbe și-nnoadă frumoase sandale.
După ce-și pune pe ea cîte una podoabele toate,
Lasă iatacul și cheamă la ea pe zeița Afrodita
Și, la o parte de zeii ceilalți, începe s-o-ntrebe:
„Face-vei oare ce eu îți voi spune, iubită copilă?
Ori vei respinge rugarea, fiind supărată pe mine
Pentru c-ajut pe danai, iar tu pe troieni?“ Ea răspunse:
„Hero-nălțată zeiță, născuto din marele Cronos,
Spune-mi tu mie ce vrei; sînt gata să fac ce vei cere,
Dacă putea-voi s-o fac și ar fi cu putință-a se face.“
Hera cu gîndul vicleau începu după asta s-o roage:
„Dă-mi a iubirii putere și dorul cu care tu birui
Totul în lume, pe zeii cei nemuritori și pe oameni;

170–179 Tălmăcirea exactă a acestor versuri a suscitat numeroase controverse. Interpretarea cea mai plauzibilă — confirmată de datele arheologice — a epitetelor hom. *triglēna* și *moróenta* (care caracterizează numele obiectului propriu-zis, *hérmata* „cercei, pandantive auriculare“) impune următoarea reprezentare: cerceii erau prevăzuți fie cu trei deschideri simetric dispuse, în formă orbiculară (de dimensiunea globului ochilor), fie, mai curînd, cu trei pietre prețioase (briliante sau turnate în aur) rotunde, de forma ochilor (hom. *glēnē, glēnos)*, măiestrit confecționate *(moróenta)* sau împrăștiind reflexe strălucitoare. Mai puțin plauzibilă este interpretarea, acceptată de P. Mazon, D.M. Pippidi ș.a., în conformitate cu care epitetul *moróenta* se referă la forma sau grosimea bobițelor „asemănătoare cu murele“. Cf. G.Ch. Crusius — E.E. Seiler, *Vollständiges Griechisch-Deutsches Wörterbuch über die Gedichte des Homeros und der Homeriden*. Leipzig, 1857, s.v. *triglēna, moróenta;* A. Pierron, *ed. cit.* p. 62; P. Mazon, *ed. cit.*, p. 47; D.M. Pippidi, *ed. cit.*, p. 267.

Pîn'la hotarul pămîntului vreau să mă duc spre vederea
Lui Ocheanos, al zeilor tată, și-a mamei lor Tethys.
Dînșii acasă la ei m-au ținut și crescutu-m-au bine,
Cînd m-au primit de la Rea, cînd Zeus pe tatăl său Cronos
L-a repezit sub pămînt și sub mare pe lumea cealaltă,
Merg pe la dînșii să-i văd și să curm a lor veșnică sfadă.
Doar e destul de cînd ei tot stau învrăjbiți și de ciudă
Nu se apropie unul de altul, nici dorm împreună.

196 „Ocheanos, al zeilor tată": în greceşte, *theôn génesin* „originea zeilor". Se afirmă aici, ca și mai jos, vv. 240—241, 296, o ipostază cosmogonică net diferită de aceea întîlnită la Hesiod, *Theogonia*, v. 133 (în *ed. cit.*, p. 29): *Iar, din unirea cu Cerul,/ [Gaia, N.N.] născu pe-nspumatul Oceanos*, unde rolul divinității primordiale revine Pămîntului (Gaia), și nicidecum lui Okeanos. Ipostaza homerică a lui Okeanos — apa ca matcă fundamentală a universului — pare a fi mai veche decît mitologema hesiodică mai sus citată, așa cum afirmă diferiți exegeți (spre exemplu, P. Mazon, *ibidem*). Pe de altă parte, Okeanos însuși apare ca o divinitate cu statut mitologic propriu: el este soțul lui Tethys și strămoșul tuturor divinităților acvatice (rîuri, lacuri, mări, nimfe etc.). O interpretare ingenioasă a lui A. Pierron, *ed. cit.*, vol. II, p. 63 statuează în mod definitiv originea numelui și rolul zeiței Tethys: deși ea locuiește în zonele adînci submarine (cf. 1, 355—356; 530), și aceasta datorită faptului că este soția lui Okeanos, Tethys nu reprezintă, în mitologia homerică, personificarea adîncurilor mării, deci personificarea mării înseși, ci a pămîntului, în conformitate cu originea numelui ei, *Tethys* fiind pus în legătură cu substantivul v. gr. *tēthē* „bunică"; deoarece la Homer marea nu este niciodată caracterizată prin „hrănitoare, roditoare, care oferă hrană etc.", ci, dimpotrivă, este „sterilă, nerodnică" *(atrýgetos)*, rezultă că Tethys reprezintă personificarea originară a rodniciei pămîntului. În favoarea simbolismului marin al divinității Tethys pledează însă Adelina Piatkowski, care aduce spre comparație o mitologemă similară mesopotamiană despre împreunarea apelor dulci *(Apsu)* cu cele sărate ale mării *(Tiamat)*, considerînd posibilă o influență a străvechilor concepții cosmo-teogonice din Orientul antic asupra mythos-ului grec. Cf. *Filosofia greacă pînă la Platon*. I. Partea 1. Redactori-coordonatori A. Piatkowski și I. Banu. București, 1979, p. 23. După Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, p. 456, Okeanos și Tethys incorporau cele două principii fundamentale, heterosexuale, ale Apei primordiale, „perechea originară din care au ieșit zeii și întreaga realitate" *(ibid.)*.

Dacă voi face cu vorbele mele amîndoi să m-asculte
Și să s-apropie iară cu dragoste ca și-nainte,
O să mă bucur din parte-le-n veci de iubire și cinste."
Asta ca zise, iar galeșa zînă Afrodita-i răspunse:
„Nu se cuvine și nici că se poate să nu-ți fac pe voie,
Tu ești soția lui Zeus, a zeului cel mai puternic."
Cum a grăit, Afrodit-a și scos de sub pieptu-i colanul
Cel înflorat și pestriț, în care stau vrăjile toate,
Dragoste, dor împreună cu dulci tăinuiri de iubire
Și-ademenirea ce pînă și mintea-nțelepților fură.
Ea îl întinse zeiței rostindu-i cuvintele aceste:
„Ține colanul acesta la sîn tăinuiește-ți-l bine,
Vrăjile toate-s în el, și crede că nu te-i întoarce
Fără să-ți fi împlinit înainte dorința și gîndul."
Astfel îi zise, iar Hera-i zîmbi mulțumită privind-o,
Și bucuroasă la sîn își ascunse pe urmă colanul.
Cînd Afrodita, copila lui Zeus, acasă se-ntoarse,
Hera, Olimpul lăsînd și sărind de pe culme la vale,
Trece-n Pieria și prin Ematia cea desfătată
Peste-nălțimile munților plini de ninsoare din plaiul
Tracilor, buni călăreți; ea nici nu atinge pămîntul.
Iar de pe muntele Atos dă fuga pe undele mării
Pînă sosește la Lemnos, orașul măritului Toas.
Ea întîlnindu-se acolo cu fratele morții, cu Somnul,
Prietenos îl apucă de mînă și-ncepe să-l roage:
„Somnule, care domnești peste toți muritorii și zei,
Dacă vreodată-mplinitu-mi-ai ruga, m-ascultă și astăzi,

225 Prezența tocmai în Lemnos a Somnului (hom. *Hýpnos)*, conceput ca o divinitate de sine stătătoare, probabil personificarea divinizată a forței de neevitat și — în instanță extremă — tanatice existente prin somn, a suscitat controverse încă din antichitate. Interpretarea criticilor alexandrini pornea de la un detaliu mitologic: Somnul era îndrăgostit de una din Grații, iar Hephaistos — zeul venerat în mod special în Lemnos — era căsătorit, după o versiune mitologică, cu Kharis, soră a Grațiilor (cf. *infra*, 18, 372), de unde apropierea de Lemnos a zeului somnului; această explicație, plauzibilă în sine, omite faptul că Hephaistos locuia, dimpreună cu ceilalți zei, în Olimp și nu în Lemnos. O altă interpretare, aparținînd scoliaștilor, care au introdus chiar în text un vers confecționat

Eu o să-ţi fiu după asta de-a pururea mulţumitoare,
Ochii cei mari luminoşi ai lui Zeus tu fă-mi-i s-adoarmă
Iute cînd eu mă voi pune cu dragoste alături de dînsul.
Darul ce tu vei primi de la mine-i un scaun de aur,
Mîndru şi nemuritor; îl va face fecioru-mi Hefestos,
Meşter vestit, şi va pune la poalele tale, sub tine,
Un scăunaş, ca pe el să-ţi razemi picioarele dalbe,
Cînd la ospăţ o să stai." Iar molcomul Somn îi răspunse:
„Hero-nălţată zeiţă, născuto din marele Cronos,
Pe-altul, oricare să fie din zeii cei fără de moarte,
Lesne aş putea să-l adorm, chiar apele lui Ocheanos,
Riul din care cu toţii noi zeii ne tragem fiinţa.
Însă de fiul lui Cronos eu nu pot de loc să m-apropii
Necum pe el să-l adorm, de nu-mi dă el însuşi poruncă.
De-nvăţătură mi-a fost rugămintea ce tu mi-ai făcut-o
Mie-ntr-o zi mai demult, cînd Hercule, ne-nfricoşatul
Fiu al lui Zeus, venea de la Troia, pe care-o prădase,
Eu adormit-am atunci pe soţul tău bine-narmatul,
Dulce adumbrindu-l în somn. Tu ai vrut a lui Hercule moarte
Şi la plutirea-i pe mare stîrnit-ai un vifor de vînturi
Groaznice şi l-ai răznit dup-aceea spre insula Coos,
Singur, departe de-ai lui. Trezindu-se atunci, de mînie

ad hoc, presupune că Somnul se afla întîmplător în Lemnos, unde descinsese din Hades. Cf. A. Pierron, *ed. cit.*, pp. 65—66. În sfîrşit, este de semnalat ipoteza lui Paul Mazon, *ed. cit.*, vol. III, p. 49, n. 2, în conformitate cu care la Lemnos exista un cult străvechi al somnului, despre a cărui menţiune nu a rămas însă nici o urmă arheologică sau narativă.

230–231 Peripeţiile întoarcerii acasă a lui Herakles, primul cuceritor al Troiei, alcătuiau, după cum se poate reconstitui din aceste sumare indicaţii, subiectul unui ciclu epic aparte, un *Nóstos (Poem al întoarcerii)* extrem de vechi, similar, probabil, ca factură poemului ciclic ulterior al *Întoarcerilor (Nóstoi)*, unde se relatau episoadele diverselor rătăciri pe mare şi pe uscat prin care au trecut aheii după cucerirea cetăţii lui Priam. Aşa cum judicios presupune Paul Mazon, *ed. cit.*, pp. 50—51, n. 1, nostos-ul heracleic trebuie inclus într-un poem epic mai vast, o *Heracleidă* conţinînd: naşterea eroului şi duşmănia Herei (cf. *infra*, vv. 317—319 şi 19, 95—97); lupta lui Herakles cu monstrul marin de la Troia (20, 137—141); muncile eroului aflat în subordinea lui Eurystheus şi ajutat de Atena (8, 355—358; 15, 631); cucerirea Troiei lui Laomedon (5, 626—630);

Zeus pe zei îmbrîncea în palat şi umbla după mine
Mai ahtiat să m-arunce din cer în prăpastia mării;
Mă izbăvi însă Noaptea ce oameni şi zei potoleşte,
Eu am sosit-o din fugă, iar lui i-a trecut supărarea,
Doar se temu să nu vatăme Noaptea fugară. Şi-acuma
Stărui tu iar să fac eu ceva care-i peste putinţă?"
'Nalta zeiţă ochioasă urmă mai departe din gură:
„Somnule, ce te-ngrijeşti tu de asta? De loc să nu-ţi pese
Oare-ţi închipui că Cel care bubuie-n nouri acuma
Va ajuta pe troieni ca pe fiu-său Hercule odată?
Vino, căci am să te-nsor cu una din zînele Graţii
Tînără-n floare, şi-a ta o să fie pe veci ca nevastă
Tocmai aceea pe care mereu o doreşti, Pasitea."
Asta ca zise. El fu bucuros şi îndată-i răspunse:
„Repede jură-mi atunci pe apele Stixului negru
Nedezlegat jurămînt şi atinge cu dreapta pămîntul,
Lucia mare cu stînga şi martori să fie toţi zeii
De pe tărîmul celalt care stau împreună cu Cronos,
Jură că-mi dai de soţie pe una din zînele Graţii,
Numai pe care am dorit-o de-a pururea, pe Pasitea."
Asta el zice, iar Hera-l ascultă şi după dorinţa
Somnului strigă pe nume şi jură-se tare pe zeii
Care se cheamă Titani şi-şi au în Tartar locuinţa.
După ce ea jurămîntul rosti, amîndoi părăsiră
Imbros şi Lemnos şi grabnic se călătoriră prin nouri
Pînă sosiră pe muntele plin de dihănii şi ape,
Ida. Din mare, la Lectos ieşind pe uscat apucară
Şi sub picioarele lor se mişcau ale codrilor vîrfuri.
Somnul aici a rămas. Înainte ca Zeus să-l vadă,
El se sui pe un brad ce-n pădure pe Ida crescuse
Peste măsură de-nalt şi la cer ajunsese prin nouri.
Se îndosise pe-acolo-ntre crengile bradului Somnul
Şi era tocmai ca pasărea cea cu viers dulce din plaiuri,

reîntoarcerea (14, 248—251; 15, 25—29); rănirea (pedepsirea?) Herei şi a lui Hades, într-un război (sau în mai multe lupte separate) la care se fac aluzii în cursul *Iliadei* (5, 382—393; aluzii la aceste episoade în 11, 671—675 şi 8, 360—362).

Halchis numită de zei, de oameni numită Chimindis.
Grabnică Hera urcă după asta Gargaros, ţuguiul
Marelui munte. Dar cum o zări nouratieul Zeus,
Pofta iubirii deodată-i întunecă mintea-nţeleaptă
Tocmai ca-n oara dintîi cînd odată, luîndu-se-n braţe,
S-au drăgostit pe ascuns şi fără să ştie părinţii.
Zeul de Hera s-apropie,-i zice pe nume şi-ntreabă:
„Hero,-ncotro ai pornit aşa din Olimp repezită?
N-ai doar teleaga şi caii să sui spre-a te duce oriunde."
Hera zeiţa, cu gînduri viclene, răspunse lui Zeus:
„Tocmai la capul pămîntului am să mă duc spre vederea
Lui Ocheanos, al zeilor tată, şi-a mamei lor Tethys;
Dînşii acasă la ei m-au ţinut şi crescutu-m-au bine.
De-asta voi merge să-i văd şi să curm a lor veşnică sfadă,
Doar e destul de cînd ei tot stau învrăjbiţi, şi de ciudă
Nu se apropie unul de altul, nici dorm împreună.
Caii m-aşteaptă la poalele muntelui Ida, de unde
Au să mă poarte-n coligă zburînd pe uscat şi pe ape,
Dar am venit din Olimp de dragul tău numai; mi-e doară
Nu cumva tu să te superi apoi, dacă-n taină m-oi duce

285 Identificarea ornitologică rămîne, în ciuda tuturor eforturilor întreprinse în această direcţie încă din antichitate (vezi, spre exemplu, Plinius Maior, *Naturalis Historia*, 10, 8 apud A. Pierron, *ed. cit.*, p. 69), imposibil de efectuat. Se remarcă dubla denominaţie a păsării, atribuită „limbajului" divin (recte, „sacru") şi celui comun, fapt de altfel întîlnit în cuprinsul epopeii (vezi, spre exemplu, 1, 401). Această dihotomie (vezi şi *supra*, 5, 333 şi urm.), este explicată de Victor Bérard (apud Aram M. Frenkian, *Le monde homérique. Essai de protophilosophie grecque*. Paris, 1934, p. 46) prin reminiscenţele semitice pe care epopeea homerică le conţine în virtutea unei ipotetice origini orientale a acesteia.

293 Asupra unor dezvăluiri de acest fel, precum şi asupra unor fragmente similare celor care urmează *(infra*, 321—322; 340—345) şi-a îndreptat critica acerbă Platon în *Statul (Politeta)*, 3, 390 c (în ediţia *Platon. Oeuvres complètes*. Tome VI. *La République. Livres I—III*. Texte établi et traduit par Émile Chambry. Paris, „Les Belles Lettres", 1970, p. 98), acuzînd poezia în genere, şi cea homerică, în mod special, de impudicitate şi ireverenţiozitate faţă de zei.

La Ocheanos acasă, la rîul cu albie-afundă."
Se-mpotrivi însă Cel care-nvolbură norii şi zise:
„Hero, nu-i grabă, pe-acolo te poţi repezi mai pe urmă.
Haide mai bine la dragoste aici să ne dăm laolaltă,
Nici de-o zeiţă vreodată şi nici de-o femeie pe lume
Nu mă-ndrăgii cu o astfel de patimă, nici de nevasta
Lui Ixion, maica lui Piritou cel cuminte ca zeii;
Nici de subţirea în glezne Danae, sulegeta fiică
A lui Acrisiu, din care născutu-s-a-n urmă Perseus,
Fiul meu cel mai de pomină dintre vitejii din lume;
Nici de frumoasa Europa, copila vestitului Fenix,
Care pe Minos născu şi pe cel ca un zeu Radamantis,
Nici pe la Teba cîndva de Semela şi-Alcmena, din care
Una pe Bachus născu şi cu el veseliile lumii,
Iară cealaltă pe Hercule, fiul meu cel mai puternic,
Nici de zeiţa crăiasă Demetra cu mîndrele plete,
Nici de slăvita Leto; nici Hero, de tine vreodată
Cum după tine acum ard şi mă biruie farmecul dulce."
Dar îl deszise pe el zeiţa cu gînduri viclene:
„Ce fel de vorbă ai rostit, tu vajnice fiu al lui Cronos?
Dacă poftești să te culci din dragoste acuma cu mine
Tocmai aicea pe-o culme de plai unde totul se vede,
Ce-are să fie cînd, Doamne ferește, vreun zeu de departe
O să ne vadă-mpreună şi-apoi se va duce s-o spuie
Zeilor? Eu după asta, desprinsă din brațele tale,
Nu mai pot pragul să-ţi calc, din parte-mi ar fi o ruşine.
Dacă vrei tu înadins şi inima ta o dorește,
Ai un iatac, e zidit de fiul tău meșter Hefestos,
Şi-are o trainică uşă-ntărită vîrtos cu usciorii,
Haidem acolo-mpreună să stăm, dacă asta ţi-e vrerea."
Dar viforaticul Zeus din nou împotrivă răspunse:
„Hero, să n-ai nici o grijă că poate cumva să te vadă

[305] „rîul": în original, această precizare lipsește, deși Okeanos apare, în concepția homerică, drept un „rîu", un curs de apă deosebit de mare, care înconjură pămîntul de jur împrejur (a se vedea 18, 388; 594—595). El se identifică, în cele patru puncte cardinale, cu limita, „hotarul" pământului locuit (cf.,

Vreun muritor ori un zeu, căci am să te-acopăr c-un nour
Mare de aur, de nu va putea să te vadă chiar însuşi
Soarele, a cărui lumină e cea mai afund răzbitoare."
Zise Olimpianul şi-n braţe soţia-şi cuprinse.
Glia cea sfîntă sub ei dă fragedă iarbă din sînu-i,
Proaspăt trifoi parcă umed de rouă, şofran şi zambilă,
Şi pe-acest moale aşternut de iarbă şi flori îndesite,
Peste pămînt se culcară şi se-nvăluiră c-un nour
Plin de lumină aurie, iar roua pica sclipitoare.
Astfel în tihnă dormea pe Gargaros părintele Zeus,
Dragostea, somnu-l învinse ţiindu-şi în braţe soţia.
Somnul uşor după asta dă fuga pe loc la corăbii,
Vestea s-aducă la zeul Poseidon Cutremurătorul.
Dînsul în faţă-i oprindu-se, zise cuvinte ce zboară:
„Repede ajută pe-ahei, priieşte-le bine, Poseidon.
Dă-le o clipă măcar să biruie pînă ce Zeus
Doarme, căci eu am putut să-l îmbrobod în moale somnie,
După ce Hera-l smomise pe el să se culce-mpreună."
Asta cuvîntă şi pleacă spre alte vestite noroade.
Zeul, mai tare-nteţit, porneşte pe-ahei să-i ajute;
Deci se răpede-naintea oştirii şi strigă zorind-o:
„Oare şi astăzi, argii, vom lăsa noi să biruie Hector,
Vasele el să ne ia şi să capete-naltă mărire?

supra, vv. 195—196; *Od.* 4, 563 — original —): la răsărit, din Okeanos apar zorile *(Ēōs)*, soarele *(Ēélios)* şi stelele (cf. 7, 410—411; 19, 1—2; *Od.* 22, 197 — original —); la asfinţit, aceleaşi astre se cufundă tot în Okeanos (8, 478); la limita de miazăzi locuiesc pigmeii asaltaţi mereu de cocori o dată cu venirea iernii în ţinuturile aflate la polul opus (3, 3—7); pentru marginea cea mai îndepărtată dinspre miazănoapte, constelaţia Ursei este aceea care nu coboară niciodată dedesubtul orizontului sau, cum afirmă textul, „nu scapătă-n apele lui Ocheanos" (18, 478; *Od.* 5, 275 — original —). După unele detalii din *Odiseea*, de o parte a lui Okeanos, dincolo de limita pămîntului locuit, se află, la asfinţit, Hades-ul *(Od.* 10, 508 — original), iar de cealaltă parte cîmpia fericiţilor, *Ēlýsion pedíon (Od.* 4, 563—569, original). Cf. G. Ch. Crusius — E.E. Seiler, *Vollständiges griechisch-deutsches Wörterbuch über die Gedichte des Homeros und der Homeriden*, s.v. *Ōkeanós*.

Singur o spune şi-şi face o laudă, pentru c-Ahile
Stă pironit la corăbii cu inima neîmpăcată.
Mare nevoie de-Ahile noi nu vom avea, dacă-n luptă
Toţi ne-om sili înde-noi şi-apăra-ne-vom unii pe alţii.
Hai dar să facem cu toţii în felul cum eu vă voi spune:
Umerii s-acoperim cu cele mai mari şi mai bune
Paveze, capul s-ascundem sub chivere lucii, s-alegem
Lăncile cele mai lungi şi cutezători să purcedem.
Eu voi păşi înainte şi-am toată nădejdea că Hector
Nu va putea să mai ţie, oricît o fi el de năvalnic.
Cine-i voinic şi cu pavăză mică pe umăr, s-o deie
Altuia care-i mai şubred, iar el să ia una mai mare."
Zise, şi ei auzindu-l, voios după el se luară.
Armia-şi-o întocmiră, răniţi cum erau căpitanii,
Unul, Ulise, pe aici, mai încolo Tidid şi-Agamemnon,
Ei la tot insul grăbind dau arme şi schimbul făcură;
Bune cei buni de război, cei slabi luau arme mai proaste,
După ce-apoi se gătiră cu paloşe lucii de aramă,
Iute purceseră. Zeul Poseidon păşea înainte
Şi-avea-n mîna-i vînjoasă o sabie straşnic de lungă,
Care lucea ca un fulger. De el să s-apropie nimeni
Nu cuteza nicidecum; fioru-l prindea pe oricine.
Oastea şi-orînduie atunci din parte-i şi falnicul Hector
Şi se sumet amîndoi, Poseidon albastru-mpletatul
Şi al lui Priam fecior, la luptă din cele mai crunte,
Unul pe-ahei sprijinind, celalt pe troieni, iar noianul
Mării spre tabăr-aheilor clocotitor se revarsă.
Oştile atunci laolaltă c-un strigăt nebun năvăliră.
Nu e nimic mai grozav nici vuietul undelor mării,
Cînd le izbeşte de mal sufiîndu-le amarnicul Crivăţ,
Nici bubuitul pîrjolului cînd pe o vale de munte
Focu-şi întinde văpaia şi-ncepe să arză pădurea;
Nici vîjîitul de vifor, cînd el cu înverşun şi muget
Îngrozitor ameninţă stejarii cei nalţi să-i doboare,
Cum a fost groaznicul chiot al oştilor la năvălire.
Falnicul Hector întîiul chiti cu o lance pe Aias,
Care sta-n faţă-i întors, şi nu-i dădu greş lovitura,
Ci-i nimeri pe la piept cele două curele aninate,

Cea de la spada ţintată-n argint, de la scut cealaltă;
Ele feritu-i-au fragedul trup. Şi-i fu ciudă lui Hector,
Dacă văzu că din mînă zadarnică-i fu lovitura
Şi o dosi în duium ocolindu-şi primejdia vieţii.
Dar la fugire-i, de jos luînd Aias Telamonianul
Un bolovan din grămada ce sta ca proptele la vase
Şi-ntre picioare se rostogoleau, şi trîntind bolovanul,
Spatele el îi pocni peste pavăz-aproape de ceafă;
Hector, izbit de pietroi, rotitu-s-a-n jur ca sfîrleaza.
Cum, de un trăsnet ajuns, se prăbuşe din rădăcină
Rupt un stejar şi împrăştie strașnic miros de pucioasă,
De-ncremeneşte oricine se află pe-aproape, cînd vede
Cît de hain este fulgerul marelui Zeus; tot astfel
Repede-n colb a căzut şi apriguI Hector, şi lancea
I se desprinse din mîini, şi scutul şi coiful asupra-i,
Şi-a zuruit peste el la cădere armătura de-aramă.
Iute alergară spre dînsul dînd chiot aheii; crezură
Toţi că pun mîna pe Hector; ca ploaia căzeau azvîrlite
Lăncile asupra-i, dar nimenea n-avu noroc să-l înţepe
Nici să s-atingă de el, căci repede-l împresurară
Cei mai de frunte troieni, Polidamas, Eneas, Agenor
Şi-al licienilor Domn Sarpedon şi Glaucos alesul.
Nici luptătorii ceilalţi nu steteră, ci se grăbiră
Spre apărare ţiind în faţă-i rotundele scuturi,
Soţii lui Hector din toi, luîndu-l pe braţe,-l purtară
Pînă la caii cei iuţi care acolo, feriţi de bătaie,
Stau la o parte cu-al lor vizitiu şi cu carul. De-acolo
Ei spre cetate-l porniră, iar Hector gemea de durere.
Cînd au sosit pe la vadul frumos-curgătorului Xantos
Cel cu vîrteje de ape obîrşite din veşnica slavă,
Descălecară din car şi îndată cu apă-l stropiră;
Hector în fire-şi veni după asta şi ochii deschise
Şi, sprijinit în genunchi, vărsă un cheag negru de sînge,
Dar se lăsă el în spate din nou şi pe ochii-i se-ntinse
Noaptea durerii, căci tot îl ţinea pironit lovitura.
Cum văd aheii că Hector acum e departe de-ncaier,
Toţi la troieni se îndeasă mai tare setoşi de bătaie.
Tabăr-asupra lui Satnios intele Aias Oilidul
Cel mai întîi, şi-l împunge cu lancea pe Satnios, care
Fuse născut lui Enop de o gingaşă zînă de ape

La Satniois pe mal, cînd el păstorea o cireadă.
Aias, trăgaci iscusit, în coaste-l înțepă de-aproape,
El se răstoarnă pe jos și-n juru-i troienii și-aheii
Prind să se-nhațe la luptă pe viață și moarte. Și-acolo
Sare la mijloc atunci al lui Pantus fecior, Polidamas,
Lancea rotind, și însuliță-n umăr la dreapta pe fiul
Lui Areilic Protoenor, și acolo prin umăr îi trece
Vajnica lance. El cade bufnind și împumnă țărîna;
Chiuie din răsputeri și strigă fălos Polidamas:
„Iată ce poate feciorul lui Pantus! Vezi bine că lancea
Nu i-a zburat în zadar din mîna-i vînjoasă. O poartă
Prinsă de trup un dușman. Bag-seama, toiag o să-i fie
Ca să se sprijine el la mersu-i pe lumea cealaltă."
Zise, iar lauda lui pe ahei îi mîhni, și mai tare
Scoase din fire pe Aias, pe fiul cel mare și vrednic
Al lui Telamon, fiindcă pe-aproape, căzu Protoenor.
De-asta, cînd el o pornise, cu lucie suliță Aias
Iute-l ochi. De năpastă ușor se feri Polidamas
Dîndu-se-n lături. În locu-i primi Arheloh lovitura
Al lui Antenor fecior, căci moartea-i ursiseră zeii.
Arma-l ajunge sub coif unde capul cu ceafa se-mbină,
Tocmai în șira spinării, și coardele-i taie amîndouă,
Capul și gura-i și nările-ntîi s-au atins de țărînă
Și dup-aceea genunchii cu pulpele lui la cădere.
Strigă și Aias atunci oșteanului bun Polidamas:
„Vezi, Polidamas, și spune-mi tu mie curat adevărul,
Nu ne-o răstoarce de-ajuns acesta cu moartea-i pieirea
Lui Protoenor? De rînd nu-mi pare nici el, nici părinții.
Ba după chip bănuiesc că-i frate ori fiu lui Antenor,
Bun la strunitul de cai; că prea mult și-aduce cu dînsul."
Zise și bine ghici. Îi duru pe troieni, iar Acamas,
Fratelui dînd ocrotire, cu lancea lovi pe Promahos
Beoțianul, cînd el tîra pe-Arheloh de picioare;
De-asta și chiuie Acamas și-argiilor strigă cu fală:
„Voi cei cu arcul viteji, care faceți mereu pe grozavii
Nu numai noi îndelung ne vom duce necazul și greul,
Fi-veți și voi doar odată striviți ca voinicul acesta,

Uite cum doarme Promahos acum toropit de-a mea lance,
Dar trebuia răzbunată de mine mai repede moartea
Fratelui meu, că de aceea și poate între oameni oricine
S-aibă un frate cu el, ca omoru-i apoi să răzbune."
Zise, iar lauda-i asta umplu pe argii de mîhnire
Și mai cu seamă-ndîrji pe al oastei vultan Penelaos,
De năvăli spre Acamas. Dar nu sta acesta să-nfrunte
Furia lui Penelaos, și-n locu-i căzu al lui Forbas
Fiu Iliones, avutul în turme, iubitul de Hermes,
Zeul averii, de aceea și zeul îi dase destul-avuție.
Forbas avu un fecior, unul singur, pe acest Iliones;
Dar Penelaos acuma pe el îl ochi sub sprîncene,
Tocmai la ochi, și țîșnit îi fu ochiul, că lancea-l împunse
Și-i răsări în cerbice. Căzu Iliones și-n țărnă
Stete cu brațe lungite. Dar scoase pe loc Penelaos
Spada tăioasă și-n ceafă-l izbi; împreună cu coiful
Capu-i poceni la pămînt. Sta încă năstrușnica lance
Înțepenită în ochi. Ca pe-o floare de mac ridicîndu-i
Țeasta, zicea la troieni Penelaos fălindu-se astfel:
„Mergeți acuma să spuneți, troienilor voi, la părinții
Bietului Domn Iliones să-și plîngă feciorul acasă,
Doar și femeia voinicului nostru Promahos, răsadul
Lui Alegenor, destul va jeli pe bărbatu-i în țară,
Cînd de la Troia-napoi s-or întoarce-n corăbii aheii."
Asta el zise, iar dînșii pătrunși de fioru-ngrozirii,
Care-ncotro se uitau ca să scape de groaznică moarte.
Muzelor olimpiene, voi spuneți-mi cine e-ntîiul
Care-ntre-ahei avu parte de pleanuri udate de sînge,
Cînd a războiului cumpănă-ntoarse slăvitul Poseidon?
Aias cel mare întîiul cu arma ucise pe Hirtiu,
Fiul lui Girt, căpetenia mizilor tari de vîrtute
Iar Antilohos pe Mermeros îl încolți și pe Falche
Și Merione pe doi, pe Moris și pe Hipotion,
Iar Perifet și Protoon căzură sub arma lui Teucru;
Pe Hiperenor, un cap de oștire, îl lovi în deșerturi
Craiul Menelau, cu sulița prin măruntaie-l străpunse,
Sufletul lui Hiperenor prin rana-i deschisă deodată
Se mistui și a ochilor zare-i se stinse sub pleoape.
Sprintenul Aias Oilidul răpuse o mulțime, căci nimeni
Nu era vrednic ca el și bun de picior la gonirea
Cetelor de luptători, cînd ele luau fuga de spaimă.

CÎNTUL XV

Zeus reînvie puterile lui Hector și sporește năvala troienilor (1—275). Luptele ajung la corăbii (276—643). Hector încearcă să le dea foc (643—731).

Cînd după asta troienii trecură parcanul și șanțul
Fuga luînd și-o grămadă pieriră de mînile-ahee,
Numai aproape de care opriră și-acolo stătură
Galbeni de teamă, năuci. Dar Zeus din somn se deșteaptă
Lîngă soția-i, zeița cu tronul de aur, pe culmea
Idei, se scoală-ntr-un cot, spre tabără ochii și-aruncă,
Vede-n risipă fugari pe troieni, și gonindu-i din urmă
Vede pe-ahei și pe zeul Poseidon alături de dînșii,
Iar pe cîmpie sta Hector întins, ocolit de tovarăși;
Firea-și pierduse, cu greu mai putea să răsufle, din gură
Sînge vărsa, că doar nu-i fuse dată lovirea din mîna
Celui din urmă dușman. Îi fu milă lui Zeus de dînsul
Și, pe sub gene sălbatic privind, așa către Hera
Zise: „Abraşo, desigur a ta-i uneltirea vicleană,
Care pe Hector îl scoase din toi și-a pus oastea-i pe fugă.
Nu știu de nu vei fi tu cea dintîi să te bucuri de rodul
Astei haine urzeli, dacă nu te voi bate cu biciul.
Oare-ai uitat cum ai fost tu de sus spînzurată? Prinsesem
Cîte-un ilău de picioarele tale și-n lanțuri de aur
Brațele ți le-ncordasem pe veci. În senin și prin nouri
Tu atîrnai, iară sus pe Olimp obidiți erau zeii;
Nu putea nimeni atunci să s-apropie să te dezlege,
Cum l-apucam de picior pe oricine-l zburam peste pragul
Cerului, de ajungea leșinat la pămînt. Dar cu totuși

Nu fui în stare să-mi năduș necazul că tu peste fiu-mi
Hercule cu ajutor de la Crivăț stîrnit-ai furtuna
Și ca să-l pierzi pe viteaz i-ai dat drumul pe marea pustie
Și l-ai zvîrlit pe la Coos, ostrovul cel bun de ședere.
Eu însă l-am izbăvit și adusu-l-am iarăși în Argos,
Țara pășunii de cai, după multele trude și cazne.
Asta-ți aduc eu aminte ca tu să te lași de amăgire
Și să pricepi că de loc nu te-ajută iubirea, cu care
M-ai înșelat, părăsind cu gînduri viclene Olimpul."
Asta grăi el atunci. Dar zise zeița-ngrozită:
„Martor iau cerul de sus, iau martor pămîntul acesta,
Jur și pe Stixul, șuvoiul din iad, care e jurămîntul
Cel mai înalt și mai strașnic al zeilor cei fără moarte,
Jur și pe capul tău sfînt și pe patul ce ne împreună,
Și pe acesta zadarnic eu nu m-aș jura niciodată,
Nu cu a mea învoire Poseidon, Cutremurul lumii,
Strică lui Hector și armiei lui și ajut-aheimca,
Ci de la sine o face cum inima-l povățuiește,
Prinse doar milă de-ahei, că-i vede cum pier la corăbii.
Las'că-l înduplec pe el s-apuce-ncotro ți-e porunca,
Tu Înnourate." Zîmbind răspunse părintele lumii:
„Dacă mărita mea Doamnă, tu, Hero, de acum înainte
Una cu mine-ai gîndi și alături mi-ai sta în divanul
Zeilor, cred că Poseidon, chiar altfel de ar vrea el să fie,
Repede, așa cum vrem noi amîndoi, o să-și schimbe purtarea.
Dacă tu drept ai grăit și cu tot înadinsul la mine,
Du-te la zei chiar acuma și cheamă pe Iris încoace
Și pe Apolon, arcașul slăvit, ca îndată să meargă
Iris la tabăr-aheilor cei înarmați în aramă
Și împăratului mării să-i spuie să lase războiul
Nezăbovind și să plece la dînsul acasă, iar zeul
Febos Apolon atunci la harță să-ndemne pe Hector
Și să-i insufle tărie, să-și uite durerea, de care
Suferă încă și-acum, și așa să dea piept cu aheii
Ca să-i înfrîngă din nou, la mișelnică fugă silindu-i.
Ei risipindu-se atunci, năvală vor da la corăbii
Unde tot colcăie-Ahile, iar el va oști pe Patroclu,

Dragu-i prieten, pe care-nainte sub ziduri la Troia
Hector apoi o să-l culce, în vreme ce el va răpune
Droaie de tineri voinici între care va fi și Sarpedon,
Fiul meu. Și înfuriat va ucide pe Hector Ahile,
Iar după asta eu face-voi neîncetat să urmeze
Dinspre corăbii dosirea troienilor pînă ce-aheii
Troia cea-naltă lua-vor apoi după sfatul Atenei.
Totuși eu n-o să-mi astîmpăr mînia și n-o să dau voie
Nici unui zeu ca să vie să apere oastea danae
Pînă ce n-oi împăca pe Ahile-mplinindu-i dorința
Cum juruit-am întîi și m-am învoit aplecîndu-mi
Capul, în ziua cînd Tetis zeița-mi căzu la picioare
Și mă ruga să-l înalț pe cuceritorul Ahile."
Zise, iar Hera zeița, plecată la voia lui Zeus,
Merse, din Ida pornind, pe marele munte Olimpul.
Tocmai ca gîndul în zbor, cînd omu-i umblat și cînd mintea-i,
Țări cîte toate știind, gîndește temeinic și zice:
„Duce-m-aș colo sau colo" și-apucă tot felul de cale,
Iute tot astfel atunci zbură în văzduh și zeița
Pînă sosi în Olimp. Acolo se duse la sfatul
Zeilor cei adunați laolaltă-n palatul lui Zeus.
Cum o văzură, săriră ei toți cu pocalele-ntinse.
Dînsa, lăsînd pe ceilalți, pocalul primi de la Temis
Cea-mbujorată, căci Temis întîia-i ieșise-nainte
Și începu s-o întrebe pe dînsa cu vorbe ce zboară:
„Hero, de ce ne vii oare așa speriată? Pesemne
Prea ai fost înfricoșată de soțul tău, fiul lui Cronos."
Hera, crăiasa brațalbă, răspunse mîhnită zeiței:
„Nu mă-ntreba tu de asta, o Temis, că doară și tu știi
Cît de avan este el și plin de trufie. Ci haide,
Vin'la bogatul ospăț, așază-te-n frunte cu zeii,
Și ai s-auzi împreună cu zeii ceilalți cîte chinuri
Ne mai așteaptă din partea lui Zeus. Și-mi pare că de-asta
N-o să se bucure oamenii toți deopotrivă și zeii,
Chiar dacă unii mai stau pe aici la petrecere veseli."
Asta vorbindu-le, zîna șezu. Auzindu-i vorbirea,

Zeii oftară-n palatul lui Zeus. Cu zîmbet pe buze
Hera stătu între ei, dar nu și cu fruntea senină
Peste sprîncenele-i negre, și zise cu ciudă la dînșii:
„Ce nerozie, ne tot supărăm ca nebunii pe Zeus
Și năzuim să ne punem cu el și din grai ori cu sila
Să-l potolim pe tiran. Dar unde stă el, de departe
Nu vrea să știe de noi, nu-i pasă, căci el în putere
Și-n vitejie se crede-apriat mai presus de oricine.
De asta răbdați-i tot răul ce el fiecărui trimite.
Mi-e chiar acuma să nu-l fi lovit nenorocul pe Ares,
Doar a căzut la război Ascalaf, care-i fuse-ntre oameni
Cel mai iubit, și de care se zice că el i-ar fi tată."
Asta ea spuse, și Ares cu mîinile-ntinse de jale
Bate-se-n coapsele-i tari, se vaietă și cuvîntează:
„Zeilor olimpieni, să nu vă-nciudați voi acuma
Dacă mă duc la război. Eu voi să răzbun numai moartea
Fiului meu; nu-mi pasă nici chiar de mă fulgeră Zeus
Și mi-o fi scris între leșuri, în sînge și-n praf să-mi dau duhul."
Asta rostind, a zorit apoi Groaza și Spaima să-nhame
Caii, iar el s-a încins cu armele-i scînteietoare.
Mai îndelung-ar fi fost și mai îndrăcită pornirea
Și-nverșunarea lui Zeus atunci, dacă Palas Atena
Nu-și lăsa tronul, pe care ședea, și dînd fuga prin tindă
Nu se lua după Ares. Ea scutu-i răpi de pe umăr,
Coiful din cap îi smuci și din pumnul lui zdravăn luîndu-i
Lancea, o puse deoparte și-așa se răsti dojenindu-l:
„Ares turbate, nebune, ești dus de pe lume. Zadarnic
Ai tu urechi de-auzit; pierdutu-ți-ai capul, rușinea.
N-auzi ce-acuma ne zise vestindu-ne Hera, zeița
Care de-abia a venit de la Zeus, din muntele Ida?
Nu cumva vrei tu să fii copleșit de o groază de amaruri
Și să te-ntorci pe Olimp cu de-a sila, zdrobit de mîhnire,
Iar pe noi toți, care sîntem aici, să ne-ajungă potopul?
El în curînd va lăsa pe troieni și pe-ahei și-o să vie
Înverșunat pe Olimp; năpustindu-se asupră-ne dînsul

O să ne-apuce pe rînd, pe toți, vinovați, fără vină.
Te sfătuiesc dar să lași supărarea iscată de moartea
Fiului tău, că și alții mai buni și mai tari de vîrtute
Cad și-o să cadă mereu cît e lumea. Și-apoi i-anevoie
Viața la orișice neam și odraslă de oameni să mîntui."
Zise și-ndată pe tron îl duse pe Ares să șadă.
Hera, din sală ieșind, chemă pe arcașul Apolon
Ca și pe Iris, a zeilor nemuritori vestitoare,
Și-amînduror le grăi dup-aceea cuvinte ce zboară:
„Mergeți pe Ida mai iute, c-așa e porunca lui Zeus.
Cum veți ajunge pe-acolo și da-veți cu ochii de dînsul,
Faceți întocmai cum el de la voi va pofti și va cere."
Asta rostindu-le, Hera se-ntoarse-napoi și în scaun
Se așeză. Amîndoi însă ei într-o clipă zburară
Pînă sosiră pe muntele plin de izvoare și fiare,
Unde găsiră pe Zeus departe privind de pe-o culme,
Sus pe Gargaros; un nor cu miresme plutea împrejuru-i.
Ei se opriră-naintea înnoratului fiu al lui Cronos,
Care-i văzu bucuros și n-avu mînie pe dînșii,
Doar se grăbiră amîndoi să asculte de spusele Herei.
El către Iris întîi așa începu să cuvînte:
„Du-te tu repede, Iris, vestește-mpăratului mării
Tot ce din parte-mi demînd, nimic nu scorni de la tine,
Povățuiește-l să lase războiul, să curme bătaia,
Și să se ducă-napoi între zei ori la dînsul în mare.
Dacă el nu vrea s-asculte și sfatul meu nesocoti-va,
Seama să ia și să chibzuie bine, căci poate
N-o să se bizuie, cînd o să tabăr la el, să mă-nfrunte,
Oricît o fi de voinic, eu tot sînt cu mult mai puternic
Și mai în vîrstă ca el, și totuși se-ncumet-a crede
C-ar fi totuna cu mine, de care au frică și alții."
Asta el zice, iar vinteța zîn-aripată-l ascultă
Și de pe Ida din munte ea zboară de-a dreptul la Troia.
Cum repezită din nouri ninsoarea sau grindina rece
Zboară suflată de crivățul care-nsenină văzduhul,

159 Hexametrul poate fi refăcut prin completarea cu o unitate metrică: *Seama să ia și să chibzuie bine, căci poate el singur* ș.a.m.d.

167 „care-nsenină văzduhul": în original, *sub villoarea lui Boreas cel izvorît din văzduh*. Tălmăcirea poate fi modificată în felul următor: *Zboară suflată de crivățul ce din văzduh izvorăște*.

Repede-așa se coboară și Iris la vale; s-abate
Pe la slăvitul Poseidon, Cutremurul lumii, și-i zice:
„Tu cel cu plete albăstrii, care-ncercui pământul, Poseidon,
Vin să-ți aduc o solie din partea-narmatului Zeus.
Roagă-te el să te lași de război, să te tragi din bătaie,
Și să te duci înapoi între zei ori în mare la tine.
Dacă tu n-o să-l asculți și nesocoti-vei rugarea,
El amenință că vine pe-aici să se bată cu tine,
Gata fiind de război. De aceea și te sfătuiește
Armele să-i ocolești; el zice că-i mult mai puternic
Și mai în vîrstă ca tine; tu totuși te-ncumeți a crede
C-ai fi totuna cu dînsul, de care au teamă și alții."
Dar mîniindu-se foarte, Cutremurul lumii răspunse:
„Vai că semeț mai vorbește, deși e voinic, dacă silnic
Vrea să mă-nstrune pe mine, un Domn deopotrivă cu dînsul.
Fiii lui Cronos sînt trei, și toți avem mamă pe Rea,
Zeus și eu și al morților stăpînitor care-i Hades.
Lumea în trei fu-mpărțită, și-o parte primi fiecare;
Marea căruntă de spume ca veșnică sălășluire
Mie la sorț mi-a căzut, lui Hades a iadului beznă,
Cerul întins i-a fost dat, cu norii și slava, lui Zeus;
Naltul Olimp și pămîntul de-a valm-au rămas tuturora.
De asta eu n-am să mă iau după Zeus, deși este tare,
Dar liniștit el ca Domn să-și cate de-a treia lui parte
Și cu tăria de arme să nu mă mai înfricoșeze
Ca pe-un famen. Mai bine cu strașnice vorbe să-și mustre
Fiii și fetele-i care-s datori să-i asculte porunca."
Iris cea iute ca vîntul așa lui Poseidon îi zise:
„Tu cel cu plete-albăstrii, care-ncercui pământul, prea aspru
Și dușmănos ți-i răspunsul; să-l duc eu așa chiar lui Zeus?
N-o să-ți iei seama cumva? Se mlădie firea cea bună,
Știi că zăcașele Furii se dau după cine-i mai mare."

Zeul al lumii cutremur la asta zeiței răspuns' :
„Tare frumos e ce-ai spus tu din partea ta, Iris zeiță,
Bine-i cînd un vestitor e cuminte și știe măsura,
Însă mă doare grozav, că tocmai pe unul ca mine,
Domn deopotrivă cu el după cum ne-a fost partea și scrisa,
Zeus e gata să-l mustre cu vorbe din pizmă pornite;
Eu îns-acum mă supun și-năduș în mine năduful.
Dar încă una-ți mai spun și-așa-l amenințț; dacă dînsul
N-ar ținea seamă de mine, de Palas Atena, de Hera
Și de Hefest și de Hermes, și are să cruțe cetatea
Troia cu zidu-i înalt și n-o să mai vrea el s-o darme
Și aheimii cu asta să dea izbîndire deplină,
Una să știe, că n-o să ne-mpace pe noi cît e lumea."
Asta Poseidon rostind, din tabăr-aheilor pleacă
Și se cufundă în mare, de plîng după dînsul aheii.
Zise lui Febos Apolon atunci nouraticul Zeus:
„Fiule, du-te la Hector, viteazu-narmat în aramă;
Fratele meu care zguduie și împresoară pămîntul
Iată că-n mare s-a dus și așa s-a ferit de mînia-mi
Înfricoșată, căci armele noastre puteau să răsune
Pînă la zeii din iad, care stau împreună cu Cronos.
Dar pentru mine și el mai bine-i că mi se supune,
Furia sa potolind, căci altfel pe neasudate
N-ar fi putut negreșit la bun capăt cu mine s-ajungă.
Ia dar tu pavăza cea-mpodobită cu ciucuri și zdravăn
Clatin-o și pe ahei dă în lături și pune-i pe fugă.
Poartă tu însuți, Arcașule, grijă de Hector; însuflă-i
Toată puterea și focul avîntului pînă ce-aheii,
Spre Helespont fugăriți, sosi-vor napoi la corăbii.
Dar mai departe-ngriji-voi eu însumi cu fapta și graiul,

219–220 Sensul acestui fragment nu corespunde întocmai celui din original, unde se afirmă că zeii — respectiv, Titanii — ce se aflau în acel moment în Hades, datorită răzvrătirii lor împotriva dinastiei Olimpienilor, aflaseră ce înseamnă a se pune în contra puterii și voinței lui Zeus. Se impune, după opinia noastră, următoarea modificare a tălmăcirii: *Înfricoșată, căci lupta aflat-au ce-nseamnă, prea bine / Zeii cei care în lumea de jos dimpreună-s cu Cronos.*

Ca după trudă şi-nfrîngere-aheii din nou să se-ntreme".
Zise şi Apolon voios auzi părinteasca poruncă
Şi de pe Ida din munte zbură ca vîntosul crete,
Pasărea neîntrecută la zbor, care-omoară porumbii.
Zeu-l găsi pe feciorul lui Priam şezînd pe cîmpie,
Nu mai zăcea el întins. Din nou îşi venise în fire
Şi cunoştea pe ai săi împrejur. Încetase sudoarea-i
Şi horcăitul din el, aşa vru puternicul Zeus.
S-apropie de viteaz şi-i zise ţintaşul Apolon:
„Ce şezi tu, Hector, aici cu inima împutinată
Singur, departe de toţi? Te-ajunse vreo nenorocire?"
Hector lui Febos atunci cu glas leşinat îi răspunse:
„Cine, preabunule zeu, eşti tu care-mi faci întrebare?
Nu ştii pesemne că-n tabăra aheilor pe la corăbii
Vajnicul Aias, cînd cu omoram pe ai lui, cu o piatră
Mă nimeri şi izbindu-mă-n piept, mă opri la năvală?
M-am şi temut eu atunci să nu mă cobor în locaşul
Morţilor, mi se tăiase doar numaidecît răsuflarea."
Zise lui Hector din nou la asta ţintaşul Apolon:
„Inimă prinde, căci iată pe cine tovarăş de arme
Zeus din Ida-ţi trimite să-ţi dea ajutor şi proptire.
Febos Apolon sînt eu care pururi cu paloş de aur
V-am ocrotit deopotrivă, pe tine şi-nalta cetate.
Hai dar, sileşte-ţi acuma oştirea ce luptă din care,
Caii să mîne spre tabăr-aheilor drept la corăbii.
Eu înainte păşind, întreg netezi-le-voi drumul
Cailor, şi pe vitejii ahei fugări-voi la vale."
Astfel zicînd îi dă mare putere păstorului oastei.
Cum odihnindu-se-n grajd, cînd orzul îi este nutreţul,
Rupe căpăstrul un cal şi-n tropot s-aşterne cîmpiei,
Unde el este deprins la rîu curgător să se scalde;
Capul cu falâ şi-l poartă pe sus, iar peste umăr
Flutură coama-i în vînt, şi mîndru de-a sa frumuseţe
Sprinten îşi saltă genunchii spre cai la păşunca-i ştiută;
Repede astfel şi Hector îşi mişcă genunchii şi aleargă,

258—263 Cf. 6, 501—505 şi nota corespunzătoare.

Oastea din care silind după vorba ce zeul îi spuse.
Cum dacă haita de cîini şi oamenii cei de la ţară
Hăituie cerbul cornaci ori capra sălbatică-n munte,
Dar seninarea şi-umbrosul desiş al pădurilor scapă
Sălbătăciunea, că tot nu-i fusese sortită pieirea
Însă la zgomotul haitei îndată le iese bărbosul
Leu şi din cale pe toţi, cu toat-a lor grabă,-i abate;
Astfel'nainte într-una se tot avîntaser-aheii
Gloată, din săbii răzbind, din suliţi cu capete două.
Cum însă ei îl văzură pe Hector că umblă prin cete,
Se-nfricoşară şi inim-atunci le căzu la picioare.
De asta şi-ndată vorbitu-le-a Toas Andremonianul,
Cel mai şoiman din etoli, un meşter la ţinta cu suliţi,
Bun şi la-ncaier pieptiş, de puţini biruit în ştiinţa
Vorbei, cînd tinerii la vorbiri se-ntreceau în Ahaia.
Bine priindu-le, dînsul aşa începu cuvîntarea:
„Doamne, ce văd eu în faţă-mi cu ochii-i o mare minune.
Cum a putut să învie din nou şi să scape de moarte
Hector! Ne tot legănam ficcare din noi cu nădejdea
C-are să moară de mîna lui Aias Telamonianul,
Dar vreun zeu l-a ferit şi-l are sub pază pe Hector,
Care zdrobi pe-o mulţime de-ai noştri şi iarăşi de acuma
Poate va face la fel, doar nu peste voia lui Zeus,
Detunătorul, cu atîta-nfocare stă Hector'nainte.
Hai dar, să facem cu toţii cum eu vă voi spune:
Gloatelor să poruncim să se dea înapoi la corăbii
Şi numai noi care sîntem în tabără cei mai de frunte
Tare să stăm, să ne-aţinem cu lăncile-n faţă-i întinse
Şi să-l înfrîngem pe el. Cît o fi de-mbulzit şi de grabnic,
Poate s-ar teme cumva să se-ndese-ntre cetele noastre."
Zise, iar ei auzind voios îi primiră cuvîntul.
Soţii lui Aias atunci şi-ai craiului Idomeneus,
Şi Merione şi Teucru şi Meges, potriva lui Ares,
Toţi cu ai lor, colăcind pe cei mai viteji, se gătiră
De-ncăierare cu Hector, cu armia lui. Într-aceea

[280] Se impune redarea formei de hexametru a versului prin adăugarea unui picior metric: *Hai dar, să facem cu toţii cum eu vă voi spune acuma* ş.a.m.d.

Gloatele-aheilor se-napoiară curînd la corăbii.
Cete porniră-nainte troienii. În fruntea lor Hector
Înainta cu paşi mari, cu umere-ascunse prin neguri;
Febos Apolon în faţă-i mergea şi avea el în mînă
Groaznicul, înciucuratul şi falnicul scut, care-l dete
Meşterul faur Hefest lui Zeus să-mprăştie spaimă
Printre bărbaţi. Cu scutul acesta păşea el'nainte,
Stau îns-argiii vîrtos. Şi iată, de o parte şi alta
Strigăte mari izbucniră, zburară săgeţi de pe coarde
Şi o grămadă de suliţi din sigure mîni vîjîiră,
Unele se împlîntară în trupul voinicilor, multe
Înţepeniră pe drum în pămînt; de pielea cea albă
Nu se atinseră, şi erau totuşi flămînde de carne.
Cît a umblat liniştit cu pavăza Febos Apolon
Ei îşi dau crunte loviri, cădeau dintr-o parte şi alta;
Cum însă el înaintea danailor cei din cotige
Prinse să-şi vîntuie arma dînd ţipete îngrozitoare,
Ei amorţiră de spaimă şi-ndată slăbiră-n vîrtute.
Şi ca o turmă de oi sau circadă de vite ce două
Fiare le sperie noaptea-n amurg undeva pe la ţară,
Neaşteptate venind, cînd nu e de faţă păstorul,
Astfel aheii de spaimă fugeau, că-i pusese pe goană
Febos Apolon pe ei şi-nvingerea-i dete lui Hector.
Lupta se-mprăştie acum şi unul doboară pe altul
Hector pe Stihiu întîi şi pe-Arcesilaos ucise,
Unul era căpitan la beoţi, celălalt un prieten
Bun al oşteanului cel inimos Menesteus. Pe alţii
Doi mai ucise Eneas cu arma, pe Medon şi Iasos,
Medon, un frate al lui Aias. Născut era el de Oileus
Nelegiuit, ci trăia în Filache, departe de casa
Tatălui său, că-şi făcuse păcat cu o rudă de-a mamei
Vitrege a lui, Eriopis, pe care-o luase Oileus.
Iasos era căpetenia celor veniţi din Atena
Şi cunoscut ca fecior al unuia Sfel Bucolidul.
Iar Polidamas strivi pe Mecisteu, Polites pe Ehiu
La îmbulzirea din frunte, şi-Agenor ucise pe Clonaiu;
Paris ochi pe Deiok în şirul întîi şi din fugă
Umăru-n colţ de la spate pălindu-l, cu lancea-i străpunse.
Pînă ce biruitorii pe morţi să despoaie de arme,
Peste părcan şi pe şanţ aheii-napoi o zbughiră

Care-ncotro şi s-ascunser-acolo sub zid, de nevoie.
Hector atuncea răcnind, pe-ai săi începu să-i îndemne:
„Iureş, voinici, la corăbii; lăsaţi sîngeratele pleanuri.
Cum voi vedea pe-oarecine prin lături departe de vase,
Eu pedepsi-l-voi cu moartea şi nu-i vor da cinstea din urmă
Rudele lui să-i îngroape cenuşa, ci cînii şi corbii
Au să se-ndoape din trupu-i zvîrlit înaintea cetăţii."
Zise şi-ndată cu biciul plesni telegarii pe umăr.
Cetele sale pe rînd înteţi şi le aprinse. Troienii
Toţi îşi mînau asmuţind cu strașnice chiote caii
Cei purtători de telegi. Nainte apucîndu-le Febos
Marginea şanţului o nărui uşor cu piciorul
Şi, prăbuşind-o prin şanţ, pe acolo podi el o cale
Lată şi lungă doar numai cît bate o lance-aruncată
De un bărbat care-ncearcă la jocuri să-şi vadă tăria;
Tabără-ntins pe acolo troienii glotiş, iar Apolon
Merge-nainte cu pavăza-i cea sclipitoare şi surpă
Zidul aheilor lesne de tot. Cum aproape de mare
Un copilaş, cînd se joacă şi-şi face din prund jucărele,
Iar le răstoarnă din joacă cu mînile şi cu piciorul
Astfel, Apolon, tu irosit-ai uşor stăvilarul
Muncă şi trudă făcută de-ahei şi-nlesnitu-le-ai fuga.
Dînşii abia la corăbii, oprindu-se, s-adăpostiră.
Se îndemnau înde-ei şi cucernic cu braţe-nălţate
Zeilor tare cu glas se rugau tuturor fiecare;
Şi mai fierbinte era rugăciunea rostită de Nestor,
Turnul ahaic. El zise, spre ceru-nstelat ridicîndu-şi
Braţele: „Dacă vreodată în Argos mănosul, noi, Doamne,
Pentru întorsul acasă, rugîndu-te arsu-ţi-am buturi
Grase de bou sau berbec, iar tu ne-ai dat semn de-nvoire,
Adu-ţi aminte de noi şi-nlătură ceasul pieirii;
Nu lăsa, Doamne, pe ahei cumva să-i doboare troienii."
Ast-a zis el, şi c-un tunet cumplit bubui înţeleptul
Zeus din nori ţiind seamă de ruga bătrînului Nestor.
Cînd auziră troienii acest bubuit al lui Zeus,

Mai cu-nfocare spre-ahei, de harță setoși, năvăliră.
Cum un talaz uriaș pe largile căi ale mării
Peste pereții corăbiei cotropitor se revarsă,
Cînd e săltat de furtuna ce-nalță mai vajnice valuri;
Tocmai așa, chiuind, pe zid se urcară troienii,
Caii-năuntru-și mînară și-n dos la corăbii din suliți
Se încleștară. Ei lupta duceau din telegi, iar aheii
Se apărau de pe vasele negre cu felul de arme
Care pe-acolo le-aveau de slujit în războiul pe mare,
Înmănuncheate prăjini cu ciocuri de aram-ascuțite.
Cît mai ținu bătălia la ziduri, departe de vase,
La Evripilos în cort Patroclu stătu și cu vorba
L-învioră și mai puse pe rana-i cea grea buruiene,
Leacuri ce-alină durerile amare, iar cînd mai pe urmă
Zidul văzu năruit de dușmani și-auzi de departe
Țipătul înfricoșat al aheilor, tropotul fugii,
Scoase Patroclu un gemet atunci și cu palmele-n coapse
El se bătu de necaz și îndată rănitului zise:
„Nu pot aici să mai stau, oricît ai nevoie de mine,
Tu, Evripile, căci mare-i pîrjolul ce-acuma se-ncinse;
Las'să te mîngîie unul de-ai tăi și să cate de tine.
Eu mă răped la Ahile și am să-l grăbesc să ia parte
Ne'ntîrziat la război, căci poate vr'un zeu să-mi ajute
Și-am să-l înduplec, e bun doar îndemnul ce vine
De la prieteni." El zice și-o ia la picior. Iar aheii
Stau îndîrjiți la năpada troienilor. Nu puteau însă
De la corăbii pe ei, deși mai puțini, să-i abată.
Dar și troienii cu carele nu izbuteau să răzbată
Cetele-aheilor și să pătrundă la stolul de vase.
Ca un dreptar ce-l întinde la bîrnele unei corăbii
Meșterul cel iscusit care, povățuit de Atena,
Tot meșteșugul și-l știe deplin la clăditul de vase,
Astfel în dreaptă măsură-ncordată stătu bătălia.
Unii pe aici s-opinteau, ceilalți pe la alte corăbii.
Hector atunci se ivi înaintea slăvitului Aias,

[398] Versul redevine hexametru admițînd următorul adaos necesar din punct de vedere metric: *Și-am să-l înduplec, e bun doar îndemnul ce vine de-alături* etc.

Ci în zadar la un vas amîndoi se căzneau, că nici Hector
Nu izbutea să-l alunge și vasul s-aprindă, nici Aias,
Să-l depărteze pe el, fiindu-i pe alăturea zeul.
Numai pe unul Caletor, fecior al lui Clitiu, cînd merge
Vasul să ardă, cu sulița Aias în piept îl împunge,
Cade Caletor bufnind și tăciunele-i scapă din mînă.
Hector, îndată ce vărul și-l vede de-aproape cu ochii
Astfel în colb tăvălit înaintea corăbiei negre,
Strigă vîrtos la troieni și la oaste-ajutoare zorindu-i:
„Hei, licieni și troieni, dardani luptători din aproape,
Nu vă mai dați înapoi, oricît e strîmtoarea de mare.
Voi pe Caletor păziți, ca să nu mi-l despoaie dușmanii;
El a căzut chiar acum în tabără, aici la corăbii."
Zise și luciul bold chiti el asupra lui Aias,
Nu-l nimeri pe viteaz, ci pe fiul lui Mastor Licofron,
Soț de-al lui Aias, venit din Citera la dînsul acasă,
Cînd omorîse pe unul în țara cea sfîntă-a Citerii,
Peste urechе la cap cu aram-ascuțită-l ajunse
Unde stătea lîngă Aias și-n praf el pe spate din coada
Vasului s-a răsturnat cu trupul sleit de putere.
Cum îl văzu,-nfiorat, se întoarse la frate-său Aias:
„Dragul meu Teucru, nu vezi? Ucis ni-e bunul tovarăș,
Fiul lui Mastor, pe care amîndoi, cînd veni din Citera,
Ca pe un tată-l cinsteam în casa părinților noștri.
Hector acum îl răpuse pe el. Dar unde ți-i arcul
Repede ucigător care ți-e dăruit de Apolon?"
Zice, iar Teucru ia seama și aleargă pe-aproape de Aias;
Arcul își ține strunit, de săgeți îi e doldoră tolba,
Prinde să tragă-n troieni și-o ia repede. Pe-al lui Pisenor
Fiu arătos nimeri, unul Cleitos, anume ortacul
Lui Polidamas, slăvitul fecior al oșteanului Pantus.
Frînele avea el în mînă, căci el îi era vizitiul
Și, ca să placă lui Hector, mînase teleaga pe unde
Forfota de înglotire mai deasă era și-l ajunse
Răul de care, cu toată dorința, să-l apere nimeni

Nu mai putu, căci amar în ceafă-l pătrunse săgeata
Şi-alunecă el din car. Se traseră caii şi carul
Gol hurui. Ci îndată văzu Polidamas şi-n faţa
Cailor se repezi şi, apucîndu-i de hăţuri, îi dete
Lui Astinoos, fecior al unui viteaz Protiaon,
Şi-i porunci înadins să-i ţie pe-aproape, cu ochii
Ţintă la el; apoi iară se duse prin oastea din frunte.
Teucru o altă săgeată şi-asupra-narmatului Hector
Mai aţinti şi ar fi fost isprăvit la corăbii războiul
Dacă, lui Hector atunci i-ar fi dat lovitura de moarte.
Dar luă seama pe loc temeinica minte-a lui Zeus,
Ocrotitorul lui Hector, şi nu da lui Teucru mărirea;
Struna cea bine sucită, cînd Teucru o trase pe arcul
Cel minunat, el i-o rupse şi dete-ntr-aiurea săgeata
Cea-ngreuiată de aramă. Lui Teucru-i căzu atunci arcul
Şi înfiorîndu-se, el se plînse la frate-său Aias:
„Vai, negreşit că un zeu ne face cu totul deşeartă
Ţinta; el arcul din mînă-mi smuci şi îmi rupse şi struna
Cea de curînd răsucită,-nnădită chiar azi dimineaţa
Ca să mai ţie, oricîte săgeţi ar zbura de pe dînsa."
Aias Telamonianul îndată lui Teucru răspunse:
„Dragul meu, lasă deoparte săgeţile tale şi arcul,
Ţi l-a vrăjit vreun zeu pizmuindu-ne soarta şi neamul.
Haide, ia sulița lungă şi pavăza-ţi pune pe umăr,
Bate-te-aşa cu troienii şi ia tu la zor şi pe alţii.
Chiar dacă biruie dînşii, să nu ne ia vasele-ncalte
Fără de caznă şi greu. La luptă dar fie-ne gîndul."
Astfel îi zise, şi Teucru se duse şi-n cort lăsă arcul,
Puse pe umăr un scut din straturi de piele vr'o patru,
Puse şi-n capu-i vîrtos o chivără bine lucrată
Şi cu o coadă de cal care-n vînt flutura-ngrozitoare,
Şi luînd ţapăna lance cu vîrf ascuţit de aramă,
Teucru se duse-apoi iute şi stete cu Aias alături.
Hector, îndată ce vede stricat meşteşugul lui Teucru,
Strigă prelung la troieni şi la soţii de arme-mboldindu-i:
„Hei, licieni şi troieni, dardani care bateţi de-aproape,
Fiţi, o, prieteni, bărbaţi. V-aduceţi aminte de-al vostru
Aprig năvalnic îndemn acum la corăbii. Cu ochii

Mei am văzut nimicite de Zeus săgeţile unui
Mare viteaz. Şi e lesne-a cunoaşte puterea lui Zeus,
Fie că dăruie el biruinţa şi-nalţă pe oameni
Ori i-oropseşte de tot şi nu vrea să-i ia-n apărare;
Astfel acuma el scade pe-ahei, iar pe noi ne ajută.
Hai dar, vă bateţi glotiş la corăbii. Iar dacă vreunul
Are să cadă lovit sau împuns, după cum i-a fost scrisa,
Poate să moară; frumos e cînd mori apărîndu-ţi moşia,
Doar îţi rămîn după tine nevasta şi fii tăi teferi,
Casa şi averea-ţi vor fi neatinse, de-ndată ce-aheii
Au să ia calea-napoi la corăbii spre scumpa lor ţară."
Asta grăindu-le însufleţi şi-aprinse oştirea.
Aias aşijderea oamenii şi-mbărbătă: „Să vă fie
Voună ruşine, argii! Ori astăzi murim la corăbii
Ori le scăpăm de primejdia focului ce le-ameninţă.
Vă-nchipuiţi, dacă vasele fi-vor în mîna lui Hector,
C-aţi mai ajunge pedeştri în ţara părinţilor voştri?
N-auziţi oare cum armia-ntreagă-şi înflacără Hector
Şi-nverşunat e, turbat să dea foc şi pîrjol la corăbii?
Nu-şi cheamă doară la horă el tabăra, ci la bătaie,
Sfatul mai bun de urmare din parte-ne e numai unul,
Toată vîrtutea să punem, cu toţii pieptiş să ne batem,
Dar e mai bine odată să ştim ce ne-aşteaptă, potopul
Ori mîntuirea, decît noi să fim iroşiţi într-o harţă
Crîncen-aşa la corăbii de alţii mai slabi în putere."
Asta vorbindu-le, însufleţi şi aprinse oştirea.
Hector ucise pe Schediu, fruntaşul focelor, fiul
Lui Perimede. Străpuns de Aias, căzu Laodamas,
Falnicul Antenorid, căpetenie a celor pedeştri.
Iar Polidamas ucise pe Domnul epeilor Otos
Cilenianul, prieten şi soţ de război al lui Meges,
Care aţintindu-l, alergă, ci-n lături se dă Polidamas,

[490] În original: *nu-i o ruşine-a muri pentru cel ce patria-şi apără.* Horatius a parafrazat, într-un vers celebru, apoftegma homerică destinată a deveni, prin forma şi dimensiunile ei, emblema liricii patriotice universale: *Dulce et decorum est pro patria mori* „E dulce, mîndră moartea cînd pentru ţară mori" *(Ode* 3, 2, 13; trad. C.D. Ollănescu, în ediţia *Q. Horatius Flaccus. Opera omnia.* Ediţie critică, studiu introductiv, note şi indici de Mihai Nichita. Bucureşti, „Univers", 1980, vol. 1, p. 185.)

Și lovitura-i dă greș. Nu lasă doar Febos să piară
Fiul lui Pantus în clește tul armiei celor din frunte.
Lancea lui Meges atunci se-nfige în pieptul lui Cresmos,
Care și cade bufnind, iar el îl despoaie de arme.
Tabăr-asupră-i Dolop, dibaciul în suliți, feciorul
Celui mai bun luptător, al unuia Lampos, răsadul
Lui Laomedon, om prea încercat în avîntul războinic;
Și pe la mijloc în pavăză-mpunge cu lancea pe Meges
El în răpezu-i atunci, dar îl scapă pe Meges ferindu-l
Plăcile de la pieptarul adus de-al lui tată Fileus
Dar prețuit din Efira cîndva, de la rîul Selcis.
Lui i-l dăduse un Domn Eufetes, fiind al lui oaspe,
Veșnic în luptă s-o poarte ca pază de arme dușmane
Cum de primejdie acuma păzi pe fecioru-i. Pe urmă
Meges chiti pe Dolop cu sulița-n coiful de-aramă
Sus, chiar în creștet, sub coada tufoasă de cal, și de-acolo
Rupse el tufa de păr, și ruptă ea-i cade întreagă
Mîndră pe țărnă lucind în noua vopsea de porfiră.
Cînd mai lupta încă Meges și-avea el nădejde să-nvingă,
Iată veni să-l ajute Menelau cel aprig în arme
Și furișîndu-se el pe lîngă Dolop, de la spate
Umărul lui nimerind cu lancea-nainte avîntată
Pieptu-i străpunge; pe brînci deodată Dolop se prăvale
Și peste el se arunc-amîndoi ca să-l prade de arme.
Fraților săi tuturor dă zor acum Hector să lupte
Mai cu-nadins. Întîi ocărăște pe-al lui Hichetaon
Vladnic fecior, Melanip, care,-n vreme ce încă dușmanii
Nu se iviseră, boii chiloși păstorea în Percote,
Dar la venirea danailor pe-ncovoiate corăbii
Iar mai veni el la Troia, ședea la palatul lui Priam,

521 Se restabilește hexametrul eliminînd o unitate metrică superfluă și modificînd ușor tălmăcirea: *Laomedonic, om prea încercat în avîntul războinic.*

524 Eroul poartă o platoșă formată din două plăci convexe, atașate în față și în spate, care se unesc la gît și în zona toracelui. Este vorba, așadar, de o cuirasă metalică dublă, a cărei descriere — în textul original — se află numai aici.

Care-l iubea ca pe-un fiu, și era între oameni acolo
Unul din cei mai cu vază. La el se răstea dojenindu-l
Hector: „Așa fără păs ne-om lăsa, Melanipe? Se poate
Ție de bietul Dolop, de vărul tău mort, să nu-ți pese?
Nu vezi cum umblă la el și cată să-l prade dușmanii?
Hai după mine, căci trebuie noi să ne batem
de-aproape
Pîn-om zdrobi pe dușmani ori ei ne vor sparge cetatea
Din temelii și ucide-vor locuitorii.“ Cum zise
Și-nainta el grăbit, ca un zeu îl urmă Melanipos.
Marele Aias atunci zorea pe argii la încaier:
„Fiți, o, prieteni, bărbați! Păziți-vă numele, cinstea
Și-ntreolaltă rușinea în toiu-ncleștării cumplite.
Scapă mai mulți decît mor, cînd oamenii nu-și pierd
rușinea;
Dacă ei însă iau fuga,-i așteaptă-njosirea și moartea.“
Asta vorbi și argiii sileau între ei să s-ajute.
Graiul aminte-i luară, cu garduri de aramă-ngrădiră
Vasele lor, cînd Zeus mîna pe troieni la bătaie.
Lui Antiloh îi da zor Menelau într-asta zicîndu-i:
„Nu e nici unul de-ai noștri mai tînăr ca tine,
voinice,
Nici de picioare mai bun și nici mai cu vlagă la harță,
Hei, dac-ai vrea să te arunci cu arma să culci
pe-oarecine!“
Zise și-n urmă-i se dete. Antiloh, întețit, de la șirul
Celor dintîi răsări și-mprejur aruncînd o privire
Suliță și-o repezi. În lături feriră troienii,
Arma-i lucioasă zărind. Dar nu-i fu zadarnică ținta,
Ci nimeri pe al lui Hichetaon fecior Melanipos,
Care mergea spre bătaie, și-n piept îl păli pe la sînu-i;
Cade viteazul bufnind și moartea-i acoperă ochii.
Sare la el Antiloh. Precum un copoi năpădește
Puiul de ciută, pe care, cînd iese din cuibu-i,
Un vînător îl ochește-nainte și-i seacă tăria;
Astfel sări, Melanipe, la tine cu suflet sălbatic

[574] Absența din tălmăcire a unui epitet homeric îngreunează scandarea corectă a versului (la Murnu rămas doar pentametru); se impune introducerea lui în contextul: *Puiul de ciută rănit, pe care, cînd iese din cuibu-i*, ș.a.m.d.

Ca să te prade-Antiloh. Dar Hector ia seama şi-aleargă,
Iese-nainte,-l întîmpină unde e-ncinsă bătaia.
Cît e de sprinten oştean, nu-i chip să-l înfrunte al lui Nestor

Fiu, o tulește sfios cum fiara de rău făcătoare,
După ce sfîşie un cîne sau pe un văcar la circadă,
Fuge-nainte ca leota de oameni să vie-nglotită;
Astfel şi el o zbughi. Da ţipete straşnice Hector,
Armia lui după el, şi asupra-i lovirile plouă.
Cum el sosi între ai lui, se-ntoarse şi stete-ntre rînduri.
Dar luptătorii troieni ca leii cei lacomi de carne
După povaţa lui Zeus se-nspulber-acum spre corăbii.
Zeul mereu le dă-mbold şi inima-nflacără-ntr-înşii,
Moaie, sminteşte pe-ahei şi le ia biruinţa din mînă.
Numai lui Hector vrea el să-i dea izbîndire şi slavă,
El în corăbii s-arunce văpaia de foc care arde
Neobosit, să-mplinească rugarea pustie-a zeiţei
Tetis, căci nu-aştepta înţeleptul, puternicul Zeus,
Flacăra unei corăbii aprinse să vadă cu ochii.
Şi după asta voia pe troieni să-i alunge danaii
De la corăbii spre ziduri şi lor să le dea biruinţa.
Asta gîndind, el împinge pe fiul lui Priam spre vase,
Dar de la sine şi el fioros se dă-n vînt, se răpede
Parcă-i turbat ca şi Ares cînd arma roteşte, ca focul
Pustiitor ce s-aprinde pe plai în desişul pădurii.
Gura-i de furie-i spumegă, ochii sub crunte sprîncene
Flacări revarsă din ei şi groaznic pe tîmple-i se zbate
Chivăra la-neăierare. Din ceru-i îl apără însuşi
Zeus şi lui dă mărire şi cinste, şi lui numai unul
Singur acolo-ntre mulţi, că date-i sînt zile puţine,
Moartea-i apropie Atena, zdrobit o să fie de Ahile.
Luptă viteazul acuma să spargă bărbatele rînduri,
Cearcă oriunde e gloată mai multă şi arme mai bune.
Totuşi nu poate răzbi, cu toată rîvnirea, şi-aheii
Tot mai ţin piept, înglotire-ncheiată vîrtos ca o stîncă
'Naltă pe malul rîpos care stăruie tot neclintită,
Nu vrea să ştie cînd vin vîjîind viforoasele vînturi
Şi o izbesc clocotind ale undelor namile negre;
Astfel în faţa troienilor stau neclintiţi şi aheii.

Dar în desime s-aruncă, lucind în aramă ca focul,
Hector. Cum tabără valul, de vifor hrănit, furtunatic
Peste-o corabie și-o cotropește cu spuma, iar vîntul
Urlă-n vintrele năprasnic, de tremură corăbierii
Bieții de spaimă cuprinși, îi paște doar moartea de
aproape;
Astfel și inim-aheilor se zbuciuma îngrozită.
Cum năvălește năprasnic un leu în cireada de vite,
Care cu miile pasc pe o luncă la balta cea mare,
Stă între ele păstorul, căci nu se pricepe cu fiara
Luptă să dea și să mîntuie vita cornace; de-aceea
Dînsul alergă mereu laolaltă cu boii din frunte
Ori cu ceilalți mai zăbavnici, iar leul la mijlocul turmei
Sare și-nghecară un taur și vitele fug speriate;
Astfel aheii, de groaza lui Hector și-a tatălui Zeus,
Se-mprăștiară cu toții. Iar Hector ucise pe unul,
Zis Perifet din Micena, voinicul născut din Copreus,
Care lui Hercule vești aducea de la crai Euristeus.
Mai puțin vrednic a fost părintele-i care-l făcuse
Mult mai destoinic pe el; de sprinten ce-a fost, de
cuminte
Și de războinic era un fruntaș în Micena. Și tocmai
El se brodise lui Hector să dăruie o față mai mare.
Cum el coti să ia fuga, pe muche izbit îi fu scutul
Cel pîn'la poale de lung, opreliștea țintei dușmane;
Și-mpiedicat el atunci pe loc se răstoarnă și coiful
Zăngăne-nfricoșător pe la tîmplele lui la căderе.
Hector îl vede lungit, dă proașcă la el, și cu lancea
Pieptu-i răzbate și lîngă tovarășii lui îl omoară;
Nu mai putea să-l ajute nici unul, cu toată mîhnirea,
Toți aveau groază de Hector. Și iată că-n fața-le acuma
Vasele-aheii aveau, înapoi s-ațineau după șirul
Vaselor trase-naintе, c-aici năvăliră troienii,
Și de nevoie se daser-aheii-napoi de la-ntîiul
Rînd de corăbii și aici stătură posmol lîngă corturi.
Nu se răzniră prin tabără, și frica-i oprea și rușinea
Și necurmatul îndemn care ei și-l dădeau laolaltă.
Dar mai presus de oricine,-ncepu să se roage moș Nestor,
Veghea danailor, de fiecare amintindu-i părinții:

„Fiți, o, prieteni, bărbați! Păstrați-vă-n sine rușinea
Față de oameni și toți să v-aduceți aminte de-avutul
Vostru de-acasă, de-ai voștri părinți, de copii și neveste,
Fie că ei vă trăiesc ori poate sînt duși de pe lume,
Eu vă precad și vă rog, de dragul iubiților voștri
Stați vitejește și nu vă întoarceți la fugă nici unul.“
Asta le zice și-nflacără inima fiștecărui.
Palas Atena le ia de pe ochi un zăbranic de ceață
Dată de un zeu, și limpede acuma văzură danaii
Stolul de vase de-o parte, de alta bătelișteа cruntă
Și pe vultanul de Hector și armia lui de ajutoare
Și pe acei care stau înapoi în răgaz pe de lături
Și pe acei care tot mai luptau pe la repezi corăbii.
Nu mai voia de acum Aias să stea la odihnă cu alții,
Ci se purta cu pași mari, umbla pe podele de vase
Baldia marc-nvîrtind și bună de luptă-n corăbii,
Lungă de coți douăzeci și-n aramă vîrtos blehuită.
Tocmai ca un călăreț care știe deplin călăritul,
După ce-adună din stavă vreo patru fugari, le dă drumul
Și de la șes îi alungă pe șleaul spre marea cetate;
Lumea, bărbați și femei, se uită cum sprinten și sigur
De la un cal la celalt de-a rîndul el sare pe fugă;
Astfel și Aias pe multe podele de repezi corăbii
Tot se purta cu pași mari și glasu-i huia pîn'la nouri.
Tot mai silea pe danai cu răcnet-avan să vegheze
Pentru corăbii și corturi. Dar n-avea odihnă nici Hector
Unde se afla în duium prin oastea-i cea bine-narmată,
Ci ca și vulturul murg, cînd zboară ca fulgeru-n stolul
Înaripat care paște pe maluri de rîu cîtcodată,
Gîște, cucoare sau lebede albe gîtoase; tot astfel
Hector dă drept înainte și năzuie-ntr-una spre vasul
Care-i cu ciocul cernit; cu mîna-i puternică Zeus
Tot îl împinge din urmă și oastea-mpreună cu dînsul.
Și-o bătălie-nfocată s-aprinse din nou la corăbii.
Parcă de data dintîi veneau să se-ntîmpine oameni
Proaspeți și neobosiți, așa era harța de-aprinsă.
Numai un cuget aveau ei acum: pe de o parte danaii

Nu mai vedeau izbăvire de rău decît numai prin moarte,
Iar pe de alta troienii credeau că văsetul vor arde
Şi vor ucide pe-ahei şi aşa se-ndesau laolaltă.
Hector ajunse din spate o corabie atunci: era vasul
Mîndru pe mare pluteţ ce-adusese pe Protesilaos
Odinioară la Troia, dar nu-l mai întoarse în ţară.
Şi pe acolo-mprejur s-apucară troienii şi-aheii,
La-ncăierare de moarte. Ei nu stau departe s-aştepte
Zborul de lănci şi săgeţi, ci de-aproape şi numai c-un suflet.
Ei se băteau cu securi, cu baltage, cu lănci şi cu săbii,
Paloşe multe frumoase-mbinate cu toarte în negru
Ba de la umăr cădeau la pămînt, ba din mîinile celor
Care luptau, şi cîmpia era potopită de sînge.
Hector o dată de vas apucîndu-se, nu-l mai slăbise,
Zdravăn de creastă ţiind striga la troieni îndemnîndu-i:
„Repede aduceţi-mi foc, veniţi şi voi droaie, daţi buznaţ
Astăzi e ziua de plată, ni-i dată de Zeus să punem
Mîna pe vasele care pe-aici au venit fără voia
Zeilor şi ne-au adus o groază de amaruri din vina
Sfatului dat de mai-mari, care nu mă lăsară pe mine
Lupta să dau la corăbii, cu toată a mea vrere şi-a oastei.
Dacă pe-atunci ne orbise pe noi Tunătorul din nouri,
Iarăşi acuma tot el ne-mbărbată mereu şi ne nalţă."
Zise, şi ei spre argii dau iureş mai tare. Iar Aias
Nu sta, fiind nevoit de loviri, ci de teamă se trase
Mai la o parte spre laviţa lungă de şapte picioare,
Podul de vas părăsind, şi-acolo-ncepu să s-aţie
Şi de la vase cu arma înlătura pe oricine,
Care-ndrăznea să aducă spre el în corabie focul
Şi cu un strigăt avan pe ahei întărta la bătaie:
„Dragilor mei, ortomani din Ahaia, tovarăşi de arme,
Fiţi, o, prieteni, bărbaţi şi nu vă lăsaţi pe tînjală.
Oare putem noi să zicem c-avem ajutoare la spate
Ori vr'un mai bun stăvilar să ne apere de potopire?
N-avem aproape de noi o cetate-ntărită cu turnuri,
Unde să fim apăraţi, şi vreo altă putere de oameni,

Ci-nghesuiţi de troienii cei bine-narmaţi pe cîmpie
Stăm lîngă mare pe aici departe de ţară. Nădejdea
Toată în arme ne stă şi în vajnica noastră luptare."
Zice. Şi tot mai vifornic zvînta mai departe cu lancea.
Şi pe oricare troian, care după porunca lui Hector
Foc aducea la corăbii, cu ţeapa-l primea şi-i da plesnet
Şi din aproape lovind, lăţi pe vreo zece dintr-înşii.

CÎNTUL XVI

Rugămintea lui Patroklos (1—98). Foc la corăbii (99—125). Pregătirea mirmidonilor pentru luptă (126—266). Patrocliada (267—751). Moartea eroului (752—832).

Astfel luptau împrejurul corăbiei bine podite
Cînd, la Ahile veni și-i stătu înainte Patroclu
Trist și cu lacrimi fierbinți și plînsu-i cura ca izvorul
Care-și prelinge pe-o coastă de stîncă cernite șiroaie.
Cum îl văzu pe prieten Ahile,-i fu milă de dînsul
Și glăsui către el rostindu-i cuvinte ce zboară:
„Ce ți-e, Patrocle, de plîngi asemenea unei fetițe,
Care se ține de maică-sa-n drum, îi dă zor s-o ia-n braţe
Și de pulpan-apucînd-o, o tot stinghereşte din fugă
Și se tot uită cu lacrimi în ochi și se roagă s-o ieie?
Tocmai așa, o Patrocle, verși picuri de fragede lacrimi.
Ai tu ceva de vestit mirmidonilor poate sau mie?
Ori numai tu auzit-ai vreo știre sosită din țară?
Tată-tău, fiul lui Actor, s-aude că tot mai viează
Și-ntre ai săi mirmidoni mai viețuie tata-mi Peleus,
Singurii care, de mor, ne vor umple de jale nespusă.
Ori mi te doare pe tine că-n tabăra lor la corăbii
Seceră moartea pe-ai noștri plătindu-le nelegiuirea?
Spune și nu-mi tăinui, să o știu împreună cu tine."
Tu suspinat-ai din greu și ai zis, călărețe Patrocle:
„Scumpe prietene Ahile, tu, fruntea vitejilor noștri,
Nu-mi bănui, că prea-i mult necazul ce sufer-aheii.
Toți căpitanii danai, care fost-au în capul oștirii,
Zac la corăbii răniți din suliță ori din săgeată.

E săgetat Diomede și-nsulițat e Ulise
Și Agamemnon, și-n coapsă-i lovit de un arc Evripilos.
Leacuri destule știu vracii, de-aceea și cată de dînșii
Ranele lor lecuind. Dar tu ești sălbatic, Ahile.
Doamne ferește vreodată și eu să mă supăr ca tine!
Tu al pierzării viteaz, la ce vei fi bun mai pe urmă,
Dacă nu-i aperi acuma pe-ai noștri de-a morții urgie?
Neîndurate, desigur că nu ți-a fost tată Peleus,
Nu ți-a fost mamă nici Tetis, din valuri născutu-te-a marea,
Stînca din cremenea ei, așa împietrit ești la fire.
Dacă cumva te ferești de vreo prorocie știută,
Dac-a ta mumă cinstită vreo taină ți-a spus de la Zeus,
Hai și trimite-mă-ncalte pe mine cu oaste de-a noastră;
Poate s-aduc vreun bine danailor, poate să-i mîntui.
Dă-mi mie armele tale să-ncing și să par la vedere
Tocmai ca tine, că poate dușmanii pe loc se vor trage
Și vor putea să răsufle voinicii feciori din Ahaia,
Cei cotropiți, și avea-vor un pic de răgaz la bătaie.
Noi odihniți pe urmă putea-vom ușor să respingem
Pe obosiții troieni departe de vase și corturi."
Astfel smintitul se roagă de Ahile, menit doar îi fuse
Singur să-și ceară prilejul de moarte și nenorocire.
Dar se împizmuie-Ahile cel iute ca șoimul și zice:
„Valei, ce vorbă mi-ai spus, Patrocle, tu viță din Zeus?
Mie nu-mi pasă de vreo prorocire pe care-aș cunoaște-o,
Nici de la Zeus îmi spuse vreo taină cinstita mea mamă,
Ci numai una mă doare grozav și mă chinuie-ntr-una,
Că mi-a luat înapoi răsplata trudirilor mele,
El care-i Domn mai puternic, măcar că-i de o seamă cu mine;
Asta mă doare cumplit, că mult pătimii pentru dînsa.

[42] Textul afirmă, cu valoare apoftegmatică, o constatare firească în împrejurările de față: răgazul în bătălie este de scurtă durată. Considerăm necesară modificarea tălmăcirii în conformitate cu acest înțeles: *Cei cotropiți: căci odihna în luptă puțin este dată.*

Tocmai pe-aceea ce-aheii pe-ales ca răsplată-mi dădură
Şi-am cîştigat-o cu arma, cînd eu cucerit-am Lirnesos,
Fără ruşine Agamemnon pe ea mi-a răpit-o din mînă
Parcă-aş fi fost venetic, un nemernic şi vîntură-lume.
Dar să lăsăm la o parte ce-a fost, că doar nu-i chip în tine
Veşnic mînia să porţi. Şi-apoi am şi spus-o-nainte:
Focul eu nu-mi potolesc pînă nu va ajunge la mine
Lîngă corăbii puhoiul. Încinge dar armele mele,
Pune-te-n frunte şi du pe ai noştri şoimani la bătaie,
Dacă e drept că un nor de troieni s-a lăsat la corăbii
Cotropitor şi aheii pe ţărmul bătut de talazuri
Stau încolţiţi şi abia o bucată de loc le rămîne
Şi-naintează spre ei cu toate puterile-i Troia
Cutezătoare. Hei, Doamne, că nu-mi văd de aproape ei faţa
Coifului meu strălucind! Ce iute ar fugi şi cu trupuri
Gropile ar mai bucşi, dacă astăzi Atrid Agamemnon
N-ar fi cu mine-nvrăjbit. Ei tabăr-acum ne-o-mpresoară,
Moarte-ameninţă pe-ahei şi nimeni nu-i apără. Lancea,
Lui Diomede Tidid nu mai fulger-acum căpiată
Nici mai aud de departe cu greaţă un strigăt din gură
Lui Agamemnon Atrid, răsună doar glasul lui Hector
Crîncenul tot mai zorind pe ai lui, care acuma cu chiot
Şesul întreg îl cuprind şi biruie-n luptă pe-ai noştri.
Dacă, Patrocle, tu vrei de la vase năpasta să-nlături,
Tabără din răsputeri ca nu cumva ei să ne-nscrume
Vasele şi să ne ieie putinţa de-ntoarcere acasă.
Ia îns-aminte şi ascultă-mă, eu îţi dau sfatul din urmă:
Dacă din partea danailor vrei să mă bucur de-o mare
Cinste şi vază, şi-Atrid să-mi aducă-napoi pe Briseis,
Floarea mîndreţii, ba chiar însoţită cu daruri bogate,
Cum de la vase-i alungi, întoarnă-te, chiar dacă Zeus
Cel care bubuie-n nouri te-ajută să capeţi mărire;
Singur tu nu căuta fără mine să lupţi cu troienii
Şi bătălia să-nchei, că mare necinste mi-ai face.
Nici, bucuros de război, cînd tu pe troieni o să-i zdrumeci

Armia comănduind, s-o duci înaintea cetății;
Mi-e nu cumva din Olimp la tine-mpotrivă să vie
Unul din pururii zei, că prea-i este drag lui Apolon
Neamul din Troia. Deci dă-te-napoi, dacă vasele mîntui;
Las'pe cîmpie ceilalți mai departe să-și ducă războiul.
Zeus părinte, tu Palas Atena și Febos Apolon,
Fie ca nici un troian să nu scape de moarte, nici unul
Dintre ahei, numai noi amîndoi să fim teferi, ca astfel
Troia cu ziduri cu tot să fie de noi pustiită."
Astfel atunci amîndoi cuvîntară în vreme ce Aias
Sub lovituri începuse să șovăie-n luptă, îl frînse
Voia lui Zeus și arma dușmanilor tot ațintindu-l,
Luciul său coif, întruna plesnit pe la tîmple, da sunet
Strașnic și-o ploaie de suliți întruna îi curgea peste creasta
Coifului său măiestrit. Iar umăru-i stîng obosise
Ținînd mereu țiind scutul pestriț, și măcar că troienii
Nu-i dau o clipă răgaz cu armele, nu-l zguduiră.
Tot gîfîia el din greu opintind; un pîrîu de sudoare
I se scurgea de pe trup și abia mai putea să răsufle,
Singur în hartă fiind și încercuit de primejdii.
Muzelor, spuneți-mi voi, a'Olimpului locuitoare,
Cum au dat foc la corăbii troienii și-au vrut să le ardă?
Hector aproape de Aias venind cu o sabie mare
Lancea-i de frasin izbi pe sub vîrfu-i de aramă și-o rupse.

90 Originalul atestă aici o metaforă a cărei structură se regăsește — cu anumite modificări — numai în 2, 115: cetatea se aseamănă unei fecioare a cărei frunte este acoperită, în semn de pudoare, cu un văl; cucerirea cetății echivalează cu smulgerea brutală a vălului sacru. Se poate reconstitui în vers imaginea homerică după cum urmează: *ca astfel / Templelor Troiei să smulgem vălul prea sfînt de podoabă*. După cum indică P. Mazon, *ed. cit.*, pp. 103—104, imaginea face parte dintr-o recuzită poetică de tip homeric și homerizant, fiind regăsită în *Od.* 13, 388 (original), în *Imnul către zeița Demetra*, v. 151 și urm. (în ediția *Homer. Imnuri*, pp. 12—13) și în *Scutul lui Herakles*, v. 105 (în *ed. cit.*, p. 90).

100–109 Turnus, un *alter Aias* vergilian, este evocat de autorul *Eneidei* cu același dinamism al imaginii vizuale și în contexte similare modelului homeric. (*Aen.* 9, 806—813).

Aias roti numai lancea ştirbită; departe de dînsul
Vîrful de aramă se rostogoli zuruind la căderе.
Inima lui de viteaz deodată cu spaimă-nţelese
C-asta-i de sus, de la zei, şi că Zeus înalt-tunătorul
Cazna-i făcu de prisos voind pe troieni să-i înalţe,
Aias se trase din toi, şi ei în corabie focul
Puseră, şi în curînd se lăţi vîlvătaie nestinsă
Coada corăbiei prinse să ardă-mprejur. Iar Ahile
Seama luă şi cu palmele-şi dete în coapse şi zise:
„Sai, o mărite Patrocle, te suie-n teleagă şi zboară.
Iată, văd focul duşman la corăbii, văd flacăr-aprinsă,
Vasele mi-e să nu pierdem, că nu ne mai scapă nici fuga.“

Aşta el zice. Patroclu se ferecă-n lucie aramă,
Pulpele-nfăşură-n dalbe pulpare întîi şi le prinde
Cu cheutori de argint. La pieptu-i pe urmă-şi-ncinge
Platoşa cea înstelată,-nfloratā-a nepotului sprinten
Al lui Eac şi pe umăr şi-aruncă un paloş de-aramă
Şi bolduit' în argint şi o pavăză vajnică mare,
Pune şi-n capu-i vînjos o chivără bine lucrată,
Sus cu o coadă de cal, cu creastă ce fîlfîie groaznic.
Ia două ţapene lănci şi bine le-mpumn-amîndouă.
Sulița soţului său, care-i grea, oţelită şi mare
N-o ia Patroclu, nu poate doar altul să umble cu dînsa,
Numai Ahile-ntre-ahei îşi putea învîrti fioroasa
Lance de frasinul din Pelion dăruită de Hiron
Tatălui său oarecînd spre a fi a vitejilor moarte.
Pe-Automedonte zori să-i înhame mai repede caii,
El dup-Ahile i-a fost tovarăş mai vrednic de cinste,
Cel mai statornic fiind fără preget să-i stea la poruncă.
Automedonte îndat-a-njugat telegarii cei repezi,
Şargul şi Breazul, doi zmei ce zburau pe cîmpie ca vîntul.

[125] După acest vers urma încă unul (omis de Murnu), pe care încercăm a-l tălmăci astfel: *Iute încinge-te-n arme, căci oastea-am să-adun deîndată.*

Harpia cea-nspulberată pe ei lui Zefir îi fătase
La păşunat pe o luncă spre apele lui Ocheanos.
El mai alătur-apoi la cotigă pe mîndrul Podasos,
Cal dobîndit de Ahile la spargerea Tebei, şi-i sprinten
Calul; deşi-i muritor, se întrece cu cei fără moarte.
Armia cutreierînd, Ahile o-narmează la corturi.
Tocmai ca lupii din carne hrăniţi şi grozavi în putere,
Care la munţi răpuind înhaţă şi sfîşie cerbul
Mare cornaci şi au fălcile roşii de sînge cu toţii
Şi dup-aceea în haită se duc la izvorul cu apa
Întunecată şi apa limpesc cu o limbă subţire
Doar pe deasupra şi varsă tot sîngele supt şi li-i pieptul
Tare şi ne-nfiorat, că plin e hrănitul lor pîntec;
Astfel pe lîngă Patroclu se tot sîrguiau căpitanii
Cei mirmidoni. Între ei stăruia şi da zor Peleianul,
Caii cu carele lor şi oamenii gata să fie.
Repezi corăbii cin'zeci fuseser-aduse de-Ahile,
Dragul lui Zeus, la Troia; şi avea fiecare din ele
Cîte cin'zeci de bărbaţi, dibaci la vîslitul pe laviţi.
El rînduise vr'o cinci să fie mai mari peste oaste,

145 „Harpia cea-nspulberată": G. Murnu a înlocuit numele propriu al Harpiei — *Podárgē* — cu o echivalenţă a acestuia; propriu-zis, *Podarge* semnifică „iute de picior". La Homer (în *Iliada* iniţial una singură numită: *he Hárpya*, în *Odiseea* mai multe: *hai Hárpyiai*) avem de a face cu divinităţi ce reprezintă personificarea furtunilor distrugătoare, ca instrumente ale morţii. Creaţia mitografică ulterioară (Apollodoros, *Bibliotheke*, 1, 2, 6, în ediţia Immanuel Bekker, Lipsiae, „Teubner", 1854, p. 5) le-a atribuit o formă de pasăre cu chip de femeie. În pasajul de faţă, *Podarge* nu poate reprezenta, totuşi, numai personificarea furtunii sau a vîntului care aduce furtuna. Aşa cum judicios presupune A. Pierron, *ed. cit.*, p. 140, reprezentarea homerică primitivă a Harpiei este aici precisă şi concretă, şi anume sub forma unei iepe „cu picioare iuţi" *(Pod-arge)*, iubită de Zephyros, cel mai nimicitor dintre vînturile descrise de Homer. Numai astfel se poate explica faptul că *Podarge* dă naştere unor cai, la rîndul lor iuţi precum vîntul şi furtuna, şi, de asemenea, numai astfel se poate justifica o tradiţie antică extrem de veche, de sorginte indo-europeană probabil, în conformitate cu care iepele pot purta în pîntece rodul vînturilor (cf. Vergilius, *Georgice*, 3, 266—275, în ediţia T. Naum şi D. Murărăşu, Bucureşti, 1967, p. 101).

Oameni de-ai lui, credincери, care-i fuseră lui sub poruncă.
Una din cete o mîna la război căpitanul Menestiu,
Fiul cerescului rîu Sperheos și al Polidorei
Cea din Peleus născută, frumoasă la chip, muritoare
Împreunată c-un zeu, cu neobositul Sperheos;
Dar după nume părinte-i fu Boros, al lui Perieres
Fiu, care dînd sumedenii de daruri ca zestre de nuntă
Pe Polidor a luat. O ceată era sub Eudoros
Fiul copilei lui Filas, o fată, mîndreţe la horă,
Care-i zicea Polimela. Pe ea ucigașul lui Argos
O îndrăgise văzînd-o cu fetele prinsă la jocul
Zînei vînatului cea înarmată cu arcul de aur,
Și în cămara de sus furișîndu-se repede Hermes
Izbăvitorul, cu ea se uni și născu pe Eudoros
Cel arătos, alergaci ca nealtul și vrednic în arme.
Cînd Ilitia, zeiţa ce-ajută la naşteri, pe dînsul
Teafăr în lume l-a scos şi văzu el lumina de soare,
Fiul voinic al lui Actor, Ehecle, a luat de soţie
Pe Polimela dînd zestre la nuntă o groază de daruri,
Iar pe Eudoros moș Filas acasă-l crescu îngrijindu-l
Și-i era drag ca un fiu. Venea după asta din gloată
Pîlcul al treilea dus de Pisandru, feciorul războinic
Al lui Memal, care-a fost mai tare ca toţi mirmidonii
La mînuitul de lănci, dar nu-l ajungea pe Patroclu.
Iar înglotirea a patra în capu-i avea pe moș Fenix, a cincea
Pe-al lui Laerches fecior, pe falnicul Alchimedonte.
După ce-Ahile pe toţi, sub mîndrele lor căpetenii,
I-orîndui pe deplin, le ţinea cuvîntare bărbată:
„Nu uitaţi voi, mirmidoni, ce vorbe rosteaţi la corăbii
Și-nfricoşaţi pe duşmani fălindu-vă, cînd de mînie
Încă eram stăpînit. Mă mustra fiecare zicîndu-mi:
Rău mai eşti tu, Peleiene, cu fiere hrănitu-te-a mama,
Om fără suflet ce eşti, la corăbii ne ţii cu de-a sila;

[189] Propunem modificarea acestui vers care la Murnu apare ca heptametru: *Iar pe a cincea-Alchimedon viteazul, feciorul lui Lerches.*

Haide mai bine-napoi să ne-ntoarcem acasă pe mare,
Dacă ți-e inim-așa copleșită de pizmă și ciudă.
Astfel cîrteați adunîndu-v-adese. Dar iat-acum ziua
Faptelor mari de război, după care oftați înainte.
Hai dar, oricine-i bărbat să lupte vîrtos cu troienii!"
Asta grăindu-le, el le spori vitejia și-avîntul;
Ei auzindu-și pe Domnul, mai tare-ndesină a lor rînduri.
Ca și un zid ce la casa cea-naltă zidaru-l încheie
Piatră cu piatră zidind, de înfruntă turbatele vînturi
Se îndesară tot astfel și coifuri și scuturi boltite,
Paveze, chivăre, oameni se tot răzimau înde-sine
Și s-atingeau încomatele coifuri de crestele lucii
La o clintire din capete, că așa era multă desimea.
Dar mai întîi înaintea oștirii întregi se gătiră
Automedonte și Meneționul, erau cu un suflet
Gata-nainte-a porni la război. După asta Ahile
Merse la cort și luînd capacul deschise un sipet
Împodobit și frumos; i-l pusese-n corabie Tetis,
Mama-i cu talp-argintie; ticsindu-l cu haine, cu mantii
Nerăzbătute de vînt, cu cergi și covoare mițoase.
Printre veșminte era și o mîndrețe de cupă, din care
Nici un bărbat nu băuse vr'odată-n afară de dînsul,
Nici închinase la zei, la nici unul, afară de Zeus:
Cupa din sipet luînd, o curăță el cu pucioasă
Și după asta o spală cu limpede apă, el însuși
Spală-se-n urmă pe mîini și toarnă în cupă vin negru,
Și în ogradă la mijloc, în vreme ce-nchină el paos,
Roagă-se-n slavă privind, îl aude de sus Tunătorul:
„Zeus tu cel de departe, al Dodonei stăpîne pelasgic,
Domn al Dodonei, iernatică țară, pe unde se culcă
Preoții, Selii, pe jos cu picioarele-n veci nelăute;

237–238 **Numele corporației religioase din zona Dodonei (în nordul Greciei, în ținutul Thesprotis) era cunoscut încă din antichitate, după mărturia lui Aristarkhos, sub o formă dublă: *Sellot* și *Hellot*. Aceste nume își aveau originea, se pare, într-un antroponim *Sellós* sau *Hellós*, numele unui tăietor de lemne din pădurea Dodonei, primul locuitor de acolo care ar fi fost inițiat în tainele oracolului. Cf. A. Pierron, *ed. cit.*, p. 145. Urmașii acestuia, reuniți într-o corporație având misiunea de a interpreta voința exclusiv a lui Zeus, se supuneau unor res-**

Dacă vreodată, cînd eu m-am rugat, auzitu-mi-ai graiul,
Iarăşi ascultă-m-acuma şi ruga din nou împlineşte-mi.
Eu am să stau înc-aici la staniştea vaselor noastre,
Dar pe prietenul meu îl trimit la război cu-o mulţime
De mirmidoni. Dă-i slavă, tu Cel care bubui în ceruri.
Inima i-o îmbărbată şi fă tu ca Hector să ştie,
Dacă, el singur fiind, e meşter cumva la bătaie
Bunul tovarăş al meu, sau numai atunci neatinse
Fulgeră braţele lui, cînd şi eu sînt alături de dînsul.
După ce alungă potopul şi focul departe de vase,
Fă-mi-l să vie-napoi în tabăr-aici la corăbii
Nevătămat cu oştenii ceilalţi şi cu armele toate."
Astfel în rugă-i a zis. Auzitu-l-a Zeus mintosul,
Parte din rug-a primit, iar parte a respins-o; anume
S-a învoit de la vase, din lagăr, s-abată războiul,
S-a-mpotrivit la urarea întoarcerii lui de la luptă.
După ce ruga rosti şi făcu închinare lui Zeus,
Merse la dînsul în cort şi-n sipet îşi puse paharul;
El după asta ieşind, pe la uşă stătu înainte
Vrînd de acolo să vadă cu ochii încaierul crîncen
Dintre ahei şi troieni. Purceser-atunci mirmidonii
Toţi înarmaţi şi stoliţi, şi în urmă cu toată dîrzia
Se năpustiră-n troieni. Cum roiul de viespi de pe cale,
Cînd sturlubatici copii, după cum li-i năravul şi firea,
Le necăjesc şi le-ntartă-n viesparul din latura căii,
Nişte nebuni, că la mulţi li se trage din asta şi moartea,
Dacă pe-acolo cumva un drumeţ se întîmplă să treacă
Şi pe nevrute le-atinge, deodată răsar îndrăznele,
Zboară-ndîrjite la el fiecare să-şi apere puii;

tricţii rituale riguroase şi probabil, extrem de vechi, aşa cum indică epitetul „pelasgic" *(zeu al pelasgilor, Pelasgikè)* atribuit lui Zeus: interpreţii oracolelor, numiţi de Strabon 1, 2, 20 (în *ed. cit.*, vol. I, p. 178) *tómoyroi* şi consideraţi de acelaşi drept primii locuitori ai Dodonei *(ibid.)*, practicau o serie de ritualuri (regăsite şi în cadrul altor culte din antichitate) despre care ne furnizează informaţii şi Sofocle, în *Trakhiniai (Trahinience*, în ediţia G. Dindorf, Leipzig, „Teubner", 1908, p. 309), vv. 1166—1168 şi Euripide, în *Erekhtheus*, fr. 355 (în ediţia *Euripidis opera omnia*. Volumen septimum. Glasgow, 1821, pp. 606—615).

Tocmai aşa îndîrjiţi şi cutezători mirmidonii
De la corăbii porniră, şi larma era necurmată.
Meneţianul cu strigăte povăţuia pe tovarăşi:
„Voi, mirmidonilor, ai lui Ahile tovarăşi de arme,
Fiţi, o, prieteni, bărbaţi şi începeţi năvala spre cinstea
Domnului vostru mărit care-i cel mai viteaz la corăbii
Printre argii, cînd alături staţi voi luptători din aproape,
Şi ca să-şi vadă şi-Atrid Agamemnon acuma păcatul
Ce l-a făcut necinstind pe întîiul viteaz din Ahaia."
Asta rostindu-le, i-a-nflăcărat, şi în trîmbe deodată
S-au repezit la troieni, şi grozav răsunară de chiot
Vasele jur împrejur. Dar cum au văzut pe Patroclu
Şi pe mînaru-i lucind în arme de aramă, troienii
S-au tulburat şi-ncepeau înglotiri de-ale lor să se-ndoaie,
Cutremurate gîndind că poate şoimanul Ahile
S-a împăcat cu ai săi potolindu-şi mînia; de-aceea
Şi căuta fiecare-ncotro să ia fuga să scape.
Suliţa lucie-ntîi răpede Patroclu pe unde
Cetele mai îndesate roiau pe aproape la vasul
Craiului Protesilaos, şi-acolo brodi pe Pirehmes,
Care-adusese-n telegi pe oştenii peoni din Amidon,
'Nalta cetate aşezată pe marginea rîului Axiu.
Umărul drept îi răzbi, şi în spate căzu pe ţărînă
Jalnic Pirehmes gemînd. Peonii din juru-i deodată
S-au răşchirat speriindu-se toţi de Patroclu la moartea
Domnului lor, care fuse fruntaş la războaie. Şi astfel
El de la vase înlătură focul şi-i stinge văpaia;
Arsă rămase pe loc jumătate de vas, iar troienii
Fug într-un huiet avan şi asupră-le-aheii s-aruncă
Printre boltite corăbii şi valma era-ngrozitoare.
Cum de pe creştetu-nalt la o matahală de munte,
Norii cei deşi risipind iubitorul de fulgere Zeus,
Ies la iveală zănoagele, culmile, văile toate,
Neţărmurit se dezvăluie atuncea seninul în slavă;
Astfel pustiul pîrjol gonind de la vase, danaii
Mai răsuflară puţin. Dar nu conteni bătălia;
Tot cotropiţi de-ahei, încă nu se clintiră troienii
De la corăbii, n-o rupseră încă la fugă spre ziduri;
Tot mai ţineau încă piept şi în lături se dau de nevoie.

Lupta se-ntinse pe cîmp și un căpitan singuratic
Culcă pe altul lovind. Voinicul Patroclu, întîiul,
Cînd o zbughi Areilic, în coapsă cu boldu-l împunse,
Osul i-l sparse răzbindu-l, iar el, amețit peste iarbă
Lat se prăvale pe brînci. Menelau ațintă pe Toas,
Pieptu-i fiind dezgolit de pavăza lui, și-l doborî.
Aprig Filide, cum vede în față-i grăbit pe Amficlos,
Iute-i apucă-nainte și-l arde la șold, unde mușchiul
Omului e mai vînjos și acolo cu lancea-i despică
Vinele, cade Amficlos și noapte pe ochi i se lasă.
Bine cu-o lance chitește pe-Atimniu atunci al lui Nestor
Fiu Antiloh, în coaste-i pătrunde țuguiul și-Atimniu
Pică-nainte zdrobit. Dar iată că Maris, de moartea
Fratelui său mîniat se răpede cu lancea-naintea
Mortului gat-a strivi pe-Antiloh, dar sare al lui Nestor
Fiu Trasimed ca un zeu, înainte-i apucă și-n umăr
Fără de greș îl ajunge, tăișul de mușchi îi jupoaie
Brațul în partea de sus și ciolanul îi sfarmă cu totul;
Cade voinicul bufnind și noaptea-i acoperă ochii.
Duși au fost, astfel uciși, în beznă tovarășii vrednici
Ai lui Sarpedon, perechea de frați, luptătorii
Sprinteni la suliți, copiii lui Amisodar, hrănitorul
Iesmei turbate Himera, prăpădul atîtora-n lume.
La Cleobul, care fuse luat de vîrtej, se răpede
Aias Oilidul și-l prinde, și-ndată pe urmă cu spada
Cea cu frumosul mîner îi trage-n grumaz și-l omoară;
Sabia se înfierbîntă întreagă de sînge, iar moartea
Cea mohorîtă și silnica soartă întunecă ochii
Lui Cleobul. Penelau se-ncaieră alături cu Licon,
Lăncile însă dau greș, zadarnic le deteră drumul,
Prind a se bate din săbii. Îi spintecă Licon în creastă
Coiful cu coamă de cal, dar sabia lui în plăsele
Sfarmă-se. Atunci Penelau în grumaz sub ureche-l înjunghie,
Sabia-i toată se-nfige, și numai de piele se ține
Capu-i acum atîrnat, și dusă fu viața lui Licon.
Iar Merione fugaci de picior îl ajunge pe-Acamas
Tocmai în clipa cînd el se suie-n teleagă, și-i seacă
Umărul drept; iar el cade și ceața-i învăluie ochii.

Idomeneu cu-arama cea crudă la gură-l împunse
Pe Erimant și la creștet sub creierul lui ascuțișul
I-a răzbătut mai la vale și oasele-i fură stropșite,
Dinții din gură-i țîșniră și-n sînge-i se stinseră ochii
Și izbucni șuruindu-i, din nări și din gura-i căscată
Sîngele, iar peste el se lăți întunericul morții.
Astfel pe cîte-un troian-naintași danai toropiră
Tocmai ca lupii prădaci care adulmecă mieii ori iezii
Și de la turmă răpesc pe acei care-i lasă negrija
Unui păstor să ia razna la munte; și cum îi văd lupii,
Sar și în colții lor sfarmă nămaiele neputincioase;
Repede-așa la troieni dau proască danaii, iar dînșii
Fuga luară țipînd; uitaseră arma din mînă.
Aias cel mare cu lancea mereu s-ațînea după Hector
Cel ferecat în aramă, dar el, iscusitul în harță,
Tot se păzea, auzind vîjîit de săgeți și de bolduri,
Bine știa că de acum biruința e-n partea cealaltă,
Totuși el sta neclintit și tot și-apăra pe tovarăși.
Cum de pe culmea Olimpului norii în slavă se-nalță
Din strălucitul senin, cînd vine furtuna, tot astfel
Vuietul fugii se-nalță și țipătul de la corăbii,
Nu mai bat calea-nturnată troienii pe rînd și pe Hector
Repede caii îl duc înapoi înarmat; părăsise
Oștile-i care la trecerea șanțului se-mpiedicară;
Șanțul în pripă sărind, o mulțime de cai de la care
Sparseră osia lor și roatele acolo-și lăsară.
Zornic pe-ahei îmboldind s-ațîne din urmă Patroclu
Moarte țintind la troieni. Cu chiote-n fugă de spaimă
Umplu ei căile toate răznindu-se; pînă la nouri
Volburi de colb se urcau și-n trap înapoi spre cetate
Caii fugari trepădau mai departe de vase și corturi.
Carul cu strigăte-și mînă Patroclu oriunde troienii
Stau laolaltă posmol. La fugă bărbații sub osii
Cad de pe care pe brînci și carele-acolo se-mburdă.
Șanțul îl sare Patroclu-n teleaga ce-o trag după dînșii
Zmeii cei nemuritori, de zei dăruiți lui Peleus,
Și-naintează mereu. Aprins după Hector s-avîntă,
Vrea să-l doboare pe el, dar caii pe Hector îl scapă.
Cum se îngreuie negru pămîntul întreg pe furtună
Toamna, în ziua cînd cerul purcede să-și verse potopul,

Cînd c anume pornit și are necaz pe bărbații
Cei care judecă strîmb și umblă cu răul și sila,
Calcă-n județe dreptatea și-nfruntă cereasca urgie;
De-asta și apele curg din toate crescutele rîuri,
Taie și-ncing o grămadă de dealuri zăpoarele repezi,
Care de sus de la munți spre marea cernită-și-ndrumă
Gemetul greu și dărapăn-averile lunii; tot astfel
Greu era gemetul cailor care goneau pe cîmpie.
După ce trîmbele cele din față le rupse, Patroclu
Iute-le-mpinse-napoi la corăbii și-acolo pe cîmpul
Dintre cetate, corăbii și rîu, se aruncă și zvîntă
El pe troieni și răzbună pe mulți. Pe Pronoos
Pune-nainte la țintă cu sulița scînteietoare,
Pieptu-i străpunge, fiindu-i de scut nepăzit, iar Pronoos
Cade pe țărnă bufnind. Spre Testor, un fiu al lui Enop,
Zboară-n al doilea rînd Patroclu, în vreme ce Testor
Sta ghemuit în cotigă, smintit el fiind și cu hățuri
Alunecate din mîini. Cu lancea de aproape plesnindu-l,
Dînsul la dreapta-n obraz îi smacină dinții, pe urmă
Trage din lance și-l dă peste car. Cum adese pescarul
Cînd, așezat pe o stîncă ieșită pe mal, în cîrligul
Undiței prinde un pește vioi și din mare-l azvîrlă;
Astfel din car îl aruncă pe Testor cu gura căscată
Meneția nul; el cade în bot și lumina-i se stinge.
Cînd Erilau se învifor-asupra-i, cu-o piatră Patroclu
Țeasta-i la mijloc pocnind, i-o sparge în două sub coiful
Neărzbătut. Și el astfel cu fața prin pulberea țărnii
Cade și-ndată-l învăluie pacostea vieților, moartea.
Pe Amfoter în curînd după asta și pe-al lui Damastor
Fiu Tlepolem, pe Epalt, pe Erimas, pe Ehiu și Piris
Și pe Evip, pe Ifeus și pe Polimel Argeadul,
Care se-ndeasă spre el, pe toți îi doboară viteazul.
Cum pe tovarășii săi cu platoșe neatîrnate
Vede Sarpedon uciși de Patroclu, începe să-nciute
Pe licieni și să-i certe răstindu-se astfel: „Rușine
Vouă, bărbați licieni! Încotro apucarăți? Acuma
Fiți mai cu inimă. Eu am să-l iau în primire pe-acela
Și voi vedea cine-i el care biruie așa și prin oaste
Pagubă multă ne-aduse, topi doar pe mulți și pe-alese.“
Zice și sare din caru-i cu armele; dar și Patroclu

Sare din chelnă la fel. Ca doi vulturi cu cängi şi cu pliscul
Încovoiat, care croncănc şi se înhaţă pe-o stîncă;
Astfel cu ţipăt şi ei s-arunc-amîndoi laolaltă.
Fiul lui Cronos se-ndură văzîndu-i şi zice soţiei:
„Vai mie, fiul meu cel mai iubit de pe lume, Sarpedon,
Are să-mi fie răpus de Patroclu şi stau îndoielnic:
Oare să-l iau pe ascuns, cît el este viu, din războiul
Cel lăcrimos şi să-l mîntui în Licia, ţara cea grasă?
Ori în bătaie de acuma să-l las să-l omoare Patroclu?"
Hera răspunse: „Ce spui, tu vajnice fiu al lui Cronos?
Pe-unul născut muritor, de mult osîndit de ursită,
Vrei tu cumva să-l desprinzi din braţele morţii cumplite?
Fă-o. Noi zeii ceilalţi la asta nu-ţi dăm învoire.
Dar îţi mai spun încă una, ia seama tu bine şi-ascultă:
Dacă tu viu îl trimiţi pe Sarpedon acasă la dînsul,
Poate şi altul o fi între noi, care vrea să dea drumul
Fiului său cel iubit din crîncena încăierare,
Doar o grămadă de fii de-ai zeilor după-a lui Priam
Mare cetate se bat şi tare-ndîrji-se-vor zeii.
De asta, măcar că feciorul ţi-i drag şi ţi-i jale de dînsul,
Las' să-l omoare pe el în valma cea cruntă Patroclu;
Numai cînd are să fie lipsit de viaţă şi suflet,
Moartea şi Somnul blajin trimite să-l ia şi să-l care
Pînă sosi-vor în Licia, ţara întinsă. Pe-acolo
Fraţii şi rudele într-un mormînt după-aceea sub piatră
Au să-l îngroape pe el, că asta-i a morţilor parte."
Zise zeiţa şi n-o mai deszise părintele lumii.
Ploaie de sînge stropi pe pămînt după asta în cinstea
Fiului său cel iubit care fuse menit să-l omoare
Menoţianul la Troia, departe de scumpa lui ţară.
Cum ei păşind împotrivă s-apropie unul de altul,
Pe Trasimel îl aţintă Patroclu, pe bunul tovarăş
Al lui Sarpedon, lovindu-l îl spintecă şi-l toropeşte.
Zboară Sarpedon la el o suliţă scînteietoare,
Dar lovitura-i dă greş şi ajunge la calul Pedasos,
Umăru-i drept sfîşiind; Pedasos nechează, se zbate,
Cade şi horcăie-n praf şi acolo-i se curmă suflarea.
Caii ceilalţi de la car se dezbină şi trozneşte hamul

Frînele se încîlcesc, cînd roibul în praf se răstoarnă.
Automedonte, dibaci vizitiu, telegarii descurcă
Sabia-i mare apucînd de la coapsa-i vînjoasă şi plină
Şi repezindu-se, taie frînghia, de care legat e
Calul Pedasos, şi caii se-ndreaptă şi trag din curele.
Iar se măsoară vitejii în vrajba cea răpuitoare,
Iarăşi Sarpedon dă greş cu suliţa-i fulgerătoare,
Ea pe la stînga prin umăr îi trece uşor lui Patroclu
Făr-a-l atinge de fel. Dar cînd se izbi după asta
Meneţianul, nu dete cu mîna-n zadar lovitura,
Ci-l nemeri pe la prapuri, pe unde stă inima tare.
Cade Sarpedon atunci cum cade stejarul ori plopul
Sau răsăritul molid care meşterii-l taie la munte
Cu ascuţite topoare gătind cherestea de corăbii;
Tocmai aşa se prăvale-naintea telegii Sarpedon,
Spumegă, crişcă şi-mpumnă ţărîna cea udă de sînge.
Cum în cireadă de-a buzna un leu răbufneşte un taur,
Taurul rage cînd moare sub fălcile leului, astfel
Şi-al licienilor crai, cînd e prăbuşit de Patroclu,
Geme, se zbate nebun şi strigă pe bunul tovarăş:
„Glaucos, iubite prieten, tu care te baţi cu vitejii,
Fii mai bărbat ca oricînd şi arată ce poţi la războaie.
Una de acum să doreşti, încleştarea să fie cumplită,
Dacă eşti bun de picior. Cutreieră oastea şi-aprinde
Pieptul întîi la cei mari să apere-aici pe Sarpedon,
Vino şi luptă-te-apoi şi tu şi să-mi iei apărarea.
Numele pe totdeauna-ţi va fi de ruşine şi-ocară,
Dacă danaii mă pradă pe mine căzut la corăbii,
Deci mi te-aţine vîrtos şi oştile-nghesuie-ncoace."
Astfel îi zice Sarpedon şi moartea-i acoperă ochii,
Nările lui. Patroclu îl calcă pe piept şi apăsîndu-l,
Suliţa-şi trage din el, o dată cu sufletul; astfel

464–466 Cf. *supra*, 13, 370—372.

484–485 Descrierea morţii lui Sarpedon este realizată cu ajutorul unor termeni concreţi, cu identificare precisă în realitatea fizică: Patroklos smulge, o dată cu lancea, nu „sufletul" eroului, ci diafragma (pericardul) în care pătrunsese vîrful ascuţit al lăncii, de aceea mişcarea inversă se face cu efort, viscerele cadavrului opunînd rezistenţă; abia după ce e smulsă lancea dispare şi viaţa („sufletul", hom. *psykhḗ*) din trup. Considerăm necesară modificarea versiunii, avînd în vedere, în plus, faptul

Smulge și arma și viața dintr-însul. I-opriră
Caii cei sforăitori la caru-i pe loc mirmidonii,
Gata de fugă fiind, cînd ei rămăseseră singuri.
Strigătul lui auzind, simți negrăită durere
Glaucos. Se tot frămînta că nu poate sări la Sarpedon.
Brațul luîndu-și cu mîna, și-l strînse:-l durea încă rana
Pricinuită de Teucru în clipa cînd el se urcase
Grabnic pe zidul înalt de năpastă să-și apere soții.
Roagă-se Glaucos atunci lui Febos Apolon țintașul:
„Doamne, tu care domnești peste Licia, țara cea grasă,
Ori pe la Troia, m-ascultă, doar poți auzi de oriunde
Jalea mîhnitului suflet, așa cum i-al meu oropsitul.
Afurisită e rana ce am și în jurul ei brațul
Mi-e sfredelit de dureri ascuțite, iar sîngele-mi nu vrea
Să înceteze și-ngreuiat îmi e umărul de amorțire,
Nu mai pot lancea să port cu tărie și nici cu dușmanii
Piept să mai dau. A pierit prietenul meu ortomanul,
Fiul lui Zeus Sarpedon și Zeus nu-și apără fiul.
Dar lecuiește-mă-ncalte tu, Doamne, de rana-ndrăcită
Chinul alină-mi și adu-mă-n stare să pot pe tovarăși,
Pe licieni, să mi-i chem, pe toți să-i împinten la arme,
Chiar și eu însumi în prejmetul mortului să mă încaier."
Asta rugîndu-se zice, și ruga-i Apolon i-ascultă,
Chinul, îndată-i-alină și-i seacă din rana-i haină
Sîngele negru și-nduhuic-n pieptu-i vîrtutea dorită.
Simte în sine viteazul, se bucură-n sine că ruga-i
Fu împlinită în grabă de zeul cel mare. Și oastea
El și-o cutreieră-ntîi, îmbărbată pe toți căpitanii
Pentru Sarpedon să lupte și după troieni apoi merge
Repede, după Encas și după Agenor și Hector
Și Polidamas. S-apropie acolo de Hector și zice:
„Hector, uitat-ai cu totul acum de-ajutoarele tale
Care de dragul tău numai, departe de-ai lor și de țară,

că v. 485 apare în tălmăcire numai ca pentametru: (483) [...] *Patroclu îl calcă pe piept și-apăsîndu-l,* / (484) *Sulița-și trage din el, rărunchii îi smulge și astfel* / (485) *Smulge o dată cu arma și viața dintr-însul. I-opriră* etc.

499 Se impune transformarea heptametrului prin eliminarea unui picior metric superfluu: *Să înceteze, și umărul greu amorțit mi-e-n durere*, ș.a.m.d.

Viața-și-ngroapă pe-aici. Tu nu vrei pe noi să ne sprijini.
Zace Sarpedon căzut, căpetenia oștilor noastre,
Razimul țării cu brațu-n război, cu dreptatea în pace;
El fu ucis de Patroclu cu mîna de fier a lui Ares.
Hai dar, prieteni, aproape de el, aprinși de mînie,
Armele pot mirmidonii să-i ia și să facă de ocară
Leșul acum de necaz, că mulți mai căzură prin luptă
Tineri de-ai lor care fură de noi năpădiți la corăbii."
Cum el grăi, pe troieni deodată-i cuprinse durere
Crîncenă, copleșitoare, fusese doar craiul Sarpedon
Zid de-apărare-a cetății, deși un străin, și-avea multă
Oaste cu el, și însuși era un viteaz la războaie.
Plini de văpaie troienii din nou spre danai năvăliră;
Hector în frunte mergea-ndurerat că pierise Sarpedon.
Dar și Patroclu-nteți pe danai care au fost sub porunca
Tijilor Aias întîi, deși erau gata și dînșii, le zise:
„Aias, voinicilor, voi vă puneți tot sufletu-n arme,
Ca și-nainte în rîndul vitejilor sau și mai bine,
Mort e Sarpedon acel care-ntîiul răzbise și sparse
Zidul aheilor. Hei, ce mare noroc dac-am pune
Mîna pe el și pe armele lui și l-am face de ocară
Și-am doborî pe vreunul de-al lui care-i apără trupul."
Asta le-a zis, dar și dînșii doreau pe dușmani să-i alunge.
După ce trîmbe-ntăriră de-o parte și alta, troienii
Și licienii și toți mirmidonii și-aheii în jurul
Mortului înaintară-mpotrivă și harța porniră
Și-ngrozitor era chiotul lor, zăngănitul de arme.
Peste bătaia cea crîncenă Zeus întinse o noapte
Plină de amar, ca amarnică trudă să fie-mprejurul
Fiului său. La-nceput pe ahei îmbrînciră troienii,
Pe un viteaz mirmidon răniseră dînșii, pe fiul
Lui Agacleu inimosul, bărbatul de neam Epigeus,
Care-nainte domnea în orașul temeinic Budeion,
Dar omorînd pe un văr al său bun, el se duse de acolo
După adăpost la Peleu și la Tetis, iar ei îl porniră
Parte să ia la război urmînd pe Ahile la Troia.
Cînd Epigeus de leș se atinse, chitindu-l în țeastă,

Hector cu un bolovan îi smicură țeasta sub coiful
Greu oțelit de vîrtos, și cade pe brînci Epigeus
Peste căzutul Sarpedon și moartea-i înăduşă duhul.
Vede pe soțu-i pierdut și de ciudă s-aprinde Patroclu,
Otov-apucă-naintea oștirii și-acolo s-arată
Iute ca șoimul în zbor, cînd sperie gaiți și graури;
Astfel atunci și Patroclu o-ntinse cu caii de-a dreptul
Spre licieni și troieni, și-acolo pe-al lui Itemenes
Fiu Stenelau în cerbice-l pocni cu o piatră și-i rupse
Coardele; înaintașii se deteră-n lături cu Hector.
Cît este locul ce bate o lance departe aruncată
De un bărbat care-ncearcă să-și vadă puterea la jocuri
Sau în război cu dușmanii cei necruțători de viață,
Tocmai atîta-napoi fură-mpinși de-ahei și troienii.
Dar căpetenia oastei din Licia, Glaucos, întîiul
Se înturnă și ucise pe mărinimosul Baticle,
Fiul iubit al lui Halcon, un locuitor din Helada,
Care-ntrecea în avere și-n rosturi pe toți mirmidonii.
Glaucos în piept îl împunse cu lancea pe dînsul în clipa
Cînd de năprasnă rotindu-se-l prinse din goană. Cu bufnet
El se prăvale, și-i doare grozav pe ahei de picirea
Bunului soț luptător. Se bucură foarte troienii
Și-l înconjoară posmol pe Glaucos sărind. Dar aheii
Se-mpotrivesc și dau drept cu toată vîrtutea la dînșii.
Țintuie-atunci Merione pe-alesul oștean Laogonos,
Al lui Onetor fecior, Onetor cucernic în Troia
Preot slăvit ca un zeu în slujba lui Zeus din Ida.
El pe sub falcă-l lovi dedesubtul urechii, și-ndată
Viața-i se scurse din trup și jalnică noapte-l cuprinse,
Însă cu-o suliță pe Merione-l ațintă Eneas,
Care cu pavăza vine și crede că poate să-l culce,
Dar Merione, zărindu-l în față-i, se pleacă-nainte
Și se ferește ușor, iar sulița dincolo-i cade

561–562 Datorită unei interpretări inadecvate a textului homeric, precum și unor omisiuni care alterează semnificația fragmentului în ansamblu, considerăm necesară modificarea tălmăcirii după cum urmează: *Astfel, Patrocle și tu ai întins-o cu caii de-a dreptul / Spre licieni și troieni, întărtat într-atîta de moartea / Soțului tău luptător; și-acolo pe-al lui Itemenes* etc.

Şi se înfige-n pămînt, dar încă-i zvîcneşte cotorul
Pînă ce-n urmă s-alină încordul mişcării dintr-însul.
Strigă Eneas fiind de ciudă cuprins după asta:
„Hei, Merione, la joc eşti îndemînatic, dar dacă
Te nimeream, eu jocului tău puneam capăt
Numaidecît.“ A răspuns lui Eneas atunci Merione:
„Nu e uşor nicidecum, cît eşti tu de zdravăn, Eneas,
Flacăra vieţii să stingi oricărui bărbat care asupra-ţi,
Vine cu arma duşman, şi tu muritor eşti din fire,
Dacă şi eu te-aş ajunge pe tine cu boldul de-aramă,
Cît eşti de tare şi-n mînă te bizui, pe loc mi-ai da mie
Slavă şi sufletul tău îl vei da călăreţului Hades.“
Zise, dar Menceţianul începe să-l certe pe dînsul:
„Ce-i gura asta la tine, cînd tu eşti bărbat, Merione?
Dragul meu, nu cu ocări de la leş vom putea să-i
împingem
Noi pe troieni, pămîntu-nainte-nghiţi-va pe vreunul.
Biruie braţu-n război şi numai la sfaturi cuvîntul,
Vorba-i zadarnic-aici, ne-ajută pe noi doar cu arma.“
Zice-nainte păşind, ca un zeu Merione-l urmează.
Tocmai ca vuietul care-i făcut de topoare cînd taie
Arbori pe-o vale la munţi de s-aude departe, tot astfel
Vuie-n bătelişte cruntă pe largul pămînt şi răsună
Pieile binefăcutelor şi ferecatelor scuturi,
Cînd le răzguduie săbii şi suliţi cu capete două.
Cît ar fi fost de chitaci, pe craiul Sarpedon nici-unul
Nu l-ar mai fi cunoscut; săgeţile, sîngele, praful
L-acoperiseră-ntreg de la creştet şi pîn' la picioare.
Tot mişunau împrejuru-i oştenii ca roiul de muşte,
Cînd primăvara pe lîngă ciuberele pline de lapte
Zumzăie adese la stînă, tot astfel şi dînşii. Iar Zeus
Nu vrea să-şi ia de la tabără ochii cei plini de lumină,
Ci într-acolo-i tot ţine boldiţi. Că el tot la omorul
Menceţianului cugetă cu dinadins; se socoate
Dacă nu-i bine, în zbuciumul crunt de război şi pe
dînsul,
Peste Sarpedon acum să-l prăbuşe falnicul Hector

[1] **Acestui vers îi urmau în textul original încă două, omise de tălmăcire, pe care le redăm în felul următor:** ***Astfel pierdută e lancea, zadarnic în ţărnă înfiptă, / Mîna vînjoasă zadarnic prin aer zburînd a trimis-o.***

Şi de pe umeri apoi să-i prade vestit-armătură,
Ori să pricinuie el încă multora nenorocirea.
Zeus, aşa chibzuind, mai bine-i păru ca Patroclu
Tot spre cetate să dea înapoi pe troieni şi pe Hector
Cel înarmat în aramă şi acolo pe mulţi să omoare.
De-asta şi-ntîi a făcut să se moaie vîrtutea lui Hector,
Care şi-n car se răpede, ia fuga şi-ndeamnă la fugă
Şi pe tovarăşi, ştiuse doar cumpăna sfînt-a lui Zeus.
Nici licienii viteji nu mai stăruie acum, ci cu toţii
Fug speriaţi, dacă văd că ne-nsufleţit în mormanul
Morţilor zace al lor crai, căzuseră doar peste dînsul
Mulţi după crîncena încăierare pornită de Zeus.
Biruitorii pe mort îl jăfuie de armătura-i
Cea sclipitoare de aramă; luînd-o, Patroclu o-ncrede
Soţilor săi ca s-o care ca pradă cu ei la corăbii.
Zise lui Febos Apolon, aşa furtunaticul Zeus:
„Du-te, iubitul meu fiu, şi curăţ-acum lui Sarpedon
Trupul de sîngele negru ţîşnit de la răni. După asta
Ia-l tu şi du-l mai departe, în undele rîului spală-l,
Unge-l cu balsam zeiesc şi în haine zeieşti îl îmbracă
Şi după-aceea trimite-l cu însoţitorii cei repezi,
Gemenii fraţi care-s Somnul şi Moartea, că ei o să-l care
Grabnic în Licia, ţara cea lată şi grasă, pe unde
Fraţii şi rudele lor îndată-n mormînt pe sub piatră
Au să-l astruce pe el, că asta-i a morţilor parte."
Zice şi Apolon voios părintelui său se supune,
Pleacă din Ida, din plai, spre valma cea cruntă şi-ndată
Leşul îl ia de pe cîmp din toiul zvîrlitelor arme
Şi mai departe ducîndu-l, îl spală-n Scamandru şi-l unge
Bine cu balsam zeiesc şi în haine zeieşti îl îmbracă
Şi dup-aceea-l trimite cu însoţitorii cei repezi,
Gemenii fraţi, care sînt Somnul şi Moartea, iar ei se grăbiră

654 Versul redevine hexametru admiţînd cîteva modificări nesemnificative în ansamblul contextului: *Gemenii fraţi, ce-s Somnul şi Moartea; ei se grăbiră* etc.

Trupul să ducă în Licia, ţara cea lată şi grasă.
Caii din gură zorind şi pe Automedonte, Patroclu
Tot alunga pe troieni şi pe licieni, parcă fuse
Bietul orbit. Dacă el păzea cu sfinţenie sfatul
Dat de Ahile, scăpa negreşit de noptatica moarte,
Biruie însă pe-a omului pururea voia lui Zeus,
Care sileşte la fugă şi pe un viteaz şi-l despoaie
Lesne de slavă, măcar că el însuşi la arme-l împinge;
Astfel acuma tot el în foc pe Patroclu-l împinse.
Oare pe cine întîi şi pe cine la urmă răpus-ai,
Meneţiene, cînd zeii au vrut să te ducă spre moarte?
Pe Autonoos întîi, pe Adrastos, pe unul Eheclos
Şi pe Perimos Megad, pe Epistor şi pe Melanipos
Iar mai apoi pe Pilart, pe Muliu şi chiar pe Elasos
El îi lăţi la pămînt; ceilalţi o tulină de-a fuga.
Troia cu-naltele-i porţi erau s-o cuprindă danaii
Duşi de Patroclu fiind în lupta-i turbată cu lancea
Dacă de sus, de pe zid, de pe turnul temeinic Apolon
Nu-i ocrotea pe troieni şi nu-l prigonea pe Patroclu.
Meneţianul atunci de trei ori se saltă spre colţul
Ziduluı-nalt, ci în lături îl dete de trei ori Apolon,
Luciul scut nemerindu-i cu mînile-i nemuritoare.
Însă de-a patra cînd el spre zid ca un zeu se răpede,
Zice cu groaznică voce răstindu-se-Apolon: „În lături,
Meneţiene, doar nu-ţi este dat să ici Troia, nici ţie,
Nici lui Ahile, deşi el e mult mai de seamă ca tine.“
Asta grăi, iar Patroclu de teamă se trase încolo
Şi se feri de mînia ţintaşului Febos Apolon.
Hector la Poarta Scheiană-şi opri telegarii din fugă
Şi se-ndoi: să mai intre în clocot din nou să se bată
Ori să dea glas şi s-adune oştirea sub zid? Şi cum dînsul
Stă cumpănindu-se acolo, grăbit i s-apropie zeul
Febos Apolon, la chip ca un tînăr în floare, voinicul
Unchi al lui Hector şi fratele mamei lui Hector, anume
Asiu, feciorul lui Dimas, un locuitor de pe malul
Rîului cel frigian Sangariu, şi-i zice Apolon:
„Hector, de ce te-ai lăsat? Dar nu se cuvine din parte-ţi.
Hei, de-aş fi cu mai viteaz pe cît tu eşti mai tare ca mine!

Greu ai fi ispăşit-o retragerea ta din bătaie.
Nu pregeta, ci cu caii tu ia-o întins la Patroclu,
Poate la urmă să-l baţi şi Apolon să-ţi dea biruinţă."
Asta zicîndu-i aleargă din nou la opintul oştirii.
Lui Chebrione-i dă zor călitul şi fabnicul Hector,
Caii să biciuie spre bătălie. Dar cum în duiumul
Oştilor merse Apolon, făcu tulburare cumplită
Printre argii, înlesnind biruitul oştirii troiene.
Hector lăsa pe ceilalţi şi nu omora pe nici unul,
Doar spre Patroclu mîna telegarii cei tari de copită.
Ci din cotigă deodată sări el la Hector, în stînga
Suliţ-avînd, şi cu dreapta de jos luînd repede o piatră
Mare, sticloasă, muchiată, şi după ce bine o cuprinse
Şi-o-nţepeni, i-a dat drumul. Ea merse deodată la ţintă
Şi nemeri pe bărbat, poc ni pe-al lui Hector tovarăş,
Pe Chebrione, copilul din flori al lui Priam, în clipa
Unde-şi mîna telegarii: în frunte-l izbi bolovanul
Aspru muchiat, amîndouă sprîncenele-i rupse; nici osul
Nu mai ţinu la izbit, şi-n pulbere ochii-i picară
Jos la picioarele lui. Ca un cufundător Chebrione
Cade din carul frumos, iar vlaga-i se scurse din oase.
Batjocorindu-l atunci, ai zis, călăreţe Patrocle:
„Vai, ce om sprinten, ce lesne se dă peste cap!
Dacă dînsul
Într-adevăr ar fi fost pe marea cea plină de peşte,
Cum s-ar fi dat din corabie afund după stridii,
Chiar pe furtună, şi-ar fi săturat o mulţime de oameni!
Uite că şi la troieni sînt cufundători de cei meşteri."
Astfel Patroclu grăind, spre oşteanul căzut se repede
Tocmai ca leul în salt, cînd el pustiind vreun staul,
Cade cu suliţa-n pieptu-i înfiptă şi-l pierde curajul;
Grabnic aşa după mort năvălit-ai şi tu, o Patrocle.
Sare din caru-i şi Hector, şi iată-l aproape. În jurul
Lui Chebrione amîndoi se iau la bătaie ca leii
Care, de foame lihniţi, se încaieră hulpavi în jurul

[17] Adăugarea unui picior metric necesar din punct de vedere prosodic asigură fluenţa hexametrului: *Cum s-ar fi dat din corabie-afund după stridii în mare*, ş.a.m.d.

Cerbului pradă căzut undeva pe vreo culme de munte;
Astfel alături de leş amîndoi cei mai meşteri în luptă,
Menoţianul Patroclu şi falnicul fiu al lui Priam,
Gem ahtiaţi să se zvînte cu arma cea crudă de-aramă.
Hector îl prinde de ţeastă, îl strînge şi nu-l mai destrună,
Dar şi celalt îl înşfacă de jos la picior. Şi pe-alături
Sîngeră-n harţă nebună troienii ceilalţi şi aheii.
Cum pe o vale la munte, cînd stau de se-ncaieră două
Vînturi, munteanul şi-austrul, de zguduie greu din adîncuri
Codrul de fagi şi de frasini şi cornii cu netedă coajă,
Lungile ramuri se bat. Şi auzi cum în codru răsună
Freamătul îngrozitor şi trosnetul crengilor frînte;
Astfel aheii atunci şi troienii, busnind laolaltă,
Se potopeau, şi nici una din tabere nu se da-n lături.
Cine să numere lăncile care se-nfipseră-n trupul
Lui Chebrione, săgeţile care zburară din coarde,
Cîte pietroaie şi stane pocnite în pavăza celor
Care-mprejuru-i luptau! Dar, cît era dînsul de mare,
Sta în vîrtejul de colb; uitase de tot hăţuitul.
Pînă ce soarele-n cruce de-o parte şi alta s-ajungă,
Vajnic plouau lovituri şi mulţi mai picau din grămadă.
Dar la chindie spre amurg, cînd boii la plug se dejugă,
Biruitori s-arătară danaii-n pofida menirii,
Pe Chebrione-l răpiră din mijlocul înghesuielii
Oastei troiene, din toi, şi pe loc îl goliră de arme.
Moarte ţintind la duşmani se învulturâ iarăşi Patroclu
Aprig s-avîntă de trei ori ca Ares de iute, e-un chiot
Înfricoşat, şi de trei ori doboară bărbaţi cîte nouă.
Însă de-a patra, cînd el se saltă-n putere ca zeii,
Iată că-n faţă atunci al vieţii hotar i s-arată
Zeul Apolon îi iese-nainte năprasnic în focul

750–757 În acest fragment, relatarea începută în v. 755 cu persoana a treia continuă cu o adresare directă a naratorului către erou, fără să fie vorba — aşa cum au afirmat-o comentatorii încă din antichitate — de un anacolut, ci mai degrabă de expresia

Înviforării, dar nu-i simte umbletul dînsul în valmă,
Zeul fiind tăinuit sub negură deasă. La spate
Stă după el şi-ntre umere late-l păleşte cu palma;
Meneţianul la el se înhoalbă privirea rotindu-şi
Coiful i-apucă şi-l leapădă zeul din capu-i pe ţărnă,
Printre copite sub car se rostogoleşte cu zornet
Mîndra-i podoabă crestată şi acolo de colb şi de sînge
Coamele-i fură mînjite. Niciciînd nu iertaseră zeii
Chivăra asta cu tuiuri să fie-ntinată; ea pururi
Capul şi fruntea cea dalb-a viteazului falnic Ahile
Acoperise; dar Zeus o dăruie astăzi lui Hector
Ca să o poarte de-acum, şi aşa-i fu grăbită pieirea.
Sfarmă-se-n mîinile Meneţianului suliţa lungă,
Mare, puternică, grea, ferecată şi în pulbere-i cade
Scutul lui bine tivit cu curele cu tot de la umăr;
Platoşa-n urmă-i desprinde născutul lui Zeus, Apolon,
Cumpătu-şi pierde viteazul, în piept se descoardă,
se moaie
Şi se opreşte ameţit, şi atunci de la spate, de-aproape,
Lancea-i înfige-n spinare un tînăr dardan, al lui Pantus
Fiu Euforb, care n-avea potrivă pe-atunci la răpezul
Suliţei şi la mînatul sirepilor şi-n repejune.
El douăzeci de bărbaţi de pe car doborîse-ntr-o vreme,
Cînd la deprinderea luptei întîi luă parte cu carul.
El te răzbi mai întîi, călăreţe Patrocle, pe tine,
Nu te zdrobi însă el, ci după ce lancea-i de frasin
Trase-napoi, o dosi în mulţime, că nu era-n stare
Piept lui Patroclu să ţie, deşi nearmat era dînsul.
Dar zguduit de lovirea ce-i dete Euforb şi Apolon,
El o porni înapoi ca să scape de cîngile morţii.
Hector îndată ce vede rănit şi fugind pe Patroclu,
Merge pe-aproape de tot şi-i împlîntă sub pîntece-n
vintre
Suliţ-adînc şi-l spintecă aşa cu tăişul de-aramă,

gramatical fidelă a unei treceri rapide în context narativ de la un plan de referinţă la altul. Vom prefera, în consecinţă, o tălmăcire conformă acestor semnificaţii de ansamblu: (755) *Însă de-a patra, cînd el se saltă-n putere ca zeii,* / (756) *Iată că-n faţă, Patrocle, al vieţii hotar ţi s-arată* / (757) *Zeul Apolon îţi iese-nainte năprasnic în focul* / (758) *Înviforării* etc.

Cade Patroclu bufnind. Şi jalea pe-ahei e cumplită.
Cum în coclauri pe munte un vier neînfrînt şi sălbatic
E încolţit de un leu şi se-nhaţ-amîndoi cu dîrzie
Pentru răritul izvor, din care vor ei să s-adape,
Pînă ce leul răstoarnă mistreţul ce grohăie-ntr-una;
Tocmai aşa pe viteaz, dup-atîtea isprăvi ce făcuse,
L-a prăbuşit la pămînt feciorul lui Priam răzbindu-l.
El dup-aceea la dînsul aşa cuvînta cu mîndrie:
„Tu socoteai că cetatea ne vei pustii, o, Patrocle,
Şi pe femeile noastre din Troia luate-n robie
Ni le vei duce-n corăbii departe, în ţară la tine;
Şui mai erai. Pentru ele doar caii-naintea lui Hector
Luptă şi-n grabă se-ntind; apoi şi cu însumi cu lancea
Printre vitejii troieni mă înalţ să le apăr de ziua
Prăpăstuirii. Dar tu pe aici vei fi pradă la vulturi.
Biete, nu-ţi fu de folos, cu toată vîrtutea-i, Ahile,
Care, pe loc rămînd, te tot sfătuia la corăbii:
Nu mi te-ntoarce pe aici pînă nu vei răzbate, Patrocle,
Platoşa-n pieptul lui Hector cu sulița plină de sînge.
Asta ţi-a spus negreşit, şi mintea-ţi tehuie crezuse.“
Dar tu abia răsuflînd, răspuns-ai aşa, o, Patrocle:
„Hector, fălcşte-te acuma cît poţi. Biruinţa de astăzi
Zeus ţi-a dat-o şi-Apolon. Ei singuri uşor îmi scurtară
Zilele, ei de pe umerii mei armătura-mi prădară.
Dacă-nainte-mi ieşeau douăzeci de războinici ca tine,
Ei, de-a mea lance străpunşi, aicea pe loc îşi dau duhul.
Dar mă ucise ursita cea neagră şi Febos Apolon
Şi-un muritor, Euforb; tu al treilea fuşi la lovire.
Eu îţi mai spun încă una, ia seama: nici tu după mine
Nu vei trăi îndelung, se apropie doar şi de tine
Moartea şi soarta cea crudă; strivi-te-va mîndrul Ahile.“
Astfel el zise murind. Spre lumea cealaltă-şi ia zborul
Sufletu-i din mădulări şi se mistuie-n sine bocindu-şi
Nenorocirea, pieri doar în floare şi-n plină putere.
Dar mai adaugă Hector şi mortului astfel răspunde:
„Ce mi-ai menit, o, Patrocle, amară şi grabnică moarte?
Ce ştii, de n-o fi Ahile, feciorul pletoasei zeiţe,

Care, cu lancea de mine străpuns, o să piară mai iute!"
Hector acestea rostind, pe mort își îndeasă călcâiul,
Arma din rană-i smucind, și trupul i-l dă peste spate.
Tabăr-apoi să doboare cu lancea și pe vizitiul
Automedonte din car, ci-l poartă pe el telegarii
Nemuritori, care fură de zei dăruiți lui Peleus.

CÎNTUL XVII

Lupte în jurul cadavrului lui Patroklos (1—379). Zeus apără caii lui Ahile (380—432). Leşul lui Patroklos este dus la corăbii (433—722).

Află Menelau îndată că-n luptă căzuse Patroclu
Şi prin oştirea din faţă răzbate lucind în aramă
Şi-l ia în pază pe mort. Precum şi-ocoleşte viţelul
Muma-i cu jale scîncind, dacă ea-ntîia oară fătase,
Astfel înconjură mortul cu jale bălanul Menelau,
Suliţa-asupra-i întinde şi pavăza-i cea rotilată,
Gata să culce pe-oricine ar veni să s-atingă de dînsul.
Dar şi-al lui Pantus fecior, în suliţi chitaci, luă seama
Cînd a căzut lăudatul Patroclu; stătu el aproape
Şi începu pe Menelau aşa s-ameninţe din gură:
„Tu căpitane din viţă mărită, Menelau Atride,
Trage-te, lasă pe mort cu armele ude de sînge.
Nici un troian de ai noştri, nici unul din soţii de arme
Nu-l nimerise în toi pe Patroclu-nainte de mine.
Las'dar ca eu între-ai mei să mă bucur de-această mărire;
Hai, că de nu, te străpung şi dusă ţi-i dulcea ta viaţă."
Gur-auzindu-i, aşa se răsti roşcovanul Menelau:
„Doamne, ce rău e cînd prea se întrece trufindu-se omul!
Nu se mîndreşte nici pardosul aprig atîta, nici leul,
Nu se mîndreşte nici vierul sălbatic, dihania care
Nu-şi mai încape în piele de-atîta curaj şi vîrtute,
Cum se încumetă fiii cu lănci înarmaţi ai lui Pantus.

Vezi că nici fratele tău, strunitorul de cai, Hiperenor,
Nu-şi mai trăi tinereţea, cînd el îndrăzni să mă-nfrunte
Şi mă jigni între ahei şi-mi zise că-s cel mai de ocară
Între oşteni. Ci îmi pare că nu s-a întors pe picioare
Înveselindu-şi acasă cinstiţii părinţi şi nevastă.
Eu îţi pun capul şi ţie la fel, dacă-n faţă-mi te bizui.
De-asta un sfat îţi dau eu: ia-ţi talpa de-aicea mai iute,
Cară-te acolo-n duium şi nu adăsta pîn'te-ajunge
Pacostea. Fii mai cu cap, cu păţănii se-nvaţă doar prostul."
Nu vru să ştie de vorbă şi astfel Euforb îi răspunse:
„Hei, tu, mărite Menelau, plăti-vei chiar astăzi omorul
Fratelui meu Hiperenor, de care vorbeşti cu mîndrie;
I-ai văduvit în cămara cea nouă de mire femeia
Şi-ai cufundat pe părinţi în obidă şi-n jale nespusă.
Pentru sărmanii de ei uşurarea le-ar fi numai una,
Dacă cu armele tale şi capul luîndu-le acasă
Da-le-voi tatălui meu, lui Pantus şi mamei Frontida.
Nu mai e însă de stat, ci-i aici între noi pe cercate
Şi pe luptat ca să ştim cine biruie, cine o dosește."
Asta grăi, şi în scutul rotat îl chiti, însă arma
Nu fu răzbită de el, că suliţ-a dat de tăria
Scutului şi s-a strîmbat. Se întinde cu lancea la rîndu-i
Cel din Atreus născut cu un Doamne-ajută spre dînsul.
Cînd se dă-n lături Euforb, el plin de încredere-n mîna-i
Vajnică înţepenindu-se-n sine, vîrtos îl împunge
Sub beregată, de trece prin frageda-i ceafă ţuguiul.
Cade cu bufnet Euforb şi zuruie-arama pe dînsul;
Sîngele-i udă tot părul şi pletele-i cîrlionţate,
Parcă-mpletite de Graţii şi prinse-n argint şi în aur.
Ca o mlădiţă de verde măslin, care-i bine-ngrijită
Singură-n loc osebit, unde şuieră ape destule,
Şi legănată de line-adieri de tot felul se-nalţă
Mîndră, ticsită-n podoaba ei verde şi-n florile-i albe;
Dar de năprasnă venind cu vifor cumplit vijelia
Din rădăcină o smulge pe loc şi o culcă pe glie;
Tocmai aşa pe dibaciul în lănci Euforb, pe-al lui Pantus
Fiu, îl doboară Menelau şi stă să-l despoaie de arme.
Cum, încrezut în putere, un leu care creşte pe plaiuri,
De la păşune din turmă răpeşte pe cea mai alcasă

Juncă-apucînd-o cu colţii tăioşi el apoi o sugrumă
Şi, spîrcuind-o, înfulic-a ei mărunţaie şi sînge,
Latră în juru-i duliăii şi chiuie, ţipă haidăii
Şi-l tot huiesc de departe mereu, ci să-ntîmpine fiara
Nimenea nu vrea, căci sta galben de teamă cuprins; tot astfel
Nimenea nu cuteza să dea piept cu slăvitul Atride.
Şi-ar fi avut el podoabele lui Euforb, dac-Apolon
Nu-l pizmuia înţeţind pe Hector să tabere asupră-i
Sprinten ca Ares. La faţă ca Domnul ciconilor Mentes
Merse la dînsul Apolon şi-i zise: „Zadarnic, o, Hector,
Fugi după caii ce-i are de zestre Peleu. Anevoie-i
Poate struni şi mîna vre-altul afară de-Ahile,
Fiul zeiţei. Menelau, păzind pe ucisul Patroclu,
Iată răpuse-ntre acestea pe-un mare fruntaş dintre-ai noştri,
Pe Euforb al lui Pantus şi-i frînse puterea năvalei."
Asta zicîndu-i, se duce din nou unde-i zorul oştirii.
Vestea pe Hector amarnic îl doare, se-ntunecă-n suflet,
Cată prin şiruri şi iute zăreşte pe-Atrid cum ridică
Armele lui Euforb, care zace lungit pe ţărînă,
Negru de sîngele-i curs şiroaie din rana-i deschisă.
Hector cu armele-n mînă răzbate prin oastea din frunte
Aprig ca focul şi ţipă cumplit. Îl aude Menelau,
Geme de ciudă pe el şi cugetă-n sinea-i bărbată:
„Vai mie, dacă eu las frumuseţea de arme şi trupul
Soţului care-a căzut pe aici spre a mea răzbunare;
Au să mă vadă danaii şi ciudă pe mine-au să prindă.
Iar dacă eu de ruşine mă bat cu troienii, cu Hector,
Singur aicea fiind, eu pot fi cotropit de mulţime;
Uite că Hector încoace-şi îndreaptă tot greul oştirii.
Ce să mai stau socotind? Dacă vrei împotriva ursitei
Luptă să dai cu vreunul la care ţin zeii, te-ajunge
Repede-o pacoste mare. De-aceea nici-unul de-ai noştri
Nu va cîrti, de mă vede fugind de-naintea lui Hector;
El ajutat e de-un zeu. De-ar fi s-aud glasul lui Aias!
Noi am sări amîndoi şi ne-am pune din nou la năvală.

Fie-mpotrivă și-un zeu, am smulge dușmanilor mortul
Și lui Ahile l-am duce și jalea i-ar fi mai ușoară."
Pînă ce asta să cugete-n sine Menelau, troienii
Grabnic în cete tot vin, s-apropie-n frunte cu Hector.
El se dă-n lături atunci, pe mort părăsind, și privirea
Tot își rotea înapoi ferindu-se-ntocmai ca leul
Cînd de la staul zăvozi și păstori îl alungă cu gura
Și cu răpezul de lănci. Cu toată netemerea-i fiara
Tot o sfeclește și de la ocol își ia talpa cu sila;
Tocmai așa de la mort a plecat și Menelau. Ci-ndată,
Cum el sosi în duium, se opri și se-ntoarse cu fața
Și căuta între armii pe Aias Telamonianul.
El îl zări mai încolo, în aripa stîng-a bătăii,
Unde da suflet și zor la tovarășii lui ca să ție
Piept la vînzol, că prea-i îngrozise pe dînșii Apolon.
Deci se răpede la el, s-apropie-ndată și-l cheamă:
„Repede vino, prietene-ncoace, că mort e Patroclu,
Fuga la el să ne batem. Măcar despoiat de l-am duce
Noi lui Ahile, căci toată armătura e-n mîna lui Hector."
Asta el zise. Și Aias se tulbură cum îl aude,
Iese-naintea oștirii urmat de bălanul Menelau.
Hector acum pe Patroclu, de mîndrele-i arme golindu-l,
Prinse să-l tragă de jos și capul era să-i răteze,
Trupu-i apoi tăvălind să-l arunce la cînii din Troia.
Aias s-apropie însă cu pavăza-i mare ca turnul;
Hector în caru-i sări și pe loc o zbughi în duiumul
Soților săi, iar podoaba de arme o dete s-o ducă
Oamenii lui în cetate spre marea-i nespusă mărire.
Leșul, în urmă-i lăsat, îl acoperă Aias cu scutul
Stîndu-i-nainte. Precum o leoaică își apără puii
Cînd și-i aduce-n pădure și-acolo o-ntîmpină-n calo
Potera de vînători, dar plină de fala vîrtuții
Ea tot coboară sprîncenele, ochii-și-nvăluie cruntă;
Astfel într-una se poartă și Aias pe lîngă Patroclu.
Stă și Menelau alături cu inima ruptă de jale.
Glaucos, al Liciei Domn, Hipolohianul, de ciudă

113–120 Prin aceste versuri, critica alexandrină a încercat să justifice — așa cum notează scoliile (Eustathius) —, chiar să disculpe atitudinea plină de cruzime cu care Ahile (cf. 22, 385—394) s-a răzbunat, batjocorind cadavrul lui Hector, pentru uciderea celui mai bun prieten al său. Cf. A. Pierron, *ed. cit.*, p. 189

Cată la Hector piezis și astfel amarnic îl mustră:
„Hector, la chip ești viteaz, departe-i să fii și aieve,
Faima ta merge zadarnic, tu știi să dai bir cu fugiții.
Chibzuie cum ai să aperi acuma cetatea și-orașul
Numai cu oamenii tăi fără noi, ajutoarele tale;
Nici un ostaș lician nu vrea cu danaii să lupte
Pentru cetate, căci n-a fost din parte-vă vr'o mulțumire
Față de-ai noștri, cînd noi cu dușmanii ne tot războirăm.
Cum ai să mîntui, tu măre, pe cine-i mai slab la bătaie
Cînd pe Sarpedon, prieten al tău și tovarăș de arme,
Tu l-ai lăsat de izbeliște, jaful dușmanilor noștri,
El care-n viață de mare folos a fost țării și ție
Și-azi după moarte tu nu poți să-i aperi nici trupul de colții
Cînilor! De-asta și dacă m-ascultă cumva licienii,
Mergem acasă la noi, și-n curînd va fi jăriște Troia.
Dacă troienii acuma dau zor fără preget și teamă,
Plini de pornire ca oameni datori ca să-și apere țara,
Repede noi de pe-aici în Troia-l tîram pe Patroclu.
Dacă din toi îl scoteam și acum îl aveam în cetate,
Iute danaii puteau să ne deie în schimb armătura
Scumpului nostru Sarpedon, doar fuse Patroclu prieten
Celui mai mare viteaz cu armia lui la corăbii.
Dar tu abia l-ai văzut în valma dușmană pe Aias
Și te-ai temut să dai față cu el, să te-ncaieri de-a dreptul
C-unul mai zdravăn ca tine." Dar crunt se răsti atunci Hector:
„Cum ai putut să vorbești, tu, o, Glaucos, așa fără cumpăt?
Vai, și credeam că ești cel mai cuminte bărbat de prin țara
Rodnică unde domnești. Dar prea judeci prost după vorba
Care mi-ai spus, că eu nu mă pot prinde cu namilul Aias.
Mie de loc nu mi-e teamă de tropot de cai și de arme,
Dar mai presus de a omului vrere e voia lui Zeus,
Care silește la fugă și pe un viteaz și din mînă

Repede-i ia hirumța, deși el la arme-l împinge.
Hai dar, prietene, vino cu mine și vezi ce pot face:
Dacă eu am să mă port cît e ziua, cum zici, ca mișelul,
Ori voi opri pe dușman, cu toată-nfocarea-i la luptă
Pentru Patroclu, viteazul căzut pe cîmpie adineauri."
Asta zicîndu-i, dă chiot prelung și troienilor strigă:
„Hei, licieni și troieni, dardani care bateți de-aproape,
Fiți, o, prieteni, bărbați și zoriți-vă toți și dați iureș
Pînă ce eu îmi pun armele-aceste purtate de-Ahile,
Dalba comoară ce mi-agonisii răpuind pe Patroclu."
Asta rostind el se duce din toi într-o fugă și-ajunge
Numaidecît mai încolo, pe drum spre cetate, pe-aceia
Care duceau armătura cea falnică a lui Ahile.
Stă mai deoparte de valma cea plină de-amar și se schimbă,
Armele sale descinse le dă să le care la Troia
Oamenii lui înarmați și-ncinge armătura slăvită
A lui Ahil, care zeii cerești o dădură de zestre
Tatălui său, lui Peleus, iar el o dădu lui Ahile
La bătrînețe, dar nu-mbătrîni și fecioru-i cu ele.
Cînd nouraticul Zeus văzu de departe pe Hector
Cum se schimbase cu armele celui născut din Peleus,
Dete cu jale din capu-i și astfel oftă el în sine:
„Hei, tu sărmane, nu-ți trece prin minte măcar nenorocul
Care te paște de-aproape. Pui armele nemuritoare
Ale viteazului care și altora-i spaimă și groază.
Tu i-ai ucis pe prietenul bun și voinic, și pe urmă
L-ai despoiat rușinos de podoaba-i din cap, de pe umeri,
Totuși de-o mare izbîndă și acuma voi face s-ai parte,
Ca o răsplată să-ți fie că n-o să te-ntorci de la luptă,
Nici va primi de la tine Andromaha mîndreța de arme."
Zice și spre întărire coboară sprîncenele-i negre.
Stă armătura turnată pe Hector. Se furișă-ntr-însul
Duhul războinic, avan. De vîrtute, de vlagă-i se umple
Trupu-i întreg. După accea, vîrtos chiuind, el apucă
Spre lăudații tovarăși străini, tuturora s-arată
Strălucitor în podoaba de arme ce-Ahile purtase.
Intră pe-acolo-ntre cete și mînă pe oricine cu vorba

Mînă pe Mestle, pe Glaucos, pe Medon și pe Orsilohos,
Pe-Asteropeos, apoi pe Disenor și pe Hipotoos
Ca și pe Forchis, pe Hromiu și pe ghicitorul Enomos.
La încăierare-i întartă pe toți și așa le cuvîntă:
„Hei, auziți, ajutoare de-o sută de neamuri vecine,
N-am căutat eu mulțimea de oameni și nu de nevoie
Pe fiecare la mine v-adun din orașele voastre,
Ci doar ca voi pe femeile noastre, copiii și pruncii
Să-i apărați bucuros de-aheii cei dornici de arme.
De-asta norodul îmi storc, iau dări de la dînsul și hrană
Și vă hrănesc și v-adaog puterea și inimoșia.
Pas dar oricine de-a dreptul, nu-i pese de moare sau scapă
Nevătămat de dușmani, căci asta e dat la războaie.
Cine-l va duce spre tabăr-acuma vintriș pe Patroclu
Are din plean jumătate din parte-mi, eu am jumătate
Și-are să aibă pe urmă de-a pururi mărire ca mine."
Zice, iar ei spre danai cu toată greimea porniră
Lăncile-nalte ținînd, aveau doar prea mare nădejde
Mortul acuma tăvală să-l ia de sub scutul lui Aias,
Niște nebuni, că pe mulți deasupra-i răpuse viteazul.
Aias zicea lui Menelau: „Hei, dragul meu, gata-i de-acuma,
Nici măcar noi mi se pare că nu ieșim teferi din luptă.
Nu mi-e atîta de mort, care poate-o să sature aicea
Corbii și cînii, mi-e numai de noi să nu dăm de păcate;
Iată că vine un nor de război care-acoperă totul,
Hector, și iară e cumpănă mare. Deci repede strigă
După ai noștri mai-mari, că poate auzi-te-va vr'unul."
Asta-i grăi el atunci. Menelau cuvîntu-i ascultă,

[202] „Orsilohos": majoritatea edițiilor dau — pe baza atestărilor manuscrise — forma *Thersilokhos*, de altfel extrem de ușor confundabilă paleografic cu prima; în ambele cazuri, eroul rămîne, practic, necunoscut.

[215] Prin eliminarea cîte unui hemistih din original (vv. 229—230), G. Murnu a realizat o sinteză clară, însă puțin fidelă textului homeric. Reluînd cele două hemistihuri, putem reda hexametrul omis în următorul context: *Cine-l va duce spre tabăr-acuma vintriș pe Patroclu, / Care deja este mort, și-l face pe Aias să fugă* etc.

Chiuie din răsputeri și strigă danailor astfel:
„Voi, căpetenii și Domni ai oștirii din Argos, prieteni,
Toți care alături de noi, de-Agamemnon și mine, cu cinste
Beți la ospețe din vinul obștesc și aveți sub poruncă
Oaste, fiindu-vă dată de Zeus domnia și slava,
Greu mi-i să vă osebesc, căci tare se-ncinse bătaia,
Singuri încoace veniți. Să vă fie păcat și rușine,
Dacă lăsați pe Patroclu mîncare la cîni și la pasări.“
Zice și iutele Aias Oilidul îndată-l aude,
El mai întîi se răpede prin oaste, răzbate și vine,
Idomeneu după el și-al lui vizitiu, Merione
Cel deopotrivă cu Ares, călăul bărbaților. Cine
Poate numi pe ceilalți care acuma, urmîndu-le pilda,
Au început a zori la război înarmat-aheime?
Dar năvăliră posmol și troienii cu Hector în frunte.
Cum la o gură de rîu, care-n mare se varsă,-mpotriva
Curgerii vuie puternicul val, de răsună pe-alături
Țărmul înalt, peste care se-mproașcă talazul în spume;
Astfel troienii atunci năvalnici vuiau. Dar aheii
Steteră toți cu un suflet de jur împrejur la Patroclu,
Bine-ngrădindu-se sub ferecatele scuturi. O ceață
Zeus lăți peste ei pe deasupra lucioaselor coifuri,
Pentru că drag îi fusese și lui răposatul Patroclu
Cît a trăit ca prieten și soț cu Ahile; de-aceea
Nu-ngădui să ajungă el haitelor hrană la Troia
Și îmboldi pe danai să-l apere în bătălie.
Dar mai întîi îmbrînciră pe-aheii cei ageri troienii;
Ei părăsiră pe mort, în lături ferind. Pe nici unul
Nu-l sfîrtecară, cu toat-altiarca, troienii, ci numai
Leșu-l dădură spre ei. Dar vreme puțină danaii
Se-ndepărtară de el, căci iute-i întoarse pe dîșii
Aias, întîiu-ntre ahei de chipos și voinic dup-Ahile,
Rupse-nainte șiragul și dete de-a dreptul asemeni
Unui mistreț care-mprăștie-n grabă pe munte copoii
Și pe hăitașii voinici, cînd el dă vîrtej într-o vale;
Tocmai așa îndîrjindu-se, mîndrul și marele Aias
Iute răschiră, luînd în răspăr, a troienilor cete
Care-nspre mort năzuiau și tot mai credeau că, luîndu-l,

L-or tăvăli spre cetate şi-avea-vor rîvnita mărire.
Cînd Hipotoos, fălosul fecior al pelasgului Letos,
Prinse de jos de-un picior să-l tragă prin valma cea cruntă
După ce-i trece cureaua şi-l leagă-ntre vine la glezne,
Numai de dragul troienilor şi al lui Hector, îndată
Moartea-l ajunge; nu-i sare nici unul, cu toată dorinţa;
Aias năvalnic atunci prin gloată s-aruncă la dînsul
Şi din aproape-l împunge în chivăra-i cea ferecată
Şi-mpodobită cu coamă de cal, şi-o-nţăndură toată
Lancea trîntită cu mîna-i cea grea, şi al lui Hipotoos
Creier cu sînge-mpreună ţîşneşte din rană-i la ţeava
Suliţei şi Hipotoos e dus, i se curmă suflarea
Şi înşfăcatul picior din mînă-i alunecă-n glie
Şi pe aproape de mort el însuşi pe brînci se prăvale;
Moare departe de ţara-i mănoas-a Larisei şi hrana
Dată de dragii părinţi el nu-şi mai plăti, că-i fu veacul
Scurt şi prea tînăr se stinse sub arma novacului Aias.
Vîntuie Hector atunci o suliţă scînteietoare,
Aias o vede-nainte, puţin se încovoaie şi scapă,
Suliţ-apucă spre al lui Ifitos fecior, unul Schediu,
Domnul foceilor, care pe vremuri stătea pe la curtea
Lui Panopeus vestitul, stăpîn pe-o mulţime de oameni.
Şi-l nimereşte-n umdrea pe la umăr. Cu boldu-i străpunge
Umăru-n partea de sus. Lovitura-i de moarte, şi Schediu
Cade pe loc răbufnind şi zuruie arama pe dînsul.
Aias la rîndu-i, cînd Forchis, un fiu încercat al lui Fenops,
Lui Hipotou dă ocol, îl ţinteşte la mijlocul burţii,
Sparge pieptarul de-aramă şi spintec-a lui măruntaie,
Şi prăvălindu-se Forchis cu pumnul apucă pămîntul.

[289] „lui Panopeus": acest nume nu reprezintă un antroponim, ci, aşa cum rezultă din contextul original, un nume topic, respectiv numele unui oraş situat în ţinutul Phokis (Focida) din Grecia centrală, pe malurile rîului Kephissos, la hotarul cu Beoţia. Cf. şi *supra*, 2, 520 (în original). Propunem, în consecinţă, modificarea corespunzătoare a tălmăcirii: (288) *Domnul foceilor, ce stăpînea înainte-n cetatea* / (289) *Panopeus vestită, domnind pe-o mulţime de oameni.* În legătură cu identificarea toponimului propusă de Strabon (9, 2, 42 şi 9, 3, 14), vezi comentariul apud F. Vanţ-Ştef la Strabon, *ed. cit.*, vol. II, p. 694 (nota 221).

Dete-se-n lături atunci oștirea din față cu Hector
Și chiuiră danaii și trasără morții spre sine,
Pe Hipotou și pe Forchis, și-acolo-i prădară de arme.
Iarăși troienii acum, siliți de dușmanii războinici,
S-ar fi suit în cetate, slăbind în vîrtute cu totul,
Și cu puterea, cu-a lor vitejie era izbîndire
S-aibă danaii în butul lui Zeus, dar Febos Apolon
Iute stîrni pe Eneas, la chip el fiind ca Perifas
Epitianul, un crainic ce-alături de-Anhise bătrînul
A-mbătrînit crăinicind ca meșter la sfaturi plăcute.
Fătul lui Zeus, Apolon, așa i-a vorbit lui Eneas:
„Cum ați putea s-apărați de primejdie Troia cea-naltă,
Chiar dacă n-ar vrea un zeu? Așa cum văzui că și alții
Biruie-n luptă fiind, se bizuie doar în tăria
Și-n sufletia și-n numărul lor, dac-ar fi chiar o mînă
De luptători. Apoi Zeus mai bine vrea noi să învingem,
Voi însă prea vă mai temeți și n-aveți curaj să vă bateți."
Zise. În fața-i privind, Eneas simți că-i Apolon
Și cuvîntă la troieni și din răsputeri da un strigăt:
„Hector și voi căpetenii de oaste, troieni și-ajutoare,
Vai, ce rușine-i acum să ne-alunge dușmanii războinici
Și ca mișeii slăbind să fugim înapoi în cetate!
Mie mi-a spus doar un zeu care-mi stete pe-aproape, că Zeus,
Capul puterii lumești, ne sprijină încă-n bătaie.
Hai dar cu toții năval', să nu dăm răgaz aheimii
Pe îndelete să-și ducă de-aicea pe mort la corăbii."
Zise, apoi repezindu-se merse-naintea oștirii.
Se-napoiară troienii și-ahcilor se-mpotriviră.
Grabnic Eneas atunci însuliță pe-al lui Arisbas
Fiu Leocrit, un vrednic tovarăș de-al lui Licomede.
Dar Licomede vînjosul, de milă cuprins la vederea
Celui căzut, azvîrli la Eneas, de-aproape, o lance,
Dar nimeri în ficat cu o suliță pe-al lui Hipasos
Fiu, Apisaon, un Domn, și-i frînse deodată genunchii.
El din Peonia cea roditoare venise la Troia
Și-a vitejit la peoni dup-Asteropeos întîiul.
Asteropeos, văzîndu-l căzut, avu milă de dînsul
Și fără preget șoimanul sări la danai să se bată;

Trudă deşartă, căci ei împrejur la ucisul Patroclu
Se îmbulziră sub scuturi cu lăncile-ntinse-nainte.
Aias umbla pe la toţi şi tot le da zor să se ţie
Grapă,-napoi de la mort să nu se mai deie nici-unul
Nici să se bată-nainte, ieşind în afară de rînduri,
Ci împrejuru-i să steie vîrtos şi să lupte de-aproape.
Astfel îndeamnă zaplanul de Aias. Şi udă pămîntul
Sîngele cel porfiriu şi peste olaltă grămadă
Cad şi troienii şi soţii lor cei înfocaţi şi aheii,
Care şi ei se tot bat cu vărsare de sînge, cu pierderi,
Mor însă mult mai puţini, căci ei, înstoliţi laolaltă,
Cată mereu de la ei să înlăture crîncena moarte.
Astfel, în chip de vîlvori se trudeau şi credeai că pe lume
Nu mai e soare deasupra pămîntului, nu mai e lună,
Negura-i acoperise la valmă pe toţi ortomanii
Care stăteau împrejur la înţepenitul Patroclu,
Dar pe sub limpede slavă troienii ceilalţi şi aheii
Volnici se încăierau. În aripa asta lumină
Vie curgea de la soare, şi nu vedeai nouri pe munte,
Nici pe pămîntul întreg. Ei harţa duceau mai departe,
Ci mai cruţau uneori loviturile amare-ntre dînşii,
Zbuciumul lor contenind. Dar cei de la mijloc, vitejii,
Toţi sufereau în desimea de ceaţă, de lănci nemiloase.
Nu obliciseră încă vultanii cei doi, Trasimede
Şi Antiloh, că Patroclu murise; credeau că viteazul
Vieţuie încă şi luptă în valma dintîi cu troienii.
Dînşii, măcar că văzuser-a soţilor moarte şi fugă,
Toţi ţineau piept mai încolo cum fuse porunca lui Nestor
Cînd de la negre corăbii pe ei i-a trimis la bătaie.
Cît a fost ziua de mare ţinu necurmată-neleştarea,
Înfricoşatul măcel. De zor şi sudoare prin colbul
Cîmpului toţi pe picioare şi sus pe genunchi şi pe pulpe
Şi pe obraz şi pe mîni ei tot se mînjeau de măcşeală
La-ncăierarea-nfocată din jur şi pe lîngă Patroclu.
Cum dacă un tăbăcar dînd calfelor sale să-ntindă
Blana cea mare de bou, care fuse muiată-n unsoare,
Dînşii, primind-o, fac roată-mprejur şi o trag de se-ntinde,
Şi umezeala se duce pe loc şi răzbeşte grăsimea,

Dacă trag pielea mai mulți de rămîne cu totul destinsă;
Astfel de-o parte și alta, pe locul puțin de la mijloc,
Leșul trăgeau înspre ei cu toții, credeau că putea-vor
Unii să-l ducă la Troia, ceilalți la corăbii, și-n jurul
Leșului, crunt și sălbatic se-ncinge vînzolul de arme.
N-ar fi avut ce cîrti la vedere-i chiar Ares, al gloatei
Răscolitor, și Atena, oricît ar fi fost de pornită.
Astfel în ziua de-atunci de sus a fost dat urgisitul
Zbucium de oști și de cai după bietul Patroclu, de care
Încă nimic nu știuse mărețul prieten Ahile,
Lupta lățită fiind de la repezi corăbii departe
Pînă sub zidul troian. El nici măcar nu bănuise
C-are să moară Patroclu, ba tot aștepta să se-ntoarne
După ce-ajunge la porți; el nu putea crede că singur,
Fără de Ahile, lua-va cetatea, ba nici chiar cu dînsul:
Ast-auzise adesori și o știa de la Tetis,
Care-l vestea pe ascuns ce cugetă marele Zeus;
Nu-i spuse mama-i atunci și groaznica nenorocire
Care-l lovise pe el, că mort îi e scumpul tovarăș.
Se încolțeau împrejuru-i oștenii cu lănci ascuțite
Și căpiați cu-ndîrjire, ei moarte-și făceau între dînșii.
Și mai striga între ei oarecine: „Rușine-i, prieteni,
Noi să ne dăm spre corăbii. Mai bine pe toți să ne-nghită
Negrul pămînt! E de o sută de ori mai cu cale
Asta decît să lăsăm noi pe mort să ni-l ia în cetate
Și să ne biruie acum și fală să-și facă troienii."
Dar și din oastea troiană auzeai că striga oarecine:
„Chiar dacă-aici lîngă mort, prieteni, o fi deopotrivă
Scris tuturor să pierim, să nu se dea-n lături nici unul!"
Asta zicea oarecine și însuflețea pe tovarăși.
Astfel era bătălia, și vuietul tare ca fierul
Tot răsuna în văzduhul pustiu pîn'la cerul de-aramă.
Stau mai departe de luptă jălind telegarii cei falnici
Ai lui Ahile, cînd ei auziser-acuma că zace
Mort căpitanul în colb subt arma lui Hector. Zadarnic
Automedonte-i mîna și tot i-asmuțea în tot chipul,
Ori cu plesnirea din bici, cu binele, ba cu mustrarea,

Nu se urneau spre corăbii și nici la război cu troienii.
Steteră țapeni așa ca un stîlp care stă pe mormîntul
Unui bărbat răposat ori al unei femei răposate.
Și-unde stăteau neurniți lîngă dalba măiastră teleagă,
Plini de mîhnire-ncepură din pleoape să verse șiroaie
Lacrimi fierbinți, și pătau mîndrețe de coamă stufoasă
Care la ham de sub perne căzuse de-o parte și alta.
Cum le văzu tînguirea, Părintele lumii din slavă
Dete cu milă din cap și în sinea lui astfel le zise:
„Bieții mei cai, de ce oare v-am dat lui Peleu domnitorul,
Un muritor, pe voi doi care nu știți de vreme și moarte?
Ori s-aveți parte și voi de durerea sărmanilor oameni?
Doară din tot ce pe lume e viață, răsuflă și mișcă,
Nu e nimic mai de plîns și mai necăjit decît omul.
Totuși să n-aveți voi grijă, că Hector în car niciodată
Nu va putea să vă-nstrune pe voi, că cu n-o să-i dau voie,
Nu e destul c-a pus mîna pe arme și-i mîndru de asta?
Eu vă voi pune-n picioare și-n pieptu-vă toată vîrtutea
Teafăr din luptă să-l duceți la tabără pe-Automedonte.
Dar o să las pe troieni să mai biruie și să omoare
Pînă ce ei vor sosi la corăbii și pînă ce-n urmă
Soarele va asfinți și-o să vie amurgul de seară."
Zice și-nduhuie-ndată sirepilor mare vîrtute.
Caii apoi, scuturînd din coamă țărîna și colbul,
Caru-ntre-ahei și troieni și-l poartă ca vîntul de iute
Și-Automedonte din chelnă se bate, că-l doare de moartea
Soțului său și s-avîntă cu caii ca-n stolul de gîște
Vulturul și de prin valul troienilor lesne se smulge
Și-ndemînatic s-aruncă la goană prin deasa mulțime.
Dar în zadar se repede, nu poate război pe nici unul,
Singur în chelnă fiind; e peste putință c-o mînă
Lancea s-acpte deodată și caii cu alta să-nfrîne.
Dar mai tîrziu îl văzu un prieten al său înainte,

[416] „de sub perne": coama cailor se revarsă peste un așa-numit „gîtar" (hom. *zeýglē*) care închcie partea superioară a jugului; gîtul cailor, atașat dedesubtul acestui gîtar, era legat de el prin intermediul unor curcluțe, astfel încît coama atîrna de o parte și alta a jugului.

Alchimedonte, nepot al lui Emon și fiul puternic
Al lui Laerches, și el după caru-i oprindu-se-i zice:
„Spune-mi, tu Automedonte, ce zeu ți-o fi dat oare ție
Gîndul acesta deșert și te scoase din minte cu totul,
Singur așa să te bați cu troienii în toiul din frunte?
Vezi că ți-i soțul răpus și armătura purtată de-Ahile
Hector avînd-o pe el, se bucură și se fălește."
Automedonte răspunse: „Prietene, cine ca tine
Poate struni acești cai? O putea doar Patroclu, potriva
Zeilor, cît a trăit. Ci el bietul e azi în puterea
Soartei și-a morții. Tu frînele ia de la mine și biciul,
Eu mă dau jos din cotigă, pedestru mă prind cu dușmanii."
Asta el zice. Și-n caru-i suindu-se, Alchimedonte
Repede biciul înhață și strînge lucioasele hățuri,
Automedonte din car se coboară. Dar Hector în față
Cum îl zări, lui Eneas fiindu-i aproape, îi zise:
„Sfetnice-al nostru, Eneas, eu văd telegarii cei falnici
Ai lui Ahile, vin iarăși în toi, ci ne-ndemînatici
Oameni i-aleargă. De vrei cu-nadinsul, eu cred că vom pune
Mîna pe ei, că îndată ce asupra-le noi năvăli-vom,
N-o să cuteze nici unul din ei să ne stea împotrivă."
Astfel îi zise, și el voios se luă după Hector
Și amîndoi o porniră cu umăru-n pază de scuturi
Țapene, piei argăsite și bine-nvăscute-n aramă.
Merser-alături de dînșii tovarășii, unul Aretos,
Mare ca zeii și Hromiu, căci nu se-ndoiau că pe-aceia
Au să-i omoare și pradă cădea-vor în mîna lor caii.
Minte de prunci, că pe nesîngerate doar Automedonte
N-avea să-i lase la-ntors. Prin ruga rostită lui Zeus
Pieptul lui Automedonte se umple de-avînt și tărie,
Zice voinicul atunci ortacului său din teleagă:
„Alchimedonte, să nu ții tu caii departe de mine,
Lasă-i la spate să-mi sforăie aproape; mă tem doar că Hector
N-o să-și potoale-nverșunul pînă ce caii cei falnici
Ai lui Ahile luîndu-ne, n-o să ne-omoare și oastea

N-o să ne-alunge spre mal ori el naintaș o să cadă."
Asta el zice și chemă pe Aias cei doi și pe-Atride:
„Iute, Menelau și voi, căpitani ai argiilor Aias,
Mortul încredeți-l altora, celor mai tari de vîrtute,
Ei să-l ia-n pază, să dea pe dușman la o parte și-n locul
Mortului viață-apărați-ne nouă, primejdia vine,
Tabără-ncoace prin toi cu Eneas și Hector, vitejii
Cei mai aleși la troieni. De zei cîrmuit e războiul,
Iată, m-oi bate și eu, și facă-se voia lui Zeus."
Zise și lancea rotind pe loc o și zboară și-n scutul
Cel rotilat îl împunge pe-Aretos. Și ne-mpiedicată
Sulița trece prin scut și în brîu se înfige sub pîntec.
Cum uneori un flăcău c-o tăioasă secure izbește
Pe după creștet sub coarne un bou de la țară și-ndată
Coardele-i taie, iar boul se saltă și-apoi se răstoarnă;
Astfel Aretos se saltă și cade pe spate; ascuțișul
Prin măruntaie răzbind și clătindu-se-i curmă
sufiarea.
Hector însuliț-atunci asupra lui Automedonte;
Vede el lancea-nainte și-n față-i plecîndu-se, scapă
De lovitură ușor, și dincolo arma cea lungă

485 „De zei cîrmuit e războiul": în original, *totul sălășluiește pe genunchii zeilor*, expresie proverbială de origine populară-religioasă, întrucît, așa cum arată A. Pierron, *ed. cit.*, p. 210, ofrandele aduse unei divinități pentru împlinirea dorințelor erau depuse pe genunchii statuii zeului reprezentat, aproape întotdeauna, în poziție șezîndă (hom. *en gonasi*). Cea mai celebră statuie dăltuită în vreun templu grec se afla la Olympia și era opera lui Pheidias. Despre această impresionantă realizare ne-a lăsat Strabon următoarea mărturie: *Dar cea mai măreață din toate a fost statuia lui Zeus pe care Phidias atenianul* [...] *a făurit-o din fildeș, de dimensiuni atît de uriașe încît, cu toată înălțimea excesivă a templului, pare că maestrul a scăpat din vedere proporțiile; într-adevăr, deși statuia înfățișează pe Zeus șezînd, ea aproape că atinge cu creștetul capului tavanul, încît lasă impresia că, dacă s-ar ridica în picioare, ar sparge acoperișul templului* [...] *Se povestește că Phidias, întrebat* [...] *după ce model are de gînd să creeze chipul lui Zeus, i-a răspuns că după acela descris de Homer în următoarele versuri: „Zise și semn de-nvoire făcu din sprîncenele-i negre; / Pletele-i dumnezeiești din creștetul cel fără moarte / S-au revărsat pe obraz, și-a vuit de cutremur Olimpul". (Geografia*, 8, 3, 30; traducerea aparține Feliciei Vanț-Ștef, în *ed. cit.*, vol. II, pp. 272–273).

Cade cu boldu-n pămînt; i se clatină încă cotorul
Pînă ce-acolo năprasnicul Ares tăria-i înfrînge.
Dînşii acuma stau gata să tragă din săbii de-aproape,
Îns-alergară la ei şi-i opriră din harţă împreună
Aias din gloată venind, căci fură chemaţi de tovarăşi.
Cum îi văzură pe ei, de teamă-napoi se dădură
Hector, Eneas şi Hromiu, un zeu în făptură. Pe-Aretos
Ei îl lăsară pe jos tăvălit şi cu inima ruptă.
Automedonte, asemenea iutchii Ares, s-aruncă
Şi dezarmează pe mort şi zice aşa cu mîndrie:
„Sufletul, cît de puţin, mi-l simt uşurat de necazul
Ce-am suferit după bietul Patroclu, măcar că ucisul
Este cu mult mai prejos.“ În car apoi prăzile puse,
Armele-i crunte, şi el se sui, şi-avînd roşii de sînge
Mîni şi picioare părea ca un leu care-mbucă un taur.
Lîngă Patroclu din nou se încinse bătaie nebună,
Vajnică, plină de-amar, trezită de Palas Atena,
Care venise din cer. Ea fuse de Zeus trimisă
Ca să încînte pe-ahei, că el vrerea de-acum îşi mutase.
Cum porfiriu împestrit arcuind curcubeu-l întinde
Zeus din slavă pe cer ca un semn de război sau de vreme
Viscolitoare de iarnă, de-şi curmă cu sila plugarii
Muncile lor de la cîmp şi vitele stau toropite;
Tocmai aşa porfiriu era norul sub care pătrunse
Zîna-ntre ahei. Şi-acolo-ncepu să dea zor fiecărui.
Ea-nsufleţi mai întîi pe Menelau, fiindu-i aproape,
Chipul lui Fenix luînd şi glasu-i cel plin de tărie:
„Ce înjosire şi-ocară, Menelau, te-aşteaptă pe tine,
Dacă sub zidul troian preabunul, slăvitul prieten
Al lui Ahile o să fie mîncat de dulăi şi de vulturi!
Fii dar la luptă bărbat şi împintenă-ţi armia toată.“
Zise Menelau Atrid cel de-a pururi războinic:
„Tată, moş Fenix mărite, de-ar vrea să-mi dea mie putere
Palas Atena să lupt şi ar da la o parte din cale-mi
Ploaia de lănci şi săgeţi, aş sta lîngă el ca să-l străjui.

[529] **Datorită absenţei unui picior metric, versul apare deficitar în privinţa scandării sale firești, impunîndu-se modificarea corespunzătoare: *Zise Menelau Atrid, bărbatul de-a pururi războinic* etc.**

Nu știi ce mult m-a mișcat, ce grea lovitură-mi fu moartea-i.
Dar e cumplită pornirea lui Hector întocmai ca focul.
Arma-i tot face pîrjol și cerul îi dă biruință."
Asta el zice, se bucur-Atena, căci el îi rostise
Numele ei mai întîi la rugare; de aceea și dînsa
Umerii i-a întărit și genunchii, i-a dat cutezarea
Mușteî, că musca, oricît de la trupul de om o înlături,
Tot vrea să muște din el, că la sînge de om lăcomește;
Astfel i-a fost și cutezul ce-n inimă-i puse zeița.
Merse Menelau spre mort și trase-n dușmani cu o lance.
Fost-a la neamul troian unul Podes, al lui Action
Fiu, om bogat și voinic care-a fost al lui Hector prieten,
Cel mai iubit din popor, că-i fuse tovarăș de-ospețe.
El fu rănit de Menelau, țuguiul de-aramă-l străpunse
Și-l sdupui la pămînt. Pe mort după asta Menelau
De la troieni tăvălindu-l, îl duse-n duium spre tovarăși.
Vine la Hector atunci, din gură-l îndeamnă Apolon
Chipul lui Fenops luînd, al lui Asiu fecior, care-i fuse
Tare iubit ca tovarăș pe cînd locuia în Abidos:
„Care dușman se va teme de tine, o, Hector, acuma,
Dacă te sperii și fugi de Menelau Atrid care-i pururi
Slab și codaci luptător? Nu vezi că se duse el singur
Leșul luînd de la noi, că ucise pe-al lui Action
Fiu, un prieten al tău credincios și fruntaș la războaie."
Astfel îi zise și bezna durerii-l cuprinse pe Hector,
El înarmat în aramă ieși înaintea oștirii.
Zeus, în furie atunci, ia pavăza-i scînteietoare
Și-nciucurată și muntele Ida-l învăluie-n nouri,
Fulgeră, tună și bubuie groaznic și vîntură scutul,
Pune pe fugă pe-ahei și troienilor dă biruință.
Beoțianul întîi, Penelaos, purcede la fugă,
Cum el da drept înainte, fusese doar sus pe la umăr
Însulițat pe deasupra și pînă la os îl ajunse
Sulița lui Polidamas, căci el mai de-aproape-l ochise;
Hector în mînă la os îl împunse pe Leitos, vlăstarul
Dîrzului Alectrion, și-l scoase din arme. Cu teamă,
Leitos în juru-i privind se retrase, că n-avea nădejde
Lancea cu mîna să ție, să poată lupta cu troienii.
Idomeneu într-aceea, cînd Hector fugea după Leitos,

Trase cu boldul în el; îl lovi pe la sîn, dar cotorul
Suliței lungi i se frînse; aoliră de spaimă troienii.
Hector ochi după asta pe Idomeneu, pe al Cretei
Crai, care sta în cotigă, dar arma-i trecu pe de lături
Și pe tovarășul lui Merione-l brodi, pe Chiranos,
Care ca soț-mînător din Creta-l urma, de la Lictos,
Bine-ziditul oraș. De la vase, venise pedestru
Craiul și-o mare izbînd-ar fi dat la troieni cu-a lui moarte,
Dacă Chiranos zorindu-și mai repede caii spre dînsul
Nu-i aducea mîntuirea și nu-i depărta nenorocul.
Îns-a pierit vizitiul atunci, că pe el îl împunse
Hector cu boldul în falcă,-n ureche și-i sparse cu lancea
Dinții din gură și limba-i tăie de la mijloc, și bietul
Fu prăvălit de pe car și frînele i-alunecară.
Dar Merione plecîndu-se-ndată de jos le culese
Și începu să îndemne pe Idomeneu după aceea:
„Biciuie caii și fugi la corăbii acuma de-a dreptul,
Vezi și tu singur că nu se mai poate să biruie-aheii."
Zise, și Idomeneu cu biciul gonea spre corăbii
Caii cei mîndri comoși, că în sufletu-i spaima intrase.
Și înțelese Menelau și Aias acuma că Zeus
Dase învingerea cea schimbătoare troienilor. Zise
Aias Telamonianul atunci lui Menelau: „Vai nouă,
Chiar un copil ar pricepe de-acuma că Zeus el însuși,
Tatăl ceresc, pe dușmani îi ajută; nici unul dintr-înșii
Bun sau nevrednic în arme nu dă lovitură greșită,
Cînd ne chitește, pesemne le-ndreaptă săgețile Zeus,
Iar ale noastre zadarnice cad la pămînt fără țintă.
Hai măcar noi să gîndim cum este mai bine să tragem
Mortul încoace spre noi și să facem așa bucurie,
Soților noștri la-ntors. Nu vezi cum se uită cu jale

600–603 **În original, Aias reflectă la singura alternativă posibilă: a apăra în continuare leșul lui Patroklos, trăgîndu-l cît mai mult înspre corăbii, sau a-l abandona, îndreptîndu-se spre grosul trupelor aheene și apărîndu-le, astfel, de pericolul unui nou incendiu la corăbii. Se impune, credem, modificarea corespunzătoare a punctuației și contextului tălmăcirii:** *Hai măcar noi să gîndim, cum este mai bine: să tragem / Mortul încoace spre noi, sau să facem, plecînd, bucurie / Soților noștri la-ntors* **etc.**

Bieții la noi! Ei se tem că nu vom putea să mai ținem
Piept fioroaselor mîni și cumplitei mînii a lui Hector
Și că noi toți vom cădea la corăbii. De-aceea să plece
Repede vreun tovarăș să dea lui Ahile de știre
Cît mai devreme; pesemne că nu sosi încă la dînsul
Vestea cea tristă că nu mai trăiește iubitu-i prieten.
Caut zadarnic, eu nu pot vedea între-ahei pe nici unul
Vrednic de asta, căci negur-acoperă oastea și caii.
Zeus, părinte ceresc, înlătură ceața din oaste,
Fă să răsară seninul și limpede ochii să vadă
Și la lumină măcar să pierim, dacă astfel ți-i voia."
Zice, iar tatăl ceresc se îndură, cînd lacrima-i vede,
Iute răsfiră-ntunericul, negura dă la o parte,
Soarele iar luminează și cîmpul de sînge s-arată.
Aias grăi lui Menelau: „Ian uite de nu dai cu ochii
De Antiloh; dacă viu mai e fiul măritului Nestor,
Du-te la el și grăbește-l să dea mai curînd lui Ahile
Jalnica știre că-i mort iubitu-i prieten Patroclu."
Astfel îi zice, și Atride voios îl ascultă și pleacă
Iute-napoi ca un leu de la staulul unde sînt vite,
Cînd obosit el stîrnind păstori și zăvozi care nu-i dau
Pas să se-nfrupte din carnea cea grasă de boi peste noapte
Tot priveghind, și flămînd cum e leul se-ndeasă, dar truda
E în zadar, că tot zboară-mpotrivă-i din mîni oțelite
Suliți și facle mereu; se teme, dar fiara slăbește
Și cu mîhnire se trage-napoi dimineața; tot astfel
De la Patroclu Menelau purcede-napoi fără voie,
Teamă fiindu-i grozav ca nu cumva soții să-l lase
Pradă vrăjmașilor și să ia fuga de spaimă cumplită,
De asta și mult se mai roagă de Aias și de Merione:
„Tu Merione și Aias, să nu uitați voi niciodată
Cît era bietul Patroclu de bun și drăguț ca prieten,
Față de toți a știut el să fie blajin ca un frate
Cît a trăit, dar acu e-n puterea ursitei și-a morții."
Asta le zice și pleacă de-acolo bălanul Menelau
Ochii rotind împrejur ca vulturul care-i, se zice,
Ager la ochi ca nici una din toate-alc cerului pasări

Şi că din slăvile-nalte ocheşte un iepure sprinten.
Chiar dacă e îndosit undeva în tufiş, şi asupra-i
Tabără el, îl apucă deodată şi-i zdrumecă viaţa;
Tocmai aşa, o, Menelau, şi tu îţi rotcai pretutindeni
Ochii tăi licăritori printr-o multă desime-a oştirii,
Doar ai putea să mai vezi încă viu pe feciorul lui Nestor.
El într-o clipă îl zări între pîlcuri în aripa stîngă;
Armia-şi-o-mbărbăta şi-o tot mai mîna spre bătaie.
S-apropie de voinic şi-i zise bălanul Menelau:
„Hai mai încoace, Antiloh, mai repede vino să afli
Vestea cea plină de-amar ce bine ar fi fost să nu fie!
Cred că şi tu vezi acuma şi-o ştii de la tine că zeii
Deteră mare năpastă danailor, şi biruinţă
Numai vrăjmaşilor noştri. Viteazul de frunte al oştirii,
Meneţianul e mort şi lăsatu-ne-a jale nespusă.
Du-te mai repede, fugi la corăbii să spui lui Ahile
Cît mai devreme de poate să vie să-i mîntuie trupul
Gol de-armătură, căci armele-i s-află în mîna lui Hector."
Astfel îi zise. Antiloh stătu-ncremenit de cutremur;
Cîtăva vreme amuţise şi ochii de lacrămi deodată
I se umplură şi verdele glas i s-oprise pe buze,
Nu zăbovi însă el să asculte ce-i spuse Menelau
Şi o luă la picior, ci după ce armele-şi dete
Lui Laodocos, soţ bun, care aproape-i mîna telegarii.
El părăsi bătălia cu plîns şi suspinuri să ducă
Repede trista solie. Dar nu vru s-ajute Menelau
Cetelor înghesuite, de unde plecase al lui Nestor
Fiu Antiloh, după care oftau acum toţi pilienii.
Puse pe fratele lui să comînduie, pe Trasimede
Şi se întoarse la locul pe unde căzuse Patroclu,
Stete din fugă pe drum şi celor doi Aias le zise:
„După Ahile-am trimis la corăbii pe fiul lui Nestor,
Nu cred să vie-acum el, cu toată mînia-i pe Hector;
Neavînd arme, nu poate lupta cu troienii. De-aceea
Înşine să chibzuim în ce chip mai bine să smulgem
Leşul încoace că teferi şi noi am scăpa de la moarte
Şi am fugi de troieni." Iar Aias Telamon răspunse:

674–676 Ca şi *supra*, 600—602, în original se afirmă o disjuncţie dubitativ-interogativă, pe care tălmăcirea se impune a o reda coresp

„Zilele tale, o, slăvite Menelau, sînt bune şi drepte,
Hai şi plecaţi-vă voi, Merione şi tu, cît mai iute
Şi ridicaţi-l pe mort şi scoateţi-l din bătălie.
Aias, noi doi vom războ pe troieni, ne vom bate cu Hector.
Cum ne e numele-aşa şi vîrtutea ni-i una şi sta-vom
Tari ca-nainte amîndoi alături în lupta cea cruntă."
Zise, iar ei de pe jos apucară cu braţele mortul
Şi-l ridicară pe sus. Dar cum îi văzură troienii
Leşul luînd şi fugind, deodată-ncepură să ţipe
Şi-a năvăli după ei ca ogarii cînd sar înaintea
Unor voinici vînători la mistreţul rănit; ei alergă
Cîtăva vreme-ahtiaţi cu colţii să sfîşie fiara,
Dar mai pe urmă cînd ea bizuindu-se-n sine se-ntoarnă
Cînii în lături iau fuga şi care-ncotro se răschiră;
Astfel o vreme glotiş se tot năpustiră troienii
După fugarii ahei încolţindu-i cu săbii, cu suliţi;
Cum însă Aias cei doi se întoarseră şi împotrivă
Steteră, feţe schimbară troienii atunci şi nici unul
Nu îndrăzni după mort să mai-nainteze, să lupte.
Astfel ei aprigi atunci de-acolo cărau spre corăbii
Leşul luat din război, şi-n urmă se-ncinse bătaie
Cruntă, sălbatică-ntocmai ca focul ce-aprins de năprasnă
Arde-o cetate şi casele cad mistuite de flacări
Mari pîn'la nouri şi duduie focu-nteţit de un vifor
Vijiitor; tot astfel huia necurmat-armălaie,
Zarva de oameni şi cai după cei care au rupt-o la fugă.
Cum pe la munte doi muli, cu toată-ncordarea vîrtuţii,
Trag după ei pe poteca pietroasă la vale o grindă
Sau un buştean uriaş, cherestea de corăbii şi zornic
Tot-naintează, măcar că sînt rupţi de sudoare şi trudă,
Harnici tot astfel şi ei duceau mortul în vreme ce-n urmă

punzător: *Înşine să chibzuim, în ce chip mai bine-i: să smulgem / Leşul încoace, sau teferi fugînd din prăpădul troianic / Moartea să o ocolim.*" *Iar Aias Telamon răspunse:*, ş.a.m.d..

677 Tălmăcirea se îndepărtează de sensul propriu al originalului, unde Aias apreciază, pur şi simplu, justeţea propunerii lui Menelau. Considerăm, de aceea, mai fidelă următoarea versiune: „*Tot ce-ai grăit, o, Menelau slăvite, cu cale grăit-ai;* etc.

Aias cei doi pe năvalnici în loc îi ţineau cum puhoiul
E stăvilit de un deal păduros care taie cîmpia
Şi potopirea de ape pornite din valnice rîuri
Tot o iezeşte şi repede-abate pe şes viitura,
Care-n zadar cu tăria-i se zbate să-i spargă zăgazul;
Astfel şi Aias năprasnic se puseră de-a curmezişul
Şi-mpiedicau pe troieni, dar ei se ţineau încă grapă
Şi mai dihai însă doi, Eneas şi falnicul Hector.
Cum se împrăştie stolul de gaiţi şi grauri şi ţipă
Straşnic de spaimă fugind, dacă văd de departe că vine
Uliul care-i gelatul sărmanelor mici păsărele;
Tocmai aşa, urmăriţi de Eneas şi Hector, aheii
Fug şi tot ţipă grozav şi uit-a se bate, şi-n urmă
Multe podoabe de arme tot cad de la ei împrejurul
Şanţului cînd o zbughesc, şi încaierul nu se mai curmă,

CÎNTUL XVIII

Tînguirea lui Ahile (1—133). Prima sa intervenție în luptă (134—233). Sfatul de noapte troian (234—304). Privegherea la căpătîiul lui Patroklos (304—356). Noi arme pentru Ahile (357—603).

Astfel în chip de pîrjol ei tot se trudeau în bătaie;
Repede-ntr-asta veni Antiloh să dea glas lui Ahile
Și-l nimeri înainte la vase cu ciocuri înalte,
Unde stătea-ngrijorat nu cumva să i se-ntîmple ce-acuma
Se întîmplase. Ofta și zicea el în sinea-i bărbată:
„Vai mie, vai! Oare ce-i că pletoșii feciori din Ahaia
Se îmbulzesc la corăbii și tot o zbughesc pe cîmpie?
Zeii feri-m-ar să nu mi se-ntîmple năpasta ce mama
Mi-a prorocit oarecînd. Ea mie mi-a zis că odată
Cel mai voinic mirmidon, cînd cu voi fi încă pe lume,
Fi-va lovit de troieni și va pierde lumina de soare.
Ah, fără doară s-a dus șoimanul Patroclu, abrașul!
Și-l sfătuisem ca după ce focul dușman va respinge
Calea s-apuce-napoi și să nu se mai prindă cu Hector."
Pînă ce-Ahile cu mintea și inim-așa se frămîntă,
Iată, cu lacrimi fierbinți se apropie fiul lui Nestor
Și glăsuiește la el și aduce otrăvita solie:
„Vai mie, Ahile, tu fiu de viteaz, auzi-vei din gură-mi
Veste de jale cumplită, ce bine ar fi fost să nu fie!
Bietul Patroclu e mort și acum e bătaie-mprejurul
Trupului gol, fiind armele-i toate în mîna lui Hector."
Astfel i-a zis, iar pe el îl acoperă norul durerii,

Neagră cenușă împumnă și-o-mprăștie-n capu-i
sluțindu-și
Mîndrul obraz și se umple de ea strălucita lui haină,
Însuși în pulbere apoi, cît este de mare, se-ntinde,
Părul și-l smulge cu mînile schimonosindu-l.
Roabele cele luate-n război de Patroclu și-Ahile
Deteră țipăt avan cu suflet durut și din corturi
Toate săriră la el și-n piept își dau pumni, că genunchil
Li se tăiase. Cu vaiet și plîns Antiloh de a lui mînă
Tot îl ținea pe viteaz care-ofta din slăvitul lui suflet,
Teamă fiindu-i ca nu cumva el să se-njunghie cu ficrul.
Groaznic Ahile a gemut. Îl aude cinstita lui mamă
Din Ocheanos, din fund, de pe lîngă bătrînul ei tată,
Și izbucnește în hohot de plîns, de s-adună-mprejuru-i
Toate surorile ei, Nereidele, zînele mării.
Talia, Glauc-a venit, de asemenea și Cimodoce,
Speo și Toe și Halia cea cu ochi mari și Nescia
Și Cimotoe, Actea, Lemnoria și Amfitoe
Și după ele au venit și Iera, Melita, Agave,
Doto și Proto-mpreună, apoi Dinamene, Ferusa
Și Dexamene cu ea, Amfinoma și Calianera
Și Galatea vestită de mîndră, Panopa și Doris,
Ba și Nemertes, apoi și Apseude și Calianasa,

[26] Versul apare ca pentametru și se impune modificarea lui corespunzătoare, prin adăugarea unui picior metric: *Părul și-l smulge apoi cu mînile schimonosindu-l.*

[37–47] Catalogul Nereidelor reprezintă, se pare, o interpolare tardivă, posthomerică, efectuată după catalogul similar din *Theogonia*, vv. 240–262 (în ediția *Hésiode. Théogonie. Les travaux et les jours, Le Bouclier*. Texte établi et traduit par Paul Mazon, Paris. „Les belles lettres", 1928, pp. 40–41), al cărui rezumat îl reprezintă și pe care uneori (cf. A. Pierron, *ed. cit.*, p. 227) îl reproduce textual. Critica alexandrină — Zenodotos, în primul rînd, urmat de Aristarkhos și Aristofan din Bizanț — a suspectat, pe baza unei serii de argumente, acest fragment de neautenticitate, fără ca, totuși, să-l elimine din text. În legătură cu semnificația numelor și structurarea lor în interiorul catalogului, la Hesiod și Homer, vezi P. Mazon, *Théogonie (ed. cit.)*, pp. 40–41, n. 3. O imitație homero-hesiodică a acestui tip de catalog, bazat pe simpla enumerare nominală și caracterizarea prin intermediul epitetelor, se recunoaște la Vergilius, *Georgice* 4, 336–346 (în *ed. cit.*, p. 123).

Maira, pe urmă Climena, Oritia și Ianasa
Și Ianera și cea cu frumoasele plete Amatea
Și celelalte zeițe din fundul noianului mării.
Peștera cea argintie îndată fu plină de ele,
Toate în piept se băteau, iar Tetis porni tînguitul:
„Scumpe surori Nereide, auziți dacă vreți să cunoașteți
Ce-amărăciune, ce caznă sărmanul meu suflet îndură.
Vai mie, mamă de plîns a viteazului cel mai de frunte!
După ce biata născut-am un fiu arătos și puternic,
Steagul voinicilor, și-mi răsărea ca o verde mlădiță,
Doar îl crescui bucuros ca un pom care crește-n grădină,
Eu cu un stol de corăbii trimisu-l-am tocmai la Troia
Și la război cu troienii. Dar vai că pe dînsul acuma
N-o să-l primesc de la Troia-napoi la Peleus acasă,
Iar cîtă vreme viază și vede lumină de soare,
Suferă bietul și nu pot măcar să-l ajut la nevoie.
Totuși voi merge să-mi caut copilul iubit și să aflu
Ce supărare l-ajunse, deși stă departe de luptă."
Zice și-ndată din peșteră pleacă și-alături de dînsa
Zînele plînse pornesc. Despică-se-n preajma lor valul
Apelor. Cînd pe mănoasa cîmpie troiană sosiră,
Ele de-a rîndul pe mal suindu-se toate stătură,
Unde pe-aproape de ahei stau desc-nșirate corăbii.
Dînsul ofta dureros, cînd mama-i cinstită venindu-i
Țipă și-n hohot de plîns îi cuprinde cu brațele capul
Și, tînguindu-se amar, îi zice cuvinte ce zboară:
„Ce plîngi, tu fătul meu scump? Ce rău și ce jale te-apasă,
Spune și nu-mi tăinui. Împlinit e din partea lui Zeus
Tot ce-ai poftit înainte, cînd brațe ai-nălțat și fierbinte
Tu l-ai rugat să dea-n lături pe-ahei la corăbii,
Pînă tu n-ai să-i ajuți, și să sufere amarnice-nfrîngeri."
Dar din adînc suspină și răspunse șoimanul Ahile:
„Mamă iubită, e drept că pe voie făcutu-mi-a Zeus;

[67] „de ahei": în original, *de Ahile cel iute* (v. 69).
[68] Se impune redarea formei de hexametru: *Tu l-ai rugat să dea în lături pe-ahei la corăbii*, ș.a.m.d.

Ce-mi foloseşte de-acum dacă dus îmi e scumpul tovarăş,
Bunul Patroclu, la care ţineam ca la nici un prieten,
Ba ca pe sine-l iubeam. Mi-e dus, l-a ucis acum Hector
Şi l-a prădat de acea grozăvie, minune de arme,
Mîndrele odoare, primite în dar de la zei de-al meu tată,
Cînd unui biet muritor pe tine te-au dat de soţie.
Bine-ar fi fost dacă tu rămîneai între zînele mării
Şi-ar fi luat de femeie părintele-mi pe-o muritoare.
N-aveai să suferi acuma durerea nespusă de mare
După căderea feciorului tău, că pe el de la Troia
N-o să-l primeşti napoi, căci mie mi-e silă de viaţă.
Nici nu mai vreau între oameni să fiu pîn'ce n-are să-mi cadă
Hector 'nainte sub lance zdrobit, cu viaţa plătindu-şi
Moartea fîrtatului meu!" Bocindu-se mama-i răspunse:
„Fiule, dacă-i cum spui, puţine sînt zilele tale,
Doar şi pe tine te ajunge veleatu-n curînd după Hector."
Tare se-nverşun-atunci şi zice şoimanul Ahile:
„Ah, de-aş muri chiar acum, dacă nu mi-a fost dat să mi-l apăr
Soţul de moarte. El, bietul, se stinse departe de ţară,
Vai, şi de mine avea tocmai nevoie să-nlătur blăstemul.
Iată-mă dar osîndit, eu nu mai văd scumpa mea ţară,
Nu l-am scăpat pe Patroclu şi nici pe ceilalţi, pe ortacii
Mei de război care droaie pieriră de mîna lui Hector,
Ci la corăbii stau lipcă, netrebnic-a ţărnii povară,
Eu care printre ahei în tabără cel mai destoinic
Sînt şi am fost la război, că la sfaturi mai buni sînt şi alţii.
Piară-ntre zei şi-ntre oameni dihonia şi învrăjbirea,
Piară mînia ce scoate din fire chiar oameni cu minte,
Patima care-i mai dulce ca mierea cînd picură-n pieptul
Omului, tot se strecoară şi-n sinea lui creşte ca fumul;
Astfel pe mine m-aprinse necazul pe-Atrid Agamemnon.
Dar să lăsăm la o parte trecutul, măcar că ne doare,

Și să supunem a inimii noastre pornire cu sila.
Eu mă voi duce pe loc să dau față cu Hector, călăul
Celei mai scumpe ființe. Sînt gat-a primi lovitura
Morții, oricînd va vrea Zeus și zeii ceilalți să mi-o deie.
Nu fu de moarte scutit nici Hercule nebiruitul,
Care iubit era foarte de tatăl său Zeus. Ursita
Capăt îi puse și lui și pizma cea vajnic-a Herei.
Astfel și eu care-am parte de-o soartă totuna cu dînsul
M-oi odihni, dacă mor. Deci înaltă mărire vreau astăzi,
Vreau ca troiencle toate, dardanele mîndru-gătite
Lacrimi să șteargă cu mînile lor de pe-obrajii lor tineri
Și din prisos să ofteze, să știe că vreme-ndelungă
N-am mai fost eu în război. Deci nu mă opri de la luptă,

114–116 Aflăm de aici, *in nuce*, originea unui tipar literar-filosofic practicat pe larg în literatura antichității, cu precădere în aceea latină: consolația. Avîndu-și izvorul în materia poetică propriu-zisă — după cum atestă aceste versuri ale epopeii —, consolația a fost, practic, transferată și utilizată secole de-a rîndul în interiorul paradigmei genului retoric, ajungînd să dezvolte, după o bogată experiență elenistică, norme și tehnici specifice suasoriilor latine. Revenirea în domeniul poetic are loc către sfîrșitul Republicii și la debutul Imperiului, prin opera lui Lucretius (a se vedea, spre exemplu, prototipul literar-filosofic al consolației de tip epicureic din cartea a treia, vv. 1045—1070, în ediția *Titus Lucretius Carus. Poemul naturii*. Traducere, prefață și note de D. Murărașu, București, 1981, p. 126), a lui Horatius, *Ode* 1, 28, 7—16 (în *ed. cit.*, vol. 1, pp. 118—119) și Ovidius, prin *Heroides* și, mai ales, *Remedia amoris* („Leacurile iubirii"). O dată cu Seneca, statornicirea consolației în tărîmul dezbaterilor filosofice se impune definitiv. Cf. Eugen Cizek, *Seneca*. București, 1972, pp. 18—21; 39—40; *idem*, cap. *Seneca* din volumul *Istoria literaturii latine (14—117 e.n.)*, III (lucrare colectivă; [coordonator, E. Cizek), București, 1982, p. 167 et pass.

121–122 După calculele efectuate încă din epoca alexandrină, pe care diverse studii moderne recente le confirmă în general și, uneori, chiar în detalii, răstimpul ce a coincis cu așteptarea obstinată a lui Ahile pentru a i se face dreptate în urma jignirii aduse de Agamemnon nu a depășit cincisprezece zile. Aristarkhos, după mărturia lui Eustathios, lua în calcul cele douăsprezece zile de absență ale lui Zeus plecat la ospățul etiopilor (vezi 1, 421—423), la care adăuga cele trei zile de lupte efective, descrise pînă în acest moment de autorul epopeii.

Cît mă iubești, că tu n-ai să mă-ndupleci". Iar Tetis răspunse:
„Fiule, drept este tot ce mi-ai spus. E frumos să dai mînă
De ajutor la prieteni, de cruntă pieire să-i aperi,
Dar strălucitele-ți arme frumos măiestrite-n aramă
S-află în mîna dușmanilor. Hector le poartă el însuși
Și se mîndrește cu ele, ei lauda-i și bucuria
N-are să dăinuie mult, că-l adulmecă moartea de-aproape.
Stai la o parte, nu te grăbi să te arunci în bătaie
Pînă ce nu vezi cu ochii sosirea-mi aicea la tine,
Mîne chiar pe mînecate la zeul Hefest mă voi duce
Și-o să-ți aduc o mîndrețe de arme lucrate de dînsul."
După ce asta vorbi, de la fiul ei pleacă zeița
Și la întoarcere zice surorilor zînelor mării:
„Voi afundați-vă acum în adîncul albastrelor ape,
Mergeți acasă la tata, vedeți pe bătrînul Nereus,
Căruia spuneți-i tot, că eu mă răped la vestitul
Meșter Hefest pe Olimp să-l rog să mai dea lui Ahile
Falnice arme strălucii". Iar ele, la vorbele zînei,
Toate se deter-afund și-n mare pe loc asfințiră.
Ea o porni spre Olimp s-aducă armătura cea dalbă.
Iute picioarele ei spre culmi o purtau. Iar aheii,
Tot urmăriți de dușmani fugeau încă tot mai departe
Spre Helespont și grozav aolind ajungeau la corăbii.
Nu-ndepărtaseră încă pe mort din bătaia de arme
Iar îl sosise din urmă-nglotirea cu caii și Hector,
Fiul lui Priam, ca focul de neobosit în putere,
Leșul de trei ori atunci îl apucă de talpă viteazul
Gata să-l ia înapoi și tare striga la tovarăși,
Însă de trei ori pe el de la leș îl împinseră Aias
Vijelioși amîndoi, dar el bizuindu-se-n sine,
Țapăn aci se aruncă prin clocot, aci se aține,
Chiuie din răsputeri, dar nu se dă-n lături o clipă,
Cum pe la țară păstorii nu-i chip de la vita răpusă
Leul cel roib să-l alunge, cînd fiara-i lihnită de foame;
Astfel pe fiul lui Priam acum și războinicii Aias
Nu pot să-l sperie, nici de la mort să-l abată de-o palmă.
Hector era să ia trupul și s-aibă învingere mare,

Dar a venit la Ahile în zbor din Olimp să-i dea veste
Vinteșa Iris, să-l mîne la arme, ci fără să știe
Zeus și zeii ceilalți. Ea fuse trimisă de Hera,
S-apropie și așa începu pe viteaz să-l îndemne:
„Scoală-te,-Ahile tu cel mai năprasnic oștean de pe lume,
Scapă pe mort, pe prietenul tău, după care se-ncinse
Lîngă corăbii încaier cumplit. Se omoară-ntre dînșii
Unii în juru-i sărind să-și mîntuie-n tabără mortul,
Alții să-l ducă la Troia, bătuta de vînturi; dau buzna
Toți se îndeasă tehui, dar Hector avan ca nici unul
Cată să-l ducă spre-ai lui și stă să-l înjunghie și-n țcapă
Capul să-i puie. Deci nu sta, ci sai, dacă nu vrei s-ajungă
Haitelor pradă Patroclu la Troia. Pe tine te-așteaptă
Hulă, rușine pe veci dacă el schilăvit o să-ți vie."
Dar Peleianul atunci o-ntreabă pe Iris: „Zeiță,
Care din zei te-a trimis să-mi dai știre?" Iar Iris răspunse:
„Eu sînt trimisă de Hera,-nchinata soție a lui Zeus,
Fără s-o știe-al ei soț în slavă-ntronatul și zeii
Nemuritori care șed pe-a Olimpului culmi troienite".
Zise zeiței atunci șoimanul Ahile: „Dar spune-mi
Cum pot să intru-n război? Dușmanii au armele mele
Și-altele acuma să-ncing nu lasă iubita mea mamă
Pînă ce n-o văd cu ochii pe dînsa sosită la mine.
De la Hefestos ea-mi spune că arme frumoase mi-aduce;
Arme măreție la fel eu nici nu cunosc de la altul
Bune pe mine de pus, afară de scutul lui Aias
Telamonidul. Dar el socot că-naintea oștirii
Stăruie acum și dă moarte cu sulița pentru Patroclu."
Dar lui Ahile răspunse aripata și sprintena Iris:
„Bine cunoaștem și noi că alții au armele tale,
Du-te tu însă așa pe la șanț să te vadă troienii.
Poate cumva, speriindu-se, ei se vor trage din luptă
Și vor putea să răsufle voinicii feciori din Ahaia

[193] Ca și în 16, 42, apoftegma homerică *oligē dé t'anápneusis polémoio* „e scurtă odihna în timpul luptei" se impune a fi reprodusă în termeni aproximativ echivalenți; propunem, în

Şi vor avea după caznă un pic de răgaz la bătaie."
Asta rostindu-i, se mistuie Iris. Ahile se scoală,
Scutul cu ciucuri de aur Atena i-aruncă pe spate
Şi-l încunună c-un nour de aur pe cap şi-aprinde
Străluminoasa văpaie din creştetul lui. Cum adese
Fumul pornit din oraşul încins pînă-n ceruri ajunge
În depărtatul ostrov, pe unde vrăjmaşii sub ziduri
Luptă-mprejur, iar ceilalţi tot ies de la ei din cetate
Ziua şi-ntr-una se bat, ci în urmă, cînd soarele-apune,
Focuri de facle pe zidul cetăţii aprind şi lumină
Multă se-nalţă-n văzduh ca să vadă şi locuitorii
Cei dimprejur să-i ajute cu vasele, să-ndepărteze
Cumpăn-aşa lui Ahile din capu-i răsare văpaia
Pînă la cer. Dînd fuga la şanţ după zid el s-aţine
Mai la o parte de-ahei urmînd chibzuita povaţă
Dată de Tetis, şi ţipă de-acolo vîrtos. De departe
Strigă şi Palas şi-nsuflă troienilor spaimă de moarte.
Cum este sunetul pătrunzător ce răsună din gura
Trîmbiţei, cînd nemiloşii duşmani o cetate-mpresoară,
Tare tot astfel a fost şi strigătul dat de Ahile.
Cum i-auziră puternicul glas de aramă, cu toţii
Se îngroziră troienii, iar caii comoşi începură
Carele a-ntoarce-napoi, simţiră că nu este-a bine
Şi vizitiii-şi pierduseră cumpătul, dacă văzură
Para cumplită ce tot îi arde lui Ahile în creştet
Nepotolită, năprasnic aprinsă de Palas Atena.
Tare de trei ori atunci da strigăt la şanţ şi de trei ori
Valmeş fugiră troienii cu soţii de arme, şi-n valmă
Douăsprezece vieţi pieriră-ntre roate şi suliţi,
Oameni viteji şi de frunte cu toţii. Voios după asta
Scoaser-aheii din toi, îl luară la ei pe Patroclu
Şi pe năsălii-l purtau. În juru-i jălind s-adunară

acest scop, următoarea variantă: *Căci după caznă un pic de răgaz e nevoie-n bătaie.*

211 Aşa cum semnalează comentatorii (spre exemplu A. Pierron, *ed. cit.*, p. 237), sîntem în prezenţa singurului loc din epopeea homerică în general, unde este atestată folosirea trompetei de metal (aici, în luptă), hom. *sálpinx*. Comentariul lui Aristarkhos notează un fapt semnificativ şi — pare-se — credibil: epoca „croică" nu cunoştea trîmbiţa de luptă; sunetele care însoţeau atacurile sporind elanul luptătorilor se emiteau dintr-un soi de cochilii de melci marini.

Iute tovarăși de-ai lui. Între dînșii veni și Ahile;
Dus și cu lacrimi fierbinți căuta la iubitul prieten,
Care, de suliți străpuns, zăcea fără viață pe targă;
El la război îl trimise cu cai, cu telegi, și pe dînsul
Nu-l mai primi înapoi și mort i se-ntoarse din luptă.
Hera, zeița-nchinată, dădu într-aceea poruncă
Neostenitului soare mai iute-n Ocean să apuie.
Soarele apuse-n curînd și mîndrii ahei încetară
Sîngerătorul încaier, războiul amar tuturora.
Se-ndepărtară troienii la fel de pe cîmpul de sîngiuri
Și telegarii buiaci de la carele lor slobozîră
Și s-adunară la sfat înainte ca ei să cineze.
Oblu ei stau în picioare, nu poate să șadă nici unul,
Groaza-i cuprinse pe toți, că Ahile din nou se ivise
După ce el încetase de mult să ia parte-n bătaie.
Fiul lui Pantus întîiul se scoală-ntre ei, Polidamas
Cel chibzuit, care singur vedea înapoi și-nainte,
Soțul lui Hector, o dată născut într-o noapte cu dînsul,
Dar biruia Polidamas în sfat și cu armele Hector;
Binevoindu-le dînsul așa începu sfătuirea:
„Dați-vă seama temeinic, prieteni. Povața din parte-mi
E s-apucăm spre cetate, să nu așteptăm pînă mîne
Lîngă corăbii pe cîmp, departe ni-i doară cetatea.
Cît avu ciudă pe-Atrid Agamemnon dușmanul acela,
Mult mai ușor ne-a fost nouă să batem război cu aheii.
Mă bucuram eu de masul oștirii pe lîngă corăbii,
Plin de nădejde fiind că pune-vom mîna pe vase:
Lucrul se schimbă de-acuma, mi-e teamă grozav de Ahile,
Fiară de aprig fiind, el n-o să mai stea pe cîmpie,
Unde troienii și-aheii-și-mpart deopotrivă la mijloc,
Între corăbii și deal, războinica înverșunare;
Ținta-i acum o să fie orașul, femeile noastre,
Hai dar 'napoi în cetate; ascultați-m,-așa o să fie;
Numa-ntunericul nopții acum îl opri pe Ahile.
Dacă și mîne, cînd el înarmat o să tabere-ncoace,
Ne-ar nimeri pe aici, cunoaște-va bine tot insul
Cine-i Ahile și-ar fi bucuros dacă scapă cu fuga
Teafăr în Troia, căci mulți din oștenii troieni o s-ajungă

Hrană la cîni și la vulturi, ferească-ne auzul de asta!
Însă de-om face cum eu spun, cu toate că greu ne-ar fi
nouă,
Noaptea ținea-vom puterea-ntrunită-n oraș, și păzită
Fi-va cetatea cu zidul, cu porțile-nalte de scînduri
Bine cioplite și lungi, cu zăvoare vîrtos zăvorite;
Iar dimineața din zori înarmîndu-ne noi ne vom pune
Strajă la turnuri, și vai de dușman, dacă de la corăbii
Vine spre noi să ne-ncercuie zidul. Spre tabără dînsul
Are să plece-napoi cu caii sătui de alergare
Și de purtat pe sub zid. În cetate să intre, s-o surpe
N-o să se-nvrednicte el, mai iute mînca-l-vor dulăii."
Clatină Hector din coif, se încruntă și-ndată-i răspunde:
„Hei, Polidamas, nu-mi place vorbirea rostită de tine,
Dacă ne-nveți s-apucăm înapoi și-n oraș să ne-nchidem,
Nu vi-i destul cît ați stat ca-n temniță-acolo sub ziduri?
Vestea mergea mai demult și lumea zicea că orașul
Tatălui meu este cel mai bogat în aramă și-n aur.
S-au irosit ins-acum de la case-avuțiile mîndre,
Parte trecură ca schimb în Meonia, țara plăcută,
Parte în Frigia numai de cînd oropsitu-ne-a Zeus,
Însă de-acuma cînd el, împăratul olimpic, îmi dete
Slavă și bat la corăbii pe-ahei și-i înfund pe la mare,
Nesocotite, să nu mai știi obștii așa cuvîntare.
N-o să te asculte nici unul de-ai noștri, că n-o să dau voie,
Haide mai bine să facem cu toții cum eu vă voi spune:
Cina luați-v-acuma prin tabără printre șiraguri
Și căutați dup-aceea de pază, vegheați fiecare;
Dacă de-avutu-i cumva e prea îngrijat oarecine,
Las' să-l aducă să-l dea în folosul obștesc al oștirii;
Asta mai bine-i și nu să se bucure-aheii de dînsul.
Iar dimineața din zori, înarmîndu-ne noi să începem
Mai viforoasă bătaie pe lîngă corăbii. Și dacă
E cumva drept că Ahile în tabără iar se ridică,
Lui o să-i fie mai rău, de se bizuie-ncoace să vie.
Nu voi fugi de la crîncena harță, ba chiar mă voi pune

Mai cu temei pînă biruie dînsul ori cu voi învinge:
Nici nu alege războiul şi cade chiar cine ameninţă."
Asta le zise şi spusa-i cu chiot primiră troienii,
Nesocotiţii, că Palas Atena-i scosese din minte
Şi lăudară povaţa cu totul greşit-a lui Hector
Şi defăimară vorbirea temeinic-a lui Polidamas.
Ei dup-aceea prin oaste la cină s-au pus. Iar aheii
Stau la priveghi cît e noaptea bocind şi jălind pe Patroclu.
Bocetul jalnic al lor îl începe-ntre dînşii Ahile.
El ucigaşele mîni pe pieptul ortacului pune,
Geme şi-oftează mereu. Cum leul frumos-încornatul,
Cînd vînătorul de cerbi din negrul bunget îi răpeşte
Puii prin peşteră ascunşi, iar el dup-aceea cînd vine,
Văile plin de necaz cutreier,-adulmecă-ntr-una,
Doar va găsi pe duşman şi geme turbat de mînie;
Astfel, Ahile din greu suspinînd, mirmidonilor zice:
„Vai mie, vorbă deşartă grăit-am în ziua aceea
Cînd pe Meneţiu voiam să-l mîngîi acasă la dînsul
Şi pe fecioru-i slăvit îi spuneam că-i aduc la Opunta
După ce năruie Troia şi capătă parte din pradă.
Însă nu-s toate dorinţele noastre-mplinite de Zeus;
Scris ne-a fost nouă acelaşi pămînt de la Troia cu sînge
Să înroşim amîndoi. Nici eu doar acasă la mine
N-o să mă-ntorn, şi de tata bătrînul Peleu şi de mama
N-o să mai fiu eu primit; pe-aici o să-mi fie mormîntul.
Iar dacă eu am să intru-n pămînt după tine, Patrocle,
N-o să te pun în mormînt pînă nu-ţi voi aduce-nainte
Capul şi armele aceluia, care-ndrăzni să te-omoare,
Şase perechi de troieni, toţi oameni aleşi, înaintea
Rugului am să-i înjunghii ca cu să răzbun a ta moarte.
Tu ai să stai îns-aicea întins pîn-atunci la corăbii,
Unde o să şadă-mprejur şi te-or plînge şi noaptea şi ziua
Roabe troiene, dardane, cu arma de noi dobîndite
Cînd cuceririm oraşe bogate, ţiesite de oameni."
Astfel Ahile grăi şi îndată zori pe tovarăşi
Mare căldare cu apă să puie pe foc ca să spele
Neamînat pe Patroclu, să-i cureţe cheagul de sînge.
Puseră dînşii cazanul pe focul aprins, după asta
Apă turnară şi lemne pe sub pirostii grămădiră,

Flacără aprinse să-mpresure repede vasul şi apa
Se încălzi. Şi cînd fierse în vasul de aramă, spălară
Trupul şi-l unseră apoi cu olei şi cu balsam de nouă
Ani, i-astupară pe urmă mulţimea de proaspete rane
Şi-l aşezară-ntr-un pat. Şi întreg, de la cap la picioare,
Leşu-mpînzîră şi puseră asupra-i o mantie albă.
Împrejurînd după asta pe-Ahile stăteau mirmidonii
Toţi laolaltă cu gemete noaptea jălind pe Patroclu.
Zeus atunci a grăit soţiei şi soru-sei Hera:
„Iată dar, ai izbutit, mărita mea doamnă, tu, Hero,
L-ai ridicat la corăbii pe-Ahile cel iute ca şoimul,
Parcă sînt ploduri de-a tale pletoşii feciori din Ahaia."
Hera-nălţată din grai aşa se iuţi către Zeus:
„Ce fel de vorbă-mi spui mie, tu vajnice fiu al lui Cronos?
Dacă şi-un biet muritor lipsit de priceperea noastră
Poate să vie de hac unui alt muritor de pe lume,
Dar'mite eu care sînt mai presus de oricare zeiţă
Şi după neam şi fiindcă ţi-s doară femeie, soţia
Celui mai mare-ntre zei şi de care toţi zeii ascultă,
Nu era eu să-mi răzbun, duşmanilor eu să fac răul?"
Asta vorbeau amîndoi între dînşii, în vreme ce Tetis
Cea cu picioare-argintii sosi la Hefestos, în casa-i
Cea înstelată, cu veşnice ziduri de aramă, şi aleasă
Printre palate zeieşti, durate de şchiopul Hefestos,
Ea îl găsi năduşind şi harnic rotindu-se-n preajma
Foilor, unde găta douăzeci de căldări cu picioare
Vrînd la pereţi să le-aşeze în sala cea bine-zidită.
El fiecăreia-i puse sub talpă o roată de aur,
Ca la divanul zeiesc de la sine să poată să intre
Şi să se-ntoarcă-napoi, o minune de măiestritură.

365–366 Trepiedele confecţionate de Hephaistos, avînd menirea de a-i purta pe zei în adunare fără nici un efort fizic din partea acestora, reprezintă, după L. Stoianovici — Donat, *op. cit.*, p. 55, o aluzie la tema mitică a „vîrstei de aur", în măsura în care ideea generoasă a uneltelor cu mişcare automată implica dispensarea de munca manuală şi fizică în general; această simplă aspiraţie îşi va face loc, după autoarea citată *(ibidem)*, abia în sec. al IV-lea î.e.n. în gîndirea social-politică şi filosofică greacă, sub forma renunţării la munca sclavilor prin înlocuirea

Ele mai gata erau, numai toartele meşteşugite,
Nu le lipise şi ţinte bătea şi voia să le prindă.
Meşterul tocmai la asta lucra în minuta cînd Tetis
Cea cu picioare-argintii veni pe la dînsul acasă.
Cum a văzut-o, sub văl sclipitor i-a ieşit înainte
Haris cea plină de farmec, soţia vestitului meşter,
Mîna i-o strînse cu drag şi aşa începu s-o întrebe:
„Cum de vii oare la noi, cinstito şi draga mea Tetis,
Îmbrobodită-n strai lung? Tu n-ai prea venit înainte,
Haide-năuntru, vei fi ospătată frumos ca un oaspe."
Asta zicîndu-i, o duse în casă pe zîna cea dalbă
Şi o pofti pe un jeţ. Cu ţinte de-argint era jeţul
Cel făurit şi frumos şi avea scăunaş de picioare.
Dînsa dă fuga pe urmă şi cheamă pe marele meşter:
„Vino încoace, Hefestos, te caută Tetis pe tine."
Meşterul prealăudatul beteag, îi răspunse zeiţei:
„Vrednică de-nchinăciune şi cinste-i zeiţa din casă,
Ea mă feri de primejdie, mă izbăvi la-nfricoşata-mi
cădere,
Cînd de ruşine cîinoasa mea mamă voia să m-ascundă,
Eu fiind şchiop. Ce caznă şi chin era bietul să sufăr!
Dar în al mării noian la sînu-i primitu-m-a Tetis
Şi Evrinoma, copila Oceanului, rîul vîrtelnic,
Unde cu ele stătui nouă ani meşterind la podoabe,

lor cu ustensile acţionînd automat. După A. Frenkian, în *L'épopée de Gilgamesh et les poèmes homériques*, Bucureşti, 1960, p. 271, atît aceste trepiede, cît şi slujitoarele menţionate *infra*, vv. 406—411, precum şi cîinii de aur şi argint de la curtea regelui Alkinoos (*Od.* 7, 91 şi urm., în original) reprezintă obiecte „de fabricaţie divină", deoarece au posibilitatea de a realiza mişcări spontane în virtutea unei inteligenţe (hom. *phrénes*) proprii. Autorul citat — eliminînd *de plano* influenţa sumero-akkadiană asupra eposului homeric — aduce în discuţie un fragment din tăbliţa a X-a a epopeii lui Gilgamesh, unde eroul distruge nişte „obiecte de piatră" ce aveau menirea de a-i conduce barca, dincolo de mare, în „apele morţii".

388 „rîul vîrtelnic". Epitetul utilizat — o creaţie murniană deosebit de plastică — reproduce adjectivul homeric *apsórroos* cu înţelesul de „(apa) al cărei sens se întoarce la punctul de pornire"; este vorba, aşadar, după interpretarea dată de scolii, de un fluviu circular, ce înconjură pămîntul, interpretare confirmată de altfel şi de un pasaj din Eschil, *Prometeu înlănţuit*,

La-ncolăcite brățări, cheutori și verige și salbe.
Stam într-o peșteră-n fund. Cu murmur de spume
Oceanul
Jur împrejur îmi huia fioros, dar nimeni acolo
Nu mă știa tăinuit, nici zeii, nici oamenii; numai
Ele știură zeițele, mîntuitoarele mele.
Tetis acum e la noi; de-accea dator mă simt foarte
Bincle tot să-i plătesc zeiței cu plete de aur.
Tu ca pe-un oaspe primește-o și dă-i bunătățile toate
Pînă ce foii așez la o parte și sculele mele."
Zise, și de la ilău gifiind uriașul se scoală,
Șchiop el fiind; picioarele-și deapănă slabe sub dînsul,
Lasă el foii deoparte de foc și uneltele toate
Și le culege-ntr-o ladă de argint și luînd un burete
Ud, el își șterge obrajii și mîinile-i negre amîndouă,
Șterge vînjosu-i grumaz și pieptul păros și îmbracă
Haina, ia grosul toiag și șovîlcăind după asta
Iese pe ușă. Sub el, tropăind mărunt îl ajută
Fete durate din aur, dar vii ca fecioarele aieve;
Au deopotrivă cu dînsele minte și glas și tărie
Și-nvățătură la lucru de mînă deprins de la zîne,
Ele se străduic alături de bunul stăpîn care trudnic
Merge și-aproape de Tetis pe tron strălucit se așază.
Prietenos o apucă de mînă și-ncepe s-o-ntrebe:
„Cum de vii oare la noi, cinstita și scumpa mea
Tetis
Îmbrobodită-n strai lung? Tu n-ai prea venit înainte.
Spune-ne păsul întreg, sînt gata să fac ce vei cere,
Numai în mînă să-mi stea și să fie cumva cu putință."
Tetis, de plîns podidită, așa lui Hefest îi răspunse:
„Oare mai e în Olimp, Hefeste, vr'o altă zeiță
Care-avu parte de chinuri mai multe, mai grele ca mine

vv. 138—140 (în ediția *Aeschylus. Prometheus bound.* With introduction and notes by A.O. Prickard. Oxford, 1907, p. 7). Cf., *supra*, nota la 14, 305. Originea concepției platonice despre Okeanos ca sursă primordială a mișcării universale (a se vedea, spre exemplu, dialogul *Theaitetos*, 152 E, în ediția *Platon. Oeuvres complètes. Tome VIII. 2 partie. Théétète.* Texte établi et traduit par Auguste Diès) pare a se găsi aici, după cum indică diferiți comentatori, în legătură cu care cf. *Filosofia greacă pînă la Platon, vol. cit.*, p. 23.

Singur-așa între zeițe menită de Zeus să sufăr?
Dintre zeițele mării pe mine m-a dat ca soție
Unui bărbat muritor, lui Peleus, pe care cu totul
Fără de voie-l luai în căsătorie. El jalnic
Zace pe-acasă topit de bătrîn. Și-acum alta pe capu-mi
După ce biata născut-am fecior arătos și puternic,
Steagul voinicilor, și-mi răsărea ca o verde mlădiță,
Doar îl crescui bucuros ca un pom care crește-n grădină,
Eu cu un stol de corăbii trimisu-l-am tocmai la Troia
Și la război cu troienii. Dar vai, că de-acolo pe dînsul
N-o să-l primesc înapoi la tata-i Peleus, acasă,
Iar cîtă vreme viază și vede lumină de soare
Suferă bietul și nu pot măcar să-l ajut la nevoie.
Fata pe care pe-ales, ca răsplată-i dăduser-ahcii,
Craiul Atrid i-a luat-o cu sila-napoi, iar Ahile
Sta după dînsa tînjind. Dar iată că-n urmă danaii
Fură-nfundați de troieni la corăbii, așa că de-acolo
Nu era chip să mai miște. Trimiser-atunci dup-Ahile
Oameni de frunte să-i numere lui sumedenii de daruri,
Totuși el nu vru să-i scape de cumpăna asta pe dînșii,
Dar mai pe urmă cu armele lui a-narmat pe Patroclu
Și l-a trimis la bătaie-nsoțindu-l cu armie multă.
Ei s-au bătut cît e ziua de mare la Porțile Schee
Și pînă-n seară orașul era cucerit, dacă Febos
Nu da mărire lui Hector și nu-l omora pe Patroclu
Unde lupta el în frunte, cînd mare pîrjol le făcuse.
De-asta cu rogu-te acuma, feciorului meu, care bietul
Are puțin de trăit, tu iară să-i dai armătură,
Pavăză, platoșă, coif și bine-ncheiate pulpare.
Armele și le-a pierdut cu prietenul său împreună,
De-asta și zace pe jos și de jale se mistuie-Ahile."
Meșterul cel năzdrăvan Hefest îi răspunse zeiței:
„Fii liniștită, tu Tetis, de asta să n-ai nici o grijă,
Hei, dac-atît de ușor aș putea să ți-l scap de la moartea
Cea blestemată pe el, cînd bietul în gheare-o să-i cadă,
Cît de ușor o să aibă frumoasele arme, de care
Iar minuna-se-vor mulți, cînd au să le vadă pe dînsul!"
Astfel îi zice și-acolo lăsînd-o, la foi se grăbește,
Foii întoarce spre foc și începe cu dînșii să umble.
În douăzeci de cuptoare pornesc dintr-o dată să sufle

Foii cu toții și focul aprind cu suflarea-n tot chipul
După dorita măsură, mai repede sau mai alene
Cum socotește Hefest și după cum cere și lucrul.
El cositor în jăratic aruncă, bucăți de aramă
Tare, scump aur gălbui și argint. Pe-un trunchi
dup-aceea
Pune o mare și grea nicovală și iute-ntr-o mînă
Ia un ciocan barosan și-n mîna cealaltă un clește
Și-ntruchipează întîi o năprasnică pavăză mare.
O-mpodobește-mprejur, cu un cerc întreit o încinge
Strălucitor de metal. Curcaua-n argint e lucrată,
Arma-i făcută din cinci metalice straturi. Deasupra
El cu priceperea lui închipuie multe podoabe.
La început făurește pămîntul și cerul și marea,
Soarele-n veci călător și luna rotată și plină,
Stelele toate, ale cerului zodii și mîndra-i cunună,
Cloșca cu puii, pe urmă Hiadele și Orionul
Cel luminos, ba și Ursa, ce-i zice și Carul cel mare,
Care, ochind Orionul, pe loc în văzduh se rotește,
Singurul care nu scapătă-n apele lui Ocheanos.
Plăsmuie două frumoase cetăți locuite de oameni,
Unde se văd niște nunți și chef de nuntași și ospețe,
Și-unde sub zarea de facle miresele ies din iatacuri
Și sînt pornite-n oraș. Și cîntec de nuntă răsună
Tare, la horă se prind jucăușii și-acolo-ntre dînșii
Fluiere și alăute țin hangul. Femei grămădite
Stau în picioare la porți și alaiul privesc cu mirare.
Gloata s-adună-ntr-un loc în sobor, între doi e o
sfadă,
Dînșii se judecă pentru răsplata, cu care să fie
Răscumpărat un omor. I-asigură unul că dase
Plata, o spune-n vileag, celalt că nimic nu primise;
De-asta ci vor amîndoi ca județul s-aleagă ce crede,
Oamenii strigă, fac gură, fiind pentru unul sau altul,
Crainicii însă-i opresc și fac liniște. Judecătorii
Șed la județul lor sfînt pe trepte de netedă piatră,
Ia fiecare în mînă toiagul strigacilor crainici
Și se ridică-n picioare și judecă după olaltă.
Stau între dînșii talanții, doi bulgări de aur, răsplata
Judelui, care, rostind judecata, mai drept o să fie.

Iată și-orașul celalt. În arme lucind două taberi
Zidu-mpresoară și au fiecare osebită părere,
Unii să darme orașul ori numai în două să-mpartă
Toat-avuția din dalba cetate. Dar locuitorii
Nu se-nvoiră și-n taină-narmați se gătiră de-o cursă.
După ce tineri băieți și femei de-ale lor se suiră
La metereze și stau cu bătrînii de pază la ziduri,
Ei o porniră, și-n frunte purceseră Palas și Ares,
Care din aur erau și numai cu straiul de aramă,
Mari și frumoși în podoabe de arme cum zeii s-arată
Și vederoși între ei. Mai scundă-n făptură-i oștirea.
Cînd după asta sosiră la locul ce lor li se pare
Bun de pîndire la rîul, din care beau vitele apă,
Dînșii s-ascunseră acolo cu armele lucii de aramă,
Iar mai încolo departe se puseră doi să dea veste
Cum ar vedea că s-apropie boii și oile albe.
Turmele vin în curînd, și cîntă din nai după ele
Veseli doi tineri păstori care nu bănuiau vicleșia.
Asta văzînd, cei ascunși răsar și dau goană deodată
Mîndrelor turme de oi și de vite, și-omoară păstorii.
Oștile atunci auzind, de unde stăteau adunate,
Zgomotul asurzitor de la turme, pe cai s-aruncară
După dușmani o porniră și îndată-i ajunseră acolo.
Se înșirară pe mal și se încleștară-ntre dînșii
Și începură a se bate cu lănci ascuțite de aramă,
Vrajba ia parte și Valma și Zarva și Iasma pieirii,
Care, pe umăr avînd o haină-mproșcată cu sînge,
Ba pe răniți îi apucă prin tabără, ba pe cei teferi,
Ba pe un mort, de-i duce tîrîș de picioare prin luptă.
Oamenii parcă sînt vii, se încaieră și se învalmă
Și se muncesc, și deoparte și alta, să-și mîntuie morții.
Zeul închipuie apoi un mare ogor cu pămîntul
Moale și gras și de trei ori brăzdat și pe dînsul cum ară
Mulți arători și jugari și-i mînă-ntr-o parte și alta.
Iar la întors înapoi, îndată ce-ajung la răzoare
Vine un om după ei și le-ntinde cu mîna paharul
Și le dă vin desfătos. După asta se-ntoarnă la brazdă
Dînșii, din nou se încoardă să-și ducă la capăt aratul.
Glia, măcar că-i de aur, în urmă-i negrește și pare
Ca un pămînt răscolit. Și-aceasta fu mare minune.

Mai izvodește și-o holdă frumos răsărită, pe unde
Secerî tăioase ținînd tot seceră lanul argații,
Dese poloagele cad și s-așternu rînduite pe brazde;
Altele mălduri le-adună, fac snopi și le leagă cu paie,
Trei legători se tot străduie la mălurit. După aceia
Vin copilandri, mănunchiuri le strîng și pe brațe le cară
Și la legat le predau, iar la mijloc tăcut e stăpînul;
Stă cu toiagul pe-o brazdă și caută vesel la dînșii.
Sub un stejar la o parte vătafii-ngrijesc de mîncare,
După ce-njunghie un bou încălat; iar femeile alături
Mestecă albă făină gătindu-le-argaților prînzul.
Mai făurește-o mîndrețe de vie,-ncărcată de struguri,
Vița, butucii-s de aur, ciorchinele toate sînt negre.
Și în haragi de argint se sprijină vița prin vie,
Face un șanț de oțel împrejur și un gard după asta
Din cositor. Numai una-i cărarea ce duce spre vie,
Drumul bătut la culeș de toți purtătorii de struguri,
Fetele acolo, flăcăii fac haz și tot zburdă și cară
Poama mășcată și dulce-adunată-n panere-mpletite;
Stă pe la mijlocul lor și din sunătoare-alăută
Farmecă un băietan, cu viers mlădietic, subțire
Zice cîntarea lui Linos. Și ei îl ascultă-nsoțindu-l,
Chiuie, cîntă și țupăie toți și frămîntă pămîntul.
Face și-o ciurdă de boi cu țapeșe coarne, cum boii,

559–560 „Cîntarea lui Linos": numele eroului, care a dat și numele cîntului specific *(línos sau áilinos)*, dimpreună cu legenda proprie se regăsesc, după mărturiile antice (Herodot 2, 7, 9, în ediția *Herodot. Istorii*. Vol. I. Traducere, notițe istorice și note de Felicia Vanț-Ștef, București, 1961; Pausanias, 9, 29, 7, în ediția *Pausanias. Călătorie în Grecia*. II. Traducere, note, indice de Maria Marinescu-Himu. București, 1982, pp. 232—233) și în Orientul antic, respectiv în Egipt, Fenicia și chiar Palestina, de unde e posibil să fi provenit. Prelucrările mitografice ulterioare (Pausanias, 9, 29, 6 în *ed. cit.*, p. 233; Teocrit, 24, 105 în ediția *Bucoliques grecs. Tome I. Théocrite*. Texte établi et traduit par Ph. E. Legrand, Paris. „Les belles lettres", 1925, p. 174; Apollodoros, 2, 4, 9 în ediția *Mythographi Graeci. Volumen I. Apollodori Bibliotheca* [...] Edidit Richardus Wagner, „B.G. Teubner", Lipsiae, 1894, pp. 51—52) au contribuit la alcătuirea unor variante biografice sensibil diferite, dintre care se desprinde aceea a uciderii lui Linos, fiul lui Apollon, de către propriul bunic al copilului prin inter-

Unii de aur şi alţii din alb cositor, o iau razna
Dintr-un ocol şi, mugind, o întind la păşune spre malul
Rîului cel vuitor unde cresc îndoioasele trestii.
Patru păstori, şi tuspatru de aur, păşesc după vite,
Nouă zăvozi după ei se dau repezi. 'Naintea cirezii
Groaznici s-arată doi lei, care-nhaţă cu colţii un taur
Mare, răgaci, iară el, fiind tăvălit de dihănii,
Muge năprasnic. Din urmă, vin iute voinicii cu haita;
Sfîşie leii atunci puternicul taur şi, lacomi,
Sorb măruntaiele, sîngele-i negru. Zadarnic păstorii
Fiarele-alungă şi-asmuţă zăvozii să sară la dînşii,
Cînii se dau la o parte şi nu se îndeamnă să-i muşte,
Numai s-apropie, latră şi iară se-mprăştie-n lături.
Meşterul faur vestit mai face pe o vale frumoasă
Pajişte mare pe unde-s păşunile oilor albe,
Şi-acoperite colibe şi staule şi saivane.
Mai făureşte pe scut el meşterul încă şi-o horă
Tocmai ca hora ce-n marea cetate la Cnosos odată
Pentru pletoas-Ariadna vestitul Dedal a făcut-o.
Tineri acolo şi fete bogate în boi o mulţime
Joacă-mpreună în cerc şi cu mînile prinse deolaltă.
Fetele toate au gingaşe rochii de in şi flăcăii
Bine ţesute veşminte ce scînteie blînd ca oleiul,
Ele au conciuri pe cap, frumoasă podoabă de aur,
Dînşii au săbii de aur la chingă de argint atîrnate,
Joacă ci toţi. Şi aci-ndemînatici şi iute s-avîntă

mediul unor cîini, în amintirea acestei triste **întîmplări** instituindu-se o sărbătoare la care se sacrificau cîini şi se intonau melodii triste. După Athenaios, 14, 619 C, melodia purtînd numele eroului cunoştea şi variante vesele, aşa cum pare a fi şi cea intonată la culesul viei, în fragmentul homeric de faţă. Cf. A. Pierron, *ed. cit.*, p. 258; G. Ch. Crusius — E.E. Seiler, *op. cit.*, s.v. *linos*.

560 După cum indică diverşi comentatori (A. Pierron, *ed. cit.*, p. 260; P. Mazon, *ed. cit.*, p. 190, n. 2; D.M. Pippidi, în ediţia definitivă a *Iliadei*, Bucureşti, 1967, p. 363), dansul avea loc pe o platformă de piatră special construită pentru celebrarea anuală în Creta a victoriei lui Tezeu asupra Minotaurului, obţinută cu ajutorul Ariadnei; despre originile acestui dans şi perpetuarea lui ne furnizează informaţii Plutarh în *Viaţa lui Theseus*, cap. 21 (în ediţia *Plutarh, Vieţi paralele*. I. Studiu introductiv, traducere şi note de N.I.Barbu, Bucureşti, 1960, p. 28) şi Pausanias 9, 40 (în *ed. cit.*, pp. 255–256).

Hora învîrtind ca o roată ce-o mișcă de-o-ncercă cu mîna-i
Meșter olarul, aci în șiraguri se saltă-mpotrivă.
Lumea-ndesită înconjură hora cea plină de farmec
Și se desfată privind. De zei luminat cîntărețul
Zice din liră-ntre ei. Și-n vreme ce cîntecul sună,
Se învîrtesc doi ghiduși, se dau tumba în mijlocul gloatei.
Zeul pe margini la scut ca chenar mai închipuie rîul
Mare, grozav, Oceanul, noian care-nceinge pămîntul.
Cum isprăvește cu marele, trainicul scut, iscusitul
Faur lucrează și-o platoșă mai luminoasă ca para
Focului, face și-o chivără bine-ncheiată la tîmple,
Tare și împodobită, și-i pune o creastă de aur;
Din cositor îndoios mai făcu el și două pulpare.

600 Descrierea armelor lui Ahile ocupă un loc deosebit în economia acestui cînt și în ansamblul epopeii. Proporția între elementele componente ale descrierii este însă net deplasată în favoarea reprezentării scutului, care ocupă 130 de versuri în original, față de cele numai 4 consacrate armelor propriu-zise. Explicația acestui fapt trebuie căutată, desigur, în complexitatea materialului figurativ pe care îl deținea scutul în raport cu celelalte arme, de unde posibilitatea — practic nelimitată, deschisă — a organizării elementelor reprezentării în funcție de o anumită structură și de scopul eminamente estetic urmărit. Din capul locului se impune observația că poetul nu a reprodus ca atare un anume model toreutic existent în mod real, ci l-a plăsmuit în întregime — subsumînd, poate, trăsăturile specifice unor anumite tipare toreutice —, de aici rezultînd și imposibilitatea de a descoperi similitudini directe cu tipurile de scuturi grecești atestate pe cale arheologică. În ciuda acestui fapt, analiza detaliat-structurală a elementelor figurate pe scutul homeric ne îndreptățește constatarea că reunirea tuturor acestor elemente nu a avut loc arbitrar și aleatoriu, în afara oricăror legi ale organizării materiei artistice. Vom propune, succint, „radiografia" acestui model imaginar, în sensul configurării lui după normele imaginației subiective mai degrabă decît după cele ale unei (sau unor) toreutici reale.

Elementele constitutive apar organizate în funcție de o reprezentare triptică a realului: I elementul uman (cele două cetăți); II elementul natural-cosmic supus umanizării (ogorul); III elementul uman apoteozat prin dans (apoteoza dansului). Între cele trei mari secțiuni se stabilesc relații de simetrie, reciprocitate și corespondență, subliniate de o suită de elemente care asigură coerența și unitatea de ansamblu a modelului toreutic imaginat. În interiorul fiecărei secțiuni se pot ana-

Cînd era gata cu sculele toate, luîndu-le zeul
Meşter le-aduse zeiţei. Primindu-le Tetis le duse
Din troienitul Olimp în zbor ca un uliu la vale.

liza diverse secvenţe, unele realizate simetric, altele contrapunctic. Astfel, prima secţiune opune o cetate paşnică alteia în stare de asediu şi război: motivul „cetate paşnică" apare însă subdivizat în două secvenţe, *nunta* şi *sfada pentru plata omorului;* motivul „cetatea în asediu" include, la rîndul ei, trei secvenţe, pe care le numim convenţional *apărarea, atacul* şi *lupta.* A doua secţiune cuprinde patru subdiviziuni esenţiale, probabil corespunzătoare în linii mari celor patru anotimpuri universale: „aratul", „seceratul", „culesul roadelor (în vie)" şi „vînătoarea". În sfîrşit, a treia secţiune este consacrată în exclusivitate dansului, al cărui preludiu se realizează în secvenţa a treia din secţiunea precedentă („culesul roadelor în vie"). În mod remarcabil, întreaga reprezentare figurată beneficiază de o încadrare decorativă a elementelor prin cîteva simboluri cu valoare cosmică, sugerînd, dincolo de litera textului, perenitatea existenţei în general, a celei umane cu precădere. Este vorba, la începutul descrierii scutului (vv. 472—478), de elementele astrale, uranice, opuse şi diferenţiate manifest de elementul teluric, iar în finalul descrierii (vv. 594—595) de elementul (acvatic) contiguu, de altfel, celui teluric, şi anume „oceanul" (hom. *Okeanos*), brîul imens al apelor pămîntului. Nu în ultimul rînd, sugerăm unei analize ulterioare a semnificaţiilor de profunzime conţinute în acest faimos text homeric posibilitatea descoperirii criteriilor de ordonare a elementelor după principiul alternanţei contrastive pace-război, rodnicie-sărăcie, bucurie-tristeţe, linişte-zgomot etc., principiu regăsit de altfel şi în reprezentări figurate incluse în alte mitologii indo-europene (*Rig-Veda, Rāmāyāna* etc.).

601–603 G. Murnu comprimă textul original, aşa cum procedează de altfel constant în cursul tălmăcirii. Se impune, după opinia noastră, restituirea fragmentului după cum urmează: *Cînd era gata cu sculele toate, luîndu-le, zeul / Meşter le-aduse zeiţei. Iar Tetis cu sine le duse / Din troienitul Olimp în zbor ca un uliu la vale, / Strălucitoarele arme purtîndu-le de la Hephaistos.*

CÎNTUL XIX

Thetis aduce noile arme (1—39). Împăcarea lui Ahile cu Agamemnon (40—273). Ultima priveghere (274—353). Ahile se înarmează (353—420).

Cînd Aurora în văl şofraniu începu să răsară
Din Ocean, ca lumina la zei şi la oameni s-aducă,
Tetis sosi la corăbii şi-aduse-ale zeului daruri;
Lîngă prietenul mort îl găsi ea trîntit pe Ahile
Jalnic în hohot plîngînd. Şi-alături ai lui o grămadă
Stau deopotrivă jălind, cînd iată la mijloc zeiţa
Vine, cu drag îl apucă pe-Ahile de mînă şi-i zice:
„Fiul meu, lasă-l pe el, în odihnă, măcar că ne doare,
Dacă-i o dată răpus şi astfel îi scriseră zeii,
Tu de la zeul Hefest primeşte mîndreţa de arme
Nemaipurtate vreodată de alt muritor de pe lume".
Astfel zeiţa grăi lui Ahile şi-n faţă-i aşterne
Armele-aduse, dar zornăie groaznic podoabele toate
Şi se cutremură toţi mirmidonii. Nici unul la ele
Nesperiat nu le poate privi. Numai el, Peleianul,
Cum le văzu, de mînie s-aprinde mai tare, şi ochii
Ca o lumină-i străfulgeră înfiorători sub pleoape.
El se desfată ţiindu-le-n mînă măreţele daruri;
După ce-şi satură ochii privind bucuros la odoare,
Glăsuie îndată şi zice lui Tetis cuvinte ce zboară:
„Mamă, văd bine că armele sînt de un zeu dăruite,
Lucrul e vrednic de zei, căci nimeni pe lume nu-l face,
Eu mă-narmez şi mă duc, dar foarte mi-e-n grijă de una;
Cît oi fi eu la război, să nu dea de mort şi să intre

Muștele-n ranele pricinuite de suliți, să nască
Viermi rozători și să-l facă batjocură, schimonosindu-l
Trupul de viață lipsit și putred s-ajungă cu totul."
Zîna picioare-de-argint așa lui Ahile-i răspunse:
„Dragul meu, fii liniștit și să n-ai nici o grijă de asta,
Eu am să-l apăr pe el de necruțătoarele goange,
Muștele care se-ndoapă din cei care cad la războaie,
Chiar dacă zace pe aici de izbeliște pînă la anul,
Nevătămat va fi el de-a pururea ori și mai bine,
Cheamă tu însă pe fiii aheilor la sfătuire
Și te dezmînie-acolo pe craiul Atrid Agamemnon;
Iute gătește-te-apoi de bătaie și-ncinge puterea."
Astfel îi zice și-i pune în piept cutezare nebună,
Iar lui Patroclu pe nări se grăbește să-i picure-ndată
Balsam și roșu nectar, ca trupul neputred să-i steie.
Merge într-asta la marginea mării; dă strigăt Ahile
Îngrozitor și-aheii se pun în mișcare, s-adună
Chiar și acei care stau pîn-atunci odihnind la corăbii,
Toți, și acei care umblă cu cîrma la vase, cîrmacii,
Și-ngrijitorii de oaste ce stau de merinde și hrană
Vin să ia parte la sfaturi acuma și ei, căci Ahile
Iar se ivi la război după lungă ședere la corturi.
Vin șovăind amîndoi închinații lui Ares, Ulise
Și Diomede, se sprijină-n suliți, că-i chinuie încă
Ranele; acolo sosind, la locul de frunte se așază,
Cel mai în urmă veni al oștirii păstor Agamemnon,
Fuse și el doar rănit, că în valma cea crîncenă Coon
Antenoridul cu sulița îl nimerise pe dînsul.
După ce-aheii cu toții în tabără se-ntrulocară,
Scoală-se Ahile-ntre ei și astfel rosti cuvîntarea:
„Vezi, Agamemnon, că amîndurora ni-i nouă mai bine
Astfel decît mai-nainte cînd noi supărați pînă-n suflet
Pentru-o femeie am ajuns la cuțite și-n vrajbă de moarte,
Doamne, de ce n-a trăsnit-o zeiț-Artemida cu arcul,
Cînd am robit-o pe ea la surparea cetății Lirnesos!
Nu mai mușcau din pămînt la război cu duiumul ai noștri
Măcelăriți de dușmani cît eu aveam ciudă pe tine;

Cine-a putut folosi fără numai troienii și Hector.
Nu cred aheii să uite curînd de a noastră sfădire;
Dar să lăsăm la o parte trecutul, măcar că ne doare,
Și neînvinsei nevoi să supunem pornirile noastre.
Iată, de astăzi pun capăt mîniei, căci nu se cuvine
Neîmpăcat să rămîn, să am ciudă de-a pururi. Deci haide,
Mînă pe-ahei la bătaie, ca iar să dau piept cu troienii
Și să-i încerc de mai stăruie încă pe-aici la corăbii.
Ba eu socot că voios la odihnă pleca-și-va genunchii
Cine se mîntuie teafăr de sulița noastră-n bătaie."
Asta vorbi în sobor. Auzindu-i aheii vorbirea,
Se-nveseliră că pizma din ciudă-i trecu lui Ahile.
Ia dup-aceea cuvîntul și craiul Atrid Agamemnon
Și de pe scaunul său, făr-a merge la mijloc, începe:
„Voi slujitorii lui Ares, prieteni, viteji din Ahaia,
Bine-i la sfaturi s-asculți pe un vorbitor. Cuvîntarea
Nu se cuvine să-i curmi, că-l tulbură, chiar dacă-i meșter;
Dacă fac gură prea mulți, cum poate vorbi oarecine
Ori auzi pe ceilalți? Nu-i chip să răzbată nici glasul
Celui mai bun vorbitor. Eu față de-Ahile dau seama,
Iar fiecare din noi să asculte, să prindă tot graiul.
Mă-nvinuiră de multe ori și mă mustrară danaii,
Că de la mine-i tot răul. Nu eu sînt de vină, ci numai
Zeus, Ursita și Furia, iasma hoinară prin umbră,
Care-n sobor mă făcură din minte să-mi ies ca nebunii
Și să răpesc lui Ahile răsplata ce obștea-i dăduse,
Ce puteam eu împotrivă? O zînă le pune la cale
Toate, fiica mai mare a lui Zeus, Orbirea dușmană,
Care smintește pe toți. Ea, moale-n picioare, nu calcă
Jos pe pămînt, ci în creștetul nostru tot umblă și-adesea
Tulbură creierul nostru, ba pune pe unii și gheara.
Ea, bunăoară, de mult îl scosese din minți și pe Zeus,
Care-ntre zei și-ntre oameni se crede a fi mai cuminte.
Dar îl smomi și pe el, vicleană fiind ca femeie,
Hera în ziua cînd fuse să nască Alcmena pe Hercul,
Fala vîrtuții, în Teba cea bine-ntărită cu ziduri.
Zeilor veseli atunci le zise născutul din Cronos:
„Dați ascultare, voi zeilor toți și zeițelor toate,

Am să vă spun ceva nou cum inima-mi vrea și mă-nvață.
Moașa Ilitia scoate-va azi la lumină pe unul
Care, cînd fi-va bărbat, va supune pe toți megieșii,
El e din neamul bărbaților care purced de la mine."
Hera-nălțata, cu mintea vicleană, răspunse lui Zeus:
„Numai să nu ne amăgești și s-aduci la-mplinire cuvîntul;
De-asta eu rogu-te, Olimpianule, acum cu tărie
Tu să te juri, că pe toți megieșii ca domn va supune
Cel care-n ziua de azi o să fie născut de-o femeie,
Unul din neamul bărbaților care purced de la tine".
Zice, și Zeus nu simte de loc vicleșia și jură
Greu jurămînt, și din asta-i se trase orbirea pe urmă.
Hera, plecînd dup-aceea din piscul Olimpului, merse
Repede-n Argos acasă-ntre ahei la bărbata femeie
A lui Stenelos, eroul purces din Perseus; de șapte
Luni era ea-ngreunată, dar Hera a scos la lumină
Pruncul nainte de vreme și a împiedicat să se nască
Hercule atunci de Alcmena, oprindu-i pe zînele moașe.
Hera pe urmă se duse cu vestea la Zeus și-i zise:
„Fulgerătorule, Zeus părinte, ți-aduc bucurie,
Iată născut e feciorul ales care-odată domni-va
Peste argii, Euristeu: al lui tată-i Stenel Persianul,
Sîngele tău, și cuvine-se el să domnească în Argos".
Zice, și-n inim-adîncă durere-l pătrunde pe Zeus
Și-n supărarea-i grozavă pe zîna orbirii el iute
O și înșfacă de pletele-i lucii din cap și se jură
Strașnic atunci că-n Olimp și în ceru-nstelat și albastru
N-o să-i mai calce haina ce-ntunecă mințile toate.
Asta jurînd și cu mîna-nvîrtind-o,-i dă drumul din cerul
Cel înstelat, de ajunge curînd pe ogoarele lumii.
Dar își tot plînse orbirea văzîndu-și pe Hercule fiul
Cum se muncea înjosit la poruncile lui Euristeus.
Astfel a fost și cu mine pe vremea cînd marele Hector
Armia ne-o pustia lîngă tabără pe la corăbii;
Nu mă putui dezbăra de smintirea în care căzusem.
Pentru că eu am greșit și mintea luatu-mi-a Zeus,
Vreau să te-mbun și să-ți dau sumedenii de daruri.
Dar vino
Grabnic și tu la război, îmbărbată și cetele tale.

Eu mă-ndator la-ndemînă să-ți pun cîte-alaltăieri noaptea
Ți-a juruit de la mine Ulise venind pe la corturi.
Ci mai adastă, de vrei, și nu te pripi să te-ncaieri,
Pînă ce-ai mei juruitele daruri aduc de la mine,
De la corăbii, să vezi ce odoare și bunuri îți dărui."
Lui Agamemnon Atrid răspunde șoimanul Ahile:
„Tu, preamărite mai-mare-al oștirii, Atrid Agamemnon,
Poți la-ndemînă să-mi pui, dacă vrei, cuvenitele daruri,
Poți să le ții, mi-e totuna. Ci haide mai iute să-ncingem
Armele, lupta să-ncepem, să n-o mai lungim și să pierdem
Vremea pe-aici, că neisprăvită ni-i truda cea mare.
Vreau să mai vadă pe-Ahile oricine cum seceră-n fruntea
Oastei cu sulița trîmbe dușmane. Tot astfel începeți
Fiștecare din voi cu cîte-un dușman a vă bate."
Dar iscusitul Ulise se scoală și zice-mpotrivă:
„Cît ești pe arme făcut, tu cel arătos ca și zeii,
Nu îndemna, o, Ahile, pe-ahei înaintea cetății
Lupta să-nceapă flămînzi, că mult o să ție războiul
Azi, dacă s-or încleșta între ele a bărbaților cete
Și-nduhui-va un zeu într-însele înverșunarea.
Deci sfătuiește pe ahei la corăbii cu vin și cu pîne
Toți să se sature-ntîi căci hrana-i curaj și putere.
Cel nebăut și flămînd nu poate să ție la harță
„Cît este ziua de mare și pînă ce soarele-apune.
Oricîtu-i el de-ahtiat și se-mpizmuie la războire,
Trupu-i se-ngreuie pe nesimțite și brațu-i amurte,
Setea și foamea îl moaie și-n mers i se taie genunchii.
Dar un ostaș, care-odată-i sătul de băut și mîncare,
Ține vrăjmașilor piept și cît este ziua de mare
Plin de curaj se învalmă și nu mai slăbește-n tărie
Armele-n mînă ținînd pînă nu stau din luptă cu toții.
Hai și dă drumul oștirii să stea la prînzit înainte.
Iar Agamemnon îndată să-ndrume pe-ai lui după daruri
Ca să le-aducă la mijloc aici, să le vadă cu ochii
Fiștecare din noi și-n inimă tu să te bucuri.
Față de-ahei după asta, sculîndu-se-Atrid, să se jure
Cum că el nu s-a atins de Briseis și n-a fost cu dînsa

Cum este data să fie-mpreună bărbat cu femeie.
Fii şi tu însuţi din inimă prietenos, o, Ahile,
El dup-aceea la cort să te-mpace c-o masă bogată,
Ca întru totul să fii mulţumit şi să-ţi facă dreptate.
Numai aşa, Agamemnon, vei fi tu mai drept şi în ochii
Altora în viitor, căci nu e ruşine să cauţi
Pe un fruntaş să-l îmbuni, dacă tu l-ai jignit înainte."
Zise-Agamemnon atunci lui Ulise: „Sînt vesel,
Laertiene, că vorbele-aceste le-aud de la tine;
Toate tu le-ai cumpănit şi le-ai spus după cum se cuvine.
Gata sînt eu să mă jur, curatul meu cuget o cere,
Nu voi minţi doar în numele zeilor. Dar să mai steie
Încă Ahile pe-aici, măcar că-i zorit de nevoie.
Staţi şi voi toţi în sobor pînă cînd de la cort o să vie
Datele daruri şi-oi pune prin jertfă temei împăcării.
Ţie din parte-mi îţi dau o poruncă şi-o sarcin-alege-ţi
Din ahcime o mînă de tineri voinici şi cu dînşii
Adu-ne de la corabia mea cîte eu lui Ahile
Am juruit, împreună s-aduci şi femeile roabe.
Crainicul nostru Taltibiu în tabără iute să-mi puie
Gata un vier de jertfire lui Zeus şi zeului Soare."
Ia şi din parte-i cuvîntul Ahile cel bun de picioare:
„Tu preamărite mai-mare al oştirii Atrid Agamemnon,
Lasă tu grijile-aceste pe ziua de mîine-poimîine,
Cînd o s-avem oarecare răgaz la război şi cînd poate
Nu va fi sufletul meu aşa de pornit spre bătaie.
Zac sfîşiaţi pe cîmpie ostaşii pe care-i ucise
Fiul lui Priam, atunci cînd Zeus îi dase mărire.
Dînşii zac morţi şi voi vă poftiţi la băut şi mîncare?
Eu aş sili chiar acum pe ahei să s-apuce de harţă
Pe nemîncate, flămînzi, şi numai spre seară să facem
Cină mai mare, îndată ce-om şterge ruşinea păţită.
Mie încalte nu-mi poate tihni nicidecum înainte
Nici băutură, nici hrană, căci mort mi-e prietenul, zace
Bietul în cortul întins cu tălpile-ntoarse spre uşă

[182] Este necesară redarea formei de hexametru a versului, astfel: *Zise-Agamemnon atunci lui Ulise la rîndu-i: „Sînt vesel*, ş.a.m.d.

Şi sfredelit îi e trupul de lănci, şi în juru-i stau soţii
Şi-l tînguiesc. De aceea şi mie nu-mi arde de alta,
Gîndul mi-e numai măcel şi sînge şi vaier de moarte."
Dar lui Ahile aşa iscusitul Ulise-i răspunse:
„Dragul meu, tu, Peleiene, viteazul vitejilor noştri,
Tu eşti mai tare ca mine şi mult mai dibaci la răpezul
Lăncii, dar eu te-aş întrece cu mult, dacă-i vorba de sfaturi,
Sînt mai în vîrstă ca tine şi mai ştiutor de-ale lumii;
Deci păsuieşte puţin şi ascultă poveţele mele.
Oamenii iute se lehămetesc de bătaie, cînd arma
Prinde să-i culce pe jos ca spicele-n lan pologindu-i.
Mor cu grămada şi totuşi folosu-i puţin la-ncheierea
Luptei din partea lui Zeus, cîrmaciul războaielor lumii.
Nu pot cu foame pe morţi să-i plîngă jălindu-i aheii,
Cad peste zi aşa mulţi şi repede după olaltă.
Cum să răsufle de truda şi zbuciumul încăierării?
De-asta noi trebuie, cînd oarecine se-ntîmplă să moară,
Numai o zi să-l jălim şi pe urmă cu inima tare
Să-l îngropăm, iar ceilalţi, care teferi rămîn după luptă,
Toţi să-şi astîmpere setea şi foamea, ca astfel mai bine
Arme de-aramă luînd, să ne batem apoi şi de-a pururi
Neobosiţi să dăm piept. De aceea să nu mai stea nimeni,
Nimeni să nu mai aştepte vr'o altă chemare la arme
Vai şi amar de oricine de-acum mai aşteaptă chemarea
Stînd la corăbii-napoi. Cu toţii uniţi să dăm iureş,
Şi între noi şi troieni s-aprindem vulvoare cumplită."
Zise, şi-alese tovarăşi pe fiii slăvitului Nestor,
Pe Merione, pe Toas, pe Meges, feciorii lui Files,
Pe Melanip şi apoi pe-al lui Creon fecior Licomede.
Ei împreună se duseră-n cort la Atrid Agamemnon,
Unde, o dată cu vorba, şi fapta le fu împlinită.
Şapte tripede, căldări cu picioare, ridică de-acolo
Cai douăzeci şi cazane la fel şi femei lucrătoare
Şapte la număr, a opta era-mbujorata Briseis,
Şi-aur apoi cîntărind de zece talanţi, se întoarnă
Craiul Ulise urmat de tovarăşii tineri cu daruri,
Şi pe la mijlocul sfatului le rînduiesc. De pe scaun

[242] „cai douăzeci şi cazane la fel": în original, *douăzeci de cazane strălucitoare şi doisprezece cai* (v. 244).

Scoală-se Atrid și Taltibiu cu glasul de zeu între crainici
Sta lîngă el și cu mînile ține un vier spre jertfire.
Scoate-Agamemnon atunci cu mîna din teacă jungherul,
Care-i stătea totdeauna atîrnat lîngă paloșul mare,
Taie din părul mistrețului, mînile-nalță spre rugă
Tatălui Zeus apoi. Aheii ceilalți pe tăcute
Stau împrejur cuviosi și ascultă cu toții rugarea
Craiului lor, care ochii și-ațintă spre cer și se roagă:
„Zeus mi-e martor întîi, că e cel mai puternic și mare,
Martor mi-e Soarele apoi, Pămîntul și zînele Furii
Ce pedepsesc sub pămînt pe oamenii care se jură
Fără temei. Eu mă jur că nu am silit pe Briseis
Nici să se culce cu mine și nici pentru altă nevoie,
Și a rămas neatinsă cît stete la mine în corturi.
Dacă mă jur pe nedrept, Cei-de-sus să mă bată cu toate
Relele care le dau păcătoșilor la jurăminte."
Asta grăi, și înjunghie cu arma tăioasă mistrețul,
Care pe urmă-n adînca genune a mării albastre
Peștilor hrană-i zvîrlit de Taltibiu. Atunci se ridică
Între ceilalți și le zice așa cu suspinuri Ahile:
„Doamne, că mari sînt păcatele care le dai omenirii!
N-ar fi putut Agamemnon nicicînd să mă scoată din fire
Și să mă tulbure atîta, nici roabă să-mi ia cu de-a sila
Și cu pornirea-i așa să rămîie ne-nfrînt, dacă Zeus
N-ar fi voit ca o așa mare mulțime de-ai noștri să moară.
Mergeți acuma și vă ospătați ca să-ncepem apoi bătălia."
Așa rostind, el închide-adunarea ce îndată se sparge.
Toți se răschiră și merg la corabia lor fiecare.
Unii oșteni mirmidoni au grijă de datele daruri,
Dînșii le iau și le duc la corabie, la Peleianul,
Unde prin corturi le pun și dau drumul femeilor roabe;

271–273 Versiunea lui G. Murnu este imperfectă din unghi de vedere prosodic, fiind necesară eliminarea cîte unui picior metric: *N-ar fi voit ca o mare mulțime de-ai noștri să moară. / Mergeți acum și vă ospătați, bătălia să-ncepem."*

Caii de-acolo spre stavă i-alungă voinicii tovarăşi.
Fiica lui Brises atunci, frumoasă ca zîna bălaie
A frumuseţii, cum vede de suliţi străpuns pe Patroclu,
Cade cu braţele asupra-i, dă ţipăt de jale şi-şi rupe
Sînul şi fragedu-i gingaş grumaz şi obrajii cei rumeni
Şi-l căinează femeia şi astfel îi zice bocindu-l:
„Scumpe prieten al inimii mele, sărmane Patrocle,
Cînd mă dusei de la cort, te lăsai sănătos şi cu viaţă,
Dar la întoarcere-acuma, tu stîlp al oştirii, te aflu
Nensufleţit. Cum vine de-a pururi un rău după altul!
Vai, pe bărbatul pe care mi-l daseră tata şi mama
Mort îl văzui şi străpuns de suliţi-naintea cetăţii.
Trei mi-au fost fraţii iubiţi, tustrei din o singură mamă.
Dar şi pe dînşii asemenea ziua pieirii i-ajunse.
Însă tu, bun şi milos, cînd şoimanul Ahile-mi răpuse
Soţul meu drag şi mărit, pe Mines, şi-i sparse cetatea,
Nu mă lăsai să mai plîng, ci tot îmi spuneai că Ahile
O să mă ia de nevastă ducîndu-mă-n Ftia pe mare.
Şi că pe-acolo-ntre-ai lui o să prăznuie ospăţul de nuntă
De-asta mi-e jale nespus că murit-ai, tu blîndul de-a pururi.“
Astfel îl plînse Briseis, şi jalnic femeile roabe,
Chip că boceau pe Patroclu, nevoia-şi plîngeau fiecare.
Iar căpitanii ahei înconjoară pe-Ahile şi-l roagă
Să ospăteze. El nu vrea, suspină şi zice-mpotrivă:
„De mă iubiţi şi de vreţi, o, prieteni, să-mi faceţi pe voie,
Rogu-vă, nu mă siliţi să m-aşez la băut şi la masă,
Inima-mi să-ndestulez, că nemărginit mi-e amarul;
Pînă deseară eu nu-mbuc nimic şi tot o voi duce“.
Astfel Ahile grăind, se împrăştie toţi căpitanii.
Numai Atrizii rămîn, cu-Ahile, Ulise şi Nestor,
Idomeneu şi moş Fenix, dibaci mînător al telegii,
Ca să-i aline-mpietrita durere, dar nu se-nsenină
El pînă n-are să intre în toiul de foc şi de sînge.
Tot la prieten gîndind, icneşte din suflet şi strigă:
„Nenorocite, prea scumpe prietene, cum cîteodată
Însuţi în cortu-mi şi tu-mi pregăteai bunătate de masă
Harnic şi sîrguitor, în vreme ce grabnic aheii

Stau să s-apuce de lupta cea plină de-amar cu troienii!
Dar tu acuma zaci mort de suliți străpuns, și de jale
Inima-mi nu vrea să guste măcar băutură și hrană,
Și-am eu de toate prin cort. Mai grea lovitură ca asta
Nu putea alta să-mi fie, nici chiar de-auzeam de moartea
Tatălui meu, care-n Ftia tînjește și plînge de dorul
Unui asemenea fiu, care-n țară străină, departe,
Pentru Elena-nciumata mai bate război cu troienii;
Nici dacă eu auzeam că murise chiar Neoptolemos,
Fiul meu cel ca un zeu de frumos care crește în Schiros,
Eu înainte mă tot înșelam cu nădejdea că dacă
Singur pieri-voi aicea la Troia, departe de Argos
Cel cu pășune de cai, barem tu te-i întoarce în Ftia
Și pe-o corabie neagră și iute din Schiros acasă
Ai să-mi aduci pe copil și toate-ale mele arăta-i-vei,
Oamenii mei și avutul și casa-mi cea mare și-naltă.
Tata Peleus acum ori poate se stinse cu totul
Ori, de mai are vr'un pic de viață, amărît e de greul
Zilelor triste bătrîne și pururi așteaptă să-i vie
Știrea cea plină de jale că-i fiul său dus de pe lume."
Asta zicea el cu plîns: oftau împreună fruntașii,
Fiecare gîndind la tot ce lăsase pe-acasă.
Zeus cum vede că ei se mai jeluie,-ndată se-ndură
Și cuvîntează așa către fiică-sa Palas Atena:
„Palas copilo, tu l-ai oropsit pe Ahile cu totul.
Numai vrei oare să știi, de loc nu-ți mai pasă de dînsul?
Nu vezi cum el înainte la vase cu ciocuri înalte
Stă și se vaictă după prieten și-n vreme ce alții
Merseră la ospătat, el rabdă de sete și foame.
Du-te dar fuga la el și picură-n pieptu-i nectarul
Și ambrozie suavă ca nu cumva foame să-i fie."
Zise și-ndeamnă pe-Atena, dar ca și-nainte-a fost gata.
Și ca un vultur cu glas ascuțit și cu aripi lățite
Zîna din cer prin senin își ia zborul. Și-n vreme ce-aheii
Repede se înarmau prin tabără, ea lui Ahile-i

[318] Și aici, hexametrul poate fi refăcut prin adăugarea unei unități metrice: *Nu putea alta să-mi fie, nici chiar de-auzeam eu de moartea* ș.a.m.d.

Toarnă în piept picături de nectar și plăcut-ambrozie,
Hrană de zei, ca să nu-i ia tăria genunchilor foamea
Nesuferită, și pleacă-napoi spre Olimp, la palatul
Tatălui ei preaputernic. Într-asta curgeau de la vase
Oștile. Cum îndesiți tot zboară din cer înghețații
Fulgi, dacă vîjîie crivățul care-nsenină văzduhul:
Multe și dese, tot astfel, răsar de la vase ale oștii
Chivăre scînteietoare și paveze mari gurguiate,
Platoșe bine-ncheiate și suliți de frasin: le-ajunge
Pînă la cer strălucirea și rîde pămîntul de-atîta
Sclipet de-aramă a oștirii și duduie de tropăitul
Pașilor. Iar Peleianul în tabără se înarmează
Și ca o fiară tot crișcă cu dinții: subt umbra de gene
Ochii jăratic îi ard: nu poate să rabde necazul
Care-i pătrunse-n adînc. Turbat pe troieni, își îmbracă
Armele ce-i dăruise Hefestos, al Olimpului faur.
Pulpile-ntîi înfășoară în dalbe pulpare-ncheiate
Cu cheutori de argint. După asta pe piept și pe spate
Pune el platoș,-anină de umăr și pal-ascuțită
Lungă de-aramă, cu ținte de argint, și ia pavăza-i mare,
Nerăzbătută ce-ntocmai ca luna străluce departe.
Cum luminos li s-arată pe mare năierilor focul
Unui jăratic aprins în față pe-o coastă de munte
La stăuină, cînd viforul vîjîitor îi desparte
Silnic de-ai lor și pe marea cea plină de pește-i tot poartă;
Astfel și pavăza lui, măiestrită minune, străluce.
Și strălucirea-i ajunge la cer. El în cap își mai pune
Chivăra grea de metal; ca luceafăru-n creștet îi luce
Coiful cu tuiul de cal și-i flutură-n jur de pe creastă
Coam-aurie stufoasă,-nnădită de zeul Hefestos.
Armele-Ahile pe urmă-și-ncearcă pe sine să vadă
Dacă-i șed bine și lesne le poartă pe mîni și picioare:
Ca și turnate-s pe el; sînt aripi ce parcă-l înalță.
Trage din tocul părintelui său după asta și boldul
Mare și țapăn și greu; nu poate să-l clatine nimeni
Dintre ahei; unul singur, Ahile, răsuce cu mîna
Suliță-i, frasinul din Pelion. Ea fusese de Hiron
Dată părintelui său ca să fie a bărbaților moarte.

[345] Modificarea teonimului poate reda — credem — forma hexametrului: *Armele ce-i dăruise Hefest, al Olimpului faur.*

Automedonte şi-Alchimos se toţi hărnicesc la-nhămatul
Cailor, trec peste dînşii curelele,-nstrună-n zăbale
Fălcile lor şi-napoi spre cotiga cea bine-ntocmită
Frînele-ntind. După aceea deodată luînd sclipitorul
Bici, care-i stă la-ndemînă-n teleagă, s-avîntă voinicul
Automedonte,-armat se răpede în chelnă şi-Ahile
Strălucitor în podoabe ca soarele-n bolta senină.
Strigă pe urmă la caii părintelui său şi-i asmute:
„Breazule şi tu Bălane, prăsilă vestit-a zmeoaicei,
Seama luaţi şi în tabără voi înapoi să-l aduceţi
Teafăr pe al vostru mînar, cînd fi-vom sătui de bătaie;
Nu mă lăsaţi voi acolo să mor ca pe bietul Patroclu".
Dar de sub ham lui Ahile-i răspunde Bălanul cel vinteş
Capul plecîndu-şi în jos, de-i cade la vale sub perna
Jugului coama stufoasă ce pîn'la pămînt îi ajunge;
Hera-i dă rost de vorbire şi astfel îi zice Bălanul:
„Ba te-om scăpa noi şi-acuma pe tine, puternice-Ahile,
Dar ţi s-apropie ceasul şi vina doar nu este a noastră,
Ci o vrea Zeul cel mare şi neabătuta menire.
Nu pregetarea, nici lenea din parte-ne fură de vină,
Cînd pe Patroclu de arme puturâ să-l prade troienii;
Cel mai dihai între zei, feciorul zeiţei pletoase
Leto-l ucise pe el şi-i dete mărire lui Hector.
Chiar dacă noi am zbura ca Zefirul de iute,-adierea
Care-i mai repede-n zbor, tu n-ai vr'un folos, că şi ţie
Ţi-este menit să te-omoare un zeu şi un om cu putere."
Asta vorbi, şi de Furii pe loc năbuşit îi fu glasul.

[416] „prăsilă vestit-a zmeoaicei": în legătură cu semnificaţia numelui iepei („zmeoaicei") din care provin caii lui Ahile, cf. nota la 16, 145.

[416] Intervenţia Furiilor (hom. *hai Erinýes, Erinýs)* se explică avînd în vedere că mentalitatea homerică şi, în general, arhaică, perpetuată probabil din faza comună a mythos-ului de tip indo-european, atribuia Furiilor readucerea la dimensiunile firești a oricărui act, inclusiv de ordin cosmic, ce depăşeşte limitele naturalului, această fază a gîndirii mitice fiind, cu certitudine, anterioară ipostazei moral-vindicative specifică acestor divinităţi şi cristalizată în epoca clasică: *Soarele nu-şi va depăşi măsura; altfel Erinyile, ajutoarele dreptăţii, l-ar des-*

Însă la asta răspunse deodată-nciudat Peleianul:
„Ce-mi prevesteşti tu, Bălane, pieirea? Doar nu e nevoie
Ştiu şi eu bine c-aici îmi este sortit să-mi dau duhul;
Bietul, departe de dragii părinţi. Dar nu mă las totuşi
Pînă ce eu pe troieni nu-i satur acum de războaie."
Zise şi-n fruntea oştirii cu chiot mîna telegarii.

coperi. (Heraclit **apud Plutarh,** ***De exilio,*** **11, 604 A, în** volumul ***Filosofia greacă pînă la Platon.*** **I. Partea a II-a.** Bucureşti, 1979, **p. 362). Cf. şi A. Pierron,** ***ed. cit.,*** **p. 288.**

CÎNTUL XX

Sfatul zeilor (1—72). Zeii urmăresc de aproape bătălia (73—148). Ahile dezlănțuit în luptă (149—437).

Astfel în jurul tău, nesățioase războinic Ahile,
Oștile se înarmară în tabăra lor la corăbii;
Se înarmau și troienii la fel pe tăpșanul cîmpiei.
Zeus trimise pe Temis atunci din Olimp, de pe plaiul
Cel jgheburos ca să cheme pe zei, la divan să-i adune.
Ea pretutindeni umbla și-i poftea la palatul lui Zeus.
Fură de față cu toții, și zeii de ape,-n afară
De Ocean și de zînele care petrec și viază
Pe la izvoare, prin mîndre dumbrăvi și pe lunci înverzite.
Cum au sosit la locașul lui Zeus, ei toți laolaltă
S-au așezat în pridvoare de netedă piatră, zidite
Tatălui său de Hefest cu șart și pricepere multă.
S-au adunat la divanul lui Zeus. De-a zînci chemare
Seamă ținu și Poseidon. Veni între dînșii din mare
Și, de la mijloc, așa începu să-l întrebe pe Zeus:
„Ce ne-ai chemat la divan, tu cel care fulgeri din nouri?
Umbli să pui doar la cale ceva cu troienii și-aheii?
Văd că purcede-n curînd și arde din nou bătălia."
Fratelui său îi răspunse din scaun așa împăratul
Norilor, Zeus: „Poseidon, ghicitu-mi-ai cugetul care
Azi m-a făcut să vă chem. Îmi e de troieni care-acuma
Sînt potopiți. Eu sta-voi aici în Olimp pe o culme
Și voi petrece privind. Voi zeii ceilalți după voie
Mergeți la Troia pe cîmp unde luptă troienii și-aheii,

Volnic e-oricine cum vrea să-i ajute pe unii sau pe-alții.
Chiar dacă singur Ahile s-ar pune cumva cu troienii,
N-ar putea dînșii cu el să se ție pe loc o clipită.
Se-nfiorau la vederea viteazului și înainte,
Dar'mite acuma cînd el e turbat că-i uciseră soțul;
Mi-e să nu surpe în ciuda ursitei chiar zidul cetății."
Asta vorbi Cel-de-sus și aprinse nestinsă-nfocare.
Zeii îndată pornesc la război împărțindu-se-n două;
Merge la tabăr-aheilor Hera și Palas Atena,
Zeul Cutremur Poseidon și dăruitorul de bunuri
Hermes, isteț ca nici unul. Fălos de putere, Hefestos
Vine șoldiș după ei și-și deapănă slabe picioare.
Ares, din coif strălucind, s-a dus la troieni și pletosul
Febos Apolon cu el și Artemida cu tolba, cu arcul,
Leto și Xantos în urmă și galeșa zîn-Afrodita.
Pînă ce zeii stătură departe de tabără, aheii
Nu mai puteau de mîndrie cu toții că leul Ahile
Iar se ivi la război dup-așa îndelungă ședere.
Dar pe troieni îi cuprinse un tremur grozav; fiecare
Tot se uita cu uimire cum iutele-Ahile în arme
Străfulgera între-ahei ca urgia bărbaților Ares.
Dar mai pe urmă cînd olimpienii iau parte la luptă,
'Nalță-se Vrajba cumplită ce-ntartă mulțimea, și țipă
Groaznic Atena ba-ncoace la șanț, după zidul ahaic,
Ba pe la țărmul bătut de talazuri dă chiot puternic.
Urlă și Ares în față-i asemenea negrului vifor,
Ba pe troieni îmboldind cu țipete de pe cetate,
Ba de pe Dealul Frumos da fuga spre rîul Simois.
Astfel, acuma de-o parte și alta zoreau fericiții
Zei să se bată; chiar ei înde-ei își dau crîncenă harță.
Bubuie strașnic în nouri al lumii și-al zeilor tată
Sus din Olimp; Poseidon răzguduie jos în adîncuri
Nemărginitul pămînt și munții cu piscuri înalte,
Tremură poalele, crestele toate-ale muntelui Ida,
Vasele-aheilor și se cutremură-ntreg Ilionul.
Tremură Pluton în iad, al umbrelor Domn, și de spaimă
Țipă și sare din tron ca nu cumva zeul Cutremur
Cu zguduirea-i de sus deasupra-i să crape pămîntul
Și pămîntenii și zeii să-i vază cu ochii locașul
Muced și negru, scîrbit și de zei; așa larmă făcură

Zeii, cînd se încleştară-ntre ei pe cîmpie. Naintea
Domnului mării Poseidon stătu cu săgeţile-Apolon;
Palas, din ochi scînteind, stătu împotriva lui Ares,
Faţă de Hera se puse-Artemida cu arcul de aur,
Sora lui Febos, arcaşa ce-mprăştie zarvă prin codri,
Zeul cîştigului, haidosul Hermes, se prinse cu Leto,
Iar cu Hefest se ia rîul cel mare cu sorburi afunde,
Căruia Xantos îi zic muritorii şi zeii Scamandru.
Astfel s-aprinseră zeii la harţă-ntre ei, iar Ahile
Dornic era să dea piept în valmeşa gloată cu Hector,
Tare-i ardea să îmbuibe cu sîngele-i pe neînvinsul
Ares, al luptelor zeu. Dar Febos Apolon, al gloatei
Asmuţător, lui Eneas îi dete avînt şi tărie
Şi spre Ahile-l împinse-nainte. Grăind ca Licaon,
Fiu al lui Priam, aşa lui Eneas îi zise Ţintaşul:
„Unde ţi-e fala şi gura, tu sfetnic al nostru Eneas?
Te lăudai într-ai noştri la Troia, cînd beai la ospeţe,
C-ai să te pui la război cu Ahile." Eneas răspunse:
„Fiu al lui Priam, Licaon, de ce mă sileşti, pe nevrute
Singur acum să mă prind cu ne-nfricoşatul Ahile?
Nu voi sta astăzi de data dintîi ca potrivnic'naintea
Celui născut de Peleu. S-a luat după mine pe Ida
Încă o dată, cînd el peste noi la cireadă venise
Şi pustii cele două oraşe Lirnes şi Pedasos.
Dar mă feri Cel-de-sus, că-mi dete curaj şi iuţeală,
Altfel acolo cădeam zdrobit de Ahile şi Palas,
Care pe el l-apăra înainte-i păşind şi zorindu-l
Peste lelegi şi troieni să zboare cu lancea, să-i zvînte;
De-asta nici unul nu poate cu arma să-nfrunte pe-Ahile,
Veşnic e-alături de el un zeu care zilele-i cruţă.
Dar şi aşa lovitura-i dă drept şi el nu contenește
Pînă ce nu te răzbate prin carne. Dar dacă măsură
Dreaptă ne-ar face-o un zeu, nu-mi vine cu una, cu două
Dînsul acuma de hac, de-ar fi chiar întreg din aramă."
Dar lui Eneas aşa-i cuvîntează silindu-l Apolon:
„Haide, viteze, nainte. Te roagă şi tu să te-ajute
Nemuritorii cereşti. Tu ai mamă pe fiica lui Zeus

Pe Afrodita, iar el e născut de-o zeiță mai mică.
Una e fiica lui Zeus și a lui moș Nereus cealaltă.
Hai dar'nainte, dă drept cu arme-oțelite, nu-ți pese
De-nfricoșări nicidecum, de vorbele mari și deșerte."
Zice și inimă multă-i insuflă păstorului oastei.
Dînsul în frunte răsare în lucii veșminte de-aramă.
Hera brațalba văzu că Eneas păși spre Ahile
La-nghesuirea bărbaților, strînse pe zei și le zise:
„Frate Poseidon, și Palas, gîndiți și voi înșiv-acuma
Cum e mai bine să fie. Eneas cu arme de aramă
Merge să-adaste pe-Ahile împins de arcașul Apolon.
Hai împreună pe el de-acolo să-l dăm la o parte
Ori să s-alăture unul din noi lui Ahile să-i deie
Mare curaj și putere deplină, să știe că zeii
Cei mai de frunte-l iubesc și netrebnici sînt nemuritorii
Care-ocrotesc pe troieni la război și la harțele crunte.
Doar am venit dinadins noi toți din Olimp să ne batem
Și s-apărăm de troieni pe viteaz ca să nu i se-ntîmple
Lui vreun rău; mai în urmă el poate să-ndure ce soarta
Torsu-i-a la căpătîi, cînd mama-l născu. Dacă dînsul
N-o va ști asta cumva din a zeilor gură, de teamă
Poate să șovăie, cînd vreun zeu o să-i vie potrivnic
La bătălie, și-amarnici sînt zeii cînd lumii s-arată."
Zeul Cutremur-pămînt îndată-i răspunse zeiței:
„Nu-ți mai ieși din sărite, o, Hero, căci nu ți se cade.
N-aș vrea eu unul la-ntrecere noi să ne punem, să-ncepem
Luptă cu zeii ceilalți, sîntem doar cu mult mai puternici.
Haide mai bine din cale deoparte pe deal să ne-abatem
Și să privim, și lasă-ntre ei să se lupte bărbații.
Dacă va-ncepe cumva bătălia sau Ares sau Febos
Sau stingheri-vor pe-Ahile și nu-l vor lăsa să se bată,
Numaidecît va urma și din parte-ne încăierarea.
Dar eu socot că ei foarte curînd părăsi-vor bătaia
Și-o vor lua spre Olimp cu zeii ceilalți să s-adune,
După ce fi-vor învinși în urma lovirilor noastre."

Asta vorbi cel cu plete albăstrii şi se duse spre zidul
Nalt răsărit care fuse durat de troieni şi de Palas
Dumnezeiescului Hercule mai de demult, ca în dosul
Zidului adăpostit el însuşi să scape de chitul,
Care, din valuri ieşind, de pe mal îl goni pe cîmpie.
Steter-acolo Poseidon şi zeii ceilalţi; nepătrunsă
Negură-i îmbrobodi. Şi zeii duşmani de la Troia
Se aşezară pe-o muchie din Dealul Frumos lîngă tine,
Febos Apolon, şi lîngă urgia cetăţilor Ares.
Zeii aşa împotrivă pe gînduri şedeau fiecare,
Nu cutezau să s-apuce nici unii din ei de războiul
Plin de durere, măcar c-aveau voie de-acum de la Zeus.
Cîmpul gemea de oşteni şi de cai, şi luceau pretutindeni
Arme de-aramă, vuia sub picioare pămîntul la mersul
Celor porniţi în duium. Între tabere înaintară
Gata de-ncingere doi luptători şi războinici de frunte,
Cel din Anhise născut şi măritul Ahile. Eneas
Pasul întîi a făcut şi-a prins s-ameninţe clătindu-şi
Creasta vîrtosului coif şi-n faţă la pieptu-i de-aproape
Scutul ţiind şi rotind o ţapănă lance de-aramă.
Cum îl văzu, se izbi şi Ahile la rîndu-i ca leul
Sfîşietor, cînd pe el năzuiesc să-l omoare bărbaţii,
Liota-nglotită, ţinutul întreg. Întîi leul tot vine
Nesocotindu-i, dar cum îl chiteşte cu lancea vreun tînăr
Bun de vîrtute, el cască, se-ncoardă şi spumegă-n jurul
Colţilor, urlă cu toată puterea din sinea-i grozavă
Şi de mînie din coadă se biciuie-n coapse şi-n coastă
Iute la stînga, la dreapta şi singur se saltă la luptă
Şi cu privire-nfocată dă drept să doboare pe unul
Din vînători sau el însuşi să cadă la-ntîia-mbulzeală;
Astfel cu inima plină de flacără şi bărbăţie
Burzuluindu-se tabără-atunci spre Eneas, Ahile.
Cum împotrivă păşind s-apropie unul de altul,
Cel mai-nainte apucîndu-i Ahile deodată-l întreabă:
„Ce vii, Eneas, tu singur aşa-ndepărtat de oştire?
Inima oare te-mpinge cu mine-nadins să te măsuri,

137–141 Legenda se regăseşte, în detaliu, la Apollodoros, *Bibliotheke*, 2, 5, 9 (în *ed. cit.*, pp. 52–53).

Poate-nşelat de nădejde că tu vei putea după Priam
Peste troieni să domneşti? Dar chiar dacă tu mă dai gata,
N-o să-ţi dea Priam în mînă plocon pentru asta domnia;
Are moşneagul feciori şi nu e nevolnic ori tuieş.
Ori poate-ţi dăruie ţie troienii aleasă moşie,
Nişte mîndreţe de vii, de livezi şi mănoase ogoare,
Dacă tu viaţa-mi răpui? Dar asta cu greu o vei face,
Doar te-am mai pus eu odată cu lancea pe tine la fugă.
Oare-ai uitat cînd erai la cireadă tu singur şi-acolo,
Cum te brodii, începui să-ţi dau goană pe muntele Ida
Grabnic că-n fugă nici capul tu nu-l mai întoarseşi spre mine?
Te-ai furişat de acolo-n Lirnesos, iar eu cu-ajutorul
Celui-de-sus şi-al zeiţei Atena surpat-am oraşul
Şi de pe-acolo femei am robit şi luatu-le-am pradă.
Zeus şi zeii ceilalţi pe-atunci te cruţară pe tine,
Însă eu nu cred acum să te mîntuie cum îţi închipui.
De-asta un sfat îţi dau eu de la mine: ia-ţi talpa-nainte,
Cară-te-n gloată şi nu adăsta pînă cînd te-ar ajunge
Pacostea. Fii mai cu cap, cu păţănii se-nvaţă doar prostul."
Dar lui Ahile în sine-ncrezut îi răspunse Eneas:
„Nu socoti, Peleiene, că poţi să mă sperii cu vorba
Ca pe un prunc. Şi eu îndeajuns mă pricep şi mi-e lesne
Să te picnesc cu ocări şi să tai la palavre ca tine;
Noi amîndoi ne cunoaştem şi neamul, ne ştim şi părinţii.
Am auzit-o demult de la unul, şi altul, cu ochii
Nu i-ai văzut pe ai mei, nici eu pe ai tăi vreodată.
Cică părinte ţi-e craiul Peleu lăudatul şi mamă
Tetis, zeiţă de mare, dar eu sînt de viţă mai-naltă,
Tata fiindu-mi Anhise şi mama zeiţ-Afrodita.
Unii dintr-înşii acum, ai mei ori ai tăi, au să plîngă
Pierderea fiului lor, căci nu-nfricoşări de-alde astea
Copilăreşti ne vor face pe noi să-ncheiem bătălia.
Însă de vrei să mai fii lămurit şi să ştii mai de-aproape
Care mi-e neamul, ţi-o spun, deşi mulţi îl cunosc după nume:

189–191 Cf. 17, 29—31.

Cel care bubuie-n nori născut-a întîi pe Dardanos,
Care cetatea Dardania întemeiase cînd Troia
Nu se zidise pe cîmp şi nu-i era vatr-aşezată;
Ei locuiau pîn-atunci la poalele muntelui Ida.
Craiul Dardanos născut-a un fiu, domnitor Erihtoniu,
Care era mai bogat decît toţi muritorii din lume.
Stavă de iepe trei mii de-ale lui păşunau într-o luncă
Şi fiecare era bucuroasă de mînzul ei tînăr.
Crivăţul, cum le-a văzut prin pajişte bine nutrite,
Le îndrăgi şi în chip de comos armăsar cu mai multe
S-a-mpreunat şi fătară vreo doispre'ce mînzi de la
dînsul.

Cînd apucau pe mănoasa cîmpie buiace să zburde,
Ele zburau peste lanuri şi nici nu frîngeau măcar
spicul;
Ori de porneau încurarea pe largile spete-ale mării,
Ele uşor se săltau peste creasta spumoaselor valuri.
Pe domnitorul troian, pe Tros l-a născut Erihtoniu.
Trei au fost fiii lui Tros, luceferi cu toţii în Troia:
Ilos, apoi Asaracos şi cel ca un zeu Ganimede,
Tînărul cel mai frumos de pe lume; de-aceea şi zeii
L-au înălţat în Olimp ca să fie paharnic lui Zeus,
Numai de dragul mîndreţelor lui între ei să rămînă.
Ilos avut-a un fiu întru toate ales, Laomedon;
Din Laomedon acesta, Titonos şi Priam se trage
Lampos şi Clitiu, apoi Hichetaon, vlăstar al lui Ares,
Din Asaracos fu Capis născut şi din Capis Anhise,
Care-i părintele meu cum e Priam părinte-al lui Hector.
Iată, din astfel de neam şi de viţă sînt eu şi sînt mîndru.
Dar pe putere ni-i Zeus stăpîn; o sporeşte şi-o scade
După cum vrea şi-i abate, căci nimeni nu-i tare ca
dînsul.

Însă cu vorba destul, să nu mai stăm noi ca copiii
Sporovăind, nu-i vremea şi locul în mijlocul luptei,
Lesne-i ca noi înde-noi să ne spunem ocări cîte toate,
Grele de n-ar încăpea în corabie oricît de mare,
Că mlădioasă-i a omului limbă şi poate să-ndruge
Multe de toate şi-ntins mai e cîmpul de feluri de graiuri.
După cum însă vorbeşti, aşa-ţi vor răspunde şi alţii.

Care e totuşi nevoia ca noi să ne ţinem de sfadă
Tot cicălindu-ne-aşa între noi ca muierile-adese,
Cînd supărate fiind şi aprinse de procleta vrajbă,
Sar şi se-ncaibără-n uliţa mare şi drum îşi dau gurii,
Spun cîte sînt şi nu sînt după cum le învaţă necazul?
Însă cu gura tu nu-mi vei abate pornirea spre luptă,
Armele-ntîi vor alege-ntre noi. Deci hai mai degrabă
Suliţa sus, să cercăm amîndoi ce putem fiecare."
Zise Eneas şi dete cu ţapăna suliţă-n scutu-i
Straşnic de tare, şi scutul grozav zăngăni la ciocnire.
Dar Peleianul cu mîna-i vînjoasă dădu la o parte
Pavăza-i, înfiorat; se temu că uşor îl răzbate
Suliţa lungă izbită de prea inimosul Eneas.
Nesocotitul, uitase de tot că slăvitele daruri,
Armele-i date de zeu, cu greu puteau fi dovedite
Şi mai cu greu ţăndurite de arme lucrate de oameni;
De asta nici scutul acuma nu-i rupse cu boldul Eneas,
Aurul pus pe la mijloc în scut îi opri lovitura.
Lancea pătrunse doar două din straturi, ci mai rămăsese
Nestrăbătute vreo trei, căci meşterul şchiop ferecase
Scutul în straturi vreo cinci; de aramă vreo două, şi două
Din cositor dedesubt şi-a cincea de aur la mijloc,
Care opri strămurarea de frasin. Zvîrli şi Ahile
Suliţa şi-l nimeri pe Eneas pălindu-l în scutul
Cel rotilat în chenar unde foarte subţire fusese
Foaia de aramă şi pielea de bou. Pe acolo pătrunse
Frasinul din Pelion şi scutul pocni la lovire;
Se ghemui dar Eneas temîndu-se, şi de la sine
Scutul îl dete deoparte. Zbură după el peste spate
Suliţa şi în pămînt se înfipse răzbind cele două
Cercuri, chenare de scut. Eneas, ferit de năpastă,
Stete cu spaimă în suflet, cu ochii cuprinşi de mîhnire
Necumpănită, căci suliţa se împlîntase pe aproape.
Pal-ascuţită şi-a smuls şi cu chiot sălbatic Ahile
S-a repezit. Ci de jos Eneas luă într-o mînă
Un bolovan aşa greu, că n-ar fi putut să-l urnească
Doi chiar în ziua de azi. El singur uşor învîrtindu-l,
Ar fi izbit cu pietroiul pe-Ahile dînd iureş asupra-i,
Coiful chitindu-i ori scutul, dar el era viaţa să-i scape

Şi Peleianul atunci l-ar fi-nsăbiat pe Eneas,
Dar luă repede seama Poseidon şi zeilor zise:
„Valei, că foarte mi-e jale de bietul Eneas voinicul!
Iată că-l zdrumec-Ahile şi dus e pe lumea cealaltă,
Dacă se ia după-ndemnul arcaşului Febos Apolon.
Nu ştie el, un nebun, că nu-i chip să-l scape de moarte?
Însă de ce să mai sufere nevinovatul Eneas
Patimi străine plătind, dacă dînsul ne-nchină de-a pururi
Daruri plăcute. Dar haide să-l smulgem pieirii;
Tare mi-e nu cumva Zeus să prindă necaz, dac-Ahile
Are să-l culce pe el care este menit să rămîie
Teafăr, ca nu cumva fără sămînţă şi urmă să piară
Neamul dardan care-i place lui Zeus mai mult decît altul
Dintre acei care-i are născuţi din femei muritoare.
Dînsul urăşte de-acum seminţia lui Priam. De-aceea
Peste troieni după el domni-va Eneas şi fiii
Fiilor lui.“ Iar Hera ochioasa,-nchinata, răspunse:
„Cugetă singur al mării tu zeu, de-i bine să-l mîntui
Ori lui Ahile să-l laşi pe Eneas să-l culce, măcar că-i
Vrednic şi el. Că noi două, Atena şi eu, înaintea
Zeilor nemuritori ne jurarăm ades, ca în ziua
Lor de restriştе să nu-i apărăm pe troieni cît e lumea,
Chiar dacă Troia va fi să se mistuie-ntreagă-n vulvoarea
Focului lacom, aprins de voinicii feciori din Ahaia.“
Cum auzi cele spuse de Hera, porni spre bătaie
Zeul Cutremur, pătrunse în valma cea mare de suliţi
Pînă sosi unde stau la încaier Eneas şi-Ahile,
Şi întuneric pe ochi deodată-i lăţi lui Ahile,
Frasinul cel ferecat din mînă-i smuci lui Eneas
Şi la picioare-l trînti la Ahile şi-n urmă deodată
El repezi pe Eneas, de jos ridicîndu-l în aer.
Peste mulţimea de pîlcuri, de cai şi de care
Zboară Eneas săltat de a zeului mînă şi-ajunge

[290] Se impune refacerea hexametrului (în tălmăcire, **pentametru**) prin adăugarea unei unităţi metrice: ***Daruri plăcute. Dar haide atunci să-l smulgem pieirii;***

[313] Este necesară adăugarea unei unităţi metrice în vederea redării formei de hexametru a versului: *Peste mulţimea de pîlcuri, de cai şi de care deodată* etc.

Tocmai la capătul înviforatului zbucium de arme,
Unde stăteau cauconii şi se înarmau. Pîn-acolo
Merge Poseidon aproape de el şi aşa-i cuvîntează:
„Care din zei te orbi, o, Eneas, pe tine într-atîta
Ca să te apuci în război cu nepregetatul Ahile,
Care şi zeilor este mai drag şi te bate pe tine?
Dă-te-napoi, dacă-l vei întîlni, ca să n-ajungi în casa
Zeului de sub pămînt cumva împotriva ursitei.
Cum va veni însă moartea şi nenorocirea pe-Ahile,
Tu să te bizui atunci cu cei mai viteji să te-nconieri;
Nu mai e nici un duşman care-apoi *ar* putea să
te-omoare."
Zeul aşa-l dumeri, apoi pleacă lăsîndu-l acolo,
Iar de pe ochi lui Ahile-i împrăştie repede ceaţa
Dată de sus. Şi Ahile, cînd face ochi mari şi se uită,
Vede şi plin de necaz se mîngîie-n sinea-i bărbată:
„Vai, că o mare minune-mi văd ochii mei astăzi în
faţă!
Suliţa-mi iat-azvîrlită pe jos, nicăirea nu-i însă
Omul spre care o ţintii, din suflet dorind a-l ucide.
Zeii cei nemuritori pesemne că ţin şi la dînsul
Şi cugetam că zadarnic o laudă-şi face din asta.
Ducă-se dar pe pustii, că n-o să-i mai vie lui polta
Iar să s-apuce cu mine, cînd el şi acum de la moarte
S-a strecurat bucuros. Dar hai să-mi înflacăr la harţă
Aprigii mei luptători şi să iau în primire pe alţii."
Zice şi zboară-ntre cete şi-ndeamnă pe fieştecare:
„Nu mai slăbiţi pe troieni, danailor, viţă slăvită,
Mergeţi şi nu pregetaţi bărbat cu bărbat să vă bateţi.
Cît oi fi eu de viteaz, mi-e greu să mă iau pretutindeni

[16] Menţionaţi anterior în 10, 415, dar omişi din *Catalogul vaselor* (cîntul al doilea), cauconii (hom. *hoi Kaýkŏnes*) reprezentau o populaţie microasiatică non-helenică, situată în vecinătatea Paflagoniei, aproximativ pe teritoriul locuit în epocă istorică de bitini; se pare că în epoca lui Strabon ei fuseseră asimilaţi de mediul alogen. De o populaţie omonimă, dar situată în Grecia continentală, se aminteşte în *Od.* 3, 336. Alte informaţii (cauconii, un rest al substratului etnic prehelenic?) la Herodot 1, 146 şi Strabon 8, 3, 17 (în ediţiile citate). Cf. G. Ch. Crusius — E.E. Seiler, *op. cit.*, s.v. *Kaýkŏnes*.

Dup-acest roi de oşteni şi cu toţi să mă-ncaier eu singur.
Ares chiar el, că-i un zeu, şi Palas Atena ea însăşi
N-ar dovedi într-o astfel de-nviforare cumplită,
Dar pe cît braţele-mi pot, picioarele-mi şi vîrtoşia,
N-o să mă las de război şi n-oi şovăi nici o clipă,
Ci voi răzbate oştirea duşmană şi cred că nici unul
N-o să se bucure, cînd o să-mi vie pe-aproape de lance."
Astfel îndemnul i-a fost. Cu strigăt şi falnicul Hector
Povăţuia pe troieni zorind să-l înfrunte pe-Ahile:
„Nu vă mai temeţi de el, vitejilor, chiar de-i Ahile,
Lesne cu gura şi eu tot ca dînsul m-aş prinde cu zeii,
Însă cu arma din greu, căci ei sînt cu mult mai puternici.
Nu tot ce spune putea-va-mplini Peleianul, ci parte
Va izbîndi, însă parte lăsa-le-va neisprăvite.
De-asta mă duc să-l împieptui, măcar de i-ar fi ca văpaia
Braţele, inima-ntocmai de neînfrînt ca şi fierul."
Astfel mîna pe troieni. Ei lăncile sus ridicară,
Se încleştară din nou şi iar se încinse pîrjolul.
Febos venind pe la Hector, aşa începu să-l înveţe:
„Hector, să nu te mai pui cu-Ahile-naintea oştirii,
Ia-l în primire din mijlocul gloatei şi valmei; mi-e teamă
Lancea-i să nu te ajungă ori sabia lui mai de-aproape."
Zise, iar Hector din nou se trase-n duiumul oştirii
Înfiorat auzind povaţa din gura lui Febos.
Dar năvăli la troieni cu piept ferecat în putere
Strașnic Ahile răcnind. Întîi el doboară cu arma
Pe-al lui Otrinte fecior, Ifition, stăpînul pe multă
Armie, cel de o zînă Naiadă născut şi de-Otrinte
Cuceritorul la poalele ninsului Tmolos, în Hida
Cea cu pămînt roditor. Ahile dînd buzna la dînsul,
Ţeasta cu lancea-i păli pe la mijloc şi-o sparse în două;
Şi răbufnindu-l pe el, îi zise fălindu-se-Ahile:
„Iată că zaci la pămînt, Ifition tu cel mai năprasnic
Dintre oşteni. Pe aici ţi-a fost moartea, departe de locul
Naşterii tale, de-a ta părintească moşie de lîngă
Lacul Gigeic, vultoarea pescosului Hilos şi Hermos."
Zise fălos, şi el moare, pe ochi i se lasă-ntuneric,

Trupu-i zobesc telegarii sub roţile lor la întîiul
Şir al bătăii. Pe urmă mai tabăr-Ahile şi-asupra
Lui Demoleon Antenorianul, bun meşter în arme,
Şi pe la tîmple-l ajunge prin chivăra cea oţelită,
Şi neoprită de-aramă prin chivără bate de-a dreptul
Suliţa, osul îi rupe şi-ndată-i stropeşte cu sînge
Creierul tot, de rămase voinicul secat de a sa vlagă.
Pe Hipodamas, cînd el din chelna cotigii sărise,
Şi o zbughise-nainte, îl arde prin spate cu lancea;
Duhul îşi dă Hipodamas şi geme grozav ca un taur
Silnic mînat de feciori ca să fie jertfit pe altarul
Domnului cel din Heliche, şi-i vesel de asta Poseidon.
Geme tot astfel şi el cînd viaţa-i se stoarce din oase.
Merge pe urmă cu suliţ-Ahile spre fiul lui Priam
Cel ca un zeu, Polidoros, pe care-l oprea de la luptă
Tatăl său Priam, căci prea mult pe el îl iubea, ca mai tînăr
Dintre copii şi fiindcă din fugă-ntrecea pe oricine.
Vrînd să arate ce-i pot picioarele-atunci, din prostie,
Se năpusti el în frunte şi moartea-şi găsi, că pe-acolo
Iutele-Ahile, cînd el o rupse de fugă, cu lancea,
L-a nimerit pe la spate, pe unde-n cheutoare de aur
Brîul se-ncheie şi platoşa e-mpăturită în două;
Boldul în spate-i pătrunde şi lîngă buric îi răsare.
Geme şi cade-n genunchi, de beznă cuprins e flăcăul
După ce-apucă şi ţine spre el măruntaiele sale.
Hector îndată ce vede pe fratele său Polidoros
Cu măruntaiele-n pumni, aplecat spre pămînt de durere,
Ceaţă-i se lasă pe ochi şi-şi iese din minte, nu-l rabdă
Inima mult să mai deie tîrcoale departe. De-aceea,
Lancea rotind, la Ahile sări repezit ca văpaia.
Cum îns-Ahile-l văzu, tresări şi în sinea lui zise:
„Iată-l, aci e duşmanul meu ce mă zdrobi sufleteşte,
El îmi ucise prietenul scump. Să nu mai stăm dară
Unul de altul ferindu-ne aci la bătaie-ntre rînduri.“
Crunt după asta privind, aşa-l ameninţă pe Hector:
„Vin mai încoa, dacă vrei ca năpasta pe loc să te-ajungă.“
Clatină Hector din coif şi nesperiat îi răspunde:
„Nu socoti, Peleiene, că ai să mă sperii cu gura

Ca pe-un copil, că și eu mă pricep îndestul de la mine
Să iscodesc și să spun la ocări și necuviințe.
Știu că ești mare viteaz și eu mai puțin decît tine.
Dar stă în mînile zeilor ca să te zdrumic cu arma,
Chiar dacă tu mă întreci, că și sulița mea-i ascuțită."
Zice și arma rotind o zboară, dar Palas Atena
Lin a suflat-o și dinspre Ahile a-ntors-o la Hector,
Unde-a căzut la picioarele lui. Aprins după asta
S-a năpustit Peleianul dorind să-l omoare, dînd chiot
Îngrozitor, ci Apolon răpi pe feciorul lui Priam
Lesne de tot ca un zeu și-n negură deasă-l ascunse.
Dar năvăli după el de trei ori șoimanul Ahile,
Lancea de-aramă zvîrlind, de trei ori el ceața străpunse.
Cînd mai pe urmă de-a patra sări ca un zeu de puternic,
Dete un strigăt avan și astfel îi zice lui Hector:
„Iar de la moarte scăpatu-mi-ai, cîne. Și-acolo pe-aproape
Ți-a fost prăpăstuirea. Păzit ai fost iar de Apolon,
Căruia poți să te rogi la plecarea ta-n lupta cu suliți.
Las'că noi iar ne vedem și atunci isprăvi-voi cu tine,
Dacă mi-ajută și mie vreun zeu. Dar acuma-mpotriva
Altora o să pornesc și spulber pe cine brodi-voi."
Zise, și-n ceafă la mijloc pe unul, Driop, îl împunge;
El la picioare-naintea lui cade, ci-l lasă pe dînsul
Și pe Demuhos Filetorianul, om vrednic și mare,
Bine-l ochește-n genunchi și-l țintuie acolo; pe urmă,
C-o lovitură de sabie-Ahile suflarea i-o curmă.
Pe Laogonos apoi, pe dardan, al lui Bias lăstar,
El năpădind îi prăvale din car pe-amîndoi, cu o lance
Pe unul din ei nimerind, pe celalt cu un paloș de-aproape.
Troos Alastorianul, ieșindu-i-nainte, deodată
Cade-n genunchi și se roagă să-l cruțe și viu să-i dea drumul,
Milă să aibă de el ca fiind de o vîrstă cu dînsul.
Nu-și da el seama smintitul că nu-l va muia pe Ahile,
N-a fost el deloc blajin, cu firea miloasă și blîndă,
Ci pătimaș și zăcaș. De-aceea cînd Troos precade
Ca să se roage de el, în pieptu-i afundă cuțitul
Pîn'la ficat, de-i răsare ficatul și sînul i-l umple

Sîngele negru țîșnind. Se-ntunecă ochii lui Troos,
Viața-i răpusă fiind. Și de Muliu s-apropie Ahile,
Lancea sloboade la el și pe el îl chițește-n ureche
Și i-o străpunge de tot. Cu sabia trage-n Eheclos
Cel din Agenor născut și țeasta-i despică în două,
Sabia înfierbîntată-i întreagă de sînge, iar moartea
Cea-ntunecată și soarta cea crudă-i învăluie ochii.
Lui Deucalion afund îi dă lovitură,-i înfige
La-ncheietur-ascuțișul în braț unde-i cotul, prin vine,
Iar Deucalion rămîne-nlemnit și cu mîn-amorțită
Moartea-i în față privind. Ahile cu spada-l înjunghie,
Capu-i retează și-ncolo-l răpede-ncoifat, iar voinicul
Cade lungit la pămînt cu măduva scursă-n spinare.
Repede-Ahile purcede spre fiul fălos al lui Pires
Rigmos, bărbatul venit din a Traciei rodnică țară,
Și-l nimerește la mijloc, arama-n plămîni îi pătrunde
Și-l răbufnește din car. Dă zor Areitou vizitiul
Caii să-ntoarcă-napoi, ci în spate-l însuliț-Ahile
Și se prăvale și el, de se-nvalmeșă roibii de spaimă.
Cum e cînd focul pustiu ia razna pe văile afunde,
Prin uscătura din plai, și încinge desișul pădurii,
Para suflată de vînt se învolbur-arzînd pretutindeni;
Astfel Ahile cu lancea trăsnind pretutindeni dă moarte
Parcă-i un zeu în vîrtute, și sîngele scaldă pămîntul.
Cum dacă boii fruntoși oarecine-și-njugă și-ncepe
Treierul orzului alb în aria bine-ntocmită,
Spicele-ndată se farmă călcate fiind de jugarii
Cei mugitori, tot astfel și caii ce poartă pe-Ahile
Calcă deodată și scuturi și morți și udată-i de sînge
Osia toată sub car și chelna deasupra-i stropită
Ba de copitele cailor, ba de obezi de la roate.
Iar Peleianul s-avîntă setos de mărire, și-n mersu-l
Sîngele-mproașcă în pulbere mînile-i nebiruite.

CÎNTUL XXI

Ahile în luptă (1—209). Xanthos împotriva lui Ahile (210—380). Lupta se încinge între zei (381—504). Ahile înaintea Troiei (505—596).

Cum au sosit pe la vadul frumos curgătorului Xantos
Rîu cu vultori, care-şi trage fiinţa din cer, de la Zeus,
El pe troieni îi dezbină şi parte pe cîmp îi alungă,
Drumul luînd spre cetate, pe unde c-o zi înainte
Plini de cutremur danaii fugeau de mînia lui Hector,
Ei cu duiumul spre-acolo iau fuga, dar Hera din faţă
Negură deasă lăţind îi împiedică; iar jumătate
Se-ngrămădesc pe la rîu şi-n cursoare argintie se-afundă
Cad pleoscăind zgomotos, al undelor clocot răsună,
Vuietă malul cu vuiet prelung şi troienii cu ţipăt
Unde şi unde înoată şi-n apă se zbat la vîrtejuri.
Cum speriate de foc pe cîmpie lăcustele zboară,
Cată la rîu adăpost, cînd focul iscat de năprasnă
Vulvuie nepotolit, şi cad şi se pitulă-n apă,
Astfel goniţi de Ahile, de-a valma oştenii şi caii
Cad şi ticsesc clocotitoarele sorburi afunde din Xantos.
Suliţa-şi lasă viteazul acolo pe mal, răzimată
De un tufos tamarisc, şi numai c-o sabie-n mînă,
El ca un zeu se aruncă şi macină gînduri avane,
Taie la dreapta, la stînga şi gem şi se vaietă groaznic
Toţi cei de sabie-atinşi, iar apa-nroşită-i de sînge.
Tocmai ca peştii cînd fug urmăriţi de delfinul cel mare

[10] Pentru a reda forma de hexametru a versului, considerăm necesară refacerea versiunii Murnu: *Cad afundîndu-se-n clocotitoarele sorburi din Xanthos.*

Şi-umplu limanul tihnit şi la maluri se-ndeasă-n cotloane
Care cum pot, că se tem că-i înghite apucîndu-i delfinul;
Astfel troienii atunci iau fuga prin valul năvalnic
Şi pe sub rîpe s-ascund. Ahile obosindu-şi în urmă
Braţul de-atîta măcel şi-alege vr'o doispre'ce tineri
Vii de la rîu să răzbune cu ei pe ucisul Patroclu.
Dînsul îi scoate din apă-ngroziţi ca şi puii de ciute,
Mînile-n spate le leagă cu bine-croite curele,
Care le-avea fiecare pe hainele lor suflecate,
Şi la tovarăşi îi dă să-i aducă legaţi la corăbii
Şi se răpede-napoi căpiat să tot sfarme, să zvînte.
Vede-nainte-i atunci pe fiul lui Priam, Licaon
Care-o tulise din rîu. Pe dînsul Ahile odată
Noaptea, cînd el de la Troia veni la livadă, robindu-l,
Silnic îl duse cu sine; ieşise să taie cu barda
Tinere crengi de sălbatic smochin ca să încercuie carul.
Neaşteptat ca o pacoste-Ahile veni peste dînsul
Şi-ntr-o corabie apoi de vînzare-l trimise la Lemnos,
Marea cetate, iar cumpărător a fost fiul lui Iason;
Dar cu o sumă de daruri îl răscumpără Aetion,
Unul din Imbros, prieten al tatălui său, şi de-acolo
El îl porni la Arisba; de-aici furişîndu-se-ajunse
Dînsul acasă, -ntre ai lui petrecu încă unspre'ce zile
După sosirea-i din Lemnos, şi-n ziua de-a douăsprezecea,
Soarta-l împinse în mînă să-ncapă din nou lui Ahile,
Carele avea să-l trimită năprasnic pe lumea cealaltă.
Cum nearmat îl văzu înainte şoimanul Ahile —
N-avea nici lance, nici cuşmă, nici pavăză; el lepădase
Orişice armă fiindcă era chinuit de sudoare
Şi de-oboseală sleit, cînd prinse să fugă din ape —
Zise, de ciudă cuprins, în sinea-i bărbată viteazul:
„Valei, că mare minune-mi văd ochii şi nu-mi vine a crede,
Oare-i Licaon? Atunci troienii, răpuşii de mine,
Au să se scoale din bezna pămîntului şi au să vie
Cum a venit cu viaţa cruţată şi-acesta, cînd fuse
Tocmai la Lemnos vîndut. Nici largul albastrelor ape
Nu i-a pus piedică lui, cînd multora piedică pune.

Hai să mi-l iau în primire, să guste și el din amarul
Suliței mele, și-atunci să vedem de ar putea să mai vie
De pe tărîmul celalt, sau are să-l ție pămîntul
Cel roditor, care țintuie chiar și pe cel mai puternic."
Asta gîndi și stătu. Buimac îns-aleargă Licaon
Iute să-i cadă-n genunchi și să-l roage, căci prea ar vrea dînsul
Teafăr să scape de moartea cea crudă și neagra ursită.
Suliț-asupra-i atunci ridică șoimanul Ahile
Gat-al izbi, însă el s-apleacă sub ea, se strecoară
Și-i s-aruncă-n genunchi, iar lancea-nsetată de trupul
Cel omenesc după spate-i trecu și pe țărnă se-nfipse.
Roagă-se atuncea c-o mînă luînd de genunchi pe Ahile,
Lancea cu alta țiind din toată puterea Licaon,
Vorbe ce zboară rostind, se milcuie așa lui Ahile:
„Rogu-te, Ahile,-n genunchi, aibi milă și zilele cruță-mi,
Doar se cuvine, că iată-mă cad rugător, o, mărite,
Adu-ți aminte că eu cel întîi am fost oaspe la tine,
Pîne-am mîncat de la tine, cînd tu m-ai robit la livadă
Și m-ai trimis spre-a mă vinde Patroclu departe de tata
Și de ai mei, pe un preț de o sută de tauri, în Lemnos.
Dacă-mi dai drumul, avea-vei de trei ori atîta. Nu-s multe
Zile de cîndu-s la Troia; astăzi e-a douăsprezecea.
Doamne, și ce-am pătimit! În mînile tale m-aduse
Soarta cea tristă din nou. Oropsit voi fi dară de Zeus,
Dacă din nou m-or da ție. Ah, scurt îmi e veacul ce mama
Mi-a dăruit, Laotoe, copila bătrînului Altes,
Care domnește asupra lelegilor, oameni războinici,
Și locuiește-n Pedasos, înalta cetate zidită
Pe Satniois. Pe fiica-i ținea, între altele multe,
Priam, și doi fii născu ea sărmana, ca tu să ne-njunghii!
Pe amîndoi. Ai ucis cu sulița pe Polidoros
Cel arătos ca un zeu, între cei mai de frunte pedeștri,

Vine şi rîndul meu azi, că din mînile tale nu cred
Viu să mai scap, dacă zeul aproape de tine m-aduse.
Dar îţi mai spun încă una şi judec-apoi şi tu singur:
Nu-mi lua viaţa, că nu sînt eu frate de-o mamă cu Hector,
Care ucise pe bunul tău soţ, pe voinicul Patroclu."
Asta vorbi a lui Priam odrasl,-arătosul Licaon,
Milogitor către el, dar glas fără milă-i răspunse:
„Nu-mi jurui tu răscumpăr şi nu mai crîcni, o, nebune.
Pînă ce încă nu dase năpasta de bietul Patroclu,
Mic-mi era mai în voie să cruţ pe troieni, pîn-atuncea
Eu am pus mîna pe mulţi şi pe toţi i-am vîndut. Dar acuma
Nu va scăpa cu viaţă nici unul din cei care zeul
O să mi-i puie în mînă-naintea cetăţii, nici unul,
Oricare-o fi din ai voştri, necum feciorii lui Priam,
Mori şi tu, frate, şi taci, de ce te mai vaieţi zadarnic?
Doar a murit şi Patroclu, şi ce eşti tu faţă de dînsul?
Uită-te-ncoace şi vezi ce mîndru sînt eu şi ce mare;
Tata mi-e domn şi viteaz, iar mama-i zeiţă, şi totuşi
Nu mai puţin, şi pe mine m-adulmecă moartea şi soarta
Ne-nduplecată pe veci. Dimineaţa, namiază ori seara
Are să vie o vreme, cînd unul şi mie o să-mi curme
Firul vieţii, cu lancea lovindu-m-aici ori cu arcul."
Zice, iar lui i se taie genunchii, îşi pierde simţirea
Suliţa lasă din mînă şi cade cu braţele-ntinse.
Arma tăioasă smucind Ahile din teacă-l ajunge
Lîngă cerbice-n undrea, şi întreagă-i pătrunde-năuntru
Sabia. Cade Licaon pe brînci şi acolo pe ţărnă
Zace lungit, iar sîngele-i curge şi udă pămîntul.
Dar de picior apucîndu-l Ahile-l zvîrli în vultoare
Şi lăudîndu-se aşa-l prohodi în cuvinte ce zboară:
„Du-te şi piei între peşti, care sîngele tău de la rană
Suge-vor nepăsători, că n-o să te plîngă pe tine
Maică-ta pus pe un pat, ci o să te care Scamandru,

[*] Prin adăugarea unei silabe se întregeşte hexametrul: *Vine şi rîndul meu azi, că din mînile tale eu nu cred* etc.

Rîu-n vîrtejele lui spre apele-ntinse ale mării,
Unde prin murmurul negrelor unde sări-va vr'un peşte
Şi-o să se-mbuibe hrănit din carnea ta grasă, Licaon.
Trebuie aşa să pieriţi pîn-om pune noi mîna pe Troia,
Voi s-o tuliţi pe cîmpie, iar eu să vă spulber din urmă.
N-o să v-ajute acest rîu cu unda cea lin-argintie,
Căruia voi mai demult îi jertfeaţi o grămadă de tauri
Şi-n adîncime de vii-aruncaţi după datină caii.
Dar şi aşa veţi pieri mişeleşte plătindu-mi cu toţii
Moartea fîrtatului meu, prăpădul ahcilor, care
Fură de voi seceraţi la corăbii, departe de mine."
Zice, şi Rîul mai valnic se-mpizmuie-n sine auzindu-l;
De-asta şi chibzuie cum ar putea lui Ahile să-i puie
Capăt la luptă şi obida troienilor să-ndepărteze.
Dar Peleianul atunci se saltă cu suliţa lungă
Şi se aruncă nebun să omoare pe Asteropeos,
Fiul lui moş Pelegon, pe care-l născu Peribea,
Cea mai în vîrstă copil-a lui Achesamenos şi Axiu,
Rîul cu albia lată, de care ea fuse-ndrăgită.
Tabăr-Ahile la el, dar Asteropeos îi ţine
Piept, două suliţi rotind. În suflet i-aprinde văpaie
Xantos, fiind necăjit de risipa mulţimii de tineri
Măcelăriţi fără milă de-Ahile pe mal şi prin apă.
Cum împotrivă păşind s-apropie unul de altul,
Cată la el învrăjbit şi-l întreabă şi-l sperie Ahile:
„Cine eşti tu şi de unde, de-mi ieşi fără teamă-nainte?
Vai de părinţii acelor ce vin să-mi înfrunte mînia!"
Fiul lui moş Pelegon, fălosul, la asta-i răspunse:
„Ce mă întrebi despre neam, tu prea inimosule-Ahile?
Sînt de departe, din ţara Peonia cea roditoare

[132] Jertfirea de cai vii, aruncaţi în apa rîurilor şi fluviilor, se impune a fi observată din perspectiva rolului jucat de Poseidon în mitologia indo-europeană. Acest zeu reprezenta, originar, o divinitate complexă, cu atribute multifuncţionale, între care ipostaza de sursă şi divinitate generală a apei poate explica manifestările ritual-cultice de comuniune a însemnului-simbol al zeului (calul) cu domeniul de exercitare a puterii sale (rîurile, fluviile etc.). Vezi, pentru amănunte suplimentare despre Poseidon, „marele zeu decăzut", bibliografia citată de M. Eliade, *Istoria*, pp. 458—459.

Şi-am după mine peoni, oştire cu suliţi. Vreo zece
Zile sînt azi de cînd eu am venit să iau parte la Troia.
Cît despre neamul meu, află că eu sînt nepotul lui Axiu,
Rîul în albie lat şi cu apele cele mai mîndre.
El a născut pe vestitul lăncer Pelegon, şi acesta-i
Tata-mi se zice. Dar hai să ne batem, tu falnice-Ahile."
Dînsul aşa-l ameninţă, dar repede-Ahile ridică
Suliţa, frasinul din Pelion. Ci deodată spre dînsul
Lăncile-ntinde peonul, căci n-a fost stîngaci, şi cu una
El pe Ahile-l chiteşte în pavăză făr-a-i străpunge
Arma, fiind apărată de platca de aur dintr-însa,
Dar cu cealaltă-l juleşte pe el pe la cotul din stînga,
Sîngeră cotul atunci, iar suliţa trece deasupra-i
Şi-nţepeneşte-n pămînt, flămîndă de carne şi sînge.
Pe-Asteropeos ochind Ahile la rîndu-i aruncă
Suliţa dreaptă la zbor, şi stă ahtiat să-l omoare;
Ci ea dă greş, nimerind pe-a rîului margine-naltă
Şi pîn'la mijloc în mal se-nfundă. De-aceea din teacă
Sabia-şi trage viteazul atunci de la coapsă şi sare
Fără de preget la el. Zadarnic acela din rîpă
Lancea duşmanului său încearcă s-o scoată cu pumnii,
Iute de trei ori o scutură vrînd să o smulgă din ţărnă,
Însă de trei ori se moaie-n putere. În oara de-a patra
Cată s-o-ndoaie din nou şi iar se opinte s-o rupă.
Dar îl doboară-nainte însăbiindu-l Ahile.
Cum el îl spintecă, toate ale lui măruntaie se varsă,
Şi întuneric i-acoperă ochii, şi-n vreme ce dînsul,
Horcăie, Ahile pe piept piciorul în pripă-i apasă,
Armele ia de pe el şi fălindu-se aşa-i cuvînteză:
„Astfel acolea să-mi zaci. E greu doar cu fiii lui Zeus
Cel neînvins să te lupţi, măcar că un rîu ţi-e bunicul.
Spusu-mi-ai tu că te tragi de la rîul cu albia lată,
Dar eu mă laud cu neamul că sînt de la marele Zeus,
Tatăl meu este Peleu, care ţine sub schiptru poporul
Cel mirmidon, şi bunicul Eacos, răsadul lui Zeus.
Şi cum e Zeus mai tare, şi mult mai presus de oricare
Rîu care-n mare se scurge, tot astfel şi neamul lui Zeus
Faţă de cine se trage din rîu. Că doar iată e-alături
Curge nămornicul val; să te ajute, de poate. Dar nu-i chip
Luptă cu Zeus să duci, că nu-i stă-mpotrivă nici rîul

Domn Aheloos, nici rîul cel mare, puternic, Oceanul,
Vajnic noian fără fund, din care vin apele toate,
Marea, tot felul de rîuri şi puţuri adînci şi izvoare;
Tremură doar şi el de fulgerul şi de cumplitul
Tunet al marelui Zeus, cînd bubuie-n slavă şi tumă."
Zice şi-ndată din mal el lancea de-aramă şi-o smulge.
Lasă pe Asteropeos lipsit de viaţă pe locul
Unde bătut e pe prund de a rîului apă negrie;
Peştii, ţiparii foiesc în juru-i şi-l tot împresoară
Şi din grăsimea-i ciupesc irosindu-i rărunchii. Ahile
După ce-l lasă pe el dă goană peonilor, ceata
Care-o pornise la fugă pe-aproape de rîu speriată,
Cum îşi văzură fruntaşul ucis de-a lui sabie-n valmă,
Prăbuş-atunci pe Midon şi pe Astipil şi pe Eniu,
Pe Tersiloh, pe-Ofelest, pe Trasiu şi-n urmă pe Mnesos.
Dintre peoni pe mal mulţi ar fi toropit, dacă Rîul
Cel cu vîrtejuri adînci, cuprins cum era de mînie,
Nu i-ar fi zis din afundu-i ivindu-se-ntocmai ca omul:
„Nimenea nu te-ntrece-n putere şi-n nelegiuire,
O, Peleiene, căci veşnic alături de tine sînt zeii.
Dac-a fost dat de la Zeus să piară prin tine troienii,
Du-te, goneşte-i pe cîmp şi-acolo ţi-arată cruzimea.
Apele dragi ale mele sînt pline de leşuri şi nu pot
Curge din pricina lor spre undele sfinte ale mării,
De-nghesuit ce mă simt, fiindcă ţi-i groaznic măcelul.
Hai, contenește. Destul, că din fire m-ai scos, căpitane."
La-nfricoşările lui răspunse şoimanul Ahile:
„Fie cum tu ai cerut, o, Scamandre purcese din slavă,

[195] După o serie de mărturii antice, sintetizate în comentariul lui Eustathios, hidronimul homeric *Akhelōios* era atribuit unuia din cele mai mari cursuri de apă din lumea cunoscută, echivalat cu Okeanos şi identificat, uneori, cu simbolul apei înseşi, după cum atestă sintagma vergiliană *pocula Acheloia* „apa acheloică; apa în general" *(Georg.* 1, 9). În afara acestui rîu din Grecia continentală, care se vărsa în marea Ionică, exista un rîu omonim în Frigia, izvorît din muntele Sipylos şi menţionat *infra*, 24, 607.

[210] Considerăm necesară reducerea acestui heptametru la forma obişnuită a versului epic: *Dintre peoni pe mulţi ar fi toropit dacă Rîul* ş.a.m.d.

Dar pe semeții troieni eu n-o să-ncetez a-i ucide
Pînă ce nu-i împresor în cetate și nu voi da luptă
Dreaptă cu Hector, să văd dacă eu m-oi răpune sau dînsul."
Zise și după troieni ca un zeu năvăli. Atunci Rîul
Cel cu vultorile adînci lui Febos Apolon îi zise:
„Vai, că tu nu mai ții seama de sfatul lui Zeus, Apolon,
Tu cel cu arcul de-argint, uitași de porunca ce-ți dete
Sprijin să dai la troieni și să-i aperi de orice primejdii
Pîn' ce va înserа și amurgul umbri-va cîmpia."
Asta grăi, iar Ahile sări de pe mal și ajunse
Pînă la mijlocul apei. Scamandru în clocot de valuri
Se năpusti răscolind șuvoiul întreg și împinse
Clada de morți de pe el, pe care-o făcuse Ahile.
Și-i azvîrli peste mal din apă mugind ca un taur
Și mîntui pe cei vii cari-ntr-însul pe undele lucii
Încă-notau, în bulboanele-i mari și adînci îndosindu-i.
Vajnicul val răzvrătit pe Ahile-l înconjoară, se-nalță
Și împroșcîndu-l în scut, îi dă brînci și să stea în picioare
Nu-i dă răgaz. El atunci s-apucă de-un ulm și măcar că-i
Arbore mare și oblu,-l dărapănă din rădăcină.
Rupe tot malul rîpos și acoperă toată apăria
Ulmul cu desele-i crengi, de parcă-i un pod peste apă
Cum e de-a latul căzut. Se saltă din volbura spumei
Și o ia fuga pe cîmp cu picioarele-i repezi Ahile
Înfricoșat. După el doar venea furtunatic într-una
Marele zeu vîrfuind cu valu-i cernit ca să puie
Capăt viteazului și pe troieni de urgie să-i scape.
Zboară-napoi Peleianul cît bate o lance zvîrlită
Dintr-un avînt, și cum vulturul negru s-aruncă la pradă,
El care-i pasărea cea mai vînjoasă și-n zbor e mai iute,
Repede-așa o porni și-Ahile și groaznic pe dînsul
Armele-i tot zuruiau; fugea pe de lături viteazul,
Iar după el potopind gonea cu zvon mare talazul.
Cum săpătorul de șanț, cînd el cîteodată izvorul
Întunecat îl îndreaptă s-adapo grădini și răsaduri,
Umblă cu grebla și șanțul de năruituri îl desfundă,
Apa tot curge-nainte și rostogolește pietrișul

Grabnic la vale şuind pe loc prăvălat şi ajunge
Chiar şi pe cel care drum îi deschide, tot astfel Ahile,
Cît era el de fugaci, îl tot ajungea urmărindu-l
Valu-ndîrjitului rîu, fiind zeii mai tari ca bărbaţii.
Tot se izbea înapoi şi se încorda Peleianul
Rîul s-abată pieptiş şi să vadă cumva dacă zeii,
Locuitorii cereşti pe el îl alungă cu toţii;
Dar în deşert, că mereu îl plesnea pe deasupra talazul
Apoi purcese din cer; de aceea şi-n sus cu putere
El se sălta obidit, că tot năbuind pe de lături
Apa-l slăbea în genunchi şi colbu-i răpea de sub talpă.
Ochii spre cer aţintind, gemu Peleianul şi zise:
„Doamne, nici unul din zei pe mine de-a rîului goană
Nu s-a-ndurat să mă scape, măcar de-ar fi fost dup-aceea
Chiar şi să mor în război. Din zeii cereşti însă nu e
Nimeni aşa vinovat ca mama, că ea totdeauna
M-a înşelat şi mi-a zis că eu voi muri de săgeata
Zeului Febos Apolon, sub ziduri la Troia. Mai bine
Mă ucidea acum Hector, întîiul bărbat de pe-aicea,
Şi-ucigătorul atunci un viteaz ar fi fost şi ucisul.
Dar eu acum am să mor de o moarte de plîns ruşinoasă,
Prins şi luat de puhoi ca un băietan care paşte
Porcii şi trece pe o vale cînd vine năprasnic puhoiul."
Asta zicea tînguios şi îndată-n făptură de oameni
S-apropiară de el Poseidon şi Palas Atena
Şi-l liniştiră din grai, cu mîna luîndu-l de mînă.
Gura deschise întîi cutremurătorul Poseidon:
„Nu fi aşa-ngrijorat şi nu tremura, Peleiene,
Iată că noi te-ajutăm, doi zei dintre cei mai puternici,
Eu şi cu Palas Atena, şi-avem învoirea lui Zeus.
Nu ţi-este ţie sortit ca un rîu să te poată răpune;
Se va stăvi el curînd, vedea-vei acuma tu însuţi.
Dacă tu vrei să ne-asculţi, îţi vom da o povaţă cuminte:
Nu te lăsa de război, de biciul amar tuturora,
Pînă ce oastea troiană ce-o fi să mai scape cu fuga
N-ai să o-nghesui în cercul măreţelor ziduri; dar după
Moartea lui Hector întoarcete-n tabără, noi te vom face
Biruitor." După vorbele aceste spre Olimp o porniră

Ei amîndoi; iar Ahile, grozav înteţit de îndemnul
Zeilor, merse pe cîmp. Dar plin era cîmpul de apa
Cea revărsată, deasupra pluteau o grămadă de hoituri
Şi-arme de tineri ucişi. Sărind peste apă el însuşi
Da din picioare mereu şi nu-l stinghereа viitura
Sforului lat curgător, căci mare putere-i dăduse
Palas. Dar n-avea astîmpăr Scamandru, pe-Ahile
Se înciudase mai mult. Ţîşnind în văzduh şi ca turnul
Mătăhălindu-se el striga şi chema pe Simois:
„Vino şi hai, frăţioare, noi doi împreună să punem
Piedic-acestui puternic oştean care acum o să darme
Marea cetate, a lui Priam, că nu-i stau în cale troienii,
Sai mîn grabă de-acolo şi ajută-mă, umple cu apă
Albia-ţi de la izvoare, sporeşte pîraiele toate.
Naltă un val uriaş cu pietroaie şi trunchiuri, dă vuiet
Îngrozitor să-nfruntăm pe bărbatul acesta sălbatic,
Care tot biruie-acum şi se ţine de-o seamă cu zeii.
Cred că putinţa-i atunci, mîndreţa-i de chip şi de arme
Nu-i vor sluji la nimic, ba armele-i fi-vor în baltă
Împotmolite la fund şi pe el îl acoper-acolo
Sub un morman de nisip şi o mare grămadă de pietre
Torn peste el şi-l ascund, de nu vor putea să-i adune
Oasele-aheii, atîta nămol voi ticsi peste dînsul.
Şi-are să-i fie mormîntul acolo; nu trebuie-aheii
Altă movilă de morţi să-i înalţe, cînd au să-l îngroape."
Zice şi valmeş atunci se înviforă peste Ahile
Spumegător clocotind în amestec de sînge şi hoituri,
Şi-nvolburatul talaz al apei din cer obîrşite
Naltă-se oblu-n văzduh şi trage la vale pe-Ahile.
Hera dă ţipăt atunci de spaimă ca nu cumva Rîul
Mare, şuvoinic, afund să-l ia pe viteaz, să-l înece.
De-asta şi fiului ei, lui Hefestos, dă strigăt zeiţa:
„Scoală-te, fiule scump beteag de picioare; pe tine
Te socotim ca mai bun să stai împotriva lui Xantos.
Fuga mai repede, ajută, sloboadă pîrjol de văpaie.

[304] Apare necesară adăugarea unei unităţi metrice în vederea restabilirii formei obişnuite a versului: *Palas. Dar n-avea astîmpăr Scamandru, pe-Ahile atuncea* etc.

Eu de la mare mă duc să răscol o furtună grozavă
Vînturi chemînd, pe munteanul şi-austrul ce-aduce seninul
Flacără peste troieni s-o sufle să mistuie trupuri
Şi armături de-ale lor. Tu tabăr-asupra lui Xantos,
Arde-i copacii pe mal, cu-a ta pălălaie cuprinde-l,
Nu şovăi nicidecum la vorbele-i blînde ori aspre,
Furia-ţi nu potoli fără numai cînd eu voi da strigăt
Şi te-oi vesti; tu atunci pe loc s-astîmperi nestinsa văpaie."

Zice şi zeul Hefestos năprasnicul foc îşi aprinde.
Flacăra-ntîi pe cîmpie lăţindu-se, mistuie morţii
Care pluteau cu grămada, troienii ucişi de Ahile,
Şesul întreg e secat, iezite sînt apele lucii.
Cum după ploaie curînd se usucă o vie, cînd bate
Toamna Boreas şi tare se bucură culegătorul;
Iute tot astfel secat e şi cîmpul de ape şi morţii
Sînt mistuiţi şi spre rîu luminoasă porni vîlvătaia,
Sălcii şi ulmi începură să ardă, stufişuri de cătini,
Şi obligeană şi lotos şi papura şi pipirigul,
Care crescuseră îmbelşugate la marginea apei.
Prinser-atunci a se zbate ţiparii şi peştii prin valuri,
Unde şi unde prin apă săreau dogoriţi de văpaia
Focului care pornea de la mult iscusitul Hefestos.
Rîul, cuprins de vulvori, slăbi în putere şi-i zise:
„Nu-i cu putinţă vr' un zeu să se puie cu tine, Hefestos,
Nu pot nici eu să ţin piept şuvoaielor tale-arzătoare.
Curmă bătaia şi las'din cetate să-i măture-Ahile
Ne'ntîrziat pe troieni; de ce să mă zbat şi să-i sprijin?"
Zice, -nfocat şi cu apele tot clăbucind de dogoare.
Cum, prididit de văpaie, începe să fiarbă cazanul,
Unde-i topită osînza-ngrăşatului vier, cînd pe vatră
Lemne uscate s-aprind şi cazanul întreg forfoteşte;
Astfel să forfote-a prins şi apăria din rîu dogorită

[340] Propunem refacerea hexametrului (aici, un heptametru) după cum urmează: *Şi te-oi vesti; tu atunci s-astîmperi nestinsa văpaie*".

Nu mai curgea înainte, ci sta zbuciumată de para
Focului ce rîura de la iscoditorul Hefestos.
Roagă-se Rîul atunci fierbinte de Hera şi zice:
„Hero, de ce al tău fiu se înghesuie în apele mele
Şi mă dărapănă numai pe mine? Eu nu sînt de vină
Tocmai ca zeii ceilalţi care ajută oştirea troiană.
Iată, eu unul mă las de război, dac-aşa ţi-e porunca,
Dar să se lase şi el. Mă jur că eu n-o să mai caut
Sprijin să dau la troieni, de ziua pieirii să-i apăr,
Chiar dacă-ntreaga cetate cădea-va-nscrumată-n pîrjolul
Focului lacom aprins de voinicii oşteni din Ahaia."
Hera auzindu-l, îndată grăi lui Hefestos: „Ia seama,
Fiule prea lăudat; pe un zeu doar să chinui tu astfel
Nu se cuvine din parte-ţi de dragul supuşilor morţii."
Asta zeiţa i-a zis, iar zeul îşi stinse atunci focul
Pustiitor şi din nou purcese prin albie valul.
După ce Xantos a fost potolit, cu Hefest împreună
S-astîmpărară din voia zeiţei, cu toată mînia-i;
Dar între zeii ceilalţi, care nu se-mbunau între dînşii,
Grea, pătimaşă e harţa ce-acuma se-ncinse. Dau buzna
Unii la alţii cu larmă nespusă şi geme pămîntul.
Glas ca de trîmbiţă sună din cerul întins, îl aude
Zeus de sus din Olimp şi rîde cu poftă din suflet,
Vesel cînd vede pe zei împreună păşind la bătaie.
Unii de alţii departe ei nu mai stătură. Deodată
Ares întîiul porni ahtiat şi cu suliţa-n mînă
El, războitorul de scuturi, sări înaintea surorii
Palas Atena şi iute începu s-o înfrunte din gură:
„Muscă de cîne, de ce-i sileşti iară pe zei la bătaie
Cu bizuire nebună, cu aprigă înverşunare?
Nu-ţi mai aduci tu aminte cum ai înteţit pe Tidide
Spre a mă lovi? Cum tu însăcatu-i-ai lancea vădită
Şi-ai repezit-o tu singură-n mine şi neteda piele
Mi-a jerpelit? Îmi plăteşti păcatul acum, mi se pare."
Zice şi-o-nsuliţă în pavăza cea fioroasă cu ciucuri,
Care nu poate s-o spargă nici fulgerul marelui Zeus.
Palas, în lături ferind, cu mîna puternică-nşfacă

393–398 Cf. *supra*, 5, 829–849.

Un bolovan ce pe cîmp sta mare și aspru și negru,
Care fusese demult așezat ca hotar unei țarini;
Și în cerbice-l pocnește, de-l seacă pe crîncenul Ares,
Care pe jos prăvălit cuprinde vr'o sută de stînjeni;
Coama-i se umple de colb și armele zornăie asupra-i.
Rîde zeița și așa lăudîndu-se zice lui Ares:
„Șuiule, încă tu nu ți-ai dat seama cît eu în vîrtute
Pot să te-ntrec, dacă tu în război te pui tocmai cu mine.
Bine-i așa să te bată pe tine blestemele mamei,
Care e foc supărată, te paște și nu te mai iartă
Că-ai părăsit pe ahei și ajuți pe trufașii din Troia."
Zise și ochii ei strălucitori și-i întoarse; pe Ares
Iute de mînă-l luă Afrodita și-l duse cu sine;
El suspină din adînc și-abia mai putea să răsufle.
Hera cea albă zărind cum ca o pornise cu dînsul,
Repede-Atenei grăi: „Ateno, tu fiica lui Zeus
Nebiruită, nu vezi cum obraznica-l duce pe Ares
Din bătălie prin durdură? Fugi după ea." Bucuroasă
Palas în urmă-i sărind și sosind-o, cu pumnii îi cară
Una la piept, că deodată slăbi în genunchi istovită,
Și se lungiră pe jos amîndoi, Afrodita și Ares.
Palas se laud-atunci și glăsuie: „Așa să le fie
Celor ce-ajută troieni și se pun cu danaii să lupte,
Cutezători și grozavi să fie ca zîn-Afrodita
Cînd a venit să mă-nfrunte pe mine, s-ajute pe Ares.
Hei, că de mult noi atunci am fi isprăvit cu războiul,
Troia luam noi demult." Și Hera zîmbi mulțumită.
Zeul Poseidon Cutremurul lumii i-a zis lui Apolon:
„Febos, de ce stăm departe de tabără? Nu se cuvine,
Dacă-ncepură ceilalți. Rușine-i-napoi să ne-ntoarcem
Pe neluptate-n Olimp, la casa de-aram-a lui Zeus.
Fă începutul, că tu ești mai tînăr, și nu mi se cade
Mie să-ncep ca mai vechi și în arme mai meșter ca tine.
Nesocotitule, așa de uituc ești tu oare, c-aminte
Nu-ți mai aduci de necazul ce-am pătimit pe la Troia
Numai noi doi între zei? La craiul semeț Laomedon
Noi, din îndemnul lui Zeus, ne-am pus pe o plată
anumită,
Vreme de-un an să-i slujim și el ne da nouă poruncă.

Eu am durat împrejurul oraşului Troia tot zidul
Lat şi aşa de frumos spre a fi nerăzbită cetatea.
Tu într-aceeea pe coastele muntelui Ida-n poiene
Şi prin păduri şi pe văi ca văcar îi păşteai o cireadă
Dar mai pe urmă, cînd Horele, a vremilor vesele zîne,
Ziua de plată au adus, opritu-ne-a toată sîmbria
Craiul avan Laomedon şi năpăstuiţi ne da drumul
Şi-amenință că pe tine te leagă de mîni şi picioare
Şi te trimite ca rob de vînzare departe-n ostroave;
Ba ne zicea că ne taie urechile amîndurora.
Noi de la dînsul atunci cuprinşi de mînie plecarăm;
Ne supărasem că nu s-a ţinut de toemeală la plată.
Şi tu acuma norodului său îi faci bine şi nu vrei
Nouă-n război să ne-ajuţi ca să fie stîrpiţi fără milă
Neobrăzaţii troieni cu femeile lor şi cu pruncii?"
Zeului mării atunci răspunde ţintaşul Apolon:
„M-ai socoti de nebun, de m-aş bate cu tine, Poseidon,
Numai de dragu-unor bieţi muritori care-acum în puterea
Vieţii ca frunzele-n codru-nfloresc pe pămînt, dac-au hrană,
Rodul cîmpiei, acuma slăbind se destramă ca umbra.
Hai să-ncetăm noi cu armele iute şi las'să se bată
Ei înde-ei." Şi cum zise, purcese-napoi. Artemida,
Sora-i, zeiţa cîmpeană, crăiasa puternică peste
Sălbăticiuni, îl certa şi aşa se răsti dojenindu-l:
„Vezi, cum ici fuga-napoi, Arcaşule, şi lui Poseidon
Toată izbînd-ai lăsat-o şi datu-i-ai ieftină slavă
Nesocotite, de ce mai porţi arcul aşa de pomană?
Hei, mai poftește de-acum să te lauzi acasă la tata
Cum te fălcai între zei înainte, că poţi şi cu zeul
Mărilor să te măsori." Iar Febos nimic nu răspunse.

[451] Tălmăcitorul a omis mai mult de un hexametru din original, fragment situat între plecarea lui Apollon şi intervenţia Artemidei. Pasajul se poate restitui astfel: [...] *las' să se bată / Ei înde-ei". Şi cum zise, purcese-napoi, căci potriva / Fratelui tatălui său să lupte nu vrea. Artemida*, ş.a.m.d.

Dar supărată de asta soția-nchinat-a lui Zeus
Vorbe de-ocară rostind, mustra pe zeița arcașă:
„Cum mai cutezi înainte să-mi ieși și să-mi stai, tu, ființă
Nerușinată? Cu greu vei putea să dai față cu mine,
Chiar dacă ești purtătoare de arc și făcutu-te-a Zeus
Printre femei să fii leu și să poți omorî pe oricare.
Ți-e mai ușor să dobori ale munților fiare și cerbii
Codrilor, nu să te pui cu alții mai zdraveni ca tine.
Dacă vrei tu să te bați, poftim, dumirește-te odată
Și află cît eu te întrec, fiindcă te-ncaieri cu mine.“
Astfel îi zice și mînile-i prinde cu stînga de podul
Palmei și arcul îl smuce cu dreapta din spate și-nceapă
Veselă după urechi să o bată cu el pe Artemida,
Care se zbate-n zadar, săgețile-i scapă din tolbă.
Zîna cu lacrimi în ochi la urmă fugi ca hulubul
Care, gonit de un uliu, se furișă în scobitura
Stîncii și afl-adăpost, căci n-a fost să fie-nșfăcată
Pasărea; astfel fugi și zeița și arcul acolo
Și-l părăsi. Vorbi către Leto atunci olăcarul
Hermes: „Eu nu mai dau luptă cu tine. Cum văd, i-anevoie
Luptă să dau cu femeile înnouratului Zeus.
Du-te voioasă la zei și acolo mîndrește-te acuma,
Leto, că tu m-ai învins și m-ai dovedit în putere.“
Asta grăise Hermes, iar Leto de jos își culese
Arcul, săgețile care prin pulbere stau răspîndite.
Armele fiicei luînd, se întoarse la zei; Artemida
Merse mîhnită-n Olimp, la casa de-aram-a lui Zeus,
Și lăcrimînd a căzut la picioarele tatălui. Rochia-i
Cea măiestrită pe ea tremura, iar părintele olimpic
Fiica cu drag își cuprinse și rîse cu poftă și zise:
„Care din zeii cerești făcutu-ți-a asta, copilo,
Numai așa, pe nedrept, parc-ai face tu răul pe față?“
Zîna-nstemată și lărmuitoare a vînatului zise:
„Iată, soția ta Hera mi-a dat lovituri fără milă,
Ea care veșnic aprinde pe zei la-nvrăjbire și sfadă.“
Asta vorbiră-ntre ei părintele Zeus cu fata-i.
Febos Apolon atunci intră în cetate de teamă,
Nu cumva ea pînă-n seară-mpotriva ursitei să cadă.

Nemuritorii ceilalți pe-naltul Olimp se suiră,
Unii aprinși de mînie, iar alții făloși de învingeri,
Și s-așezară alături de Zeus. Ahile-ntr-aceea
Moarte lățea, omora pe troieni laolaltă cu caii.
Cum cîteodată, cînd arde-n cetate și fumul se urcă
Pînă la cerul întins; vîlvătaia, cerească urgie,
Zbuciumă lumea-n oraș cășunîndu-le multora jale;
Astfel îi fierbe și-i vînzole-amar pe troieni și Ahile.
Sta peste poartă la turn moș Priam atunci și de-acolo
El l-a văzut pe novacul Ahile. Din față-i troienii
Iute fugeau îmbulzindu-se, nu cutezau să s-ație
După viteaz. Și craiul, gemînd, de la turn coboară
Și dă poruncă vestiților paznici ai porții: „Deschideți
Poarta să intre fugarii-n cetate, Ahile i-alungă.
Uite că vine, mă tem că îndată ne-ajunge potopul.
Cum o să-ncapă sub zid îmbulzindu-se și-au să răsufle
Cetele, poarta să-nchideți și bine să trageți zăvorul."
Zice. Străjerii rătezul împing și dau drum la canaturi,
Vraiște-i poarta, se mîntuie oștirea fugară, iar Febos
Grabnic ieși înainte-i s-o străjuie de potopire.
Ei prăfuiți și setoși dau buzna spre zid pe la poartă
Fuga veneau de pe cîmp și căutau adăpost în cetate.
Aprig Ahile cu arma-i gonea și cumplită turbare
Sinea lui toată-i cuprinse și dornic era de mărire;
Și ar fi fost cucerit-acum Troia de-ahei, dacă Febos
Nu stăruia să ia parte la luptă mărețul Agenor,
Al lui Antenor fecior, fără seamăn viteaz și puternic.
Inima-n pieptu-i spori și alături de dînsul Apolon
Stete proptit de stejar, îndosit într-o negură deasă,
Gata de-acolo să-l apere el de primejdia morții.
Cum îl văzu îns-Agenor pe cuceritorul Ahile,

519 Prin adăugarea unei unități metrice se restituie forma de hexametru a versului: *După viteaz. Și craiul, gemînd, de la turn se coboară* etc.

524 După acest vers urma, în original, un alt hexametru, omis de autorul tălmăcirii. Propunem introducerea lui în text prin următoarea echivalență: *Frică mi-e groaznicul om cu-un salt să n-ajungă-năuntru*".

Stete în loc să-l aştepte cu mintea bătută de gînduri
Şi suspină de necaz şi zise în sinea-i bărbată:
„Vai mie! Dac-am să-ncerc eu să fug de cumplitul Ahile
Şi-am să iau drumul pe unde ceilalţi o iau razna de spaimă,
Tot mă va prinde şi acolo mă va junghia ca pe-un famen,
Ori eu să las pe ai noştri la goană-mbulziţi de Ahile
Şi de cetate departe s-o iau la picior pe cîmpie,
Coastele Idei să urc, să mă tupil acolo-n tufişuri
Şi pe-nnoptate la rîu să mă scald şi aşa de sudoare
Bine fiind răcorit, aş putea să mă furiş la Troia...
Însă de ce stau pe gînduri şi aşa socotindu-mă-n sine-mi?
Poate cumva să mă vadă fugind de la zid pe cîmpie
Şi năvălind după mine pe drum, să m-apuce din fugă,
Orice nădejde s-a dus după asta, eu nu scap de moarte.
El e viteaz şi puternic, se ştie că n-are potrivă.
Dacă eu tot l-aş lua în primire-naintea cetăţii?
Doară şi trupu-i se poate răni cu tăişul de aramă

[54] După cum indică majoritatea comentariilor homerice (cf., spre exemplu, A. Pierron, *ed. cit.*, p. 355; P. Mazon, *ed. cit.*, vol. IV, p. 68, n. 1; D.M. Pippidi, *ed. cit.*, p. 409 etc.), din acest vers rezultă limpede că legenda invulnerabilităţii corpului lui Ahile (cu excepţia călcîiului, de care a fost ţinut de Thetis la cufundarea în Styx sau la călirea prin foc) reprezintă o mitologemă ulterioară în raport cu textul homeric. Ocupîndu-se de analiza comparativ-istorică a mitemului centaurilor în familia popoarelor vechi şi neo-indo-europene, Georges Dumézil, în *Le problème des Centaures. Étude de mythologie comparée indo-européenne*. Paris, 1929, pp. 184—185, constată că anumite aspecte ale legendelor vechi greceşti pot fi interpretate ca mituri de tip special, explicînd originea diferitelor rituri. Este cazul, în special, al relaţiei Peleus-Thetis: căsătoria lor are loc într-o „lume a centaurilor" (p. 184); din această unire rezultă un copil care suportă proba focului, fiind „abandonat" de tatăl sau de mama sa în foc; acelaşi copil este dat spre îngrijire unui centaur, care îl educă întocmai ca un centaur etc. Supoziţiile de mai sus sînt confirmate de practica identică a ritualurilor eleusine, care cuprindeau aceeaşi probă iniţiatică a focului. Există, pe de altă parte, o variantă mitologică foarte răspîndită (atestări apud Dumézil, *ibid.*, p. 185, n. 3), în conformitate cu care primii şase copii

Şi-arc un suflet şi el şi oamenii spun că şi dînsul
E muritor şi că Zeus îi dăruie lui biruinţa."
Zice şi-acolo-ncordat stătu să-l aştepte pe-Ahile;
Firea-i vitează-i da zor să stea la bătaie cu dînsul.
Cum din adîncul pădurii un pardos se saltă-naintea
Unui bărbat vînător şi nici nu se sperie fiara,
Nici nu tuleşte-napoi, cu toate că-aude lătratul:
Chiar dacă ar nimeri-o vr'o suliţă sau vr'o săgeată
Şi ar străpunge-o în coaste, ea tot nu se lasă, ci luptă
Pînă ce ori pe duşman îl înhaţă, ori cade zdrobită;
Astfel Agenor atunci stă ţapăn şi nu vrea să fugă
Pînă ce nu se măsoară cu neîntrecutul Ahile.
Scutul rotat înainte ţiindu-şi la piept şi cu lancea-i
Ager ochind pe viteaz, cu strigăte aşa-l ameninţă:
„Tare mai crezi tu, Ahile, că astăzi pui mîna pe Troia.
Nesocotite, dar încă te-aşteaptă-mprejuru-i atîta
Caznă şi-obidă, că mulţi mai sîntem în cetate vitejii
Care cu armele pentru copii şi părinţi şi neveste
Ţar-apărăm şi de-aceea tu moartea pe-aicea găsi-vei
Oricît ai fi de şoiman şi cutezător la bătaie."
Zice şi zboară la el cu mîna cea zdravănă boldul
Şi sub genunchi îl ajunge la pulpă şi-acolo pulparul
Cel de curînd făurit din alb cositor la ciocnire
Zăngăne îngrozitor, dar nu e răzbit, ci răsaltă
Lancea departe de el şi-n cale i-o-mpiedică darul

ai cuplului Thetis-Peleus nu supravieţuiseră probei focului, în vreme ce al şaptelea (numărul este, cum se observă, simbolic), Ahile, reuşise să scape numai datorită ţipătului (ritual?) al tatălui său, dar, cu toate acestea, călcîiul îi fusese deja ars; Peleus i l-a înlocuit apoi cu un alt călcîi, aparţinînd unui uriaş care mergea foarte repede; astfel s-ar explica originea şi frecvenţa epitetului homeric *(Ahile) cel iute de picior*. Un episod asemănător se regăseşte, aşa cum propune Dumézil (vezi şi pp. 79—80), în mitemul iranic al lui Gandarəva, eroul cu un călcîi de aur, personaj central al miturilor privind reînnoirea anului *(ibid.*, pp. 64—70). În sfîrşit, după Mircea Eliade *(Istoria*, p. 301 şi *Naissances mystiques. Essai sur quelques types d'initiation*. Paris, 1975, pp. 227—229), creşterea lui Ahile în pădure, de către „maeştri mascaţi", trecerea lui prin foc şi apă (Styx), vieţuirea temporară printre fete şi îmbrăcat ca o fată reprezintă tot atîtea aspecte clasice ale ritualului iniţierii, mai precis ale anumitor iniţieri arhaice de pubertate.

Zeului. Tabăr-atunci pe dumnezeiescul Agenor
Şi Peleianul, dar nu-i dă mărirea izbîndei Apolon,
Ci pe Agenor răpind, în negură deasă-l ascunde
Şi adăpostindu-l aşa, îi dă drumul să plece din luptă,
Şi pe Ahile departe de oaste-l abate smomindu-l.
Zeul aidom-Agenor la faţă fiind, lui Ahile
Tot îi răsare-nainte, iar el se tot ia după dînsul
Paşii grăbind, şi în vreme ce-acolo pe şes îl alungă
Printre ogoare de grîu, pe lîngă Scamandru pornindu-l,
Zeul era la doi paşi şi-l tot amăgea pe Ahile
Dîndu-i nădejde mereu că-l poate sosi din picioare.
Iute troienii ceilalţi, fugarii, voioşi în cetate
Se năpustiră glotiş. Se umple de-oştire oraşul.
Nu cutezau să s-aştepte oştenii afară la poartă
Unii pe alţii, să vadă în armie cine scăpase,
Cine murise-n război, ci toţi care-avură picioare
Bune de fugă, pe poartă roind ei buluc năvăliră.

CÎNTUL XXII

Hector îl așteaptă pe Ahile în fața porților Troiei (1—128). Moartea lui Hector (129—393). Disperarea cuprinde Troia (394—504).

După ce astfel ca puii de ciute-o zbughiră-n cetate,
Stau în frumoasele lor metereze culcați, răcorindu-și
Trupul de-arsură și setea din ei potolind. Iar aheii
S-apropiară de zid și pe umere-ntinseră scuturi.
Numai pe Hector îl prinse în cursă năprasnica soartă
Și-l împietri înaintea cetății la Porțile Schee.
Febos Apolon atunci așa cuvînta lui Ahile:
„Ce mă gonești, Peleiene, cu toată iuțeala pe mine
Cel fără moarte tu un muritor? Dar încă, se vede,
N-ai priceput că-s un zeu și degeaba te-mpizmui.
Pesemne
Nu-ți este ție să lupți cu oștirea gonită de tine;
Ea se închise-n cetate și tu te-ai luat după mine.
Nu poți tu moarte să-mi dai, că eu nu sînt supusul
ursitei."
Plin de necaz a răspuns Ahile cel iute ca șoimul:
„M-ai abătut de la zid rătăcindu-mă-ncoace, tu zeul
Cel mai avan între zei, tu care țintești de departe.
Ce de troieni mai căzeau și mușcau la cădere pămîntul
Pînă s-ajungă la Troia! Tu m-ai despoiat de mărire
Lesne ferindu-i pe ei, căci nu te-ai temut de urmare.
Crede-mă, eu ți-o plăteam, dacă mie-mi era în putință."
Asta vorbi și semeț o luă înapoi spre cetate.
Repede ca telegarul cel biruitor cu teleaga,
Care s-așterne la fugă pe cîmp și ca vîntul aleargă,
Iute la fel și Ahile mișca din genunchi, din picioare.

Priam întîi de la turn pe el îl văzu pe cîmpie
Strălucitor la năvală. Precum în senin lumineazã
Toamna luceafărul care cu razele lui sclipitoare
Noaptea, cînd vine-ntuneric, s-arată-ntre multele stele
Şi poreclit e luceafărul al Orionului cîne;
Mai luminos este el, dar nu e semn bun arătarea-i,
Arşiţă doar şi zăduf le aduce sărmanilor oameni;
Astfel Ahile la mers înarmat strălucea în aramă.
Scoase un gemet bătrînul şi mînile prinse să-nalţe
Şi peste cap da cu pumnul, gemea şi striga cu putere
Şi se ruga de fecior care singur stătea înaintea
Porţilor, peste măsură voind să dea piept cu Ahile.
Braţele-ntinse spre el şi aşa începu să se roage:
„Hector, iubitul meu fiu, lipsit de oştire tu singur
Nu-l aştepta pe duşman, să nu dai cumva de năpastă,
Dacă te biruie-Ahile, fiindcă e mult mai puternic.
Procletul, de-ar fi el drag şi zeilor cît mi-este mie,
Iute ar cădea toropit, mînca-l-ar vultanii şi cînii,
Numai aşa mi s-ar duce cumplitul amar de pe suflet.
M-a sărăcit de-o mulţime de fii, şi tot unul şi unul,
Pe-unii-i ucise, pe alţii-i vîndu în ostroave departe.
Iată, şi-acuma pe doi, pe Licaon şi pe Polidoros,
Fii-mi născuţi de crăiasa între femei Laotoe,
Nu-i văd aci între cetele care intrară-n cetate.
Dacă mai vieţuie încă prin tabără, am să-i răscumpăr
De la duşman pe aramă şi aur, căci am cu acasă,
Dete doar fie-si zestre destulă vestitul moş Altes.
Dacă ei însă muriră şi duşi sînt pe lumea cealaltă,
Rău o să fie de mine şi maică-sa, care-i născurăm.
Dar pentru obşte durerea ar fi mai puţină şi răul
Mai trecător, dacă n-ai muri tu-nsăbiat de Ahile.
Vino dar, fiule, vino-n cetate şi mîntuie Troia,
Mîntuie neamul troian, să nu dai cumva lui Ahile
Naltă mărire de arme cu pierderea zilelor tale.
Hai şi te-ndură de mine sărmanul, cît eu mai sînt teafăr,
Nenorocitul, căci altfel ursit e pe al bătrîneţii
Prag în răstrişte să pier, fiind martor în ceasul din urmă
Multelor nenorociri ce cădea-vor pe mine; răpite
Fi-vor copilele mele, copiii răpuşi, pustiite
Casele, pruncii trîntiţi la pămînt fără milă în toiul

Luptei, nurorile-mi duse, smucite de-ahei spre robie.
Dar şi pe mine la urmă fişii înghiţi-mă-vor cînii
Lacomi de carne-nainte la poartă, cînd fi-voi de-o lance
Ori de-o săgeată lovit şi zăcea-voi lipsit de suflare;
Cînii ce-acasă-i hrăneam la mesele mele, străjerii
Porţii, sorbi-vor din sîngele meu şi-ameţiţi dup-accea
S-or tolăni pe la porţi. Unui tînăr îi şade tot bine,
Chiar dacă zace străpuns de suliţă la-ncăierare,
Oricum s-arată, chiar mort, frumos e în toate şi mîndru,
Dar cînd capul cel alb şi barba cea albă şi trupul
Gol al bătrînului mort le fac de batjocură cînii,
Asta e cea mai amară ursit-a sărmanilor oameni."
Astfel grăieşte bătrînul şi smocuri din pletele-i albe
Smulge din capu-i cu mîna, ci tot nu se-nduplecă Hector.
Mama-i se vaiet-asemenea şi lăcrimează; cu-o mînă
Ea se desface la piept şi sînul cu alta-şi-mbie
Şi, podidită de plîns, se milcuie aşa rugătoare:
„Hector copile, cinsteşte acest sîn şi aibi milă de mine,
Dacă vreodată cu sînu-mbiind alinatu-ţi-am păsul,
Fătul meu, adu-ţi aminte şi fugi de vrăşmaşul acela,
Vino-năuntru sub zid şi nu te mai pune cu dînsul.
Vai, blestematul, mă tem că te-omoară şi nu te vom plînge
Eu cu femeia-ţi cea plină de daruri în patu-ţi acasă
Scumpul meu dulce vlăstar, departe de noi, ah departe
Au să te sfîşie cînii pe tine zvîrlit la corăbii."
Astfel ei plîng amîndoi, cuvîntează şi-şi cheamă feciorul
Şi se tot roagă de el, dar nu se înduplecă Hector,
Ci mi-l adastă pe-Ahile cînd vine spre el uriaşul.
Cum un balaur pe munţi, îndopat de otravă, pîndeşte
Din văgăună pe-un om şi prins de cumplită mînie
Cată la el fioros şi se tot zvîrcoleşte prin bortă;
Astfel şi Hector, în furia-i nepotolită, l-adastă

71–76 Fragmentul a inspirat poetului liric Tyrtaios o meditaţie gravă asupra condiţiei umane supuse, în orişice prag de vîrstă, morţii (vezi *Elegia I*, 17—28, în *Antologie lirică greacă*. Bucureşti, 1970, p. 20).

După ce-şi razimă scutul de turnul ieşit de la poartă.
Geme din pieptu-i atunci şi cugetă-n sinea-i bărbată:
„Vai mie, dacă mă furiş pe poartă şi-oi sta după ziduri,
Cum o să sară întîiul la mine aprins Polidamas
Şi-o să mă mustre, că el sfătui să duc oastea-n cetate
Chiar în pustia astă-noapte, de cînd e Ahile-n picioare.
Nu vrui pe el să-l ascult, mai bine-i dam lui ascultare.
Iată că oastea-mi pierdui din nechibzuinţă şi-acuma
Tare mi-e teamă de-ai noştri, bărbaţi şi femei din cetate,
Poate să zică vreunul din ei, care nu-i de-a mea seamă:
Hector oştirea-şi pierdu bizuindu-se numai pe sine.
Asta va zice, şi-atunci mai bine ar fi una din două:
Ori să dau piept cu Ahile, să stau pînă eu l-oi răpune
Sau înaintea cetăţii să cad cu mărire. Dar dacă
Scutul lăsa-voi pe jos şi coiful asemeni şi lancea
Mi-oi răzima-o de zid şi ieşindu-i apoi înainte
Voi jurui lui Ahile că-i dau pe Elena şi averea-i
Toată ce-aduse-n corăbii adîncate din Argos la Troia
Fratele-mi Paris, de unde veni între noi învrăjbirea,
Şi-oi împăca pe Atrizi şi voi da la ai lor ca adaos
Şi-alte avuţii care s-află la noi în oraş tăinuite,
După ce-oi face ca sfetnicii noştri pe faţă să jure
Toţi, că nimic n-o să cate s-ascundă, ci-n două-mpărţi-vor
Toate comorile noastre ascunse la noi în cetate...
Însă de ce stau pe gînduri şi cuget aceasta zadarnic?
Doamne fereşte de el să m-apropii, că n-o să mă cruţe,
N-o să mă ierte că sînt rugător, ci aşa fără arme,
Ca pe o biată femeie zdrobi-mă-va el fără milă.
Nu se mai poate de-acuma de vorbă să stăm împreună
Şi s-o luăm de la capăt ca fata cînd stă cu flăcăul.
Hai să dăm lupta mai bine amîndoi, să vedem mai în grabă
Căruia tatăl ceresc îi va da biruinţă şi slavă."
Asta cu mintea el ţese aşteptînd. Se apropie-Ahile
Parcă e zeul războiului căruia-i flutură creasta;
El peste umărul drept îşi vîntuie straşnica lance
Şi armătura pe el străfulgeră-n jur ca lumina
Focului, ca răsăritul de soare. Pe Hector îl prinse
Tremurul, cum îl văzu, şi nu îndrăzni să mai steie

Locului; poarta lăsă înapoi şi o rupse la fugă;
Dar, în iuţeală-nerezut, se luă după dînsul Ahile.
Cum pe la munte un şoim, la zbor fără seamăn de iute,
După sfiosul porumb s-avîntă uşor, şi porumbul
Scapă din gheară-i cotind, dar ţiuie şoimul de-aproape,
Zboară mereu după el şi-i gata din zbor să-l înhaţe;
Zboară tot astfel Ahile de-a dreptul asupra-i, iar Hector
Fuge sub zidul troian şi grabnic îl poartă genunchii.
Dînşii alergă sub deal, pe lîngă smochinul sălbatic,
Hojma pe-alături de zid, pe calea bătută de care,
Trec pe la apa cea limpede a două fîntîni curgătoare,
Unde izvoare ţîşnesc de unde purcede Scamandrul.
Şuruie apă-ncropită dintr-unul şi iese de-acolo
Abure-ntocmai ca fumul ce iese cînd focul s-aprinde;
Chiar peste vară celalt e întocmai ca grindina rece
Ori ca omătul pe munte, ba chiar şi ca apa-ngheţată.
Lîngă izvoare sînt puse sub şipote jgheaburi de piatră
Largi şi frumoase, în care spălau frumuseţe de straie
Fetele mîndre din Troia, femeile odinioară
Cît a fost pace şi nu începuse războiul cu aheii.
Trece pe-alăturea Hector fugind şi Ahile gonindu-l,
Şi fugăritu-i viteaz, dar mult mai viteaz gonitorul.
Repede alearg-amîndoi, că învingerea nu e răsplata
Jocului de la-ncurare, o blană de bou ori o viţă,
Ci este vorba de-acum chiar de însăşi viaţa lui Hector.
Cum la întrecere caii cei biruitori pe la jocuri
Repede-nconjură ţinta, cînd jocul e dat întru cinstea
Unui bărbat răposat şi-i mare răsplata, o roabă
Ori un tripodiu; tot astfel ei doi ocoliră de trei ori
Murul cetăţii lui Priam, iar zeii stau martori cu toţii.
Zise-ntre dînşii Părintele zeilor şi-al omenirii:
„Vai mie, ce văd cu ochii? Iubitul meu Hector în jurul
Zidului e fugărit. Ah, bietul, mi-e jale de dînsul,
Care pe-altarul meu arse-o mulţime de buturi de tauri
Şi-n cetăţuie la templu şi-n creştetul muntelui Ida;
Iată-l acum urmărit de Ahile-mprejurul cetăţii.
Hai dar, o zeilor, vă sfătuiţi şi vedeţi dacă-i bine
Noi de primejdie să-l izbăvim. Ori voiţi lui Ahile
Voie să-i dăm să-l ucidă, măcar că viteaz e şi dînsul."
Zise lui Zeus atunci cea cu ochii albaştri, Atena:

„Ce fel ai spus, nouratice, fulgerătorule tată?
Pe-unul născut muritor, de mult osîndit de ursită,
Vrei tu cumva să-l desprinzi din brațele morții amare?
Fă-o, noi, zeii ceilalți, la asta nu-ți dăm învoire."
Fiul lui Cronos răspunse: „Tu, fata mea, fii liniștită,
Nu spun cu totu-nadins, vreau bun să fiu față de tine.
Fă tu așa cum socoți și nu sta pe gînduri o clipă."
Asta el zise, și-ndată, mai tare stîrnită zeița
Se repezi de pe vîrful Olimpului țintă la Troia.
Tot mai departe zorind Ahile da goană lui Hector,
Cum un ogar pe la munte zgornind vreun pui de cerboaică,
De la culcuș, după el dă proașcă pe văi în coclauri,
Chiar dacă urma i-o pierde, cînd puiul se tupilă-n tufe,
Cîncle aleargă mereu și-l adulmecă pînă ce-l prinde;
Tocmai așa lui Ahile nu poate să-i scape nici Hector.
Bietul, de cîte ori a încercat să dea drept înaintea
Porții Dardane, să stea sub temeinicul zid al cetății,
Unde să-l apere cu zburături cei de sus de la tăbii,
Tot de atîtea ori i-a apucat înainte Ahile
Și l-a cîrmit spre cîmpie, luînd-o spre partea cetății.
Cum e în vis cînd un om pe un altul zadarnic alungă,
Nu poate unul să scape și nici celălalt să-l ajungă;
Astfel Ahile nu-i chip să-l apuce, nici Hector să scape.
Cum putea Hector de moarte să fie ferit, dacă Febos
Nu-i sta prielnic alături și nu-i da în oara din urmă
Inimă aprigă-n piept și repeziciune-n picioare?
Semne făcea el din cap, șoimanul Ahile, spre oaste
Și-o-mpiedica să îndrepte săgeata de moarte lui Hector,
Nu cumva altul să aibă mărire-nainte lovindu-l.
Cînd la al patrulea-nconjur sosir-amîndoi la fîntînă,
Cumpăna-i mare de aur întinse cerescul părinte,
Puse în talgere două din sorțile morții amare,
Una fu soarta lui Hector, și a lui Ahile cealaltă,
Și cumpăni el apoi. Pe loc s-aplecă a lui Hector
Soartă și-ajunse în iad; el fu părăsit de Apolon.
Iar la Ahile sosind zeița cu ochii albaștri,
Palas Atena, de-aproape-i vorbi în cuvinte ce zboară:

„Cred că de-acuma, iubite-al lui Zeus, măreţule-Ahile,
Da-vom aheilor de la corăbii noi doi biruinţă
Mare, cu arma strivind pe Hector în veci ahtiatul
După război, că doar nu mai e chip să ne scape din mînă,
Oricît Apolon s-ar zbate şi-ncoace şi-ncolo de milă
S-ar tăvăli rugător la picioarele tatălui Zeus."
Astfel îi zice şi el o ascultă, se bucură-n sine
Şi se opreşte în loc, se sprijină în lancea-i de-aramă.
Lasă pe-Ahile zeiţa şi iese-naintea lui Hector;
Ea după chip, după glasul puternic s-aseamănă-ntocmai
Cu Deifob, şi zice de-aproape viteazului: „Frate,
Prea mi-te-nghesuie-Ahile din urmă sub Troia, ci haidem
Noi împotrivă să-i stăm apărîndu-ne-aicea cu arma."
Hector i-a zis: „Deifob, mai drag îmi erai şi-nainte
Tu decît fraţii ceilalţi de un sînge cu mine, ai lui Priam
Şi ai Hecubei feciori; acuma văd eu că-mi eşti mie
Frate mai bun, că tu iată te bizui să ieşi după mine,
Cum m-ai văzut, cînd ceilalţi stau nepăsători în cetate."
Tot prefăcută, din nou l-agrăi cea cu ochii albaştri:
„Nu ştii tu, frate, ce mult în genunchi se rugară de mine
Tata şi mama şi-ai noştri să nu plec, să stau în cetate
Eu cu ceilalţi, că atîta cutremur pe toţi îi cuprinse.
Dar mi-era jale grozav şi-anevoie puteam să mai sufăr.
Hai dar acum să dăm buzna cu suflet aprins, să ne batem,
Suliţi să nu mai cruţăm, să vedem, va putea să ne-omoare
El pe amîndoi şi să ia-nsîngeratele arme ale noastre
Pradă la vasele lui, ori lancea ta o să-l doboare."
Astfel îi zise şi merse-nainte-amăgindu-l Atena.

[117] Acest vers este urmat, în original, de încă două (vv. 222—223), omise inexplicabil de G. Murnu. Se impune integrarea lor în context, după cum urmează: *Stai tu acuma pe loc, răsuflă, căci eu mă voi duce / Să îl îndemn pentru luptă faţişă de-acuma încolo.*"

Cînd au ajuns mai aproape amîndoi și stau gata de luptă,
Hector a zis: „Peleiene, nu tremur și nu fug de tine
Ca înainte cînd eu ocolit-am cetatea de trei ori
Neîndrăznind să te-aștept, căci iată-mi dă inima mie
Zor împotrivă să-ți stau, să învîng ori să cad în bătaie.
Dar o-nvoială să facem, pe zei să chemăm, că doar ei sînt
Martorii noștri mai buni și mai siguri chezași ai tocmelii.
Nu te voi face de ocară pe tine, de-o fi să-mi dea Zeus
Slavă să birui și capul să-ți pun. Numai armele tale
Am să le prad, o, Ahile, și da-voi aheilor trupul.
Fă și tu astfel cu mine.“ Se-ncruntă și glăsuie Ahile:
„Nu mai vorbi de învoială-ntre noi amîndoi, blestemate.
Cum între oameni și lei nu-i chip legătură să fie,
Nici nu se-mpacă vr'odată cu inima lupii și mieii,
Ci dușmănie pe veci îi desparte pe unii de alții;
Tocmai așa între mine și tine nu-ncape-nfrățire,
Dragoste și legături pînă unul din noi o să cadă
Și-are să-mbuibe cu sînge pe zeul setos de războaie.
Pune-ți dar toată știința de arme. Tu trebuie-acuma
Meșter în lance să fii și ne-nfricoșat la bătaie.
Nu se mai poate să-mi scapi, îndată cu sulița-mi Palas
Te va răzbi și acuma plăti-vei cu ghiotura
Soților mei cei uciși de tine, turbatul, în luptă.“
Zise, și lancea rotind, spre el o zvîrli cu putere;
Hector în față-i privind, ușor se feri, că el iute
Se îndoi spre pămînt și arma zbură pe deasupra
Și se înfipse în țărnă. Dar fără de știrea lui Hector
Palas de jos o răpi și o dete-napoi lui Ahile.
Hector se bucur-atunci și începe-a grăi lui Ahile:
„Nu m-ai atins, Peleiene. Se vede că tu de la Zeus
N-ai știut ziua cînd eu am să mor și zadarnic
Te-ai lăudat. Șiretenie-a fost și palavre din parte-ți

[261] Hexametrul poate fi refăcut prin adăugarea unei unități metrice: *Te va răzbi și acuma plăti-vei cu ghiotura-amarul* etc.
[270] Ca și în versul din nota precedentă, absența unei unități metrice dăunează rostirii versului ca hexametru; el se impune

Numai ca eu să mă tem şi de frică să nu mă pot bate.
N-o să mă-mpungi pe la spate cu lancea, că nu mai dau fuga.
Ba eu spre tine vin ohlu. Deci hai şi străpunge-mi-l pieptul,
Dacă te-ajută vr'un zeu; păzeşte-te însă de-arama
Suliţei mele. Ce bine-ar fi toată să treacă prin tine!
S-ar micşora doar cu mult războiul troienilor, dacă
N-ai mai fi tu, că eşti pacostea lor cea mai mare."
Zise, şi lancea rotind, o repede la el cu putere
Şi pe la mijloc în scut cu ea nimereşte pe-Ahile,
Suliţa-i însă răsaltă departe de scut, şi pe Hector
Ciuda-l aprinde cînd vede că fuse-n deşert lovitura.
El a rămas uluit, căci nu mai avea altă lance,
Pe Deifob cel cu pavăză albă chema cu glas tare,
Arme cerea de la el, dar nu era nimeni aproape
Şi, dumerindu-se-atunci, el astfel în sine se plînse:
„Vai, negreşit că de-acuma la moarte chematu-m-au zeii.
Mi s-a părut că venise pe-aici Deifob să-mi ajute;
El e-năuntru sub zid, amăgitu-m-a Palas Atena.
Moartea cumplită îmi e pînditoare de aproape, e-acolea
Greu de-ocolit. Mai demult plăcutu-i-a asta lui Zeus
Şi lui Apolon. Ei doi mi-au fost pîn-aci cu priinţă
Şi m-au păzit amîndoi, dar azi mi se duce norocul.
Hai dar încalte să nu mor ca omul mişel şi netrebnic,
Să izbîndesc ceva mare, s-ajungă de pomină-n lume."
Dînsul aşa chibzuind, îşi trage din teac-ascuţita
Sabie mare şi grea, atîrnată la şold, se încoardă
Şi dă năvală spre-Ahile ca vulturul 'nalt, zburătorul,
Care din norii cei negri se lasă pe cîmp să înşface
Mielul plăpînd ori sfielnicul iepure; astfel şi Hector
Tabăr-asupra-i şi-şi vîntură sabia cea ascuţită.
Dar se răpede şi-Ahile cu suflet turbat de mînie,
Pieptu-şi acoperă-n faţă cu pavăza cea măiestrită
Şi ameninţă clătind strălucind coif cel cu patru

a fi refăcut astfel: *N-ai ştiut ziua cînd eu am să mor şi zadarnic atuncea* ş.a.m.d.

Falnice tuiuri și-i flutură jur împrejur de pe creste
Coama de aur stufoasă, durată de zeul Hefestos.
Cum scînteiază-n amurg luceafărul seara-ntre stele,
El care-i cea mai frumoasă din stelele cerului, astfel
Luce la capătu-i sulița care-o-nvîrtește cu dreapta.
Moartea lui Hector chitind Peleianul și-n grabă ochindu-i
Trupul frumos unde-i gol și mai potrivit la lovire,
Ci învăscut este el cu mîndrele arme de-aramă
Ce le luase ca pradă, cînd el a ucis pe Patroclu.
Numai pe unde undreaua desparte grumazul de umăr
La junghietură e gol, și-aici e mai grabnică moartea.
Sulițacolo, cînd tabără Hector, Ahile i-o-mplîntă
Și ascuțișul îi iese prin frageda ceafă, nu-i taie
Însă gîtlejul arama ascuțită răzbind, și de-aceea
Poate-ngăima încă Hector, ci-pulbere el se răstoarnă.
Vesel atunci chiuind, se laud-Ahile zicîndu-i:
„Hector, pesemne crezut-ai că dacă omori pe Patroclu,
Ești mîntuit. Mă uitaseși pe mine, că n-am fost aproape,
Nesocotite, dar mai rămăsese-napoi la corăbii
Unul cu mult mai viteaz ca să poată pe el să-l răzbune,
Eu care acum te zdrobii. Pe tine mînca-te-vor jalnic
Pasări și cîni, iar pe el tovarășii au să-l îngroape."
Hector, abia răsuflînd, se roagă de Ahile și-ngaimă:
„Rogu-te eu pe părinți, pe genunchile tale, pe viață,
Nu mă lăsa să fiu cînilor hrană cumva la corăbii
Și ca răsplată primește-o comoară de aramă și aur,
Care-ți va fi îmbiată de acasă, de mama și tata,
Și-napoiază părinților trupul, pe rug să mi-l ardă
Și să-mi îngroape cenușa bărbați și femei din cetate."
Cată sub gene la el și-i zice răstindu-se-Ahile:
„Nu mă ruga pe părinți și nici pe-a mea viață, tu, cîne.
Cum nu sînt fiară eu însumi bucăți să te rup și cu poftă
Carnea ta vie s-o-nghit, să răscumpăr cruzimile tale.
De asta și nimenea n-are să-ți apere tidva de colții
Cînilor, chiar dacă daruri de zeci de ori, ba și mai multe
Mi s-ar aduce pe-aici la cîntar și mi-ar fi juruite
Și-altele, nici dacă însuși părintele-ți Priam cu aur

Trupul tău ar cumpăni ca să-l cumpere, tot nu te-ar plînge
Maică-ta,-n pat așezîndu-te, ca pe copilul ei dulce;
Au să te-nfulice-ntreg doar cînii și corbii pe tine."
Hector în zbuciumul morții atît mai putu să îngaime:
„Felul prea bine-ți cunosc și tot bănuiam că pe tine
N-am să te moi, că tu ești ca fierul de tare la suflet.
Însă ia seama să nu mă răzbune împinși de mînie
Zeii în ziua de plată cînd Paris și Febos Apolon,
Cît ai fi tu de viteaz, te-or întinde la Poarta Scheiană."
Zice și-ndată-l cuprinde pe el întunericul morții;
Sufletu-i din mădulare spre iad își ia zborul bocindu-și
Nenorocirea; pieri doar în floare și-n toiul puterii.
„Mori", zise-Ahile, deși el murise. „Eu moartea primi-voi
Cînd o să vrea Cel-de-sus și zeii ceilalți să mi-o deie."
După cuvintele aceste, smucind de la trupul lui Hector
Lancea, și-o puse deoparte și prinse a prăda de pe dînsul
Armele lui sîngerate. Aheii ceilalți alergară
Și se mirau de făptura și statul măreț al lui Hector.
Cine venea pe la el, îi da cîte un brînci de mînie.
Și-unul la altul de-aproape privind, cuvînta cu mirare:
„Doamne, ce moale și blînd e-acum la atingere Hector,
Și ce cumplit era el cînd venea să dea foc la corăbii!"
Așta grăi fiecare cu arma de ciudă pălindu-l.
După ce-i scoase pe rînd armătura șoimanul Ahile
Merse pe urmă-ntre-ahei și așa cuvîntă tuturora:
„Voi căpetenii și Domni peste oastea din Argos, prieteni,
După ce zeii mi-au dat să dobor pe vrăjmașul acesta,
Care făcu răutate cum n-au făcut toți laolaltă,
Să-mpresurăm și să batem cu armele noastre cetatea.
Dar să vedem mai degrabă ce cugetă încă troienii,
Vor părăsi ei orașul acum după moartea lui Hector
Ori au să stăruie-aici, cu toate că nu mai e dînsul?
Ce stau eu oare vorbindu-vă așa, parcă n-am altă grijă?
Zace la corturi neplîns și neîngropat pîn-acuma
Bietul Patroclu, pe care eu n-o să-l mai uit pînă fi-voi

Viu între vii şi picioarele mele ar putea să mă poarte.
Chiar dacă morţii se uită cu totul pe lumea cealaltă,
Eu şi-ntre morţi de prietenul meu mi-oi aduce aminte.
Hai îns-acuma, feciori, cîntarea de slavă să-ncepem.
Şi să ne-ntoarcem, -napoi şi să ducem în tabără mortul;
Mare ne-a fost biruinţa, ucis-am pe falnicul Hector,
Căruia, ca la un zeu, se rugau în cetate troienii."
Zice şi-ndată-i abate să-l facă de ocară pe Hector;
El amîndouă picioarele lui le străpunge la vine
De la călcîi pînă-n glezne, printr-însele-i trece curele,
Cetluie trupul de car şi-l lasă să-i spînzure capul.
Armele-i mîndre luînd şi suindu-se-n chelna telegii,
Cailor dînsul dă bici; ei repede zboară spre vase.
Colbul învolbură pe tăvălit, iar deoparte şi alta
Pletele-i negre se lasă pe jos şi în ţărnă-i obrazul
Plin de mîndreţe adineauri, dar care, din voia lui Zeus,
Batjocurit de duşmani este-acuma în ţară la dînsul.
Astfel întreg i s-afundă prin pulbere capul. Iar mama-i
Părul începe să-şi smulgă şi-şi leapădă-ncolo marama
Cea sclipitoare şi-n hohote plînge privindu-şi feciorul.
Geme cu jale şi tata-i bătrînul; în juru-i norodul
Plînge şi geme şi el, de umple cetatea cu plînsul.
Mult era vaietul lor, de parcă întreg Ilionul,
Marea cetate pe deal, pierea irosindu-se-n flăcări.
Oastea de-abia îl ţinea pe bătrîn, că el de durere
Nu mai putea; se zbătea să s-arunce pe Poarta Dardană.
Tare de toţi se ruga tăvălindu-se jos pe gunoaie
Şi cuvînta el duios şi pe nume zicea fiecărui:
„Dragii mei, nu mă opriţi; lăsaţi-mă voi fără grijă
Singur să ies din cetate, să merg la ahei spre corăbii,
Vreau să mă rog de păgînul şi nelegiuitul acela,
Poate-o să aibă ruşine de anii mei, poate se-ndură
De bătrîneţele mele. Şi el are tată ca mine,
Craiul Peleu, care viaţa-i dădu şi-l crescu ca să fie
Pacostea noastră, dar mie mai mult decît altora, bietul,
Pentru c-atîţia copii îmi răpuse, toţi tineri în floare,
Tare mi-e jale de toţi, dar nu mi-i aşa ca de Hector;
De-asta şi jalea-i amară curînd mă va duce la groapă.
Doamne, de ce n-a murit săracul în braţele mele?
Am fi putut măcar noi, sărmana lui mamă cu mine,
Pînă la sat împreună să-l tot tînguim şi să-l plîngem."

Asta zicea plîngînd şi-n juru-i oftau orăşenii.
Printre femei începu să se jăluie amar şi Hecuba:
„Vai mie, fătul meu! Biata cum eu aşa greu încercată
Pot vieţui cînd eşti mort? Tu fală-mi erai în cetate
Ziua şi noaptea, fiind tot binele şi ajutorul
Celor din Troia, bărbaţi şi femei, care-adesea pe tine
Ca pe un zeu te primeau, că şi lor le-ai fost mare mîndrie
Cît ai trăit, acum iată-te-n mîna ursitei şi-a morţii."
Asta ea zise plîngînd. Dar încă nimic n-auzise
Buna soţie-a lui Hector, că nimenea nu o vestise
Cum era drept, că afară de poartă-i rămase bărbatul.
Ea la palat înăuntru şedea şi ţesea la o pînză
Roşie, largă-ndoită, cu alesături de tot felul.
Roabele cîrlionţate striga să aşeze în vatră
Pe pirostie o mare căldare să-i fie de baie
Caldă lui Hector îndată ce el se va-ntoarce din luptă.
Biata, ea nici prepunea că departe de scaldă-l ucise
Palas Atena pe Hector cu lancea izbită de-Ahile.
Dar de la turn auzind ţînguit şi bocit, ea începe
Toată să tremure-atunci, îi cade suveica din mînă
Şi cuvîntează la roabele cele frumos pieptănate:
„Haide cu mine voi două să văd oare ce-i? Auzit-am
Ţipătul soacră-mi, inima-mi tremură şi mi se zbate
Gata să-mi sară din piept şi vai, mi-amorţiră genunchii;
Vreo răutate s-apropie acuma de fiii lui Priam,
Doamne, fereşte-mi auzul de-o astfel de ştire! Dar tare
Mi-e să nu-l rupă din oaste la-ntoarcere-Ahile pe Hector,
Cutezător cum e el, şi departe de zid să-l alunge
Singur pe cîmp şi să-i curme pe veci cutezarea nebună,
Izvoditoare de rău, că el nu stă-napoi cu mulţimea,
Ci se răpede-nainte şi nu vrea să ştie de nimeni."
Asta grăi şi ca scoasă din minte dă fuga din casă,
Inima-i zvocote-n piept. Ea merge de şerbe-nsoţită.
Cînd după asta la turn prin gloata de oameni ajunse,
Stete privind pe zid şi-ndată văzu ea de-acolo
Leşu-naintea cetăţii cum tot îl duceau telegarii,
Repede fără de milă-l tîrau spre ahei la corăbii,

Noaptea ca bezna de neagră pe loc îi întunecă ochii
Și ca trăsnită ca cade pe spate și-și pierde simțirea.
Sar răvășite departe ale pletelor mîndre podoabe,
Conciul, apoi un tulpan, legăturile bine-mpletite,
Baltul, zovon care-i dase Afrodita, zeița de aur,
Cînd a luat-o mireasă din casele craiului Vultur,
Hector în schimb aducîndu-i puzderii de daruri de zestre.
Dar la cădere-i pe ea o-mpresoară cumnatele-i multe
Și o ridică-ntre ele pe biata-nlemnită de groază.
Cînd după asta ca prinde răsuflet și-i dezmeticită,
Zice cu hohot de plîns femeilor care-o-nconjoară:
„Hector, ah biata de mine! Amîndoi ne-am născut în aceeași
Zodie, tu te-ai născut la palatul lui Priam în Troia,
Eu sub pădurile muntelui Placos la Teba-n palatul
Craiului Vultur. Sărmanul pe-o nenorocită ca mine
El de copil m-a crescut. Să nu-mi fi dat viața mai bine!
Vai, tu pe lumea cealaltă sub bolta pămîntului negru
Astăzi te duci și pe mine în veșnică jale, pustie,
Văduv-acasă mă lași și încă un prunc ni-i copilul
Care de noi e născut. Nici tu acum, Hector, pe dînsul
N-o să-l ajuți fiind mort, nici dînsul odată pe tine.
Chiar dacă el în război din mîna dușmanilor scapă,
Trudă și zbucium și chin o să-i fie de-a pururea traiul;
Alții lua-i-vor ogorul și au să-l despoaie de-avere.
Cum e orfan un copil, se duc și tovarăși și jocuri;
Merge cu capul plecat și lacrimi îi șiruie-n față.
El la prietenii tatălui umblă cerșind de nevoie,

458–459 Obiectele de podoabă (hom. *tá désmata)* menționate aici cuprind: bentița care, înconjurînd capul, strîngea părul la tîmple și pe frunte, asemenea unei diademe (hom. *ámpyx)*; o rețea de plasă care menținea părul astfel strîns și pieptănat într-o anumită poziție (hom. *kekrýphalos)*; un voal de dimensiuni mai mari, care de obicei cădea pe umeri și cu care se putea acoperi, la nevoie, fața (hom. *krḗdemnon)*. Acești termeni strict tehnici, dintre care doi se întîlnesc doar o singură dată în epopeea homerică în general, au fost echivalați în tălmăcire prin *conci, tulpan* și *balț (zovon)*, ilustrîndu-se, o dată mai mult, efortul de cuprindere a realiilor homerice într-un spațiu comun balcanic, conservator al unor tradiții și inter-relații etnice multimilenare.

Pe-unul îl trage de mantie, pe-altul îl trage de haină.
Poate vreunul milos îi întinde şi lui păhărutul,
Buzele-şi udă cu el, dar bietul nu-şi udă şi cerul
Gurii, pe cînd un copil cu părinţi îl alungă pe dînsul
De la ospăţ, îi dă palme şi-l bruftuie şi-l probozeşte:
«Cară-te! Tatăl tău nu stă la masă cu noi împreună».
Şi-nlăcrimat se întoarce sărmanul la văduva-i mamă,
Biet Astianax! El care-nainte în braţe la tata
Nu se hrănea fără numai din măduvă şi din grăsimea
Cărnii de oi. Dacă somnu-i venea şi-nceta să mai zburde,
El adormea în pătuc fără grijă pe braţele doicii,
Pe aşternutul lui moale, sătul de tot felul de bunuri.
Mult o să sufere acuma de tată lipsit, Astianax,
«Domnul cetăţii», porecla ce-i daser-ai noştri, căci Hector,
Tu le-apărai şi înaltele ziduri şi porţile singur.
Dar la corăbii acum, departe de noi, te vor roade
Viermii roind şi de trupul tău gol săturase-vor cînii,
Biete bărbat, cînd acasă păstrate sînt hainele tale
Gingaşe, dalbe, de mîna femeilor bine ţesute.
Dar eu le-oi strînge pe toate, în foc le-oi zvîrli şi le-oi arde
Nemaifiind de folos, că tu n-ai să le porţi şi pe ţine
Au să te laude-atunci bărbaţi şi femei în cetate."
Asta ea zise plîngînd şi femeile oftau după dînsa.

Numele dat de Hector copilului era *Skamándrios*, în vreme ce *Astýanax*, „domnul cetăţii", reprezenta „porecla" acordată, în semn de cinste, de către troieni fiului conducătorului militar al Troiei. Cf. şi *supra*, 6, 400.

CÎNTUL XXIII

Patroklos îi apare în vis lui Ahile (1—106). Înmormîntarea lui Patroklos (107—254). Jocuri funebre în cinstea eroului (254—878).

Astfel cu toţii plîngeau în cetate. Între aceştea danaii
La Helespontos ajunseră-n tabăra lor şi acolo
Se-mprăştiară, apucînd spre corabia lui fiecare.
Numai Ahile, nevrînd să dea mirmidonilor drumul,
Zise oprindu-şi tovarăşii cei bucuroşi de războaie:
„Soţilor mei preaiubiţi, voi repezi în lupta cu carul,
Noi telegarii acuma să nu-i deshămăm de la care,
Ci mai încoace în carele voastre veniţi ca să plîngem
Şi să jelim pe Patroclu, căci asta-i a morţilor parte.
După ce sufletul ne-om răcori cu jălanic amară,
Caii apoi slobozind, să ne punem la praznic cu toţii."
Zise şi toţi după el începură-mpreună bocitul;
Mortul de trei ori jălind în carele lor ocoliră.
Tetis stătea între ei stîrnindu-le-ndemnul bocirii;
Prundul udau ei cu lacrimi pe mal, îşi udau armătura
Cea de pe ei din părere de rău după Meneţianul,
Groaza duşmanilor. Bocetu-ncepe-ntre dînşii Ahile
După ce-şi pune pe pieptul ortacului mînile crunte:
„Şi în al morţii locaş mi te bucură, scumpe Patrocle,
Iată c-aduc la-mplinire ce cu juruisem; pe Hector,
După ce-ncoa-l adusei, îl dau cînilor crud să-l înghită
Şi o să-njunghi la mormîntu-ţi vlăstare duşmane
Douăsprezece pe-ales şi am să răzbun a ta moarte."
Zise şi iar î-abătu să-i facă necinste lui Hector.

Trupu-i trînti el cu faţa prin pulbere aproape de patul
Unde Patroclu sta mort. Descinseră atunci de pe dînşii
Armele lucii de aramă, apoi sloboziră sirepii
Nechezători şi cu miile se aşezară spre vasul
Domnului lor, că un praznic Ahile găti după voie.
Tauri bălani horcăiau, cu fierul tăiaţi, o grămadă
Şi se zbăteau înjunghiate mulţime de oi şi de capre
Mecăietoare şi vieri o grămadă, colţaţi, de grăsime
Doldora,-ntinşi la frigare erau pîrjoliţi de văpaie.
Astfel în prejmetul mortului sîngele curse pîraie.
Dar căpitanii aheilor s-apropiară de-Ahile
Şi se grăbiră să-l ducă la craiul Atrid Agamemnon,
Însă d-abia îl porniră, că tot mai jălea pe prieten.
Cum ei ajunser-acolo la cort, la Atrid Agamemnon,
Numaidecît porunciră strigacilor crainici să puie
Apă pe foc într-o mare căldare, că poate vor face
Ei pe Ahile în baie să-şi spele măcşala de sînge,
Ci el stătea neclintit, se jura şi zicea împotrivă:
„Nu, nicidecum, şi vă rog pe cel mai puternic, mai mare
Zeu care-i Zeus, păcat e s-apropii de capul meu baia
Pînă nu-l punem pe rug şi nu-l astrucăm pe Patroclu,
Pînă eu chica nu-mi tund, ca aşa, cît am parte de viaţă,
Nenorocire ca asta să nu-mi fie dat să mai sufăr.
Dar ne supunem acum la nevoia ospăţului jalnic;
Mîne pe urmă din zori tu crai Agamemnon, trimite,
Oameni să care la lemne, să facă ce trebuie-n cinstea
Mortului, pentru ca el să coboare în lumea noptie;
Trupul să-i mistuie aprigul foc şi mai iute din faţa
Ochilor noştri să piară, ca oastea să-şi cate de lucru."
Zise şi ei bucuros îi făcură pe voie-auzindu-l.
Grabnic comîndul gătind, fiecare se puse la masă
Şi ospăta din belşug; aveau parte totuna cu toţii.
Dar mai în urmă, cînd foamea şi setea de tot şi-alinară,
Ei la odihnă spre corturi se duseră şi se culcară.
Sta şi Ahile culcat între cetele-i multe pe locul
Gol de corăbii, la marginea mării, pe unde bat valuri
Şi este vuietul mult, şi ofta cu durere din suflet.
Cum aţipi mai tîrziu şi somnul, topindu-i necazul,
Dulce-l cuprinse pe el, că dalbele lui mădulare
Prea-şi obosise gonind după Hector 'naintea cetăţii,

Iată-i s-apropie sufletul, bietul prieten Patroclu,
Însuşi leit după stat, după faţa cu ochii cei mîndri
Şi după glas, după port. La creştet îi stete şi-i zise:
„Dormi şi de mine uitat-ai cu totul, Ahile? Eu nu sînt
Printre cei vii, ci sînt mort şi-i păcat că de mine nu-ţi pasă.
Pune-mă-n groapă curînd, ca aşa să pot trece pe poarta
Iadului. Umbrele morţilor, duscle suflete, acolo
Calea mi-aţin peste rîu şi-ncă nu mă primesc între ele;
De-asta zadarnic mă vîntur la poartă pe lumea cealaltă,
Mîna-ţi întinde-mi s-o strîng. Vai mie, de-acolo, din noapte
Nu mai viu eu înapoi dacă trupul pe rug îmi veţi arde,
N-o să mai stăm împreună noi vii ca prieteni deoparte
Sfat între noi sfătuind, că moarte cumplită pe mine
M-a înghiţit după cum de la naştere-mi fuse osînda.
Dar, o, Ahile, şi ţie, măcar că te-asemeni cu zeii,
Dat e sub zidul cetăţii la Troia să-ţi fie sfîrşitul.
De-asta eu rogu-te, încă şi cer să-mi asculţi rugămintea:
Oasele mele să nu le pui tu osebit de-ale tale,
Ci împreună să fie cum furăm acasă la tine,
Cînd de la noi, din Opunta, d-abia un copil, m-adusese
Tata Menœţiu la voi, după moartea de om ce făcusem;
Ştii că pe-al lui Amfidamas fecior am ucis din prostie,
Dar pe nevrute, fiind supărat după jocul de-arşice.
Bine primindu-mă acasă la el călăreţul Peleus,
M-a îngrijit părinteşte şi ţie m-a dat ca tovarăş.
Fie-nsoţite şi oasele noastre-n ulciorul de aur,
Vasul cu gemene torţi dăruit de-a ta mamă cinstită.“
Dar lui Patroclu îndată-i răspunse şoimanul Ahile:
„Dragul meu, suflete scump, de ce vii la mine şi-aceste
Tu mi le spui şi pe rînd mi le ceri cîte una? Eu toate
Ţi le voi face deplin după cum ţi-i dorinţa şi voia.
Dar mi te-apropie, vino să stăm împreună o clipă
Îmbrăţişaţi amîndoi ostoindu-ne jalea şi plînsul.“

Asta i-a zis și s-a-ntins cu brațele el, ci pe dînsul
Nu-l putu strînge, că sufletul, tocmai ca fumul, sub glie
S-a risipit țîrîind. Uimit dar Ahile se scoală,
Bate din mîni și mirîndu-se, așa între ai lui cuvîntează:
„Doamne, e drept că aieve pe lumea cealaltă mai este
Sufletul, umbra de om, dar neîntrupat e cu totul.
Chiar astă-noapte văzui cum stete la capul meu umbra

[20] Din perspectiva mitologiei homerice, conceptul de *psykhḗ* se raportează la două semnificații fundamentale, antinomice și simultan dependente. Ca dat esențial al vieții, *psykhḗ* reprezintă, propriu-zis, răsuflarea fizică, respirația ca semn manifest al viului, așadar se suprapune noțiunii înseși de „putere a, vieții", „viață"; la acest nivel al conceperii principiului vital, *psykhḗ* era percepută ca o substanță fizică, un suflu material dispărînd, o dată cu moartea, de obicei prin „stavila gurii" (cf., *supra*, 9, 403), dar uneori și printr-o simplă rană (cf., *supra*, 14, 511—512; 16, 484—485). În opoziție cu acest sens esențialmente vital, conceptul de *psykhḗ* a fost raportat simultan la domeniul antagonic al morții; aici, el semnifică puterea înlăturată, despărțită, distrusă a vieții prin moarte, chintesența spirituală a omului, dublarea sa non-corporală, deși păstrînd (cum rezultă din versurile precedente, 65—67) neschimbată forma din viață; această fantasmă e o umbră lipsită de consistență, de nepipăit ca și aerul, o plăsmuire vană (hom. *éidōlon*), ca în v. 103. Cf. *Filosofia greacă pînă la Platon*, vol. I, p. 25. Dihotomia suflet-trup *(psykhḗ-sôma)* se conturează ulterior și începe să se accentueze abia în cursul sec. V—IV î.e.n., devenind, prin concepția ce stă la baza operei lui Platon (cu precădere în dialogurile *Phaidon* și *Phaidros*), o relație antagonică și de subordonare, de unde au izvorît de altfel principalele dogme ale filosofiilor soteriologice și ale teologiilor ulterioare. Cf. Erwin Rohde, *Psyché. Le culte de l'âme chez les grecs et leur croyance à l'immortalité*. Edition française par Auguste Reymond. Paris, 1928, cap. *L'âme dans les poèmes homériques. Culte rendu aux âmes*, pp. 1—55; (vezi, acum, și Erwin Rohde, *Psyché*. Traducere și cuvînt înainte de Mircea Popescu. București, 1985, pp. 15—67); A. Frenkian, *Le monde homérique*, pp. 61—66; 105—109; J. Coman, *L'immortalité chez les Thraco-Gèto-Daces*, în ACIT, vol. III, pp. 254—255; M. Nasta, *Les rites d'immortalité dans la religion de Zalmoxis: syncrétisme et / ou contamination*, în ACIT, vol. III, pp. 345—347. În legătură cu originea conceptului arhaic de „suflet" (la Homer și în civilizațiile sumero-babiloniene), tableta a XII-a, col. a III-a a textului asirian al *Epopeii lui Gilgamesh* oferă un important punct de sprijin, prin comparația acestuia cu o „(ră)suflare": „spiritul lui Enkidu, ca o suflare" (cf. A. Frenkian, *art. cit.*, p. 275, n. 1).

Bietului nostru Patroclu şi cum el cu plîns şi cu gemet
Mult mă ruga cîte toate; la chip era-ntocmai ca dînsul."
Zise şi jale stîrni tuturor şi se tot văietară,
Pînă ce rumene zori îi găsiră jălind pe la trupul
Mortului vrednic de plîns. Din corturi atunci, de oriunde,
Oameni şi muli a trimis Agamemnon Atrid după lemne;
Grijă purta Merione, voinicul ales, vizitiul
Craiului Idomeneu. Ei toţi cu topoare, cu funii
Bine sucite mergeau, şi mulii păşeau înainte
Cale-ndelungă la vale, la deal şi cotiş şi de-a dreptul.
Cum ei pe coastele apoasele plaiuri din Ida sosiră,
Repede-nalţii stejari începură să taie cu-arama
Lung-ascuţită, de zor; trosnind cu putere copacii
Se prăbuşeau, iar aheii îi tot despicau şi de vite
Trunchiuri de lemne legau înapoi năzuind spre cîmpie,
Mulii ţărîna scurmau cu copita prin dese stufişuri.
Şi la sosire lemnarii — buştenii cărau după-ndemnul
Lui Merione, ortacul lui Idomeneus bărbatul,
Şi-i aşezară pe rînd grămadă la mal unde-Ahile
Vru să ridice un mare mormînt lui Patroclu şi sieşi.
După ce-alături făcură-o cogeamite cladă de lemne,
Oastea pe-acolo şezînd pe-ndelete aştepta, iar Ahile
Dete poruncă la toţi mirmidonii cei dimprejuru-i,

În ciuda opiniei lui Frenkian, după care comparaţia între cele două reprezentări ale (pre-) conceptului la Homer şi în eposul sumero-akkadian nu este semnificativă în sensul descoperirii unor elemente comune, considerăm că tocmai în acest scurt fragment al tabletei a XII-a se regăsesc puncte de contact pentru susţinerea ipotezei unei concepţii similare, dar independente, asupra sufletului în reprezentarea primitivă: căci, iniţial, *psykhḗ* reprezenta, în virtutea etimologiei sale, tocmai „suflul", „respiraţia vitală", sens pe care epopeea homerică îl atestă sub forma unor reminiscenţe extrem de vechi. Cf. A. Frenkian, *Le monde homérique*, pp. 63, 81, 86, 106. O mai nouă interpretare a conceptului homeric de *psykhḗ* în raport cu alţi termeni similari utilizaţi *(thymós, noûs, phrénes* etc.) şi, mai ales, din perspectiva receptării şi reconsiderării plurivalente a textului homeric în antichitatea helenică posterioară oferă Félix Buffière, *Les mythes d'Homère et la pensée grecque*. Paris, „Les belles lettres", 1956, cap. *Les trois parties de l'âme. Accords et discordances*, pp. 257—278, în special pp. 257—265 (subcap. *Psychologie d'Homère)*.

Armele-ndată să-şi puie şi caii să-nhame la care.
Ei se sculară de jos şi armele şi le-mbrăcară
Şi se suiră-n telegi războinicii şi mînătorii
Toţi, călărimea-nainte, în urmă un nor de pedeştri,
Mii de bărbaţi, şi-ntre ei Patroclu-i purtat de prieteni
Şi-acoperit i-a fost trupul de smocuri din plete tăiate
Şi presărate de ei. Ahile din urmă, ţiindu-i
Capul, păşeşte obidit, că pe lumea cealaltă-şi petrece
Marele soţ. Şi sosind la locul ales de Ahile,
Mortul ei puseră jos şi un munte de rug înălţară,
Şi-alta, gîndindu-se-atunci, în minte-i veni lui Ahile:
Stînd mai deoparte de stivă îşi tunse el coama bălaie,
Părul crescut înadins ca să fie-nchinat lui Sperheos
Rîul, şi zise cu gemet privind către apele mării:
„Vai, că zadarnic în ruga-i părintele meu, o, Sperheos,
Ţi-a juruit că la-ntorsu-mi acasă la mine în ţară
Pletele-mi ţie am să-nchin şi face-voi jertfa cea mare
Şi înjunghia-voi acolo cincizeci de berbeci la izvoare,
Unde ţi-i sfînta dumbravă şi pururea-ţi fumeg-altarul.
Asta rugarea i-a fost, dar, Doamne, tu n-ai împlinit-o.
Dacă eu nu mă întorc înapoi în iubita mea ţară,
Iată eu pletele-mi dau să le ducă cu el răposatul."
Asta viteazul rostind, în mîinile mortului puse
Pletele sale şi toţi din adînc suspinau de durere
Şi tînguindu-se-acolo s-ar fi pomenit ei cu noaptea.
Dar la Atride s-a dus şi de-aproape i-a zis Peleianul:
„Crai Agamemnon Atride, că tu eşti mai mare şi-alcii
Ţie mai mult se supun, destul cu bocitul şi plînsul.
Armia-mprăştie acum de la rug şi trimite-o să-şi cate
De ospătat, că de mort îngrijit-ne-vom noi, mirmidonii.
El doar ni-i nouă mai scump, numai Domnii cu noi să rămînă."
Zisele lui auzind mai-marele Domn Agamemnon
Iute făcu să se-mprăştie armia pe la corăbii;
Locului steteră ai mortului îngrijitori şi clădiră
Cu lemnăria un rug în pătrat de o sută picioare;
Puseră apoi cu mîhnire în creştetul rugului trupul.
Multe oi grase şi tauri greoi şi cornaci înaintea

Rugului ei jupuiră și bucătăriră. Grăsimea
Jertfelor toate luînd, înveli pe de-a-ntregul Ahile
Mortul într-însa, în juru-i tiesi jupuitele cărnuri
Și răzimă de-a lui raclă mai multe ulcioare cu miere
Și mirodenii, trînti el pripit și cu gemet din suflet
Încă vr'o patru sirepi cu coarde-nălțate și mîndre.
Cînii ce-i stau pe la masă erau numai nouă; dintr-înșii
Doi înjunghiindu-i pe loc i-azvîrli peste rug; pe deasupra
Doispre'ce tineri voinici, feciori de fruntași de la Troia,
El cu arama-i jertfi, cruzime cumplită, și-n urmă
Focul aprinse, ca vajnica-i pară să mistuie totul.
Și dup-aceea cu vaiet zicea și chema pe prieten:
„Chiar și pe lumea cealaltă te bucură, scumpe Patrocle!
Iat-am adus la-mplinire ce eu juruisem'nainte,
Doispre'ce tineri voinici, feciori de fruntași de la Troia,
Focul îi arde-mpreună cu tine pe rug, dar pe Hector
Nu-l dau să-l mistuie focul, pe el o să-l sfîșie cînii."
Astfel Ahile amenință, dar trupul lui Hector dulăii
Nu-l dumicară; îl păzi înadins Afrodita și-l unse
Ziua și noaptea ea însăși cu mir de minune, cu balsam
De trandafiri, ca de pietre cumva scrijelit să nu fie
Cînd va mai fi tăvălit, și aduse din cer pe cîmpie
Febos un nour umbros și acoperi-mprejurimea
Unde sta lețul întins, ca să nu-i mai usuce devreme
Arșița soarelui carnea la vine și la mădulare.
Dar lemnăria cu mortul asupra-i din lips-adierii
Nu se aprinse, și alta în minte-i veni lui Ahile:
Stînd mai departe de rug începu să se roage de două

104–175 Profuziunea sacrificiului funerar în cinstea eroului își descoperă un echivalent doar în riturile funebre vechi indiene și scitice, despre ultimele furnizînd mărturie Herodot, 4, 71—72 (în *ed. cit.*, vol. I, pp. 335—337). Ritualurile funerare scitice s-au perpetuat, o dată cu legendele conexe de tip iranic și indo-european, pînă azi la popoarele caucaziene, în special la osetini. Despre caracterul extrem de vechi al acestor cutume și analogiile posibile în plan comparat indo-european, o analiză detaliată oferă Georges Dumézil, în *Légendes sur les Nartes suivies de cinq notes mythologiques*. Paris, 1930, pp. 158—161; *idem*, în *Romans de Scythie et d'alentour*. Paris, 1978, cap. *La mort et les morts. Rituels funéraires*, pp. 249—261.

Vînturi, Munteanul și Crivățul. Jertfe frumoase
Le jurui și stropind din cupa de aur să vie
El îi ruga și mai iute să ardă mormanul de trupuri,
Stiva de lemne s-aprindă curînd. Auzindu-i rugarea,
Iris, zeiț-aripată, s-a dus să dea de veste la Vînturi.
Ele-mpreună adunate stăteau la ospăț în locașul
Vîntului vîjîitor Munteanul. Venind repezită
Stete pe pragul de piatră zeița. Și cum o văzură
Toți se sculară grăbiți și-ncepură s-o-mbie la masă,
Însă ea nu vru să șadă și zise cuvintele aceste:
„Nu pot să șed, că mă-ntorc înapoi la Ocean în ținutul
Etiopenilor, unde sînt jertfe mărețe-nchinate
Zeilor și-o să iau parte și eu între ei la ospețe.
Roagă-se-Ahile fierbinte de Crivățul și de Munteanul
Cel vuitor ca să vie, și jurnie dalbe prinoase
Focul suflînd să-l aprindeți, să mistuie rugul, pe care
Zace Patroclu jălit de întreaga oștire danac".
Asta vorbi și se duse zeița, iar ei se ridică
C-un vîjîit fioros și din față-le mătură norii.
Iute pe mare sosesc șuierînd, cu suflare de vifor
Undele tot răscolesc, se lasă pe șesul din Troia,
Suflă năvalnic în stivă și vulvuie vajnic văpaia.
Bat cît e noaptea amîndoi și vulvori întețesc împreună
Tot vîjîind. Peste noapte și iutele-Ahile veghează.
Toarnă din cană de aur în cupă cu două mînere
Vin și închină la zei și stropește țărîna și cheamă
Sufletul bietului dus. Și cum un părinte cu vaiet
Plînge, cînd arde-osămintele fiului său, care-i tînăr
Însurățel și murind după dînsul își lasă părinții
Plini de răstriște; tot astfel Ahile jălea pe prieten
Leșul arzîndu-i și-aproape de rug se tîra de durere
Greu suspinînd. În urmă, cînd zarea-și trimite pe lume
Solul luminii, luceafărul, și se revarsă pe mare
Zorile-apoi, atipi atunci focul, se stinse văpaia.
Iute se-ntoarser-acasă grozavele vînturi pe marea

[193] Versul redevine hexametru admițînd adăugarea unei unități metrice în final: *Vînturi, Munteanul și Crivățul. Jertfe frumoase-nlru totul* etc.

Tracică şi clocotind gemeau răscolitele valuri.
Dar ostenit Peleianul se trase deoparte de-arsură
Şi se culcase pe acolo şi dulce-adormise, cînd iată
Oamenii toţi laolaltă se strînser-alături de-Atride
Şi se trezi după larma şi tropotul lor Peleianul,
Care sculîndu-se-atunci aşa începu să-i îndemne:
„Tu, Agamemnon, şi voi celelalte mai mari căpetenii,
Stingeţi acuma jăraticul tot pînă unde se-ntinse
Focul, vin negru turnînd, şi noi să culegem pe urmă
Oasele de la cenuşa iubitului nostru Patroclu
Bine-oscbindu-le; ele doar lesne pot fi cunoscute,
Dînsul era pe la mijlocul rugului, şi pe la margini
Arseră-n lături ceilalţi, de-a valma bărbaţii cu caii.
Oasele apoi, îndoit învelite în prapuri, le punem
Într-o ulcică de aur şi-acolo să stea pîn-n ziua
Cînd răposa-voi şi eu. Să nu-i fie mare mormîntul,
Ci potrivit înălţat. După moartea mea numai, prieteni,
Faceţi-l mare şi-nalt, voi toţi care atunci după mine
Veţi mai trăi la corăbii.“ Şi-ndemnul i-ascultă cu toţii.
Toarnă vin negru şi curmă jăraticul tot pînă unde
El se lăţise şi-un mare morman de cenuşă se lasă
Şi din cenuşă aleg osemintele albe ale celui
Dus, neuitatul tovarăş, le-nfăşură-n prapuri, le-aşază
Într-o ulcică de aur şi adăpostesc pe la corturi
Vasul frumos împînzit. Şi sapă un crug împrejurul
Rugului şi-ntemeiază mormîntul, şi-ndată din ţărnă
Naltă movilă şi pleacă pe urmă-napoi. Iar Ahile
Ţine oştirea pe loc şi-o rînduie-n larg-adunare,
Jocul deschide, din tabără aduce răsplată la jocuri,
Scumpe tripeduri, cazane şi cai şi vîrtoşi în cerbice
Tauri şi fier vineţiu şi femei cu mîndreţe de bete.
Pune în şirul întîi pentru cine se-ncurcă cu caii,
Dalbă răsplată, o şerbă măiastră la lucru de mînă
Celui mai meşter la joc şi-un tripodiu cu toarte, de două
Şi douăzeci de măsuri, iar celui de-al doilea o iapă
Îngreunată şi nedomolită, de ani numai şase.
Celui de-al treilea-i dă o mîndreţe de sculă, căldare
Neîncercată la foc de patru măsuri încăpere;
Celui de-al patrulea-i dă doi talanţi, amîndoi sînt de aur,

Celui de-al cincilea-i dă o tingire cu două mînere
Încă nearsă, şi-n urmă sculîndu-se-aheilor zice:
„Crai Agamemnon, aheilor, voi cei cu mîndre pulpare,
Iată răsplata ce-aşteaptă pe cine se-ncură cu caii.
Dacă întrecerea asta de-acum s-ar fi dat întru cinstea
Altuia, eu negreşit de întîia răsplat-aveam parte.
Caii mei, cum o ştiţi bine, sînt neîntrecuţi în putere,
Fără de moarte sînt ei; Poscidon i-a dat lui Peleus,
Tatălui meu, de la care primitu-i-am eu moştenire.
Dar de la joc eu mă dau la o parte-mpreună cu caii,
Care-şi pierdură pe vrednicul hăţuitor, pe slăvitul
Bunul Patroclu, c-adesceori după ce-n apele albe
El îi scălda, şi ulei curgător le turna peste coame.
De-asta-l jălesc amîndoi în picioare şi-şi lasă atîrnate
Coamele pîn'la pămînt şi stau nemişcaţi de mîhnire.
Dar pregătiţi-vă voi şi ieşiţi înainte cu toţii
Care vă-ncredeţi în cai şi-n tăria telegilor voastre."
Asta vorbi şi se strînseră toţi mînătorii cei repezi.
Cel mai întîi răsări căpitanul de oaste Eumelos
Admetianul, un meşter de nimeni ajuns la strunitul
Cailor. Iar după el se sculă Diomede voinicul,
Roibii şi-i duse la ham, sirepii troieni oc-i luase
De la Encas, cînd Febos odată pe-acesta-l scăpase.
Sare de jos după asta la joc şi Menelau bălanul,
Craiul din viţă de zei, şi-ncepe doi zmei să înhame:
Murga-i a fratelui său Agamemnon şi-al lui pintenogul;
Anhisiad Ehepol în dar mai demult i-o dăduse
Lui Agamemnon, de teamă să nu-l ia cu oastea la Troia,
Vrînd de-avuţia cea dată de zei să se bucure-n tihnă
Dînsul acasă-n oraşul bogat în pămînt, Siciona.
Iapa Menelau înhamă, ca zburdă dorită s-alerge,
Caii făloşi cu păr lins începe a-şi găti şi-Antilohos,
Mîndrul fecior al lui Nestor, bătrînul născut de Neleus,
Mare de suflet în veci. În Pilos născuţi erau caii
Care telcaga-i purtau. Părintele alături îi stete
Şi-l învăţa numai bine, deşi priceput era fiul:
„Fătul meu, tu Antiloh, te iubiră Poscidon şi Zeus
Tînăr cum eşti şi te învăţară-n tot chipul strunitul

Cailor şi-nvăţătură mai bună nu-ţi trebuie alta.
Ţinta să-nconjuri tu ştii de minune, dar ai telegarii
Cei mai nesprinteni la fugă şi mi-e c-ai să dai de păcate.
Caii acestor-aleargă mai iute, dar cei care-i mînă,
Nu sînt cu mult mai isteţi şi îndemînatici ca tine.
Fiule, pune-ţi în sinea ta toată priceperea minţii,
Dacă tu nu vrei să-ţi scape din mînă răsplata izbînzii,
Face cu mintea mai mult decît cu puterea lemnarul,
Pe-ntunecatul noian cu mintea-şi îndreaptă cîrmaciul
Vasul cel iute la mers, cînd este bătut de furtună:
Biruie şi-un mînător de teleagă tot astfel pe altul,
Cine la goană se bizuie numai în cai şi în care,
Şi o ia razna bezmetici rotindu-se-ncoace şi-ncolo,
Caii nu-şi poate struni şi-n bătelişte dînşii bat cîmpii.
Cine-i dibaci însă, chiar dacă hăţuie cai mai nevolnici,
Ţinta de-a pururi ochind, o tot ocoleşte de-aproape
Şi ca-nainte spre ţel cu grijă din hăţuri o-ntinde
Sigur şi fără ocol şi cată la cine-l întrece.
Ţinta-i vădită, ţi-o spun cu cum este şi n-o să te-nşele
Cît e brăţatul de-naltă răsare din brazdă şi este
Lemn de stejar sau de brad ce nu putrezeşte de ploaie.
Albe, de-o parte şi alta, mai stau două pietre proptite
La cotitura de drum: încolo e neted tot cîmpul.
Lemnul e poate un semn ce-arăta un mormînt în vechime
Ori la asemenea-ntreceri fusese-nainte de oameni
Pus ca o ţintă cum el i-aşezat şi acuma de Ahile.
Tu într-acolo răpede-ţi sirepii cu carul aproape,
Însă ia seama, cînd treci, şi în chelna cea bine-mpletită
Pleacă-te-n partea cea stîngă puţin şi asmute,-mboldeşte
Calul din dreapta mereu, slăbeşte-i cu mînile frîul,
Mînă şi-nghesuie atunci cu totul aproape de ţintă
Calul din stînga, să pară că zbuciumul roatei strujite
Stă să se-atingă de semn, dar cată să nu dai de piatră,
Caii să nu ţi-i izbeşti şi carul să-nţănduri, ca astfel
Să-nveseleşti pe ceilalţi, iar tu să rămîi de ruşine.
Fii dar cuminte, iubitul meu fiu, şi păzeşte-te bine.
Una să ştii, dacă cu caii vei trece de ţintă,
Nimenea nu te va prinde din urmă şi nu te va-ntrece,
Chiar dacă s-ar aţinea după tine un zmeu, Arionul,
Calul mînat de Adrast, prăsilă din zei, ori sirepii

Lui Laomedon, acei şoimuleni care-n Troia crescură."
Zise bătrînul aşa şi se dete-napoi să-şi ia locul,
După ce-i spuse feciorului tot ce era mai de seamă.
Şi Merione al cincilea caii-şi găti la cotigă.
Ei se suiră-n telegi şi sorţii apoi aruncară.
Sorţii Ahile-i clăti şi din chivără-ntîiul răsare
Sorţul cu numele lui Antiloh, lui Eumelos îi cade
După feciorul lui Nestor, apoi lui Menelau Atride;
Vin după el Merione şi cel mai din urmă-i Tidide,
Care e neîntrecut de dibaci la mînatul telegii.
Toţi s-aşezară la rînd după cum le fu sorţul. Ahile
Ţint-arăta de departe pe netedul cîmp, unde puse
Ca veghetor pe scutarul părintelui său, pe moş Fenix,
Seamă să ţie de toat-alergarea, să spuie-adevărul.
Toţi mînătorii deodată dau cailor poenet din bice,
Şfichiuie caii plesnind, fac gură şi-i tot ameninţă
Nepregetaţi. Telegarii îndată s-aştern pe cîmpie
Repezi departe de vase. Se-nalţă de jos pe sub pieptul
Cailor praful lăţit ca un vifor de iute, ca norul.
Coamele flutură-n vînt; ba huruie atunci pe cîmpie
Carele, ba în văzduh se tot saltă, ci drept în picioare
Stau mînătorii-n telegi şi inima tot li se bate
Dornică de biruinţă, şi asmută cu ţipete caii
Care tot răpăie-n fugă şi zboară şi-nspulberă cîmpul.
Cînd telegarii ca vîntul în partea din urmă se-ncură
Oblu spre mare-napoi, fiecare-şi arată vîrtutea;
Repede caii se-ncoardă la drum şi dau goană nebună.
Iepele vinteşe atunci Eumelos şi-avîntă-nainte,
Dar după ele Tidide-şi-aţinte armăsarii din Troia,
Nu le slăbeşte prea mult, ci din urmă de scurt le ţine;
Caii se-ndeasă, de parcă stau gata să sară-n teleagă,
Şi cu suflarea în umere late încălzesc pe Eumelos,
Botul aşa ei la fug-amîndoi îşi băgaseră-ntr-însul.
Şi Diomede cu caii l-ar fi întrecut pe Eumelos
Ori s-arăta deopotrivă cu el, dacă Febos Apolon
N-avea mînie pe el şi nu-i zbura biciul din mînă.
Lacrimi din ochi, de necaz, i se scurseră lui Diomede,
Dacă văzu el că iepele alergă mai iute-nainte
Şi că-i slăbiră la fug-armăsarii, lipsindu-le biciul.

Palas Atena ia seama cum renghiul Apolon îi joacă
Lui Diomede Tidid şi grabnic ca merse la dînsul,
Biciul îi dă înapoi şi-i încintă la fug-armăsarii.
După Eumelos aleargă pe urmă pornită zeiţa,
Iepelor hamul le sfarmă, iar ele la dreapta, la stînga
Sar speriate amîndouă şi oiştea cade pe ţărnă
Şi se prăvale din chelnă Eumelos alături de roată.
Şîngeră pielea-i julită la gură, la nas şi la coate,
Şîngeră pe la sprîncene şi fruntea-i jupită, şi plînsul
Îl podideşte pe ochi şi glasu-i vîrtos i se stinge.
Caii pe-alături cotind şi-i asmute Tidid şi departe
Lasă îndărăt pe ceilalţi, că Palas Atena-i îmboldeşte
Caii la drum şi pe el îl ajută să-ncingă mărirea.
După viteazul Tidid mîna roşcovanul Menelau,
Însă din urm-Antiloh silea telegarii lui Nestor:
„Daţi înainte şi voi, v-aşterneţi cu toată iuţeala,
Nu vă dau zor nicidecum să vă-ntreceţi la goană cu caii
Lui Diomede Tidid, căci Palas Atena, ea însăşi
Văd că le dă repejune şi-ajută să biruie dînsul.
Caii mînaţi de Menelau încalte sosiţi-i din urmă
Repede nu vă lăsaţi să vă facă cumva de ruşine
Murga, o iapă fiind, pe voi mai dihai în putere.
Eu de-nainte vă spun şi spusa mea fi-va-mplinită:
N-o să vrea tata să ştie de voi şi pe loc vă omoară,
Dacă veţi fi lăsători şi avea-vom răsplată mai mică.
Hai dar vă daţi dup-Atrid şi să sprinteniţi mai în grabă.
Voi dibăci şi cu una din parte-mi acum, o să caut
Fără de greş să mă furiş pe-alături de el la strîmtoare."
Zise, iar caii de gura stăpînului lor se temură
Şi o bucat-alergară mai iute, cînd iată-nainte-i
Fătul lui Nestor în cale văzu o strîmtoare adîncată,
Unde stătutele ape ale iernii mîncară pămîntul
Şi-l desfundară şi-ntreg îl scobiră de ajunse-o rovină.
Fuga-şi-ncetină acolo Menelau de teama ciocnirii;
Fiul lui Nestor atunci coteşte puţin cu teleaga
Îndu-se-n lături din drum şi apoi năvăleşte-nainte.
Asta pe-Atrid l-înspăimîntă şi-ncepe cu gura la dînsul:
„Nu mai mîna nebuneşte,-Antiloh, mai agale,
opreşte.

Calea e-ngustă; poți trece-nainte la larg mai încolo,
Vezi să nu dăm de bucluc, dacă vii peste mine cu carul."
Astfel îi strigă, dar el dă tot mai vîrtos înainte
Caii cu biciul grăbind, și se face că nici nu-l aude.
Tocmai cît bate un disc aruncat peste umăr de tineri
La încercarea puterii, atît a fugit înainte
Și Antiloh, și-n urmă rămase Menelau cu carul,
Fuga slăbi dinadins el însuși ca nu cumva caii
Să se izbească pe drum și carele să se răstoarne
Și el să cadă prin colb în pripa ce-aveau de-a-se-ntrece.
Craiul Menelau atunci se răsti la feciorul lui Nestor:
„Mai ticălos, Antiloh, nu-i nimenea altul ca tine.
Cară-te, piei! Pe nedrept te țineam de cuminte cu toții
Dar și așa nu iai plata ce vrei, jurămîntul alege."
Astfel îi zice și-ncepe cu strigăte caii să-și mîne:
„Caii mei, nu zăboviți și nu stați pe loc de mîhnire;
Mai înainte ca voi i-or cădea de genunchi și picioare
Caii ce v-au întrecut, că-s doar niște gloabe bătrîne."
Asta grăi, și de teama stăpînului ei alergară
Și mai de zor și ajunseră aproape de roibii lui Nestor.
Stau la priveliște aheii și toți urmăreau alergarea
Cailor, care zburau și colb ridicau pe cîmpie.
Idomeneu mai întîi zări telegarii de unde
Sta singuratic mai sus de ceilalți, pe-o-nălțime.
Strigătul celui dintîi de departe auzi și de-acolo
El cunoscu pe Tidid și-un cal arătos înainte;
Calul întreg era roib, avea însă-n mijlocul frunții
Alb și rotat ca și luna un semn. El sculîndu-se, zise:
„Scumpilor mei căpitani și Domni peste oastea din Argos,
Oare zăresc numai eu? Ori și voi deslușiți telegarii?
Parc-că-s alții acei care acuma ieșiră-nainte
Și mînătorul se pare că-i altul; de-o piedică poate
Deteră iepele care-adineauri erau mai în frunte,
Doar le văzusem atunci cînd trunchiul de lemn ocoliră,
Nu pot acum să le văd, deși eu le caut cu ochii
Peste tot cîmpul troian; ele nu se zăresc nicăirea.
I-o fi scăpat mînătorului frîul la-ncunjurul țintei,
N-o fi putut să le-nfrunte și n-avu noroc la cotire,
Și-o fi căzut el acolo și carul izbit i se sparse,
Iepele apoi, luînd razna, s-ar fi abătut pe cîmpie.

Dar vă sculaţi şi-aruncaţi o privire şi voi, că din parte-mi
Nu sînt de tot dumerit. Mi se pare că este bărbatul
Etolian, căpitanul el însuşi, viteazul Tidide."
Aias Oilidul atunci sări cu ocară la dînsul:
„Idomeneu, oare ce te grăbeşti să ne torni la palavre?
Iată că iepele-n zbor tot vin de pe cîmp, de departe.
Nici cel mai tînăr nu eşti în rîndul argiilor noştri,
Nici nu ţi-s ochii cu mult mai ageri cumva la vedere,
Numai în dodii din gură tot dondăi şi nu se cuvine
Gureş să fii, că sînt oameni pe-aici mai de seamă ca tine."
Îns-al cretanilor Domn zborşindu-se-aşa i-a plătit-o:
„Răutăciosule, veşnic întîiul la sfezi, dar în toate
Cel mai din urmă-ntre-ahei, că eşti inimă acră din fire.
Hai dacă vrei să ne prindem pe-un vas, un triped, o căldare,
Şi să ne judece pe amîndoi Agamemnon, să spuie
Care sînt caii dintîi ca s-o ştii şi să fii păgubaşul."
Zice, şi iutele Aias Oilidul pe loc se ridică
Plin de mînie şi-i gata-a răspunde cu vorbe mai grele.
Ar fi ţinut încă mult cicălirea-ntre ei dacă-ndată
Nu se scula să-i împace luîndu-i cu binele Ahile:
„Aias şi Idomeneu, cu grele cuvinte de-ocară
Nu vă mai batjocuriţi; destul dar, că nu vi se cade.
Voi şi pe altul aţi fi supăraţi, dacă astfel ar face.
Staţi la privelişte-aici şi cu noi urmăriţi alergarea
Cailor; doar în curînd veni-vor încoace ei singuri
Dornici să biruie toţi, şi atunci o să vadă oricine
Care sînt caii din faţă şi care sînt cei mai din urmă."
Zice. Şi-n goană de dînşii s-apropie atunci Diomede,
Caii mereu biciuind peste umăr, încît se tot saltă
Sus amîndoi şi sînt gata mai repede cu alergarea,
Praful ţîşnea de pe cîmp, îl tot împroşca pe Tidide
Şi huruia după cai teleaga-i leită în aur
Şi-n cositor, şi abia-n prăfăria mărunţă făgaşul

[21] Nu apar în tălmăcire două versuri din original (480—481), pe care le-am echivalat după cum urmează: *Caii aceiaşi în frunte sînt, cum erau şi-înainte, / Ai lui Eumelos, şi sus îi mînă din frîu în teleagă.*

Roatele şi-l tipăreau, de zburau pareă voibii la fugă.
Lîng-adunare la mijloc îndată-i epuri şi sudoarea
Tot rîura de pe pieptul şi coamele cailor. Iute
Se azvîrli Diomede din scînteietoarea-i teleagă;
Biciul de jug îşi propti. Stenelos, voinicul tovarăş,
Nu se codi, ci se duse grăbit să-i aducă răsplata.
Dete femeia precum şi tripedul cu torţi să le ducă
Oamenii lui inimoşi, iar el slobozi telegarii.
După Tidide veni al lui Nestor fecior, care numai
Cu vicleuia şi nu cu iuţeala-ntrecu pe Menelau,
Totuşi Menelau ţinea telegarii pe-aproape de dînsul,
Cît de aproape-i de roată un cal care-şi duce stăpînul
Într-o teleagă şi-o-ntinde pe cîmp; cu părul din coadă
Mînzul obezile-atinge şi aproape-i de tot, de rămîne
Prea puţin loc între ei, cînd el bate de-a lungul cîmpia;
Tocmai aşa de puţin a rămas mai în urmă Menelau
Faţă de fiul lui Nestor; măcar că-i trecuse-nainte
El de-o bătaie de disc, doar iute-l ajunse, căci murga
Lui Agamemnon avîntul în goană grozav îşi mărise.
Dacă era cu ceva mai departe s-alerge-mpreună,
El i-apuca înainte şi nu lăsa lucru-ndoielnic.
Soţul lui Idomeneu, Merione, rămîne şi dînsul
Ca de-o bătaie de suliţă după slăvitul Menelau;
Prea-ntîrzielnici i-au fost şi caii cei mîndri la coame,
Prea nedestoinic şi el ca să mîne teleaga la jocuri.
Cel mai în urmă de tot a sosit Eumelos; e-o mînă
Luciul car îşi tîra şi cu alta zorea telegarii.
Cînd îl văzu Peleianul în faţă-i,-i fu milă de dînsul,
Merse şi stete-ntre ahei şi aşa le grăi tuturora:
„Cel mai dibaci mînător sositu-ne-a cel mai în urmă,
Hai să-i dăm totuşi cîştigul al doilea, cum se cuvine
Bietului. Cel mai întîi ca răsplată să-l ia Diomede.“
Asta le zise, şi zisa-i voios o primiră cu toţii.
Iapa era să i-o dea lui Eumelos cu voia mulţimii,
Dar Antiloh a sărit la Ahile cerîndu-i dreptate:
„Tare mă supăr pe tine, o, Ahile, de-ndată ce-i face
Una ca asta, că tu ai să iei de la mine răsplata
Ca s-o dai lui, socotind că de vină-i sînt caii cu carul,
C-au zăbovit, şi nu el, care-i bun. Trebuia să se roage
Însă de zei, că el n-ar fi rămas cel din urmă la fugă.

Dacă de dînsul ai milă și drag este inimii tale,
Ai o mulțime de aur în cort și-aramă destulă.
Ai și oi multe și cai și robite femei o grămadă.
Ia din acestea și dă-i de la tine-o răsplată mai mare
Chiar decît asta de-aici, dacă vrei să te laude-aheii.
Iapa eu n-o dau-napoi; ba pentru a ei stăpînire
Vie oricine pe-aici să-și încerce puterea cu mine."
Astfel îi zise voinicul, zîmbi însă iutele-Ahile
Vesel de vorbele lui, căci drag îi era ca prieten,
De-asta și dînsul așa în cuvinte ce zboară răspunse:
„Dacă tu-mi ceri lui Eumelos să-i dau de la mine de acasă,
Dragul meu, și-altă răsplată, eu și-asta voios o voi face;
Am să-i dau platoșa cea de aramă a lui Asteropeos,
Care-i prădată de mine și-i jur împrejur ferecată
În alburiu cositor, și scumpă ea are să-i fie."
Zise și-ndată porni pe tovarășul Automedonte
Platca s-aducă din cort, și dînsul grăbit o aduse
Și lui Eumelos o dete, iar el o primi cu plăcere.
Dar supărat se sculă între ei și Menelau de ciuda-i
Peste măsură ce-avea pe feciorul lui Nestor; un crainic
Sceptrul îi puse în mînă și-apoi porunci tuturora
Molcom să tacă-n sobor. Și-așa începu el, mărituł:
„Ce mi-ai făcut, Antiloh? Și noi te crezusem cuminte.
M-ai rușinat cu purtarea, opritu-mi-ai caii din fugă
Și-ai repezit înainte pe-ai tăi, căzăturile tale.
Rogu-vă însă pe voi, căpitani și fruntași din Ahaia,
Judecători să ne fiți și să țineți voi cumpănă dreaptă,
Doar ca să nu vă defaime vreodată danaii, să zică:
„Pe Antiloh cu minciuna la joc îl învinse Menelau
Și cu cîștigul s-alese, căci mult mai prejos i-au fost caii
Alergători, însă el întrecea prin putere și vază."
De-asta să-l judec eu însumi, am toată nădejdea că nimeni
Nu va cîrti împotrivă-mi, căci dreaptă-mi va fi judecata.
Vino înceace-Antiloh, și stai înaintea telegii
Și-a telegarilor tăi după datină, ține în mînă

547–548 Episodul este relatat *supra*, 21, 140–204.

Şi mlădiosul tău bici, cu care-ai mînat adineauri,
Pune şi-o mînă pe cai şi jură pe zeul Poseidon
Că stingherindu-mă-n mers tu n-ai vrut să umbli cu şoalda".
Dar lui Menelau răspunse isteţul fecior al lui Nestor:
„Iartă şi n-ai nici o grijă, că eu sînt mai tînăr ca tine,
Doamne Menelau, iar tu eşti mai mare de ani şi mai vrednic.
Ştii cum ia cîmpii adese şi-şi face de cap un om tînăr,
Pentru că e mai pripit şi judecă doar pe deasupra.
Mai păsuieşte şi tu. Răsplata ce nu-am cîştigat-o,
Eu ţi-o voi da bucuros. Şi chiar de la mine de-ai cere
Şi alta mai mare, şi-aceea cu toată plăcerea ţi-aş da-o
Ţie pe loc, o, mărite, decît să fiu inimii tale
Pe totdeauna străin şi faţă de zei cu păcate."
Zise şi iapa luînd, o pradă lui Menelau feciorul
Mărinimosului Nestor. Cum spicele ude de rouă
Se-nviorează-ntr-o holdă ce creşte bogat răsăritră,
S-a-nviorat şi Menelau în sufletu-i de bucurie.
Şi mulţumit după asta grăi în cuvinte ce zboară:
„Iată de-acuma şi eu mă împac, o, voinice, cu tine;
Las supărarea, căci n-ai fost'nainte vreodată zburdalnic,
Nechibzuit, iar acuma te-a scos tinereţea din fire.
Însă ia seama şi nu mai umbla cu momeli altă dată
Faţă de oameni mai mari. C-un altul afară de tine
Lesne eu nu mă-mpăcam, că tu multe-ai păţit şi luptat-al
Mult ca şi bunul tău tată şi fratele tău pentru mine.
De-asta rugarea ţi-ascult şi, deşi e cîştigul meu iapa,
Ţi-o dăruiesc înadins, ca toţi cei de faţă să ştie
Cum că eu nu sînt la inimă rău şi orbit de trufie."
Zice şi lui Nestmon, prietenul lui Antilohos,
Iapa-i încrede s-o ducă, iar el îşi păstrează cazanul.
Şi, ca al patrulea încurcător, Merione primeşte
Plată talanţii de aur. Rămase tingirea cu două
Toarte, cîştigul din urmă, şi-Ahile o dete lui Nestor.
În adunare aducînd-o, stătu el aproape şi-i zise:
„Ia şi tu asta, moş Nestor, odor de-amintire din ziua
Jalnică a-nmormîntării sărmanului nostru Patroclu.
N-ai să-l mai vezi între noi. Îţi dau de pomană răsplata

Asta, căci n-ai să ieși parte la lupta cu pumnii, la trîntă,
N-ai să te-ndeși la răpezul de lance și nici la iuțeala
Mersului n-ai să te-ntreci; bătrînețele grele te-apasă."
Zice și vasu-i dă-n mînă, iar Nestor cu drag îl primește
Și mulțumind lui Ahile, răspunde cu graiuri ce zboară:
„Fătul meu, tot ce din parte-ți mi-ai spus este drept și cu cale,
Nu-mi fac picioarele, slab îmi e trupul, iar brațele mele
Nu se mai mlădie atît de ușor de la umăr la vale.
Hei, de-aș fi fost eu acuma tot june și plin de vîrtute
Ca mai demult, cînd epeii cu jocuri serbau în Buprasiu
Moartea lui Amarinceu și răsplată la joc i-au pus fiii!
N-a fost atuncea ca mine de vrednic în luptă nici unul
Dintre etoli și epei, ba nici între ai noștri din Pilos.
La pumnuire am bătut pe-al lui Enop fecior Clitomede
Și pe Angheu din Plevrona la trîntă, cînd el mă chemase,
Și-am întrecut din picior pe Ificlos, cu toată iuțeala-i,
Iară din lance pe doi, pe Fileus și pe Polidoros;
Numai cu caii-mi trecură pe-alături feciorii lui Actor.
Dînșii, la număr mai tari, din pizmă pe mine-nainte
S-au năpustit, că și prețul pe asta fusese mai mare.
Gemeni voinicii erau; strunea telegarii de hățuri
Unul și zdravăn mîna, iar celalt le da goană cu biciul.
Astfel am fost eu demult. De-acum să s-apuce de astea
Tinerii; cu de nevoie sînt bietul supus bătrîncții;
Dusă e vremea cînd Nestor a fost a vitejilor fală.
Vezi-ți tu însă de lupte cinstindu-ți așa pe prieten.
Darul acesta cu drag îl primesc și mă bucur că veșnic
Cugeți la mine, prietenul tău, și nu uiți vr'odată
Cinstea, de care-ntre-ahei să am parte și eu se cuvine.
Deci mulțumesc, și din plin acest bine plătească-ți-l zeii".
Asta-i vorbi, iar Ahile se duse-ntre gloatele multe,
După ce lauda toată auzi de la Nestor. Pe urmă
Puse cîștiguri la vajnicul joc al izbirii cu pumnul.
Dînsul aduce-n sobor și leagă un mul ca de șase
Ani, răbdurliu, sălbatic, prea de tot greu la-mblînzire;

[620] Versul se impune a fi refăcut ca hexametru: *La pumnuire-am bătut pe Clitomede-Enopianul* ș.a.m.d.

Celui învins îi păstrează o cupă cu gemene toarte.
Scoală-se apoi în picioare şi-aheilor astfel le zice:
„Voi, căpetenii Atrizi, ahei cu frumoase pulpare,
Pentru cîştigul de faţă poftim să se bată cu pumnii
Doi mai voinici bătăuşi. Şi care din doi izbîndi-va
Cu ajutorul lui Febos, de-ndată ce toţi vor cunoaşte-o,
Mulul robaci ca răsplată primind să şi-l ducă la corturi,
Iar luptătorul învins o să capete o cupă-ndoită."
Zice, şi iată colea un gligan de bărbat şi răsare,
Pumnuitor iscusit ca nici-unul, Epeos, răsadul
Lui Panopeu, care mulul înşfacă şi-ncepe să zbiere:
„Haide, poftească oricine vrea cupa să ia ca răsplată.
Nimenea altul nu poate să biruie-n harţa cu pumnii
Şi să mi-l ia acest mul, mă cred doar în asta mai tare.
Nu e destul că sînt eu mai pe jos, dacă-i vorba de arme?
Că întru toate destoinic nu poate să fie nici-unul.
Una ştiu însă şi-o spun apriat şi pe loc o voi face:
Eu pe potrivnic îl rup cu ghiontul şi oasele-i zdrumec.
De-asta să steie pe-aici prietenii lui laolaltă,
Trupul să-i care strivit de pumnii şi braţele mele."
Zise, şi molcom ceilalţi tăcură cu toţii, cînd iată
Singur atunci ca un zeu răsărit Evrial se ridică,
Fiul viteazului Domn, fecior lui Talaos, Mecisteu,
Care la Teb-a mai fost, la serbarea de mort, cînd pierise
Craiul Edip, şi învinse la jocuri pe toţi cadmeenii.

665–666 Aceste versuri au fost îndelung comentate în antichitate, cum ne stau mărturie comentariile criticilor alexandrini şi ale glosografilor. Din fragment rezultă în mod limpede că moartea lui Oedip şi ceremonia înmormîntării au avut loc la Theba şi nu la Colona, în apropierea templului Eumenidelor, aşa cum cunoaştem din celebra tragedie sofocleană, care acreditează o variantă mitologică se pare necunoscută de Homer. În al doilea rînd, după mărturia lui Aristarkhos care combate interpretarea dată de unii glosografi, verbul utilizat pentru desemnarea morţii eroului (hom. *doypéō*) nu semnifică dispariţia naturală obişnuită (ca verbul *thnéskō*, de pildă), ci o moarte violentă, de obicei prin cădere de la (o mare) înălţime; prin urmare, în interpretarea propusă de Aristarkhos, Oedip s-ar fi sinucis aruncîndu-se de pe o stîncă sau, mai puţin probabil, ar fi pierit în război. Admiţînd prima variantă, a sinuciderii, apar totuşi dificil de explicat onorurile cu care au fost serbate ceremoniile funebre. Cf. detalii importante în comen-

Sîrguitor se loi poartă Tidid și din grai întărește
Inima lui Evrial, căci prea mult îi voia biruința.
Vintrele el cu un brîu i le-ncinse și dete pe urmă
Bine-croite curele din piele de taur sălbatic.
După ce-așa bătăușii se-ncing, naintează la mijloc,
Zdravene brațe-și-ntind amîndoi și se dau împotrivă,
Se încleștează și-ncep a pocni loviturile grele,
Groaznic ei crișcă din dinți și curge sudoarea șiroaie
Din mădularele lor. Dar cînd Evrial i s-aține,
Tabăr-asupră-i Epeos și-l pumnuie-n față, iar dînsul
Nu mai stă mult în picioare și trupu-i măreț se răstoarnă,
Cum cîteodată se saltă pe malul ierbos de la mare
Peștele, cînd de Boreu e suflat și-l îngroapă talazul;
Astfel se saltă și cade izbit Evrial. Iar Epeos
Cel oțelit în putere pe brațe de jos îl ridică,
Soții alergă la el și-l cară vîntriș de picioare,
Spînzură capu-i la vale și scuipă el cheaguri de sînge.
După ce-l iau între-ai lor și pe jos leșinat îl așază,
Dînșii mai dau înc-o raită și-aduc din băteliște cupa.
Repede Ahile mai scoate și alte osebite cîștiguri
Pentru al treilea joc, e vorba de-amarnica trîntă.
Dăruie, oricui va învinge un vas încercat de jeratic,
Mare triped, socotit după preț ca de doispre'ce tauri,
Pentru bărbatul învins, la mijloc aduce-o femeie
Meșteră mare la lucru de mînă, în preț ca de patru
Boi prețuită; și-apoi sculîndu-se,-aheilor zice:
„Vie și cei care vor la jocul acesta să-ncerce".
Marele Aias atunci și Ulise mehenghiul se scoală,
Bine se-ncing și păsind în fața-adunării la mijloc
Dînșii cu zdravene brînci se înșfacă brățiș laolaltă.
Tare, de parcă sînt grinzile caselor mari, căpriorii
Care-ncheiați cu temei de-un meșter, înfruntă furtuna,
Ei se înhață de spete, se-ncordă, se trag cu putere,
Spetele strînse trosnesc și sudoarea le curge pîraie,
Li se bășică într-una pe coaste, pe umere pielea
Roșie toată de sînge, dar ei mai dau harță-nainte

tariul erudit al lui A. Pierron, *ed. cit.*, p. 433, precum și P. Mazon, *ed. cit.*, p. 124 (care admite varianta morții în război a lui Oedip).

Dornici să biruie și făuritul triped să cîștige.
Nici pe departe Ulise nu-și poate trînti pe potrivnic
Lesne, nici Aias pe el, căci tare-i de vînă Ulise.
Însă la urmă, cînd prinser-aheii să-și piardă răbdarea
Aias îi zice: „Mărite și mult iscusite Ulise,
Saltă-mă-n sus ori te salt, și fie ce-o fi de la Zeus."
Zice și-l umflă pe sus. Șiret cum e însă Ulise,
Iute din spate-l izbi sub genunchi, și slăbind în putere
Aias atunci se răstoarnă pe spate și asupra-i Ulise
Lat se prăvale pieptiș și lumea se miră privindu-i.
Ceareă-n al doilea rînd să ridice pe Aias Ulise,
Însă abia el din loc îl urnește, nu poate să-l salte,
Piedică-i pune-n genunchi; și unul de altul aproape,
Cad amîndoi la pămînt și praful le-ntină tot trupul.
Sar și-n al treilea rînd ei stau să s-apuce la trîntă,
Dar se ridică de jos și-i împiedică însuși Ahile:
„Nu vă mai puneți din nou și nu vă spetiți cu bătaia,
Voi ați învins amîndoi, luați dar aceeași răsplată
Și depărtați-v-acum ca să vie și alții la luptă."
Asta le zise, iar dînșii voios îi făcură pe voie,
Praful își șterseră apoi de pe ei și-mbrăcară veșmîntul.
Și-alte cîștiguri Ahile mai puse la-ntrecere-n fugă.
Scoase o cană de argint, de șase măsuri încăpere,
Sculă ce n-avea pereche de meșteșugită pe lume.
O-mpodobiseră meșterii mari de podoabe din Sidon,
Fenicienii apoi o purtară pe vînăta mare
Și pe la Schele venind, plocon o făcură lui Toas.
Iar al lui Iason fecior, Euneu, o dădu lui Patroclu
Răscumpărînd pe feciorul iubit al lui Priam Licaon.
Pentru prieten Ahile și-odorul acesta și-l pune
Jos ca răsplată bărbatului cel mai ușor de picioare,
Pentru al doilea pune un bou încălat și puternic
Și-o jumătate talant de aur dă celui din urmă.
Gata cu ele fiind, se scoală și-aheilor zice:
„Vie și cei care vor să încerce la jocul acesta."
Iutele Aias Oiliadul atunci se ridică deodată
Și iscusitul Ulise, apoi Antiloh, al lui Nestor
Fiu, care-ntrece din fuga picioarelor tot tineretul.
Ei se înșiră, și țint-alergării Ahile le-arată.
Drumul se-ntinde departe de semn. Se avîntă-nainte

Sprinten Oilidul întîi. Pornind și Ulise, se ține
Foarte pe-aproape de el. Precum la țesut o femeie
Gingaș încinsă, la stative stînd, cu suveica
Umblă cînd firul în rost își aruncă lucrînd, și suveica
Ține pe-aproape de piept; tot astfel aproape de Aias
Fuge Ulise și-i calcă pe urme-nainte ca praful,
Care-i de el răscolit, să s-aștearnă din nou pe cîmpie.
Repede tot alergînd după el, cu suflarea-l ajunge
Pe după creștet pe Aias. Dau chiot aheii văzîndu-l
Cum năzuiește să-nvingă și-avîntu-i sporesc cu strigarea,
Dar în minuta cînd ei isprăveau alergarea din urmă,
Craiul Ulise în sine-i așa se ruga de Atena:
„Fii priitoare, o, zeiță și vino, ajută-mă-n fugă."
Astfel Ulise se roagă și Palas Atena-l ascultă,
Sprintene-i face deodată picioarele, brațele, trupul.
Iar mai încolo, cînd ei se aruncă s-apuce răsplata,
Aias alunecă împiedicat de zeiță și cade
Peste mormanul de proaspăt gunoi adunat de la boii
Cei mugitori care fură jertfiți lui Patroclu de-Ahile,
Și de gunoiu-i se umple și nasul și gura lui Aias.
Vasul cîștigă și-l ia încercatul, măritul Ulise,
El înainte sosind, și boul îl capătă Aias.
Boul la țară crescut de corn apucîndu-l Oilidul
Scuipă din gură gunoiul și zice aheilor astfel:
„Alei, păcatele mele, că piedică-mi puse zeița,
Care ca mamă-i tot sare și-alături îi stă lui Ulise."
Asta vorbi, iar aheii rîdeau să leșine de dînsul.
Fiul lui Nestor luă după aceea răsplata din urmă
Și-n adunare privind cu zîmbet aheilor zise:
„Vouă v-o spun, o, prieteni, măcar că o știți, că și astăzi
Zeii mai mult îi cinstesc pe oamenii cei mai în vîrstă.
Aias aci bunăoară-i oleacă mai mare ca mine,
Dar mai trecut și din alt neam de oameni e craiul Ulise,
Însă e verde bătrînul, că iat-anevoie la fugă
Pot să se prindă cu dînsul danaii, afară de-Ahile."

[745] Versul, aici un pentametru, poate fi refăcut prin inversarea topicii și adăugarea unei unități metrice: *Gingaș, încinsă, stînd la stative, mereu cu suveica* etc.

Asta el spune spre lauda celui născut de Peleus,
Care, auzindu-l, așa îl întîmpină-ndată din gură:
„Nerăsplătit-,Antiloh, nu-i lauda spusă de tine,
O jumătate talant de aur îți dau pe deasupra."
Zice și-n mînă i-o-ntinde, iar el o primi cu plăcere.
Dar Peleianul aduse și puse la joc după asta
Și-alte cîștiguri, un coif și un scut și o suliță lungă,
Armele lui Sarpedon prădate de însuși Patroclu.
Scoală-se-apoi între ahei și astfel Ahile le zice:
„Doi luptători mai poftim, pe cei mai destoinici din oaste
Care-narmați amîndoi cu arme tăioase de aramă
Pentru răsplata de față să lupte-naintea mulțimii.
Cine pe altul în trupul frumos nimeri-va întîiul
Și-l va pătrunde prin platoșă-n carne și-n sîngele negru,
Are să aibă din parte-mi această podoabă de paloș
Tracic cu ținte de-argint care-a fost al lui Asteropeu.
Și-armele aceste de-aici să le-mpartă amîndoi deopotrivă;
Le mai întindem apoi și-o masă bogată la corturi."
Zice, și scoală-se Aias cel mare Telamonianul,
Și după el se ridică voinicul Tidid Diomede.
După ce ei se-narmează de-o parte și alt-a mulțimii,
Gata de luptă la mijloc pășesc amîndoi și cu ochii
Groaznic așa se privesc, că-ngheață de spaimă danaii.
Cum împotrivă pășind s-apropie unul de altul,
Dînșii dau buzna de trei ori, se-ndeasă de trei ori năvalnici.
Aias atunci pe Tidid în scutul rotat îl împunge,
Nu-l nimerește în carne, că platoșa i-apără trupul,
Dar Diomede tot umblă cu lance ascuțită de-aramă
Peste năprasnicul scut la grumaz să-l împungă pe Aias;
De-asta temîndu-se atunci de viața lui Aias, aheii
Cer să-nceteze bătaia, la fel să le fie răsplata.
Lui Diomede-i mai dăruie-Ahile o sabie mare
Pusă-ntr-o teacă și prinsă de bine-croite curele.
Vine apoi altă răsplată, mai scoate un disc, turnătură
Neprelucrată de fier. Zvîrlit era discu'nainte

[785] Cf., *supra*, 16, 445—487.

De Action deliul, pe el îns-Ahile-l ucise
Şi la corăbii l-aduse cu toate-alc lui rotocoluri.
Scoală-se-apoi Peleianul şi astfel aheilor zice:
„Vie şi cine mai vrea la jocul acesta să-ncerce,
Chiar dacă-şi are departe de tot de cetate, ogorul,
Are cu discul acesta destul la nevoile sale
Vreme mai mult de cinci ani; păstorul la el şi plugarul
Nu va mai merge-n oraş după fier, va avea de la dînsul."
Repede atunci se ridică de jos Polipoite luptaciul
Şi Leonteu după el, ca un zeu de măreţ şi puternic,
Aias Telamonianul şi-n urmă Epeos măritul.
Se înşirară tuspatru. Ia discul în mînă Epeos
Şi învîrtind îl aruncă cu ne-ndemînare şi-aheii
Rîseră toţi. În al doilea rînd Leonteu îl răpede,
Iar în al treilea rînd cu mîna-i cea zdravănă Aias
Discul apucă de jos şi-l zboară cu mult mai departe.
Dar mai în urmă îl ia de pe jos şi-i dă vînt Polipoite.
Cît de departe văcarul pe cîmp îşi-aruncă ciomagul,
Care şi zboară rotiş după vite şi el pe ceilalţi; de mirare
Tocmai cu atîta-i întrece şi el pe ceilalţi; de mirare
Chiuie aheii, iar oamenii lui Polipoite iau discul
Plata stăpînului lor, şi-l duseră-n cort la corăbii.
Pentru arcaşi după asta viteazul mai scoate unelte
Multe de fier brumăriu, un număr de zece topoare,
Şi-altele zece cu două tăişuri, şi-mplîntă pe prundul
Mării departe-un catarg pe care c-o sfoară subţire
De un picior e legat un sfielnic porumb, apoi zice:
„Ţinta săgeţilor fie! Acel care atinge porumbul
Capăt-acum cele zece topoare cu două tăişuri;
Cine-ar lovi numa-n sfoară, dar pasărea n-ar nimeri-o,
El, mai stîngaci ochitor, va primi celelalte topoare."[847]
Repede Teucru fruntaşul în toată vîrtutea-i răsare
Şi după el Merione, soţ bun al lui Idomeneus.
Sorţi îşi aruncă şi-i scutură-n coif de aramă, şi iese
Sorţul lui Teucru întîi. Deci el, juruind lui Apolon

[847] Spre deosebire de Meriones, Teukros nu a făgăduit zeului arcaş o hecatombă, de unde şi lipsa de sprijin în ochire din partea lui Apollon. În conformitate cu textul homeric (v. 863),

Jertfă mărcaţă de miei timpurii, cu tărie deodată
Trage săgeata dar nu dă în pasăre, pentru c-Apolon
Nu i-a priit, ci atinge doar sfoara, de care-i legată
Pasărea de un picior şi o taie cu totul săgeata.
Zboară hulubul spre cer şi sfoara cea ruptă se lasă
Jos la pământ, iar aheii dau strigăte de-nminunare.
Arcul înşfacă de zor Merione din mîna lui Teucru,
Pune săgeata ce-o ţine în mînă de mult, de cînd Teucru
Arcu-ndreptase, şi juruie-ndată lui Febos Apolon
Jertfă mărcaţă de miei timpurii, şi în clipa cînd vede
Sus pe sub nori porumbiţa rotindu-se-n zbor, Merione
Trage din arc, o brodeşte sub aripă tocmai la mijloc
Şi o străpunge de tot; săgeata se-ntoarce şi-n faţa
Lui Merione se-nfige-n pămînt, iar porumbul se lasă
Sus pe catargul corăbiei negre la cioc şi acolo
Guşa-i rămase atîrnată şi-aripele-i fură pleoştite,
Iute viaţa-i se duse, pe urmă departe de acolo
Dînsul căzu şi la asta privea uluită mulţimea.
Dar mai aduse viteazul o suliţă lungă şi-o puse
Jos şi în preţ de un bou o căldare-nflorată-n podoabe,
Încă pe vatră nepusă. Trăgacii mai meşteri în suliţi
Vin să ia parte la joc. Întîiul i-Atrid Agamemnon
Şi după el Merione, ortacul lui Idomeneus.
Iar Pelcianul apoi aşa cuvîntează la dînşii:
„Ştim, Agamemnon Atride, că eşti mai presus de oricare,
Neîntrecut de vînjos şi bun la zvîrlitul de suliţi,
Ia ca răsplată căldarea şi du-ţi-o în cort la corăbii,

tălmăcirea trebuie să redea acest detaliu, prin modificarea variantei lui Murnu: *Sorţul lui Teucru întîi. Dar nepurtînd el lui Apolon* etc.

[865] După acest vers urmează, în original, încă două (882—883), omise de tălmăcitor. Ele pot fi reproduse astfel: *zece topoare cu două tăişuri luă deci Merion, / Iar la corăbii scobite le duse pe cel'lalte Teucru.* Uimitoarea performanţă a lui Merione nu este întîmplător atribuită scutierului regelui cretan Idomeneus. Creta minoică a cunoscut — după cum atestă mărturiile artei sale — o dezvoltare intensă a vînătorii în genere şi, după ipoteza lui P. Faure *(op. cit.*, p. 433), a ochirii cu arcul în special. De altfel, autorii epocii clasice afirmă, după autorul citat, drept „sport naţional" al cretanilor şi întîietate în materie tragerea cu arcul.

675 Lui Merione-i dăm lancea, de vrei; i-o dorință din parte-mi."

Asta el zise, și se învoi Agamemnon. Ahile
Dete voinicului lancea; întinse și el lui Taltibiu,
Crainicul, vasul frumos de minune să-l ducă la corturi.

679 Originea jocurilor atletice — desfășurate aici în împrejurări speciale — este extrem de veche. Întreceri sportive diverse, dintre care unele cu un vădit caracter ritual-inițiatic, datează din epocă minoică, așa cum atestă numeroase relicte arheologice (picturi, fragmente ceramice, desene etc.) descoperite în Creta (cf. P. Faure, *ibid.*, pp. 430—433). După opinia autorului citat, aceste întreceri au fost preluate de către micenieni, iar prin intermediul micenienilor s-au moștenit ca elemente definitorii ale culturii și civilizației grecești. Despre aspectele educative și semnificațiile morale ale practicării întrecerilor gimnice în epoca arhaică, ulterior clasică a cenității, cf. Stela Petecel, *Prefață* la antologia *Antichitatea greco-romană despre sport*. București, 1980, pp. 6—12 (în special, p. 9).

CÎNTUL XXIV

Zeus decide răscumpărarea trupului lui Hector (1—182). Priam condus de Hermes la Ahile (183—461). Ahile și Priam (462—633). Funeraliile lui Hector (634—793).

Luptele gata fiind, se împrăștie oastea și merge
Fiecărecare la cort. Și-n vreme ce toți la corăbii
Cată de cină și somn, el singur Ahile veghează,
Plînge-amintindu-și de dragul prieten și nu-l mai cuprinde
Somnul atotdomnitor. Se suce-ntr-o parte și-ntr-alta,
Cugetă ce inimos și bărbat mai fusese Patroclu,
Bietul, prin cîte trecură-mpreună și cîte necazuri
Mai pătimiră-n război și la trudnice drumuri pe mare.
El și-amintește de toate și varsă șiroaie de lacrimi
Tot zvîrcolindu-se-n pat, se culcă pe spate, pe dungă,
Ba cîteodată pieptiș, la urmă se scoală-n picioare,
Umblă pe mal rătăcind și treapădă pîn'ce acolo
Se pomenește cu zori revărsate pe țărm și pe mare.
Caii cei repezi atunci Ahile și-nhamă și leagă
Leșul lui Hector, începe să-l tragăne-n dosul telegii
Și movilitul mormînt de trei ori așa ocolindu-l,
Stă odihnindu-se-n cort și cu fața prin pulbere lasă
Trupul lui Hector lungit. Avea însă milă de Hector
Zeul Apolon și trupul, chiar mort, îl feri de slutire,
L-acoperi peste tot c-o pavăză mare de aur,
Numai ca nu cumva pielea să-i scrijile la tăvălire.
Astfel Ahile pornit, își da drumul mîniei pe Hector.
Zeii văzură din slavă și prinseră milă de dînsul
Și porunciră pîndețului Hermes să meargă să-l fure.

Asta plăcu tuturor, numai trei împotrivă stătură,
Hera, Poseidon și Palas, din ura cea veche pe Troia
Și pe al lui Priam norod, și asta din vina lui Paris,
Care jignise pe zîne, cînd ele la staul veniră,
Și măguli pe-Afrodita în schimb cu-o amară plăcere.
Zile vr'o douăsprezece se scurseră, cînd la divanul
Zeilor Febos Apolon sculîndu-se, astfel le zise:
„Zeilor, ce pătimași și zăcași mai sînteți! Oare Hector
Nu v-a jertfit oarecînd nici tauri pe-alese, nici capre?
Nu vă-ndurați măcar mort să-l faceți scăpat ca să fie
Dus între-ai săi și să-l vadă soția-i și mama și fiul,
Tată-său Priam și oamenii lor, ca îndată să-i puie
Trupul pe rug și să-i dea răposatului cinstea din urmă,
Ci ajutați pe hainul de-Ahile, bărbat fără lege
Și la simțire-mpietrit. Sălbatic și crud e ca leul
Care-n trufie și-n multa-i putere-nrezut, după hrană
Tabără-n turmele bieților oameni. Tot astfel
Mila din suflet Ahile-și pierdu și-i lipsit de rușine,
Simțul de care legat e tot răul și binele lumii.
Altul își pierde pe unul mai drag, pe un frate de-o mamă
Sau și pe-un fiu și se lasă de plîns și jelire, c-așa e
Dat de la soartă ca omul să-ndure și s-aibă răbdare.
Dar Peleianu-i neom; după moartea lui Hector, îi leagă
Trupul de cai și în jurul mormîntului mi-l tăvălește
Batjocorindu-l, și nu e frumos și nici bine din parte-i.
Ba să ia seama, cît e de viteaz, el să nu ne întarte
Orb de mînie-njosind țărîna cea fără simțire."
Hera brațalba-nciudată pe loc lui Apolon răspunse:
„Tu cel cu arcul de argint, cuvintele tale ar fi drepte,
Numai de-ați pune pe-Ahile pe-o treaptă de cinste cu Hector
Ci muritor a fost Hector și-a supt de la sîn de muiere,
Iar pe Ahile-l născu o zeiță, pe care-am hrănit-o
Și am crescut-o cu însămi, ba chiar i-am ales și bărbatul

[41] Versul se impune a fi refăcut ca hexametru după cum urmează: *Tabără-n turmele bieților oameni. Tot astfel acuma* etc.

Care, cum știi, e Peleu cel iubit de noi toți ca
nici unul,
Parte luarăți cu toții la nuntă, ba fost-ai la masă,
Din alăută zicînd, și tu cel în veci nestatornic
Și înhăitat cu cei răi." Dar Zeus răspunse zeiței:
„Hero, fă bine și nu fi pe zei așa tare pornită.
Drept e că nu sînt aceia de-o teap-amîndoi, dar și
Hector
Drag ne-a fost nouă, mai drag decît oricare altul în
Troia,
Mie încai mi-era scump, că nu m-a lipsit de prinoase
Dragi și altaru-ncărcat îmi era cu tot felul de bunuri
Și de fripturi și de vin, care nouă ne sînt cuvenite.
Totuși eu nu mă-nvoiesc în taină să-i smulgem lui
Hector.
Nu-i chip s-o facem pe-ascuns, Ahile va prinde de veste,
Pentru c-alăturea mama-i veghează și ziua și noaptea.
Meargă mai bine un zeu să poftească pe Tetis la mine;
Vreau să-i dau sfat înțelept, ca Ahile să ia de la Priam
Daruri aduse la cort și să-napoieze pe Hector."
Zise, iar vinteșa Iris dă fuga din cer ca s-o cheme
Și între Samos și Imbros, ostrovul cu stînci prăvălate,
Zîna s-afundă-n noian și clocote marea negrie.
Dînsa se dă în afund întocmai precum se dă plumbul
Undiței care atîrnată de cornul de bou de la țară
Merge și peștii cei lacomi de carnea momelii ucide.
Iris găsi pe sub boltă de peșteri pe Tetis. În juru-i
Zînele mării ședeau adunate. Ea sta între ele
Și-și căina pe slăvitul fecior, fiind moartea-i menită
Tocmai la Troia pe cîmp, departe de scumpa lui țară.
Iris s-apropie-ndată de Tetis și astfel îi zice:
„Scoală-te, Tetis, te cheamă doar Zeus de sus,
știutorul
Nestrămutatelor gînduri." Dar Tetis întreabă pe Iris:
„Ce mă vrea oare în ceru-i puternicul zeu? Mi-e
rușine

[a] Pentru a lămuri înțelesul versului, care vădește intenția lui Zeus de a nu-l răpi pe Hector lui Ahile, socotim necesară modificarea următoare: *Totuși eu nu mă-nvoiesc în taină să-i smulgem pe Hector.*

Tristă să viu între zei, că mare, nespus mi-i amarul.
Totuşi m-oi duce, că nu e zadarnic cuvîntul lui Zeus."
Zise, şi după ce-şi puse ea fala zeiţelor, vălul
Lung şi cernit ca nici unul, plecă după Iris, iar valul
Se-nlătură, de ieşiră pe mal şi, zburînd amîndouă,
Iute sosiră-n Olimp la zeul cel mare. În juru-i
Stau fericiţii şi pururii zei împreună cu toţii.
Tetis şezu lîngă el şi Atena se trase deoparte,
Hera-i întinse în mînă o cupă frumoasă de aur
Şi căuta cu tot felul de vorbe s-o mîngîie. Tetis
Dete potirul golit, iar fiul lui Cronos îi zise:
„Văd c-ai venit pe Olimp, o, Tetis, măcar că eşti tristă,
Ştiu doar şi eu că pe tine te-apasă durere nespusă,
Totuşi eu n-am încotro şi ţi-oi spune de ce eşti poftită.
Sfadă-i acuma-ntre zei. Ei nu se unesc de vr'o nouă
Zile, şi cearta e pentru Ahile şi trupul lui Hector.
Dînşii voiau să trimitem pe Hermes pîndeţul să fure
Mortul, dar eu lui Ahile doresc să-i adaug măreaţa,
Vrînd să mă bucur de cinstea şi dragostea ta mai departe.
Du-te la tabără cît mai curînd şi-ţi astîmpără fiul,
Spune-i că zeii au ciudă pe el, şi mai mult decît alţii
Eu sînt pe el supărat că în furia lui mai opreşte
Trupul lui Hector pe cîmp la corăbii şi nu vrea să-l deie.
Dar să se teamă de mine, mai repede să-l napoieze.
Eu voi trimite pe Iris să spuie măritului Priam
După răscumpărul fiului său să se ducă la corturi,
Daruri să dea lui Ahile, ca el să-l îmbune pe dînsul."
Astfel orînduie Zeus, şi ne-mpotrivindu-se Tetis
Cea cu picioare-argintii, de sus din Olimp se răpede,
Vine la cortul feciorului ei şi acolo-l găseşte
Încă din greu suspinînd, iar soţii alături de dînsul
Trebăluiau pregătindu-i în cort prînzişorul cu carnea
De la un mare berbece, pe care-l tăiaseră dînşii.
Şi-apropiindu-se atunci de Ahile cinstita lui mamă
Şi netezindu-l, aşa începu a-i vorbi părinteşte:
„Dragul meu fiu, pînă cînd cu vaietul şi cu oftatul
Ai să te mistui tînjind şi n-o să mai guşti din bucate,

Nici ai să dormi? Că pe lîngă odihnă și dragostea-i bună,
Nu vei trăi doar, copilul meu, vreme-ndelungă. De-aproape
Moartea te paște de-acum și-a soartei neînvinsă putere.
Ia însă grabnic aminte o veste ce-aduc de la Zeus:
Dînsul îmi spuse că zeii au ciudă pe tine și înșuși
Mai decît zeii ceilalți, că tu astfel, orbit de mînie,
Trupul lui Hector îl ții la corăbii și nu-l dai acasă.
Las' să-l răscumpere-ai lui și ia cuvenitele daruri."
Iar Peleianul așa învoindu-se, mamei răspunse:
„Fie cum zici. De la mine să-l ia cine plată mi-aduce,
Dacă-i porunca cu tot înadinsul din partea lui Zeus."
Asta în cere de corăbii ziceau amîndoi între dînșii
Multe de toate. Trimite atunci Zeus pe a lui vestitoare:
„Lasă, tu Iris, Olimpul și repede du-te la vale
Pînă la Troia și-acolo-n cetate dă veste lui Priam,
Drumul să ia spre corăbii, de vrea să-și răscumpere fiul
Și să-l împace pe-Ahile aducîndu-i o sumă de daruri,
Singur să meargă, să nu-l însoțească din Troia nici unul.
Numai un crainic să-i fie tovarăș, un om mai în vîrstă,
Care să-i hățuie mulii și bine-nrotata-i căruță
Și să-i aducă pe fiul său mort înapoi în cetate.
N-are să-i pese de moarte, să n-aibă de asta vreo teamă,
Călăuzit va fi el de un zeu, de feciorul meu Hermes
Pînă ce, așa însoțit, o s-ajungă pe-aproape de-Ahile.
Dus el o dată fiind în cortu-i, nici însuși Ahile
N-o să-l omoare, nici altuia dintre ai lui să-l atingă
Nu-i va da voie, căci nu e nebun ori nerod ori un proclet,
Ba o să-l cruțe mai mult, ca pe unul venit spre rugare."
Zice, iar vinteșa Iris purcede din cer, se coboară
Pînă la Priam și-ntîmpin-acolo doar bocet și vaier.

Stau cu părintele lor în ograda palatului fiii
Şi-udă cu lacrimi veşmintele lor. Între dînşii moş Priam
Şade-nvelit pe de-a-ntregul în mantie. Capul, grumazul
Craiului pline sînt încă de pulbrea şi de ţărîna
Care, pe jos tăvălindu-se, şi le-aruncase el singur.
Fetele lui şi nurorile-i stau şi se vaietă-n casă
Toate cu jale amintindu-şi de mulţii voinici, de bărbaţii
Care zăceau fără viaţă răpuşi de ahei pe cîmpie.
Iris s-apropie-ndată de Priam şi-ncet la ureche
Vestea începe a-i şopti, iară el se cutremură-n faţă-i:
„Dardaniene, rămîi liniştit şi să n-ai nici o teamă,
Nu vin aici ca duşman la tine, n-am cugete rele,
Vin numai binevoind. Eu sînt vestitoarea lui Zeus.
El de departe, în marea lui milă şi grijă de tine,
Te sfătuieşte să mergi pe fiul tău drag să răscumperi
Şi să-l împaci pe-Ahile aducîndu-i o sumă de daruri.
Singur să fii şi să nu te-nsoţească din Troia nici-unul,
Numai un crainic să-ţi fie tovarăş, un om mai în vîrstă,
Care să hăţuie mulii şi bine-nrotata căruţă
Şi să-ţi aducă pe fiul tău mort înapoi în cetate.
Ţie de loc să nu-ţi pese de moarte şi nici să te sperii,
Doar vei avea călăuză pe Hermes, odrasla lui Zeus,
Pînă ce, aşa însoţit, vei ajunge pe-aproape de-Ahile.
Cum o să fii tu o dată în cortu-i, pe tine nici dînsul
N-o să te-omoare, nici altuia dintre ai lui să te-atingă
N-o să-i dea voie, căci nu e nebun ori nerod ori un proclet,
Ş-o să te cruţe mai mult ca pe unul venit spre rugare."
Asta-i cuvîntă şi piere deodată din faţă-i zeiţa.
Priam dă fiilor zor să înhame doi muli la căruţa-i
Bine-nrotată şi-un coş împletit pe deasupra să lege.
Dînsul apoi se coboară-ntr-o-naltă cămară boltită,
Toată din scînduri de chedru, bucşită de dalbe odoare,
Şi pe crăiasa Hecuba o cheamă la el ca s-o-ntrebe:

„Biată nevastă, să-ţi spun. Un glas mi-a venit de la Zeus
Drumul să iau spre corăbii, de vreau să răscumpăr pe Hector
Şi să-l împac pe Ahile aducîndu-i o sumă de daruri.
Rogu-te totuşi să-mi spui: Ce crezi tu de una ca asta?
Inima-mi peste măsură mă trage să merg la corăbii."
Asta-i vorbi şi femeia dînd ţipăt de groază-i răspunse:
„Vai mie, unde-i a ta-nţelepciune, cu care în lume
Peste hotare şi-n ţară-nainte vestit te făcuseşi?
Cum îţi mai trece prin minte tu singur să pleci la corăbii
Şi să dai ochi c-un duşman care odată-ţi răpuse
Fii aşa mulţi şi viteji? Eşti tare la suflet ca fierul.
Cum te-ar vedea el în faţă şi pune-va mîna pe tine,
Fiară cum este de crud şi păgîn, o să tabere asupra-ţi
Fără cruţare şi milă. De aceea să stăm noi acasă
Şi să-l jălim de departe pe Hector. Aşa i-a fost scrisa
De la-nceput, de cînd eu îl născui, după torsul ursitei,
Cînilor hrană s-ajungă, departe de tata-i şi mama,
Lîng-acea bală de om, din care muşcare-aş cu dinţii
Inima-i neagră s-o-nghit, să pot să-mi răzbun pe sărmanul
Hector al meu, care n-a fost mişel, ci de-a pururi în frunte a
Neamului sta ca un turn şi tot apăra pe bărbaţii
Şi pe femeile noastre şi nu se da-n lături de frică."
Se-mpotrivi însă Priam şi astfel Hecubei răspunse:
„Vreau să mă duc negreşit. Deci nu mă opri şi ca buha
Nu mai cobi în odaie de-a surda, că n-ai să mă clatini.
Dacă îndemnul venea de la un muritor de pe lume,
Fie chiar un ghicitor sau un zodier sau un preot,
Nu-i dam crezare, c-am fi socotit că puteau să se-nşele;
Dar eu în faţă pe zeu l-am văzut şi auzitu-i-am glasul,
De-asta şi-ndată voi merge, că zisele-i nu sînt deşerte.
Dacă sortit mi-i să mor prin tabăr-aheilor, iată,
Viaţa mi-o dau bucuros, în clipă strivească-m-Ahile,
Cînd mi-oi cuprinde feciorul şi m-oi sătura de bocire."
Zice, la sipete merge, deschide capacele dalbe,

Scoate din ele vr'o douăspezece velinţe frumoase,
Douăsprezece aşternuturi şi-atîtea covoare de paturi,
Mantii şi haine de pus dedesubt cîte douăsprezece.
Aur apoi cîntărind de zece talanţi mai ridică,
Patru lighene mai ia şi-o pereche de lucii tripeduri
Ş-un giuvaer de pahar, o minune ce-i deteră tracii,
Cînd pe la dînşii fusese ca sol; nici odorul acela
Nu şi-l mai cruţă bătrînul oprindu-l în casă, c-atîta
Vrea să-şi răscumpere fiul. Apoi începu el s-alunge
Oamenii strînşi în pridvor şi-i tot ocăra cu mînie:
„Voi păcătoşi şi nemernici, căraţi-vă! N-aveţi acasă
Jale şi voi, de veniţi să-mi aduceţi necaz? Oare credeţi
C-ar fi nimica durerea-mi cea dată de zei, că pierdut mi-i
Cel mai de frunte fecior? Dar şi voi în curînd veţi simţi-o
Pierderea lui, că de-acuma, cînd mort este el, o să fie
Mult mai uşor să vă secere la bătălie duşmanii.
Eu însă-aş vrea să mă mistui pe lumea cealaltă, să nu-mi văd
Troia cu ochii cumva năruită de tot şi pustie."
Zise gonind cu toiagul pe oameni. Pe poartă ieşiră
Toţi alungaţi de bătrînul grăbit, care-apoi făcea gură;
Tot îşi mustra pe feciori, pe Helen, pe-Agaton, pe Paris,
Pe Antifon şi Pamon, pe Diont şi pe Hipotoos,
Pe Deifob, pe voinicul Polites. Acestora nouă
El le da zor şi aşa se răstea cu glas tare la dînşii:
„Haide, mişcaţi-vă, fii moleşiţi şi netrebnici. Mai bine
Moartea pe voi vă cosea la corăbii în locul lui Hector.
Vai mie, nenorocitul! Avut-am în Troia feciorii
Cei mai viteji, dar nici unul din ei nu-mi trăieşte; nici Mestor
Cel deopotrivă c-un zeu, nici meşteru-n lupta din care,
Bietul Troilos, nici Hector, un zeu între oameni, viteazul
Care părea tuturora că nu-i fiu de om, ci al unui
Nemuritor. Au pierit în război şi-mi rămase doar pleava,
Toţi mincinoşii, mişeii, viţejii la horă şi jocuri,

Hoţii de capre şi micii ai supuşilor noştri din ţară.
Hai, vă urniţi mai degrabă şi faceţi-mi gata căruţa
Şi încărcaţi-o cu toată povara de-aiei, că vreau iute
Drumul s-apuc.“ Şi temîndu-se dînşii de-a tatălui gură,
Scoaser-afară din grajd căruţa frumos întocmită,
Nouă de tot, sclipitoare, şi coşul legară de chelnă.
De la perete din cui după asta desprinseră jugul
Mulilor, lemn de cimşir cu un bumb, cu inele deasupra,
Iute-l cărară din grajd cu pielea cea lungă de nouă
Coţi şi la capătul oiştei bine-strujite pe urmă
Ei l-aşezară frumos, la cui îi trecură belciugul
Şi pe de lături la bumb de trei ori curceaua legară
Şi-o înnodară la capăt şi o-ntoarser-apoi la ţuguiul
Oiştei. Luînd după asta din casă mulţimea de daruri
Pentru răscumpăr, le-aduseră-ndată şi le-ngrămădiră
Toate-n căruţă,-nhămară şi mulii cei tari de copită,
Harnici să tragă la drum, un dar fără preţ, care fuse
Dat de prietenii mizi lui Priam cîndva. Înhămară
Şi telegarii ce-n ieslele lui lustruite bătrînul
Însuşi cu mîna-i hrănea. Şi pe cînd la palat în ogradă
Priam şi crainicul, oameni cu minte, căutau de gătitul
Carelor, iată s-apropie îndurerată Hecuba
Şi cu o cupă de aur în mînă îmbie pe soţul ei Priam
Paos de vin să închine lui Zeus naintea plecării.
Stete în faţa telegii, apoi începu să-l îndemne:
„Ia şi închină lui Zeus, te roagă de el să te-ajute
De la duşmani să ne vii înapoi, dacă vrei la corăbii
Numaidecît să te duci, măcar că eu sînt împotrivă.
Nu-ntîrzia să te rogi de Părintele nostru din nouri,
Care de sus, de pe Ida, ne străjuie-ntreagă cetatea.
Cere un semn de la el, să facă pe cea mai iubită
Şi mai puternic-a lui zburătoare să-ţi iasă pe dreapta,
Singur cu ochii s-o vezi şi aşa, bizuindu-te-n zboru-l,
Mai cu nădejde prin oastea duşmană să mergi la corăbii.
Dacă se-ntîmplă ca piaza cea bună să nu ţi-o trimită
Cel care tună-n văzduh, te povăţuiesc cu-nadinsul,
Oricît de mult ţi-ar fi dorul, să nu pleci cumva la corăbii.“

[277] Eliminarea unei unităţi metrice superflue restabileşte forma obişnuită de hexametru a versului: *Şi cu o cupă de aur în mînă îmbie pe Priam* etc.

Zise bătrînul aşa la îndemnul acestʼal crăieseĭ:
„Am să te-ascult bucuros şi ţi-oi face pe plac, o, femeie;
Bine-i cu braţele-ntinse să ceri îndurarea lui Zeus.“
Asta bătrînul rostind, porunci unei roabe s-aducă
Apă curată să-i toarne pe mîni. Iar femeia şi vine
Apă-aducînd, un ulcior şi în mîna cealaltă ligheanul.
După ce craiul se spală, ia cupa din mîna soţiei;
Stînd dup-aceea-n ogradă, la mijloc, începe să-nchine
Vin şi, cu ochii spre cer, îşi îndreaptă rugarea şi zice:
„Zeus părinte, prea-nalte, slăvite stăpîn de pe Ida,
Fă să mă-ntîmpine Ahile cu prietenie şi milă.
Scoate-mi în cale semn bun de la pasărea cea mai iubită
Şi mai puternic-a ta zburătoare, să-mi iasă pe dreapta.
Însumi cu ochii s-o văd şi aşa, bizuindu-mă-n piază
Mai cu nădejde prin oastea duşmană să merg la corăbii.“
Asta grăi rugător. Auzindu-l, Atotînţeleptul
Piază mai bună din toate-i trimite degrabă, un vultur
Negru la pene, prădalnic, acel care-i zice tărcatul.
Cît se deschide la uşa cămării înalte din casă
Unui bogat o pereche de bine-ncheiate canaturi,
Tot aşa late se-ntind şi-ale pasării aripi cînd zboară
Peste cetate din dreapta. Ei, cum îl văzură, deodată
Se-nveseliră cu toţii şi-n inimă se-nviorară.
Iute bătrînul se urcă în neteda chelnă şi mînă
Caii pe poarta din curte sub tinda cea răsunătoare.
Carul cu roate-mpătrite îl trag înainte jugarii
Cei îndemnaţi de mintosul Ideos, iar caii din urmă
Vin, îi zoreşte bătrînul cu biciul în mînă, de-alergă
Fuga de-a lungul cetăţii. Ai lui cei de-acasă-l urmează
Toţi şi cu bocete-l plîng parcă dînsul ar merge la moarte.
Cînd se coboară de sus din cetate şi-ajung pe cîmpie,
Drumul apucă-napoi şi în Troia se-ntorc ai lui Priam
Gineri şi fii. Iar pe ei amîndoi, cînd pe şes se iviră,
Zeus cu ochii cei ageri de sus îi văzu şi-l cuprinse
Mila de bietul bătrîn şi îndată grăi către Hermes:
„Fiul meu Hermes, tu care mai mult decît alţii te bucuri

Să însoțești pe un om și ruga i-asculți după voie,
Du-te și fii călăuzul lui Priam spre-ahei la corăbii,
Astfel ca nimenea dintre danai să nu prindă de veste,
Nici să nu-l vadă pe el pînă nu va sosi la Ahile."
Zise. Și ucigătorul lui Argos i-ascultă porunca.
Numaidecît la picioare-și-nnoadă sandale de aur
Mîndre și dumnezeiești, care-l poartă pe apele mării
Și pe uscatul întins fără margini, întocmai ca vîntul.
Ia după asta toiagul, cu care pe oameni i-adoarme
Ori pe-adormiți îi deșteaptă din somn după cum îi e vrerea,
Și cu toiagul în mînă s-avîntă din cer olăcarul.
Repede spre Helespont și la Troia sosește, și-acolo
Merge pe drum ca un tînăr din viță domnească mărită;
Barba-i mijește și-i farmecă-ntreagă făptura-i în floare.
Priam și crainicul, cînd au trecut de mormîntul lui Ilos,
Caii și mulii pe drum își opriră la rîu să-i adape.
Noapte era și-ntuneric atunci pe pămînt se lăsase.
Crainicul tot iscodind cu privirea-i pe-aproape, deodată
Vede pe Hermes și-n tremur de spaimă-i șoptește lui Priam:
„Dardanienc, ia seama. Ne trebuie acum chibzuință.
Uite că vine un om și mă tem că pe loc ne omoară.
Hai să fugim noi călare-napoi, să dăm drumul căruței,
Ori să-i cădem la picioare smeriți, să-l rugăm să ne cruțe."
Zice, și Priam se tulbură, teamă grozavă-l cuprinde.
Se înfioară pe trup și de tot i se moaie genunchii;
Stă buimăcit, dar s-apropie zeul cel darnic în bunuri
Și pe moș Priam de mînă luînd, începu să-l întrebe:
„Taică,-ncotro apucat-ai așa cu catîrii și caii
Noaptea prin bezna pustie, cînd oamenii dorm în odihnă?
Cum nu te temi de ahei, care încă mai fierb de mînie?
Știi că-s aici pe aproape dușmanii și răuvoitorii.
Dacă vreunul din ei ar vedea că duci aste scumpeturi
Pe întuneric așa, oare ce te vei face, sărmane?
Doar un moșneag e tovarășul tău și tu nu mai ești tînăr
Ca să te poți apăra, dac-ai fi încolțit înainte.

Nu-ți fac eu ție vreun rău, ba chiar te-oi lua-n apărare
Față de oricare altul, că tare te-asemeni cu tata."
Zise bătrînul atunci la vorbele-aceste-a lui Hermes:
„Fiule,-ntocmai așa e cum zici, tu ai toată dreptatea.
Dar și pe mine un zeu mă păzește și mîna-mi întinde
Spre-ajutorare, că iată-mi trimise în cale pe-un astfel
De călător cum ești tu, de minune la stat și la față,
Bun și cu minte; noroc de părinții cu astfel de ruladă."
Dar mai adause harnicul zeu, ucigașul lui Argos:
„Drept este, taică, ce-ai spus, că zeii te-ajută pe tine.
Dar lămurește-mă încă, și spune-mi curat adevărul,
Duci undeva la străini departe odoarele aceste
Multe și neprețuite și vrei să le mîntui acolo?
Ori că de acuma de frică începeți voi Troia cu toții
S-o năpustiți, dacă mort e feciorul tău Hector, întîiul
Printre viteji, că el nu se lăsa mai pe jos de ai noștri."
Ast-auzind, începu să-l întrebe bătrînul: „Dar spune-mi,
Dragul meu, cine ești tu și din care părinți și de unde?
Tare de bine ai vorbit de fiul meu și de-a lui moarte."
Craiului zise strădalnicul zeu, ucigașul lui Argos:
„Mă iscodești și mă-ntrebi despre Hector, mărite moș Priam.
Eu l-am văzut, am fost martor adeseori în bătălia
Cea-nălțătoare și-n vremea cînd Hector, ajuns la corăbii,
Tot secera pe ahei sfîșiindu-i cu lancea de-aramă.
Noi cu mirare stăteam de departe privind, căci Ahile
Nu ne lăsa să ne batem, c-avea el mînie pe-Atride.
Eu sînt tovarășul lui, pe mare am venit împreună,
Sînt mirmidon după neam, Polictor îmi este părinte.
El e bogat și-acuma-i cu pletele albe ca tine,
Are vr'o șase feciori, al șaptelea-s eu. Aruncat-am
Sorțul și mie-mi căzu la război să-l urmez pe Ahile.
De la corăbii acuma pe cîmp am ieșit, că de mîne
Au să-mpresoare cetatea din zorile zilei aheii.
Nu mai pot ei să mai steie, că prea sînt grăbiți să se bată,

Nici căpitanii nu-i chip să-i mai ţie în loc la corăbii."
Dar mai întreabă din nou după asta bătrînul pe
Hermes:
„Dacă faci parte din oamenii cei care ascultă
de-Ahile,
Rogu-te, spune-mi atunci şi nu-mi tăinui adevărul:
Oare copilul meu zace cumva la corăbii? Ori trupu-i
Fu cioprîţit de Ahile şi cînilor dat să-l înghită?"
Hermes, al zeilor sol, din nou îi răspunse lui Priam:
„Nu se-nfruptară din el, bătrîne, nici corbii,
nici cînii,
Ci neatins ca-nainte tot zace lungit la Ahile
Lîngă corabie-n cort şi, măcar că sînt douăsprezece
Zile de cînd este mort, el tot nu e putred şi nu-l rod
Viermii aşa cum se-ntîmplă cu cei care cad la războaie.
Drept e că-n jurul mormîntului soţului său Patroclu
L-a tăvălit Peleianul, de cum s-a făcut dimineaţă,
Nu l-a stropşit însă el. Şi tu l-ai vedea cu mirare,
Cum se păstrează el fraged, cu pielea spălată de sînge
Şi nepătată de fel. Închise sînt ranele toate
Cîte avusese, c-a fost ciuruit de-o mulţime de suliţi.
Iată cum zeii cei nemuritori îngrijesc de viteazul
Hector, deşi el e mort, că prea le-a fost drag tuturora."
Asta el zice, iar Priam se bucură şi-i cuvîntează:
„Fătul meu, bine-i cum vezi să dai cuvenitele
daruri
Zeilor. Fiul meu, cît a fost viu, dacă fost-a vr'odată,
N-a dat uitării niciodată acasă la dînsul pe zeii
Cei din Olimp, de aceea nu-l uită nici ei după moarte.
Ia însă darul acesta frumos, o cupă de la mine,
Şi mă fereşte de rău şi petrece-mă cu ajutorul
Zeilor pînă sosi-voi prin tabără-n cort la Ahile."
Harnicul zeu, ucigaşul lui Argos, îi zice lui Priam:
„Mă ispiteşti ca pe unul mai tînăr, dar n-ai să
mă-ndupleci
Darul acesta, să iau de la tine, să trec peste-Ahile.

[422] Acest vers se poate reduce la hexametru prin modificarea topicii utilizate şi eliminarea unei unităţi metrice suplimentare: *Ia tu darul acesta frumos de la mine, o cupă* ş.a.m.d.

Mie mi-e teamă de el şi cugetul prea nu mă lasă
Să-l micşorez ca să nu mi se-ntîmple vr'un rău dup-aceea.
Dar ca tovarăş de drum, şi pîn'la slăvitul meu Argos
Eu te-aş petrece cu drag pe uscat şi pe mare şi nimeni
Nu s-ar atinge de tine, tovarăşul nesocotindu-ţi."
Asta lui Priam grăind, se suie degrabă-n teleagă
Zeul cîştigului, biciul şi frînele repede-apucă
Şi înstrunează la mers mai tare şi mulii şi caii.
Cînd mai pe urmă sosesc pe la zidul şi şanţul ahaic,
Dau de străjeri veghetori care-şi cată de cină, dar zeul
Somn tuturora pe ochi picurînd, îi făcu să adoarmă
Toţi, iar el poarta deschise şi-mpinse zăvoarele porţii,
Duse-năuntru pe Priam şi carul cu scumpele daruri.
Ei-naintară pe urmă şi merser-aproape de cortul
Cel răsărit, care Domnului lor l-au durat mirmidonii,
Scînduri de brad retezînd, şi l-au învelit după aceea
Stuhul stufos secerînd de pe luncă din mlaştini de baltă,
Pari îndesiţi au bătut şi făcut-au aşa împrejurul
Cortului mare ogradă, şi poarta era întărită
Numai c-o grindă de brad ca zăvor. La deschiderea porţii
Sau la închiderea ei trei oameni umblau cu zăvorul,
Numai Ahile-ntre-ahei putea să-l împingă şi singur.
Hermes acolo deschide bătrînului, intră-n ogradă
Şi spre Ahile cu scumpele-i daruri îl duce pe Priam
Şi din teleagă sărind, aşa-i se destăinuie dinsul:
„Află, bătrîne, că eu sînt un zeu fără moarte, sînt Hermes.
Tata de sus mă trimise la tine să-ţi fiu călăuză.
Însă eu trebuie acum să mă-ntorc înapoi. Lui Ahile
Nu voi de loc să m-arăt, că nu se cuvine ca astfel
Zeii cei nemuritori să ţie la oameni pe faţă.
Intră tu singur la el şi-aruncă-te-acum la picioare,
Roagă-l în numele tatălui său şi al mamei, zeiţa,
Şi al iubitului fiu, că poate să-l moi pe Ahile."
Hermes, acestea rostind, pe naltul Olimp se întoarse.

Craiul Priam atunci în pripă din car se coboară
Şi pe Ideos îl lasă s-aştepte în loc şi să ţie
Caii şi mulii de frîu. El merge de-a dreptul în casă
Unde iubitul lui Zeus Ahile şedea, şi-năuntru
El îl găsi pe viteaz. Tovarăşii stau mai departe,
Numai Alchimos războinicul şi Automedonte voinicul
Harnici umblau împrejuru-i. Abia contenise Ahile
Din ospătat şi băut şi încă sta masa gătită;
Marele Priam atunci se furişă-n cort şi de-aproape
Cade-naintea viteazului îngenunchind şi sărută
Ucigătoarele-i mîni, care aşa de mulţi fii i-omorîră.
Cum oarecine cînd cade-n păcate şi făptuie-n ţară
Moarte de om şi, fugind la străini, se strecoară-n căminul
Unui bogat, de se uită cu toţii la el şi se miră;
Astfel se miră şi-Ahile uimit la vederea lui Priam
Cel ca un zeu de-arătos; ba se miră şi soţii şi cată
Unii la alţii. Iar Priam aşa începu să se roage:
„Adu-ţi aminte c-ai tată şi tu, o, slăvitule-Ahile,
Şi e ca mine şi el pe pragul amar de necazuri
Al bătrîneţii, şi poate vrăjmaşii vecini îl împilă,
Şi-l amărăsc şi nu-i nimeni să-l scape de rău şi de jale.
Dînsul încai auzind de departe că tu eşti în viaţă,
Tot se mai bucură-n sine şi trage nădejde să-şi vadă
Fiul iubit de la Troia odată venind. Numai eu sînt
Bietul cu totul de plîns, că-n marea cetate, în Troia,
Mulţi fii aleşi am avut şi nu-mi mai rămase nici unul.
Fost-au la număr cincizeci, cînd aheii la noi năvăliră.
Nouăsprezece din ei îmi erau din o singură mamă,
Iar pe ceilalţi mi-i născuseră alte femei în palate.
Singurul care-a mai fost al oraşului sprijin şi-al nostru,
Tu l-ai ucis mai deunăzi, cînd el se lupta pentru ţară,

[490] Din tălmăcire este omis versul 498 al originalului, pe care încercăm a-l introduce în text sub următoarea formă: *Vajnicul Ares avîntul în luptă multora frînse;* etc.

Scumpul meu Hector! De dragu-i venit-am aici. De la tine
Voi să-l răscumpăr pe el şi-ţi aduc o grămadă de daruri.
Teme-te, Ahile, de zei şi de mine te-ndură amintindu-
C-ai şi tu tată bătrîn. Ba eu sînt mai vrednic de milă
M-am biruit şi făcut-am ce n-a făcut nimeni pe lume,
Mîna ce crud îmi ucise feciorul am dus-o la gură."
Zise, şi-un dor de părinte şi-o jale-i stîrni lui Ahile.
El pe moşneag apucîndu-l de mînă, domol îl împinse
Şi se porniră pe plîns amîndoi. Unu-şi plînge feciorul,
Plînge cu hohote lungi, întins la picioare-naintea
Celuilalt, care iar după tată-său plînge, ba geme
După prieten şi casa răsună de plîns şi de vaier.
După ce-Ahile se satură de tînguit şi suspinuri
Şi de pe piept îşi descarcă povara de dor şi de jale,
Sare din scaun îndată, de mînă ridică pe craiul
Milă fiindu-i de capul cărunt şi de barba cărută
Şi-nduioşat dup-accea lui Priam aşa-i cuvîntează:
„Nenorocite, e drept că multe dureri te răzbiră.
Mare curaj ai avut să vii singur aici la corăbii
Şi să dai ochi cu un om care-o droaie de fii îţi răpuse,
Tineri cu toţii voinici. Eşti tare la suflet ca fierul.
Scoală şi şezi, odihneşte-te-acolo pe scaun, mai bine-i
Să îngropăm în noi înşine-amarul, măcar că ne doare.
Bocetul cel fioros şi plînsul nimic nu ne-ajută;
Asta e soarta ce zeii croiră sărmanilor oameni,
Viaţa să-şi ducă-n durere, iar lor de nimic nu le pasă.
Două butoaie se află-n Olimp pe podeala lui Zeus,
Unu-i butoiul de rele, celalt e butoiul de bunuri.
Cînd un amestec din ele cuiva între oameni dă Zeus,
Nenorocirea-l aşteaptă, dar are şi parte de bine.

[499] Antichitatea a admirat fără rezerve această cuvîntare a lui Priam, considerînd-o un model de concizie şi persuasiune, utilizînd patheticul drept element esenţial al convingerii prin emoţie. Ecoul acestor aprecieri unanime se află într-un pasaj cunoscut din *Arta oratorică* a lui Quintilianus, 10, 1, 49—50, în *ed. cit.*, vol. III, pp. 153—154. Cf. şi A. Pierron, *ed. cit.*, p. 476.

Dacă-i dă însă necazuri, îl face batjocura lumii,
Foamea pe sfîntul pămînt îl adulmecă fără de milă
Şi-umblă săracul pribeag, oropsit de zei şi de oameni.
Daruri frumoase din naştere-i deteră zeii tot astfel
Tatălui nostru Peleu, de n-avea potrivă pe lume
De norocos şi bogat. Sub sceptru-i erau mirmidonii
Şi-l înseţiseră zeii cu o zeiţă pe el muritorul.
Dar şi asupra-i osînda trimise un zeu ca să fie
Nemoştenit de-a lui viţă domnească-n palat şi-n domnie;
Singurul fiu, care-l are, menit e să moară devreme.
Nu pot cu grijă să-i port, deşi bătrîneţea-l ajunse,
Prea sînt departe de el, ca să chinui pe-ai săi şi pe tine.
Odinioară auzeam că şi tu aveai parte de bine
Şi că din Lesbos, ostrovul domnit de Macar, pînă-n ţara
Frigiei şi pînă unde se-ntinde la deal Helespontul
Nemărginit, erai tată şi Domn fericit ca nici unul.
Însă din ziua cînd pacostea asta ţi-aduseră zeii,
Ai împrejur la cetate tot crunte bătăi şi măceluri.
Rabdă şi nu-ţi strica inima-n veci cu jelitul, mîhnirea
După viteazul tău fiu, nu poate nimic să-i ajute,
N-o să-l învii, ba mai iute pe cap o să-ţi vie şi alta."
Dar arătosul bătrîn aşa lui Ahile-i răspunde:
„Nu mă sili să mai şed, preamăritule, pînă ce Hector
Neîngropat e în cort, ci dă-mi-l tu mie mai bine,
Lasă cu ochii să-l văd; în schimb de la mine primeşte
Multele daruri ce-aduc. Dea Domnul s-ai parte de ele
Şi să te-ntorci în olatul părinţilor tăi, căci pe mine
Tu m-ai lăsat să trăiesc, să mai văd încă raza de soare."
Dar, pe sub gene privind, aşa se-nerunţă Peleianul:

[530] Personajul mitologic menţionat aici, Makar, era fiul lui Aiolos (Eol), zeul stăpînitor peste vînturi, şi domnea, ca şi tatăl său, în insulele „aiolice" (eolice), dintre care cea mai importantă era Lesbos. Diferitele tradiţii mitologice legate de biografia acestui personaj rămîn obscure. Cf. detalii numeroase la A. Pierron, *ed. cit.*, p. 480; P. Mazon, *ed. cit.*, p. 159, n. 1.

„Nu mă mai scoate din fire, bătrîne. Şi eu doar pe Hector
Tot mă socot să ţi-l dau. Venitu-mi-a chiar de la Zeus
Veste de asta prin mama, copila Bătrînului mării.
Bine-mi dau seama, de altfel, şi nu mă înşel, că tu fost-ai
Călăuzit de un zeu, ca teafăr s-ajungi la corăbii.
N-ar cuteza nici un om în tabăra noastră să vie,
Chiar şi un tînăr voinic: nu poate să scape de strajă,
Nici nu e lesne să-mpingă zăvorul la porţile noastre.
De-asta fă bine şi-ascultă şi nu mă-nteţi în durerea
Care m-apasă, de vrei tu în cort să te cruţ ca pe unul
Care-mi veni rugător şi să nu calc porunca lui Zeus."
Asta el zice. Bătrînul se sperie şi se supune.
Repede-atunci ca un leu Ahile se saltă pe-afară,
Unde-l urmează pe el tovarăşii cei mai de-aproape,
Automedonte bărbatul şi-Alchimos, la care viteazul
După Patroclu ţinea mai vîrtos. Ei încep să deshame
Caii curînd de la car şi mulii-nhămaţi la căruţă
Duc înăuntru pe crainicul care venise cu Priam
Şi pe un scaun să şadă-l poftesc. După asta ridică
Multele daruri din bine-nvotata căruţă şi lasă
Numai vreo două mantale şi-un straiu ţesut bine, ca care
Leşul să fie-nvelit ca să poată să-l ia în cetate.
Cheamă pe urmă femei şi le pune să-l spele, să-l ungă,
Dar mai departe, ca nu cumva tatăl să-şi vadă feciorul
Doar se putea ca bătrînul să nu-şi înfrîneze necazul
Fiul văzîndu-şi, şi-Ahile să-şi iasă cumva din sărite
Şi să-l omoare pe el şi să calce porunca lui Zeus.
După ce trupul spălară femeile şi-l miruiră
Şi-l îmbrăcară cu straiul şi haina purtată deasupra,
Însuşi Ahile pe braţe luîndu-l, îl duse pe-o targă
Şi-oamenii lui laolaltă-l urcară pe urmă-n căruţă.
Zise cu vaiet atunci, la prieten gîndindu-se Ahile:
„Nu te-neiuda, o, Patrocle, cumva dacă tu auzi-vei

Chiar pe tărîmul celalt, că eu am dat leşul lui Hecţor
Tatălui său, luînd de la el cuvenitul răscumpăr;
Parte din daruri ţi-oi face şi ţie precum ţi se cade."
Asta grăi şi în cort se întoarse-napoi Peleianul
Şi aşezîndu-se el în jeţu-nflorat, de la care
Se ridicase, pe partea cealalt-a peretelui, zise:
„Iată c-ai voie să-ţi iei pe fecior cum ai vrut, o, bătrîne.
El e pe-o targă culcat. Dimineaţa în zorile zilei,
Poţi să ţi-l vezi şi să-l duci, dar acum să ne punem la masă.
Pofta mîncării simţi mai demult şi pleţoasa Niobe
După ce douăsprezece odrasle acasă-şi pierduse,
Fete şi fii cîte şase, toţi tineri. De ciudă pe dînsa,
Febos cu arcu-i ucise pe ei şi-Artemida pe ele,
Pentru că ea se ţinea deopotrivă fălcoasă cu mîndra
Maic-a lor, Leto, c-avea o mulţime de fii, pe cînd Leto
Numai cei doi, care totuşi pe fiii cei mulţi săgetară.
Dînşii stătuseră-n sînge scăldaţi după asta vr'o nouă
Zile, că nu era cine pe ei să-i îngroape, că-n stane
Zeus schimbase pe oameni, şi zeii cereşti într-a zecea
Zi-i astrucară pe morţi. Niobe, sleită de lacrimi,
Pîne-a poftit. Iar acuma-i pe-o culme de stînci, pe pustiul
Munte Sipilos, pe unde se zice că este adăpostul
Zînelor, care se-nşiră la horă pe lîng-Aheloos;
Ea împietrită-şi-ndură osînda ce-i deteră zeii.
Hai dar şi noi să ne punem la masă, mărite bătrîne,
Foamea şi noi s-alinăm; destul îţi vei plînge feciorul,
Dus el la Troia fiind, că-i vrednic de prea multă jale."

594–609 Mitul Niobei (în legătură cu care P. Mazon, *ed. cit.*, pp. 161–162, n. 1 presupune că în epoca redactării poemelor homerice era deja cunoscut un ciclu teban de inspiraţie microasiatică incluzînd gesta Niobei) se regăseşte, în termenii unei naraţii dramatice avînd la origine epopeea homerică, la Ovidius, în *Metamorfoze* 6, 146–312 (în *ed. cit.*, p. 181). În legătură cu decodificarea mesajului epic tradiţional pe calea constituirii unui nou tip de mythos (un „anti-mit") în *Metamorfoze*, pe măsura noilor exigenţe estetice vehiculate în epoca imperiului timpuriu, cf. Eugen Cizek, *Ovide et le goût littéraire de l'époque impériale*, în *Bulletin de l'Association Guillaume Budé*, 3 (1983), pp. 277–283 (aici, p. 282, n. 5).

Zice, se scoală din scaun şi-o albă oiţă înjunghie;
Oamenii lui o jupesc şi bine-o gătesc de friptură,
Cu-ndemînare o taie felii şi-o trec în frigare
Şi rumenind-o frumos, o trag de pe foc dup-aceea.
Automedonte bărbatul ia pînea din dalbe panere
Şi o împarte la masă, iar carnea-mpărţită-i de Ahile;
Mînile apoi şi le-ntind la bucatele gata din faţă.
După ce dînşii în cort mîncară de-ajuns şi băură,
Priam întors spre Ahile stătea cu mirare privindu-l
Cît e de falnic şi mare,-i părea că e-ntocmai ca zeii;
Dar şi Ahile se tot minuna înaintea lui Priam,
Ce arătos e bătrînul şi ce înţelept e la vorbă.
După ce ei se priviră-ndestul laolaltă, moş Priam
Zise: „Slăvitule,-acum tu fă să mă culc mai în grabă
Ca să dormim, s-avem parte de-a somnului dulce odihnă.
Nu mi se-nchiseră ochii o clipă sub pleoape din ziua
Cînd pe feciorul meu scump îl răpuseră mînile tale.
Veşnic mă vaiet de-atunci şi sufăr noian de durere
Şi tăvălindu-mă, zac pe gunoi şi pe iarba din curte.
Numai acum am luat din bucate puţin şi gîtlejul
Mi-a răcorit băutura, nainte nimic nu gustasem."
Zise. Şi-Ahile demîndă la oamenii lui şi la roabe
Paturi în tindă s-aşeze, s-aştearnă mîndreţe de perne
Şi-nvelitori porfirii, să întindă deasupra covoare
Şi peste toate să puie veşminte mai groase de lînă.
Fetele-ndat-au ieşit din odaie cu torţele-n mînă
Şi sîrguindu-se iute-au gătit două paturi în tindă.
Dar după asta cîrtind mai adaose şoimanul Ahile:
„Culcă-te, moşule, afară, mi-e teamă cumva să nu vie
Fără de veste pe-aici un mai-mare de-ai noştri ca sfetnic
Cum e-obiceiul de vin totdeauna să steie la sfaturi.
Poate cumva să te vadă în noaptea cea neagră şi iute
Şi să te spuie pe loc căpeteniei oştilor noastre
Lui Agamemnon, şi are să fie amînată predarea
Morţului. Dar încă una să-mi spui, însă drept, fără înconjur:
Cît vrei să ţie jelania şi-ngropăciunea lui Hector,

Pentru ca eu pîn-atunci să stau și să-mpiedic oștirea?"
Priam răspunse: „De lași să fac eu îngroparea lui
Hector
Și-mi dai răgazul dorit, ce bine mi-ai face, Ahile!
Știi că sîntem în cetate închiși și că noi de departe
Lemnele-aducem, din munți, și au straşnică teamă
troienii.
Mortul acas-am putea să ni-l plîngem în vreme de nouă
Zile și să-l îngropăm într-a zecea, să-i dăm și comîndul,
Și-n următoarea să-i facem deasupra cenușii mormîntul,
Iar într-a douăsprezecea ne-om bate din nou la nevoie."
Zise la asta-nvoindu-se Ahile cel iute ca șoimul:
„Fie așa cum dorești și ceri de la mine, bătrîne,
Eu în răstimpul de tine cerut voi opri bătălia."
Astfel îi dete cuvînt și-l strînse de mînă cu
dreapta
Prietenos pe bătrîn ca să n-aibă din parte-i vr'o teamă,
Ei se culcară în tindă pe-afară și-acolo dormiră,
Priam și crainicul lui, bătrînii cuminți, iar în fundul
Cortului trainic al său se puse să doarmă și-Ahile
Și-mbujorata Briseis culcată pe alături de dînsul.
Somnul cu farmecul său în odihnă pe toți domolise,
Cît era noapte, dormeau și bărbații războinici și zei;
Zeul cîștigului Hermes, el singur, veghea și pe gînduri
Noaptea stătea socotind cum el, amăgind pe străjerii
Cei de la poartă,-l va duce pe Priam napoi de la vase.
De-asta și merse la el și de aproape la creștet îi zise:
„Nu vrei bătrîne, să știi de primejdie și fără
grijă
Printre dușmani încă dormi, fiindc-avu milă de tine
Și te scuti Peleianul. Acum, ca să poți să-ți răscumperi
Fiul, ai dat sumedenii de daruri; de trei ori atîtea
Da-vor ai voștri de-acasă ca viața să-ți fie cruțată,
Cînd Agamemnon Atrid și-aheii vor ști despre tine."
Astfel îi zice. De teamă bătrînul deșteaptă pe
crainic.
Zeul înhamă catîrii și caii și-i mînă el însuși
Fuga prin tabără, fără ca vr'unul să prindă de veste.
Cînd au ajuns pe la vadul frumos-curgătorului
Xantos

Cel cu vîrtejuri adînci, care vine din cer, de la Zeus,
El, pe bătrîn părăsind, s-a întors pe-a Olimpului culme.
Zorile-n văl şofraniu luminaseră-ntinderea lumii,
Iar călătorii cu plîns şi suspinuri mînau spre cetate
Caii, căruţa-neîncată cu mortul. Şi nu-i văzu nimeni
Dintre bărbaţi şi femei fără numai Casandra domniţa,
Care, de sus din Pergam, frumoasă ca zîna de aur
A frumuseţii, zări pe părintele ei în teleagă
Cum el venea împreună cu crainicul său spre cetate
Şi mai văzu după asta pe mortul întins în căruţă.
Dete ea ţipăt şi vaietul ei răsună în cetate:
„Repede hai să vedeţi, voi oameni din Troia, pe Hector,
Voi care odată vă tot bucuraţi la întorsu-i din luptă
Cînd era viu, că doar el v-a fost bucuria cea mare."
Asta ca zise, şi nu mai sta nici un bărbat în cetate,
Nici o femeie, căci toţi erau duşi, copleşiţi de durere:
Se-nghesuiră la poartă, ieşiră-naintea lui Priam;
Merseră-n fruntea mulţimii nevasta şi mama lui Hector.
Ele, nainte sărind la căruţă, punînd mîna pe capul
Mortului, părul îşi smulg şi-n jurul lor plînge norodul.
Şi-ar fi rămas ei la poarta cetăţii din zori pînă-n seară,
Tot tînguind şi jălind pe Hector atunci, dacă Priam
Nu cuvînta către oameni zorindu-i aşa din teleagă:
„Faceţi-mi loc ca să poată străbate căruţa şi plîngeţi
Pînă la sat dup-aceea cînd duce-voi mortul acasă."
Oamenii-n lături feriră şi loc îi făcură căruţei.
După ce-l duseră în minunatul palat, aşezară
Trupul pe patul strujit şi puser-alături să ţie
Hangul bocitului doi cîntăreţi, care-ndată porniră
Cîntecul tînguitor; femeile oftau de durere.
Bocetu-nceţe întîi Andromaha, soţia lui Hector,

[100] Dorindu-ne dificultăţii de a scanda acest vers, propunem următoarea modificare: *Ele, nainte sărind la căruţă, cu mîna pe capul* ş.a.m.d.

După ce brațele-i albe-și aruncă și capu-i cuprinde:
„Tînăr te-ai dus de pe lume, bărbate, și-n casă pe mine
Văduvă m-ai părăsit și ni-i încă un prunc copilul,
Care-l născurăm sărmanii de noi, și mă tem că pe dînsul
N-o să-l văd mare; -nainte-o să cadă cetatea surpată
Din temelie, căci tu ai pierit, veghetorul și turnul
Care-o păzeai, ocrotind pe-ai noștri copii și pe mame.
Bietele acum pe corăbii curînd vor fi duse-n robie,
Fi-voi cu ele și eu. Tu, scumpe copile, ori fi-vei
Rob laolaltă cu mine și-acolo robi-vei în slujba
Josnic-a unui stăpîn fără suflet, ori poate pe acolo
Vreun dușman, apucîndu-te înviersunat, de pe ziduri
Te va trînti zdrumecîndu-te jalnic, de ciudă că Hector
I-o fi ucis la război pe un tată, un fiu ori un frate.
Pentru că Hector pe mulți îi făcuse să muște pămîntul,
N-avea doară milă părintele tău în bătaia cea cruntă;
De-asta și toți după el se vaietă acum în cetate.
Hector, lăsat-ai părinților jale și-obidă nespusă,
Dar mai amară-i durerea ce mie murind mi-ai lăsat-o:
Mîinile nu mi-ai întins din patu-ți în clipele morții,
Nu mi-ai rostit un cuvînt, o vorbă frumoasă, de care
Noaptea și ziua să-mi țot amintesc și să plîng după tine."

Astfel bocea și femeile oftau împreună cu dînsa.
Dar și Hecuba-nceput să se jeluie amar între ele:
„Hector, iubitul meu fiu, odorul meu scump ca nici unul,
Drag ai fost zeilor cît ai trăit pe pămînt și de-aceea
Ei îngrijiră de tine păzindu-te și după moarte.
Fii ceilalți, care-mi fuseră prinși la război de Ahile,
Fură de dînsul vînduți mai departe pe marea pustie,
Pe la ostroave, în Samos, în Imbros și-n Lemnos pîclosul;
Numai pe tine, cînd el la război te răpuse, de trei ori
Te-a tăvălit împrejurul mormîntului unde-ngropase
El pe Patroclu ucisul de tine, dar totuși pe dînsul
Nu l-a-nviat, pe cînd tu ești în casă tot fraged și proaspăt
Parcă te-ar fi toropit cu săgețile-i blînde Apolon."

Astfel bocindu-se,-a zis și în juru-i stîrnit-a un vaiet
Nepotolit. Și-a treia-l jeli după asta Elena:
„Hector, cumnate, tu, inimii mele mai scump ca oricare
Dintre cei mulți cumnați, că doară bărbat îmi e Paris
Care m-aduse la Troia, mai bine muream înainte!
Iată că-i al douăzecilea an de cînd eu, oropsindu-mi
Țara părinților mei, venit-am să stau între-ai voștri,
Totuși tu nu mi-ai spus mie o vorbă urîtă și aspră;
Ba chiar, îndată ce-n casă-ncepea să mă certe vreunul
Dintre cumnați ori vreuna din mîndrele mele cumnate
Și-uneori soacra, că bun mi-a fost socrul și blînd ca un tată,
Tu te puneai ca un frate, și prietenos și cu gîndul
Păsuitor și blajin îi opreai potolindu-i necazul.
De-asta din suflet pe tine te plîng și pe mine sărmana,
Nemîngîiată fiind, că nu mai e altul în Troia
Bun și prieten cu mine, căci spaimă cu sînt tuturora."
Astfel ea plînge și geme mulțimea cea mare de oameni.
Priam bătrînul, atunci pornindu-l, norodului zice:
„Mergeți, troienilor voi, și-aduceți încoa spre cetate
Lemne, să facem un rug. Să nu tremurați că la pîndă
Stau cumva cete de-ahei, căci Ahile îmi dete cuvîntul,
Cînd mă trimise din cort, că-nainte de-a douăsprezecea
Zi încheiată el n-o să ne facă vreo pagubă nouă."
Asta le zise bătrînul, iar ei la căruță-nhămară
Mule și boi și se strînseră-n grabă-naintea cetății.
Merser-apoi în pădure și-aduseră-n vreme de nouă
Zile puzderii de trunchiuri de lemn și-n a douăsprezecea
Zi din odaie cu plînsete scoaseră trupul lui Hector
Și-l așezară pe rug și aprinseră clada de lemne.

774-775 În original, procesiunea funebră și incinerarea au loc în a zecea zi (cf. v. 785 al textului homeric), fapt pentru care propunem modificarea tălmăcirii după următoarea variantă: *Zile puzderii de trunchiuri de lemn și-n ziua a zecea, / Zorii mijind, ei cu plînsete scoaseră trupul lui Hector* etc.

Iar dimineaţa, cînd zorile trandafirii răsăriră,
Obştea din Troia se strînse la rugul slăvitului Hector.
După ce se-ntrulocară şi se înşirară cu toţii,
Prinseră-ndată vin negru să toarne şi focul să stingă
Pînă pe unde lăţit era el. Dup-aceea-ncepură
Oasele albe s-adune, prietenii, fraţii lui Hector,
Care cu toţii jeleau şi aveau faţa-necată de lacrimi.
Oasele albe le puseră ei într-o raclă de aur,
Le înveliră în pînze subţiri porfirii şi băgară
Repede racla în groapa săpată adînc; pe deasupra
Stane de piatră-ndesind, rămăşiţele-i acoperiră
Şi moviliră pămîntul; în vreme ce-n jurul movilei
Stau păzitorii veghind ca să nu dea năvală danaii.
Cînd era gata mormîntul, troienii napoi se-nturnară,
Şi adunaţi, la un praznic de pomină se aşternură
Şi ospătară cu toţii la curtea-mpăratului Priam.
Astfel a fost prăznuită de ei îngroparea lui Hector.

GLOSAR[1]

A

***abraș**, -e*, adj.: rău, aprig, nărăvaș (15, 14; 18, 12).

aburca, v.: a (se) urca (13, 83).

acioaie: bronz (7, 239; 11, 16; 13, 693).

acui*, v.: a pune (la foc ferit); a ascunde; a fixa, a stabili.

adăsta, v.: a aștepta, a zăbovi; a sta (2, 293; 5, 518; 10, 116; 12, 133; 13, 455; 17, 30; 20, 112, 190; 22, 92, 96).

***agerit**, -ă*, adj.: ager, înaripat (13, 566).

***aiapta** (aiepta)*, v.: a arunca (13, 231; 17, 441).

alac: grîu de primăvară (*Triticum spelta*) (5, 193; 8, 556).

***albiat**, -ă**, adj.: cu albia (rîului) adîncă (2, 574).

alesătură: figură sau scenă aleasă pentru a fi brodată pe o țesătură (3, 126).

aman: situație grea; strîmtoare, necaz; *la ~*: într-o situație dificilă, încurcată (8, 241).

1 Glosarul de față a fost întocmit pornind de la cel realizat în ediția definitivă din 1967. El a fost îmbogățit cu o serie de termeni ce reprezintă, de obicei, creații lexicale ale lui G. Murnu după diverse modele existente în daco- și aromână. Aceste creații lexicale sînt marcate în glosar printr-un asterisc. De asemenea, am inclus diferite lexeme de origine popular-folclorică, a căror circulație în daco-româna de azi este fie restrînsă la anumite zone, fie specializată la anumite domenii de activitate. Unii din termenii glosarului precedent au fost eliminați, în temeiul sensului manifest pe care îl conțineau. Menționăm, de asemenea, că am introdus în dreptul fiecărui termen trimiterea la numărul cîntului, respectiv al versului (versurilor), în vederea unei rapide și utile consultări a glosarului de către cititorii dornici a cunoaște mai detaliat, în context, arta unică și inegalabilă a tălmăcirii lui Murnu.

L.F.

andrea (cu var. *undrea*): clavicula (5, 145, 568; 17, 290; 21, 117; 22, 314).

aoli, v.: a se văita; a ţipa (17, 573; 18, 145).

apătos, -oasă, adj.: apos; bogat în (plin de) apă.

apriat, -ă, adj.: lămurit, clar; curat (3, 212; 9, 41, 309; 15, 105; 23, 658).

arcan: laţ; ursită (fig.) (6, 143); *astruca*, v.: a clădi, a construi; a amenaja (16, 647; 23, 45; 24, 604).

avan, -ă, adj.: impetuos, sălbatic (6, 278; 8, 416; 11, 85, 517; 13, 424; 15, 91, 675, 717; 16, 286; 17, 197; 18, 28, 169; 20, 432; 21, 19, 446; 22, 16).

B

balţ: broboadă, basma (22, 459).

bătelişte: cîmp de bătălie (5, 499; 15, 660; 23, 318, 685).

beldie: cange; prăjină de abordaj pentru corăbii (15, 666).

blehuit, -ă, adj.: prins în legături de metal (11, 33; 15, 667).

bold: vîrful suliţei; prăjină (5, 15, 57, 74, 277; 6, 94, 134, 275; 7, 242; 8, 84; 10, 144, 11, 251; 13, 495, 536, 546, 572; 15, 422; 16, 299, 350, 597; 17, 43, 290, 498, 572, 583; 19, 383; 20, 259, 402; 21, 575); *boldit, -ă*, adj.: ţintit, fixat (3, 215; 13, 140; 16, 619); *bolditor*: mînător de cai (cu boldul); vizitiu (4, 383); *bolduit, -ă*, adj.: ţintat, ferecat; împodobit (16, 131).

bolfă: cocoaşă, gheb (2, 262).

brăţat: distanţa dintre braţele întinse (23, 324).

brăţiş, adv.: cu braţele (23, 696).

brodite (pe ~), loc. adv.: pe nimerite; la întîmplare, la nimereală (11, 361).

bucşi, v.: a îndesa; a umple (pînă la refuz) (16, 70; 24, 186).

buhai: taur (2, 475).

buiac, -ă, adj.: sălbatic, nestăpînit; nebun (18, 235; 20, 218).

burdios, -oasă, adj.: umflat, pîntecos (11, 5).

buricat, -ă, adj.: cu o umflătură la mijloc; umflat, bombat (8, 62).

*busni**, v.: a da buzna (16, 739).

busta (a da ~), v.: a se repezi, a năvăli (8, 315; 10, 472; 11, 72, 147; 12, 454).

but: 1° bucată de carne (dintr-un animal); coapsă; carne de animal (1, 40, 460; 8, 235; 11, 756; 15, 367; 22, 168); 2° scop, ţel; voină 17, 303).

C

capişte: altar, templu (5, 437).

*călarnic**: crescător şi mînător de cai (10, 134).

cerbice: ceafă, grumaz (5, 160; 10, 442; 11, 171; 13, 273; 14, 488; 21, 404).

cetlui, v.: a lega strîns (10, 429; 22, 387).

chelăriță: intendentă a casei (6, 379, 388).

chelnă: partea carului de luptă unde stăteau vizitiul și războinicul (3, 260; 5, 289, 485, 574, 597, 714, 821; 6, 103; 8, 44, 395, 410; 10, 460; 11, 210, 523; 12, 80; 13, 26, 728; 17, 435, 440; 19, 393; 20, 387, 484; 22, 388; 23, 332, 390; 24, 260, 315).

cheutoare: închizătoare; clamă (4, 131, 206; 16, 128).

chilos, -oasă, adj.: rezistent la muncă și oboseală (15, 541).

chiomb, -oambă, adj.: întunecos (la vedere), urît, diform (9, 498).

chit: pește mare; balenă (20, 140).

chitaci, -e, adj.: care ochește, țintește bine (16, 612; 17, 8).

chiup: vas mare; oală adîncă (5, 378; 9, 464).

chivără: coif (3, 323; 6, 9; 7, 169; 10, 70; 11, 41, 346; 12, 180; 13, 506, 784; 14, 366; 15, 473, 602; 16, 132, 298; 766; 17, 275; 18, 598; 19, 357; 20, 383-4; 23, 350).

cimotie: rudă, neam (5, 157).

cincar, -ă, adj.: de cinci ani (2, 398; 7, 306).

ciolpan: trunchi de copac (11, 485).

cirtă: timp scurt, interval de timp foarte redus (2, 381).

ciurdă: turmă (18, 561).

cladă: morman, grămadă, vraf (21, 235; 23, 125; 24, 776).

clenci: vîrful săgeții (4, 147).

cleștet: încleștare; luptă înverșunată (15, 515).

clit: morman, grămadă (6, 295).

codaci, -e, adj.: codaș, care rămîne în urmă (4, 291; 17, 554).

colan: 1° apărătoare a părții de jos a trunchiului, din piele întărită cu plăci de bronz; 2° salbă; colier (5, 840; 9, 660; 14, 209, 218).

colăci, v.: a îndemna să vină (la adunare), a chema; a aduna (10, 287; 15, 297).

colțan: stîncă; colț de stîncă (2, 391).

comos, -oasă, adj.: cu o coamă bogată (5, 316; 8, 341; 11, 278; 17, 591; 18, 214; 20, 216).

conăci, v.: a poposi; a-și așeza tabăra (9, 87).

conci: obiect de vestimentație și podoabă feminină, pentru cap (18, 585; 22, 458).

cornaci, -e, adj.: cu coarne (mari) (11, 467; 15, 267, 623; 16, 153; 23, 164).

cotigă: car de război; căruță (3, 29, 262; 4, 289; 5, 46, 111, 257, 315, 356, 567, 709; 10, 514; 11, 178, 197; 12, 81; 14, 302; 15, 314; 16, 147,

391, 703; 17, 454, 575; 19 390; 20, 387; 23, 348).

covățit, -ă, adj.: adîncit, săpat (în formă de albie) (13, 385).

credincer: slujitor, om de credință (16, 165).

crișca, v.: a scrîșni (11, 410; 12, 146; 16, 468; 19, 362).

crivat: pat (3, 437, 444).

cruce (a fi în ~): a fi în miezul zilei, cînd soarele este în înaltul cerului (16, 746).

cucură: tolbă, toc de săgeți (8, 316).

cuprins, -ă, adj.: bogat, înstărit, avut (2, 817; 5, 535).

cure, v.: a curge (1, 246; 16, 3).

D

deliu, -e, adj.: temerar, îndrăzneț; nebun; trufaș (2, 647; 8, 122, 305).

demînd: cerere, rugă (1, 213; 5, 254); *demînda,* v.: a cere, a pretinde; a ruga (3, 357; 5, 879; 9, 68; 12, 353; 15, 155; 24, 633).

destruna, v.: a slăbi, a destinde (16, 731).

deșert, pl. *-uri:* abdomen (3, 356; 6, 64; 11, 374; 14, 509).

devălmaș, -ă, adj.: stăpînit în comun (12, 409).

dihonie: dezbinare, învrăjbire (18, 104).

dreptar: instrument de trasat linii drepte (în tîmplărie) (15, 403).

duium: mulțime, gloată (2, 412, 612, 801; 4, 124; 5, 519; 7, 176, 179, 298; 8, 262; 9, 9; 10, 324; 11, 453; 12, 48; 13, 291; 14, 401; 15, 677; 16, 698; 17, 30, 107, 122, 548; 20, 151, 365).

dură: ropot, tropot de luptă, huietul bătăliei (8, 59).

durdură: învălmășeală, încleștare (21, 419).

F

famen: mișel, nemernic; aducător de nenorocire; piază-rea (3, 39; 5, 248; 8, 160; 15, 193; 21, 542).

focariu, -e, adj.: de culoarea flăcării, ca para focului (5, 732).

forfăi, v.: a mișuna; a zbura în grămadă, de colo pînă colo; a roi (2, 465).

fruntar: curea care trece peste fruntea calului cînd i se pune frîul în cap; podoabă pentru capetele cailor (5, 350, 707; 8, 375).

fruntos, -oasă, adj.: cu frunte lată, mare; rezistent la povară (fig.) (20, 479).

fugarnic, -ă, adj.: care fuge; sperios (8, 243).

G

gelat: specie de pasăre care se hrănește cu muște; teroare, groază, spaimă (fig.) (17, 718).

ghiotură *(cu ~)*: mult, cu ridicata; din plin, îndestul (fig.) (22, 261).

gîtar: curcaua coifului (3, 368).

gligan: mistreț; animal mare (11, 411; 23, 650).

grapă *(a se ține ~)*: a sta strîns uniți, unul lîngă altul; a rezista, a se împotrivi (17, 338,714).

greime: grcul oștirii, partea cea mai compactă și bine înarmată a oștirii (2, 11).

gurguiat, *-ă*, adj.: cu o umflătură, țuguiat (6, 117).

H

haidău: văcar, păzitor de vite; sătean (17, 64).

haidos, *-oasă*, adj.: robust, puternic, voinic (20, 70).

hamut, pl. *-e*: curcaua hamului de la gîtul calului (5, 718).

hățui, v.: a mîna caii din carul de luptă (5, 225; 23, 319; 24, 144, 173); ***hățuit***: mînuirea hățurilor; meșteșugul de a conduce caii și de a lupta din car (4, 295; 16, 745); ***hățuitor***: mînător de cai, vizitiu (23, 277).

hoagă: groapă, văgăună (4, 443).

hoaspă: pojghița boabelor de grîne, pleavă (5, 492).

hojma, adv.: mereu, neîncetat (22, 144)

hrăpăi, v.: a mesteca, a mînca zgomotos (2, 768).

hui, v.: a chema cu glas tare (4, 272); ***huiet***: vuiet, zgomot (8, 154; 13, 519; 16, 286).

I

iasmă *(iazmă)*: 1° suflu, aer; miros; 2° balaur, animal fantastic (2, 297, 775; 4, 11; 5, 729; 6, 179; 16, 319; 18, 523; 19, 85).

iezi, v.: a stăvili apa printr-un dig; a forma un iaz, o baltă (17, 711; 21, 344).

ilău: nicovală (15, 19; 18, 399).

incinta, v.: cf. *încinta*.

Î

îmbrebena, v.: a împodobi, a broda (3, 125).

îmburda, v.: a se răsturna (11, 143, 150; 16, 368).

împestrit, *-ă*, adj.: pestriț, multicolor (4, 181, 208; 5, 234, 722; 12, 204; 13, 531; 17, 517).

împintena, v.: a da pinteni; a îmboldi; a căuta pricină de ceartă (8, 286; 16, 505; 17, 528).

încalte, adv.: măcar, cel puțin (1, 504; 8, 237; 9, 296; 15, 469; 16), 37, 503; 19, 207; 22, 294; 23, 403).

încăibăra, v.: a se înșfăca (în luptă), a se încăiera (20, 246).

încălat, *-ă*, adj.: bine hrănit, gras (2, 398; 7, 216; 9, 462; 18, 547; 23, 734).

încinta, v.: a stimula, a îndemna (4, 226; 13, 87; 16, 408; 17, 516; 23, 386).

încruşit, *-ă*, adj.: însîngerat, înroşit de sînge (8, 527).

încura, v.: a se întrece în fugă (de cai) (11, 681; 23, 259, 270, 369); *încurare:* alergare de cai (20, 220; 22, 158); *încurător:* alergător (în cursa de cai) (23, 600).

îndoios, *-oasă*, adj.: care se îndoaie, flexibil; (sinonim cu) *îndoit*, *-ă* (12, 162; 18, 564, 600).

înglotire: gloată, mulţime (4, 274; 5, 345; 6, 83; 10, 524; 11, 148; 12, 92, 319; 13, 138; 15, 442, 609; 16, 189, 271; 18, 147).

întruloca, v.: a se stabili, a se aşeza (19, 53; 24, 779); *întrulocat*, *-ă:* aşezat, fixat, orînduit (9, 333).

învăscut, *-ă*, adj.-part.: îmbrăcat, învelit (17, 466; 22, 312).

învolta, v.: a umfla (9, 355).

învultura, v.: a se năpusti (ca vulturul), a se avînta (16, 752).

J

jărişte: jar, foc, pîrjol (17, 147).

jgheburos, *-oasă*, adj.: brăzdat de şuvoaie, cu multe adînciturі (20, 5).

jugar: animal de pus la jug; cal, bou (12, 116; 18, 531; 20, 481; 24, 317).

L

lăturaş, *-ă*, adj.: care se află la margine, lăturalnic (8, 87).

leit, *-ă*, adj.: poleit, turnat (8, 189; 23, 493).

levint: oştean voinic şi viteaz (13, 268).

limpi, v.: a sorbi cu limba, a lipăi (16, 155).

lipcă, adv.: neclintit, nedezlipit (18, 101).

M

mal (a da de ~): a năruі, a distruge (9, 46).

mas: popas îndelungat; aşezare, reşedinţă (9, 229; 10, 150, 394; 18, 250).

măcş(e)ală: sudoare amestecată cu sînge; murdărie (6, 268; 7, 414; 17, 367; 23, 41).

măşcat, *-ă*, adj.: umflat, mare (18, 556).

mehenghi, *-e*, adj.: şiret, abil, viclean (11, 423; 23, 694).

mertic: parte, porţie (7, 311).

milcui, v.: a se milogi, a se linguşi; a implora (6, 45; 21, 73; 22, 81).

mintos, *-oasă*, adj.: cu mintea vicleană, perfid (4, 59).

*mînar**: cel care mînă, vizitiu (1, 244; 6, 18; 16, 270; 19, 398).

mîneca, v.: a pleca (de dis-de-dimineaţă) (1, 422, 493; 7, 361); *pe mînecate:* de dis-de-dimineaţă (18, 132).

morţiş, adv. 1° de moarte; 2° (pe viaţă şi) pe moarte (4, 180; 6, 84).

moştean: urmaş, moştenitor (5, 153).

mul: catîr (1, 49; 7, 323; 17, 703; 23, 110, 113, 120, 640, 648, 652, 655; 24, 144, 173, 183, 262, 270, 343, 435, 464, 568); *mulă:* catîrcă (24, 772).

mur: zid (4, 369; 9, 344; 12, 402, 430; 22, 164).

mursecă, v.: a mușca (12, 200); *mursicat, -ă*, adj.-part.: muşcat (2, 715).

N

naiadă: nimfă a izvoarelor, a fîntînilor şi a apelor curgătoare (6, 21).

năbui, v.: a se năpusti, a năvăli, a invada (21, 269).

năier: corăbior (19, 371).

năimaie: animal mic (în general) (16, 345).

năimornic, -ă, adj.: care întrece (cu mult) limitele normale de volum, înălţime, putere etc.; uriaş, imens (2, 450; 11, 464; 21, 193).

năpadă: năvălire, invazie, atac (15, 399).

năprasnă (*de ~*), loc. adv.: deodată, pe neaşteptate, brusc (6, 424; 9, 5; 11, 471; 13, 752; 16, 574; 17, 56, 698; 21, 13).

năsădi, v.: a se strînge într-un loc, a se închega, a se coagula (2, 262).

nelăut, -ă, adj.: nespălat (6, 266; 16, 228).

*nestăvit, -ă**, adj.-part.: nestăvilit, nestăvilit, nestăvilit,

olăcar: crainic, mesager, curier (21, 488; 24, 338).

opint:* opintire, efort, luptă (5, 688; 13, 765; 16, 696).

ori (a-şi veni în ~): a-şi veni în fire (4, 148).

ortac: camarad, tovarăş (de drum, de muncă, de luptă etc.) (2, 535; 6, 18; 7, 161; 10, 326; 11, 576; 15, 438; 17, 473; 18, 99, 307; 23, 18, 122, 870).

ortoman, -ă, adj.: viteaz, neînfricat (4, 378; 12, 102; 13, 77; 15, 718; 16, 501; 17, 349).

oşti, v.: a merge (a trimite) la oaste; a se aduna oastea; a purta război (2, 580, 809; 4, 369; 5, 540; 15, 61).

oţerit, -ă, adj.: supărat; mînios, furios (4, 349).

P

palan: întăritură; loc întărit pentru apărare (7, 438).

palancă: palisadă, întăritură pentru apărare (8, 336).

paos: prinos, ofrandă, libaţie; jertfă (constînd din vin) adusă morţilor sau zeilor (3, 293; 4, 49; 6, 259, 267; 9, 495; 16, 224; 24, 278).

pardos: leopard, panteră *(Felis pardus)* (3, 17; 10, 24; 13, 99; 17, 19; 21, 559).

părcan: fortificaţie din bîrne, scînduri etc.; întăritură; zid de apărare (15, 1, 338).

părnaie: oală, vas mare (3, 246).

pescos, -oasă, adj.: plin de peşte, bogat în peşte (20, 378).

pintenog: (despre animale, mai ales despre cai) care are pete de altă culoare (mai ales albe) de la genunchi în jos, în special în jurul gleznei, la unul sau mai multe picioare (8, 181).

piscui, v.: a ciripi, a piui (2, 307).

pituliş, adv.: pe furiş, pe ascuns, pe neobservate (8, 260).

pîrgă: prima roadă (grîne, fructe) care a început să se coacă sau care abia s-a copt; trufanda (9, 530).

plateă: platoşă (4, 528; 5, 100; 6, 322; 7, 243; 13, 476; 23, 551).

plean: pradă, captură de război (6, 422; 14, 502; 15, 341; 17, 216).

pluină:* burniţă, ploaie (3, 4).

pluteţ, -eaţă, adj.: plutitor, care poate naviga (15, 692).

podi, v.: a acoperi, a căptuşi (cu scînduri, cu pavele etc.), a pardosi (15, 351); *podit, -ă:* care este acoperit, căptuşit etc. cu scînduri sau cu alt material; (despre corăbii) solid construit; cu postament greu, rezistent (2, 168, 606; 14, 104; 16, 1).

podiş: platformă, pardoseală (de scînduri); postament (8, 434; 11, 10).

poghiaz: expediţie de pradă, incursiune (2, 770).

poiadă: staul, grajd (5, 546).

polog: mănunchi de păioase cosite sau secerate; snop, maldăr cosit (11, 69).

pologi, v.: a cosi; a așterne la pământ (5, 699; 11, 153; 19, 220).

posmol: grămadă, morman; mulțime (15, 646; 16, 367, 577; 17, 244).

pospai: praful de făină care se depune la măcinat; orice praf subțire (5, 493).

pospăi, v.: a presăra, a așterne praf (5, 880).

potricăli: a găuri, a străpunge (5, 144).

prapur: 1° nume dat unor membrane care învelesc un organ intern (peritoneu, mezenter); 2° măruntaie; 3° grăsimea măruntaielor, a viscerelor (2, 418; 11, 563; 16, 463; 23, 241, 250).

prăvălat, -ă, adj.: povîrnit, abrupt; rîpos, cu prăpăstii (6, 34; 21, 260; 24, 75); *prăvălatic, -ă*, abrupt, greu de urcat, povîrnit (13, 17).

precădea, v.: a se prosterna; a implora (15, 655; 20, 452).

prejmet: împrejmuire, preajmă; locul dimprejur (2, 553; 16, 506; 23, 34).

*prelin, -ă**, adj.: lin, care curge domol (6, 4).

proaşcă (a da ~: a năvăli, a lupta cu toate puterile (8, 331; 13, 418; 15, 639; 16, 346; 22, 186).

probozi, v.: a mustra, a ocări (22, 486).

proclet, -ă, adj.: nelegiuit, nemernic; afurisit (1, 89; 3, 28, 411; 20, 245; 22, 41; 24, 151, 180).

*puhoinic, -ă**, adj.: care curge în puhoaie, torențial (10, 6).

pulpar, pl. *-e:* apărătoare metalică a pulpelor, cnemidă (1, 17; 11, 17; 18, 448, 600; 19, 366; 21, 576; 23, 269, 644).

R

Rarişă: nume popular dat: 1° unui șir de trei stele din constelația Orion; 2° stelei Sirius, fixă, foarte strălucitoare, de toamnă (5, 5).

răpez: avînt, elan (16, 777; 17, 104; 23, 608).

răstoarce, v.: a (se) răzbuna (pentru o insultă, nedreptate etc.) (14, 464).

răşchira, v.: a împrăștia, a risipi (16, 282; 17, 266, 690).

rătez: zăvor, închizătoare simplă, formată dintr-o limbă de lemn sau de metal, folosită la uși, porți sau ferestre (21, 525).

răzni (răsni), v.: a (se) depărta, a (se) izola; a (se) rătăci, a (se) pierde (2, 342, 386; 10, 350; 14, 250; 15, 647; 16, 363).

răzuș: răzuitor, răzătoare (11, 622).

renghi: păcăleală, șiretlic, vicleniе (4, 331).

rîuri, v.: a curge (ca un) rîu (21, 366; 23, 497).

robaci, -e, adj.: rezistent la muncă sau povară (23, 648).

roinic, -ă, adj.: ca roiul; care se răspîndește și umblă dintr-o parte în alta în număr mare (13, 39).

rost: gură (3, 220).

rotilat, -ă, adj.: în formă de roată; rotund, rotunzit (17, 6; 20, 267).

rotiș, adv.: prin rotire de jur împrejur, în cerc (23, 831).

rovină: groapă, adîncitură, surpătură de teren; (23, 416).

rudă: oiște (10, 489).

S

saivan: staul de nuiele, adăpost de iarnă pentru vite (18, 577).

săbier: tunică de zale; parte componentă a armurii unui luptător (4, 130, 132, 180, 208; 11, 31).

schilăvi, v.: a schilodi, a răni (18, 173).

scutar: scutier; care ține scutul (23, 357).

scuti, v.: a apăra ca un scut; a proteja, a ocroti (4, 54).

*scutier**: cureaua care îngăduie purtarea și mînuirea scutului (11, 38).

sel, pl. *seluri**: torent, șuvoi (13, 132).

*semnui**, v.: a da semne prevestitoare, a prevesti (7, 68).

seninare: 1° stîncă înaltă; 2° loc senin și luminat; luminiș (2, 391; 15, 268).

sfeti, v.: a da la iveală; a trimite (2, 304, 313).

sfor: firul apei, curentul din mijlocul rîului (21, 303).

sfruntat, -ă, adj.: nerușinat, necobrăzat (6, 343).

silhui, -e, adj.: acoperit cu o pădure deasă, de nepătruns; împădurit (13, 12).

sirep: cal sălbatic, nedomolit (2, 754; 4, 225; 8, 130; 10, 499; 13, 4; 16, 778; 17, 432; 23, 27, 170, 331, 345).

smăcina, v.: a zdrobi (16, 393).

smicura, v.: a fărîma; a (se) frînge, a zdrobi (9, 8; 16, 555).

smomi, v.: a momi, a ademeni, a amăgi (9, 371; 10, 377; 14, 354; 19, 95; 21, 584).

sodom: mulțime nenumărată, sumedenie (2, 467; 4, 214; 5, 94).

*somnie**: somn (2, 34; 7, 470; 10, 85; 14, 353).

sorb: vîrtej, vîltoare; loc adînc (al unei ape) (2, 852; 20, 71; 21, 16).

spanchiu, -e, adj.: cu ochii crucișați, sașiu (2, 213).

spîrcui, v.: a sfîşia în bucăţi, a face fărîme cu dinţii (17 63).

sponcă: cataramă, copcă (3, 329; 5, 416; 10, 126; 11, 18; 14, 176).

stană: bolovan, stîncă (12, 432; 13, 131; 16, 743; 24, 602, 787).

staniște: loc de odihnă (pentru vite); popas; tabără (16, 231).

stavă: herghelie (1, 152; 4, 195; 13, 162; 15, 669; 19, 278; 20, 213).

*stăuină**: staul, loc de popas al oilor şi vitelor (19, 373).

stăvi, v.: a se aşeza, a se linişti, a se potoli (21, 291).

stei: bolovan mare; stîncă (5, 298; 7, 261; 12, 367, 448).

stoli, v.: a rîndui (în stoluri, în coloane); a pregăti de luptă (4, 289; 9, 700; 16, 250).

străda lnic, *-ă*, adj.: care călătoreşte, drumeţ (24, 382).

străm urare: lance; bold, vîrf ascuţit (4, 471; 5, 643; 11, 578; 13, 422; 20, 265).

strujit, *-ă*, adj.: cioplit, dăltuit (2, 385; 3, 388, 444; 6, 245; 11, 611; 23, 336; 24, 264, 709).

suleget, *-ă*, adj.: subţire; delicat, gingaş (9, 552; 14, 312).

Ş

şarg, *-ă*, adj.: alb-gălbui (în special despre părul şi pielea cailor) (8, 181; 16, 144).

şart: socoteală; pricepere, măiestrie (1, 604; 4, 108).

şerpar: chimir, brîu lat de piele (5, 694; 7, 296).

şleau: 1° hăţ, ham; 2° drum bătătorit, larg (8, 86; 15, 670).

şoldiş, adv.: cu un şold ieşit în afară; (aşezîndu-se) şchiopătînd (20, 36).

şugubină: preţul sîngelui, despăgubirea plătită familiei victimei de către ucigaş (9, 628).

şui, *-e*, adj.: smintit; fără minte, nebun (3, 218; 16, 801; 21, 408).

T

tabie: întăritură, fortificaţie; (22, 192).

tăvală, adv.: tîrîş (17, 220).

tehui, *-e*, adj.: 1° îngrijorat; îndurerat; 2° buimăcit, ameţit; fără minte (6, 386; 16, 809; 18, 169).

teleagă: car de război; căruţă (3, 308, 310; 4, 250, 358, 476; 5, 13, 28, 107, 159, 196, 214, 222, 223, 226, 361, 485; 7, 330, 423; 8, 97, 101, 111, 122, 153, 210, 252, 382, 396, 410; *telega*: 448, 537; 9, 379; 10, 292, 486, 526; 11, 102, 129, 158, 191, 206,

210, 324, 506, 517, 521, 523, 725, 738; 12, 80, 91, 112; 13, 26, 373, 380, 579, 663; 14, 293; 15, 349, 380, 441; 16, 123, 278, 333, 369, 467; 17, 413, 473; 18, 228; 19, 308, 392; 22, 22, 388; 23 130, 283, 301, 315, 349, 354, 366, 375, 418, 493, 498, 507, 519, 568; 24, 15, 279, 433, 452, 689, 704).

telegar: cal tînăr, iute (de înhămat la căruță sau car de război) (2, 549, 762, 767; 4, 320; 5, 102, 164, 189, 193, 232, 235, 252, 256, 316, 322, 351, 360, 495, 571, 735, 742, 762, 814, 826; 7, 428; 8, 81, 102, 113, 116, 132, 175, 283, 385, 536; 10, 292, 378, 387, 459, 505, 512, 515, 522, 552; 11, 126, 159, 279, 519, 681, 721; 12, 57; 13, 515, 798; 15, 346; 16, 143, 454, 683, 702, 709, 832; 17, 405, 459, 663; 18, 235; 19, 420; 20, 380; 22, 22, 453; 23, 7, 306, 361, 369, 398, 444, 451, 502, 505, 521, 569, 627; 24, 273).

tiva: (interj.) hai, fuga! șterge-o! (12, 141).

tomniu, -e, adj.: de toamnă, tomnatic (3, 4).

torocálă: mîncare sau băutură amestecată (11, 606).

trampă: schimb în natură, troc (6, 230).

trîmbă: mulțime, șir, ceată, oaste, trupe (2, 570; 5, 93; 16, 267, 383, 511; 19, 150).

tufos, -oasă, adj.: în formă de tufă; bogat, des (21, 18).

tui: creasta coifului; panaș (de obicei din cozi de cal) (3, 334; 10, 215; 13, 693).

tuicș, -ă, adj.: fără minte, nebun (20, 176).

turbă: turbare, mînie nepotolită (4, 435).

Ț

țapeș, -ă,* adj.: înțepător, ascuțit (18, 561).

țănduri, v.: a face țăndări; a sfărîma (12, 372; 20, 258).

țelinos, -oasă, adj.: nelucrat, necultivat; tare, pietros (13, 682).

țîoli, v.: a chicoti; a rîde (2, 218).

U

undrea: claviculă (5, 145, 568; 17, 290; 21, 117; 22, 314).

*urgelnic, -ă** adj.: care împrăștie urgie; groaznic, înfricoșător (8, 312).

V

vadră: unitate de măsură a volumului (circa 12—15 1/2 litri) (7, 459).

valmă: mulțime deasă, îmbulzeală, învălmășeală (1, 488; 2, 40, 94; 4, 82, 294, 445;

5, 582, 699; 7, 233; 8, 524; 9, 239; 10, 410; 11, 163, 513; 12, 431; 13, 11, 222, 477, 773; 15, 189; 16, 287, 435, 649, 758; 17, 155, 178, 270, 349, 360; 18, 220, 523; 19, 51; 20, 307, 363; 21, 207; 23, 240).

valmeș, adv.: amestecat, de-a valma (2, 802; 10, 509; 13, 340, 18, 220; 20, 74; 21, 323).

valnic, ***-ă****, adj.: care vine în valuri; năvalnic (17, 710; 21, 136).

vază: vedere (4, 459).

văset*: mulțime de vase, corăbii (15, 689).

vătală: piesă dreptunghiulară a războiului de țesut în care se fixează spata care bate firul (6, 486).

vederos, ***-oasă***, adj.: frumos la vedere, chipeș (3, 169; 13, 232; 18, 508).

veleat: soroc; destin, soartă (18, 93).

velit, ***-ă***, adj.: mare, strălucit (1, 546; 5, 708; 8, 376; 14, 155).

vînteș, ***-ă****, adj.: care fuge ca vîntul; iute ca vîntul (2, 778; 5, 345; 8, 402; 11, 195; 15, 164; 18, 161; 19, 400; 23, 372; 24, 74, 153).

vîntre: pîntece, burtă, abdomen (4, 481; 5, 279; 7, 244; 16, 788; 23, 669).

vîntriș, adv.: tîriș, pe burtă (5, 563; 17, 215; 23, 682).

vipt: rodul pămîntului; grîne alimente, hrană pentru om (5, 491).

vîntui, v.: a face vînt (unei arme), a arunca; a repezi (5, 524; 7, 237; 13, 383; 15, 315; 17, 285; 22, 131).

vînturător: treierătorul, cel care separă boabele de pleavă (13, 569).

vîrfui, v.: a umple cu vîrf; a se revărsa (21, 248).

vlog: ploaie deasă și măruntă, care ține întruna (3, 4).

volb*: grămadă, morman (16, 364).

volna *(cu de-a ~)*, loc. adv.: de ajuns, din belșug (2, 378).

volnic, ***-ă***, adj.: liber; după bunul plac, după voie (3, 66; 4, 42; 5, 704; 17, 352; 20, 25).

vîlvoare *(vulvoare)*: vîlvătaie; incendiu, văpaie (2, 451; 17, 347; 19, 235; 20, 304; 21, 355; 23, 215).

Z

zaplan: om înalt, voinic, robust (5, 832; 11, 802; 17, 341).

zăbranic: voal, văl (15, 658).

zăcaș, ***-ă***, adj.: în care zace (răutatea, mînia etc.); plin de, cuprins de (furie, mînie) (9, 692; 12, 9; 15, 199; 20, 452; 24, 32).

zănoagă: vale în munte, adîncă și prăpăstioasă (16, 290).

zăpor: puhoi, torent; revărsare de ape, viitură (4, 442; 16, 379).

zăvod: cîine mare, dulău (8, 331; 17, 623).

zdrumeca (zdrumica), v.: a zdrobi, a fărîma; a nimici, a distruge (5, 255; 8, 239; 11, 654; 13, 595; 16, 89; 17, 642; 20, 285, 421; 23, 659; 24, 725).

*zdupui (sdupui)**, v.: a trînti, a doborî (6, 7; 7, 141; 17, 547); *zdupăi:* „id." (5, 19).

zgorni, v.: a goni, a pune pe fugă, a alunga (22, 185).

*zornic, -ă**, adj. și adv.: zorit, grăbit; iute (16, 361; 17, 705).

zovon: văl, basma (22, 459).

zvocoti, v.: a bate cu putere (22, 450).

Lector : RADU SĂNDULESCU
Tehnoredactor : VICTOR MAȘEK

*

Bun de tipar : 20.09.1985. Coli tipar : 34

*

Comanda nr. 40 599
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"
Piața Scînteii nr. 1 — București,
Republica Socialistă România

Apariția ILIADEI în românește (...) constituie un moment fundamental în evoluția limbei literare (...). Marele poem clasic era în sfîrșit împămîntenit și putea exercita o înrîurire nemijlocită asupra conștiinței estetice (...). Termenul de „traducere" este cu totul impropriu. Epopeele homerice sînt simple basme cu materie universal cunoscută. Interpretatorul n-a tradus, ci a creat din nou poezia lor cu ajutorul cuvîntului (...). Traducătorul a avut un unghi de creație.

GEORGE CĂLINESCU

Lei 52